

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

DÜNYA
EDEBİYATINDAN

EN

i

y

i

75

Ö

Y

K

Ü

kafekültür

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://fanthey.org>

DÜNYA EDEBİYATINDAN EN İYİ 75 ÖYKÜ

DÜNYA EDEBİYATINDAN EN İYİ 75 ÖYKÜ

Editör: Halil Gökhan

480 sayfa

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık © 2015

www.kafekitap.com

editor@kafekitap.com

1. BASKI Şubat 2015

Bu eserin basım ve yayım hakları
KAFEKÜLTÜR YAYINCILIK'a ait olup hiçbir koşulda izinsiz
alıntı ve yayın yapılamaz.

KAFEKÜLTÜR Yayıncılık
İslambey Cd. 44/13 34050 Eyüp İstanbul
0212 615 22 99
S. N. 25603

ISBN: 978-605-5233-19-8

Baskı: Ceylan Matbaa Ahmet Uçar
Maltepe Mah D. Paşa Cd.
Güven İş Merkezi No: 83 317-318-319
Zeytinburnu İSTANBUL Tel: 0212 613 10 79
S. N. 23352

DÜNYA EDEBİYATINDAN

EN İYİ
75 ÖYKÜ

Editör: Halil Gökhan

İÇİNDEKİLER

LEONİD ANDREYEV

Lazarus 9

İZAK BABEL

Güvercinliğimin Öyküsü 26

BERTOLT BRECHT

Arino Domini Tartışması 35

Kötülüklerin ve Erdemlerin Çağrısı 37

AMBROSE BIERCE

Psikolojik Bir Gemi Kazası 39

Baykuş Deresi Köprüsü'nde Olay 44

BOCCACCIO

Beşinci Gece/Dördüncü Öykü 47

HEINRICH BÖLL

Üzgün Yüzüm 51

Genç Bir Kralın Anıları 57

DINO BUZATTI

Büyük Otelin Koridoru 62

HALİL CİBRAN

Bilgin ve Ozan 65

Tanrının Delisi 67

Son Nöbet 69

ANTON ÇEHOV

Bataklık 72

Kötü Bir Alışveriş 75

STIG DAGERMAN

Sürpriz 79

CHARLES DICKENS

İşaret Memuru 84

DENIS DIDEROT

Bu Bir Masal Değildir 96

FYODOR DOSTOYEVSKI

Dürüst Hırsız 112

Kutsal Noel Ağacı 130

WILLIAM FAULKNER		
Emily için Bir Gül	134	
E. M. FORSTER		
Mr. Andrews	141	
NİKOLAY GOGOL		
Burun	147	
Fayton	167	
MAKSİM GORKİ		
Onun Âşığı	176	
Yirmi Altı ve Bir	181	
Danko'nun Yüreği	193	
KNUT HAMSUN		
Orta Boy Bir Sinek	196	
O. HENRY		
Şeyler ve Oyun	200	
Sarkaç	206	
New York'u Nasıl Sevdi?	210	
HERMAN HESSE		
Gölge Oyunu	215	
Çok Kitaplı Adam	220	
SADIK HİDAYET		
Karanlık Oda	225	
ELBERT HUBBARD		
Garcia'ya Mektup	228	
PANAIT ISTRATI		
Bataklıkta Bir Gece	232	
JAPON ÖYKÜSÜ		
Dokuz Keşiş	240	
Yoksulların Tanrısı	245	
JAMES JOYCE		
Eveline	251	
FRANZ KAFKA		
Akademi için Bir Rapor	253	
Bir Köy Hekimi	261	
RUDYARD KIPLING		
Sahte Şafak	266	
HEINRICH VON KLEIST		
Düello	273	
SELMA LAGERLÖF		
Güneş Tutulması	275	
GUISEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA		
Sevinç ve Yasa	279	

KATHERINE MANSFIELD		
Masadaki Almanlar	283	
SOMERSET MAUGHAM		
Karıncı ve Çekirge	287	
GUY DE MAUPASSANT		
Drahoma	291	
Şeytan	296	
HERMAN MELVILLE		
Kemancı	302	
PROSPER MÉRIMÉE		
Carmen		308
MEVLÂNÂ CELALEDDİN RUMİ		
Karanlıktaki Fil		345
Papağan ve Tacir		349
DOROTHY PARKER		
Harikuladeydim	351	
EDGAR ALLAN POE		
Oval Portre	354	
Kara Kedi		357
ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN		
Kar Fırtınası		363
MARQUIS DE SADE		
Talion	374	
Yola Gelen Koca	377	
IRVIN SHAW		
Yazlık Elbiseli Kızlar	381	
ROBERT LOUIS STEVENSON		
Sarı Boya	389	
THEODOR STORM		
Cyprianus'un Aynası	391	
MİHAİL ŞOLOHOV		
Kin ve Sevgi	408	
LEV TOLSTOY		
Şeytanın Hilesi	422	
MARK TWAIN		
Bir Ziraat Mecmuasını Nasıl İdare Ettim		425
İVAN TURGENYEV		
Bildircin	429	
VOLTAIRE		
Eflâtun'un Rüyası	434	
İyi Kalpli Bir Brahmanın Hikâyesi		436
MARGUERITE YOURCENAR		
Marko'nun Gülümseyişi	438	

OSCAR WILDE		
Infanta'nın Doğduğu Gün		444
VIRGINIA WOOLF		
Miras	457	
Perili Ev	463	
Pazartesi ya da Salı	465	
Mavi & Yeşil	466	
STEFAN ZWEIG		
Herkesin Dostu Anton	467	

Lazarus

LEONİD ANDREYEV

I

Lazarus, üç gün üç gece ölümün gizemli hâkimiyetinin altında bulunduğu mezardan çıktığında ve kendi mekânına sağ olarak döndüğünde insanlar, zamanla onun adını korkunçlaştıran uğursuz tuhaflıkları uzun bir müddet fark etmemişlerdi. Dostları ve yakınları, hayata geri dönen için, sevinerek, onu sürekli okşuyorlar, ona karşı önüne geçilemez ilgilerini, yemeğini, içmesini ve yeni giysiye kavuşmasını sağlayarak gideriyorlardı.

Onu, umudun, neşenin parlak renkli giysileriyle şaşıaalı bir şekilde giydirdiler ve o sanki bir damat gibi bir düğün kıyafeti içinde, onların arasında, sofralarında oturuyor, yeniden yemek yiyip içki içiyordu. Dostları, sevinçten gözyaşları döküyor, mucizevi bir şekilde dirilen insanı görmeleri için komşularını çağırıyorlardı. Komşuları gelip içtenlikle seviniyorlardı. Uzak şehirlerden ve köylerden yabancı insanlar geliyor, Marya ve Marfa'nın evinin üzerindeki arılar gibi, gürültülü haykırışlarla mucizeye olan tapınmalarını ifade ediyorlardı.

Lazarus'un yüzünde ve hareketlerinde ortaya çıkan yeni değişiklikleri, onlar; doğal olarak, ağır bir hastalığın ve yaşadığı şokların izleri olarak açıklıyorlardı. Görünen o ki, ölümün ceset üzerindeki yıkıcı etkisi ancak mucizevi bir güç ile durdurulmuş, fakat tamamen yok edilememişti; ölümün o zaman içerisinde Lazarus'un yüzüne ve vücuduna yaptıkları, sanki bir ressamın ince bir cam üzerindeki bitmemiş resmi gibiydi.

Lazarus'un şakaklarına, gözlerinin altına ve yanaklarının çukurlarına topraksı bir mavilik çökmüştü. Aynı şekilde ellerinin uzun parmakları da topraksı maviliğe bürünmüş, mezarda uzayan tırnakları da mor ve koyu bir renk almışlardı. Dudaklarında ve vücudunun bazı yerlerinde, mezarda şişen derisi patlamış ve vücudunun bu kısımları sanki şeffaf bir mika ile kaplanmış gibi, ince, kızılımsı ve parlak bir şekilde kalmışlardı.

Ve o, şişmanlamıştı. Mezarda şişen vücudu, cesedin bozulması sırasındaki kötü kokulu nemi de beraberinde getirerek, bu korkunç ölçüleri, bu korkunç yuvarlak çıkıntıları muhafaza etmişti. Fakat Lazarus'un morg giysilerine ve kendi vücuduna sinmiş olan cesetlere özgü, ağır kokular kısa bir zaman içerisinde büsbütün kaybolmuş, bir süre sonra da ellerinin ve yüzünün morlukları azalmış ve tam da olmasa da derisinin kızılımsı çatlakları kapanmaya başlamıştı.

O böyle bir yüzle ikinci hayatında insanların karşısına çıktı. Ama bu görüntü, onu gömüldüğünde görenler için gayet doğaldı. Yüzünün haricinde sanki Lazarus'un huyu suyu da değişmişti. Fakat bu durum lâıykıyla kimsenin dikkatini çekmemiş ve şaşırtmamıştı. Ölmeden önce, Lazarus hep neşeli, kaygısız biriydi, kahkahayı ve kırıcı olmayan şakaları severdi. Kötülükten ve kasvetten arındırılmış bu hoş ve saf neşeliliğinden dolayı hocası onu severdi. Şimdi ise o ciddi ve sessizdi. Kendisi şaka yapmıyor ve başkalarının şakalarına da kahkahayla cevap vermiyordu. Çok nadir sarf ettiği kelimeler içerik ve derinlikten yoksun, sanki hayvanların acı ve keyfi, açlık ve susuzluğu ifade ettiği çok sıradan ve zorunlu kelimeler gibiydi.

Bu tür kelimeleri insan bütün bir hayatı boyunca konuşabilir, hiç kimse onun ruhunun derinliklerindeki hüznü ve sevinci hiçbir zaman bilemezdi. Ölümün karanlıklar içinde üzerinden üç gün boyunca hüküm sürdüğü kanlanmış mor ceset, yüzüyle ve altın sarısı parlak, gösterişli düğün giysileri içinde, ağır ve sessiz, aynı zamanda korkunç derecede farklı ve istisnai, ancak hiç kimse tarafından kabul görmemiş birisi olarak ziyafet sofrasında dostları ve yakınlarıyla birlikte oturuyordu. Etrafında bazen hafif, bazen de çalkantılı geniş dalgalar halinde neşeli nidalar yükseliyordu. Sevginin sıcak bakışları, mezarın soğukluğunu hâlâ muhafaza eden yüzüne ulaşıyordu. Arkadaşının sıcak eli onun morarmış, ağır elini okşuyor ve müzik çalıyordu. Müzisyenleri çağırdılar. Onlar da neşe ile çalışıyorlardı: trombon, borazan, kanun ve tef. Sanki arılar vızıldıyordu; sanki kanunlar cızırtılı sesler çıkarıyorlardı. Sanki kuşlar Marya ve Marfa'nın mutlu evi üzerinde şarkılar söylüyorlardı.

II

Fakat, ansızın dikkatsiz birisi bu örtüyü kaldırdı. Dikkatsiz birisinin bir nefeste sarf ederek ortaya attığı bu kelimeler, aydınlık güzellikleri yıktı, çirkin bir çıplaklıkla tüm gerçeği ortaya çıkardı.

"Bize anlatmak istemez misin?" diye merakla sordu patavatsız birisi. "Orası çok mu korkunç?"

Belli ki, soruyu soranın düşüncesi yine sözlerinin gerisinde kalmıştı; eğer düşüncesi sözlerinin önünde gitseydi, kendisi de o andan itibaren kalbini dayanılmaz bir korkuyla sıkıştıran bu sorudan vazgeçerdi. O anda, her kесе bir huzursuzluk çökmüştü. Artık acıyla Lazarus'un sözlerini beklemeye koyulmuşlardı. O ise, kaskatı kesilmiş gibi susuyor, gözleri boşluğa bakıyordu. Birdenbire, yeniden yüzünün korkunç morluğunu, itici vücudunu, ilk kez fark ediyorlarmışçasına, masanın üstünde duran ve sanki Lazarus tarafından unutulmuş olan, morumsu maviye çalan eline, tüm

gözler kendiliğinden, sanki arzulan an cevabı ondan bekler gibi pür dikkat çevrilmişti.

Müziyenler çalmaya devam ediyorlardı. Ama sonunda bu suskunluk onlara kadar ulaştı. Suyun yere serpilmiş kömür tozlarını kapladığı gibi bu sessizlik neşeli sesleri de susturmuştu. Borazan sustu. Çınlayan tefler ve konuşan arplar sustular. Sanki telleri kopmuş gibi, sanki şarkının kendisi ölmüşçesine, titrek ve kesik kesik sesle kanun son sesini aksettirdi. Ve ortalığı bir sessizlik kapladı.

"Anlatmak istemiyor musun?" diye tekrarladı geveze dilini tutmaktan aciz sorgulayıcı.

Ortalık sessizdi. Mor mavimsi eli hareketsizce masanın üzerinde duruyordu. Nihayet hafifçe kıpırdadı eli. Herkes rahat bir nefes almış ve gözlerini kaldırmışlardı. Tek bir bakışla, herkesi görüş alanına alarak, ağır ve korkunç bir şekilde dosdoğru onlara bakıyordu yeniden dirilmiş Lazarus. Bu olay, Lazarus'un mezardan çıktıktan sonraki üçüncü güne denk geliyordu. O andan itibaren birçokları onun yıkıcı bakışının gücünü hissetmişlerdi. Ancak ne bu yıkıcı güçten ebediyete kadar etkilenenler, ne de ölüm gibi gizemli olan yaşamın en başlangıcından itibaren karşı koyma iradesini kendisinde bulanlar, Lazarus'un kömür gözlerinin derinliğindeki hareketsizce duran korkunçluğu hiçbir zaman açıklayamıyorlardı.

Lazarus, sakın ve öylesine bakıyordu. Herhangi bir şeyi saklama arzusu olmadan, ancak herhangi bir şey söyleme arzusundan da uzak olarak. Hatta canlı varlıklara son derece ilgisiz biri gibi soğuk bakıyordu. Ve kaygısız birçok insan onunla yakından karşı karşıya gelmelerine rağmen bunu fark etmemişlerdi. Ama daha sonra hayret ve korkuyla kendilerini gösterişli, pırıltılı elbiseleriyle kışkırtan sakın, şişman adamın kim olduğunu öğrenmişlerdi.

O baktığı zaman güneş parlamasını yitirmiyordu, çeşmeler şarılmasını durdurmuyordu ve altında bulunduğu semalar yine bulutsuz ve mavi kalmaya devam ediyordu. Fakat onun gizemli bakışına maruz kalan bir insan, artık şadırvanın sesini duymuyor, kendi semalarını tanıyamıyordu. Bazen insan, acıyla gözyaşı döker, bazen ümitsizlikten saçını başını yolar ve şuursuzca başka insanları yardıma çağırırdı. Ama çoğunlukla insan kayıtsız sakın bir şekilde ölmeye başlar ve uzun yıllar boyunca ölürdü. Herkesin gözleri önünde ölmeye devam ederdi, tıpkı taşlı bir toprak zeminde sessizce kuruyan bir ağaç gibi; renksiz, ağır ve sıkıcı bir şekilde ölürdü. Ve ilk kategorideki, bağırıp çağıran, delilik eden insanlar, bazen hayata geri dönebiliyorlardı, fakat ikinci kategoridekilerse asla...

"Bize orada ne gördüğünü anlatmak istemiyor musun Lazarus?" diye üçüncü kez sordu aynı adam.

Fakat onun sesi bu kez umursamaz ve sönüktü. Ölümcül ve ağır can sıkıntısı gözlerden aptalca bakıyordu. Ve tüm yüzleri, bir toz katmanı

gibi ölümcül ve ağır can sıkıntısı kaplamıştı. Misafirler, tuhaf bir şaşkınlıkla birbirlerine bakıyorlar, neden burada toplandıklarına ve zengin bir sofrada oturduklarına bir anlam veremiyorlardı. Konuşmaları da kesti misafirler. Kayıtsızca, 'herhalde eve gitmek lazım,' diye düşündüler, ama kasları güçsüzleştiren uyusuk, tembel, can sıkıntısının üstünden gelemeyerek, gece arazisinde etrafa dağılmış sönük ışıklar gibi birbirlerinden kopuk olarak oturmaya devam ettiler.

Fakat müzisyenlere çalmaları için para ödemişlerdi. Onlar da yeniden müzik aletlerinin başına geçmişler ve döktürmeye başlamışlardı. Ezberlenmiş neşeli ve hüznünlü sesler birbiri ardından duyuluyordu. Onların içerisinde yeniden alışılacelmış harmoni kendini göstermişti. Fakat misafirler, onları şaşkın şaşkın dinliyorlardı, insanların müzik aletinin tellerine dokunurken, yanaklarını şişirirken, ince düdüklere üfleyerek tuhaf, farklı seslerde gürültü çıkarırken, bunun niçin gerekli olduğunu ve neden güzel olduğunu bilmiyorlardı.

"Ne kadar kötü çalışıyorlar!" diye seslendi birisi.

Müzisyenler, buna alındılar ve çekip gittiler. Onların ardından, artık gece de bastırıldığı için, misafirler de birer birer ayrıldılar. Ve onları her bir taraftan sakın bir karanlık çevrelediğinde ve artık nefes almanın daha kolaylaştığı bir anda, Birdenbire her birinin karşısında müthiş bir parlaklıkta Lazarus'un, bir ölünün morarmış yüzü, gösterişli ve parıltılı bir damat giysisi ve derinliklerinde hareketsizce donakalmış bir korkunçluğun olduğu soğuk bir bakıştan oluşan silueti dikilmişti.

Sanki taşla dönmüşler gibi, onlar farklı uçlarda duruyorlardı ve içlerini bir kasvet kaplamıştı. Bu karanlıkta üç gün boyunca ölümün gizemli hâkimiyetinde kalmış olan kişinin doğaüstü, korkunç görüntüsü daha bir parlaklıkla ışıldıyordu. Üç gün boyunca o ölü olarak kalmıştı ve bu süre boyunca güneş üç kez doğmuş ve üç kez de batmıştı. Ve o ölüydü; çocuklar oyun oynuyorlardı, taşların arasından sular şırıldıyordu, sıcak toz, yolların üzerinden kalkıyordu, ama ölüydü o. Ve şimdi o, yeniden insanların arasında onlara dokunuyor, bakıyor ve gözbebeklerinin kara halkaları arasından, karanlık bir camın arasından bakar gibi insanlara bakıyordu.

III

Kimse artık Lazarus ile ilgilenmiyordu, yakınları ve arkadaşları kalmamıştı. Kutsal şehri saran büyük çöl, onun evinin eşiğine kadar yaklaşmış; hanımı gibi evine de girmişti, yatağa uzanmış, ocağı da söndürmüştü. Lazarus ile ilgilenen kalmamıştı. Kız kardeşleri; Marya ve Marfa birbiri ardından onu bırakıp gitmişlerdi. Marfa, uzun bir süre onu bırakmak istememişti, çünkü ona kimin bakacağını, kimin yemek hazırlayacağını,

ona kimin acıyacağını bilemiyor, ağlıyor ve dua ediyordu. Fakat rüzgârın çölde hüküm sürdüğü, çatıların üzerinde, servilerin ıslık çalarak eğildiği bir gece, o da sessizce giyinip gizlice evi terk etmişti. Büyük bir ihtimalle, Lazarus tamamen kapanmamış kapının, rüzgârın zaman zaman şiddetlenip süslemelere vurarak çarptığını duymuştu, ama o yerinden kalkmamış ve çıkıp bakmamıştı. Bütün bir gece sabaha kadar başının üzerinde serviler uğuldamıştı. Ağgözlülükle, fırsat kollayan soğuk hava, çölün eve girmesine izin verdiğinde, kapı acıklı bir şekilde çarpmaya devam ediyordu.

Sanki bir cüzamlı gibi herkes ondan kaçıyor. Bir cüzamlıya olduğu gibi, onunla herhangi bir karşılaşma sırasında, ondan kaçınmak için boynuna çan geçirmek istiyorlardı. Fakat birisi, benzi atmış bir halde; "gecenin bir vaktinde pencerelerinin dibinde Lazarus'un çan sesini duymasının çok ürkütücü olacağını" söylediğinde, diğerleri de, soluk bir yüzle, onunla hem fikir kaldılar.

Lazarus da kendi bakımıyla uğraşmadığı için, herhangi bir şeyden korkup komşuları ona yiyecek getirmeselerdi, belki de açlıktan ölebilirdi. Yiyecekleri ona çocuklar taşıyorlardı; onlar Lazarus'tan korkmuyorlardı, onlar da masumane bir zulümle başka garibanlarla alay ettikleri gibi onunla alay etmiyorlardı. Çocuklar, Lazarus'a karşı kayıtsızdılar ve Lazarus da aynı kayıtsızlıkla onlara karşılık veriyordu. Onda çocukların karabaşlarını okşamak ve saf, ışıldayan gözlerine bakmak gibi bir istek bulunmuyordu.

Zamanın ve çölün hâkimiyetine bırakılan evi harap olmaya yüz tutmuş ve aç aç meleyen keçileri çoktan komşulara kaçmışlardı. Onun düğün elbiseleri de artık dökülmeye başlamıştı. Müzisyenlerin, ezgiler çaldığı o mutlu günde onları giydiğinden beri, yeni ve eski, yırtık ve sağlam arasında bir fark görmediği için, onları değiştirmeden sürekli üzerinde taşıdı. Parlak renkler uçmuş, solmuştu. Azgın şehir köpekleri ve çölün sivri kara dikenleri narin kumaşı paçavraya çevirmişlerdi.

Gündüzlerin, acımasız güneş tüm canlı varlıkların katiline dönüştüğünde ve hatta akreplerin taşların altında doluşarak delicesine sokma arzusuyla kıvrandıklarında, o güneş ışınları altında, morumsu yüzünü, kaba, vahşi sakalını yukarı kaldırmış halde, hareketsizce oturuyordu. İnsanlar onunla daha konuşmayı kesmemişken, bir gün birisi şöyle sordu:

"Zavallı Lazarus! Orada oturmak ve güneşe bakmak hoşuna mı gidiyor?"

O da:

"Evet, hoşuma gidiyor," diye cevap vermişti.

Muhtemelen, üç gün boyunca mezardaki soğuk o kadar güçlüydü ve mezarın kasveti, o kadar derindi ki, yeryüzünde Lazarus'u ısıtabilecek öyle bir sıcaklık ve onun gözlerindeki karanlığı aydınlatacak öyle bir ışık

mevcut değildi. Mor kızılımsı, basık disk dünyaya doğru inmeye başladı-
ğında, Lazarus çöle gider, sanki ona ulaşmak istercesine güneşe doğru
yürürdü. Daima güneşe doğru yürürdü ve geceleyin onun çölde ne yap-
tığını öğrenmek için yolunu izlemeye çalışanlar, onu, uzun boylu, iri bir
insan olarak, devasa bir basık diskin önünde kara silueti ile birlikte bir
daha silinmez bir şekilde kendi hafızalarına kaydederlerdi.

Gece, onları kendi korkularıyla birlikte oradan kovmuştu. Böylece
Lazarus'un çölde ne yaptığını öğrenememişlerdi. Fakat onun kızıl üzeri-
ne kara silueti, onların beyinlerine işlenmiş ve kaybolmamıştı. Gözüne
çöp kaçmış bir hayvan nasıl pençeleriyle suratını şiddetlice ovalarsa,
onlar da aynı şekilde, ahmakça kendi gözlerini ovalıyorlardı. Ama
Lazarus'un onlara verdiği şey silinemez, belki de sadece ölümle unutu-
lurdu. Fakat uzakta yaşayıp da Lazarus'u görmeyen, ama sadece onun
hakkında bir şeyler duymuş olan insanlar da vardı. Korkudan daha güç-
lü olan ve korkuyla beslenen cesurane merakla ve ruhlarındaki gizli bir
alaycılıkla, insanlar güneşin altında oturan Lazarus'un yanına gelip soh-
bete girerlerdi. Bu arada, Lazarus'un görünüşü, iyiye doğru değişmiş ve
artık o kadar da korkunç görünmüyordu. Daha, ilk dakikadan itibaren o
insanlar parmaklarıyla işaret ederek, kutsal şehir sakinlerinin kabul edi-
lemez ahmaklığını düşünmeye başlamışlardı.

Ancak, kısa konuşma sona erdiğinde ve evlerine döndüklerinde, öyle bir
görünüşe sahiptiler ki, kutsal şehrin sakinleri onları hemen tanıyıp kendi
aralarında konuşuyorlardı:

"İşte, Lazarus'un baktığı bir çılgın daha gidiyor," diyerek, üzüntülü bir
şekilde ellerini havaya kaldırıyorlardı. Korku bilmez, eli silahlı, cesur
savaşçılar geliyordu. Kahkaha ve şarkılarla mutlu gençler geliyorlardı.
Paralarla oynayan müşkülpesent tacirler de birkaç dakikalığına koşup
gelmişlerdi. Tapınağın mağrur hizmetkârları, asalarını Lazarus'un kapı-
sının yanına koyuyorlardı. Hiç kimse, artık geldiği gibi geri dönmüyor-
du. Hep aynı korkunç gölge, ruhlarının üzerine çöküyor, eski, tanıdık
dünyaya yeni bir görünüm veriyordu.

Hâlâ konuşmaya can atanlar, kendi duygularını böyle teslim ediyorlardı.
Gözle görülen ve elle tutulan her şey boş, hafif ve saydamdı, tıpkı gece-
nin karanlığında aydınlık gölgeler gibi oluyorlardı; ya da yaratılan her
şeyi kucaklayan yüce karanlık, ne güneş, ne ay, ne de yıldızlar tarafından
dağıtılamamış ve o dünyayı, bir ana gibi, sonsuz bir kara örtüyle sarmış-
tı; o, tüm cisimlere sızmıştı: demire, taşa ve cismin bağlantısını kaybeden
parçacıkları yalnız kalmışlardı ve o, parçacıkların derinliğine de sızmıştı,
parçacıkların parçacıkları da yalnız kalmışlardı ve yaratılan her şeyi ku-
caklayan yüce boşluk, görünen hiçbir şeyle, ne güneşle, ne ayla, ne de
yıldızlarla doldurulamıyor ve sınır tanımaksızın, her tarafa sızarak ve her
şeyi birbirinden ayırarak; cismi cisimden, parçacığı parçacıktan ayrı

kılarak hüküm sürüyordu; ağaçlar boş köklerini boşluğa yayıyordu; boşlukta, hayalet gibi düşmeyi tehdit edercesine tapınaklar, saraylar ve evler dikilmeye başladı. Boşlukta huzursuz bir adam hareket ediyordu ve kendisi de bir gölge gibi boş ve hafifti.

Zira zaman yok olmuştu. Her nesnenin başlangıcı kendi sonuyla yakınlaşmıştı. Daha yeni bina inşa edildiğinde ve inşaatçılar çekiçlerini vurduklarında, onun yıkıntıları ve yıkıntıların olduğu yerdeki boşlukta görülmeğe başlamıştı. İnsan daha yeni doğmuşken, birden başının üzerinde mezar mumları yanmış ve artık onlar da sönmüşlerdi. İnsanın ve mezar mumlarının yerini boşluk almıştı. Boşluk ve karanlıkla sarılı insan, sonsuzluğun korkunçluğunda umutsuzca titremeye başlamıştı.

Hâlâ konuşmaya hevesli olanlar, öyle konuşuyorlardı. Fakat muhtemelen, konuşmak istemeyenler ve sessizce ölenler daha fazla şey söyleyebilirlerdi.

IV

Bu devirde, Roma'da tanınmış bir heykeltıraş yaşıyordu. Kilden, mermerden, bronzdan tanrıların ve insanların gövdelerini ortaya çıkarırdı. Onların öyle bir tanrısal güzelliği vardı ki, insanlar onu ölümsüz olarak adlandırırlardı, ama kendisi hoşnut kalmazdı. Öyle bir şey var ki, gerçekten, her şeyden çok çok daha güzeldi. Fakat kendisinin bunu ne mermere ne de bronzla aksettiremediğini söyler dururdu:

"Daha Ay'ın parıltısını toplamadım, güneşin ışıklarını içmedim ben, benim mermerimin ruhu yok, benim güzel bronzumun canı yok," derdi. Ve ayın ışıldadığı gecelerde, servi ağaçlarının kara gölgelerini kese kese, ay ışığı altında uzunca, beyaz bir keten gömlek içinde gibi yavaş yavaş yolda giderken, karşıdan gelenler dostane bir halde gülüşüyorlar ve konuşuyorlardı:

"Ay ışığını mı toplamaya gidiyorsun Aurelio? Neden peki yanına sepetlerini almadın?"

O da gülerek, kendi gözlerini göstermişti:

"İşte benim sepetlerim; ay ışığını ve güneşin parlaklığını topladığım..."

Ve bu sahiden de doğruydı. Gözlerinde Ay parlıyor ve güneş ışıldıyordu. Fakat o bunları mermere aksettiremiyordu. Bu durum hayatının aydınlık bir ıstırapıydı. O eski bir Patris soyundan geliyordu. İyi bir eşi ve çocukları vardı. Hali vakti de yerindeydi. Lazarus ile ilgili kötü dedikodular ona kadar ulaştığında, eşi ve dostlarına danıştıktan sonra mucizevi bir şekilde dirilen insanı görmek için uzak Yahudi memleketine seyahat etmeye karar verdi. Bu yolculuk sırasında günler onun için biraz sıkıcı geçiyordu. Ancak bu yolda ilerledikçe onun yorgun merakının da gittikçe artacağına ümit ediyordu. Dirilen insan hakkında ona anlatılan-

lar onu korkutmuyordu. O ölüm üzerine çok kafa yormuştu. Sevmezdi ölümü, ama onu yaşamla karıştıranları da sevmezdi.

"Bu tarafta; harikulade bir hayat, öbür tarafta ise; gizemli ölüm ve yaşarken hayata ve yaşayanın güzelliğine sevinç duymak, insan bundan daha iyisini icat edemezdi" diye aklından geçirdi. Hatta o kibirli bir arzuya da sahipti. Lazarus'u bakışındaki gerçekliğinden ikna etmek ve vücudunun ona geri verilmesi gibi, ruhunu da hayata döndürmekti bu arzu! Üstelik bu kolay gibi gözüküyordu, çünkü ürkek ve tuhaf insanlar dirilen adam ile ilgili tüm gerçekleri aktarmamışlardı. Sadece belli belirsiz korkunç bir şeylerden korunması için uyarılarda bulunmuşlardı. Bu arada, çöle doğru uzaklaşan güneşin ardından gitmek için Lazarus oturduğu taştan kalktuğunda silahlı bir kölenin refakat ettiği zengin Romalı ona doğru yaklaştı ve yüksek sesle ona seslendi:

"Lazarus!"

Lazarus şöhretle ışıldayan mağrur bir yüz, parlak giysiler ve güneşin altında ışıldayan değerli taşlar gördü. Kızılımsı güneş ışınları, onun başına ve yüzüne donuk bronz ışıltısına benzer bir görünüm veriyordu. Ve bunu da gördü Lazarus. İtaatkar bir şekilde yerine oturdu ve yorgun bir şekilde gözlerini yere doğru indirdi.

"Evet, pek de güzel sayılmazsın, zavallı dostum Lazarus!" diye sakince söylendi Romalı, altın zincirini sallayarak.

"Hatta korkunç bile sayılırsın, zavallı dostum; ölümün eline dikkatsizce düştüğün gün de ölüm tembellik etmemiş. Fakat sen fiçı gibi şişmansın, yüce Sezar 'şişman insanlar kötü olmazlar' derdi. O halde, insanlar senden neden korkuyorlar, bir türlü anlayamıyorum? Geceyi senin evinde geçirmeme müsaade eder misin? Artık vakit geç oldu ve benim de kalacak başka yerim yok!"

Daha önce hiç kimse Lazarus'tan onun evinde gecelemeği rica etmemişti.

"Yatağım yok," diye cevap verdi.

"Ben biraz askerim, ayakta da uyurum," diye karşılık verdi Romalı.

"Ateş de yakarız."

"Benim ateşim de yok," dedi Lazarus.

"O halde, iki arkadaş gibi karanlıkta sohbet ederiz. Öyle sanıyorum ki, biraz şarabın vardır."

"Benim şarabım da yok."

Romalı gülerek;

"Şimdi, anlıyorum ben, neden böyle kapalısn ve ikinci hayatını sevmiyorsun? Çünkü şarabın yok! Neyse, onsuz da yaparız; öyle sözler vardır ki, insanın başını Falernum şarabı gibi döndürürler.

El hareketiyle kölesini serbest bıraktı ve ikisi yalnız kaldılar. Heykeltıraş yeniden söze başladı. Fakat sanki batan güneşin ardından, onun sözle-

rinden de yaşam uzaklaşıyordu ve bu sözler soluklaşıyor ve boş kalıyorlardı, sanki onlar güçsüz ayaklar üzerinde yalpalyorlardı, hüzün ve umutsuzluğun şarabını içmiş gibi kayıp düşüyorlardı. Ve aralarında kara uçurumlar ortaya çıkmıştı; sınırsız boşluğu ve yüce karanlığı ima edercesine.

"Şimdi ben senin misafirinim Lazarus ve sen beni üzmezsin, değil mi? Misafirperverlik üç gün boyunca ölü kalmışlar için de zorunluluktur. Bana üç gün mezarda kaldığını söylediler. Orası soğuk olmalı ve sen bu kötü alışkanlığı; ateş olmadan ve şarapsız olarak yaşamayı oradan getirmişsin. Ben ise ateşi seviyorum, burada hava öyle çabuk kararıyor ki... Kaşlarının ve alnının çok ilginç hatları var, tıpkı depremden sonra saray yıkıntılarının külleşmesi gibi" diye konuştu Romalı.

"Neden bu tuhaf ve çirkin elbiseler içindesin? Sizin memleketinizde bu tür elbiseler giyen damatlar gördüm, öyle komik bir kıyafet ki, o kadar komik ki... Yoksa sen damat mısın?"

Güneş artık kaybolmuştu. Koyu devasa bir gölge, doğu tarafından koşturuyordu. Sanki kocaman çıplak ayakları kumda hışırıdıyorlardı. Ve koşuşturmanın verdiği esinti sırtında soğukluk hissi uyandırıyor.

"Karanlıkta sen daha da iri görünüyorsun Lazarus. Sanki bu birkaç dakika içerisinde şişmanladın. Karanlığa daha doymadın mı? Ben ateşi arzu ederdim, küçücük bile olsa bir ateş, küçük bir ateş. Biraz üşüdüm, sizin buralarda geceler felaket soğuk... Eğer bu kadar karanlık olmasaydı, bana baktığını söylerdim Lazarus. Evet, evet sanırım bakıyorsun... Bana bakıyorsun, bunu hissediyorum ben, işte, şimdi de gülümsedin..."

Gece bastırdı ve havayı ağır bir kasvetle doldurdu.

"Yarın yeniden güneş doğunca, her şey güzel olacak. Sen de bilirsin ki, ben büyük bir heykeltıraşım. Beni dostlarım böyle çağırırlar. Ben yaratıyorum, evet, evet buna yaratmak derler... Ancak bunun için gün, aydınlık gereklidir. Soğuk mermere ben hayat veririm, çınlayan bronz ateşte eritirim, parlak, kızgın ateşte... Neden bana elinle dokundun!"

"Gidelim, sen benim misafirimsin," dedi Lazarus.

Ve onlar eve gittiler. Uzun gece, yeryüzüne çökmüştü.

Güneş artık iyice yükseldiğinde, köle, sahibini bekleyemeden, onu almak için geldi. Güneşin kavurucu ışıkları altında sahibini Lazarus ile yan yana oturmuş halde ve suskun bir şekilde gökyüzüne doğru bakarlarken gördü. Köle Birdenbire ağlamaya başladı ve yüksek bir sesle bağırdı:

"Efendim, ne oldu sana? Efendim!"

Aynı gün o Roma'ya gitti. Aurelio, bütün yol boyunca sessiz ve düşünceliydi. Dikkatlice her şeye göz gezdiriyordu; insanlara, gemiye, denize. Ve onları hatırında tutmaya gayret ediyordu. Denizde şiddetli bir fırtınaya yakalandılar. Bu zaman içerisinde Aurelio devamlı güvertede kaldı. Hızla üzerlerine doğru ilerleyen ve düşen dalgalara bakıyordu. Heykelti-

raşta meydana gelen bu korkunç değişiklikten ev halkı korkmuştu, ancak onları teskin ederek çok manalı bir şekilde:

"Buldum," dedi.

Tüm yol boyunca değiştirmediği aynı kirli giysileriyle işe koyuldu. Mermer, çekicin uğultulu darbeleri altında itaatkâr bir şekilde çınlamaya başladı. Kimseyi yanına yaklaştırmadan, uzun bir zamandan beri ve hırsla çalışıyordu. Nihayet bir sabah eserinin hazır olduğunu söyledi. Sanat üstadı ve ciddi eleştirmen olan dostlarının çağrılmasını emretti. Ve onları beklerken, şatafatlı bir şekilde, erguvani kırmızısı ince ipekten altın gibi parlayan bayram elbiselerini giyindi.

Düşünceli bir şekilde;

"İşte, ben bunu yarattım!" dedi.

Dostları esere baktılar ve yüzlerini derin bir kederin gölgesi kapladı. Bu, insanın gözlerine tanıdık, hiçbir şekle sahip olmayan, ama diğer taraftan da yeni olan ve daha önce görülmemiş bir timsali hatırlatan korkunç bir şeydi. İncecik eğri bir dal üzerinde ya da ona benzer bir gudubette, tuhafça bir şekilde, sanki bir şeyin içine geçirilmiş ya da bir şeyin dışına çıkartılmış, takatsizce kendinden uzaklaşmaya çabalayan şekli şemaiili olmayan, bir takım vahşi parçalar yığını duruyordu.

Tesadüfen, vahşi bir şekilde sırttan çıkıntılardan birisinin altında, şeffaf kanatlarıyla olağanüstü güzellikte, karşı konulamaz uçma arzusuyla çırpınan bir kelebeği fark ettiler.

"Bu harika kelebek niçin, Aurelio?" diye kararsızca sordu içlerinden birisi.

"Bilmiyorum," diye cevapladı heykeltıraş.

Fakat doğruyu söylemek icap ediyordu. Aurelio'yu en çok seven dostlarından birisi kararlılıkla;

"Bu çok çirkin bir şey benim zavallı dostum," dedi. Bunu yok etmek gerekli. Ver bana çekicini."

Ve iki darbeye sadece olağanüstü güzellikte oyulmuş kelebeği bırakarak, vahşi görünümlü yığını parçaladı.

O zamandan beri, Aurelio başka hiçbir eser meydana getirmedi. Mermer, bronz ve üzerlerinde ebedi güzelliğin gizlendiği, daha önceki tanrısal eserlerine, derin bir kayıtsızlıkla bakıyordu. İşine duyduğu eski ateşi yeniden canlandırmak ve ölmüş ruhunu yeniden uyandırmak amacıyla, dostları onu başka güzel sanat eserlerini görmeye götürüyorlardı. Fakat o, yine kayıtsız kaldı her şeye, tebessüm kapalı dudaklarını ıstımadı.

Sadece, ona güzellik hakkında çok ve uzun uzun konuşmaya başladıklarında, yorgun ve gevşek bir tarzda itiraz eder ve "fakat tüm bunlar hep yalan," derdi.

Gündüzleyin ise, güneş ortalığı aydınlattığında, ustaca düzenlenmiş zengin bahçesine çıkar, gölgenin olmadığı bir yer bularak, güneşten korunmamış başını ve sönük gözlerini parlaklığa ve bunaltıcı sığağa bıraktı. Kırmızı ve beyaz kelebekler kanat çırpıyorlardı; mermer sarnıca, amberli sarhoş Satir'in çarpık ağzından, taşarak su doluyordu. O ise hareketsizce uzak bir diyarda, taşlı çölün kapılarında, aynı şekilde, ateş gibi güneşin altında hareketsizce duran birinin sönük bir yansıması gibi, oturuyordu.

V

Ve işte yüce, ilahi Augustus, Lazarus'u yanına çağırttı. Sanki ölünceye kadar bilinmeyen bir gelinin damadıymışçasına kalmak zorundaymış gibi ve zaman onları kanunen birbirlerine bağlamışçasına ona gösterişli bir şekilde düğün elbiselerini giydirdiler. Sanki eski, çürümeye yüz tutmuş ve dökülmeye başlamış tabuta yaldız sürmüşler ve yeni, gülünesi püsküller asmışlardı. Sanki gerçekten de düğün alayı ilerliyordu ve öndeki borazancılar imparatorun elçilerine yol açmaları için borularını çalıyordu ve onu süslü püslü ve parıltılı giysiler içinde törenle götürüyorlardı.

Fakat Lazarus'un yolu ıssızdı. Kendi memleketindeki herkes mucizevi bir şekilde dirilen zatın nefretli adını çoktan lanetlemişti. Halk onun ürkütücü yaklaşımını duyar duymaz ondan kaçmaya başlıyordu. Bakır borazanlar yalnız bir şekilde ötüyordu. Sadece çöl, inleyen kendi yankısıyla cevap veriyordu. Daha sonra onu deniz aşırı bir yere götürdüler. Ve bu Akdeniz'in gök mavisi dalgalarında belirmiş en süslü, en hüznülü gemiydi. Gemide birçok insan bulunuyordu. Fakat bir tabut gibi sessiz ve suskundu. Sanki umutsuz deniz onun fevkalade güzel kavisli, keskin burnunu yararak ağlıyordu. Açık başını güneşe dayayarak orada yalnız başına oturuyordu Lazarus. Su fışkırtılarını dinliyor sessizliğini koruyordu. Biraz ötede ise belirsiz bir kalabalıkta, özlem içindeki denizciler, elçiler, takatsiz ve ağırlaşmış bir halde oturuyorlar ve uzanıyorlardı.

Eğer, bu sırada fırtına kopmuş olsa, rüzgâr, kızıl yelkenleri parçalasa, gemi, büyük bir ihtimalle, içinde bulunan insanların hayatta kalmak için; ne gücünün ne de arzusunun bulunmamasından ötürü, sulara gömülürdü. Son bir gayretle içlerinden bazıları güverteye yaklaşarak saydam, mavi derinliğe büyük bir merakla göz gezdiriyorlardı:

"Acaba pembemsi omzuyla dalgaların arasından su perisi belirmez mi?" ya da "Şen şakrak, sarhoş, Kentauros toynaklarıyla su sıçratarak fırlamaz mı?" diye.

Ancak deniz ıssızdı. Denizin engin derinlikleri de ıssız ve sessizdi. Ebedi şehrin sokaklarına kayıtsızca adımını attı Lazarus. Onun tüm zenginliği,

devler tarafından inşa edilmiş binaları, tüm bu parlaklık ve güzellik, zarif hayatın müziği yalnızca çöldeki rüzgârın bir yankısı, hareketli ölü kumların bir yansımasıydı. Atlı arabalar hızla geçiyor, yüce şehrin kurucuları ve hayatın gururlu iştirakçileri güçlü, güzel, mağrur insanlar topluluğu geçiyor ve etrafta bir şarkı duyuluyordu. İnci gibi gülüşleriyle çocuk ve kadınların kahkahaları, çeşmelerin şarılması duyuluyordu. Sarhoşlar filozofluk taşıyor, ayıklar ise gülümseyerek onları dinliyorlardı. Toynaklar takırdıyordu ve taş döşemelere vurarak uzaklaşıyorlardı.

Şehrin ortasında, dört bir taraftan neşeli bir gürültüyle çevrili, sessizliğin soğuk bir lekesi gibi şişman, ağır bir adam dolaşıyordu ve yolunun üzerine sıkıntı, nefret ve sızım sızım sızlatan acılar ekiyordu.

"Kim Roma'da kederli olmaya cesaret edebilir?" diye serzenişte bulundu çatık kaşlı halk. Ağzında bakla ıslanmayan Roma, birkaç gün içinde, mucizevi bir şekilde dirilmiş olan adamı tanıdı ve ürkek adımlarla ondan kaçmaya başladı. Ama burada da kendi gücünü sınamak isteyen cesur insanlar vardı. Onların bu düşüncesiz çağrısını Lazarus itaatkâr bir şekilde kabul etti. Devlet işleriyle meşgul olan imparator, onu kabul işini biraz yavaşlatmıştı. Mucizevi bir şekilde dirilmiş adam, tam tamına yedi gün boyunca insanların çağrılarına gitti.

İşte, Lazarus neşeli bir sarhoşun yanına geldi ve sarhoş adam onu kırmızımsı dudaklarıyla gülerek karşıladı.

"İç, Lazarus iç!" diye seslendi. "Augustus da gülecek seni sarhoş gördüğünde!"

Çıplak, sarhoş kadınlar da gülüştüler, gül çiçeklerinin yaprakları, Lazarus'un mor ellerine düştü. Fakat sarhoş onun gözlerine bakınca tüm sevinci ebediyen kayboldu. O bütün hayatı boyunca sarhoş kalmıştı; artık hiçbir şey içmiyordu, ama sarhoş kalmıştı. Ancak, şarabın verdiği tatlı hülyaların yerine talihsiz başına korkunç kâbuslar giriyordu.

Korkunç kâbuslar artık onun yenilgiye uğramış ruhunun yegâne besin kaynağı olmuşlardı. Korkunç kâbuslar gece gündüz onu kendi yarattığı korkunç yaratıkların sersemleştirici etkisinde bırakıyorlardı. Ve ölümün kendisi dahi, onun sert öncülerinden daha az korkunç kalıyordu. İşte, Lazarus, birbirlerini seven, aşklarının zirvesinde olan delikanlı ve kızın yanına geldi. Gururlu ve güçlü bir şekilde sevdiği kızı koluyla kucaklayan delikanlı, hafif bir acıma duygusuyla;

"Bize bir bak Lazarus, sen de bizimle beraber sevin. Aşkta daha güçlü bir şey var mı acaba?" diye konuştu.

Onlara da göz ucuyla baktı Lazarus. Ve onlar, tüm yaşamları boyunca birbirlerini sevmeye devam ettiler. Ancak onların aşkı artık hüznü ve kasvetli olmuştu. Tıpkı köklerini çürümüş mezarlardan besleyen ve sessiz bir akşam saatinde kara uçlarının sivrilmesi ile boş yere gökyüzünü arayan mezarların üzerindeki şerviler gibiydiler. Hayatın bilinmeyen gücüyle

birbirlerinin kucağına atılmış insanlar olarak öpücüklerini gözyaşlarıyla, zevklerini acıyla harmanladılar. Artık kendilerini iki kez köle olarak hissetmeye başlamışlardı; bu zorlu hayatın itaatkâr köleleri ve tehditkâr dili kesilmiş bir hiçliğin cevapsız hizmetkârları olarak.

Ebediyen birleşenler, ebediyen ayrılanlar; onlar bir kıvılcım gibi parlıyorlar ve yine bir kıvılcım gibi sonsuz bir karanlıkta sönüyorlardı. Kıvılcımlarsa sonsuz bir karanlıkta yok oluyordu. İşte, Lazarus şimdi de mağrur bir bilgicin yanına geldi ve bilgiç ona dedi ki:

"Her şeyi biliyorum, senin korkunç bir şey söyleyebileceğini biliyorum, Lazarus. Daha başka nasıl sen beni korkutabilirsin?"

Fakat aradan daha çok zaman geçmemiştir ki, bilgiç, korkunç olanı bilmenin, korkuncun kendisi olmadığını ve ölümü görmenin de, ölümün kendisi olmadığını hissetmeye başlamıştı. Bilgelik ve aptallığın sonsuz varlığın karşısında eş değerde olduğunu ya da sonsuz varlığın bunları tanımadığını hissetmişti. Bilinen ile bilinmeyen, hakikat ile yalan, alt ve üst arasındaki sınır kaybolmuştu. Boşlukta onun biçimsiz düşüncesi asılı kalmıştı. O zaman aklara bürünmüş başını tutup çılgınca bağırdı:

"Düşünemiyorum! Düşünemiyorum!"

Yaşamın varlığını, onun anlamını ve sevincini onaylayan her şey işte böyle mucizevi bir şekilde dirilmiş adamın kayıtsız bakışlarıyla mahvoluyordu. İnsanlar onun imparatorun karşısına çıkmasının tehlikeli olacağını, en iyisi onu öldürerek ve gizlice gömerek, kimsenin bilmediği bir yere gittiğini söylemek olduğunu konuşmaya başlamışlardı. Kılıçlar bilene başlanıyordu bile, halkın iyiliğine kendini adanmış gençler, fedakârca katil olmaya hazırlandıkları zaman, İmparator Augustus, Lazarus'un ertesi sabah huzuruna çıkmasını talep ettiğinde bu durum onların zalim planlarını da bozmuştu. Eğer onu tamamen yok etmek mümkün oluyorsa, en azından yüzünün verdiği o ağır izlenimleri birazcık yumuşatmayı arzu ediyorlardı. Ve bu amaçla maharetli ressamı, berberleri, sanatçıları topladılar ve bütün bir gece boyunca Lazarus'un başı üzerinde çaba sarf ettiler. Sakalını hafifçe kesip kıvrık şekle soktular ve hoş bir görünüş verdiler.

Hoş görünmeyen tek şey ellerinin ve yüzünün morluğuydu ve boylarla bunu da giderdiler; ellerine ten rengi verip yanaklarını alladılar. Yaşlı yüzünü buruşturan, acıların izleri, kırışıklıklar iğrenç bir görünümdeydiler ve onları da kapattılar, boyadılar ve tamamen pürüzsüz hale getirdiler ve temiz yüz üzerine ince fırçalarla ustaca iyi kalpli bir gülüşün, hoş ve art niyetsiz bir neşenin izleri olan kırışıkları çizdiler. Kendisine yapılan her şeye kayıtsızca itaat etti Lazarus. Kısa bir zaman içinde doğal bir şişmanlığa sahip, birçok torunları olan, hoş, sevimli, iyiliksever bir ihtiyara dönüşmüştü. Komik hikâyeler anlattığı zamanki gülümsemesi de hâlâ onun yüzünden tamamen kaybolmamıştı ve gözlerinin bir kenarında

ihtiyarlara özgü sessiz bir şefkatin izleri hissediliyordu. İşte, o tam böyle görünüyordu.

VI

İmparator saraylarının ihtişamı Lazarus'u pek etkilememiştir. Sanki o, çölün ulaştığı yıkık dökük bir evle taştan, sağlam ve güzel bir saray arasında herhangi bir fark göremiyordu. Öyle kayıtsızca bakıyordu ki, içinde yürürken dahi bakmıyordu. Ayaklarının altındaki sert mermer sanki hareketli çöl kumuna dönüşüyordu ve fevkalade güzel giyimli birçok seçkin insan onun bakışları altında hava boşluğuna dönüşüyordu.

Yanlarından geçerken, gözlerinin korkunç etkisinde kalmamak için, kimse ona bakmıyordu. Fakat ağır adımlarının çıkardığı sestten artık kendilerinin önünden geçtiğini anladıklarında, korkulu bir endişeyle başlarını kaldırıyor ve imparator sarayının tam kalbine doğru yavaş yavaş yaklaşan, şişman, uzun boylu hafif kamburumsu ihtiyarın figürünü gözleriyle inceliyorlardı.

Önlerinden ölümün kendisi geçmiş olsaydı, insanlar ondan bile daha fazla korkmazlardı. Zira bugüne kadar hep böyleydi, ölümü yalnızca ölen bilirdi, yaşayan ise yalnızca hayatı bilirdi. Bunların arasında bir köprü bulunmuyordu. Ama bu, alışılmışın dışındaki şahıs ölümü biliyordu ve onun bu bildiği şey gizemli, korkunç, lanetli bir şeydi. "Bizim yüce, ilahi imparatorumuzu öldürecek bu adam," diye korkulu düşüncelere kapıldı insanlar. Yavaş yavaş sarayın ortasına doğru kayıtsızca gitgide ilerleyerek uzaklaşan Lazarus'un ardından sönük lanetlerini okuyorlardı.

Sezar da artık Lazarus'un kim olduğunu biliyordu ve onunla karşılaşmaya hazırlanmıştı. Ancak cesur bir insandı Sezar. Kendi müthiş, yenilmez gücünü hissediyordu ve mucizevi bir şekilde dirilmiş bir şahısla ölümcül bir düelloda insanların zayıf yardımına güvenmeyi arzulamıyordu. Teke tek, yüz yüze, Lazarus ile buluştu.

"Bakışlarını bana kaldırma, Lazarus!" diye emretti içeri giren şahsa. "Senin başının tıpkı bir denizanası başı gibi olduğunu ve baktığın herkesi taşa döndürdüğünü işittim."

Korkudan uzak bir imparator şakacılığıyla da:

"Taşa dönüşmeden önce sana bakmak ve seninle konuşmak istiyorum," diye ekledi. Yanına yaklaşarak, Lazarus'un yüzüne ve tuhaf bayram giysilerine dikkatlice bir göz attı. Keskin ve dikkatli bakışlara sahip olmasına karşın imparator ustaca yapılmış bu sahteliğe kanmıştı.

"Evet. Görünüşe göre korkunç değil, saygıdeğer bir ihtiyarsın. Ama insanlar için en kötüsü, korkunç olan birisinin böyle saygıdeğer, hoş bir görüntüye bürünmüş olmasıdır. Şimdi biraz konuşalım."

Sezar yerine oturdu ve sözleriyle olduğu kadar bakışlarıyla da onu sorguladıktan sonra sohbeti başlattı:

"İçeriye girdiğinde neden beni selamlamadın?"

Lazarus kayıtsızca cevapladı:

"Bunun gerekli olduğunu bilmiyordum."

"Hristiyan mısın?"

"Hayır."

Sezar, teyit edercesine başını salladı.

"Bu iyi. Ben Hristiyanları sevmem. Onlar hayat ağacını, meyveleriyle kaplanmasına fırsat vermeden silkelerler ve onun mis kokulu çiçeklerini rüzgârda savururlar. Peki, sen kimsin?"

Biraz çabayla Lazarus cevap verdi:

"Ben ölüydüm."

"Bunu duymuştum. Peki ya şimdi kimsin sen?"

Lazarus cevap vermekte acele etmedi ve en nihayetinde kayıtsızca ve sessizce:

"Ben ölüydüm," diye tekrarladı.

"Dinle beni, meçhul adam," dedi İmparator. Daha önce düşündüklerini tek tek ve sertçe ifade ederek.

"Benim krallığım canlıların krallığıdır. Benim canlı halkımın! Ölü halkımın değil! Ve senin burada yerin yok! Senin kim olduğunu bilmiyorum, orada ne gördüğünü de bilmiyorum. Eğer yalan söylüyorsan, senin yalanından nefret ediyorum, eğer doğruyu konuşuyorsan, senin doğrundan da nefret ediyorum. Göğsümde, hayatın heyecanını hissediyorum. Ben ellerimdeki gücü hissediyorum. Benim mağrur fikirlerim, kartallar gibi, tüm boşlukta dolaşıyorlar orada. Benim arkamda ise, insanlar, benim hâkimiyetimin koruması altında, benim yarattığım kanunların gölgesinde yaşıyorlar, çalışıyorlar ve seviniyorlar. Sen yaşamın bu güzel uyumunu hissediyor musun? İnsanların, karşısına çıkabilecek zorluğun yüzüne karşı, onu savaşa çağırarak, attığı bu savaş nidalarını duyuyor musun sen?"

Sezar ellerini dua edercesine açtı ve ciddi bir ses tonuyla:

"Bereketli ol, ey yüce, ilahi hayat!" diye haykırdı.

Fakat Lazarus susuyordu. Ve sertliğini daha da arttıran imparator konuşmasına devam etti:

"Sen burada fazlalıksın. Sen, ölümün tamamen yiyip bitiremediği zavallı bir artıksın, insanlara keder veriyorsun ve hayata karşı onlarda nefret uyandırıyor sun. Sen, tarlalardaki tırtıl böceği gibi, sevincin dolgun başağını yiyorsun, umutsuzluğun ve kederin sümüğünü kusuyorsun. Senin, gerçeğin! Bir gece, katilinin elindeki paslı bir kılıç gibi, bir katil gibi seni idam ettireceğim. Fakat önce senin gözlerine bir bakmak istiyorum. Mümkündür ki, yalnızca korkaklar onlardan ürkerler, ama cesur bir

insanda bunlar mücadele, zafer kazanma hırsını uyandırır. O halde, sen idam edilmeye değil, ödüle layıksın. Haydi, bana bir bak Lazarus." Daha ilk anda, İlahi Augustus'a sanki ona bir dostu bakıyormuş gibi geldi. O kadar yumuşak, o kadar şefkatli, büyüleyici bir bakışı vardı Lazarus'un. O, korkuyu değil, sessiz bir huzuru vaat ediyordu. Sonsuzluk; şefkatli bir sevgili, merhametli bir kız kardeş ve bir anne gibi görünüyordu. Fakat onun şefkatli kucaklaması gitgide daha kuvvetli olmaya başlamıştı ve artık nefesini, öpüşmeden önceki hırslı bir ağız kesmişti ve vücudunun ince derisi içinden metal halkayla birbirlerine kenetlenmiş kemiklerin demiri geçiyordu ve bir yaratığın keskin olmayan, soğuk pençeleri kalbine değişiyor ve ağır ağır derinliklerine iniyordu. Sararmış bir yüzle "Canım acıyor!" dedi İlahi Augustus. "Ama sen bak, Lazarus, bak bana!"

Sanki yüzyıllardır kapalı duran ağır bir kapı yavaşça açılıyordu ve genişleyen boşluk içerisinden soğuk ve rahat bir şekilde sonsuzluğun ürkütücü korkunçluğu içeriye girmişti. İşte muazzam bir boşluk ve muazzam bir karanlık, iki gölge halinde geldiler ve güneşi söndürdüler ve ayaklarının altından yeri çekip aldılar, başından da çatısını çekip aldılar. Ve kaskatı kesilen kalbi de ağrımalarını kesmişti.

"Bak, Lazarus, bak gözlerime!" diye emretti Augustus yalpalayarak.

Zaman durmuştu ve her bir şeyin başlangıcı kendi sonuyla ürkütücü bir şekilde yakınlaşmıştı. Daha yeni kurulmuş olan Augustus'un tahtı yıkılmıştı ve boşluk artık tahtın ve Augustus'un yerini almıştı. Sessizce yıkıldı Roma! Onun yerinde kurulan yeni şehir de boşluk tarafından yutulmuştu. Sanki hayalet devler gibi, şehirler, devletler ve memleketler çok çabuk teslim olmuşlar, boşlukta kaybolmuşlardı. Sonsuzluğun kara kursağı doymamışçasına kayıtsızca onları yutuyordu.

"Dur!" diye emretti İmparator. Onun sesinde artık bir umursamazlık hissediliyordu. Kolları takatsizce aşağıya doğru salınmışlardı. Yaklaşan kasvetle yapılan boş mücadelede onun kartal gibi gözleri ışıltıyla parıldamıştı, ama sonra sönmüştü.

"Öldürdün beni, Lazarus," diye ağır ve sessizce konuştu imparator. Kalkanı olması gerektiği halkını hatırladı bir an için, keskin ve kurtarıcı bir acı, ölmekte olan kalbine sızılmaktaydı.

"Ölüme mahkûmlar" diye düşündü acıyla. "Sonsuzluğun kasvetindeki aydınlık gölgeler," diye düşündü korkuyla. "Acıyı ve yüce sevinci bilen bir kalple canlı, kıpır, kıpır kanla dolu narin damarlar," diye şefkatle içinden geçirdi imparator.

Ve sonunda, artıları ve eksileri bir yaşamın bu tarafına, bir de ölümün o tarafına çevirip, düşünüp taşınarak ve hissederek, hayatın acılarında ve sevinçlerinde boşluğun kasvetine ve sonsuzluğun korkunçluğuna karşı korunmayı bulmak için, o yavaş yavaş yaşama dönüyordu.

"Hayır, sen beni öldürmedin, Lazarus," dedi kesin olarak. "Ama ben seni öldüreceğim. Git artık!"

O akşam farklı bir sevinçle yemeğini yedi, içkisini içti İlahi Augustus. Ancak kalkmış eli dakikalarca havada donmuş şekilde asılı kalmıştı. Mat parlaklık onun kartal gibi keskin gözlerinin aydınlık parıltısıyla değişmişti. O korku, soğuk bir dalga halinde ayaklarının dibinden geçmişti. Mağlup edilmiş, fakat öldürülmemiş, soğukkanlılıkla ölüm saatini bekleyen korku, gecelere hâkim ve itaatkâr bir şekilde aydınlık günleri yaşamın acılarına ve sevinçlerine bırakarak kara bir gölge gibi tüm yaşamı boyunca onun başucunda kalmıştı.

Ertesi gün, imparatorun emriyle Lazarus'un gözlerini kızgın demirle dağladılar ve onu memleketine yolladılar. Onu öldürmeye cesaret edemedi Yüce Augustus. Çöle döndü tekrar Lazarus. Çöl onu rüzgârın çınlayan nefesi ve kızgın güneşin kavurucu sıcaklığıyla karşıladı. Tıraşsız vahşi sakalını, yukarıya doğru kaldırmış bir şekilde yeniden bir taşın üstüne oturdu ve dağlanmış gözlerinin yerindeki iki kara delik, boş ve ürkütücü bir şekilde gökyüzüne bakıyorlardı. Uzaktaki kutsal şehir, telaşlı bir gürültü ve hareket içindeydi. Yakınlarda ise kimseler ortalıkta görünmüyor ve sessizlik hâkimdi. Mucizevi bir şekilde dirilmiş olan ve kalan son günlerini yaşayan insanın, bulunduğu yere kimse yaklaşmıyordu. Komşuları da kendi evlerini çoktan terk etmişlerdi.

Dağlanmış demir çubukla, kafatasının derinlerine sokulmuş, onun lanet olası bilgisi, sanki orada pusuya yatmıştı; sanki o pusudan insana binlerce görünmez gözler akıyordu. Artık hiç kimse Lazarus'a bakmaya cesaret edemiyordu. Akşamüstü ise, güneş kızıl renge bürünerek ve genişleyerek batmaya başladığında, onun ardından kör Lazarus da yavaşça yollanıyordu. Şişman ve güçsüz adam, taşlara takılıp düşüyordu. Güç bela kalkıyor ve yeniden yürüyordu. Şafağın kızılımsı gölgesinde onun kara vücudu ve açılmış kolları ürkütücü bir şekilde haçı andırıyorlardı.

Bir rivayete göre, bir gün gitmiş ve bir daha dönmemişti. Görünen o ki, ölümün gizemli hâkimiyetinde üç gün boyunca kalan ve mucizevi bir şekilde dirilmiş olan Lazarus'un ikinci hayatı da sona ermişti.

Türkçesi: Özcan Perska

Güvercinliğimin Öyküsü

İZAK BABEL

Cocukken hep bir güvercinliğim olsun isterdim. Hayatım boyunca hiçbir şeyi bu kadar çok istememiştim. Fakat babam, güvercinlik yapmam için gerekli tahtayı almak ve içine konacak üç çift güvercin için dokuz yaşına kadar bana bir söz vermedi. O zaman yıl 1904'tü ve ben, halkımın o zamanlar yaşadığı Kherson bölgesindeki Nikolayev kentindeki ortaokulun hazırlık sınıfına giriş sınavına hazırlanıyordum. Daha sonra bu bölge haritadan silindi ve halkımız, tüm kasabamız Odessa bölgesine taşındırıldı.

Sadece dokuz yaşındaydım ve hararetle sınavlara hazırlanıyordum. Hem Rus dilinden hem de aritmetikten en yüksek notlardan aşağı aldığım olmuyordu. Bizim okulumuzda *numerus clausus* zordu: Sadece ilk yüzde beş üst sınıfa alınır. Bundan dolayı hazırlık sınıfına girebilen kırk öğrenciden sadece ikisi Yahudi idi. Öğretmenler Yahudi öğrencilere öyle marifetli sorular soruyorlardı ki başka hiçbir öğrenciye böyle sorular sormazlardı. Bunun için babam da güvercinlik vaadine karşılık her iki dersten de açık bir farkla yüksek notlar almam şartını koştu. Beni mutlak bir ölüme mahkûm etmişti. Daimi bir uyurgezerlik halinde sonsuz bir ümitsizlik ve çocuksu bir dalgınlık içindeydim. Ve yine de herkesten daha iyisini yaptım, sınava bu hayallerle gitmiş olmama rağmen.

Kitaplardan öğrenme konusunda maharetliydim. Öğretmenler kurnazca sorular sormalarına rağmen, zekâmın ve korkunç hafızamın varlığından uzaklaştıramadılar beni. Her iki konuyu öğrenmekte ve bunlardan iyi notlar almakta başarılıydım. Fakat sonrasında her şey ters gitti. Marsilya'ya tahıl ihraç eden zahireci Khariton Efrussi birisine 500 ruble rüşvet yedirmişti. Benim notum da A'dan eksi A'ya düştü ve benim yerime küçük Efrussi alındı okula. Babam bu durumu çok fena karşıladı. Altı yaşından beri öğrenmem gereken en ince şeye kadar elinden geldiğince beni sınava hazırlıyordu ve bir Eksi A onu ümitsizliğe sürükledi. Efrussi'yi dövmek ya da en azından iki hamala para verip onu dövdürtmek istiyordu, ama annem onu bu fikrinden vazgeçirdi ve ben gelecek yılki en alt sınıf sınavları için hazırlanmaya başladım. Arkamdaki halkımın, beni hazırlık sınıfı ve birinci sınıf için aynı anda hazırlaması için tuttuğu öğretmen ve ailemin karamsarlığının da bilinciyle üç kitabı da bütünüyle ezberledim. Bunlar Smirnovskiy'in *Rusça Grameri*, Yevtuşenskiy'in *Problemler*'i ve Putsikoviç'in *Erken Rus Tarihi El Kitabı* adlı kitapları. Çocuklar artık bu kitaplarla hazırlanıyorlardı ama ben

onları satır satır öğrendim ve ertesi yılki Rusça sınavından Karavayev bana rakipsiz bir A artı verdi.

Bu Karavayev kırmızı suratlı, Moskova üniversitesi mezunu, sinirli bir adamdı. En fazla 30 yaşlarındaydı. Erkeksi yanaklarında köylü çocuklarındaki gibi al renk alevlenirdi. Yanaklarından birisine bir siğil tünemişti ve onun üstünde de bir öbek kül rengi kedi bıyığı filizlenmişti. Sınavda Karavayev'in yanında okulda ve tüm bir bölgede büyük gürültü koparmış olan asistan küratör Pyatnitskiy vardı. Asistan küratör bana Büyük Petro ile ilgili bir soru sorduğunda bildiğim her şeyi toptan unutmuş hissediyordum kendimi. Sonun geldiğinin bir işaretiydi bu: Sevinç ve umutsuzluğun ortasına oturmuş upuzun ve keskin bir uçuruma benziyordu her şey.

Büyük Petro ile ilgili şeyleri Putsikoviç'in kitabından ve Puşkin'in dizelerinden ezbere bilirdim. Hıçkırıklar içinde bu dizeleri okumaya başlarken önümdeki yüzler birden alt üst olup bir deste kâğıdın karılmış haline döndüler. Ürpermiş, göğüs ve alın ileri bir vaziyette, sesimin son perdesiyle Puşkin'in dizelerini bağırmaya devam ettikçe bu altüst oluş da devam etti. Bu şekilde feryat etmeye devam ettim ve kimse bu gevelemelemini kesmedi. Kızarmış bir körlük ve mutlak bir özgürlük duygusuyla Pyatnitskiy'in beni onaylamasına salladığı başının ve yaşlı yüzünün dışında hiçbir şeyi göremiyordum. O da durdurmadı beni. Sadece Puşkin ve benim aşkıma coşmuş olan Karavayev'e:

"Şu senin ufak Yahudi neymiş be! Şeytan tüyü var bunlarda!"

Ve en sonunda artık bağıramayacak hale geldiğimde de:

"Çok iyi, şimdi koş bakalım küçük dostum," dedi.

Sınıftan çıkıp koridora doğru gidip lazım olacak olan bir paltoyla badanalı duvara yaslandım; trans halinden çıkmaya başlıyordum. Rus oğlanlar makaraya alıyorlardı. Okul zili merdivenin hemen üzerinde bir yerdeydi ve müstahdem kırık bir koltukta uyukluyordu. Müstahdeme baktığımda artık kesin olarak gelmişim kendime. Oğlanlar her taraftan yaklaşıyorlardı bana doğru. Bana çakıştırmak ya da sadece oyun oynamak istiyorlardı, ama tam o sırada Pyatnitskiy gözüktü koridorda. Tam benim yanımdan geçerken durdu, frakı ağır bir dalga gibi dökülüyordu ardından. Bu iri, şişman ve kalın enseli adamın sıkıntısını fark ettim ve bu yaşlı adama daha bir yakınlaştım.

"Çocuklar," dedi. "Sakin bu delikanlıya dokunmayın!.." Ve şişman eliyle nazikçe omzuma dokundu.

Bana dönerek devam etti. "Küçük dostum, babana birinci sınıfa kabul edildiğini söyle."

Göğsündeki kocaman yıldız parıldıadı ve klapasındaki nişanlar şingırdaadı. O muhteşem siyah üniforması içindeki iri gövdesini iri bacaklarıyla oradan uzağa taşıdı. Gölgeci duvarlar arasından kanalda ilerleyen bir

mavna gibi geçip, köşeden kıvrılıp gitti ve müdürün kapısında gözden kayboldu. Ufak müstahdem bir çay tepsisinde taşıdığı zili büyük bir ciddiyetle çaldı ve ben de eve dükkâna doğru koştum.

Dükkânda köylü bir müşteri kararsızlıktan kendini yiyip bitiriyordu. Beni gördüğünde babam, köylüye yardımcı olmayı bırakıp bir karar kıldırıldı ve bir an bile tereddüt etmeden söylediğim her şeye inandı. Yardımcısını çağırıp dükkânı kapatmaya başladı. Bana rozetli bir okul şapkası almak için Katedral Caddesi'ne fırladı. Zavallı annem beni çılgın dostlardan korumak için işini yarıda kesmişti. O sırada donuklaşmış gibiydi ve olayları anlamaya çalışıyordu. Bana tek bir laf etmiyor ve nefret edermişçesine uzaklaştırıyordu beni kendinden. Okula gönderilenler için kutsal kitapta uyanlar bulunduğuna, Tanrı'nın onları mutlaka cezalandıracağına ve eğer bir okul şapkası alırlarsa bütün milletin onlara güleceğine inanıyordu. Suskundu annem ve gözlerime bakarak olacağını anlamaya çalışıyordu. Kötürüm bir çocuğa bakar gibi acı bir hisle bakıyordu, çünkü ailemizi ne felaketlerin beklediğini bilen tek kişi oydu. Ailemizdeki herkes hayra alamet olmayan şeylere inanırlar, hassasiyet gösterirlerdi. Başardığımız her şey bize uğursuz gelmişti. Büyükbabam Belaya Tserkov bölgesinde bir yerde hahamlık yaparmış. Günah işlemekten dolayı işinden kovulmuş ve bir kırk yıl boyunca da arada bir ve kargaşa içinde yabancı dil dersleri vererek yaşamış. Seksen yaşında ise kafasını yemeye başlamış. Leo amcam Volozhin'deki Talmud Akademisi'nde okuyormuş. 1892'de askerlikten kaçmak için Kiev Askeri Garnizonu Komutanlığı'nda görevli birisinin kızını da yanına alarak birlikte dışarı gitmiş. Bu kadınla Kaliforniya'ya, oradan da Los Angeles'a kaçmış ve orada kadını terk ettikten sonra sabıkalı bir evde Malezyalılar ve zenciler arasında ölmüş. Ölümünden sonra Amerikan polisi, Los Angeles'tan bize, ondan kalan siyah, demir kasnaklı kocaman bir sandık gönderdi. Bu sandığın içinden halterler, saç tokaları, amcamın talith'i, yaldızlı tutmacı olan kırbaçlar ve yapma incilerle süslenmiş kutuların içinde çaylar çıktı. Orada aileden bir tek Odessa'da yaşayan çılgın amcam Simon-Wolf, babam ve ben kalmıştık. Fakat babam insanlara güvenirdi ve insanları hep kalbindeki ilk yerlerinde korurdu. İnsanlar bundan dolayı onu affetmez, iyi karşılamazlardı. Babam da hayatının hiçbir şekilde onu sevmeyen, açıklanamaz bir şekilde onunla uğraşan şeytani bir el tarafından yönetildiğine inanırdı. Annem için geriye bir tek ben kalmıştım. Ve ben de tüm Yahudiler gibi kısa, cılızca yapılı ve çalışmaktan başağrıları çeken birisiydim. Annem tüm bunları görmüştü. Ailemizin bir gün yeryüzündeki herkesten daha zengin ve güçlü olacağına olan anlatılması güç bir kuvvetle inanan kocasının yoksul gururuna hiçbir zaman paye vermezdi. Bizim için dilediği hiçbir başarı isteği yoktu. Ya-

kında bir okul ceketi alınacağına da kızılıyordu. Razi olduğu tek şey bir fotoğrafımın çekilecek olmasıydı.

20 Eylül 1905 günü okula ilk olarak kabul edilenlerin listesi asıldı. Listede benim de adım vardı. Bütün eş dost ve akrabamız ve hatta büyük amcam Shoyl bile bu listeye bakmaya gitmişti. Pazarda balık satan bu palavracı yaşlı adamı severdim. Nemli ve balık pulları kaplı elleri dünyanın en soğuk ve güzel camukaları kokardı. Shoyl'un diğer insanlardan bir farkı da 1861 Leh ayaklanması ile ilgili uydurduğu hikâyelerdi. Yıllar önce Shoyl, Skavira'da bir taverna fedaisiymiş. I. Nikolay'ın askerlerinin Kont Godlevski ve diğer ayaklanmacılara ateş edişini görmüş. Tabii belki de görmemişti. Şimdi Shoyl'un sadece darkafalı, cahil ve yaşlı bir yalancı olduğunu biliyorum fakat onun uydurma masallarını hiçbir zaman unutamam. Gerçekten çok iyi hikâyelerdi. Her neyse işte Shoyl bile üzerinde adımın yazılı olduğu listeyi görmeye gitti ve o gece bizim evdeki yoksul baloda oynayıp zıpladı.

Babam baloyu benim başarıımı kutlamak için düzenlemişti ve tüm arkadaşlarını - zahireciler, emlakçılar ve bizim oralarda tarım makineleri satan seyyar satıcılar - davet etmişti. Bu satıcılar istedikleri adama bir makine satarlardı. Köylüler ve toprak sahipleri onlardan korkarlardı, çünkü bir şeyler satın almadan onlardan yakalarını kurtarmaları imkânsızdı. Bu satıcılar tüm Yahudiler için en akıllı ve en neşeli insanlardı. Partide, üç kelimeden oluşan fakat korkunç uzun süren Hasidik şarkılar söylediler. Şarkıları bitmeksizin, gülünç bir makamla okuyorlardı. Makamın güzelliğini anlamak için ya bir Hasidi ile evlenebilecek kadar iyi bir servete sahip olmak ve onlardan biri olmak ya da onların Volhynian'daki gürültülü sinagoglarını ziyaret etmek gerekiyordu. Satıcıların yanında bana eski İbranice ve Tevrat öğreten yaşlı Lieberman da varlığıyla bizi onurlandırmıştı.

Çevremizde Mösyö Lieberman olarak tanınırdı. Ve içmesi gerekenden çok daha fazlasını içmişti Beserabya şarabından. Geleneksel püsküllünün ucu yeğinin altından sarkıyordu. Sağlığıma kadeh kaldırdı eski İbranice bir şeyler söyleyerek. Bu şerefe kaldırma sırasında annemi babamı kutladı ve benim tombul yanaklı Rus çocuklarını ve basit, sonradan görme Yahudileri alt ettiğimi söyledi; tüm düşmanlarımı tek bir savaşta alt etmişim. Kadim zamanlarda Kral Davut da tıpkı benim gibi Goliath'a karşı zafer kazanmıştı ve bizim insanlarımız da bizi çevreleyen ve kanımıza susamış düşmanlarımızı zekâlarının gücüyle yeneceklerdi. Mösyö Lieberman bunları söylerken ağlamaya başladı ve ağladıkça da daha çok içti ve "Yaşasın!" diye bağırdı. Misafirler onunla birlikte ortada bir çember oluşturarak küçük bir Yahudi kasabasının düğün törenlerindeki gibi eski geleneklere uygun olarak kadril dansı yapmaya başladılar. Balodaki herkes mutluydu. Hatta annem bile ne tadını sevdiği ne de

başkalarının nasıl içtiğini anlamadığı votkadan bir yudum içti. Çünkü o tüm Rusların çatlak olduğunu düşünüyor ve Rus kadınlarının kocaları ile nasıl başa çıkabildiklerini anlayamıyordu.

Fakat mutlu günlerimiz daha gelecekti. Anneme göre okul hazırlığı için yola çıkarken onun sandviçler hazırladığı sabah, yani bizim alışverişe çıkıp kalem kutusu, bozuk para kutusu, el çantası, bez ciltli yeni kitaplar ve parlak kaplı alıştırma kitapları aldığımız zaman gelmişti. Dünyada hiç kimse bir okul çocuğu kadar, yeni alınan şeylere dikkat etme duygusu taşıyamaz. Çocuklar yeni bir şeyin kokusuna köpeğin tavşan kokusu alması gibi dikilirler. Büyüyüp de bu çılgınlığı anladığımız zaman buna esinlenme deriz. Annem yeni bir şeye sahip olmanın bu çocuksu ve saf duyumuna sahipti. Yeni kalem kutuma ve sabah çayımı içerken büyük ve bütünüyle aydınlık masada kitaplarımı çantama yerleştirmeye alışmam bütün bir ay kadar sürdü. Ancak bir ayda mutluluğumuzun sarhoşluğundan çıkabildik ve güvercinleri hatırlamam ilk yarı dönemden hemen sonra oldu.

Güvercinler için her şey hazırdu: Bir büyük ruble ve Shoyl'un, namı diğer büyükbaba Shoyl'un kutudan yaptığı bir güvercinlik. Güvercinlik kahverengiye boyandı. İçinde on iki çift güvercine yetecek sayıda yuva, çatısına tel örgüler gibi çizgiler ve yabancı kuşların yakalanması için benim tasarladığım özel bir kafes olmak üzere her şey tastamamdı. 20 Ekim'de kuş pazarına gitmek için yola koyuldum, ama yolda beklenmedik engeller çıktı.

Benimle ilgili mesele, yani ortaokulun birinci yılına kabulüm meselesi 1905'in sonbaharında olmuştu. Çar Nikolay, Rus halkına bir anayasa bahşetmişti o sıra. Pejmürde kılıklı konuşmacılar kaldırım taşlarının üstüne çıkıp uzun ve şiddetli söylevler veriyorlardı insanlara. Geceleyin caddelerden ateş sesleri duyuldu ve annem kuş pazarına gitmememi istedi. 20 Ekim sabahı çocuklar evimizin önündeki polis karakolunun üzerinde uçurtma uçuruyorlar, sakamız bütün kovalarını bırakmış, kırmızı suratu ve briyantınli saçlarıyla sokakta dolaşıyordu. Sonra fırıncı Kaltstov'un oğulları deri bir atlama kasasını sürükleyerek caddeye getirip yolun ortasında jimnastik yapmaya başladılar. Kimse onlara dur demeye yeltenmedi. Hatta polis Semernikov bile daha yükseğe atlamaları için onları cesaretlendiriyordu. Semernikov, karısının onun için yaptığı ipek kemeri kuşanmıştı ve botları daha önce hiç olmadığı kadar cilalanıp parlatılmıştı. Her zamanki kıyafeti dışındaki bir polis annemi hiçbir şeyin yapamayacağı kadar çok korkuturdu. Onun için annem dışarı çıkmamı istemiyordu, ama ben kasabamızda, tren istasyonunun arka tarafında bulunan kuş pazarına doğru arka yolu kullanarak sessizce süzüldüm.

Kuş pazarında, kuş meraklısı İvan Nikodimych her zamanki yerinde oturuyordu. Güvercinlerden başka tavşanlar ve bir de tavus kuşu satılı-

yordu. Tavus kuyruğunu açıp bir yere tünemiş ve hissiz başını bir o yana bir bu yana oynatıyordu. Pençesinin etrafı bir sicimle sarılmış ve sicimin diğer ucu İvan Nikodimye'h'in hasır sandalyesinin ayaklarından birine bağlanmıştı. Oraya vardığımda yaşlı adamdan şahane kuyruk telekleri olan ve bir çift parlak kırmızı güvercin ve bir çift de ibikli güvercin alıp onları gömleğimin altında tuttuğum çantaya koydum. Bu alışverişten geriye kırk kapağım kaldı ve yaşlı adam bununla bir dişi bir de erkek Kryukov almama izin vermiyordu. Kryukov'ların kısa, iyi huylu ve yumru gagalarını seviyordum. Kırk kapık iyi bir fiyattı, ama kuşçu inatla pazarlığı sıkı tutuyor, kuş kapancılarının o ruhsuz, sararmış yüzüyle benden başka bir yere bakıyordu. Pazarlığımızın sonunda İvan Nikodimye'h etrafta başka müşteri olmadığını görerek beni daha yakına çağırırdı. Her şey umduğum gibi oldu ve her şey kötüye gitti.

On ikiye doğru ya da biraz sonrasında, keçe potinli bir adam meydanı boydan boya geçti. Şişmiş ayaklarıyla sessizce adımlıyordu. Bitkin yüzünde canlı gözler parlıyordu. "İvan Nikodimye'h," dedi adam kuş meraklısının yanından geçerken "Topla tezgâhını. Kasabada Kuolus aristokratları bir anayasa tesis etmişler. Fısıh Caddesi'nde de Büyükbaba Babel idam cezasına çarptırılmış."

Bunları söylerken de tarlanın kenarından yürümeye çalışan çıplak ayaklı bir rençber gibi kafeslerin arasından hafif adımlarla ilerliyordu.

"Yapamazlar," dedi İvan Nikodimye'h onun arkasından. "Yapamazlar," dedi tekrar, bu kez daha sertçe. Tavşanlarını ve kuşlarını toparlamaya başladı ve Kryukov güvercinlerini 40 kapağına bıraktı bana. Güvercinleri göğsüme sakladım ve kuş pazarından uzaklaşan insanları izledim. İvan Nikodimye'h'in omzundaki tavus bırakılacakların sonuncusuydu. Orada erken bir sonbaharımı gökte güneş gibi oturuyordu. Sanki temmuz, pembe bir nehrin kıyısında, sanki beyaz sıcak bir temmuz uzun serin çimenlere oturuyor gibiydi. Pazarda kimse kalmadı, çok geçmeden silah sesleri duyulmaya başlanmıştı. Ardından istasyona doğru koşturup, sarı, sapsarı ve darmadağın edilmiş dar bir sokağı süzöldüm alt üst olmuş bir meydandan geçerek. Dar sokağın sonunda, kasabaya doğru tekerlekli sandalyesiyle ilerleyen, bacakları olmayan Makarenko adında, elindeki tablada sigara satan bir adam vardı. Mahallemizdeki oğlanlar ondan sigara alırlardı ve çocuklar severlerdi onu. Sokağı aşağı ona doğru koşturdum.

Koşmaktan soluk soluğa kalmış bir vaziyette "Makarenko," dedim bacakları olmayan bu adamın omzuna vurarak "Shoyl'u gördün mü?"

Sakat adam cevap vermedi. Kırmızı et, gerilmiş yumruklar ve demir kaslardan oluşmuş ruhsuz yüzünde bir ışık belirir gibi oldu. Heyecanından huzursuzca otururken yerinde, karısı Kate yerlere dağılmış şeylerden sırtlık bir yük hazırlıyordu.

"Şimdiye kadar ne kadar saydın?" diye sordu bacağı olmayan adam ve kadının cevabının daha baştan dayanılmaz olacağını bilirmişçesine tüm yüzünü ondan öteye çevirecek: "On dört çift tozluk," dedi Kate bir yandan da onları iple düğümlerken "Altı iç donu ve şimdi de şapkaları sayıyorum."

"Hıçkırıcısına ağlar gibi boğuntulu bir sesle "Şapkalar mı!" diye bağırdı Makarenko, "Anlaşıldı Katerina, Tanrı lanetledi ki illaki konuşayım diye. Millet eve arabalarla kumaş taşıırken bize şapkalarla idare etmek düştü."

"Gerçekten de yanık tenli, muhteşem güzel yüzlü bir kadın dar sokaktan aşağı doğru koşuyordu. Kadın bir eliyle bir kucak dolusu fes kucaklamış, öbür eliyle de bir parça kumaş taşıırken güleç bir kederin sesiyle yanlış yola sapan çocuklarını çağırıyordu bağırarak. Kadın arkasından ipek bir elbise ve mavi bir bluz sürüklerken, peşinden sandalyesini koşturan Makarenko'yu fark etmedi bile. Bacaksız adam onu yakalayamadı. Gücü yettiğinde döndürürken tekerlekleri, tekerlekler çatırdamıştı.

Makarenko boğuk bir sesle bağırdı: "Küçük hanım, nerden aldınız bu süslü eşyaları?"

Fakat uçuşan elbiselerle koşan kadın gidip, köşenin başında köylü bir delikanlının içinde ayakta dikili durduğu at arabasına hopladı.

"Herkes nereye koşuyordu?" diye sordu delikanlı, kırmızı meşinden dizginleriyle yaşlı atlarının boyunlarını çekştirirken.

Makarenko yalvarırcasına. "Herkes Katedral Caddesi'nde. Herkes orada evlat," dedi delikanlıya. "Toplamayı başardığın her şeyi bana getir. Sana iyi fiyat veririm."

Delikanlı arabasının önüne doğru eğildi ve uyuz atlarını kamçılama başladı. Atlar deli danalar gibi zıplayıp, hastalıklı ayakları üzerinde dörtümla koştu. Sarı dar sokak bu kez daha da sarıydı ve boştu. Sonra bacaksız adam aç gözlerini benim üzerime dikti.

"Tanrı lanetledi beni sanırım," dedi cansızca: "Ben de insanoğluyum, öyle değil mi?"

Sonra cüzam lekeli, benekli ellerini bana doğru uzattı.

"O gömleğinin altında sakladığın da nedir?" dedi ve kalbimin üstünü sıcak tutan torbayı çekip aldı.

Bacaksız adam şişman elini taklacı güvercinlerin arasında dolaştırdı ve parlak kırmızı dişi bir kuşu oradan günışığına çıkardı. Kuş avucunun içinde ayaklarıyla çırpınıyordu.

"Güvercinler," dedi Makarenko tekerlekleri gıcırdayan arabasını dosdoğru üzerime sürerek. "Kahrolası güvercinler," diye yineledi ve yanağıma bir tokat indirdi.

Bana, kuşu sıkıca tuttuğu eliyle sıkıca vurmuştu. Kate'nin sırtındaki yük-lüğü tersyüz olmuş gibi görünüyordu ve ben yeni paltomun üzerine yere düştüm.

Kate şapkaların üzerinden doğrulurken "Yavrular ağlıyor olmalılar. Ne yavrularına ne de korkmuş erkeklerine dayanabilirim," dedi.

Yavrular hakkında daha bir sürü şey söyledi, ama ben hiçbirisini duymadım. Yerde yatıyordum ve üzerime ezilmiş kuşun bağırsakları saçılmıştı. Bağırsaklar yanaklarımdan oraya buraya, gözlerime sıvandı ve beni görmez etti. Güvercinlerin incecik bağırsakları alnımdan kayıyordu ve ben önümde uzanan dünyayı görmemek için çırpınan kederli gözlerimi yumdum. Bu dünya minnacık ve korkunçtu. Gözlerimin önünde yaşlı bir kadının çenesini andırırcasına sivrilmiş bir taş parçası duruyordu. Az ötemde bir parça sicim ve hâlâ nefes alan kuşlar vardı. Dünyam minnacıktı ve korkunçtu. Bunları görmemek için gözlerimi kapattım ve kendimi altımda tam bir sağırlık içinde yatan toprağa bastırdım. Bu altüst olmuş dünya hiçbir şekilde gerçek hayata, kendimi sınavlar için hazırladığım hayata benzemiyordu. Çok uzaklarda bir yerde, kader şanlı bir küheylanın sırtında ilerliyor, fakat toynağının sesi gittikçe zayıflıyor, yok oluyor ve sessizlik, bazen çocukları acılara boğan acı sessizlik birdenbire gövdem ve onun altında hiçbir yere kıpırdamadan yatan toprağın arasındaki sınırı silip yok ediyordu. Toprak ham derinlikler, gömütler ve çiçekler kokuyordu. Onun kokusunu kokladım ve korkmadan ağlamaya başladım. Her iki yanı beyaz kutularla dolu bilinmeyen bir cadde boyunca, kuşların kan lekelerine boyanmış bir yüzle, tıpkı pazar günümüş gibi süpürülerek sadece kaldırımlar arası temizlenmiş yollar da hayatımda bir daha hiç ağlamayacağım kadar acı dolu ve mutluca ağlıyordum. Başımın üstündeki telgraf telleri uğulduyor, bir bekçi köpeği önümden hızla seğirtiyor, sokağın öbür yanında yelekli, genç bir köylü Khariton Efrussi'nin evinin camlarını yere indiriyordu. Camları bütün gücüyle yüklendiği tahta bir çekiçe indiriyordu. Uğuldayarak, her tarafta sarhoşluk hoşluğuyla, sıcak ve iman kuvveti yüklü gülüşler dağıtıyordu köylü genç. Bütün cadde uçan bir tahtanın, sıçrayan, parçalanın sesinin şarkısıyla doluydu. Köylülerin tüm varlıkları, bir yerlere yüklenmek, küfretmek ve meçhul, Rusça olmayan bir dille bağırarak halini almıştı. Köylü genç gözlerini kapatıp, bağırıp çağırıp şarkı söyledi. Ta ki belediye binasından çıkan, haç taşıyan bir yürüyüş alayı cadde üzerinde gözükene dek. Yaşlı adamlar Çar'ın iyice taranmış saçlarla görüldüğü portreler taşıyor, yürüyüşçüler mezarlık azizleriyle birlikte kafalarını yukarı kaldırmışlar ve ateşli yaşlı kadınlar yürüyüşçülerin önünde gidiyorlardı. Ben yürüyüş alayının kuyruğu kaybolunca gizli yolumdan eve dönmeyi düşünürken yürüyüş alayını gören köylü de çekicini göğsüne bastırıp alayın peşine takıldı. Ev tümünden boştu. Beyaz kapısı açılmış ve içindeki otlar yere dökülmüştü güvercinliğimin. Bir tek Kuzma hâlâ avluda idi. Avlu hizmetçisi, Kuzma Shoyl'un ölü bedeni üstüne ağıt düzüyordu.

"Rüzgâr seni bir kıymık parçası gibi havalandırıp götürecektir," dedi yaşlı adam beni görür görmez. "Sen gideli yıl oldu. Bak gör neler yaptılar dedeciğine."

Kuzma hırıltıyla solumaya başladı ve başını benden öte yana çevirip büyükbabanın pantolonundaki yırtıktan bir balık çıkardı. Büyükbaba öldüğünde iki turnabalığı ona yapışmış; biri pantolonundaki delikten diğeri ağzından. Büyükbaba ölüyken balıklardan biri sağdı ve çırpınıyordu.

"Büyükbabayı başkası değil, onlar gebertti," dedi Kuzma, kediye balığı atarken. "Onlara hep beddua eder, Tanrı'dan layıklarını dilerdi. Ne lanetleme ne öfkeydi o! Gözlerine koymak için bir çift kuruş getirebilirsin sen."

Fakat o zamanlar, on yaşlarındayken, ölümlerin kuruşlara ne ihtiyaçları olduğunu bilmiyordum."

"Kuzma," diye fısıldadım. "Koru bizi."

Ve avlu hizmetçisinin öbür tarafına geçerek - bir omuzu diğerinden yüksekti - kamburlu sırtının arkasından büyükbabayı gördüm. Shoyl talaş tozları içinde yatıyor, göğsü içeri doğru ezilmiş, sakalları yukarı doğru dikilmişti ve hırpani ayakkabıları ayağındaydı. Ayakları dışarı fırlamış, kirli, leylak rengini almış ve ölüydüler. Kuzma onun üstüne titriyordu. Ölünün çenesini bağladı ve gövdeye şöyle bir bakarak yapması gereken başka bir şey olup olmadığına göz attı. Ona üzerinde yeni kıyafetler varmış gibi titizlikle yaklaşıyordu ve ölünün sakallarını iyice taramadan da rahatlamadı.

"Sağa sola, herkese beddua ederdi," dedi Kuzma gülererek ve cesede sıcak bir gülüş gönderdi. "Eğer onun yolunu Tatarlar kesmiş olsaydı onlara yol verirdi, ama şu Ruslar ve yanlarındaki kadınları, Ruski kadınları, Ruslar asla bağışlamak nedir bilmezler."

Avlu hizmetçisi ölünün altına biraz daha talaş yaydı ve marangoz önlüğünü çıkararak benim elimi tuttu.

"Haydi, babana gidelim," diye mırıldandı elimi gittikçe daha bir sıkıca tutarak. "Baban hayatından ümidi kesmiş bir halde sabahdan beridir seni arıyor."

Sonra Kuzma ile birlikte babamların 'kıyım'dan kaçarak sığındıkları vergi müfettişinin evine gittik.

Türkçesi: Mehmet H. Doğan

Arino Domini Tartışması

BERTOLT BRECHT

Baktım dört tepe üstünde duruyorlar. İki haykırıyor, iki susuyor. Dördünün de çevresi uşaklarla, hayvanlarla ve eşyalarla dolu. Dördünde de uşakların benzi sarı ve kendileri bakımsız. Dördünün de tepesi atık. İkişinin ellerinde bıçak, ikisinin bıçakları çizme koncuna sokulu.

"Bizden gasp ettiklerinizi geri verin!" diye haykırdı ikisi, "yoksa fena olur!" Öbür ikisi susup havaya baktı.

"Açız," diye haykırdı ikisi, "ama silahlıyız." Bu kez ötekiler söze girdi.

"Sizden gasp ettiklerimiz değersizdi, az bir şeydi, sizi doyurmazdı zaten," dediler saygıyla. Öteki ikisi: "Madem değersiz, verin geri," diye haykırdılar.

"Bıçaklar hoşumuza gitmiyor," dedi saygılılar, "bıçakları bırakın, bir şeyler veririz." Açlar: "Boş laf," diye haykırdılar, "bıçağımız yokken söz de vermiyordunuz!"

"Niye faydalı mal üretmiyorsunuz?" diye sordu saygılılar. "Bize sattırmıyorsunuz da ondan," diye yanıtladı öfkeli açlar, "bu yüzden biz de bıçak ürettik."

Aslında kendileri aç değildi de uşaklarına öyle gösteriyorlardı hep. Ayrıca saygılılar da birbirlerine: "Bizim uşaklarımız da aç," dediler.

Ve haykırmaların kesilmesi için kulübelerinden çıkıp aşağıya, pazarlık yapmaya indiler, çünkü açların sayısı az değildi. Sonra öbür ikisi de kulübelerinden çıkıp aşağıya geldi ve konuşma alçak sesle sürdü.

"Söz aramızda," dedi ikisi, "uşakların sırtından geçiniyoruz biz." Öbür ikisi omuz silkererek yanıtladı: "Biz de öyle."

"Bir şey alamazsak uşaklarımızı üstünüze salacağız, yenileceksiniz," dedi saldırganlar. Barışçılarsa: "Bakarsınız siz yenilmişsiniz, ne belli," diye gülümsediler.

Saldırganlar: "Peki, belki yeniliriz," dediler, "ama o zaman bizim uşaklar üstümüze saldırıp bizi öldürürler, sonra da sizi öldürmeleri için sizin uşaklarınızla görüşmeye gelirler. Çünkü eğer efendiler birbiriyle görüşmezse, uşaklar görüşür."

Barışçılar dehşet içinde: "İsteğiniz nedir?" diye sordular.

Saldırganlar, ceplerinden uzun bir liste çıkardılar.

Ama dördü de tek bir kişi gibi doğrulup uşaklarına dönerek yüksek sesle haykırdılar: "Barışı nasıl koruyacağımızı görüşüyoruz."
Oturdular, listeleri gözden geçirdiler, listeler de çok uzundu.
Öyle ki, barışçılar öfkeden kıpkırmızı: "Siz bizim uşaklarımızın da sırtından geçinmek istiyorsunuz!" deyip kulübelerine döndüler.
Saldırganlar da kendi kulübelerine çekildiler böyle olunca.
Baktım, dört tepede duruyorlar ve dördü birden haykırıyor. Dördünün de elinde bıçak ve dördü de uşaklarına şöyle diyor: "Karşıdakiler sizin onlar için çalışmanızı istiyor! Bunu savaş halleder!"

Türkçesi: Ahmet Cemal

Kötülüklerin ve Erdemlerin Çağrısı

BERTOLT BRECHT

Baskı'nın geçenlerde düzenlediği suarede ünlüler müzik eşliğinde sahneye çıkıp iktidara bağlılıklarını sundular. KİNCİLİK, vicdan gibi giyinip taranmış, geldi, hiç hata yapmayan belleğinden örnekler sergiledi. Bu bodur boylu sakat kişi büyük alkış topladı.

KABALIK, yardım ister gibi çevresine bakınırken talihsiz bir antre yaptı. Sahnede ayağı kayıp düştü, ama durumu öyle güzel toparladı ki, öfkeyle sahneye vurunca ayağını, sahne delindi.

Ardından KÜLTÜRHÖDÜK sahne aldı ve ağzından köpükler sararak cahilleri öğrenme yükünden kurtaracağına ant içti. "Bilgiçlere hayır!" dı sloganı ve cahiller onu yıpranmış omuzlarına alıp dışarıya kadar taşıdılar.

EZİKLİK de göründü sahnede, büyük bir açlık sanatçısı gösterişi yaptı. İnerken de, kendi eliyle yücelttiği birkaç besili haydudun önünde saygıyla eğilmeyi ihmal etmedi.

Sevilen bir komedyen olarak MAZARRATLIK, salonu neşelendirdi. Ne var ki kasıklarını tutarak gülerken küçük bir fıtık geçirdi.

Tanıtma programının ikinci bölümünde sahneye ilk çıkan İHTİRAS, uzun boylu bir sporcuydu. Öyle bir zıpladı ki, küçük kafasını tavan kirişlerine vurdu. Ama ne kafayı vurunca, ne de bir şenlik yöneticisi taktığı madalyayı onun doğrudan etine iğnelediğinde, gözünü bile kırpmadı.

Belki sahne heyecanından biraz benzi uçuk göründü ADALET. Küçük ayrıntılar üstünde durdu ve yakın gelecekte daha kapsamlı bir konuşma sözü verip ayrıldı.

İLİMBAZ, genç ve yapılı delikanlı, rejimin onun gözünü nasıl açtığını ve kötü toplumsal durumların asıl sebebi olan kemer burunluları nasıl fark ettiğini bir tebliğle açıkladı.

Derken FEDAKÂRLIK çıktı, saf yüzlü, uzun, çelimsiz bir oğlan, nasırlı elinde büyük bir sahte çinko kap. İşçilerden yardım parası toplarken de bitkin ve hafif sesiyle: "Çocuklarınızı düşünün," dedi.

Kelini temiz bir takkeyle örtmüş DÜZEN de çıktı sahneye. Yalancılara doktora payesi, katillere de cerrah lisansı dağıttı. Geceleri arka avlular-daki çöp bidonlarından hırsızlığa çıktığı halde, gri elbisesinde tozun zer-

resi görünmüyordu. Soyulanlar oldukça uzun kuyruklar halinde onun masasına uğradılar, o da damarları çıkmış eliyle hepsine fatura kesti. TUTUMLULUK, Düzen'in hemşiresi olur kendileri, hastanelerdeki hastaların dişlerinin arasından kazıyıp topladığı ekmek artıklarıyla dolu bir sepet sundu.

Boynunda kırbaç izleriyle ÇALIŞKANLIK, ardından Azrail kovalıyor gibi nefes nefese geldi ve ücret almadan bir gösteri yaptı. Göz açıp kapayınca kadar bir obüs topu çıkardı ortaya ve içine doldurmak üzere, kimsenin bir "Aaa!" demesine fırsat kalmadan iki bin ailelik zehirli gazı imal ediverdi.

Tüm bu ünlüler, SOĞUK'un ve AÇLIK'ın bu çocukları ve torunları, halk önünde sahneye çıkıp BASKI'ya hizmet sundular pervasızca.

Türkçesi: Ahmet Cemal

Psikolojik Bir Gemi Kazası

AMBROSE BIERCE

1 874 yazında, New York'taki Bronson & Jarrett adındaki iş yeri için gittiğim bir seyahat sebebiyle Liverpool'daydım. Ben William Jarrett, ortağım ise Zenas Bronson'dı. Şirketimiz geçen yıl iflas etti ve zenginlikten beş parasızlığa sürüklenen Bronson bu duruma daha fazla dayanamayıp öldü.

İşlerimi bitirmiş olmanın beraberinde getirdiği bitkinlik ve yorgunluk hissiyle, şöyle uzun sürecek bir deniz yolculuğunun hem mantıklı hem de benim için faydalı olabileceğini düşündüm ve New York'a dönüşüm için o pek güzel yolcu gemilerinin birinde yerimi ayırtmak yerine, satın almış olduğum malların büyük ve değerli bir miktarını yüklediğim *Morrow* adındaki yelkenli bir gemide kendime bir yer ayırttum. *Morrow* bir İngiliz gemisiydi, ancak yolcu kapasitesinin pek de fazla olduğu söylenemezdi. Yolcular ise yalnız benden, genç bir hanımefendiden ve orta yaşlı zenci bir kadın olan hizmetkârından oluşmaktaydı. Seyahat eden genç bir İngiliz hanımefendisine bu denli ihtimam gösterilmesini ilk başta biraz tuhaf bulmuştum ancak sonrasında hanımefendinin bana açıklandığına göre bu kadın, Güney Carolina'dan bir adam ve bir kadının aynı gün içinde genç hanımefendinin babasının Devonshire'daki evinde ölmesi üzerine ailesine terk edilmiş ve sonrasında genç hanımefendiyle bu konu hakkında yaptığımız konuşmada adamın adının benimkiyle aynı, yani William Jarrett olduğu bahsi geçmemesine rağmen, bu olay hafızamda ayrı bir yer tutacak kadar yeterince olağandışı bir durum halini almıştı. Ailemin bir kısmının Güney Carolina'ya yerleştiğini biliyordum, ancak onlara ve geçmişlerine karşı ilgisizdim.

The Morrow, Haziran'ın 15'inde Mersey nehri halicinden yolculuğuna başladı ve bunu takip eden birkaç gün boyunca hoş meltemler ve bulutsuz gökyüzü eşliğinde yolculuğumuza devam ettik. Kişide hayranlık uyandıran bir deniz adamı olan, ancak bundan başka da bir özelliği olmayan kaptanımızla, şahsi masası haricinde, az da olsa sohbet etme fırsatımız oldu; aynı günlerde genç hanım, Janette Harford ve ben birbirimizi yakından tanıma fırsatı da elde ettik. Aslına bakılacak olursa, zamanımızın çoğunu birlikte geçiriyorduk ve içgözleme dayalı bir düşünce

tarzıyla, beni sürekli onun peşinde koşmaya iten gizemli, çözölemeyen, ancak o güçlü çekiciliğın verdiği ilhamla birlikte romanlara özgü duygu-yu incelemek ve tanımlamak için çabaladım durdum. Ne var ki girişimlerim hep başarısızlıkla sonuçlandı. Emin olabildiğim tek şey bunun aşk olmadığıydı. Kendimi buna ikna ettikten ve onun son derece samimi bir insan olduğuna emin olduktan sonra, bir gece (Temmuz'un 3'ü olduğunu hatırlıyorum) birlikte güvertede otururken, içimde taşıdığım psikolojik kuşkumu bir çözüme kavuşturma konusunda, gülümseyerek, bana yardım edip edemeyeceğini sormaya cüret ettim.

Bir anlığına, yüzü başka bir yana dönük, sakince durdu ve ben zaman geçtikçe haddimi aşarak kabalık etmiş olmaktan ve nezaketsiz davrandığımdan korkmaya başlamıştım ki sonrasında gözlerini ağır ağır benim gözlerimde demirledi. Bir anda zihnim, o ana dek insanoğlunun bilincine nüksedebilmeyi başarabilmiş tahayyüller arasından en garibinin etkisi altına girmişti. Öyle ki, sanki bana gözlerinin ardındaki ucu bucağı belli olmayan bir mesafeden, aynı göz bebekleri aracılığıyla bana bakmak için müşfik bir isteklilikle mücadele eden, Miss Janette Harford'un etrafında toplanmış, yüzlerinde garip bir şekilde o tanıdık ve bir anda gözden kayboluveren ifadeleri yakaladığım bir grup insan, erkek, kadın ve çocukların gözlerinden geçerek bana bakmaktaydı. Gemi, okyanus ve gökyüzü, hepsi yok olmuştu. O anda hiçbir şeyin farkında değildim evet, ancak bilincinde olduğum tek şey bu olağandışı ve inanılmaz manzaranın içinde yer alan kişilerdi. Sonrasında karanlık çöküverdi üstüme, ancak çok geçmeden gözlerim yavaş yavaş ışığın loşluğuna alıştığı için, arkamda duran güverte, geminin direği ve halat takımı kendilerini belli etmeye başlamışlardı. Miss Harford gözlerini kapamış, sandalyesine yaslanmış, belli ki uyuyakalmıştı. Okuduğu kitap ise dizlerinin üstünde açık bir şekilde duruyordu. Kesinlikle hangi amaçla yaptığımı söyleyemem, ancak sayfanın en üstünde yazanlara kaymıştı bakışlarım: bu *Denneker's Meditations* isimli o nadir bulunan ve ilginç kitabın bir kopyasıydı ve hanımefendinin işaret parmağı şu metnin üzerinde durmaktaydı:

"Birbirlerinden uzaklaşsınlar diye muhtelif yerlere gönderildiler ve bir mevsimliğine de olsa, ikisinin bir araya gelerek oluşturduğu o ağacın gövdesinden ayrı tutulmaları için, çünkü birbirlerine zıt yönlerde akan iki benzer derecek gibi, zayıf olan güçlü olanla beraber doğar ve bu yüzden ki yolları bir şekilde kesişen iki soy çıkar ortaya, ruhları arkadaşlık eder birbirlerine ve o esnada bilmezler ki bedenleri önceden çizilmiş bir rota üzerinde yol almaktadır."

Miss Harford irkilerek kalktı yerinden; güneş ufuk çizgisini aşmıştı, ama hava soğuk değildi. Bir parça esintiden bile eser yoktu; dahası gökyüzünde de bulutların emaresi okunmazken yıldızlar da köşelerine çekilmiş gibiydi. Sonra güvertede bir koşturmaca sesi duyuldu. Aşağıdan seslenen

kaptan, barometreye bakmakta olan ilk yetkili kişiye katıldı. Ve hemen sonra onun "Aman Tanrım!" diye haykırışını işittim.

Bir saat kadar sonra, karanlıkta görünmeyen ve adeta bir serpinti gibi duran Janette Harford'ın bedeni batan geminin o korkunç girdaba girmesi yüzünden ellerimden kayıp gitti ve ben de kendimi bağladığım, suyun üstünde yüzmekte olan gemi direğinin halatları arasında bayılmıştım.

Lambanın ışığıyla uyanıverdim. Bir gemi kamarasının birbirine benzeyen eşyaları arasında duran bir yataкта yatıyordum. Karşıdaki kanepede, yarı çıplak bir halde kitap okuyan bir adam oturuyordu. Gemiye bindiğim gün, kendisi *City of Prague* gemisiyle yolculuk etmeye hazırlanırken, ona eşlik etmem için bana ısrar eden, Liverpool'da karşılaştığım arkadaşım Gordon Doyle'un yüzünü hatırlamıştım.

Bir süre sonra adını söyleyebilmiştim. Ama bu ona ilgi çekici gelmemiş olacak ki gayet basit bir dille "güzel" dedi ve gözlerini okuduğu sayfadan ayırmadan bir sayfa daha çevirdi.

"Doyle," diye tekrar ettim. "Onu kurtardılar mı?"

Ancak bunu söyledikten sonra bana bakmaya tenezzül etti ve bu durum onu eğlendiriyormuş gibi gülümsedi. Açıkça görülüyordu ki benim hâlâ yarı uykuda olduğumu sanmaktaydı.

"Onu? Sen kimden bahsediyorsun?"

"Janette Harford."

Eğlencesi şaşkınlığa dönüşmüştü; hiçbir şey söylemeden öylece bakıyordu bana.

"Bana daha sonra anlatacaksın," diye devam ettim. "Sanıyorum ki daha sonra neler olduğunu anlatacaksın bana."

Birkaç dakika sonra "Bu hangi gemi?" diye sordum. Doyle bir kez daha gözlerini bana dikmiş öylece bakıyordu. "Liverpool'dan New York'a gitmek üzere yola çıkmış, kırık bir direk üç haftadır denizde olan City of Prague gemisi. Asli yolculardan ben Mr. Gordon Doyle ve sen serser Mr. William Jarrett'sın. Bu iki güzide yolcu bu gemiye aynı anda ayak bastılar, ancak Doyle'un Jarrett'ı gemiden aşağı atma konusundaki kararlı isteği sebebiyle yolları ayrılmak üzere."

Bunun üzerine yatağa doğruluverdim. "Yani sen şimdi tam üç hafta boyunca benim bu gemide yolculuk ettiğimi mi söylüyorsun?"

"Evet, yani nerdeyse. Bugün temmuzun üçü."

"Hasta mıydım peki?"

"Pek sayılmaz. Aslına bakarsan yolculuğumuz boyunca bir sacayağı kadar nizami ve yemek vakitlerinde de oldukça dakiktin."

"Tanrım! Doyle, sence de bu yaşananlarda bir gariplik yok mu? Lütfen biraz ciddiyetle yaklaşmayı dene bu duruma. Yani ben şimdi Morrow gemisinin enkazından kurtarılmadım mı?"

Son söylediğimin üstüne Doyle'un rengi birdenbire değişiverdi. Yaklaştı ve parmaklarını bileğimin üstüne koydu. Birkaç saniye sonra da sakince "Janette Harford hakkında ne biliyorsun?" diye sordu.

"Onun hakkında asıl sen biliyorsun?"

Mr. Doyle ne yapması gerektiği hakkında düşünüyormuş gibi birkaç dakika gözlerini benden ayırmadı. Sonrasında kendini yine sandalyesine bıraktı ve:

"Neden anlatmayayım ki? Bir sene önce Londra'da tanıştığım Janette Harford'la evlenmek üzere nişanlıyız biz. Devonshire'ın en güçlü ailelerinde biri olan ailesi bu durumu öğrendiklerinde bir hayli öfkelenildiler ve biz de bunun üzerine gizlice kaçtık; daha doğrusu kaçıyoruz, çünkü sen ve ben bu gemiye binmek üzere biniş alanına doğru ilerlerken, Janette ve zenci bir hanımefendi olan sadık hizmetkârı Morrow gemisine binmek için yanımdan arabayla geçmişlerdi. Janette benimle aynı gemide yolculuk etmeye razı olmadı ve herhangi bir gözetimden kaçmak ve yakalanma riskini en aza indirmek için onun başka bir gemiye binmesi maalesef ki yapılacak en iyi şeydi. Ama şimdi telaşa düşmüş durumdayım, çünkü gemideki bu talihsiz aksaklık bizi uzunca bir süre yolumuzdan alıkoyabilir ve bu durumda da Morrow bizden önce New York'a varır ve zavallı kız nereye gideceğini bilemez."

Doyle bana bunları anlatırken hâlâ yatakta yatıyor olduğumdan zar zor nefes alıyordum. Ama besbelli ki bu durum Doyle için hiç de can sıkıcı değildi ve kısa bir duraksamadan sonra anlatmaya devam etti:

"Bu arada Janette, Harford'lar tarafından evlat edinilmiş bir kız. Annesi, Harford'ların yaşadığı yerde avlandığı sırada at tarafından yere fırlatılarak ölmüş ve babası da duyduğu üzüntüden deliye dönerek aynı gün kendisini öldürmüştü. Hiç kimse istememiş çocuğu, ancak bir süre sonra Harford'lar evlat edinmiş Janette'i. Janette, onların evladı olduğuna inandırılarak büyütülmüştü."

"Doyle, okuduğun kitap nedir?"

"Ah, bu *Denneker's Meditations*. Antika bir parça, Janette vermişti; on-da iki kopyası vardı. Bakmak ister misin?"

Yere düştüğü için açık duran kitabı bana doğru itirdi. Açık duran sayfaların birinde bir metin gözüme çarptı:

"Birbirlerinden uzaklaşsınlar diye muhtelif yerlere gönderildiler ve bir mevsimliğine de olsa, ikisinin bir araya gelerek oluşturduğu o ağacın gövdesinden ayrı tutulmaları için, çünkü birbirlerine zıt yönlerde akan iki benzer derecik gibi, zayıf olan güçlü olanla beraber doğar ve bu yüzden ki yolları bir şekilde kesişen iki soy çıkar ortaya, ruhları arkadaşlık eder birbirlerine ve o esnada bilmezler ki bedenleri önceden çizilmiş bir rota üzerinde yol almaktadır."

Heyecanımı kontrol altında tutmaya çalışarak "Janette ile, kitaplar konusunda benzer zevkleriniz varmış, yani var," demeye çalıştım.
"Evet ve belki de şimdi onun ve yolculuk ettiği geminin adını nasıl bildiğini açıklama nezaketini gösterirsin bana artık."
"Uykunda, uykunda bahsettin ondan," dedim.
Bir hafta sonra New York limanına giriş yaptık. Ama *The Morrow*'dan bir daha haber alınamadı.

Türkçesi: Ayşem Dur

Baykuş Deresi Köprüsü'nde Olay

AMBROSE BIERCE

Alabama'daki bir demiryolu köprüsünün üstünde bir adam duruyor. Altından Baykuş Nehri'nin bir kolu olan küçük dere hızla akıyor. Adamın elleri arkadan bağlı. Bir başka ipse boynuna dolanmış. Boynundaki ipin bir ucu köprüye bağlı. Kuzey cephesinden üç asker tutuklu adamın yanında duruyor. Komutanlarından gelecek "asın" emrini bekliyor.

Herkes hazır durumda. Tutuklu sessizce duruyor. Gözleri kapalı değil. Aşağısından akıp giden suya bakıyor. Şimdi gözlerini kapattı. Kafasından geçen son düşüncelerin karısına ve çocuklarına ait olmasını istiyor. Sesleri duymaya başladı. Önceleri hafif olan sesler gitgide yükseliyor yükseliyor ve kulaklarını acıtmaya başlıyor. Acısı büyük; bir an önce bitsin istiyor, ama duyduğu sesin sadece köprü'nün altından hızla akan nehir olduğunu anlıyor.

Tutuklu aniden gözlerini açıp, suya bakıyor. "Eğer ellerimdeki ipi çözebilirsem," diye düşünüyor; "o zaman boynumdaki ipi de çıkartır, suya atlayabilirim. Dipten yüzerek kaçar ve tabancalardan çıkacak kurşunlardan kurtulabilirim. Nehrin diğer yakasına geçer, ormanı takip eder ve evime varırım. Evim askeri bölgenin dışında. Karım ve çocuklarım güvende. Ben de güvende olabilirim."

Tutuklu tüm bunları düşünürken, komutan "asın" emrini veriyor. Askerin biri emri hemen yerine getiriyor. Boynundaki ipi düzelterip, onu köprü'nün boşluğuna doğru itiyor.

Tutuklu düşüyor ve her yer birden karanlık ve boş oluyor. Ama boynundaki korkunç acıyı hissedip, nefes alamamaya başlıyor. Boynundan başlayıp kollarına ve bacaklarına yayılan müthiş bir acı. Hiçbir şey düşünemiyor. Sadece hissettiği korkunç bir acı.

Sonra birden bir ses duyuyor... Bir şey suya düşüyor. Etrafındaki her yer soğuk ve karanlık. Şimdi düşünebiliyor. İpin koptuğuna ve nehre düştüğüne inanıyor. Ama ip hâlâ boynuna dolalı ve elleri hâlâ arkadan bağlı. Düşünmeye başlıyor: "Ne komik... Nehrin ortasında asılarak ölmek ne komik!" Vücudunun suyun üstüne doğru çıktığını hissediyor.

Tutuklu ne yaptığını bilmiyor. Ama elleri boynuna ulaşıyor ve ipi çözmeye çalışıyor. Hayatında duymadığı kadar büyük bir acı duyuyor. İpi boynundan çıkarmak için uğraşıyor. Deniyor... Ama beceremiyor. Elle-

riyle suyu iterek tam yüzeye çıkıyor. Artık başı suyun üstünde. Güneş ışığı gözlerini acıtıyor. Ağzını açıyor ve derin bir nefes alıyor. Ciğerleri için gerektiğinden fazla bir nefes. Bağırarak fazla nefesi ağzından geri veriyor.

Artık tutuklu daha net düşünebiliyor. Tüm duyularına tekrar kavuşuyor. Duyuları eskisinden bile iyi. Daha önce hiç duymadığı sesleri duyuyor. Hiçbir insanın daha önce duymadığı sesleri... Uçan bir böceğin kanat çırpışı, bir balığın hareketi. Gözleri, nehrin sonundaki ağaçları bile görebiliyor. Ağacın üstündeki her yaprağı ve her yaprağın üstündeki her damarı görebiliyor. Köprüyü de görüyor. Bitiminde duvar olan köprüyü. Üzerindeki askerleri ve komutanı. Bağırarak onu işaret ediyorlar. Dev canavarlara benziyorlar. Bakarken silahlarından çıkan kurşun seslerini duyabiliyor. Başının yanından bir tanesi geçiyor. Ve ikincisi. Bir askerin ona nişan aldığını görüyor.

Ormana varması ve kaçması gerektiğini biliyor. Komutanın diğer askerlere "ateş edin" diye bağırdığını duyuyor... Tutuklu nehre bir kere daha dalıyor... İyice derine... Dalabildiğince derine. Suyun sesi neredeyse kulaklarının zarını delecek. Atış sesleri devam ediyor. Yüzeye çıktığında hâlâ kurşunlar suya yağıyor. Bazıları yüzüne ve ellerine çarpıyor. Bir tanesi tam tişörtüne değiyor. Sırtında da bir kurşunun sıcaklığını hissediyor.

Nefes almak için su yüzeyine çıktığında askerlerden epeyce uzaklaşmış olduğunu fark ediyor. Ve tüm hızıyla yüzmeye başlıyor. O yüzdükçe askerler tüfeklerini ateşlemeye devam ediyorlar. Sonra ona doğru top ateşlemeye başlıyorlar. Ama hiçbiri ona isabet etmiyor. Sonra birden yüzemiyor. Onu döndürdükçe döndüren bir girdaba giriyor. 'Sonum geldi işte,' diye düşünüyor. Ama birden girdap onu alıp fırlatıyor. Artık karada.

Toprağı öpüyor. Etrafına bakınıyor. Havada pembe bir ışık var. Rüzgâr ağaçların arasından eserken etrafa bir müzik yayıyor. Orada kalmak istiyor. Ama top sesini bir kere daha duyuyor. Ve kurşun sesleri hâlâ kafasının üstünden geçiyor. Ayağa kalkıp, ormana doğru koşmaya başlıyor.

Sonunda onu evine götürecek yolu buluyor. Geniş ve düz bir yol. Hiç insan ayağı değmemiş bir yol gibi duruyor. Cıvarda ne bir çiftlik var ne bir ev. Sadece uzun siyah ağaçlar. Siyah uzun ağaçlardan tutuklu garip sesler duyuyor. Bazılarından ne dediği anlaşılmayan kelimeler çıkıyor.

Boynu tekrar acımaya başlıyor. Dokunduğunda boynu epey büyükmüş hissine kapılıyor. Gözleri öyle yanıyor ki, kapatamıyor. Ayakları hareket ediyor ama yolu sanki hiç hissetmiyor. Yürürken sanki bir çeşit uykuda. Yarı uyanık, yarı uykuda evinin kapısına varıyor. Tatlı karısı ona doğru koşuyor. Ah sonunda!

Kollarını güzel karısına doluyor. Ama tekrar boynun arkasında o müthiş acıyı hissediyor. Etrafında o büyük beyaz ılık parıldıyor ve top sesleri patlamaya hâlâ devam ediyor. Ve sonra... Karanlık ve sessizlik... Tutuklu boynu kırılarak ölüyor. Bedeni ipin ucunda asılı duruyor. Bir o yana bir bu yana... Baykuş Deresi Köprüsü'nde yavaş yavaş sallanıp duruyor.

Türkçesi: Candan Selman

Beşinci Gece / Dördüncü Öykü

GIOVANNI BOCCACCIO

Messer Lizio di Valbona, Ricciardo Manardi'yi kızıyla yakalar. Ricciardo kızla evlenir. Kızın babasıyla barışır. Elissa, arkadaşlarının övgü dolu sözleri arasında öyküsünü bitirince, kraliçe, Filostrato'dan bir öykü anlatmasını istedi. Filostrato gülerek söze başladı.

Acıklı öyküler anlatarak gözyaşı dökmenize neden olduğum için öyle çok eleştirdiniz ki beni, verdiğim üzüntüyü dengelemek amacıyla, sizi güldürecek bir öykü anlatacağım. Biraz korkuyla, biraz utancın iç içe geçtiği, ama mutlu bir biçimde sona eren bir sevda öyküsü. Öykünün oldukça kısa olduğunu da belirtiyim.

Değerli dostlarım, bundan kısa bir süre önce Romagna'da messer Lizio di Valbona adında varlıklı, seçkin bir şövalye vardı. Yaşlılığının eşliğinde, karısı madonna Giacomina bir kız çocuğu doğurdu. Kız büyüyünce yörenin en güzel, en sevimli kızı oldu. Tek çocuk olduğu için, anası babası da onu çok seviyor, bir dediğini iki etmiyor, iyi bir evlilik yapmasını istiyorlardı.

Messer Lizio'nun evine sık sık gelip giden, Manardi da Brettinoro ailesinden Ricciardo adında yakışıklı, sağlıklı bir genç vardı. Messer Lizio da, karısı da ona öz oğullarıymış gibi davranıyorlardı. Ricciardo önce bir kez, sonra üst üste evin kızını görmüş, gençliğine, güzelliğine, sevimliliğine, davranışlarına kendini kaptırmıştı. Gelinlik çağına gelmiş kızı sevmeye başlamış, ama duygularını kimseye açmamıştı. Kız da bu durumu sezmiş, o da delikanlıyı sevmeye başlamıştı. Bu duruma çok sevinen Ricciardo, birçok kez kıza içini dökmeye karar vermiş, ama cesaret edemeyerek susmuştu. Ama bir gün olanca cesaretini topladı ve:

"Tanrı adına, sevdandan öldürme beni," dedi.

Genç kız da hemen şu yanıtı verdi:

"Tanrı adına sen de beni öldürme."

Bu karşılıktan çok hoşlanan Ricciardo daha da yüreklendi.

"İsteğini yerine getirmemezlik edemem. Ama ikimizin de yaşamını kurtarmanın yolunu sen bulacaksın," dedi.

Bunun üzerine genç kız şu karşılığı verdi:

"Beni göz altında tuttuklarını biliyorsun. Odama nasıl gelebileceğini bilemiyorum. Onurumu lekelemeden buluşmamızın bir yolunu biliyor-
san söyle, ne gerekiyorsa yapayım."

Ricciardo aklından çeşitli olasılıkları geçirdikten sonra şöyle dedi:

"Caterina güzelim, bir yol geliyor aklıma. Sizin bahçeye bakan açık balkon var ya bir gece orada yat ya da oraya gel. Yerden oldukça yüksek, ama orada olduğunu bilirim ne yapıp yapıp tırmanırım."

"Sen gelmeyi göze alırsan, ben de balkonda yatmanın yolunu bulurum."
Ricciardo geleceğini söyledi. Kaçamak bir öpüşmeden sonra, birbirlerinden ayrıldılar.

Ertesi gün □mayısın son günleriydi, genç kız annesine sıcaktan yakındı, bir gece önce uyuyamadığını söyledi. Annesi:

"Ne sıcak kızım? Geceleri serin bile oluyor," dedi.

"Anneçğim, 'bana göre' serin derseniz haklı olabilirsiniz. Genç kızların kanının, olgun kadınların kanından daha sıcak olduğunu unutmayın."

Bunun üzerine kadın şöyle dedi:

"Haklısın kızım. Ama, havayı senin istediğin gibi ısıtmak ya da soğutmak benim elimde değil. Her mevsimin sıcaklığına katlanmak zorundayız. Bakarsın bu gece hava daha serin olur, sen de rahat rahat uyursun."

"Tanrının sesinize kulak vermesini dilerim," dedi Caterina. "Ama yaza doğru giderken geceler serinlemez."

"Peki ne yapmamı istiyorsun?" diye sordu kadın.

Caterina şu yanıtı verdi:

"Babamla sen izin verecek olursanız, babamın odasının yanındaki, bahçeye bakan balkona küçük bir yatak serip yatarım. Bülbül sesleri dinleyerek uyurum. Orası serin, sizin odanızdan daha rahat olur."

"Merak etme kızım. Babana söylerim. O ne derse, öyle yaparız."

Messer Lizio karısının dediklerini dinleyince, belki yaşlılığın da getirdiği bir huysuzlukla karşı çıktı.

"Bülbül sesi dinleyerek uyumak da ne demek? Ağustosböceği sesiyle uyusun yine."

Caterina babasının dediğini öğrenince, sıcaktan çok öfkeden uyuyamadı o gece. Üstelik, durmadan sıcaktan yakınarak anasını da uyutmadı. Kadın, ertesi sabah messer Lizio'ya:

"Messer," dedi, "kızınızı yeterince sevmiyorsunuz. Balkonda yatsa ne çıkar? Bu gece sıcaktan yatakta dönüp durdu. Sonra, bir genç kızın bülbül sesini sevmesine niye şaşıyorsunuz? Gençler kendilerine benzeyen şeyleri severler."

Messer Lizio bunları dinleyince:

"Peki," dedi. "Balkona istediği gibi bir yatak serin. Yatağın etrafını şayak bir perdeyle çevirin. Orada yatıp, istediği gibi bülbül sesi dinlesin!"

Babasının kararını öğrenen genç kız, hemen balkona bir yatak serdirdi. Gece orada yatacağı için, Ricciardo'yu görünce, önceden kararlaştırdıkları bir işareti yaptı. Ricciardo, ne yapması gerektiğini anladı.

Kızının gidip yattığını gören messer Lizio, odasının balkona açılan kapısını kilitleyip yattı. Ricciardo her yerin sessizliğe gömüldüğünü görünce bir merdivenle duvara çıktı. Taşların çıkıntısına basarak, oradan başka bir duvara geçti. Düşme tehlikesini göze alarak balkona ulaştı. Kız onu gürültü etmeden, ama büyük bir sevinçle karşıladı. Üst üste öpüştükten sonra birlikte yattılar. Gece boyunca birbirlerinden zevkler aldılar, birçok kez bülbulü öttürdüler.

Uzun uzadıya keyif aldılar, ama gece kısıydı. İstemeseler de, gün ağarıyordu artık. Hem sıcaklığın, hem de oynaşmanın etkisiyle, çırlıçıplak uyuyakaldılar. Caterina sağ kolunu Ricciardo'nun boynuna dolamış, sol eliyle de, kadınların erkeklerin önünde adını anmaya utandıkları o nesneye sarılmıştı. Gün doğduğunda böyle uyuyorlardı.

Gün doğunca messer Lizio kalktı. Kızının balkonda yattığını anımsayarak, yavaşça balkonun kapısını açtı. "Bakalım bülbul Caterina'yı nasıl uyutmuş bu gece," dedi, kendi kendine. Gürültü etmeden, yatağın şayak perdesini kaldırdı. Ricciardo ile kızın, çırlıçıplak, üstleri açık, birbirlerine demin anlatıldığı gibi sarılmış olarak yattıklarını gördü. Ricciardo'yu tanıdı. Geri dönüp, karısının odasına gitti. Karısını uyandırdı:

"Çabuk kalk, kadın. Gel de kızının nasıl bülbul sevdiğini gör. Bülbulü yakalamış elinde tutuyor."

"Nasıl yakalamış?" diye sordu kadın.

"Hemen gelirsen görürsün."

Kadın hızla giyinip sessizce messer Lizio'nun peşinden gitti. Yatağın başına gelip de, perdeyi kaldırdıklarında madonna Giacomina kızının bülbulü yakalayıp sıkıca elinde tuttuğunu ve öttürmek için can attığını gördü. Ricciardo'nun kızını kandırmış olduğunu sanıp, bağırarak, oğlana çıkmak istedi. Messer Lizio engel oldu.

"Kadın, beni seviyorsan sesini çıkartma ki, yakaladığı şey onun olsun. Ricciardo soylu, varlıklı bir çocuk. Tam bize göre bir damat. Buradan sapasağlam çıkıp gitmek isterse, kızımızla evlenecek. Böylece bülbulü de yanlış bir kafese değil, doğru kafese koymuş olur."

Kocasının bu olaydan sarsılmadığını görünce, kadın da sakinleşti. Kızının iyi bir gece geçirmiş olduğunu, dinlendiğini ve bülbul yakaladığını düşünüp, o da sesini çıkartmadı. Çok geçmeden Ricciardo uyandı. Günün ağarmış olduğunu görünce, ölüm korkusu kapladı içini. Caterina'ya seslendi:

"Sevgilim sabah olmuş, ne yapacağız şimdi?"

Bu sözleri duyan messer Lizio yaklaşp perdeyi kaldırdı.

"İyi bir şey yapacaksınız."

Messer Lizio'yu gören Ricciardo'nun sanki yüreği yerinden oynadı. Kalktı, yatağın üstüne oturdu.

"Messer," dedi. "Tanrı adına bağışlayın beni. Alçaklık, namussuzluk yaptığımı, ölümü hak ettiğimi biliyorum. Ne isterseniz yapın bana. Ama yalvarırım canıma dokunmayın, bağışlayın beni."

Messer Lizio şunu dedi:

"Sana beslediğim sevgiye, güvene yaraşır biçimde davranmadın. Ama mademki olanlar oldu, gençliğin böyle bir hata işlemene yol açtı, ölümden kurtulmanın, namusumu temizlemenin yolu Caterina ile evlenmen. Caterina bu gece senin oldu, ömrü boyunca senin olsun. Kendini ancak böyle bağışlatır, canını kurtarabilirsin. Böyle yapmayacak olursan, ruhunu Tanrıya teslim etmeye hazır ol."

Bu konuşmalar sırasında Caterina bülbulü bırakmış, üstünü örtmüştü. Hıçkırarak ağlayarak babasından delikanlıyı bağışlamasını istiyordu. Bir yandan da Ricciardo'ya, geçirdikleri gece gibi geceler geçirebilmeleri için, messer Lizio'nun isteğini yerine getirmesini söylüyordu. Ricciardo'ya uzun uzadıya yalvarmak gerekmedi. Yaptığı hatadan duyduğu pişmanlık, hatasını gidermek isteği, ölüm korkusu, canını kurtarmak çabası, ateşli sevdası ve zaman yitirmeden güvence içinde sevdiğine sahip olabilmek isteği Ricciardo'nun, Lizio'nun dediklerini kabul ettiğini söylemesine yol açtı. Messer Lizio madonna Giacomina'dan bir çift yüzük istedi ve Ricciardo, Caterina ile anasının babasının önünde nikahlandı. Nikâh kıyıldıktan sonra messer Lizio ile karısı uzaklaştılar. Giderken de:

"Dinlenin şimdi. Ayağa kalkmaktan çok dinlenmeye gereksinim duymalısınız," dediler.

Messer Lizio ile karısı gidince gençler birbirlerine sarıldılar. O gece altı mil yol almışlardı, kalkmadan önce de iki mil giderek, ilk günü kapattılar. Kalktıklarında, Ricciardo messer Lizio ile daha ayrıntılı bir görüşme yaptı. Birkaç gün sonra dostlarının akrabalarının katıldıkları bir törenle Caterina ile bu kez kurallara uygun bir biçimde evlendi. Kızı büyük bir alayla evine götürdü ve parlak bir düğün yaptı. Karısıyla uzun yıllar mutlu bir yaşam sürdü. Gece gündüz demeden, canları istediği zaman bülbul öttürdüler.

Türkçesi: Rekin Teksoy

Üzgün Yüzüm

HEINRICH BÖLL

Martılara bakmak için rıhtımda durup dururken, üzgün yüzüm bu semtte devriye gezen bir polisin dikkatine çarptı. Havada süzülen kuşların seyrine öylesine dalmıştım ki! Havalanıyor, sonra pike yapıp suda yiyecek arıyor, ama çabaları boşa gidiyordu. Liman ıpıssız, su yeşilimtıraktı, pis ve kalın bir yağ tabakası kaplamıştı üzerini. Kabuk bağlamış yüzünde kaldırılıp atılmış çeşit çeşit öteberiler yüzüyordu. Gemi falan yoktu görünürde. Vinçler pas tutmuş, depolar haraptı. Fareler bile, rıhtımdaki bu kara yıkıntılarda eğleşmiyordu anlaşılan, zira ortalıkta ses seda duyulmuyordu. Dışarıyla her türlü bağlantı kesileli yıllar olmuştu.

Bir martıyı gözüme kestirmiş, uçuşunu izliyordum. Havanın patlayacağını sezmiş bir kırlangıç kadar ürkek, çokluk suyun yüzüne yakın süzülüp duruyor, yalnız arada bir yolunu arkadaşlarının yoluyla birleştirmek üzere çığlık çığlığa yukarılara fırlamayı göze alıyordu. Bir şey dile deseler, her şeyden önce martılara vermek için ekmek dilerdim. Ekmekten koparıp koparıp atar, martıların gelişigüzel uçuşlarını beyaz noktalarla bir düzene sokar, uçup uçup gelecekleri hedefler yapardım kendilerine. Karmakarışık yolların oluşturduğu bu çığlıklı örgüye, suya atacağım bir ekmek parçasıyla gerginlik verirdim: Bir yumak iplik gibi, elimi atıp benden yana çekerdim örgüyü. Ne var ki, ben de onlar gibi açtım; onlar gibi yorgun... Öyleyken mutluluk içindeydim, çünkü ellerim cebimde, olduğum yerde dikilip martılara bakmak ve üzüntü yudumlamak hoş bir şeydi.

Ama birden resmi bir elin omuzlanma konduğunu duydum. "Benimle gelir misiniz?" dedi bir ses. El, omzumdan çekerek beni geriye döndürmeye çalıştı, ama yerimden kımıldamadım, bir silkinişte eli attım omzumdan. Serinkanlı bir şekilde "Çıldırдыңız mı siz?" dedim.

O hâlâ görünmeyen kişi: "Arkadaş!" dedi. "Sözlerine dikkat et!"

"Anlayamadım Beyim!" diye cevapladım ben.

O öfkeyle "Bey falan yok aramızda!" dedi. "Hepimiz arkadaşız." Bunun üzerine yan tarafıma geçerek beni süzmeye başladı. Mutluluk içinde havada gezinen bakışımı boşluktan alıp, ister istemez onun uslu gözlerine daldırmak zorunda kaldım. Yıllar yılı ha babam işe koşulmuş bir

manda kadar ciddi idi. "Nedeni," diye başlayacak oldum. "Yeter neden var," diye cevap verdi. "Üzgün yüzünüz!" Güldüm.

"Gülmeyin!" dedi. Öfkesi, şaka değildi, ilkin tutuklayacağı vesikasız bir orospu, yolda yalpa vuran bir gemici, bir hırsız ya da bir kaçak ele geçiremediğinden canı sıkılmış olabileceğini düşündüm. Ama şimdi anlamıştım ki niyeti ciddi idi, beni tutuklamak istiyordu.

"Gelin benimle!.." dedi. "Peki neden?" diye sordum sakince.

Göz açıp kapamama kalmadı, baktım sol bileğimde ince bir kelepçe. O anda anladım ki, halim gene dumandı. Son bir kez, havada uçuşan martılara çevirdim yüzümü, güzelim kurşunu göğze baktım, arkadan ansızın bir dönüşle kendimi suya atacak oldum. Bir mahzende polisler tarafından boğulmaktan ya da deliğe tıklılmaktansa, bu kirli sulara öbür tarafı boylamak daha güzel göründü gözüme. Gelgelelim polis birden beni öylesine bir güçle kendinden yana çekti ki, başaramadım. "Peki neden?" diye sordum bir kez daha. "Yasa var, mutlu olmanız gerekiyor," dedi. "Mutluyum ben!" diye bağırdım. "Üzgün yüzünüz..." dedi ve başını salladı.

"Ama bu yasa yeni," diye cevapladım.

"Otuz altı saat oldu çıkalı," dedi. "Bilirsiniz ki, yasalar ilan edildikten yirmi dört saat sonra yürürlüğe girer."

"Ama böyle bir yasadan haberim yok benim."

"Haberiniz olmayışı cezadan kurtarmaz sizi. Yasa önceki gün bütün hoparlörlerle, bütün gazetelerle ilan edildi ve..."

Sözün burasında küçümser bir edayla bana baktı: "Ve ne basının, ne de radyonun nimetlerinden yararlanamayanlara uçaklardan atılan broşürlerle duyuruldu. Broşür atılmadık yol iz kalmadı ülkede. Son otuz altı saati nerede geçirdiniz, göreceğiz bakalım, arkadaş!"

Bunun üzerine çekip götürdü beni. İşte o anda havanın soğukluğunu ve sırtımda palto bulunmadığını fark ettim. O anda açlığım son kertesine ulaştı, birden guruldamaya başladı midem. Ancak o anda anladım ki, pislığe bulanmış ve traşsızım, partallar içindeyim. Oysa her arkadaşın temiz pak, traşlı, mutlu ve karnı tok olmasını buyuran yasalar vardı. Hırsız olduğu kanıtlanıp, düşlerini kurduğu bostan kıyıcığına veda etmesi gereken bir korkuluk gibi, polis beni önüne katmış, ite kaka götürüyordu.

Yollar boş, karakol yakındı. Hani çok geçmeden bir neden bulup, beni yine tutuklayacaklarını biliyordum, ama öyleyken kararı verdi yüreğim, çünkü polis çocukluğumun geçtiği, limanı gördükten sonra gidip dolaşmaya niyetlendiğim yerlerden geçiriyordu beni. Eskiden güzelliğini dağınıklığından alan çalılarla örtülü bahçeler, ağaçlardan geçilmeyen yollar şimdi düzenlenmiş, düzene sokulmuş, temiz pak dikdörtgenler halinde, ulusal birliklerin pazartesi, çarşamba ve cumartesi yürüyüşleri için hazır-

lanmıştı. Yalnız gökyüzü yine eskisi gibi, hava yüreğimin düşlerle dolup taşıdığı o eski günlerdeki gibiydi.

Önlerinden geçerken, kimi sevgi kışlarında, bu çarşamba sırası gelip beden sağlığı ile ilgili zevklerini giderecekler için resmi başlama işareti bulunan tabelaların asılmakta olduğu çarpıtı gözüme. Kimi meyhanelerde, ülkenin resmi renkleri açık kahverengi, koyu kahverengi, açık kahverengi ile çaprazlama boyanmış tenekeden bira kupalarını içkiye bağlama işareti olarak meyhanenin kapısından dışarı savurup atmaya yetkili kılınmıştı anlaşılan. Resmi listeye göre bugün içki sırası gelip, çarşamba birasından paylarını alacakların yüreklerini kuşkusuz sevinç doldurmuştu. Kiminle karşılaşsak, halinde açıktan açığa bir hamaratlık seziliyordu, ince bir hamaratlık havasına bürünmüşlerdi. Polisi görür görmez, hamaratlıkları kuşkusuz artıyordu. Hepsisi hızlı hızlı yürüyor, görevlerinden başka bir şeycik düşünmeyen bir yüz ifadesi takınıyorlardı. Mağazalardan çıkan kadınların, yüzlerine kendilerinden beklenen o sevinçli ifadeyi vermeye çalıştığı görülüyordu, çünkü akşamları önlerine nefis yemekler çıkararak devletin işçilerinin canlarına taze can katmakla görevli ev kadınlarının, görevlerinden ötürü sevinmelerini, yüzlerinin gülmelerini buyuran yasalar vardı.

Ama bütün bu insanlar ustalıkla bizden kaçıyor, biri de çıkıp yakınımızdan geçmiyordu. Yolda canlı adına gördüklerimiz, kendilerine yirmi adım kadar kala yitiveriyordu gözden. Herkes acele bir mağazaya girmeye ya da köşeyi kıvrılmaya bakıyordu. İçlerinde yabancı bir eve dalıp, ayak seslerimiz duyulmaz oluncaya kadar korkuyla kapı ardında bekleyenler de vardı sanırım.

Yalnız bir defasında, bir yol kavşağından geçerken yaşlıca bir adamla karşılaştık. Şöyle göz ucuyla bakınca, üzerindeki işaretlerden adamın öğretmen olduğunu çıkardım.

Artık bizden kaçabileceği gibi bir durum yoktu ortada, dolayısıyla önce yönetmeliğe uyup polisi selamladı (ki bunu da katıksız itaat işareti olarak elinin ayasıyla kendi başına üç kez vurarak yaptı), sonra görevinin gereğini yerine getirip, üç kez yüzüme tükürdü ve üç kez de "Hain Domuz!" diye bağırdı.

Tükürürken iyi nişan almıştı, ama herhalde o gün fazla sıcaktan boğazı kurumuş olmalıydı ki, yalnız ufak tefek bir-iki parça bir şey geldi yüzüme. Ben de bunları, yönetmeliğe aykırı olarak, mihaniki bir davranışta bulunup kolumun yeniyle silmeye kalktım. O anda kıcıma bir tekme attı polis, belimin ortasına bir yumruk indirdi ve sakın bir sesle "Kademe 1," diye ekledi, ki bu bir polisin uygulama yetkisine sahip olduğu cezaların en yumuşağı ve ilki demektir.

Öğretmen, acele uzaklaşmıştı. Başka da herkes bir yolunu bulup bizden kaçıyordu. Yalnız bir kadına daha rastladık: Uçuk benizli, şişko bir san-

sın; gece zevklerinin eşliğinde bir sevgi kışlasının önüne çıkmış, yönetmeliğin buyurduğu havalandırma işini yapıyordu. Geçerken eliyle şöyle bir öpücük yolladı bana, ben de teşekkür yollu gülümsedim, polis bir şey fark etmemiş gibi yaptı. Aldıkları emir gereği söz konusu kadınların öyle hareketlerine göz yumuyorlar ki, aynı hareketleri başka bir arkadaş yap-sa ağır cezalara çarptılmaktan hiç yolu yok kurtaramaz kendini. Nedeni de, genel çalışma şevkinin artmasına hatırı sayılır ölçüde yardımları do-kunduğundan yasa dışı kimseler gözüyle bakılıyordu bu kadınlara. Bir hoşgörü ki, sonunun nereye varacağı devlet felsefesi filozofu Dr. Bleigoeth tarafından herkesin okuması gereken (Devlet) felsefe dergisin-de ele alınıp, liberalizm başlangıcının bir belirtisi diye damgalanmış bu-lunuyor. Dün başkente gelirken uğradığım bir çiftliğin tuvaletinde elime bir öğrencinin, herhalde çiftlik sahibinin oğlunun pek zeki çıkmalarla donattığı birkaç sayfa geçti, ondan biliyorum. Bereket versin, sirenler çalmaya başladığında karakola varmıştık, çünkü sirenler, sokakların, yüzlerinde hafif mutluluk okunan kişilerle dolup taşacağını haber veri-yordu. (Hafif bir mutluluk; iş bitiminde pek sevinmek, işin bir yük oldu-ğu anlamına gelebileceğinden yasaklanmıştı çünkü oysa işe başlarken sevincinden bayram yapmak, sevincinden şarkılar söylemek gerekiyor-du.) Yani biraz daha geç kalsak, sokakları dolduracak bu binlerce kişinin yönetmelik gereği atacağı tükürüğe hedef olacaktım. Ama paydosa on dakika daha vardı, paydosa on dakika kala çalışıyordu sirenler, çünkü herkes şimdiki devlet başkanının "Mutluluk ve Sabun" parolasına uymak ve işi bırakmadan on dakika adamakıllı yıkanıp temizlenmek zorundaydı.

Basit bir beton yığını olan semt karakolunun kapısında iki nöbetçi bekli-yordu. Ben yanlarından geçerken, o âdet haline gelmiş "bedensel ön-lem"e başvurup, kasaturalarıyla şakaklarıma güçlü darbeler indirdiler, tabancalarının namlularıyla pat küt yapıştırdılar köprücük kemiklerime ve böylelikle 1 numaralı devlet yasasının giriş bölümünde söylenilen sözleri yerine getirdiler: "Her polisin yakalanan kimselere (tutuklanan demek isteniyor) zoru temsil ettiğini göstermesi gerekir. Ancak, yakala-nan kimseyi yakalayan polis, gereken bedensel cezalandırmalara sorgu-lama sırasında başvurmak mutluluğuna ereceğinden bu buyruk dışında kalır." 1 numaralı devlet yasasının kendisi ise şöyle der: "Her polis her kişiyi cezalandırmak YETKİSİNE SAHİPTİR, suç işlemiş herkesi ceza-landırmak ZORUNDADIR. Hiçbir arkadaş için cezadan bağışıklık diye bir şey yoktur, cezadan bağışıklık olanağı vardır."

Derken, büyük büyük bir sürü penceresi bulunan uzun ve çıplak bir koridordan geçmeye başladık. Koridorun bitiminde bir kapı kendiliğinden açılıverdi, çünkü nöbetçiler gelişimizi içeriye bildirmişti. Herkesin mutlu bulunduğu, kimsenin kötü, yakışsız bir davranışa kalkışmadığı,

herkesin tüketimi emredilmiş yatım kilo sabunu harcama yolunda çaba gösterdiği o günlerde yakalanmış bir kişinin (bir tutuklunun) gelişi büyük bir olaydı.

İçerisinde yalnız telefonlu bir yazı masasıyla iki koltuk bulunan, nerdeyse boş denecek bir salona girdik. Benim, salonun orta yerine gidip durmam gerekiyordu. Polis ise, miğferini çıkarıp oturdu.

İlkin ortalık sessizdi, olup biten bir şey yoktu. Hep böyle yaparlar, işin en berbat tarafı da budur zaten. Yüzümün giderek ufaldığını hissederek gidiydim, yorgun ve açtım. O üzüntü mutluluğunun son zerresi de silinip gitmişti üzerimden. Çünkü biliyordum ki, hapı yutmuştum artık.

Aradan birkaç saniye geçti. Üzerinde ön sorgu yargıcının kahverengi üniformasıyla sarı yüzlü, uzun boylu biri, sessiz sedasız girdi içeri. Bir şey söylemeden oturup bana baktı.

"Mesleğiniz?" diye sordu arkadan.

"Sadece bir arkadaş."

"Doğum tarihiniz?"

"Bir. Bir Bir," diye cevap verdim.

"Son işiniz?"

"Tutukluluk."

İki görevli bakişti.

"Tutukevi ve çıkış tarihiniz?"

"Bina on iki, hücre on üç, dün."

"Salıverildiğiniz yer?"

"Başkent"

"Belgeniz?"

Cebimden tutukevinden çıkış belgesini alıp uzattım; verdiğim cevapların yazıldığı yeşil karta iğneledi belgeyi.

"O zamanki suçunuz?"

"Mutlu bir yüz."

İki görevli bakişti.

"Nasıl?" dedi ilk sorgu yargıcı.

"O zaman," dedim, "başkanın ölüm günüydü, herkesin yas tutması buyrulmuştu, yüzümdeki mutluluk bir polisin dikkatine çarptı." "Ceza süresi?" "Beş yıl." "Hal ve gidiş?" "Kötü." "Neden?"

"Çalışmamın yetersizliği." "Sorgulama bitmiştir."

Derken ön sorgu yargıcı ayağa kalktı, üzerime doğru geldi, bir vuruşta tam ortadaki üç ön dişimi kırdı. Böylelikle sabıkalı damgasını yemiş oluyordum. Beklemediğim sert bir önlemdi, bu. Arkadan ön sorgu yargıcı odadan çıkıp, haki üniformalı şişman bir genç adam olan sorgu yargıcı içeri girdi.

Sorgu yargıcı, üst sorgu yargıcı, baş sorgu yargıcı, hazırlık yargıcı ve son yargıç, hepsi de pat küt indirdiler. Beri yandan da polis, yasaların bu-

yurduğu bedensel cezaları uygulamakta gecikmedi. Beş yıl önce yüzümdeki mutluluktan ötürü nasıl beş yıl hüküm giydimse, şimdi de yüzümdeki üzüntü nedeniyle on yıl hüküm giymiş bulunuyorum. Şu önümdeki mutluluk ve sabun taşan on yılı bir atlatabilirim, artık yüz diye bir şey taşımamanın yoluna bakacağım.

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Genç Bir Kralın Anıları

HEINRICH BÖLL

On üç yaşında Capota kralı ilan edildim. Tam o sırada odamda oturmuş, bir kompozisyon ödevinin altındaki "iyi değil" yazısında "değil" sözcüğünü silmeye uğraşıyordum. Babam Capota kralı Birinci Pig Gi, avlanmak üzere dört hafta için dağlara çıkmıştı, kompozisyon ödevini sarayın posta katarıyla kendisine arkadan yollayacaktım. Avcı kulübelerindeki ışık durumunun yetersizliğine güvenmiş, ha babam silme işine devam ediyordum ki, birden sarayın önünde "Yaşasın İkinci Pig Gi!" diye yüksek perdeden bağırışıklarını işittim.

Arası çok geçmeden özel uşağım soluk soluğa girdi içeri, kapının eşiğinde yere kapanıp, halinde bir bağıklık ifadesiyle: "Majesteleri!" diye fısıldadı. "Bir vakit sigara içtiklerini Başbakan'a çıltattığım için ben kulunu af buyurunuz!"

Uşağımın bu bağıklık gösterisi hiç hoşuma gitmedi, çıkıp gitmesini söyledim kendisine ve silme işine devam ettim. Özel öğretmenim, kırmızı mürekkepli kalemle not atardı hep. Sile sile deftere tam bir delik açmıştım ki, yeniden rahatsız edildim. Başbakan içeri girip, kapının yanında dize geldi: "Yaşasın İkinci Pig Gi, üç defa yaşasın!" diye bağırdı. Arkadan: "Majesteleri! Halk sizi görmek istiyor!" diye ekledi.

Ben, bir hayli afallamıştım. Silgiyi bir kenara koydum. Ellerimdeki pisliği temizledim. "Halk ne diye beni görmek istesin?" diye sordum.

"Kralınız da ondan!" diye cevap verdi Başbakan.

"Ne zamandan beri?"

"Yarım saat oluyor. Pek Sayın Babanız, avlanırken bir Rasac tarafından vurularak öldürüldü. (Rasac, Rasante Sadisten Capotas sözcüklerinin kısaltılmışıdır.)

"Bu Rasac'ların da illallah elinden!" deyip, Başbakan'ın ardına düştüm. Sarayın balkonundan halka gösterdim kendimi, gülümsedim, elimi kolumu salladım; hayli şaşkınlık içindeydim.

Halkın bu içten gösterisi iki saat sürdü. Akşam üstü havanın kararmasıyla birlikte dağıldılar. Bir iki saat sonra düzenledikleri fener alayıyla yenden gelerek, sarayın önünden geçtiler.

Ben tekrar odama döndüm. Kompozisyonları yazdığım defteri parça parça edip, parçaları sarayın iç avlusuna serptim. Sonradan öğrendiğime göre, bu parçalar anı koleksiyoncularınca avludan toplanıp yabancı

ülkelere satılmış; şimdi de sözkonusu ülkelerde, imlamin bozukluğunu kanıtlayan ilgili belgeler, cam altında saklı tutulmakta.

Bu olayı yorucu aylar kovaladı. Rasac'lar bir darbe girişiminde bulundularsa da, Misac'lar ("Milde Sadisten Capotas" = "Capota'nın Hum Sadistleri") ile ordu tarafından bastırıldılar. Babam toprağa verildi, ben de Capota katedralinde taç giydim. Her ne kadar parlamento toplantılarına katılmam ve yasaları imzalamam gerekiyordysa da, öğretmenime karşı artık başka yöntemler uygulayabildiğimden, genellikle krallıktan hoşlanıyordum.

Öğretmenim ders sırasında "Majesteleri lütfedip kesirlerle ilgili kuralları söylerler mi acaba?" diye sormak istese: "Hayır! Lütfetmiyorum!" diye cevaplıyordum, o zaman kalakalıyordu. Öğretmenimin "Wilhelm Tell'i, Gessler'i öldürmeye sürükleyen nedenleri yaklaşık üç sayfa uzunluğunda yazmalarını Majestelerinden rica etsem, ricamı kabule değer bulurlar mı acaba?" sorusunu ise "Hayır! Bulmam!" diye cevaplıyor, sonra da kendisini Tell'in nedenlerini sayıp dökmeye davet ediyorum.

Böylelikle, nerdeyse zahmetsiz, bir kültür edindim. Okulla ilgili ne kadar kitabım, defterim varsa yaktım hepsini, kendimi gerçekten tutkularıma verdim, top oynamaya, çakıyla kapıya atışlar yapmaya polis romanları okumaya başladım. Saray sinemasının müdürüyle uzun boylu görüşmelerde bulunarak, en hoşlandığım ne kadar film varsa, saraya getirilmesi için buyruk çıkarttım. Mecliste, okullarda reform yapılması görüşünü savundum.

Meclis oturumlarının bıkkınlık vermesine karşı, geçirdiğim bu zamana hiç diyecek yoktu doğrusu. Dışarıya karşı kara sevdalı bir küçük kral kişiliğinde görünmeyi becerebiliyordum. Kendimi tamamen, ölen anemin yeğeni ve aynı zamanda bir baba dostu Başbakan Pelzer'in eline bırakmıştım.

Ne var ki, aradan üç ay geçince Pelzer dünya evine girmemi istedi benden. "Majesteleri!" dedi. "Halka örnek olmanız gerekiyor!" Evlenmeden korktuğum yoktu. İşin kötü yanı, Pelzer'in bana kendi kızını, bahçede sık sık top oynarken gördüğüm on bir yaşlarındaki o çöp gibi, ufacak tefecik Jadwiga'yı vermek istemesiydi. Jadwiga, aptallığıyla tanınmış bir kızdı. Beşte bir yıl çıkmıştı. Sarı benizliydi, sinsi bir görünüşü vardı. Pelzer'den düşünmek için zaman istedim. İşte gerçekten hüzne gömülmüştüm şimdi. Odamın penceresine saatler saati öylece yaslanıyor, bahçede top ya da kaydırak oynayan Jadwiga'yı seyrediyordum. Eskisine göre biraz daha şıktı giyinişi; ara sıra gözlerini kaldırıp bana bakıyor ve gülümsüyordu, ama ben yapmacık buluyordum gülümsemesini.

Düşünme zamanı sona erer ermez, Pelzer resmi giysisiyle huzuruma çıktı. Sarı yüzlü, kara sakallı, gözleri şimşek şimşek güçlü bir kişiydi. "Kararlarımı bildirmek lütfunda bulunurlar mı, Majesteleri?" diye söze

başladı. "Acaba Majesteleri, kızımı beğendiler mi?" diye ekledi sonra. Bunun üzerine ben, düpedüz hayır'ı basınca, korkunç bir şey oldu: Pelzer, omuzlarındaki apoletleri, göğsündeki rütbe şeritlerini koparıp attı önüne, cüzdanını - yapay deridendi - ayaklarının önüne fırlattı, sakalını yolup: "Demek Capota krallarından göreceğim teşekkür buymuş!" diyerek bağırıp çağırmaya başladı.

Kötü bir durumdaydım: Pelzer'siz hapı yuttuğum gündü. Çarçabuk karar verip: "Sizden, Jadwiga ile evlenmeme izninizi rica edebilir miyim?" dedim.

Pelzer, önümde yere kapandı. Can ve gönülden ayaklarının uçlarını öptü, apoletleri, rütbe şeritlerini ve cüzdanı tekrar yerden alıp kaldırdı.

Huldebach katedralinde nikâhımız kıyıldı. Halka bira ve sucuk dağıtıldı, adam başına sekiz sigara ve benim özel isteğim üzerine atlıkarınca için bedavadan ikişer bilet verildi. Sekiz gün bir curcunadır kuşattı sarayı.

Ödevlerini yaparken artık Jadwiga'ya yardım ediyordum. Birlikte top oynuyor, kaydırak oynuyor, ata binip gezmeye çıkıyorduk. Canımız istedikçe saray pastanesinden acıbadem kurabiyesi getirtip yiyor ya da saray sinemasına gidiyorduk. Krallıktan hâlâ hoşlanıyordum; ne var ki ciddi bir olay, kesinlikle son verdi krallığıma.

On dört yaşına gelince, albay rütbesiyle Sekizinci Süvari Alay Kumandanlığı'na atandım, Jadwiga da binbaşı oldu. Görevimiz, ara sıra at üstünde alay önünden geçmek, alay gazinosunda düzenlenen gecelere katılmak ve önemli bayram günlerinde yararlık göstermiş askerlerin göğüslerine madalyalar takmaktı. Ben kendim de bir araba madalya aldım. Ama derken şu Poskopek olayı patlak verdi.

Poskopek benim alayın dördüncü bölümünde askerdi.

Bir sirkte çalışan at cambazı bir kadın dolayısıyla bir pazar akşamı bölüğünden firar etmiş, kadının peşine takılıp ülkenin sınırından geçmek isterken enselenerek deliğe tıklanmış, divanı harpte yargılanarak ölümüne mahkûm edilmişti. Alayın kumandanı olarak hükmü benim imzalamam gerekiyordu, ama ben: "Ölüm cezası bağışlanmış, on dört gün hapse çevrilmiştir. İkinci Pig Gi," diye yazmış gitmişim altına.

Ne var ki, bu birkaç sözcük korkunç sonuçlara yol açtı: Alayımda ne kadar subay varsa, omuzlarındaki apoletleri, göğüslerindeki rütbe şeritleriyle madalyaları sökerek, genç bir teğmenin eline tutuşturdular; teğmen de bunları getirip, benim odamdan içeri savurdu. Derken bütün Capota ordusu ayaklananların tarafına geçti. Akşam üzeri odam apoletler, rütbe şeritleri ve madalyalardan geçilmez olmuştu, manzara ürkütücüydü.

Hani halk bana karşı sevgi gösterilerinde bulunmuyor değildi, ama daha aynı gece Pelzer, tüm ordunun Rasac'lardan yana geçtiğini bildirdi. Tüfekler patlıyor, silah sesleri duyuluyor, makineli silahların vahşi takırtısı saray çevresindeki sessizliği delik deşik ediyordu. Gerçi Misac'lar beni

korumak üzere bir muhafız yollamıştı, ama geceleyin Pelzer de Rasac'lardan yana geçince, Jadwiga ile ister istemez kaçmak zorunda kaldım: giysilerimizi, kâğıt paralarımızı, mücevherlerimizi çarçabuk topladık, Misac'ların bulup buluşturduğu bir taksiye binip, komşu ülkenin sınır istasyonuna zar zor attık kapağı. Bitkin bir durumda ikinci mevki bir yataklı kompartımana girip oturduk ve batıya doğru yol almaya başladık.

Capota sınırlarının gerisinden silah sesleri geliyor, vahşi bağrışmalar, ayaklanmanın yol açtığı bütün o korkunç müzik sesleri işitiliyordu.

Dört gün boyunca yol alıp, Wickelheim adındaki bir kente indik tren-den. Coğrafya derslerinden hayal meyal anımsadığıma göre, Wickelheim komşu ülkenin başkenti olacaktı. Bu arada Jadwiga ile trenlerdeki o buruk ve baharatımsı kokuyu tanımış, bize tamamen yabancı istasyonlarda yediğimiz sosislerin lezzeti gibi daha önce bilmediğimiz kimi şeylere aşinalık kazanmış ve bunlara karşı içimizde bir takdir duygusu beslemeye başlamıştık. Sonra ben dişlediğim kadar sigara içebiliyordum. Üzerinden okul ödevlerinin yükü kalkan Jadwiga ise, birden gelişip serpil-meye başlamıştı.

Wickelheim'da kalışımızın ikinci günü dört bir yana yapıştırılan ilanlar dikkatimizi çekti: "HUNKE SİRKİ ünlü at cambazı Bayan Hula ile arkadaşı Jürgen Poskopek!" Jadwiga, ilanları görünce adamakıllı heyecanlandı. "Bak, Pig Gi, yarınımız buna bağlı!" dedi. "Poskopek'e git, yardım iste!"

Her saat başı otele Capota'dan bir telgraf geliyor, Misac'ların zaferi, Pelzer'in kurşuna dizilmiş olması, ordunun yeniden örgütlenmesi gibi haberler ulaştırıyordu bize. Misac'ların önderi Schmidt adındaki yeni başbakan, ülkeme dönüp Capota krallarına ait çelik tacı elinden alıy-
rup almamı ve yeniden başıma geçirmemi benden rica ediyordu. Bir-iki gün bir kararsızlık dönemi geçirdim, ama sonunda, okul ödevlerine karşı Jadwiga'nın korkusu baskın çıktı ve Hinkus sirkine varıp Poskopek'i sordum. Beni sevincinden uçarak kuruladı, Poskopek. Ev olarak kullandığı arabasının kapısından bana şöyle seslendi: "Hayatımı size borçluyum!" dedi. "Buyurun, bir isteğiniz varsa söyleyin. "

"Bana bir iş bulun!" diye cevapladım düpedüz.

Poskopek'in candan davranışı, gidip benim için Bay Hunke'ye ricada bulunuşu, doğrusu dokundu bana. İlk limonata sattım sirkte, arkadan sigara, sonra da gulaş satmaya başladım. Şahsıma yatıp kalkmak için bir araba ver. diler ve kısa bir süre geçince kasada çalışmaya başladım. Adımı değiştirip Wilhelm Tücker'e çevirdim ve böylelikle Capota'dan gelen telgrafların elinden kurtardım yakamı. Ülkemde bana ölü gözüyle, yitik gözüyle bakıyorlar; oysa ben, Hunke sirkinin verdiği arabanın içinde, yanımda giderek daha bir serpilip gelişen Jadwiga, ülke ülke dolaşıp

duruyorum. Yabancı diyarları görüyor, kokularını soluyor, Bay Hunke'nin şahsına karşı beslediği büyük güvenin tadını çıkarıyorum. Hani ara sıra Poskopek ziyaretime gelip bana Capota'dan söz açmasa ve at cambazı güzel karısı da ikide bir kocasının hayatım bana borçlu olduğunu kesinlikle söylemese, bir vakit krallık yaptığım hiç aklıma gelmeyecek.

Ama bu yakında eski krallık yaşamımla ilgili gerçek bir belge geçti elime. Bir turne sırasında Madrid'de bulunuyorduk. Sabah vakti Jadwiga ile kentte gezmeye çıkmıştık: üzerinde "Ulusal Müze" yazılı kocaman gri bir bina dikkatimizi çekti. "Girelim bakalım!" dedi Jadwiga ve girdik. Kapısının üzerinde "Grafoloji" levhası asılı تنها ve büyük salonlardan bir tanesine daldık.

Hiçbir şeyden habersiz, çeşitli devlet başkanları ve krallarına ilişkin el yazılarını seyrede seyrede bir cam kutunun yanına geldik dar ve beyaz bir etiket yapıştırılmıştı üzerine ve etikette şöyle yazıyordu: "Capota krallığı, iki yıldan beri cumhuriyet." Derken büyükbabam Wuck'un kendi el yazısıyla kaleme aldığı ünlü Capota bildirisinden bir parça çarptı dikkatime. Babamın av günlüğünden koparılmış bir yaprak gördüm ve sonunda benim okul defterinden yırtılmış bir parça kirli kâğıt üzerindeki yazıyı okudum: "Havada yağmur, toprakta bereket." Utanarak Jadwiga'ya döndüm, ne var ki Jadwiga gülümseyerek: "Artık geride kaldı bunlar!" dedi. "Temelli geride kaldı!"

Acele müzeden çıktık, çünkü saat bir olmuştu, üçte gösteriler başlıyor ve benim ikide kasayı açmam gerekiyordu.

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Büyük Otelin Koridoru

DINO BUZATTI

Tuvalete gitmek gereksinimi duyduğumda, oteldeki odama geç saatte dönmüş, yarı soyunmuştum.

Odam, sonu gelmeyen, az aydınlatılmış bir koridorun neredeyse dibindeydi ve yaklaşık yirmi metrede bir, mora çalan cılız ışıklı bir lamba, kırmızı halının üstüne ışık demetleri yansıtıyordu. Tam ortada, bu lambalardan birinin karşısında, bir yanda merdiven, bir yanda da tuvaletin camlı kapısı vardı.

Üstüme bir sabahlık geçirip bomboş koridora çıktım. Neredeyse tuvalete vardığımda, karşı yönden gelerek gölgeden sıyrılan, benim gibi sabahlıklı bir adamın karşısında buldum kendimi. Uzun boylu, iriyarı, VII. Edward sakallı biriydi. O da aynı yere mi gidiyordu? Böyle durumlarda olduğu gibi, ikimiz de bir an bocaladık, az kalsın çarpışıyorduk. Sonunda, nedendir bilmem, onun gözleri önünde tuvalete girmeye utandım, sanki başka bir yere gidiyormuş gibi yürümeyi sürdürdüm. O da aynı şeyi yaptı.

Ama birkaç adım sonra, yaptığının aptallık olduğunu anladım. Ne yapabiliirdim şimdi? İki olasılık söz konusuydu: Ya koridorun sonuna dek yürümeyi sürdürüp bu arada sakallı adamın gitmiş olmasını umarak geri dönebiliirdim. Ne var ki, adamın bir odaya girip ortalığı bana bırakacağı kesin değildi; belki o da tuvalete gitmek istiyordu, benimle karşılaşınca, tıpkı benim gibi utanmıştı: şu ara, benim gibi sıkıntılı bir durumdaydı. Bu nedenle geri dönersem, bir kez daha onunla karşılaşmak, daha da aptal yerine geçmek sakıncasıyla karşı karşıyaydım.

Ya da - ikinci olasılık - bir sürü kapı arasından loş birini seçip oldukça içerlek boşluğuna gizlenerek, koridorun kesinlikle boşalmasını bekleyebiliirdim. Durumu ayrıntılı bir biçimde değerlendirmeden, böyle yaptım.

Ancak bu daracık boşluklardan birine (90 numaralı odanın kapısıydı) hırsız gibi büzüldükten sonra, kafamı toparladım. Her şeyden önce, oda doluysa, müşteri dışarı çıkacak ya da içeri girecek olursa, beni kapısının önünde gizlenmiş görünce ne derdi? Daha da kötüsü, bu odanın sakallı adamın odası olmadığı ne malumdu? Sakallı geri döndüğünde, karşısında beni bulacaktı. Davranış biçimimi garipsemesi için, özel bir kuşku duymasına gerek kalmayacaktı. Kısaca, burada kalmak düşüncesizlikti.

Yavaş yavaş başımı uzatıp koridoru kolaçan ettim. Bir baştan bir başa boştu. Ne bir gürültü, ne bir ayak sesi, ne yankılanan bir konuşma, ne de açılan bir kapının gıcirtısı duyuluyordu. Tam sırasıydı; gizlendiğim yerden çıktım, rahat adımlarla odama doğru yürüdüm. Giderken bir ara tuvalete girerim, diye düşünüyordum.

Ama aynı anda, belli ki benim gibi davranmış olan sakallı adamın, dipteki kapılardan birinin, belki de benim kapımın boşluğundan çıkıp kararlı bir biçimde bana doğru gelmekte olduğunu gördüm, artık iş işten geçmişti, yine gizlenemezdim.

Sıkıntımız daha da artmış olarak, ikinci kez tuvaletin önünde karşılaştık ve ikinci kez, karşımızdakinin bizi görmesinden utanarak, ikimiz de tuvalete girmeyi göze alamadık; evet, artık gülünç olma tehlikesiyle karşı karşıyaydık.

İçimden, saygıya da utanmaya da söve söve çaresiz, odama yöneldim.

Odaya varınca, kapıyı açmadan önce geriye dönüp baktım: Dipteki loşlukta, sakallı adamın da, benim gibi odasına girmekte olduğunu gördüm gözucuyla. O da dönmüş benden yana bakıyordu.

Öfkelenmiştim. Ama suç benim değil miydi acaba? Bir gazeteyi okumaya çalışarak yarım saatten fazla bekledim. Sonra büyük bir özenle kapıyı açtım. Otel, terk edilmiş bir kışla gibi büyük bir sessizliğe gömülmüştü. Koridor her zamankinden de ıssızdı. Bir oh çektim! Tuvalete ulaşmak telaşı içinde, neredeyse koşarak fırladım.

Ama karşı yönden, şaşılacak bir zamanlamayla, sanki bir önsezi dürtmüş gibi, sakallı adam da, aniden odasından çıktı ve belirgin bir aceleyle tuvalete doğru yürüdü.

Böylece üçüncü kez, buzlu camlı kapının önünde karşı karşıya geldik. Üçüncü kez ikimiz de gerçeği gizledik, üçüncü kez ikimiz de içeri girmekten yürümeyi sürdürdük. Durum öylesine gülünçtü ki, buzları eritmek, etrafı kahkahaya boğmak için bir hiç, bir işaret yeterli olacaktı. Ama benim de, belli ki onun da, işi şakaya vurma isteği yoktu. Tersine azgın bir öfke, bir tür karabasan geliyor, sanki gizemli bir düzenek bize cephe alıyordu.

İlk çıkışta olduğu gibi, yine rasgele bir kapının boşluğuna süzülerek, neler olacağını beklemeye koyuldum. Sakıncaları sınırlamak için, hiç kuşkusuz benim gibi, koridorun öbür ucuna sinmiş olan sakallının, gizlendiği yerden daha önce çıkmasını beklemek doğru olacaktı şimdi. Onun iyice ilerlemesini bekleyip son anda ben de çıkacaktım ortaya. Böyle yapmaktaki amacım, onunla artık tuvaletin önünden çok daha önce karşılaşmaktı; karşılaşmadan sonra, can sıkıcı bir tanık olmaksızın, istediğim gibi davranacaktım. Buna karşılık o, benimle karşılaşmadan önce tuvalete girmeye karar verecek olursa, daha da iyi olurdu; işini

gördükten sonra odasına çekilir, gece boyunca ortada görünmezdi bir daha.

Gözümün birini kapının pervazından ucu ucuna çıkartarak (uzaklık nedeniyle, sakallının da aynı şeyi yapıp yapmadığını göremiyordum) uzun süre tetikte bekledim. Ayakta durmaktan yorulunca, bir ara dizlerimin üstüne çöktüm, ama gözlemeyi sürdürüyordum hep. Ne var ki adam çıkmaya karar veremiyordu bir türlü. Oysa, hep karşıdaydı, gizleniyordu, benimle benzer koşullar içindeydi.

Saatin iki buçuğu, üçü, üç on beşi, üç buçuğu çaldığını duydum. Artık dayanamıyordum. Sonunda uykuya dalmışım.

Kemiklerim sızlayarak uyandığımda saat sabahın altısı olmuştu. O an, hiçbir şey anımsayamadım. Ne olmuştu? Burada, yerde ne işim vardı? Sonra yüzlerce ve yüzlerce kapının girintisine büzülmüş uyuyan, benim gibi sabahlıklı ötekileri gördüm: kimi diz çökmüştü, kimi döşemeye oturmuştu, kimi katırlar gibi ayakta uyukluyordu: bir savaş gecesi ertesinde gibi solgun, bitkindiler.

Türkçesi: Rekin Teksoy

Bilgin ve Ozan

HALİL CİBRAN

Yılan, tarla kuşuna şöyle dedi: "Sen yükseklerde uçuyorsun, ama yerin altındaki derinlikleri bilmiyorsun. Mükemmel bir sükûnet içerisinde, hayatın özü asıl orada."

Tarla kuşu cevap verdi: "Evet, çok şey biliyorsun sen, her şeyi herkesten daha çok biliyorsun. Ama ne yazık ki uçamıyorsun işte."

Onu hiç duymamış gibi yılan devam etti konuşmaya: "Ne derinliklerdeki gizemleri görebiliyorsun, ne de saklı krallıklardaki hazinelere girebiliyorsun. Daha dün yakutlarla dolu bir mağaradaydım mesela ben. Olgun bir narın kalbindeymişim gibiydi. Ve yumuşak bir ışık etrafı gül rengine boyadı. Benim dışımda gören var mıdır acaba bu harikaları?"

Ve tarla kuşu bunun üzerine şöyle dedi: "Hayır, senden başka kendi kıvrımlarındaki billur hatıralara dalıp uyuyan biri olduğunu sanmıyorum. Ah ama ne yazık ki, uçamıyorsun, şarkı da söyleyemiyorsun."

Ve yılan şöyle dedi:

"Mesela kökleri yerin ta derinliklerine kadar ulaşan bir bitki biliyorum. Bu bitkinin köklerinden yiyen biri Ashtarte gibi havalara çıkar, hafifler."

Ve tarla kuşu konuştu:

"Hiç kimse ama senden başka hiç kimse keşfedemez yerin altındaki bu gizli sihri. Ah ama işte uçamıyorsun, uçamıyorsun."

Ve yılan devam etti konuşmaya:

"Bir dağın altında bildiğim pembe akan bir nehir var. Onun suyundan içen, Tanrılar gibi ölümsüz oluyor. Ama tabii ne kuşlar, ne başka yaratıklar keşfedebilir o pembe ırmağı."

Ve tarla kuşu cevap verdi: "Demek ki eğer istersen o sudan içip Tanrılar gibi ölümsüz olabilirsin sen de. Ama işte şarkı söyleyemiyorsun. Uçamıyorsun bir de."

Yılan devam etti sözlerine:

"Toprağın altında gömülü bir tapınak biliyorum. Ayda bir ziyaret ederim orayı. Bu tapınak unutulmuş dev soyundan gelen insanlar tarafından inşa edilmiş. Ve duvarlarına zamanın ve mekânın tüm sırları kazınmış. O yazıları okuyan biri bilebilir geçmişin tüm bilinmeyenlerini."

Ve tarla kuşu şöyle dedi:

"Doğrusu senin bu kıvrılabilen esnek vücuduna, zamanın ve mekânın tüm bilgilerine sahip olabilme gücüne hayranlıkla bakıyorum. Ama işte uçamıyorsun ne yazık ki, bir de şarkı söyleyemiyorsun."

Bunun üzerine artık yılan dayanamadı, söylene söylene yuvasına yöneldi:

"Seni boş kafalı ötücü kuş!"

Ve tarla kuşu şarkı söyleyerek havalandı:

"Ne yazık ki şarkı da söyleyemiyorsun. Yazık, çok yazık, uçamıyorsun da."

Türkçesi: Candan Selman

Tanrının Delisi

HALİL CİBRAN

Bir zamanlar çölden büyük Şaria şehrine hayalperest bir adam geldi. Üzerinde sadece elbisesi ve elinde bir tek asası vardı.

Etrafa hayranlık ve şaşkınlıkla bakarak sokaklar boyunca yol aldı. Tapınaklara, kulelere ve konaklara baktı. Şaria şehrinin emsalsiz güzelliği karşısında dondu kaldı. Yanından geçenlerle konuştu, onlara şehir hakkında sorular sordu. Ama kimse onun ne dediğini anlamadı. Ne onlar onun dilini biliyordu, ne de o, onlarınkini.

Öğlen vakti bir hanın önünde durdu. Sarı mermerden yapılmış hana insanlar ellerini kollarını sallaya sallaya gidip çıkıyordu.

"Burası bir tapınak olmalı," diye düşündü adam ve içeri girdi. Gördükleri karşısında epey şaşırmıştı. Büyük bir salonda kadınlar ve erkeklerden oluşan kalabalık bir grup masalara oturmuşlardı. Herkes yiyip, içiyor, müzisyenleri dinliyordu.

"Yo," dedi hayalperest. "Bu bir tapınma değil. Prensın büyük bir olay neticesinde kutlama yapmak adına halkına düzenlediği bir şölen olmalı." Tam o sırada prensın kölesi gibi duran bir adam yaklaştı yanına ve buyur etti onu bir masaya. Etler, şaraplar ve birbirinden lezzetli tatlılar ikram etti ona.

Karnı doyup, kendine gelince hayalperest gitmek için kalktı ayağa. Kaşıya geldiğinde görkemli kıyafetiyle iri bir adam durdurdu onu orada.

"Bu prensın ta kendisi olmalı," diye geçirdi içinden adam. Saygıyla eğilip önünde, teşekkür etti ona.

İri adam şehirde konuşulan dille şöyle dedi ona:

"Yemeğin parasını ödemediniz efendim." Ne dediğini anlamadı hayalperest ve tekrar tüm kalbiyle teşekkür etti ona. İri adam bir kere daha yineledi sözlerini ve baştan aşağı süzdü hayalperesti. Eski püskü kıyafetleri olan bu adamın bir yabancı olduğu ve yediği yemeğin parasını ödeyemeyeceği her halinden belliydi. Böylece iri adam çırpıttı ellerini ve şehrin dört muhafızı yanlarına geldi. Ve dinlediler iri adamın sözlerini. Her iki tanesi geçti hayalperestin iki yanına aldılar onu aralarına. Hayalperest onların süslü kıyafetlerine ve kendinden emin hallerine keyifle baktı. "Bu adamlar," dedi; "şehrin saygın insanları olmalı."

Mahkeme salonuna kadar birlikte yürüdüler sonra içeri girdiler.

Hayalperest yüksekçe bir tahta oturmuş, ihtişamlı kaftanı ve gür sakalıyla karşısında duran soylu adama baktı. "Kral olmalı," diye düşündü. Huzuruna çıkarılmış olmaktan dolayı kıvanç duydu.

Muhafızlar suçlunun durumu açıkladılar soylu yargıca. Ve yargıç iki avukat tayin etti; birini davalıya, birini davacıya. Avukatlar ayağa kalktılar hemen. Sırasıyla yaptılar savunmalarını. Ve hayalperest kendisine hoş geldin demek adına yapıldığını sandı tüm konuşmaların. Ve tüm bu yapılanlardan dolayı kalbi kral ve prens için şükranla doldu.

Bu arada hayalperestın suçu tayin oldu. Üzerinde suçunun yazılı olduğu bir levha boynuna asılacak ve çıplak at üzerinde şehir boyunca dolaştırılacaktı. Sokaklar boyunca davul zurna ona eşlik edecek ve cezası hemen uygulanacaktı.

Böylece davul zurna eşliğinde, çıplak at üzerinde gezindirilmeye başladı hayalperest şehir boyunca. Sesi duyan şehrin sakinleri koşmaya başladılar yanına. Görünce onu kahkahalarla güldüler. Ve çocuklar sokaktan sokağa peşine düştüler. Hayalperest bu duruma mest oldu, gözleri mutluluktan doldu. Çünkü ona göre boynundaki tabeladaki yazıyla kral onu kutsuyordu ve tüm bu şölen onun şerefine yapılıyordu.

Tam bu sırada kalabalığın arasında kendisi gibi çölden gelen bir adam ilişti gözüne. Hayalperest adama doğru bağırdı neşeyle:

"Arkadaşım! Hey arkadaş neredeyiz biz? Kalbi güzel hangi şehirdeyiz? Konuklarına sarayda şölen düzenleyen, prensleri kapıya kadar ona eşlik eden, kralları huzurunda konuğunu buyur eden, göğsüne madalya takıp, onu şereflendiren misafirperver ve cömert, cennetten bir parça hangi şehirdeyiz?"

Çölden gelen cevap vermedi ona. Sadece gülümseyip, başını öne eğdi. Ve kabile böylece önünden geçip gitti.

Ve hayalperest başını yukarı kaldırdı, coşkuyla dolmuş gözleri güneşin altında parıladı.

Türkçesi: Candan Selman

Son Nöbet

HALİL CİBRAN

Gecenin bir yarısı, şafağın ilk soluğu rüzgâra binip geldiğinde, kendini henüz duyulmamış sesin yankısı olarak isimlendiren haberci, yatak odasından ayrıldı, evin terasına çıktı. Uzun uzun aşağıdaki uyuyan şehre baktı. Sonra başını kaldırıp baktı. Sanki tüm uyuyanların uykusuz ruhları etrafına toplanmıştı.

Haberci onlarla konuşmaya başladı:

"Arkadaşlarım ve komşularım ve her gün kapımdan geçenler; uykularınızda konuşacağım sizinle, uyanma saatlerinize ve kulaklarınızı sağır eden seslere aldırmadan, düşlerinizin vadisinde yürüyeceğim zorlanmadan, çırılçıplak.

Ne kadar çok uzun zamandan beri seviyorum ben sizi.

Her birinizi ayrı ayrı biriniz hepinizmiş gibi seviyorum sizi. Ve kalbimin baharında şarkı söyledim bahçelerinizde ve kalbimin yazında nöbet tuttum harman yerinizde.

Evet, sevdim hepinizi, dev olanınızı da, cüce olanınızı da, cüzamlı ya da kutsanmış olanınızı da, karanlıkta yolunu zor bulanınızı da, günlerini dağ bayır dans ederek geçirenenizi de.

Sen güçlü olan, seni de sevdim, her ne kadar atının demir toynaklarının izleri hâlâ tenimde olsa da ve sen zayıf olan, seni de sevdim, her ne kadar inancımı yıkmış, sabrımı tüketmiş olsan da.

Sen zengin olan, seni de sevdim, sunduğun bal ağzımda acı bir tat bıraksa da ve fakir olan seni de sevdim, her ne kadar boş elle gelmenin utan-cını yaşatsan da bana.

Sen ödünc bir kaval ve kör parmaklarıyla keyfine düşkün ozan, seni de sevdim. Çömlek tarlalarından çürümüş kefenler toplayan ey âlim, seni de sevdim.

Dünün sessizliği içerisinde yarına dair kaderimi sorgulayan ey rahip, seni de sevdim. Ve kendi arzularından meydana gelmiş Tanrılarına tapınan insanlar, sizleri de sevdim.

Sen, kadehin dopdolu olduğu halde, insanı susatan kadın, seni de sevdim, anlayarak. Ve uykusuz gecelerin kadını, seni de sevdim acıyarak.

"Hayatın söyleyecek çok şeyi var," diyen konuşkan kişi, seni de sevdim ve 'benim duymaya can attığım kelimeleri o sessizlikle söylemiyor mu' diye kendi kendime fısıldadığım ey sessiz kişi, seni de sevdim.

Ve seni de yargıç ve eleştirmen, seni de sevdim: ‘Ahenkle akıyor kanı,’ demiştin beni çarmıhta gördüğün zaman. ‘Beyaz tenine dökülen kanın oluşturduğu şekli görmeniz gerek, çok güzel!’ demiştin.

Evet, hepinizi sevdim. Genç yaşlı hepinizi. Sallanan sazları da, meşe ağaçlarını da.

Ama ne yazık ki beni sizden uzaklaştıran da bu taşkın kalbim oldu. Sizler kadehlerden içmeyi seviyordunuz, taşan bir ırmaktan değil. Sizler aşkın baygın sayıklamalarını duyuyordunuz, aşk haykırdığı zaman kulaklarınıza pamuk tıkadınız.

Hepinizi sevdiğim için, ‘Kalbi çok hassas,’ dediniz arkamdan. ‘Ve yürüğü yolda bıraktığı izler oldukça silik. Yoksul birinin aşkı bu,’ dediniz. ‘Kralın düzenlediği bir şölene katılsa kırıntıları toplar,’ dediniz. ‘Güçsüz birinin aşkı bu çünkü güçlü, yalnızca güçlüyü sever,’ dediniz.

Sizi çok fazla sevdiğim için bana, "Sevdiği kişinin güzelliğini ya da çirkinliğini fark edemeyen, kör birinin aşkı bu," dediniz. "Sirkeyi şarap sanıp içen, tat alma duyusu olmayan birinin aşkı bu," dediniz. ‘Görgüsüz ve kendini beğenmiş birinin aşkı bu,’ dediniz. ‘Anamız mı, babamız mı, bacımız mı, kardeşimiz mi, kim ki bu yabancı?’ dediniz.

Bunu ve daha fazlasını söylediniz. Pazar yerinde çoğu zaman parmaklarınızla beni işaret ederek alaycı bir tavırla, ‘Bakın, yaşsız, mevsimsiz geçiyor, bu adam gündüz çocuklarla oynuyor, gece yaşlılarla oturup, bilgi ve hikmetten söz ediyor,’ dediniz.

Ve ben de kendi kendime şöyle dedim, ‘Onları daha çok seveceğim. Eskisinden daha çok. Sevgimi, sözde öfkemin, yufka yüreğimi, sözde acımasızlığımın altına gizleyeceğim. Demirden bir maske takınacağım ve ancak zırhlanıp, silahlarımı kuşanınca çıkacağım karşlarına.’

Böylece kocaman ağır ellerimle dokundum yaralarınıza ve geceleri fırtına gibi estim kulaklarınızda.

Evin damın çıkıp bağırdım, ‘İkiyüzlüler, riyakârlar, düzenbazlar, içi boş tenekeler! Lanet okuyorum aranızdaki dar görüşlü kör yarasalara ve ruhsuz köstebeklere benzeyen yerin üstündekilere.’

Çatal dilli olanınızı güzel sözlerle anlattıysam, ölümden yorulmayan ölüyü de sade ve süssüz, taş dudaklı bir sessizlikle dile getirdim.

Dünya bilgisi peşinde koşanı, kutsal ruhu zedeleyenler olarak görüp, ayıpladım. Ve ruhtan başka bir şey istemeyenleri de sadece sudaki kendi suretlerini yakalayan gölge avcılarını damgaladım.

Bunun içindir ki, kalbim içten içe kanarken, dudaklarım nazikçe fısıldadı isimlerinizi.

Kendi kendine konuşarak, ruhunu kamçılayan bir aşktı bu. Toz toprak içinde debelenen, can çekişen bir gururdu bu. Evin damından hiddetlenen, sevginiz için çekilen bir açlıktı bu. Sevgim sessizce diz çökmüş, bağışlamanız için dua ederken.

Ama şu mucizeye bir bakın!

Benim kendimi gizlemem, sizin gözlerinizi açtı. Ve benim sözde öfkem kalplerinizdekileri uyandırdı.

Ve şimdi siz seviyorsunuz beni.

Seviyorsunuz size sallanan kılıcı ve göğüs kafesinizi delen oku. Çünkü kendi kanınızı içtiğiniz zaman sarhoş olabiliyor, yaralanmış olmanın rahatlığını hissediyorsunuz.

Tıpkı alevlerde yok oluşunu arayan pervaneler gibi, siz de her gün bahçemde toplanıyorsunuz. Başlarınız havada, gözlerinizde büyülenmiş, beni günlerinizin dokusundan atmak istiyorsunuz. Ve fısıldayarak birbirinize benim için, 'Tanrının ışığıyla görünüyor. Eski peygamberler gibi konuşuyor. Ruhlarımızın örtüsünü kaldırıyor, kalplerimizin kilidini açıyor ve tıpkı bir tilkinin yolunu bilmesi gibi bir kartalın, o da bizim yolumuzu biliyor.' Diyorsunuz.

Evet, doğru yollarınızı biliyorum. Ama sadece bir kartalın yavrularının yolunu bilmesi gibi. Ve sırlarımı açığa çıkarın istiyorum. Yine de ihtiyacım olan yakınlığınızı uzaklık gibi gösteriyorum. Ve sevginiz azalacak diye korkarak, sevgimin bent kapaklarını kapalı tutuyorum."

Haberci bunları söyledikten sonra elleriyle yüzünü kapadı ve içli içli ağladı. Tüm çıplaklığıyla aşağılanan sevginin, maskelenmiş zaferlerde aranan sevgiden daha büyük olduğunu tüm kalbiyle biliyordu. Bu yüzden çok utandı.

Ama birden başını yukarı kaldırdı ve uykudan uyanmış gibi gerinerek konuştu. "Gece sona eriyor. Ve biz gecenin çocukları şafak doğmadan ölmeliyiz. Küllerimizden daha güçlü bir sevgi yükselecek çünkü. Güneşe doğru gülümseyecek ve o sevgi ölümsüz olacak."

Türkçesi: Candan Selman

Bataklık

ANTON ÇEHOV

At üstünde, heybetle sallana sallana, kar gibi beyaz subay ceketli genç bir adam. M. E. Rootay'nin halefleri müskirat fabrikasının büyük avlusuna girdi. Güneş, teğmenin yıldızları üzerinde, kayın ağaçlarının beyaz gövdelerinde, avluda şurada burada duran cam parçalarında kayıtsızca gülümsüyordu. Her şey aydın, sıhhatli bir yaz gününün güzelliğini taşıyor, hiçbir şey taze bitkilerin neşeli neşeli titremesine, açık mavi gökyüzüyle kırışmasına engel olmuyordu. Hatta isli tuğla yapıların çirkin manzarası, boğucu yağ kokuları bile havanın hoşluğunu bozamıyordu. Teğmen, eğerinden neşe ile atladı. Hayvanı, koşa koşa yanına gelen adama verdi, parmağıyla ince siyah bıyığını düzelterek büyük kapıdan içeri girdi. Harapça olmakla beraber aydınlık, yol halılarıyla döşeli merdivenin üst basamağında yüzü yaşlıca, biraz vakarlı bir hizmetçi onu karşıladı. Teğmen, bir şey söylemeden kartını uzattı. Hizmetçi elinde kartla ev sahibinin dairesine giderken üzerindeki "Aleksandr Grigoreviç Sokolski" yazısını okuyabilirdi. Kadın, bir dakika sonra döndü, bayanın biraz rahatsız olduğu için kendisini kabul edemeyeceğini söyledi. Sokolski tavana

baktı, alt dudaklarını biraz uzatarak:

- Çok yazık! diye söylendi. Sonra daha canlı bir ifadeyle: Beni dinleyin! Lütfen Suzanna Moiseyevna'ya onunla mutlaka görüşmem gerektiğini söyleyin, dedi. Mutlaka... Kendisini ancak bir dakika kadar rahatsız edeceğim. Rica ederim, beni affetsin. Hizmetçi, bir omzunu silkip tembel tembel yürüdü, gitti. Biraz sonra döndü, göğüs geçirerek:

- Peki, buyurun, dedi.

Teğmen, hizmetçinin arkasından, pek büyük ihtimamlı bir tarzda döşenmiş beş-altı oda geçti, sonra bir koridordan yürüdü, en sonunda geniş, dört köşeli bir odaya vardı. Odaya girer girmez bitkilerin bolluğu, tatlı, pek kuvvetli bir yasemin kokusu onu şaşırttı. Çiçekler duvarları sarıyor, pencereleri kaplıyor, tavandan sarkıyor, köşelerden çıkıyordu. Öyle ki, bu oda oturulacak bir yerden ziyade bir limonluğu andırıyordu. Arıkuşları, kanaryalar, saka kuşları bu bitkilerin arasında cıvı cıvı ötüşüyor, pencere camlarına çarpıyorlardı. Teğmen, "r"leri çatlatarak konuşan tatlı bir kadın sesi duydu:

- Sizi burada kabul ettiğim için kusuruma bakmayın. Dün yarım baş ağrısı çektim. Bugün de tekrarlamaması için yerimden kıınıldamamaya çalışıyorum. Arzunuz efendim? Kapının tam karşısında ihtiyarlara göre, büyük bir koltukta başını geriye, yastığa bırakmış, üzerinde kıymetli bir Çin sabahlığı bulunan, başı sarılı bir kadın oturuyordu. El örgüsü yün örtüler arasından ancak uzun, solgun, sivri, hafifçe semerli bir burunla bir de kocaman, tek siyah göz görünüyordu. Geniş sabahlık kadının, boynunu ve vücudunu saklıyordu. Ama güzel beyaz eline, sesine, burnuna, gözüne bakılacak olursa yirmi altı-yirmi sekiz yaş arasında görünüyordu. Teğmen mahmuzlarını şakırdatarak:

- Sizi görmek için bu kadar ısrar ettiğim için beni bağışlayın, dedi, müsaade ederseniz size kendimi tanıtayım: Sokolski. Buraya kuzenim, komşunuz Aleksey İvanoviç'in bir işi için...

Suzanna Moiseyevna onun sözünü keserek:

- Ah bilirim! dedi, Krukov'u tanırım. Buyurun, oturun. Karşımda büyük bir şeyin dikilip durmasından hoşlanmam. Teğmen mahmuzlarını bir defa daha şakırdattı, oturarak devamla:

- Kuzenim, dedi, sizden bir ricada bulunmamı söyledi. Merhum babanız kışın ondan yulaf satın almış, bu yüzden biraz borçlu imiş. Bonoların müddeti bir hafta sonra bitiyormuş. Kuzenim, acaba bu borcu bugün verebilir misiniz, diye ayrıca rica ediyor.

Teğmen konuşurken yan gözle dört bir yanına bakmıyor: "Acaba yatak odasında mıyım?" diye düşünüyordu. Odanın bir kenarında, bitkilerin daha yüksek, daha sık olduğu bir yerde, sanki cenaze için yapılmış pembe bir cibinlik kubbesi altında bir karyola vardı. Yatak hâlâ düzeltilmemişti. Buradaki iki koltuk üzerinde buruşturulup atılmış bir yıgın kadın elbisesi duruyor, eteklerinin, kollarının buruşuk dantelleri hâlâ sarkıyordu. Halının üstünde kordonlar, birkaç sigara izmariti, karamela kâğıtları göze çarpıyordu. Karyolanın altında da çeşit çeşit pabuçların sivri ve küt burunları görünüyordu. Teğmene öyle geldi ki, o bayılıcı yase-min kokusu çiçeklerden değil, yataktan, pabuçların bulunduğu yerden çıkıyordu. Suzanna Moiseyevna:

- Bunların tutarı kaç ruble? diye sordu.

- İki bin üç yüz.

Yahudi kızı öteki büyük gözünü de göstererek:

- O... dedi, bir de az buluyorsunuz. Hoş, benim için aynı şey. Ha bugün vermişim, ha bir hafta sonra. Ama babamın ölümünden beri bu iki ay içinde o kadar çok borç ödedim, o kadar can sıkıcı işlerle uğraştım ki, başım dönüyor. Avrupa'ya gitmem gerek. Oysa ben burada birtakım budalalıklarla uğraşmak zorunda kalıyorum. Votka, kepek, senet sepet, faiz yahut da kâhyanın dediği gibi faiz... Bunları söylerken gözlerini hafifçe kapadı. Berbat bir durum. Dün, inhisar memurunu düpedüz

kovdum.. Bir Bay Trales diye tutturmuş. Ben de ona dedim ki: "Bu Trales kimse Allah belasını versin. Kimseyi görmek istemiyorum. Bunun üzerine elimi öptü çıktı. Bana baksanıza, şu kardeşiniz iki-üç ay bekleyemez mi?

Teğmen gülerek:

- Merhametsiz bir soru, dedi. Kardeşim bir yıl daha bekleyebilir. Ama benim bekleyecek halim yok. Size açıkça söyleyeyim, ben kendi işim için uğraşıyorum. Bana mutlaka para lazım. Aksiliğe bakın ki, kardeşimin de bugünlerde nakit olarak bir tek rublesi bile yok. İstemeye istemeye öteye beriye gidip para toplamak zorunda kaldım. Biraz önce, bir ortakçı köylünün yanında idim. Şimdi sizin evinizdeyim. Biraz sonra başka bir yere gideceğim. Ta, beş bin rubleyi toplayıncaya kadar. Paraya dehşetli ihtiyacım var.

- Canım, sizin gibi genç bir adamın paraya ne ihtiyacı olabilir? Yoksa bir delilik mi yaptınız? İçtiniz mi? Oyunda mı kaybettiniz? Yoksa evleniyor musunuz?

Türkçesi: Servet Lünel

Kötü Bir Alışveriş

ANTON ÇEHOV

— Kim var orada?

Cevap yok, bekçi hiçbir şey görmez ama rüzgârın ve ağaçların uğultusunun arasında, caddede önünden birisinin yürüdüğünü duyar. Bulutlu ve sisli bir Mart gecesi ortalığı sarmıştır ve bekçiye sanki dünya, gökyüzü ve kendi düşünceleri, kocaman, simsiyah gecede birbirine karışmış gibi gelmektedir.

- Kim var orada? Bekçi tekrarlar, fısıldama ve kahkaha duyduğunu sanır. Kim o?

Yaşlı bir adam cevap verir:

- Benim, bir dost...

- Kimsin ama?

- Ben... bir gezginim.

- Ne tür bir gezgin? Bekçi kızgın bir şekilde bağırır. Korkusunu bağırarak kamufle etmeye çalışır, gece gece mezarlığa giden yolda ne arıyor-sun?

- Burası bir mezarlık mı?

- Elbette mezarlık, görmüyor musun?

- Oooo... Yaşlı adam iç çeker, ben hiçbir şey göremem, karanlık, karanlık...

- İyi de sen kimsin?

- Ben bir hacıyım, gezgin biri...

- Şeytanlar, baykuşlar, çok hoş hacılar, sarhoşlar... diye bekçi mırıldanır, gündüz içip içip gece ulurlar, fakat ben senin yalnız olduğunu sanmıyorum, iki veya üç kişi gibi geldiniz bana..

- Yalnızım dostum yalnız, tamamen yalnız... Ahhh günahlarımız..

- Buraya nasıl geldin?

- Yolumu kaybettim iyi adam, Mitriyevski Değirmeni'ni arıyordum ama yolumu kaybettim

- Vay vay, değirmene gitmek için sola sapıp, kasabadan dümdüz karayoluna çıkman gerekir, içiyordun ve yoldan bayağı sapmışsın,

- İçtim evet günahımı inkâr etmiyorum, fakat şimdi nasıl gidebilirim?

- Dümdüz devam et, caddenin bitiminde sola dön ve tüm mezarlığı geçip kapıya var, orada bir kapı bulacaksın, kapıyı aç ve Tanrı seni koru-

sun, çukura düşmemeye dikkat et, mezarlıktan çıktuktan sonra, ana yola çıkana dek tarlaların yolundan git.

- Allah sana sağlık versin dostum, Allah seni korusun ve merhamet etsin, bana merhamet et, kapıya kadar yolu göster.

- Sanki harcayacak vaktim varmış gibi, kendi kendine git!

- Merhamet et, hiçbir şey görmüyorum, çok karanlık, çok karanlık, bana yolu gösterin beyefendi.

- Sanki seninle uğraşacak vaktim var, eğer herkese dadılık yapsaydım...

- İsa aşkına bana yolu göster, hem tek başıma mezarlığı geçmeye korkuyorum, çok korkutucu dostum, korkuyorum iyi adam.

- Senden kurtuluş yok, pekala gel..

Bekçi ve gezgin birlikte yürümeye başlarlar, sessiz gecede omuz omuza giderler, keskin rüzgâr yüzlerini yalar ve görünmeyen ağaçlar hışırdar...

- Bir şeyi anlamadım, buraya nasıl geldin? Kapı kilitli, duvardan mı tırmandın? Eğer öyleyse bu yaşlı bir adamın en son yapacağı şey!

- Bilmiyorum dostum, bilmiyorum, buraya nasıl geldiğimi bilmiyorum, sen burada bekçisin öyle mi?

- Evet.

- Tüm mezarlığa sen mi bakıyorsun?

- Üç kişiyiz ama birinin ateşi çıktı, hasta yatıyor, diğeri de uyuyor. İkimiz nöbetleşe bakıyoruz.

- Aman ne rüzgâr dostum! Korkunç bir canavar gibi uğulduyor

- Sen nereden geldin?

- Çok uzaktan geldim dostum, Vologda'dan geldim, bir kutsal topraktan, ötekine giderim ve insanlara dua ederim, beni kurtar ve merhamet et... Ah Tanrım...

Bekçi piposunu yakmak için durur, gezginin arkasında durur ve bir sürü kibrit çıkar, çaktığı ilk kibritle bir an ortalık aydınlanır, melek heykelli ve üzerinde haç olan beyaz bir mezar taşı gözüktür, ikinci kibriti rüzgâr söndürür, üçüncü kibritle yine beyaz mezar taşı ve bir çocuğun mezarı görülür.

- İnsanların sevgili yakınları uyuyor, hepsi aynı şekilde uyuyorlar, zengin, fakir, aptal, akıllı, iyi ve kötü, şimdi hepsi aynı yerdeler ve son saate kadar uyuyacaklar.

Bekçi:

- Şimdi biz yürüyoruz ama bir gün gelecek bizler de burada yatacağız dedi.

- Tabii ki, tabii ki, hepimiz... Ölmeyecek kimse yoktur, düşüncelerimiz yanlıcıdır, günahlar, günahlar, ruhum lanetlendi, şehvet ve hırsım yüzünden Tanrı'yı kızdırdım ve beni ne bu dünyada, ne de öteki dünyada affetmeyecek, boynuma kadar günaha battım.

- Evet ve ölmek zorundasın.

- Haklısın.
- Ölüm hacılar için daha kolay olmalı, dedi bekçi.
- Çeşit çeşit hacı vardır, Allah'tan korkan ve ruhlarını sakınan kişiler vardır, kimisi de şeytana uyan cinstendir, evet sırf zevk için seni baltayla parçalayacak bir hacı da tanıyorum
- Ne diyorsun sen yahu?
- Hiçbir şey, sadece şaka yapıyorum işte kapıya geldik, aç kapıyı iyi adam.

Bekçi kapıyı açar ve hacı dışarı çıkar.

- Burası mezarlığın bitimi, şimdi ana yola çıkana dek tarlaların boyunca yürümelisin, sınırdaki çukur var düşme sakın, yola varınca da sağa dön ve değirmene varana dek öyle devam et...
- Ah, ahh... Şimdi düşündüm de, değirmene gitmek için hiçbir sebebim yok, ne diye oraya gidecektmişim? Burada biraz daha sizinle oturabilirim beyefendi...

- Niye benimle kalmak istiyorsun?

- Daha eğlenceli.

- Demek kendine eğlenceli bir arkadaş buldun, öyle mi? Seni hacı seni, şaka mı yapıyorsun!

- Kesinlikle öyle, bahse girerim ki dostum, hacıyı ömür boyu unutamayacaksın.

- Seni niye unutamayacakmışım?

- Çok zekice seni kandırdım, ben bir hacı mıyım? Değilim.

- Nesin o halde?

- Bir ölüyüm, az önce tabutumdan çıktım, karnaval haftasında kendini asan çilingir Gubaryev'i hatırladın mı? İşte ben o'yum, ta kendisi!..

- Başka bir hikâye anlat.

Bekçi adama inanmaz ama fakat buz gibi soğuk bir korku hissederek ve çabucak kapıya doğru yönelir.

Adam, bekçinin kolunu tutar,

- Dur, nereye gidiyorsun? Ay, ay, ay, beni nasıl yalnız bırakabilirsin?

Bekçi kolunu kurtarmaya çalışarak, bağırır:

- Bırak gideyim!

- Dur! Sana dur dedim, canlıların arasında kalmak istiyorsan çabalama! Pis köpek! Ayrıca dilini tut! Kan dökmekten çekinmem, isteseydim çok önceden sen de ölmüş olurdun! Dur!

Bekçi, korkudan gözlerini kapatır, dizlerinin üstüne çöker, titremektedir, bağırarak ister ama sesini kimseye duyuramayacağını bilmektedir, yabancı yanında durmuş, kolundan tutmaktadır, sessizlik içinde üç dakika geçer...

- Bir tanesinin ateşi çıkmış, diğeri uyuyor ve üçüncüsü hacıları görüyor, paramı ver bakalım bekçi! Evet bekçi, hırsızlar her zaman hacılardan daha zekidir!

Beş dakika, on dakika daha sessizlik içinde geçer, rüzgâr ılık çalar.

Yabancı, "Şimdi gidebilirsin," der ve bekçinin kolunu bırakır.

- Git ve hayatta olduğun için Tanrı'ya şükret!

Kalbi korkuyla dolu olarak, hâlâ korkudan tir tir titreyen bekçi, kapıyı açar ve hâlâ gözleri kapalı olarak kaçır. Ana yola dönerken, hızlı ayak sesleri duyar ve birisi tıslayan bir sesle ona sorar:

- Sen misin Timofey? Mitka nerede?

Ve tüm cadde boyunca koştuktan sonra, karanlıkta loş bir ışık görür, ışığa doğru yaklaştıkça, korkusu artar.

- Işık sanki kiliseden geliyormuş diye düşünür, Allah'ım beni koru, kurtar, merhamet et...

Bekçi, bir saniye kırık pencerenin önünde durur ve korkuyla mihraba bakar, hırsızların unuttuğu mum devrilmiştir, mihrabın önünde, mumlardan dökülmüş balmumları, bir sürü ayak izi vardır, bir dolap devrilmiştir, bekçi alarm çanlarını çalar.

Sürpriz

STIG DAGERMAN

Sevilmek için hiçbir şey yapmayan, ancak yine de sevilen insanlar var, bir de sevilmek için her şeyi yapan, fakat asla sevilmeyen insanlar var. Fakir insanların gerçekten sevilmediğini fark edebiliriz. Dedesi yetmiş yaşını doldurduğunda Ake'nin annesi dul kalalı beş yıl olmuştu. Onlar sekiz satırlık kısa bir mektupla yaş gününe davet edilmişti. Mektupta şöyle yazıyordu:

"Eğer gelmek isterseniz gelebilirsiniz, ama kendi nevresimlerinizi getirin, çünkü odalar soğuk, ayrıca bazıları ara salonda yatmak zorunda, çünkü sizin dışınızda gelenler de var, Jonsson'la ilgilenecek bir memur da davet ettik ve o salonda uyuyacak, sen Else temizlik ve yemeğe yardım etmek için bir gün önce gelersen iyi olacak. Samimiyetle Irma."

Bunun yanı sıra Ake bulaşıkları halleder, biraz da odun kırar. Bir gece annesi bu mektubu lambanın altında yüksek sesle okudu. Yorgun olduğundan iki eliyle masaya tutunmuştu. Bütün gün Östermalm'da büyük bir dairenin tavanını yıkanmış olduğundan uzun süre gökyüzüne bakmaktan kafası ağrıyordu. Mektubu okuduktan sonra ikisi de birbirlerine bakmadan sessizce oturmuşlardı. Sonra Ake coğrafya kitabının sayfalarını karıştırmaya başlamıştı: Trollhättan şalesi, bir doğa harikası...

Hollandalılar her gün merdivenlerini silen temiz insanlar...

Mussolini'nin zor, ama güçlü yönetimi altında sağlıklı bataklıklar kurulmuştu...

Şili'den guano olarak adlandırılan bir gübre sevk ediliyor. Oturmuş doğru önüne bakan annesinin elleri kimsesizdi. Sonra mektubu yavaş yavaş kabaca bir topa dönüştürdü o eller. Ardından Ake ellerine bakınca, eller bundan utanmış ve mektubu düzeltmişti, ama yine de yaşlı bir kadının yüzü gibi buruşuk kalmıştı. Yoksul eller her zaman yaptıklarından utanırlar. Gece masaüstündeki lamba uzun süre yanık kalmış ve Ake geç uyumuştu. Uzun bir süre annesinin ışığı unutarak uykuya daldığını sanmıştı, ama yavaşça dirseklerinin üstüne yükselerek ona doğru bakınca, gözlerinin açık olduğunu fark etti. Battaniyenin üstünde duran elleyle sanki elinde görünmez bir mektup varmış gibi buruşuk yerlerini düzeltmeye çalışıyordu. Bir sonraki gece bu lamba daha da uzun bir süre yanık kalmıştı. Annesi üstü başı tamamen giyinik bir halde babasından kalma çalışma masasının başına oturmuş ve yazı yazıyordu. Bu hiç

bitmeyecek gibi görünen bir mektuptu. Ake uykuya dalana kadar masanın üstü buruşuk ve mürekkebe bulanmış mektup kâğıtlarıyla dolmuştu. Ake gece ortası uyanmıştı. Soğuktan ve annesi yatağın kenarına oturmuş ve sanki ateşi varmış gibi elini alınaya koymuştu. Ake tamamen uyandı-ğında onun gözlerin içine bakarak şöyle demişti:

- Saat hâlâ on iki. Yüzyıl nasıl yazılır Y ile mi yoksa 1 ile mi? Çalar saat biri çeyrek geçiyordu. Y diye fısıldamıştı. Bunun ardından nasıl heyecanla masanın başına geçip kalemiyle yazmaya devam ettiğini dinlemişti. Sonra uykuya dalar dalmaz bir bebek gibi sabaha kadar mışıl mışıl uyuyordu. Ertesi gün onu okul bahçesinin kapısında beklemişti. Yoksul annelerin tüm çocukları gibi o da utanarak daha önce onu hiç tanı-mamış gibi davranmıştı. Caddenin karşısına geçip, arkadaşlarından ayrıldıktan sonra utanç içinde annesinin yanına geldi. Annesi onun bu şaşkınlı-ğını fark etmiş ve sokakta tamamen yalnız başına kalmayana kadar elin-den tutmamıştı. Tramvayla şehre inmişlerdi. İçerde karşılıklı otururken birbirlerinin ellerine bakmışlardı. İndikten sonra annesi tekrar elinden tutmuş ve Drottninggatan caddesindeki akşamüstü kalabalığının içinden götürmüştü. Sonra levhasında parlak ışıkların yanıp söndüğü güzel bü-yük bir dükkânın önünde durdular. Annesi burada bir süre durup cam-daki yazıyı okuyormuş gibi davrandı. Gramofon plakları üzerinde İngi-lizce yazdığından anlamadan okumuş, ardından içeri girdiklerinde bir kalkan gibi Ake'yi önden içeri sürmüştü. Güzel dükkânlarda tezgâhtarlar her zaman düşman gibi davranırlar. Onlarla konuşulduğunda insanın hem yüzü kızarır hem de dili dolanır. Güzel bir üslupla 'ne arzulamıştı-nız' derler, sanki yabancı bir dil konuşuyorlarmış gibi. İnsan bunu he-men şöyle tercüme eder: Buna gerçekten paranız var mı?

Ake'nin annesi şöyle demişti:

- Bir plak dolduracağız. Dedesi yetmiş yaşına giriyor, onun için yazdığı bir şiiri okuyacak. Kayıt kabini hazır olana dek oturup biraz bekleyeceklerdi. Boru ayaklı sandalyelerde kuşu bile uyandırmayacak kadar özenle oturmuş ve birbirleriyle konuşuyorlardı. Annesi ona bir not vermişti. Bu önceki gece yazdığı şiirdi. Şiiri okumuş ancak bir şey anlayamamıştı. Beyaz ceketli tezgâhtarların tezgâhları arkasında durup sürekli kendisini izlediklerini düşünmüş, utanç ve endişeden yüzü kızarmıştı. Annesi ise etrafına bakınmaya devam etmişti.

- Kafiyeleleri unutma, yüksek sesle oku, diye ona sürekli telkinde bulunur-ken gözleri yaşarana kadar bakışlarını kâğıda dikmişti. Yazılanlar içini acıtana kadar kafiyelelere bakmıştı: Yaş yetmiş iş bitmemiş, mutlu ve umutlu - canlı ve diri, sinsi hayatta - eğlence değil maksat, tohumunu ektin, bahçeni gözettin, at ile pulluk senin için bir bolluk, sadık bir eş, günün hoş beş, gün şenlik günü!

Sonra bir şarkıcının ardından parfüm kokan dar kabine girdiklerinde Ake'nin boğazı kilitlenmiş ağzını açmış, ama tek kelime edememişti. Annesi arkasında durup omuzlarından tutarken kendisini boğazlanmış gibi hissetmişti. Sırtından sıcak terler boşalmıştı. Fakat her şey hazırlanıp cihazlar çalışmaya başlayınca yine de yapması gerekeni yerine getirebilmişti. Dili çözülmüş ve sözcükler büyük bir ihtişamla ağzını doldururken ilk satırları bir rahip gibi okumuştı. Okuması bitirdiğinde ise plakta hâlâ biraz boş yer kalmış olduğundan annesi hafif öne doğru eğilerek yumuşak sesiyle huşu içinde "iyi ki doğdun" şarkısını söylemişti.

Bütün akşam boyunca annesi ona ne kadar başarılı olduğunu, gramofona plağı takınca bunun dedesi ve köydeki tüm çiftçiler, Uppsala ve Gävle'deki akrabaları için ne büyük bir sürpriz olacağını anlatıp durmuştu. Oğlunun yüzüne bakarken gözlerinin içi ışıldıyordu. Bir süre ellerini kenetleyerek lambanın altında sessizce oturduktan sonra tekrar övgüye başlıyordu. Bir sonraki gece gizemli bir şekilde gülümseyerek ortadan kaybolmuş, ardından komşudan elinde taşınabilir bir gramofonla geri dönmüştü. Gramofonu masanın üzerine koyup, sanki dokunulması sakıncalıymış gibi özenle plağı yerleştirmiş, plak biraz döndükten sonra şefkatle gramofon iğnesini üstüne indirmişti. Sonra birlikte lambanın altında oturup plakı dinlemişlerdi. Plak ilk önce keskin bir tırmalama sesiyle başlarken annesinin gözleri korku ve endişeyle büyümüştü. Sonra bir soluk sesi duyulurken Ake bunun kendi sesi olduğunu henüz anlamadan kıpkırmızı kesilmişti. Sesini tanıyamamış, dükkânın kendilerini kandırdığını düşünmüştü, ancak kafasını kaldırıp yukarı baktığında annesinin mutluluğunu görünce bu sesin kendisine ait olduğunu anladı. Şarkı bölümüne gelindiğindeyse annesi ondan bakışlarını kaçırmaya çalışmış, ancak tam karşısında oturduğundan başarılı olamayarak gülümsemeye başlamıştı. Gramofonu kapattıktan bir süre sonra annesi ona şöyle dedi:

- Bunu bir kez daha dinlememizde bir sakınca yok sanırım? Plak bunu kaldıracak yapıda. Sonra plağı tekrar dinlemişlerdi. Gece soyunurlarken, annesi çaktırmadan gramofonu tekrar açmıştı. O gece Ake geceyarısı karmaşık bir rüyadan uyanmıştı. Oda bomboştu, ancak mutfaktan kendisine yabancı olan sesini iştirken kulaklarında bir şarkıyla tekrar uykuya dalmıştı. Bir sonraki akşam bu plağı tam dört kez dinlemişti; üstelikte görünürde herhangi bir sebep olmaksızın... Mart ayında bir Cuma günü saat dörtte köyde trenden inmişlerdi. Etraf duman ve eriyen kar kokuyordu. Onları karşılamaya kimse gelmemişti, ama annesi doğum günü kutlamasından dolayı yapacak işleri olacağından bunun doğal olduğunu söylemişti. Yol kaygandı ve yürüyecek mesafe uzun olduğundan çantayı Ake taşımak istemiş, ancak annesi buna izin vermemişti. Sonra annesinin çarpıntısı başladığından daha fazla taşıyamayınca çantayı taşımak için

ona vermişti büyük bir ihtimamla. Plak çantanın en altında yanında naçizane tek bir yumurtayla birlikte kalın gazetelere sarılmıştı. Oraya vardıklarında sundurmada onları karşılamaya kimse çıkmamıştı. Oysa babası zamanında burada onları hep birileri karşılardı. Doğrudan mutfağa geçerken dedesi önüne yaydığı gazetesiyle masanın başında oturuyordu. Teyzesi ise ocak başında durmuş bir tencereyi karıştırıyordu. Dede gazeteden başını kaldırırken, teyze de elindeki kepçeyi bırakmıştı.

- Aaa dul kadına bakın, dedi dedesi, çantasında ne var öyle? Bir hediye mi yoksa?

Sonra sanki onların henüz geldiklerini unutmuş gibi tekrar okumasına dönmüştü. Teyze onlara başını sallamış ardından tekrar kepçeyi eline almıştı. Orada sahipsiz ortada kalırken Ake annesinin etraftaki kapkacak ve sakı bitkilerini gözleriyle süzdüğünü fark etti. Bir dul gibi siyah giysiler içinde yapayalnız kalışının beşinci yılıydı ve zayıflamıştı. Aniden beliren gizemli bir sevinçle Ake'ye baktı.

- Bu bir sürpriz, dedi. Ama onu sadece Ake duymuştu.

- Sen salonun zeminini ovmaya başla, Ake de odunluğa gitsin demişti teyzesi.

Annesi gece geç saatte odunluğa Ake'nin yanına gitmiş elini baltanın üstüne koymuş ve bir kütükte oturarak onun saçlarını okşamıştı. Bu süre içinde tek kelime etmemişti. Bir temizlikçiye benzeyen kıyafetiyle Ake'nin üzerindeki talaşları silkelemeye çalışmıştı. Sonra ikisi salonda gece birlikte aynı koltukta uyumuşlardı. Gece geç saatte yalnız kaldıklarında ise annesi çantayı açarak şefkatle gramofon plağını eline alarak uzunca bir süre lambanın altında onu seyretti. Sabah erkenden kalkıp salonda çelenk bağlarken Zangoç ile bazı çiftçiler içeri girip gümüşten bir asa bırakmışlardı. Onlar salonda oturup kahveyle konyak içtikten sonra ardından, gitmeden önce saat on civarında dedeye koltuğa kadar yardım etmişlerdi.

Teyzesi büyük bir merakla "Hani sizin sürpriz nerede," diye sordu.

Annesi "Biz akşamı bekleyeceğiz," diyerek Ake'ye göz kırptı.

Akşama doğru arabalarıyla Uppsala ve Gävle'den akrabaları geldi. Uzaktaki çiftçiler ise hızla sarı renkli bahar araçlarında gelmişlerdi. Muhasebeci ile esnaf da gelince ev kakhaha, sohbet ve yemek kokularıyla doldu. Ake mutfakta patates soyup bardakları silerken annesi de mutfak ile salon arasında yemek ve porselen servislerini koşturuyordu. Mağazacı konuşmaya başlarken onları mutfağın dışına çekti. Kapı ağzında durup onu dinlediler. Mağazacı biraz sarhoş olduğundan sesi boğazında düğümlendi. Hafif zorlanarak cebinden çıkardığı altın saati yetmiş yaşındaki adama takdim etti. Bunun üzerine gizli gizli ağlamaya başlayan dedesinin gözyaşları ufak ufak kadehinin içine damladı. Sonra kiracı, ardından muhasebeci ve Uppsala ile Gävle'den gelen akrabalar da birer

konuşma yapmıştı. Bunlar olurken annesi Ake'yi hafif dürterek yakında sıranın kendilerine geleceğini belirtti. Dükkâncının kendisiyle birlikte getirdiği gramofon, ofiste radyonun yanında bırakıldı. Ake ise çaktırmadan plağı oraya götürüp gramofona yerleştirdi. Annesiyle karanlık boş ara salonda karşılaşınca annesi ona şöyle fısıldadı:

- Kahve sonrasını bekle. Harekete geçeceğin anı sana bildiririm.

Brendy ve kahvelerini içen misafirlerin keyifleri yerindeydi. Annesi masayı toplarken Ake salonda puro ikram etmişti. Sonra kapı aralığında duran annesini görünce Ake bakışından doğru zaman olduğunu anlamış ve sessizce ofise doğru yaklaşmıştı. Bu arada teyzesi de oyun masasını hazırlıyordu. Muhasebeci, mağazacı, zangoç ve dedesi sandalyelerini alarak yeşil masanın etrafına toplanmışlardı. Ake gramofonun kolunu yukarı çekerken muhasebeci kartları dağıtmaya başladı. Annesi kapı ağzından başını sallarken o dört oyuncu kartlarını almaya başlamışlardı. Yüzleri içki ve heyecandan parlıyordu. Ake gramofonu başlatırken maçası ve ası olduğunu gören dedesi o kadar heyecanlanmıştı ki purosunu yere düşürmüştü. Ofisten duyulan radyo gürültüsü rahatsız ediciydi. Tam bir sınav gibi gelmişti. Sonra birden Ake'ye doğru dönerek haykırdı: "O lanet olası geveze kutuyu kapatır mısın! Çift maça!"

Bunun üzerine Ake gramofonu kapattı. Çentik muhtemelen plakta iz yarattı, fakat artık bir önemi kalmamıştı. Buz gibi sancı bir yılanbalığı gibi vücudundan akarken gözleri nemlenmişti. Etrafındaki sarhoşluktan kızarmış yüzler çelik gibi parlamıştı. Uppsala ve Gävle'den gelenlerden bazıları kahkahalarla gülmeye başlarken bu kahkahalar onu salondan uzaklaştırarak ara salondan odanın karanlığına yönlendirmişti. Elinde gramofon plağıyla odanın ortasında dururken elindeki plak sonunda kendi hayatı kadar ağırlaşmaya başlamıştı. Sonra kapı çalınmış ve karanlıkta annesi yanına gelmişti. Acı içinde kıvranırken annesinin kollarına gömülmüştü. Onun sıcacık fısıltıları ıslak yanaklarını okşadı.

- Ağlama çocuğum, ağlama, diye fısıldayan anne de hıçkırıklar içindeydi.

Türkçesi: Selma May

İşaret Memuru

CHARLES DICKENS

Merhaba aşağıdaki!

Adam kendisine seslenildiğini duyduğunda, elindeki kısa sopaya sarılı bir işaret flamasıyla kulübesinin önünde duruyordu. Bulunduğu yerin doğal yapısı göz önüne alınacak olursa; insan, sesin geldiği yön konusunda adamın kuşku duymasının mümkün olamayacağını düşündü, ama başının hemen üstüne, benim durduğum dik yarın tepesine bakmak yerine, tam aksi yöne dönüp tren hattına baktı. Davranış biçiminde olağandışı bir şey vardı, ama ben tüm çabama rağmen ne olduğunu ifade edemeyeceğim. Bedeni derin çukurda gölgede kaldığı ve olduğundan küçük görüldüğü, bense tam yukarısında, onu henüz görmeden kızıl günbatımı parıltısına gömüldüğüm ve elimi gözlerime siper etmek zorunda kaldığım dik yarın tepesinde durduğum için, davranışının dikkatimi çekecek kadar olağandışı olduğunu biliyorum.

- Merhaba aşağıdaki!

Tren hattına bakıyorken tekrar dönüp gözlerini yukarı kaldırınca, tam tepesinde beni gördü.

- Sizinle konuşmak için aşağıya inebileceğim bir yol var mı?

Cevap vermeden yukarıya, bana baktı. Beyhude sorumu hemen tekrarlayarak ona baskı yapmak istemediğim için, ben de yukarıdan ona baktım. Tam o sırada toprakta ve havada belli belirsiz bir sarsıntı oldu. Sonra da, sanki zorla aşağıya çekmiyormuşum hissiyle beni geriye sıkratan güçlü bir sarsıntıya ve hızla üzerime doğru gelen bir harekete dönüştü. Hızlı trenin bulunduğum yere kadar yükselen buharı, önümden geçip kır panoramasında dalgalanarak gittikten sonra aşağıya baktığımda, adamı, tren geçerken salladığı flamayı sopasına sararken gördüm.

Sorumu tekrarladım. O sırada kımıldamadan bana bakıyor gibiydi; küçük bir duraksamadan sonra işaret flamasının sarılı olduğu sopayla, durduğum yere iki-üç metre uzaklıktaki bir noktayı işaret etti. Ona selendim: "Tamam!" Sonra çabuk çabuk o yöne doğru ilerledim. Orada çevremi kolaçan edince, tepenin dik yamacı yarılacak yapılmış, engebeli, yılankavi bir biçimde aşağıya inen bir patika buldum ve onu izledim.

Bu daracık patika çok derine iniyordu ve olağanüstü sarptı. Kaynağın bulunduğu kayalıklara oyulan yol, aşağıya doğru indikçe daha da ıslak-

laşıyor ve balçıklaşıyordu. Patikayı işaret eden adamın garip isteksizliğini ya da zorlandığı havasını aklıma getirecek zamanı tanıdığından yolun kâfi derecede uzun olduğunu anladım.

Zikzaklar çizen patikadan, tekrar görebileceğim seviyeye indiğimde, adamı ortaya çıkmamı bekleyen bir tavırla, trenin az önce geçmiş olduğu rayların arasında dururken buldum. Sol eli çenesine dayalıydı ve sağ eli de sol dirseğini destekliyordu. Davranışında öyle bir bekleyiş ve dikkat vardı ki, şaşırarak bir an durdum.

Yeniden aşağı doğru yürümeye başladım ve tren hattı seviyesine ininceye kadar adımlarımı iyice hızlandırdım. Daha da yaklaşıncı, onun oldukça kalın kaşları ve siyah sakalları olan soluk benizli bir adam olduğunu gördüm. Görev noktası şu ana kadar hiç görmediğim kadar ücra ve kasvetli bir yerdeydi. Dört bir tarafı bir parça gökyüzü dışında bir şeyin görülmesine izin vermeyen, eğri büğrü taşlarından sular damlayan ıslak bir duvarla çevriliydi; bir yöndeki perspektif, bu koca hapishanenin çarpık çurpuk uzantısıydı; öteki yöndeki daha kısa perspektif ise, siyah tünelin daha da kasvetli ağzında kasvetli kırmızı ışıkla son buluyordu. Muazzam büyüklükteki yapıda haşin, bunaltıcı ve ürkütücü bir hava vardı. Bu yuvarlak ağızdan o kadar az güneş ışığı kendine girecek yol buluyordu ki, toprakta ölüm kokusu vardı; ve yaşadığım dünyayı terk etmişim gibi içimi ürperten buz gibi sert bir rüzgâr, bir ucundan girip öbüründen çıkıyordu.

O hareket etmiyordu, ben ona dokunacak kadar yaklaştım. O zaman bile gözlerini benimkilerden ayırmaksızın bir adım geriledi ve elini kaldırdı.

Burası çok ıssız bir görev yeri (dedim) ve yukarıdan bakarken çok dikkatimi çekti. Nadiren bir ziyaretçi uğruyordur herhalde; arzu edilmeyen bir seyreklikte değildir umarım. O benim şahsımda, tüm yaşamı boyunca dar sınırlar içine kapatılıp sonunda serbest kalarak bu büyük işlere karşı merakı yeni uyanmış bir adam gördü sadece. Bense zaten böyle görünmeyi amaçlayarak onunla konuşuyordum; ancak kullandığım sözcüklerden emin olmaktan uzağım; çünkü bir konuşma açmaktan mutlu olmadığım bir yana, adamda cesaretimi kıran bir şey de vardı.

Tünelin ağzına yakın olan kırmızı ışığa doğru çok tuhaf bir bakış yöneltti ve sanki bir şey kaçmış gibi orayı gözleriyle iyiden iyiye kolaçan ettikten sonra bana baktı.

O ışık görevinin bir parçası mıydı? Değil miydi?

Alçak bir sesle cevap verdi: "Benim görevim olduğunu bilmiyor musunuz?"

Sabit bakışlarına ve kasvetli yüzüne göz atınca, aklıma onun bir insan değil, bir hayalet olduğuna dair uçuk bir düşünce geldi. Onun aklında

bulaşıcı bir hastalık düşüncesi olabilir miydi, diye o zamandan beri akıl yürütüyorum.

Bu kez geri adım atan bendim. Fakat bu hareketi yapmamla, gözlerinde bana karşı gizli bir korkunun varlığını sezmem bir oldu. Uçuk düşünce-mi bu bozguna uğrattı.

- Bana bakıyorsunuz, dedim kendimi gülümsemeye zorlayarak. Sanki benden korkuyor gibisiniz.

- Kuşklarım var, diye cevapladı, daha önce sizi görüp görmediğime dair.

- Nerede?

Daha önce bakmış olduğu kırmızı ışığı işaret etti.

- Orada mı? dedim.

Beni dikkatle izlerken, sorumun karşılığını (ama sessizce) verdi. "Evet."

- Aziz dostum, ben orada ne yapayım? Ne derseniz deyin, ben orada asla bulunmadım, buna yemin bile edebilirsiniz.

- Sanıyorum yemin edebilirim, diye yanıtladı. Evet, edebileceğimden eminim.

Tavrı netleşti, tıpkı benimki gibi. Sözlerimi hazırlanmış ve iyi seçilmiş sözcüklerle yanıtladı. Orada yapacak o kadar çok işi var mıydı? Evet, başka bir deyişle üzerinde yeterince sorumluluk vardı, ama ondan talep edilen dakiklik ve dikkati, bedenlen yaptığı iş - ağır işçilik - hemen hemen hiçe yakındı. Sinyal ışıklarını değiştirmek, ayarlarını yapmak, ara sıra şu demir kolu çevirmek; bedeniyle yapmak zorunda olduğu işlerin hepsi bundan ibaretti. Bana fazlaca önemli gibi gelen uzun ve yalnız saatlerle ilgili olarak da, sadece hayat düzeninin kendisini böyle biçimlendirdiğini ve buna alışmış olduğunu söyleyebildi. Bu çukurda kendi kendine bir dil öğrenmişti; tabii bu dili sadece teoride bilmeye ve o dilin telaffuzuna ilişkin fikirlerini kabaca biçimlendirmiş olmaya, o dili öğrenmek denebilirse. Aynı zamanda bayağı kesir ve ondalık kesirlerle de uğraşmıştı. Biraz da cebir denemişti, ama hem şimdi hem de çocukluğunda, rakamlarla arası pek iyi değildi. Görev başındayken her zaman bu rutubetli hava koridorunda kalması gerekli miydi ve o yüksek taş duvarların arasından güneş ışığına hiç çıkamazdı mıydı? Eh bu, zamana ve şartlara bağlıydı. Bazı durumlarda tren hattına öbür şartlardan daha az bağlı olurdu ve aynısı gece ile gündüzün belli saatleri için de geçerliydi. Hava açıkken bu çukurdaki gölgelik yerden çıkmak için fırsat kollardı, ama elektrikli zille çağırılması her zaman ihtimal dahilinde olduğu ve böyle zamanlarda zili iki misli endişeyle dinlediği için, işinin başından ayrılması benim tahmin ettiğimden daha seyrek olurdu.

Yanan bir ateşle, bazı kayıtlar yaptığı resmi bir defterin durduğu masa, pusula iğnesi ve anahtarlarıyla bir telgraf aleti ve bahsettiği küçük zilin yer aldığı kulübeye götürdü beni. Onun iyi eğitilmiş ve (inşallah gücen-

dirmeden söyleyebilirim) belki de bu istasyona göre fazla eğitimli olduğuna ilişkin fikrimi affına sığınarak söylediğimde o, büyük insan kitleleri arasında bu şekilde önemsiz aykırılık örneklerinin ender de olsa bulunacağını öne sürdü. Darülacezelerde, polis teşkilatında böyle olduğunu duymuştu; hatta umutsuzluğun o son dayanağı orduda bile; ve herhangi bir büyük tren yolu personeli arasında. Gençliğinde (şu kulübede otururken ben buna inanabilsem bile, kendisi buna hemen hiç inanamıyordu) üniversitede doğa felsefesi derslerine devam etmiş, ama aklına estiği gibi davranıp önüne çıkan fırsattan kötü kullanmış, çökmüş ve bir daha hiç ayağa kalkamamış. Bununla ilgili hiçbir şikâyeti yoktu. Yatağını kendisi yapmış ve üzerine uzanmıştı; başka bir yatak hazırlamak için artık çok geçti.

Sakin bir tavırla ve benim ile ateş arasında gidip gelen vakur karanlık bakışlarıyla söylediklerinin hepsini burada özetledim. Ağzından zaman zaman "efendim" sözcüğü dökülüyordu, özellikle de gençliğine gönderme yaparken, sanki onu bulduğumdan başka hiçbir şey olmayı hak etmemiş olduğunu anlamamı rica edercesine. Konuşması birkaç kez küçük zille kesildi. Mesajları okuması ve cevaplarını göndermesi gerekti. Bir kez de açık kapının önünde durup tren geçerken işaret flamasını göstermesi ve makinistle birkaç kelime konuşması gerekti. Görevini yerine getirirken onun fevkalade dikkatli ve mükemmel olduğunu, yapması gereken şey bitinceye kadar, sözünü kelimenin ortasında kesip sessiz kaldığını gözlemledim.

Tek kelimeyle bu adamın böyle bir görevde istihdam edilecek insanların en güvenilirlerinden biri olduğu hükmünü vermeliydim, ama beni engelleyen, konuştuğu sırada benzi sarararak iki kez konuşmasını kesip o sırada çalmayan küçük zile yüzünü çevirmesi ve kulübenin (dışarının sağlıklı rutubetli havası içeri girmesin diye sürekli kapalı tutulan) kapısını açarak tünelin ağzına yalan kırmızı ışığa doğru bakmış olmasaydı. Her iki seferde de, daha önce bahsetmiş olduğum, ancak tanımlayamadığım nedeni belirsiz o tuhaf havayla birbirimizden iyice uzaklaşmışken ateşin yanına geri dönmüştü.

Ondan ayrılmak için ayağa kalkarken dedim ki, "Bana halinden memnun bir insanla tanıştığımı düşündürüyorsunuz nerdeyse."

(Onun daha fazla konuşmasını teşvik etmek için böyle söylediğimi koruyacağım ki itiraf etmek zorundayım.)

- Sanırım bir zamanlar öyleydim, diye cevap verdi, ilk konuşmasındaki gibi alçak sesle, ama artık üzgünüm efendim, üzgünüm.

Elinden gelseydi kelimeleri geri alacaktı. Ama bir kez ağzından çıkmış, ben de hemen yakalamıştım.

- Neden dolayı? Neden üzgünsünüz?

- Anlatmak zor efendim. Bundan bahsetmek çok çok zor. Eğer beni bir daha ziyarete gelecek olursanız, size anlatmayı denerim.
 - Sizi bir daha ziyarete gelmeyi bilhassa istiyorum. Söylesenize, ne zaman uygun olur?
 - Sabahleyin erkenden işi bırakıp yarın gece saat onda tekrar çalışmaya başlayacağım efendim.
 - Saat on birde gelirim.
- Bana teşekkür etti ve benimle birlikte dışarı çıktı. "Yukarı giden patikayı buluncaya kadar," dedi, o garip alçak sesiyle, "size beyaz ışıqla yol göstereceğim efendim. Yolu bulduğunuz zaman bana seslenmeyin! Ve yukarı varınca da seslenmeyin!"
- Davranış biçimi, mekânı birdenbire daha da soğuklaştırdı gibi geldi bana, ama ben başka bir şey söylemedim.
- Yarın gece aşağıya inerken de seslenmeyin! Size bir veda sorusu sormama izin verin lütfen. Bu gece size "Merhaba aşağıdaki!" sözlerini söyleten neydi?
 - Tanrı biliyor ki, dedim, o anlama gelen bir şeyler söyledim...
 - O anlama gelen bir şey değil efendim. Kelimeler tam olarak bunlardı. Bu kelimeleri çok iyi hatırlıyorum.
 - Tam bu kelimeler olduğunu kabul ediyorum. Bunları söylediğime şüphe yok, çünkü sizin aşağıda olduğunuzu görmüştüm.
 - Başka nedeni yok mu?
 - Başka nasıl bir nedeni olabilir ki?
 - Bu kelimelerin size fizikötesi bir şekilde iletilmiş olduğuna dair bir şey hissediyor musunuz?
 - Hayır.
- Bana iyi geceler diledi ve ışığı kaldırıp tuttu. Patikayı buluncaya kadar hat boyunu (içimde, arkamdan gelecek bir trenin nahoş heyecanıyla) takip ettim. Patikayı buldum. Yukarı tırmanmak, inmekten daha kolaydı. Herhangi bir olağandışı olay olmadan kaldığım hana geri döndüm.
- Ertesi gece tam kararlaştırılan saatte, uzaktaki saatler on biri vururken, adımımı zikzak yolun ilk dönemecine atmış bulunuyordum. Adam elinde beyaz ışığıyla aşağıda beni bekliyordu. "Size seslenmedim," dedim, yaklaştığımda. "Şimdi konuşabilir miyim?" "Elbette efendim, buyurun." "O zaman iyi akşamlar, elinizi sıkayım." "İyi akşamlar efendim." Kulübesine doğru yan yana yürüdük, içeri girip kapıyı kapattık ve ateşin yanma oturduk.
- Kararımı verdim efendim, diye başladı söze, oturur oturmaz öne doğru eğilerek. Fısıltının biraz üzerinde bir ses tonuyla konuşuyordu, Beni üzen şeyin ne olduğunu, bana ikinci kez sormak zorunda kalmayacaksınız. Dün gece sizi başka birisine benzettim. Beni üzen bu.
 - Bu yanlgı mı?

- Hayır. O başka kişi üzüyor.

- Kim o?

- Bilmiyorum.

- Bana mı benziyor?

- Bilmiyorum. Yüzünü hiç görmedim. Sol koluyla yüzünü kapatmıştı ve sağ kolunu da sallıyordu, şiddetle sallıyordu. Böyle.

Gözlerimle hareketini takip ettim ve bu "Tanrı aşkına, çekil yoldan" anlamında, azami duygu ve şiddetle sallanan bir kolun hareketiydi.

- Bir dolunay gecesinde, dedi adam, "Merhaba aşağıdaki!" diye seslenen bir ses duyduğumda burada oturuyordum. Korkuyla yerimden fırlayıp şu kapıdan bakınca, tünelin ağzındaki kırmızı ışığın yanında durmuş, şimdi size gösterdiğim gibi kolunu sallayan o kişiyi gördüm. Ses bağırmaktan kısılmış gibiydi ve haykırıyordu: "Dikkat et! Dikkat et!" Ve sonra, yine: "Merhaba, aşağıdaki!" Lambamı kaptım ve ışığı kırmızıya çevirip "Kötü bir şey mi var? Ne oldu? Nerede?" diye seslenerek o şekle doğru koştum. Figür tünelin karanlık ağzının hemen dışında duruyordu. Ona o kadar yaklaştığım halde, hâlâ koluyla gözlerini kapatıyor olması, beni hayrete düşürdü. Doğruca yanına koştum ve kolunu tutup çekmek için elimi uzatınca yok oldu.

- Tünele mi girdi?

- Hayır. Beş metre kadar tünelin içinde koştum. Sonra durup lambamı başımın üzerine kaldırınca, mesafe rakamlarını ve tavandan sızıp duvarlardan aşağı akan suların lekelerini gördüm. Girmiş olduğumdan daha da hızlı dışarı koştum (çünkü bu yer bende ölümcül bir nefret duygusu uyandırıyor) ve kendi kırmızı ışığımla, kırmızı tehlike ışığının tüm çevresine baktım. Sonra demir merdivenden kırmızı ışığın üzerindeki sahanlığa çıkıp indim ve koşarak buraya döndüm. Her iki yöne de telgraf çektim: "Bir alarm verildi. Kötü bir şey mi var?" Her iki yönden de cevap geldi: "Her şey yolunda."

Omurgamı izleyen soğuk bir parmağın hafif dokunuşuna karşı koyarak, bu şekillerin nasıl bir göz aldatmacası olduğunu; gözün görme fonksiyonuna hizmet eden hassas sinirlerdeki hastalıktan kaynaklanan bu şekillerin, hastaları nasıl sık sık rahatsız ettiğinin bilindiğini; bu hastalardan bazılarının, hastalığın doğasını anlayıp bunu kendi üzerlerindeki deneylerle kanıtlamış olduklarını ona anlattım. "Hayali çılgınlığa gelince" dedim, "böyle yavaş sesle konuşurken durup bu olağandışı vadideki rüzgârı ve onun telgraf tellerinde çıkardığı arpe benzer vahşi sesini bir an için dinleyin."

Bir süre oturup dinledikten sonra, bunları kabul ettiğini ve rüzgârı telgraf tellerini - burada o upuzun kış gecelerini öyle çok yaşamıştı ki, yalnız ve uyumadan - oldukça iyi biliyor olması gerektiğini söyledi, ama öte yandan bitirmemiş olduğu sözlerini tamamlamak için yalvardı.

Beni bağışlamasını rica ettim. Koluma dokunarak yavaşça şu sözleri ekledi:

- Bu belirtinin ortaya çıkışından sonraki altı saat içinde bu hatta, o unutulmaz kaza oldu. Ve on saat içinde ölü ve yaralılar tünelin içinden geçirilerek o figürün durmuş olduğu yere getirildi.

Nahoş bir ürperti baştan aşağı vücudumda dolaştı, ama ben buna karşı koymak için elimden geleni yaptım. Olağanüstü bir rastlantının, onun aklını etkileyecek kadar fazla hesaba katıldığının reddedilemeyeceğini söyledim. Ancak olağanüstü rastlantılar sık sık meydana gelirdi ve böyle bir konuyla ilgilenirken, bunların göz önüne alınması gerektiği tartışma götürmezdi. "Ama elbette itiraf etmeliyim ki," diye ekledim (sanırım bana karşı çıkacağını gördüğüm için) "öte yandan da sağduyulu insanlar, hayatla ilgili olağan hesapları yaparken rastlantılara pek fazla yer vermez."

Bitirmemiş olduğu sözleri için yine yalvardı.

Ben de sözünü kestiğim için yine affını rica ettim.

- Bu, dedi, yine elini koluma koyup çukur gözleriyle omzunun üzerinden bir göz atarak, tam bir yıl önceydi. Aradan altı ya da yedi yıl geçmiş, ben şaşkınlık ve şoktan ancak kurtulmuştum. Bir sabah gün ışıdığı sırada kapıda durmuş kırmızı ışığa doğru bakarken hayaleti yine gördüm.

Durdu ve bana sabit bakışlarla baktı.

- Bağırıyor muydu?

- Hayır. Sessizdi.

- Kolunu sallıyor muydu?

- Hayır. Işık direğine dayanmıştı ve her iki eliyle yüzünü kapatmıştı, işte böyle.

Bir kez daha gözlerimle hareketini izledim. Ölüm kederini ifade eden bir hareketti. Böyle bir pozunu mezarların üzerindeki taş figürlerde görmüştüm.

- Ona doğru gittiniz mi?

- İçeri girip oturdum, kısmen kafamı toplamak, kısmen de bayılacak gibi olduğum için. Tekrar kapıya gittiğim zaman güneş tepede yükselmiş ve hayalet yok olmuştu.

- Ama bunu takiben hiçbir şey olmadı değil mi? Arkasından hiçbir şey gelmedi, öyle değil mi?

İşaret parmağıyla iki ya da üç kez, her seferinde dehşet içinde, başıyla da doğrulayarak koluma dokundu:

- Tam o gün bir tren tünelden çıkarken yanımdaki vagonun penceresinde, karmaşa içinde eller ile kafalar görür gibi oldum ve bir şey el salladı. Makiniste tam geçiş işaret verdiğim sırada görmüştüm bunu. Stop! Makinist makineleri durdurup frene bastı ama tren sürüklenip buradan ancak yüz metre kadar ileride durdu. Arkasından koştum ve koşarken

tren sesinin yanı sıra korkunç cıglık ve ağlamalar duydum. Kompartımanların birinde çok güzel genç bir hanım ansızın ölmüştü ve içeri getirilip sizinle aramızdaki tam bu döşemeye uzatıldı. Gösterdiği tahtalara bakarken, sandalyemi gayri ihtiyari geri çektim.

- Doğru efendim, doğru. Size bunu tamamen, olduğu gibi anlatıyorum. Sonucu etkilemek üzere söyleyecek hiçbir şey bulamadım ve ağzım kupkuru oldu. Rüzgâr ve telgraf telleri, hikâyeyi uzun ve kederli bir inlemeyle sürdürdü.

Bir süre sustuktan sonra yeniden konuşmaya başladı. "Şimdi efendim, bunu değerlendirin ve aklımın nasıl altüst olduğunu anlayın. Hayalet bir hafta önce geri geldi. O zamandan beri belli bir düzeni olmadan ara sıra yine görünüyor.

- Işığın yanında mı?

- Tehlike ışığının yanında.

- Ne yapıyor?

"Tanrı aşkına çekil yoldan!" sözleriyle ilgili daha önce göstermiş olduğu hareketleri, olabildiğince artan bir duygu yoğunluğu ve şiddetle tekrarladı.

Sonra devam etti, "Onun yüzünden ne huzurum ne rahatım kaldı. 'Aşağıdaki! Dikkat et! Dikkat et!' diye, büyük bir ıstırap ifadesiyle dakikalarca bana sesleniyor. Bana el sallayarak orada duruyor. Benim küçük zili çalıyor..."

Bunu derhal yakaladım. "Dün akşam ben buradayken ziliniz çaldı, siz de kapıya gittiniz öyle mi?"

- İki kez.

- Eh, görüyorsunuz, dedim, hayal gücünüzün sizi nasıl aldattığını. Gözlerim zildeydi ve kulaklarım da zilin sesine açıktı. Eğer ben yaşıyorsam, o belirttiğiniz zamanlarda zil çalmadı. Hayır, ne o zaman ne de başka zaman; istasyonların sizinle bağlantı kurduklarında gerçekleşenlerden başka, zil hiç çalmadı.

Başımı hayır anlamında salladı. "Bununla ilgili şimdiye kadar hiç hata yapmadım efendim. Hayaletin ziliyle, gerçek olanı birbirine hiç karıştırmadım. Hayaletin çaldırdığı zilde, başka hiçbir şeyin çıkarmadığı acayip bir titreşim oluyor. Zilin titreşimlerinin gözle görüldüğünü iddia etmedim. Onu duymadığınızda da şaşırmıyorum. Ama ben duydum."

- Peki siz dışarıya baktığınızda hayalet orada mıydı?

- Oradaydı.

- Her iki seferde de mi?

Sebatla tekrar etti: "Her iki seferde de."

- Benimle şu anda kapıya gelip ona bakar mısınız?

Sanki biraz isteksizmiş gibi altdudağım ısırды, ama yerinden kalktı. Kapıyı açtım, o kapı aralığında, ben de basamakta durdum. İşte tehlike

ışığı. İşte tünelin karanlık ağzı. İşte bu derin çukurun yüksek, ıslak taş duvarları. İşte bunların tepesindeki yıldızlar.

- Onu görüyor musunuz? diye sordum yüzüne özellikle dikkat ederek. Gözleri yuvalarından dışarı fırlayacak gibiydi, ama aynı noktaya baktığımda şaşkınlığım daha fazlaydı, belki de.

- Hayır, diye cevap verdi, orada değil.

- Aynı fikirdeyim, dedim.

Tekrar içeri girdik ve kapıyı kapatıp yerlerimize oturduk. Bu avantajdan nasıl daha iyi yararlanabileceğimi, tabii eğer buna avantaj denilebilirse, düşünüyordum ki, yeniden normal bir şekilde konuşmaya başladığında, aramızda gerçekte ilgili ciddi bir sorun olamayacağını düşünmekle kendimi çok zayıf bir konuma düşürmüş olduğumu hissettim. "Beni korunc derecede üzen sorunun 'Hayalet ne demek istiyor?' sorusu olduğunu artık tamamen anlıyorsunuzdur, efendim."

Tam olarak anladığımdan emin olmadığımı söyledim.

- O neye karşı uyanda bulunuyor? dedi. Derin düşüncelere dalmıştı ve sadece arada bir bana doğru çevirdiği gözleri ateşteydi. Tehlike nedir? Tehlike nerededir? Tehlike tren hattında herhangi bir yerin üzerinde asılı duruyor. Kötü bir felaket olacak. Daha önce olanlardan sonra üçüncü kez olacağına şüphe yok. Ancak hayaletin beni ziyaret etmesi kesinlikle acımasızca. Ben ne yapabilirim ki?

Mendilini çıkarıp alından damlayan terleri sildi.

- Birine ya da her iki yöne de telgraf çekecek olsam, buna bir kanıt gösterebilirsem, diye devam etti, avuç içlerini silerek. Başım derde girecek ve bir faydası olmayacak. Deli olduğumu düşünecekler.

Bu iş aynen şöyle cereyan edecek: mesaj: "Tehlike! Dikkatli olun!"

Cevap: 'Ne tehlikesi? Nerede?' Mesaj: 'Bilmiyorum. Ama Tanrı aşkına dikkatli olun!' Beni görevden alacaklar. Başka ne yapabilirler ki?

Aklının azap içinde yandığını görmek çok acıklıydı. Hayata dair anlaşıl-maz bir sorumluluk duygusuyla, dayanamayacağı bir yükün altında kalan vicdan sahibi bir adamın zihinsel azabıydı bu.

- Tehlike ışığının altında ilk durduğu zaman, diyerek, siyah saçlarını arkaya doğru götürüp, yakıcı ıstırabının zirvesinde şakaklarını elleriyle defalarca ovuşturarak sözlerini sürdürdü, bana neden kazanın nerede olacağını söylemiyor, eğer olacaksa? Bunun önüne nasıl geçilebileceğini bana neden söylemiyor, önüne geçilebilmesi mümkünse? İkinci gelişinde yüzünü saklamıştı. Neden bunun yerine bana, 'Genç kız ölecek. Onu evinden dışarı çıkarmasınlar,' demedi? Her iki seferde de uyanların gerçekte olduğunu bana göstermek ve şimdi de beni üçüncüsüne hazırlamak için geldiyse, beni neden açık seçik bir şekilde uyarmıyor? Ve ben, Tanrı yardımcım olsun, bu ıssız istasyonda zavallı, önemsiz bir işaret memuru!

Neden harekete geçecek güce ve kendisine inanılacak itibara sahip birisine gitmiyor?

Onu bu durumda görünce, gerek halk güvenliği, gerekse bu zavallı adamın iyiliği için şu anda yapmam gereken şeyin onu sakinleştirmek olduğunu anladım. Bu nedenle aramızdaki gerçek ya da gerçekdışılıkla ilgili sorunu bir kenara bırakarak, ona bu görevini tümüyle devralacak kişinin kim olursa olsun bunu iyi yapması gerektiğini ve aklını karıştıran bu belirtiyi kavrayamıyor olsa bile, hiç olmazsa görevini iyi bilmesinin kendisi için bir teselli kaynağı olduğunu anlattım. Bu çabamla, onu inancından vazgeçirdim ve mantıklı düşünmesini sağladım. Sakinleşti, mesleğiyle ilgili gelip geçici görevler, gece ilerledikçe daha büyük dikkat ister oldu; ve ben gecenin ikisinde oradan ayrıldım. Bütün gece kalmayı teklif etmiştim ama o bunu kabul etmemişti.

Patikadan yukarı tırmanırken, dönüp kırmızı ışığa birkaç defa baktığımı, kırmızı ışığın hoşuma gitmediğini ve eğer yatağım onun altında olsaydı çok kötü bir uyku uyuyacağımı saklamak için hiçbir neden görmüyorum. Kaza ve ölü kıza ilişkin olayların birbiri ardına gelmesi de hoşuma gitmiyordu. Bunu saklamamakta da bir sakınca görmüyorum.

Fakat zihnimdeki asıl şey, bu sırrın emanet edildiği kişi olduğum için nasıl hareket etmem gerektiği düşüncesi idi. Adamın akıllı, ihtiyatlı, özenli ve mükemmel olduğunu tespit etmiştim, ama daha ne kadar süre akli durumu böyle kalabilirdi ki? Alt kademedede olsa bile, önemli bir sorumluluk taşıyordu ve (mesela) ben, onun sağlıklı bir biçimde bu işin üstesinden gelmeyi sürdüreceği umuduyla hayatımı tehlikeye atmak ister miydim?

Kendisine dürüstçe açıklama yapmadan ve ona orta bir yol teklif etmeden önce, bana anlatmış olduklarım amirlerine bildirmemin haince bir şey olacağı duygusu galip geldi. Sonunda bu yörelerde varlığını öğrenebileceğimiz en güvenilir doktora gidip fikrini almak üzere ona refakati (aksi halde sırrım saklamayacaktım) teklif etme karan aldım. Görev saatindeki değişim, bana verdiği bilgiye göre, yarın gece olacaktı. Güneşin doğuşundan bir ya da iki saat sonra işi bırakıp güneşin batışından hemen sonra yeniden işe başlayacaktı. Buraya tekrar gelmek için bu duruma uygun bir zaman tayin ettim.

Ertesi akşam latif bir akşamdı ve bunun keyfini çıkarmak için erkenden yürüyüşe çıktım. Derin çukurun tepesine yakın tarlaların içindeki patikadan geçerken güneş henüz tam anlamıyla batmamıştı. Yürüyüşümü bir saat kadar uzatayım, dedim, yarım saat gidiş, yarım saat de dönüşten sonra, işaret memurunun kulübesine gitme zamanı gelmiş olacaktı.

Gezintime başlamadan önce kenara doğru yürüyüp mekanik biçimde aşağı baktım; onu ilk kez görmüş olduğum noktadan. Tünel ağzının yakınlarında, sol koluyla gözlerini kapatmış, sağ kolunu şiddetle sallayan

bir adamın görüntüsünü gördüğümde içimi saran heyecanı tarif edemem.

İçimi daraltan tarifsiz dehşet duygusu bir anda geçti. Çünkü bu görüntünün, gerçek bir adama ait olduğunu ve yakınındaki bir grup adama, işaret memurunun el kol hareketlerini yinelediğini o anda görmüştüm. Tehlike ışığı artık yanmıyordu. Işığın direğine, tahta desteklerle ve branda beziyle yapılmış, benim için tümüyle yeni, küçük ve alçak bir kulübecik dayanmıştı. Bir yataktan daha büyük gözüküyordu.

İçimde, kötü bir şey olduğuna dair karşı konulmaz bir duyguyla ölümcül kötülüğün adamı orada bırakmamdan kaynakladığım, adamın yaptıklarını düzeltecek ve duruma hâkim olacak birinin gönderilmemesine sebep olmaktan dolayı duyduğum suçluluğun ve korkunun beynimde şimşek gibi çakmasıyla- yılankavi patikayı elimden geldiği kadar hızla indim.

- Ne oldu? diye sordum adamlara.

- İşaret memuru bu sabah ölmüş efendim.

- Şu kulübede kalan adam olmasın?

- Ta kendisi efendim.

- Benim tanıdığım adam mı?

- Eğer onu tanıyordusanız, teşhis edebilirsiniz efendim, dedi ötekiler adına konuşan adam. Ağırbaşlı bir şekilde şapkasını çıkarıp branda bezinin ucunu kaldırarak, çünkü yüzü pek parçalanmamış, dedi.

- Ah, nasıl oldu bu, nasıl oldu bu? diye, branda bezi tekrar kapatılırken dönüp bir ona bir ötekine sordum.

- Lokomotif biçmiş efendim. İngiltere'de hiç kimse bu işi ondan daha iyi bilmezdi. Fakat nasıl olduysa raydan çekilmemiş. Kaza tam gündüz vakti olmuş. İşaretçi ışığı çakmış ve lamba da elindeymiş. Lokomotif tünelden çıkarken sırtı dönükmüş ve lokomotif onu biçmiş. Makinist şu adam. Olayın nasıl olduğunu bize gösteriyordu. Göster beyefendiye Tom.

Kaba, siyah giysili adam, daha önce durduğu tünelin ağzındaki yere tekrar gitti.

- Tünelde dönemeci dönerken efendim, dedi, onu tıpkı dürbünün ucundan görüyormuşum gibi, tünelin ucunda gördüm. Sürati kontrol edecek zaman yoktu ve onun çok dikkatli olduğunu bilirdim. Üzerine doğru hızla giderken düdüğe aldırış etmiyor gibi gözüküyüğü için frene asıldım ve gücümün yettiği kadar yüksek sesle ona bağırdım.

- Ne dediniz?

- Dedim ki, 'Aşağıdaki! Dikkat et! Dikkat et! Tanrı aşkına, yoldan çekil!' İrkildim.

- Ah efendim, çok korkunç bir andı. Ona bağırmayı hiç kesmedim. Görmemek için bu kolumla gözlerimi kapattım ve bu kolumu da sonuna kadar salladım, ama hiçbir faydası olmadı.

Garip olaylardan birinin üzerinde, ötekinden fazla durarak bu hikâyeyi uzatmadan bitirirken, şu üst üste gelen rastlantılara dikkatinizi çekmek isterim. Makinistin kaza anındaki uyarısı, sadece talihsiz işaretçinin bana tekrarladığı hayaletin sözlerini değil, aynı zamanda taklidini yaptığı hayaletin hareketleriyle ilgili - işaretçinin değil - benim söylediğim, tümüyle kendi zihnimin türettiği sözleri de içeriyordu.

Bu Bir Masal Değildir

DENIS DIDEROT

Bir masal anlattığımızda onu dinleyen birisi içindir ve öykü sürsün diye anlatıcının dinleyici tarafından sözünün kesilmemesi oldukça nadirdir. İşte bir masal olmayan ya da kötü bir masal olan okuyacağımız metnin içine girme nedenim... Şayet şüphemiz varsa birisi azıcık okuyucu rolü yapsın, başlıyorum.

Ve buradan ne sonuç çıkarıyorsunuz?

- Bu kadar ilginç bir konu aklımızı başımızdan almalıydı; kentin tüm çevresi bir ay boyunca bundan söz etmeli. Bin kadar atışma, en az yirmi kitapçık ve birkaç yüz lehine ya da aleyhine şiir yazılmalıydı. Yazarın tüm incelik, bilgi, tüm ruhuna rağmen, mademki eseri hiçbir şiddetli yankı uyandıramamışsa, sıradandır, çok sıradan.

- Ama yine de bana öyle geliyor ki ona hoş bir gece borçluyuz, öyle ki bu metin bize...

- Ne! Oradan oraya attığımız modası geçmiş bir hikâyeye, çok uzun zamandır bilinen bir şey anlatıyor; erkeğin ve kadının çok zararlı yaratıklar olduğu.

- Bununla birlikte salgın bir hastalık sizi ele geçirdi ve siz de herkes gibi payınıza düşeni ödediniz.

- Bir topluma, bir alışlagelmişliğe girerken duruma aşina oluyor, ister istemez payımızı alıyoruz, bir evin kapısında yüzümüzü değiştirecek kadar mutsuz olduğumuzda eğlenceye öykünüyoruz, eğlenceli olmaya kalkıştığımızda mutsuzluğa, ne olursa olsun yabancı kalmak istemiyoruz. Yazar politikadan söz eder, politikacı metafizikten... Metafizikçi sıkıcı öğütlerini verir, ahlakçı finanstan bahseder, maliyeci edebi eserler ya da geometriden söz eder, ki daha çok dinlemek ya da susmakla yetinirler, herkes bilmediği şey üzerine gevezelik eder ve herkesin canı aptallıklar ya da nezaketten sıkılır.

- Öfkelisiniz.

- Her zamanki gibi.

- Sanırım hikâyemi daha elverişli bir zamana saklamanın sırası geldi.

- Öyle ise benim burada olmamamı bekleyeceksiniz.

- Öyle değil.

- Ya da baş başa iken size karşı bir yabancıyla olduğumdan daha az hoşgörülü olmamdan korkuyorsunuz.
- Öyle değil.
- O halde nezaketen bana ne olduğunu söyleyiniz.
- Öyle ki küçük hikâyem sizi diğerlerinden daha fazla kızdırmayacağını garantilemez.
- Söyleyin hadi.
- Hayır, hayır yeterince duydunuz.
- Biliyor musunuz ki yönteminiz beni çılgına çeviren yöntemlerin en sevimlisi.
- Nedir benim yöntemim?
- Yapmayı ölüncesine istediğiniz bir şey için size yalvarılmasını istiyorsunuz. Öyleyse dostum, size memnun etmek için sizden rica ediyor size yalvarıyorum.
- Beni memnun eden diyelim!
- Tanrı için başlayın, başlayın.
- Kısa olmaya çalışacağım.
- Bu hiç fena olmaz.

Burada, biraz muziplikten öksürdüm, aksırdım, yavaşça mendilimi çıkarttım, burnumu sildim, enfiye kutumu açtım, bir miktar tütün aldım ve dişleri arasından şöyle söyleyen adamı duyuyordum: "Eğer hikâye kısaysa hazırlıklar uzundur..." Bu bana bir iş bahane ederek, bir hizmetçi çağırma isteği uyandırdı, ama hiçbir şey yapmadım ve şöyle söyledim:

"İtiraf etmek gerekir ki çok iyi adamlar ve çok kötü kadınlar vardır.

- Bu her gün gördüğümüz bir şeydir ve bazen evinden çıkmaksızın. Sonra?
- Sonra? Güzel bir Alsace'lı kadın tanıdım. Yaşlıları peşinden koşturacak, gençleri çabucak durduracak güzellikte ama.
- Ben de onu tanıdım: Adı Madam Reymer'di.
- Doğru. Nancy'den yeni gelmiş, Tanié isimli biri ona çılgınca âşık olmuştu. Yoksuldu; kalabalık bir ailesi vardı, ebeveynlerinin katıllıklarından kaybolmuş, evden kovulmuştu; ailesine bundan daha kötüsü olmayacağını onlara söyleyen içgüdülerince, sokağa ne olacakları bilmeden attıkları çocuklarından biriydi. Bayan Reymer'e âşık Tanié ona cesaret veren tutkusuyla hayata bağlı ve yaptığı her şeyi gözünde yücelten, dostunun yoksulluğunu biraz olsun dindirmek için usanmadan en kötü işleri yapıyordu. Sabah, limanlarda çalışmaya gidiyor, gün batımında sokaklarda dileniyordu.
- Bu oldukça güzel fakat uzun süremez.

- İhtiyaçları için savaşmaktan Tanié de yorgundu ya da yoksullukta bu çekici kadını elinde tutmaya çalışmaktan diyelim, kadının etrafındaki varlıklı adamlar ona Tanié'yi başından atması için ısrar ediyorlardı.

- En fazla on beş gün, bir ay sonra yapacağı şeydi.

- Zenginlerden para almayı kabul etmeye, Madam Reymer'i terk etmeye ve servet edinmeyi uzaklarda aramaya gitmeye kararlıydı. Müracaat ediyor, kralın gemisinde bir yer ediniyor. Onun için gitme vakti geldi. Madam Reymer'e veda ediyor. Dostum, diyor, şefkatinizi daha fazla kötüye kullanamazdım. - Gidiyorum. - Gidiyorsunuz! - Evet...

- Nereye gidiyorsunuz? - Adalara. Başka bir saygıdeğer tarafınız var ve ondan uzun zaman uzak kalamayacağım..."

- İyi kalpli Tanié!..

"Peki şimdi ne yapmalıyım?.."

- İhanet!..

"Size kendini beğendirmeye çalışan insanlarla kuşatılmışsınız. Vaatlerinizi, yeminlerinizi yerine getiriyorum. Bu taliplerden size en çekici geleni görünüz, onu kabul ediniz, Bunu sizden rica ediyorum... - Ah! Tanié, siz bana öneriyorsunuz..."

- Bana Madam Reymer'in davranışını anlatmayınız. Onu anlıyor, tanıyorum...

"Benden uzaklaşarak, sizden istediğim tek iyilik bizi asla ayıramayacak hiçbir söz vermemeniz. Güzel dostum yemin ediniz. Yaşadığım yer tersine dönse de, size hassas yakınlığım konusunda kesin kanıtlar vermeden bir yıl geçerse şayet, işte o zaman çok mutsuzumdur. Ağlamayınız..."

- Ne zaman isterse ağlardı.

"Ve bana sonunda ilham veren kalbimin sitemleriyle mücadele etmeyiniz ve onlar beni götürmekte gecikmeyecekler. Ve işte Tanié Saint-Dominique'e gitti."

- Yani kendi ve bayan Reymer için gitti.

- Nereden biliyorsunuz?

- Biliyorum, bunu bilmek kolay, ki Tanié ona bir seçim yapmasını öğütlemişti, ki yapıldı.

- Güzel!

- Hikâyenize devam ediniz.

- Tanié akıllı ve ticarete kabiliyetliydi. Tanınması gecikmedi. Cap Hükümdarlığı encümenliğine girdi. Dikkate değerliği ve adaletince fark edildi. Büyük bir servet arzulamıyordu; hızlı ve onurlu bir serveti istiyordu. Her yıl, Madam Reymer'e bir miktar para yolluyordu. Dokuz-on yılın sonunda döndü; hayır yokluğunun bu kadar uzun sürdüğüne inanmıyorum... Çalışmalarının ve erdeminin karşılığını dostuna bir kü-

çük çantayla takdim etti... Ve Tanié için iyi bir zamandı ki, Madam Reymer, Tanié'nin son vârisinden henüz yeni ayrılmıştı.

- Son mu?

- Evet.

- O halde bir sürü varmış?

- Kuşkusuz.

- Haydi, haydi.

Benden daha fazlasını bildiğinize göre belki de size söyleyecek bir şeyim yok benim.

- Önemi yok, haydi lütfen.

- Bayan Reymer ve Tanié Sainte-Marguerite sokağında bana yakın oldukça güzel bir yerde oturuyorlardı. Tanié ile sık sık görüşüyor, lüks sayılabilecek, en azından çok rahat olan evine gidip geliyordum.

- Sizi temin edebilirim ki Reymer'in onunla saymışlığım olmasa bile, Tanié'nin dönüşünden önce en az on beş bin sterlini vardı.

- Servetini mi gizliyordu?

- Evet.

- Peki neden?

- Paraya düşkün ve cimriydi.

- Paraya düşkünü geç, ama cimri! Asilzade bir cimri!.. Beş-altı yıldır bu iki âşık iyi şartlarda yaşıyordu.

- Birinin aşırı hüneri ve diğerinin sınırsız güveni sayesinde.

- A! Şu bir gerçek ki Tanié'ninki kadar saf bir ruha bir şüphenin gölgesinde girmek imkânsızdı. Zaman zaman fark ettiğim şey Madam Reymer ilk yoksulluk zamanlarını çabuk unutmuş; zenginlik, görkem ve aşktan bunalmıştı. Ve onun gibi güzel bir kadın, bir yere yürüyerek gitmekten küçük düşmüştü.

- Neden at arabasıyla gitmiyordu?

- Kusurun ısıltısı bayağılığını belli ediyordu. Gülüyor musunuz?.. Neyse ki Mösyö de Maurepas kuzeyde bir ticarethane kurmayı planlıyordu. Bu işletmenin başarısı etkin ve zeki bir adama gereksinim duyuyordu. Gözlerini, Cap'taki görevi sırasında birçok önemli ticari faaliyeti ona bildiren Tanié'ye dikti ve bakanın da bu konuda memnuniyeti unutulmuyordu. Tanié bu seçkin damgadan dolayı üzgündü. Güzel dostunun yanında çok memnun ve mutluydu! Seviyor, seviliyordu ya da öyle sanıyordu.

- Güzel söyledin.

- Altın onun mutluluğuna ne katabilirdi? Hiçbir şey. Bununla birlikte bakan ısrar ediyordu. Karar vermeli, Madam Reymer'e açılmalıydı. Bu üzücü olayın tam da ortasında evine gittim. Zavallı Tanié gözyaşları içindeydi. "Dostum neyiniz var?" dedim. Hıçkırarak "Bu kadın!" dedi. Madam Reymer sessizce örtüsünü işliyordu. Tanié sertçe kalktı ve çıktı. Beni Tanié'nin haksızlığını anlatmadan bırakmayacak dostuyla yalnız

kaldım. Durumunun küçültücülüğünü bana abartıp, tutkunun yanılglarını iyi bilen bir mantıkla müdafaasına başladı. "Ne oldu? İki-üç ya da daha fazla yıl ortalarda görünmedi."

- Sevdığınız ve sizi seven bir adam için oldukça uzun bir zaman.

- O, beni seviyor mu? Eğer beni sevseydi, beni memnun etmek için kendini dengeleyemez miydi?

- Ama hanımefendi, siz de peşinden gitmiyorsunuz?

- Ben mi, buradan hiçbir yere gitmiyorum; o tam bir çılgın, bana hiçbir şey sorma gereği bile duymadı. Benden şüphe mi ediyor?

- Ona hiç inanmıyorum.

- On iki yıl bekledikten sonra, benim hatırım için iki-üç yıl daha tabii ki dayanabilir. Bayım, böyle bir fırsat insanın hayatta karşısına bir kere çıkar. Bu fırsatı kaçırp bana öfkelenmesinden ve pişman olmasını istemiyorum.

- Tanié siz onu sevdikçe hiçbir şeyden pişman olmaz.

- Bu çok doğru, ama emin olunuz ki yaşlandığında zengin olmaktan çok mutlu olacak. Gelecek konusunda kadınlara göre düşünmemek gerekir, bu benim tarzım değil... Bakan Paris'teydi. Sainte-Marguerite Sokağı oteli bir adım uzaklıktaydı. Tanié oraya gitti ve anlaşıldı. Gözyaşlarını tutarak, ruhu incinmiş bir halde geri döndü. "Madam, dedi, Mösyö de Maurepas'yı gördüm, ona söz verdim. Gideceğim, gideceğim ve siz de memnun olacaksınız.

- Ah, dostum!..

Madam Reymer el işini bırakıp hızla Tanié'ye doğru ilerledi, kollarını boynuna sardı, onu öpücüklere ve tatlı sözlere boğdu.

- Ah! görüyorum ki bu kez sizin için değerliyim.

Tanié ona soğukça yanıt verdi: "Zengin olmak istiyorsunuz."

- Kurnazdı, hak ettiğinden on kat daha fazla...

"Ve olacaksınız. Mademki altındır sevdiğiniz, size altını bulup getirmek gerekir." Salı günüydü. Ve başkan gidişini hemen cuma olarak belirlemişti. Ona kendisiyle savaşırlı haldeyken hoşça kal demeye gittim, güzel, kötü ve acımasız Reymer'in kollarından kurtulmaya çalıştığı sırada. Daha önce ikinci bir örneğini görmediğim bir fikir karmaşası, bir umutsuzluk, bir ıstıraptı. Bir inilti değil, uzun bir çılgınlıktı. Madam Reymer hâlâ yataktaydı. Bir elini tutuyordu. Söylemeyi ve tekrarlamayı bırakmıyordu. Acımasız kadın! Sana sahip olduğundan daha fazla servet, bir dost, benim gibi bir âşık mı gerekiyor? Ona Amerika'nın yakıcı bölgelerinde servet aramaya gittim, o ise hâlâ kuzeyin ayazında ona servet aramamı istiyor. Dostum sanıyorum ki bu kadın bir çılgın; sanıyorum ki ben bir aptalım. Ama ölmek bana onu üzmekten daha az korkunç geliyor. Seni bırakmamı mı istiyorsun, seni bırakacağım." Yatağının kenarında dizlerinin üzerinde, ağzı elinin üzerinde ve yüzü onu daha da mut-

suz eden ve üzen fısıltısını boğan örtülerin içindeydi. Odanın kapısı açıldı ve aniden kafasını kaldırdı: At arabasının hazır olduğunu söyleyen arabacıyı gördü. Bir çılgık attı ve yüzünü tekrar örtüye gizledi. Kısa bir sessizlik anından sonra, kalktı ve dostuna dönüp "Beni öpünüz bayan, beni bir defa daha öpünüz, zira beni bir daha görmeyeceksiniz," dedi. İlk hissi çok doğrudu, yola çıktı Petersbourg'a vardı ve üç gün sonra, ateşlendi dördüncü gün öldü.

- Tüm bunları biliyordum.

- Belki siz de Tanié'nin varislerinden biriydiniz?

- Size söyledim: Bu güzel ve kötü kalpli kadınla işlerim karıştı.

- Zavallı Tanié.

- Dünyada onun budala olduğunu söyleyecek insanlar vardır.

- Onu savunmayacağım, ama tüm kalbimle kötü kaderlerinin karşısına Madam Reymer gibi düzenbaz ve güzel bir kadın çıkarmasını dilerim.

- İntikamınızda zalimsiniz.

- Ve sonra, kötü kadınlar ve iyi erkekler varsa, çok iyi kadınlar ve çok kötü erkekler de vardır; ve anlatacağım tıpkı diğeri gibi yine bir masal değildir.

- Eminim.

- Mösyö d'Hérouville...

- Hâlâ o şahıs mı? Kralın generali? Lolottes adlı şu büyüleyici varlıkla evlenen mi?

- Ta kendisi.

- Kibar bir adam, bilim dostu.

- Ve bilgelerin. Uzun zaman tüm ulusların ve tüm yüzyılların genel savış tarihi ile ilgilendi.

- Kapsamlı bir proje.

- Tamamlamak için çevresindeki tüm seçkin çalışkan gençleri çağırmıştı, Mösyö de Montucla gibi, matematik tarihinin yazarı.

- Hay allah! Demek o kadar gücü vardı.

- Size anlatacağım maceranın kahramanı Gardeil adlı kişi onu bu işte hiç yalnız bırakmadı. Gardeil ve benim aramda Yunan dili çalışması üzerine ortak bir tutku oluştu, zaman gibi bir bağ, fikirlerin karşılıklı oluşu, inziyanın tadı ve özellikle görüşmenin kolaylığı bizi oldukça büyük bir samimiyete götürdü.

- O halde siz Estrapade'da oturuyordunuz.

- O Sainte-Hyacinthe sokağında, dostu Matmazel de La Chaux, Saint-Michel meydanında. Onu kendi ismiyle adlandırıyorum, çünkü zavallı mutsuz kadın artık yok, sadece eserini tanıyan insanlarca yüceltilebilir, hayranlık, keder ve gözyaşlarını hak eden Matmazel de La Chaux'nun duyarlılığının bir kısmını anlamış olmayı ya da bu yüzden cezalandırılmış olmayı hayat onlara sağlamıştır.

- Fakat sesiniz kesiliyor, sanırım ağlıyorsunuz.
- Sanıyorum ki hâlâ onun büyük, siyah, ışıltılı ve yumuşak gözlerini görüyorum, tıpkı acılı kalbim ve kulağımda çınlayan hisli sesi gibi. Büyüleyici yaratık.
- Biricik varlık! Artık yoksun! Neredeyse yirmi yıldır yoksun: ve kalbim hatıranı hâlâ saklıyor.
- Onu sevmiş miydiniz?
- Hayır. Ah La Chaux! ah Gardeil! Sizler olağanüstü kişilerdiniz; siz, kadının şefkati; siz erkeğin nankörlüğü. Matmazel de La Chaux dürüst bir aileden geliyordu. Ailesini Gardeil'in kollarına atılmak için terk etti. Gardeil'in hiçbir şeyi yoktu, Matmazel de La Chaux birkaç mala sahipti ve bu mallar tamamen Gardeil'in ihtiyaç ve hayallerine feda edildi. O ne kaybolan servetinden ne de yıpranan onurundan pişmanlık duydu. Sevgilisi her şeyin yerini alıyordu.
- O halde bu Gardeil çok çekici ve canayakın biriydi?
- Hiç de değil. Kısa boylu, aksi, az konuşan ve alaycı bir adamdı. Sade bir yüz, esmer bir ten, her bakımdan, zayıf ve çelimsiz bir surat... İnsan aklının alabildiği kadar çirkin bir surat.
- İşte büyüleyici bir kızın aklını başından alan şey değil mi bu?
- Ve bu sizi şaşırtıyor mu?
- Her zaman.
- Sizi?
- Ben?
- O halde Deschamps'la olan maceranızı ve bu kadın size kapıyı kapattığında düştüğünüz derin umutsuzluğu artık hatırlamıyorsunuz?
- Bunu bırakalım; devam ediniz.
- Diyordum ki: "Demek çok güzel?" Ve bana üzgünce "hayır" diye yanıt veriyorsunuz.
- Akıllı o zaman?
- Bir budala.
- O zaman size çeken yetenekleri var?
- Sadece bir tanesi.
- Ve bu nadir, bu harika, bu mükemmel yetenek?
- Beni başka bir kadının kollarında hiçbir zaman olmadığım kadar kollarında mutlu etmesi. Fakat, Matmazel de La Chaux, dürüst, duygulu Matmazel de La Chaux bilmeksizin, içinden geldiği gibi, gizlice kendine söz veriyordu, sizin bildiğiniz mutluluğa, Deschamps'ın size söylettiği sözler var ya hani: "Eğer bu mutsuz, eğer bu rezil peşinden gitmem konusunda ısrar ederse, bir silah alır, sofasında beynimi dağıtırım..." Böyle söylediniz mi, yoksa söylemediniz mi?
- Söyledim, şimdi bile, neden yapmadığımı bilmiyorum.
- Uzlaştınız o halde.

- Öyle sanırım.

- Dostum, aramızdaki mutlu bilge, insanı akıl hastanesine kapatılmaya kadar insanı götüren güzel ya da çirkin, zeki ya da aptal kadınla karşılaşmamış olandır. Erkeklerle acıyalım, onları çok suçlamayalım; bizi izleyen kötülükten, çaldığımız fırsatlar gibi, geçen yıllarımıza bakalım ve doğanın kimi güzelliklerine öfkelenmeyi asla düşünmeyelim, özellikle sıcak ruhları ve ihtiraslı fantezileri. Barut fıçısına şans eseri düşen kıvılcım, daha olağanüstü bir etki yaratmaz. Sizin ya da benim üzerimde bu ölümcül kıvılcımı canlandırmaya hazır parmak belki de kalkmıştır.

Eserini hızlandırmaya kararlı Mösyö d'Herouville beraber çalıştığı arkadaşlarını yormakta aşırıya gidiyordu. Gardeil'in sağlığı bozuldu. İşini hafifletmek için Matmazel de La Chaux İbranice öğrendi. Dostu dinlenirken, gecenin bir kısmını İbrani yazarların parçalarını kopya etmek ve çevirmekle geçiriyordu. Sıra Yunanlı yazarlara geldi. Matmazel de La Chaux biraz bilgisi olduğu bu dili mükemmelleştirmek için sabırsızlanıyordu ve Gardeil uyurken, o Ksenophones ve Thucydides'ten parçaları kopya etmek ve çevirmekle meşguldü. Yunanca ve İbraniceyi öğrenerek, İtalyanca ve İngilizceyi de bunlara ekledi. Hume'un ilk metafizik denemelerini Fransızcaya çevirecek kadar bir İngilizceye sahipti. Sayısız deneyimlerle zorlaşmış olan bir eserdi bu. Çalışma, gücünü tükettiği zaman, müzik çalarak kendini eğlendiriyordu. Can sıkıntısının âşığını kaçırmamasından korktuğunda şarkı söylüyordu. Hiçbir şeyi abartmıyorum, üzüntülerini teselli eden ve yoksulluğunda ona yardım eden, ona uzun süre iyilik eden, fakirliğinin onu en aşağılara ittiği ve öldüğünde gözlerini yumduğu ambarda gidişatını izleyen doktor Mösyö Le Camus şahittir. Fakat ilk mutsuzluklarından birini unutuyordum: Herkesin duyduğu, utanç verici bu ilişki yüzünden şaşkın ailesinden zulüm gördü. Ailesi ondan özgürlüğünü adice bir yoldan, yalandan ve gerçekten faydalananarak aldı. Ailesi ve papazlar onu sokak sokak, ev ev takip ettiler ve sonunda onu yıllar boyu yalnız ve gizli yaşamaya mahkûm ettiler. Günlerini Gardeil için çalışmakla geçiriyordu. Ona geceleri âşığının eşliğinde rastlıyorduk, tüm acısı, tüm endişesi yok oluyordu.

- Ne! o kadar olayın içinde genç, çekingen, duyarlı, yine de mutluydu.

- Mutlu! Evet, mutlu olmayı yalnızca Gardeil ona nankörlük edince bıraktı.

- Ama her çeşit fedakârlığın, o kadar sevgi izinin, o kadar nadir kalitenin ödülünün nankörlük olması imkânsız.

- Yanılıyorsunuz, Gardeil nankördü. Bir gün, Matmazel de La Chaux kendini bu dünyada desteksiz, servetsiz, onursuz buldu. Size gerçeği söylüyorum ki, ben onunla bir süre kaldım. Doktor Le Camus hep onunlaydı.

- Ah erkekler, erkekler!

- Kimden bahsediyorsunuz?
- Gardeil'den.
- Siz kötüye bakıyorsunuz: Ve iyi bir adamın tarafından görmüyorsunuz her şeyi. Şu acı ve umutsuzluk gününde, evime telaşla geldi. Sabahtı. Ölü gibi solgundu. Yaklaşan alınyazısını biliyordu ve uzun süren kederlerin görünümünü sergiliyordu. Ağlamıyordu, ama çok ağladığı anlaşılıyordu. Bir koltuğa oturdu; konuşmuyordu, konuşamıyordu. Bana kollarını uzatıyor ve aynı anda bir çığlık koparıyordu. "Ne oldu dedim? Öldü mü?.. Daha kötüsü, beni artık sevmiyor, beni terk etti..."
- Devam edin.
- Bilmiyordum; onu görüyor, onu duyuyorum ve gözlerim yaşlarla doluyor. Artık sizi sevmiyor mu?..
- Hayır.
- Sizi terk ediyor!
- Yani! Evet. Tüm yaptıklarımın sonra!.. Bayım, aklım karmakarışık. Bana acıyınız, beni bırakmayınız... Özellikle beni bırakmayınız..."
- Bu sözleri söylerken koluma sarılmıştı, beni güçlüce sıkıyordu, sanki yanında onu alıp, çekip götürmekle tehdit eden biri varmış gibi...
- Matmazel hiç korkmayınız.
- Kendimden korkuyorum.
- Sizin için ne yapmalı?
- Öncelikle beni kendimden kurtarmalı... Beni artık sevmiyor! Onu yoruyorum, boğuyor ve canını sıkıyorum. Benden nefret ediyor. Beni terk ediyor, beni bırakıyor, beni bırakıyor!
- Bu yinelenen kelimenin yerini derin bir sessizlik aldı ve bu sessizliğin yerini, can çekişin hırıltısı ya da umutsuzluğun etkilerinden bin kat daha korkunç sarsıcı bir kahkaha. Ardından gözyaşları, çığlıklar, anlaşılmaz sözler, göğşe doğru çevrilmiş bakışlar, titreyen dudaklar, akıntıya bırakılması gereken ıstırap seli; ben ne yaptım. Zayıf ve kırgın ruhunu görünce, onun mantığıyla konuşmaya başladım. Baştan başladım. Sizden nefret ediyor, size terk ediyor! Ve bunu size kim söyledi?
- O.
- Hadi Matmazel, biraz umut ve cesaret. O bir canavar değil... Onu tanımıyorsunuz; tanıyacaksınız. Hiç kimsenin olmadığı kadar canavar. İnanmıyorum.
- Göreceksiniz. Başka birini mi seviyor?
- Hayır.
- Ona herhangi bir şüphe, herhangi bir rahatsızlık verdiniz mi?
- Hiç, hiç.
- O halde ne?

- İşeyaramazlığım. Artık hiçbir şeyim yok, artık hiçbir şeyde iyi değilim. İhtirası vardı. Her zaman hırslıydı. Sağlığını kaybedişim, çekiciliğimi kaybedişim; o kadar acılı ve o kadar yorgunum ki; sıkıntı ve tiksinti.
- Âşık olmayı bırakıyoruz, ama arkadaş kalacağız.
- Dayanılmaz bir nesne haline geldim, varlığım ona ağır geliyor, görünüm onu kederlendiriyor ve yaralıyor. Bana ne söylediğini bilerseniz! Evet bayım, benimle yirmi dört saat geçirme cezasına çarptırılrsa kendisini pencereden dışarı atarmış.
- Fakat bu nefret bir anlık bir şey değil.
- Nereden bileyim? O kadar acımasız ki! Öyle ilgisiz! öyle soğuk! Kalbinden geçeni okumak o kadar zor ki! Ölüm ilanını okuyunca ne dehşete düşüldü. Bana bunu söyledi, hem de ne duygusuzlukla!
- Hiçbir şey anlamıyorum.
- Sizden bir iyilik isteyecektim, buraya bu yüzden geldim; sormama izin verir misiniz?
- Ne olursa.
- Dinleyin. O size saygı duyuyor: bana olan tüm borcunu biliyorsunuz. Belki size kendisinin nasıl olduğunu göstermekten yüzü kızarır. Hayır, buna ne isteğinin ne gücünün olduğuna düşünmüyorum. Ben sadece bir kadını ve siz bir erkeksiniz. Siz hassas, dürüst ve adil düzgün bir adamsınız. Onu da düzeltin. Kolunuzu bana verin, evine gitmekte bana karşı gelmeyin. Onunla sizin önünüzde konuşmak istiyorum. Benim acım ve sizin varlığınızın onun üzerinde yaratacağı etkisi kim bilir?
- Bana eşlik edecek misiniz?
- Büyük bir memnuniyetle.
- Haydi...
- Acısı ve varlığının berrak su kadar etki yapmasından korkuyorum. Nefret! Aşkta nefret korkunç bir şeydir, hele de bir kadından!..
- Tahtirevan araması için birini gönderdim: zira hiç yürüyecek hali yoktu. Gardeil'in evine varıyoruz, Saint-Michel meydanından girerken Hyacinthe sokağında sağdaki tek, büyük yeni eve. Burada taşıyıcılar duruyorlar; kapıyı açıyorlar. Bekliyorum. Çıkıyor. Yaklaşıyorum, tamamen titremeye teslim olmuş bir kadın görüyorum, ateşten ürperir gibi dişleri vuruyor; dizleri birbirine çarpıyordu. "Kısa bir süre, bayım, sizden özür diliyorum: bilmiyorum. Burada ne yapacağım? İşlerinizde size boş yere rahatsız etmiş olacağım; ona karşı öfkeliyim, sizden özür diliyorum..." Bu esnada ona kolumu uzatıyordum, aldı ve ayağa kalkmaya çalıştı, yapamadı. "Biraz daha bayım," dedi. "Size üzülüyorum; durumumdan zarar görüyorsunuz..." Sonunda biraz sakinleşti. Ve tahtirevandan inerken, alçak sesle ekledi: "Girmek lazım, onu görmek lazım. Kim bilir? Belki ölürüm..." İşte, avlu geçildi, işte evin kapısı... İşte

Gardeil'in evinin içindeyiz. Masasında, sabahlığı ve gece başlığıyla. Bana eliyle selam verdi

- Anlayınız ki bayım, kadınlar gerçekten can sıkıcıdır. Size matmazelin bin tane garipliğini söyleyebilirim.

Sonra canlıdan çok ölü olan zavallı varlığa hitaben:

- Matmazel, dedi. Benden hâlâ ne istiyorsunuz? Sanırım kesin ve net bir biçimde kendimi açıkladıktan sonra, aramızdaki her şey bitmiş olmalı. Size artık sizi sevmediğimi söyledim, size bunu yalnızken söyledim; açıkça görülüyor ki gayeniz bunu beyefendinin önünde tekrarlamam. O halde matmazel, artık sizi sevmiyorum. Size duyduğum aşk kalbimde sönmüş bir duygudur: ve ekliyorum, sizi eğer teselli edecekse, bütün kadınlara karşı.

- Fakat bilmek istiyorum, niçin artık beni sevmiyorsunuz?

- Bilmiyorum, tüm bildiğim, nedenini bilmeden başladığım ve nedenini bilmeden bitirdiğim ve öyle görünüyor ki, bu tutkunun geri gelmesi imkânsız. Bu bir iltihaptı attığım, kendime inandığım ve iyileştiğim için kendimi kutladığım.

- Kusurlarım neler?

- Hiç yok.

- Davranışlarım konusunda bir itirazınız? Asla. Siz bir erkeğin arzu edebileceği en güvenilir, en dürüst, en sevecen kadınıdınız.

- Gücümün yettiği bir şey vardı ve ben yapmadım mı?

- Hiç olmadı.

- Ailemi size feda etmedim mi?

- Doğru.

- Servetim?

- Haklısınız.

- Sağlığım?

- Olabilir.

- Onurum, saygınlığım, uyku.

- Size zevk veren her şeyi.

- Ve sizi öfkeliendiriyorum.

- Bunu söylemesi güç, duyması güç, ama mademki böyle, anlamak gerekir.

- Onu öfkeliendiriyorum!.. Biliyorum, bana artık hiç değer vermiyor. Öfkeliendiren! Ah tanrım!.. Bu kelimeler yüzüne ölümcül bir solukluk yaydı; dudaklarının rengi uçtu: yanaklarında beliren soğuk ter damlları, gözlerinden dökülen gözyaşlarıyla karışıyordu. Gözleri kapalıydı; kafası koltuğun arkasına yaslanmış, dişleri sıkılmıştı, tüm vücudu acıyla kıvrılmıştı; bu hali bana bu evin kapısının önündeki baygınlığı hatırlattı. Bu halin süresi beni korkuttu. Mantosunu çıkarttım; elbisesinin kuşağını gevşettim. Etekliğini rahatlattım ve yüzüne birkaç damla soğuk su attım.

Gözleri yarım aralandı; boğazından yarım yamalak bir hırıltı duyuldu. Şöyle demek istiyordu. Onu öfkeliendiriyorum, kelimenin sadece son hecelerini telaffuz ediyordu. Ardından keskin bir çığlık attı. Gözkapakları düşüyordu ve baygınlık tekrar ediyordu. Koltuğunda soğukça oturan, dirseği masada ve kafasını elinin üzerine bastıran Gardeil, ona duygusuzca bakıyor ve beni onu kurtarmaya bırakıyordu. Ona birçok kez yineledim: "Mösyö, ölüyor... Yardım çağırmak lazım." Bana gülerek ve omuzlarını silkerek yanıt verdi: "Kadınların hayatları zordur; bu kadar ufak bir şey için ölmezler. Bu bir şey değil; geçecek. Siz onları tanımıyor-sunuz; vücutlarıyla istedikleri her şeyi yaparlar...

- Size ölüyor dedim.

Gerçekten de vücudu güçsüz ve cansız gibiydi; koltuğundan sıyrıldı, Eğer tutmasaydım matmazel sağa ya da sola yere düşecekti. Bu sırada Gardeil hızla ayağa kalktı, dairesinde gezerken, sabırsız ve alaycı bir tonla şöyle diyordu:

- Bu sahneyi yine görmüştüm, ama umarım bu sonuncusudur. Kim bu varlıkla uğraşmak ister. Onu sevdim, kafamı duvarlara vursam da değişmez. Onu artık sevmiyorum: bunu şimdi anlasın yoksa bir daha hiç anlamaz. Her şey söylendi...

- Hayır Mösyö, her şey söylenmedi. Ne! İnaniyor musunuz ki ahlaklı bir adamın, bir kadının sahip olduğu her şeyi almaya ve ardından onu terk etmeye hakkı vardır?

- Ne yapmamı istiyorsunuz? Ben de onun gibi perişan haldeyim.

- Ne yapmanızı mı istiyorum? Ona karşı daha merhametli olmanızı istiyorum.

- Bunu söylemek hoşunuza gidiyor. O bu yüzden daha iyi hissetmeyecek, ben bu yüzden daha kötü olacağım.

- Size her şeyini feda etmiş dost gibi kendinizi yıpratmayacaksınız.

- Bir dost! bir dost! Benim dostlara pek güvenim yoktur ve bu deneyim bana asla dostum olmaması gerektiğini öğretti. Bunu daha önce anlamadığım için kızgıyım.

- Bu zavallının da kalbinizin hatasının kurbanı olduğu doğru.

- Peki size kim söyledi ki bir ay bir gün sonra yine böyle acımasızca ben onunkinin kurbanı olmayacağım?

- Kim mi söyledi? Sizin için tüm yaptıkları ve sizin onu gördüğünüz durum.

- Onun benim için yaptığı!.. Tanrı için zaman kaybım dışında suçsuzdur. Mösyö Gardeil, ondan karşılıksız aldığımız her şey ve sizin zamanınız, ne karşılaştırma!

- Ben hiçbir şey yapmadım, hiçbir şeyim, otuz yaşımdayım; kendini şimdi ya da hiçbir zaman düşünme vakti, değeri olan her şeyi değerlendirme vakti...

Bu sırada zavallı genç bayan biraz kendine gelmişti. Şu son sözleri heyecanla tekrarladı: "Zamanın kaybıyla ilgili ne dedi? Onu işlerinde rahatlatmak için dört dil öğrendim ben; bin cilt okudum, gece gündüz yazdım, çeviri yaptım, kopya ettim, gücümü yitirdim, gözlerimi bozdum, kanımı kuruttum; talihsiz bir hastalık kaptım ki belki de hiçbir zaman iyileşemeyeceğim. Nefretinin sebebini itiraf etmeye cesaret edemiyor, ama öğreneceksiniz." Bir an fularını çekti, elbisesinden bir kolunu çıkarttı, omzunu çıplak bıraktı, bana cilt hastalığından bir leke göstererek: "Onun değişme nedeni, işte," dedi, "işte, işte uyanık kaldığım gecelerin bedeli. Parşömen kâğıdı rulolarıyla sabah geliyordu. Mösyö d'Hérouville, diyordu bana, bunun içinde ne olduğunu bilmekte çok sabırsız; bu işin yarına bitmiş olması gerekiyor ve oluyordu..." Tam bu sırada kapıya doğru ilerleyen birinin ayak sesini duyduk: Mösyö d'Herouville'in gelişini bildiren bir hizmetçiydi. Gardeil'in benzi attı. Matmazel de La Chaux'yu bazı şeyleri açıklığı kavuşturmaya ve oradan ayrılmaya davet ettim..."Hayır," dedi, "hayır, kalıyorum. Caninin maskesini düşürmek istiyorum. Mösyö d'Hérouville'i bekleyeceğim, onunla konuşacağım."

- Peki bu neye yarayacak?

- Hiçbir şeye, haklısınız, diye cevap verdi.

- Yarın buna üzüleceksiniz. Onu tüm haksızlıklarıyla bırakın: bu size yakışan bir intikamdır.

- Ama bunu hak etmiyor mu? Buradaki adamı görmüyor musunuz?.. Gidin bayım, çabuk gidin; zira artık ne yapacağım ne de söyleyeceğim şeylere cevap veremem..." Matmazel de La Chaux bu karmaşık ortamın elbiselerine yaptıklarını bir anda düzeltip, bir ok gibi Gardeil'in evinden fırladı. Onu takip ettim ve arkamızda hızla kapanan kapıyı duydum. Sonradan görevliye onun eşkalinin verildiğini öğrendim.

Onu bizi bekleyen doktor Le Camus'yü bulacağım eve kadar götürdüm. Bu genç bayana olan tutkusu, onun Gardeil'ye olan tutkusundan pek de farklı değildi. Ona ziyaretimizin hikâyesini, tüm öfke izlerini, acısını, kırgınlıklarını geçerek anlattım.

- Yüzünden küçük başaramızın onu pek de memnun etmediğini anlamak çok da zor değildi.

- Doğru.

- İşte erkek, bundan daha iyi olmaz.

- Bu ayrılık şiddetli bir hastalığı beraberinde getirdi ve hastalık boyunca iyi, dürüst, sevecen ve kibar doktorun Fransa'nın en önemli kadını için yapmayacağı bir bakımı... Günde üç-dört kez geliyordu. Bir tehlike olduğunda onun odasında yün bir yatağın üzerinde uyuyordu. Büyük acılar içinde mutlu bir hastalığı bu.

- Bizi birbirimize yaklaştırırken, diğerklerinin hatrasından uzaklaştırıyordu. Ve bu gizlemeden ve rahatça yaptığı bir keder biçimiydi.

- Zaten bu düşünce biçimi Matmazel de La Chaux için uygulanabilir değildi. İyileşmesi sırasında biz onun zamanının kullanımını ayarladık. Akli, hayal gücü, zevki, bilgisi, edebiyat akademisine kabul edilmek için olması gerekenden fazlası vardı. Onun için olağan en soyut konulardan, metafizikten bize birçok kez bahsetti. İlk edebi girişimi Hume'un *İnsanı Kavrama Üzerine Denemeler*'inin çevirisi idi. Çeviriği gözden geçirdim ve aslında, bana düzeltecek çok az şey bırakmıştı. Bu çeviri Hollanda'da basıldı ve halk tarafından çok hoş karşılandı.

Benim *Sağır ve Dilsizler* üzerine olan eserim de aynı anda çıktı. Bana önerdiği birkaç küçük ekleme, kitapta onu anmama izin verdi. Bu ekleyiş yaptığım en kötü şey değildi.

Matmazel de La Chaux'nun neşesi biraz geri geldi. Doktor bazen bizi yemeğe davet ediyordu ve bu akşam yemekleri çok kederli değildi. Gardeil'den uzaklaşıştan bu yana, Le Camus'nün tutkusu muhteşem bir ilerleme kaydetti. Bir gün, masada, tatlımızı yerken, Le Camus tüm dürüstlüğu, tüm hassaslığu, bir çocuğın bütün saflığu, eğitimli bir adamının tüm inceliğuyle anlatıyordu, benim pek hoşuma giden, fakat başkalarının belki çok hoşuna gitmeyecek bir samimiyetle matmazel şöyle söyledi: "Doktor, size duyduğu saygının çoğalması imkânsız. Yardımlarınızdan çok memnunum, eğer minnettar olduğu bu tecrübe olmasaydı, Hyacinthe sokağının canavarından daha karanlık olurum. Aklınızın kıvrımlarının beğendiğimi daha fazla söylememe gerek yok. Bana nice incelik ve şefkatle tutkunuzdan bahsediyorsunuz ki sanırım bundan bahsetmezseniz öfkelenirim. Arkadaşlığınızın ya da dostluğunuzun özel kişisi olmanın kaybı düşünceyi bile beni mutsuz etmeye yeter. Kimsenin olmayacağu kadar iyi bir adamsınız siz. Karşılaştırılmaz nezaket ve iyilikte bir kişiliğe sahipsiniz. Bir kalbin daha iyi ellere düşebileceğine inanmıyorum. Benimkine sizin tarafınızda olmasını sabahtan akşama kadar öğütlüyorum, ama onun bunu yapmamaya niyeti yok. Daha fazla ilerleyemiyorum. Bu esnada siz acı çekiyorsunuz; bense zalim bir acı hissediyorum. İstediğiniz mutluluğu size vermek için her şeyi yapabilirim. İstinasız her şey mümkün. Bakın doktor, gideceğim... Evet, sizinle yatmaya kadar gideceğim... Her şey olana kadar. Benimle yatmak mı istiyorsunuz? Söylemeniz yeterli. İşte sizin için yapabileceğim her şey bu, ama sevmek mi istiyorsunuz, bunu yapamam."

Doktor onu dinliyor, elini alıp öpüyor, onu gözyaşlarıyla ıslatıyordu: bense gülsem mi ağlasam mı bilmiyordum. Matmazel de La Chaux doktoru iyi tanıyordu. Ertesi gün ona sordum: "Ya doktor dediklerinizi kabul etseydi?" "Sözümü tutardım, ama bu olmaz. Tekliflerim onun

yapısındaki bir adamın kabul edebileceği bir şey değildi," diye bana yanıt verdi.

- Neden olmasın? Sanıyorum ki doktorun yerinde olsaydım gerisinin sonradan gelmesini ümit ederdim.

- Ama, doktor yerinde olsaydınız, Matmazel de La Chaux size aynı teklifi yapmazdı.

Hume'un çevirisi, ona büyük bir para getirmedi. Hollandalılar diledikleri kadar basıp, hiçbir şey ödemiyorlardı.

- Bizim için daha iyi, zira, aklımıza vurduğumuz zincirlerle, eğer onlar bir kez yazarlara ödemeyi akıllarına getirselerdi, kitap piyasasının tüm ticaretini kendilerine çekerlerdi.

- Ona iyi vakit geçirecek daha az saygın ve daha çok kârlı bir eser yazmasını önerdik. Bununla dört-beş ay boyunca uğraştı, sonunda bana *Üç Gözde* başlıklı tarihi küçük bir roman getirdi. Tarz hafif, ince ve ilginçti: fakat hiç şüphelenmeksizin, zira hiç kötü niyet taşımazdı, kitap hükümdarın metresinden bir yığın izle doluydu, Pompadour markizi; ve gizlemeyeceğim ki, yaptığı bazı özveriler, yumuşatılmış olsun, mekânlar silinmiş olsun, eserinin tehdit altında olmaması imkânsızdı, çünkü lekelenmenin kederi onu başka bir eser yazmaktan alıkoyabilirdi.

İncelememim uygunluğunu fark etti ve buna daha çok üzüldü. Doktor tüm ihtiyaçlarını karşılıyordu, ama iyi niyetini kullanıyor, doktorun umduğundan daha az minnettarlık gösteriyordu. Zaten doktor zengin değildi; olacak gibi de değildi. Zaman zaman el çantasından kitabını çıkarıyor; ve bana hüzünlü bir şekilde: "Güzel, bununla yapacak bir şey yok ve burada bırakmalı," diyordu. Ona tek bir tavsiye verdim, eseri Madam de Pompadour'a olduğu gibi değiştirmeden, yumuşatmadan, bu gönderinin sebebini açıklayan bir kısa mektupla göndermesiydi. Bu fikri beğendi. Her yönüyle büyüleyici bir mektup yazdı, ama özellikle reddetmesi imkânsız bir gerçeklik tarzında. İki ya da üç ay hiçbir şeyden bahsedildiğini duymadan geçti; girişiminin sonuçsuz olduğuna inanmıyordu, ta ki Saint-Louis'nin bir görevlisi markizin cevabıyla evine gelene kadar. Eser hak ettiği gibi övülmüş; özverisi için teşekkür ediliyordu; çalışmasıyla aynı fikir paylaşıyordu, hiç gücenilmemişti ve yazarı ona müteşekkik ve istediği yardımı yapmaya orada hazır bir kadın bulacağı Versailles'a davet ediyorlardı: Görevli Matmazel de La Chaux'nun evinden çıkarken, nazikçe şöminenin üzerine bir rulo ellilik louis bıraktı.

Doktor ve ben Madam Pampadour'un bu yardımseverliğinden yararlanması için onu acele ettiriyorduk, fakat mahcubiyeti ve utangaçlığı erdemi kadar büyük bu kızla işimiz vardı. Eski elbiseleriyle nasıl karşılacağına çıkacaktı? Doktor bu sorunu hemen ortadan kaldırdı. Kıyafetlerden sonra, başka bahaneler ortaya çıktı, daha sonra başka bahaneler daha. Versailles, artık gidilemeyecek duruma gelinceye kadar gün ve gün erte-

leniyordu. Özel görevli daha ısrarcı, daha sitemkâr bir mektupla ve ilkiyle aynı miktarda ve aynı nezaketle takdim edilmiş meblağ ile tekrar geldiğinde bu konudan ona bahsetmeyeli bir süre olmuştu. Bayan Pompadour'un bu cömertliği hiç bilinmiyordu. Ve güvenilir adamı ve armağanlarının gizli dağıtıcısı Mösyö Collin ile konuştum. Bu adamdan haberi yoktu ve bana öyle geliyor ki bilmediği şey bir tek bu değildi.

Böylece Matmazel de La Chaux'nun zahmetten iki kez sıyrılma fırsatı oldu.

Evini şehrin dışına taşıdığından beri onu tamamen gözden kaybettim. Hayatının geri kalanıyla ilgili bildiğim, hepsi sadece keder, hastalık ve mutsuzluktu. Ailesinin kapıları ona tamamıyla kapanmıştı. Canını itina ile yakmış papazlardan boşuna işbirliği etmelerini istiyordu.

- Olması beklendiği gibi.

- Doktor onu hiç bırakmadı. Sahip olduğu tek âşığı, Hyacinthe sokağının küçük kapları, Montpellier ya da Toulouse'da doktorluk yaptığı, becerikli bir adamın hak ettiği ve dürüst bir adamın zorla elde edilmiş ününün getirdikleriyle büyük bir refahın tadını çıkardığı sırada, o bir tavan arasında yoksulluk içinde öldü.

- Ama bu da aşağı yukarı olması beklenen bir şeydi. Her şeyin daha iyi olması için, eğer iyi ve dürüst Tanié varsa, Tanrı'nın yolladığı bir Reymer de vardır; eğer iyi ve dürüst bir de La Chaux varsa, Gardeil'in payına düşecektir.

Ama bana öyle geliyor ki tek bir eylemden yola çıkarak bir erkeğin karakteri üzerine kesin karar vermek çok hızlı karar vermektir. Eğer böyle yaparsak, iyi insanların sayısı azalır ve cennete giden insanlar bile onların yanında daha çok kalır; aşta değişken olunabilir, kadınlarla namus ve onurdan yoksun olmadan dinden biraz kaçamak yapabiliriz. Bizler ne ateşlenen bir tutkuyu durduracak ne de sönmüş olanın içine dalacak ustalıkta değiliz, ki evlerde ve sokaklarda, onları ebediyete taşıyacak hayali suçları işlemeyen düzenbaz unvanını hak eden yeterince adam var. Bana bir kadına ihanet edip etmediğimi, onu aldatıp aldatmadığımı, hiçbir kadını sebepsiz yere terk edip etmediğimi soruyorlar. Eğer bu sorulara cevap vermek isteseydim, cevabım kızarak olurdu ve bu tartışma kıyamete dek sürerdi. Ama elinizi vicdanınıza koyun ve söyleyin bana, siz bayım hilekar sadakatsizlerin savunucusu, Toulouse doktoruyla arkadaş olur muydunuz? Tereddüt mü ediyorsunuz? Her şey söylendi ve bunun için Tanrı'ya dua ediyorum ki, kadınları sizden korusun.

Türkçesi: Selda Tezcan

Dürüst Hırsız

FYODOR DOSTOYEVSKI

Bir sabah, tam işime gitmek üzere hazırlanmıştım. İşte o anda hem aşçılığımı, hem de çamaşırcılığımı yapan ve aynı zamanda evimi yöneten Agrafena içeriye daldı. Girer girmez de beni şaşırtacak bir şey yaptı ve konuşmaya başladı.

O güne değin sesi soluğu çıkmayan sıradan, kendi halinde bir yaşlı kadıncağızdı. Altı yıl içinde Tanrı'nın her günü, pişireceği yemeğe ilişkin bir-iki sözcükten başka hemen hemen tek bir sözcük çıkmamıştı ağzından. Belki benimle konuşmuyordu. Daha doğrusu ondan hemen hemen tek bir şey duymamıştım.

O sabah, ansızın dili çözülerek şöyle konuşmaya başladı:

- Size bir şey demeye geldim beyefendi. Bir şey soracağım işte!

Böyle başladı ve sürdürdü:

- Küçük odacığı birine kiraya verseniz çok iyi olur.

- Hangi odayı? Söyler misin bana?

- Hangisi olacak efendim? Şu mutfağın yanındakini...

- Peki niçin kiraya vermem gerekiyor?

- Niçin mi? Niçin olacak? Diğerlerinin kiracıları var da ondan. Böylece niçin olduğu meydanda beyefendi, değil mi?

- Peki kim kiraya tutar o odayı? Kimsenin işine yarayacağını sanmam...

- Kim mi kiraya tutar?.. Elbette bir kiracı. Kim olacak?

- Fakat canım anacığım düşün bir kez... Oraya ne yatak sığar, ne karyola. Öyle daracık ki. O odada kim yaşayabilir söylesene! Oturacak yer bile yok.

- Ne diye otursun? Yalnız yatacak bir yer olsun yetişir. Oturacak yer isterse, pencerenin içinde de oturabilir.

- Hey Tanrım! Hangi pencere anacağım?

- Hangisi olacak beyefendi? Sanki bilmiyormuş gibi konuşuyorsunuz inanın... Sofadaki pencere işte! Oradaki pencerede oturur, bakar keyfine... Ya dikiş diker ya da başka bir iş yapar. Bilmem ama belki de sandalyede oturur. Bir sandalyesi var bir masası... Başka şeyleri de var ya...

- Kimmiş bu kiracı?

- Gün görmüş, çok iyi bir adam. Ben yemeklerini yaparım. Kendisinden oda ve yemek parası olarak aylık üç ruble alsam yetişir.

Uzun sözün kısası, bu işe epeyce kafa yorduktan sonra şunu anladım. Yaşlı bir adam, her nasılsa bizim mutfakçıyı kiralamak ve orada gününü gün etmek için bizim Agraşena'yı kandırmıştı. Agraşena'nın kafasına koyduğu şeyi ille yapmak gerekir. Bir başka deyişle eğer Agraşena, aklına bir şey koydu mu, onu oradan çıkarmanın olanağı yoktur. Yoksa ne yapar eder, bana rahat ve dirlik vermez. Sevmediği durumlar olursa? Öylesi zamanlarda hemen düşünceye dalar. Derin bir hüzne kapılır kendini. Bu durumsa en azından iki-üç hafta sürerdi. Bir süre yemek bozulur, çamaşırlar noksanlaşır, döşemelerse; temizlenmez, öyle bırakılırdı.

Özetle gönlün istemediği, insanın canını sıkın pek çok şey çıkardı ortaya. Bu pek çok şeylerin oluşu, elbette insanı üzerdi. Ama pek de belli etmeye gelmezdi. Bu sessiz sedasız kadının kendi kendine karar veremediğine bakarak, kendi düşünceleri üzerinde duramadığını hatta kişisel düşüncesi olmadığını çoktan beri algılamış ve sezmiştim. Buna özellikle dikkat ediyordum. Oysa kendisi, o kuş beyninde, bir düşünceye ya da girişime benzer herhangi bir şey oluştu mu, bunun uygulanmasına engel olmak, onu yaşarken öldürmekle birdi. Kendi rahatımı her şeyin üstünde tuttuğumdan olacak, sözü fazla uzatmadan hemen kabul ettim, önerisini.

- Hiç olmazsa bir pasaportu, bir kimlik cüzdanı ya da buna benzer başka bir şeyi var mı bu adamın? diye sordum.

- Olmaz olur mu hiç? diye yanıt verdi. Elbette var efendim. İyi görüşlü, görmüş geçirmiş bir adam. Bana da üç ruble vermeye söz verdi.

Ertesi gün, benim alçakgönüllü, bekâr evimde yeni, yepyeni bir kiracı ortaya çıktı. Buna gıcunmadığım gibi canım da sıkılmadı. Hatta için için sevindim bile. Genellikle ben bir yalnızlık içinde, hemen hemen bir çilehanede ömür tüketmeyi yeğlemişimdir. Tek başıma otururken, kime kimseye karışmaz, kimsenin de bana karışmasını istemez görünürdüm. Bu bana anlatamayacağım bir mutluluk verirdi. Hemen hemen hiçbir tanıdığım yok diyebilirim. Zaten dışarıya da pek az çıkarım. On yıl bir yabanıl horoz gibi oturup durduktan sonra, elbette bu vahşi yalnızlığa bal gibi alışılır gider. Böyle çileli bir yalnızlık içinde, hizmetçim Agraşena'yla birlikte, hiç değişmeyen bekâr evinde, on-on beş yıl belki de daha çok yaşamak, doğrusu pek de iç açıcı bir yaşam değildi. Bunun içindir ki işte, böyle çok sessiz, sedasız, kendi halinde bir insanın, bu durumda evin içinde ortaya çıkması bana Tanrı'nın bir bağıışı oldu sanki.

Hizmetçi kadın, gerçekten yalan söylememişti. Kiracı sahiden akli başında, görmüş geçirmiş biriydi. Kimlik cüzdanından bakıldığı zaman eski bir asker olduğu öğrenilebiliyordu. Oysa ben onun kimlik cüzdanını elden geçirmeden bile yüzüne ilk bakışında bunu anlamıştım. Evet, bu bir beceri işidir. Özen gösterilirse, hemen de anlaşılır. Kimin ne olduğunu kolayca anlamak da benim becerilerim arasındaydı. Astafiy İvanoviç

yani Agrafera'nın getirdiği kiracı, oldukça iyi bir insandı. Benzerleri arasında ön sıralarda gelirdi. Bu yüzden hemen kaynaşıp anlaştık. Hep beraber güzel sayılabilecek bir yaşamı paylaşarak sürdürmeye başladık. Ama Astafiy İvanoviç'in en güzel yanı, onun arada sırada da olsa bize çok güzel öyküler anlatmasıydı. Yaşamımın bu keşiflere benzerliği ve can sıkıcılığı içinde, böylesine bir öykücü benim için tam bir hazineydi. Yıllar yılı arasam bulamayacağım türden bir öykücü. Bir kez, üzerimde büyük bir etki yapan şöyle bir öykü anlattı bana. Çok etkilendiğim bu öyküyü, işte şimdi anlatacağım bir olay nedeniyle anlatmıştı bana.

Bir gün evde tek başına kalmıştım. Astafiy ile Agrafera işleri nedeniyle dışarı gitmişlerdi. Onların dışarı çıkışlarından sonra ansızın kapıdan içeriye birisinin girdiğini duydum. Sofadan ayak sesleri gelince, bunun bir yabancı olduğunu ayırt ettim. Duygularımda yanılmamıştım. Hemen kapıyı açtım. Gerçekten sofada güz mevsiminin buz gibi havasına karşın, sırtında salt bir ceket bulunan, kısa boylu, tıknaz bir adam durmaktaydı.

- Benden ne istiyorsun? diye sordum... Adam şu karşılığı verdi:

- Memur Aleksandrov, burada mı oturuyor acaba?

Onun sorusunu olumsuz bir şekilde karşıladım:

- Yok kardeşim, burada öyle biri oturmuyor! Haydi size güle güle!..

Üzgünüm...

Davetsiz konuk, kapıya doğru kendisini garantiye alıp çekildikten sonra:

- Nasıl olur? Kapıcı burada bulunduğunu söyledi, diye yanıt verdi.

- Git arkadaşım, haydi git buradan... Çek arabamı!..

Adamın süklüm püklüm gidişine baktım bir süre.

Ertesi gün, öğleden sonra, Astafiy İvanoviç, onardığı ceketimi, üzerimde giyim için hazırlar, prova ederken yine birisi sofaya daldı. Hemen kapıyı açtım.

Dünkü adam, hiç çekinmeden gözlerimin önünde redingotumu büyük bir soğukkanlılıkla askıdan çıkardı. Sonra dürüp büküp koltuğunun altına kısırdı. Derhal evden dışarı fırladı ve koşarak uzaklaşmaya başladı. Tüm bunlar olup biterken Agrafera'nın şaşkınlıktan ağzının açık kalması görmeye değerdı doğrusu. O gerçekten çok şaşırmıştı bu duruma. Ama redingotumu onun elinden kurtarmak için hiçbir girişimde bulunmadı. Astafiy İvanoviç ise hemen uyanık hırsızın ardından hızla koşmaya başladı. Bu girişimden on dakika kadar sonra, ne yazık ki eli bomboş olarak dönüp geldi. Soluk soluğaydı. Adam elinden kaçıp canını kurtarmıştı.

- Ne yazık ki şansımız yaver gitmedi Astafiy İvanoviç. Neyse yine de dua etmek gerek. Kendisini tutamadık ama iyi ki paltoyu almadan gitti buradan. Kâr kârdır yine de... Yoksa hırsız uyanıklık etseydi, bize bal gibi hapı yutturabilirdi. bu malların üstüne bir bardak soğuk su içecektik, o zaman.

Olup bitenlerden Astafiy İvanoviç o kadar şaşalamıştı ki, ben kendisine bakarken, eyleme geçirilen hırsızlığı bile unutup gittim. Çalınan mal, umurumda bile değildi gerçekten... Astafiy İvanoviç ise ne yapılsa kendine gelecek gibi değildi. Her saniye elinden işi bırakıyor, sorunu yeniden evirip çevirip anlatmaya başlıyordu. Öyle de güzel anlatıyordu ki...

Ballandıra ballandıra her şeyin nasıl olduğunu, sonra ne şekilde sonuçlandığını, kendisinin orada nasıl durduğunu, gözlerinin önünde, iki adım uzaklıkta redingotun nasıl aşırıldığını anlatıyor; sonra da hırsızlığın nasıl bir sonuca vardığını, nasıl olup da adamı elinden kaçırdığını açık yüreklilikle söylüyordu. Aradan bir süre geçince; yeniden işine dönüyor, bu kez bir daha işi bırakıyordu. Sonunda kapıcıya gidip sorunu ona açtığını, "evinde bu türden şeylerin olmasına nasıl izin veriyorsun?" diye çıktığını gördüm. Kapıcının göz yummasını yadırgamış, o yüzden kendisiyle çekişmişti. Bu ağız dalaşı onun bazı konularda ciddiyetini anlatmaya yetiyordu. Kapıcıyla tartıştıktan sonra, yine yukarı dönerek işinin başına geçti. Oturur oturmaz da çalışmaya koyuldu. Her şeyin nasıl oluştuğunu bir kez daha üşenmeden sil baştan anlattı." O şurada duruyordu işte. Ben de orada. Acımasız herifçiöğlü gözlerimizin içine baka baka, bizden hem de iki-üç adım ötede becerdi bu işi... Redingotu askıdan alıp sıvıştı," diye kendi kendine söylenmeye başladı. Uzun sözün kısası, Astafiy İvanoviç, elinden bunca iş geldiği, tümünü de esirgemedi, çekince duymadan yapıp ettiği halde, fazladan mızımlanan, homurdanan ve sürekli geçmişte, başından geçen olayları kendi kendine söylenerek anlatan bir insandı.

Akşam olunca, ona bir bardak çay uzattım. Canım sıkılıyor, yüreğim daralıyordu. Redingot öyküsünü anlatırsa belki açılabilirdim. O yüzden sorunu kurcalayıp ateşlemek için:

- Bizi de dedim, budala yerine koydular inanın, Astafiy İvanoviç.

Der misin "anlat" diye... Bu öykü o kadar çok yineleniyor, Astafiy İvanoviç öyle kendinden geçerek ayıla bayıla anlatıyordu ki olay bana artık çok komik gelmeye başlamıştı.

- Doğru beyefendi, diye başladı Astafiy İvanoviç, bizi resmen budala yerine koydular. Giysi kendimin olmadığı halde gerçekten çok üzüldüm. Öyle üzüldüm ki işte onu anlatamam. Kan beynime çıktı. Öfkeden küplere bindim ama neye yarar... Bana göre yeryüzünde bir hırsızdan daha korkunç ve bayağı bir yaratık bulunamaz. Başkaları neyse ne ama, bu senin emeğini göz nurunu, ona onca döktüğün alın terini, harcadığın zamanı çalmış oldu kahrolası!.. Alçak herif... Artık düşünmek bile istemiyorum... Nasıl da iç etti redingotunu?.. Diyorum ya, bir hırsızdan daha kötüsü yoktur. Rahatça ona bir yılan diyebiliriz. Alçak adam.. Püff be! Artık onu aklıma bile getirmek istemiyorum. Bu iş aklıma geldikçe

kuduracak gibi oluyorum. Nasıl beyefendi... Siz çaldırdığınız malınıza hiç acımıyor musunuz Tanrı aşkına?

- Evet yerden göğe hakkın var Astafiy İvanoviç... İnsanın eşyası çalınmaktansa, ateşe düşüp yansın daha iyi bence... İnsanın gerçekten çok zoruna gidiyor.

- Elbette gider canım... Ama yine de her hırsız bir olmaz biliyor musun? Vaktiyle benim yanık başımdan da buna benzer bir olay geçmişti. Ben de bir hırsıza rastlamıştım. Ama adam dürüsttü.

- Tuhaf şey, dürüst ha? Hırsızın da dürüstü mü olurmuş hiç? Evet, böyle bir şey olamaz... Asla olamaz bence. Olur mu hiç Astafiy İvanoviç..

- Elbette bu düşüncenizde haklısınız. Hırsız da dürüst olur mu hiç? Evet evet böyle bir şey olamaz. Yalnız şunu belirtmek istiyorum ki adam dürüst olmasına karşın çaldı... Yalnızca açınacak durumda olan bir adamdı o!.. Çaldı ya, acıdıkları için...

- Bu iş nasıl oldu Astafiy İvanoviç? Anlatsana hele!

- Oldu işte ne bileyim?.. İki yıl kadar önceydi. Böyle bir olay çıktı ortaya. O günlerde hemen hemen bir yıl kadar İşsiz kalmıştım. Tam bir iş bulup çalışmaya başlamak üzereyken, yazgısı ters gitmiş, düşmüş bir adamla tanışıp onunla yakınlık kurdum. Salaş bir meyhanede karşılaştık onunla. Ayyaş, düşmüş asalak, işsiz güçsüz herifin biriydi bu. Önceden bir yerlerde iş bulup çalışmış ama içkiye aşırı düşkünlüğü yüzünden atmışlar işinden. Bu kovulma onu bedbaht etmişti. Dedik ya hayırsızın teki işte! Üstte yok, başta yok. Bazen kaputunun altında gömleğinin bile olmadığı çoğu zaman düşünülebilir. Ne şekilde olursa olsun, eline geçen tüm parayı içkiye veren biri olmuştu. Ama kavgacı biri değildi. Dingin yaratılışlı, sessiz, özellikleri olan biri. Hatta sevimli, şöyle ya da böyle iyi huylu bir adam. Bir şey istemez. İnsanın karşısında ezilir büzülür. O vakit de anlaşılır ki zavallı adam, içki içmek zorundadır ve bunu istiyor. O zaman dilersen kendisine içki verirsin. Ben de onunla işte bu koşullar altında tanıştım. O da bana olasıya bağlandı... Benim için öyle ya da böyle ne olursa olsun fark etmezdi. Hepsi birdi anlayacağın. Nasıl bir insandı ya... Yakınlık duyduğuna köpek gibi sadakatle bağlanırdı. Bana da öyle davrandı işte. Nereye gidersem gideyim, arımdan eksilmez, düşerdi peşime. Düşerdi değil koşardı hatta. Oysa kendisiyle yalnızca bir kez karşılaşmıştık. Kurnazlığına da diyecek yoktu hani. Öncelikle gece yanımda bir kez olsun kalmak için yalvarıp yakardı. Eh ben de razı olup yanıma aldım. Kimlik cüzdanı düzenli ve noksansızdı. Kötü bir insan da sayılmazdı. Ertesi gün yine benim yanımda kalmak için ısrar etti. Bunu üçüncü gün izledi. Günboyu pencere içinde oturdu durdu. Yine o geceyi bende geçirmek için yanımda kaldı. "Eh artık," dedim içimden, "bu bana iyice alıştı. Artık benden kesinlikle ayrılmaz. Başıma püsküllü bela kesildi." hem içki ver, hem karınım doyur, hem dereceleri

evimde kalsın... Olacak iş değildi hani. İşte yoksul bir adamın sırtına bir kambur daha... Daha önce de bana olduğu gibi bir memurun başına tebelleş olmuş. Ona da aynı şekilde sadakatle bağlanmıştı. Hep birlikte yiyip içiyorlardı. Ama o işi tümüyle içkiye vurup arada yok olup gitti. Bunun adı Emelya'ydı. Yani Emelyan İliç. "Bu adamı ben ne yapayım?" diye düşünüp taşındım. Onu yanımdan kovarak uzaklaştırmaya çalışmak hem utanç verici, hem de bir insanlık suçuydu. Bu yüzden onu postalayamazdım yanımdan. Tanrım, ne kadar da acınacak durumda, yok olmuş bir yaratıktı. O kadar sessiz, soluksuz ki görenler ağzı var dili yok sanırdı. Hiçbir şey sormadan oturup durur, yalnızca sadık bir köpek gibi yüzüme, gözümün içine bakardı. İçkicilik, ayyaşlık, bir insanı ancak bu kadar insanlık karakterlerinden uzaklaştırabilirdi. Onun bu bozulmuşluğu hayli düşündürürdü beni. Kendi kendime bir fırsat yakalayıp da şunları ona nasıl söyleyeceğimi düşünür dururdum: "Çek arabanı, haydi defol git Emelyanuşka! Senin yanımda yapacağın hiçbir iş yok. Ne kendine, ne bana yararın dokunabilir. Sen yanlış bir yere adım atıp kapıldın. Nerdeyse senin yüzünden ben bile yiyecek bulamayacak durumdayım. Seni kendi paramla geçindirmeye gücüm yok. Bunu nasıl yapabilirim?" Kendisine tüm bunları acımadan söyleyecek olursam, "ne yapar acaba?" diye oturup uzun uzun düşündüm. Ağzımdan çıkan bu hiç de hoş olmayan sözleri duyunca, bana nasıl mahzun mahzun bakacağını, karşımda ağzından tek söz çıkarmadan uzun uzun oturacağını, sonra da ansızın pencereden fırlayıp kırmızı kareli delik deşik bohçasını alacağını (eh artık içinde ne olduğunu Tanrı bilir, çıplaklığını kapatsın, deliklerini kimseler görmesin, üstelik sıcak tutsun, üşümesine engel olsun diye kaputuna nasıl çeki düzen vereceğini - adamcağız çok kibar ve o derecede de duyguluydu -) şöyle bir göz önüne getirdim, elimde olmayarak. Sonra kapıyı usulca, istemeye istemeye açıp gözyaşları içinde merdiveni nasıl çıkacağını getirdim aklıma. O anda birden kahrolacak hatta yok olacak... Yazık değil mi ya bu adama? Öyle acıdım öyle acıdım ama benim durumum da ortada. Dur ne olur Emelyanuşka! Benim soframda artık uzun süre şölene konamayacaksın. "Bu değirmenin suyu nereden geliyor?" demezler mi adama? Bir süre sonra buradan başka yere götüreceğim evimi... Açıkçası taşınacağım. Sen de beni bir daha burada bulamayacaksın... İşte beyefendi, bu düşüncelerle biz bu amacımızı gerçekleştirip taşındık oradan.

Oturduğumuz evden taşınırken, Aleksandra Filipoviç, Tanrı rahmet eylesin, "Senden çok memnun kaldık, Astafiy... Köyden geldiğimiz zaman seni asla unutmayacağız," diye söz verdi.

Bu adam benim o zamanki efendimdi, daha sonra öldü zavallı. Ben onun yanında odacılık yapıyordum. İyi insandı hakçası. Ama daha o yıl geçmeden öldü. Onu gömüp, dinsel töreninde bulunduktan sonra, eşya-

larımı yanıma aldım. Biraz olsun param vardı. O günden sonra dinlenmeye çekilmeye kararlaştırdım. Daha doğrusu aklımdan öyle geçti işte. Yaşlı bir kadıncağızın yanına gidip anlaşılarak oturdum. Bana küçük bir odacı k vermişti. Oradan kapağı attım. Bir sığıntıydım sanki. Zaten kadıncağızın boş olarak küçük bir odası bulunuyordu. Zamanında dadılık görevleri yapmış bulunan kadıncağız şimdiyse küçük bir emekli geliriyle yaşıyordu. O da kendi başınaydı zaten. Şimdilik hoşça kal dostum, gözümün nuru, Emelyanuşka, beni bundan sonra göremeyeceksin. Ama beyefendi, düşünün bir kez... Akşamleyin eve döner dönmez, o gün de bir ahababı görmeye gitmişim zaten, ilk önce Emelya'yı görmeyeyim mi? Evde sandığımın üzerine tünemiş oturuyor. Kareli bohçası da yanındaydı. Kaputunu üstüne çekmiş, büyük bir ilgiyle yolumu gözlüyordu. Can sıkıntısından kendini kurtarmak için yaşlı kadından uçlandığı bir dua kitabını baş aşağı ters tutarak sözüm ona okuyordu. İşte beni yine ne yapıp edip bulmuştu. Kollarım çaresizlikten, yılgınlıktan yana düştü. O iki dal gibi duran kollarımı kımıldatamıyordum. İçimden, "Eh elden ne gelir," dedim. Çaresizim. İlk kez karşılaştığımda kovmamış olmam, başıma dert olmuştu. Hemen kendimi toplayıp: "Kimlik cüzdanını getirdin mi Emelya?" diye birden soruverdim.

Daha sonra beyefendi, oturup düşünmeye başladım. "Bu serseri adam benim için büyük bir engel oluşturur mu? Beni fazlasıyla zorlayacak mı? Sıkıntıya düşürecek mi? Pahalıya patlar mı benim için?" diye uzun uzun düşündüm. Durum hiç de öyle görünmüyordu. Yiyeceği yemeği düşündüm. Eh sabahları bir parça ekmek veririm. Yanında da lezzetli bir şekilde boğazından geçsin diye biraz soğan alır veririm. Öğle öğününde yine soğan ekmek, akşamları da yine soğanla iştah açıcı birazcık şıra. Eğer ekmeği isterse tabii... Eh, bir de lahana çorbası olursa, tka basa doyarız evelallah... Aslında ben çok yemek yemem. O da içki içtiği için yemeğe fazla düşkün değildir. Onun için biraz votkayla şarap yeterli gelir. İçki masrafıyla benim belimi bükeceği korkusu aklıma karıştırdı. Oysa bir anda aklıma bir şey geldi. Bu düşünce beynimin içine derinlemesine yerleşti. "Eğer Emelya çekip gitseydi, ben yaşamım boyunca mutsuz olurum," diye düşündüm... O zaman ona artık iyilik eden bir baba olmaya karar verdim. Onu yıkılmaktan, çökmekten kurtarmalıydım. Onu içki içmekten derhal caydırmalıydım. "Dur bakalım," diye aklımdan geçirdim... "Peki Emelya burada dilediğin gibi kalabilirsin... Ama artık dikkatli ol! Kesinlikle yönetimi elden bırakma. Kumandaya da her zaman kulak ver!..."

Daha sonra kendi kendime şöyle dedim: "Şimdi onu bir işe alıştırmalıyım. Ama birdenbire değil. Önceleri biraz gezip tozsun. Bu sırada da ey Emelya, ben senin ne işe yaradığını yerin dibinde olsan, bulup çıkarırım. Çünkü efendim, tüm işlerde her insanda yetenek aranır. Ona çaktırma-

dan dikkat etmeye başladım. Yılğın, umudu kırık bir adam olduğunu görüyordum. Her şeyden önce efendim, tatlı, kulağa hoş gelen sözler sarf ettim:

"Emelyan İliç, sen kendine biraz çekidüzen versen, çok iyi olur. Bütün bunları yapamaz mısın? Kendine biraz çeki düzen veremez misin?.. Şey yani kendine çeki düzen vermek zor mu bu kadar? Bugüne dek başıboş gezip tozduğun, orada burada yapayalnız ayaklarını sürüdüğün yeter. Bak üstün başın ne kadar dökük! Giysilerin lime lime. Doğrusunu söylemek gerekirse, sırtındaki kaputun yapsa yapsa kevgirlik yapabilir sana. Çok kötü gerçekten! Onurunu kurtarıp korumak zamanı çoktan geldi."

Emelyanuşkam lök gibi oturuyor, başcağızını öne eğip uslu uslu dinliyordu. Elden ne gelir? Akla yatkın tek bir söz çıkmıyordu ağzından. Beni uzun bir süre ama uzun bir süre dinledikten sonra içini çekti:

- Neden Emelyan İliç, böyle üzgün bir şekilde iç çekiyorsun? diye sordum kendisine.

- Şey... Bir şey yok Astafiy İvanoviç, hiç kafanızı takmayın bu gibi şeylerle. Bugün Astafiy İvanoviç, iki kadın sokakta kıyasıya kavga ettiler... Biri öbürünün bir sepet böğürtlenini döktü saçtı yere. Ama bilmeyerek.

- Eee, ne var bunda bu kadar üzülecek?

- Öbürü de onun frenküzümü sepetini bilerek devirdi. Hatta hırsını yememeyip ayağıyla ezip çiğnedi.

- Peki daha sonra neler oldu Emelyan İliç? Ani atsana!

- Hiçbir şey olmadı Astafiy İvanoviç! Yalnız bunu söyleyecektim. Olup olacağı bu kadar!..

- Hiç haa? Hiç öyle mi Astafiy İvanoviç? Demek bunları öylesini laf olsun diye mi ha? Ee artık bunun o kadar önemi yok, diye düşündüm. Emelya Emelyanuşka! Sen içkiyle birlikte aklını da gövdeye indirmişsin!..

- Şey... Bir beyefendi de Gurkovaya Caddesi'nin... Bardon Sadovoy'un oralarda bir bey yere para düşürdü. Köylünün biri de görüp "Benim," dedi. "Bir başkası da görmüştü yere düşen parayı. O da "Hayır, benim," dedi. "Ben senden önce gördüm," diye de sözlerine ekledi.

- Eee, sonra Emelyan İliç?

- Köylüler arasında kıyasıya kavga çıktı, Astafiy İvanoviç. Sonra polis geldi. Parayı düştüğü yerden alıp sahibine geri verdi. İki köylüye de karakola çekip gözlerini korkuttu.

- Peki ne var bunda? Bunun neresi önemli ki? Neyin üstünde durmalı bunun?..

- Hiiiçç Astafiy İvanoviç. Şey oradakiler buna pek güldüler de.

- Eh Emelyanuşka! Tanrı senin iyiliğini versin! Halk güldü de ne demek?.. Sen aklını kaçırmışsın. Bir meteliğe satmışsın aklını. Emelyan biliyor musun kuzum, bir şey söylemek istiyorum sana.

- Ne var Astafiy İvanoviç? Nerden bileyim?..

- Kendine şöyle ya da böyle herhangi bir iş bul. Seni uğraştıracak... Gerçekten bul. Yüzüncü kez söylüyorum sana. Lütfen kendine acı. Böyle boş boş gezmekten eriyip tükeneceksin. Ya da kafayı yiyeceksin kuzum!.. Merhamet et kendine!

- Nasıl bir iş? Ortalıkta iş kaynıyor da sanki... Ne iş bulacağımı da bilemiyorum Astafiy İvanoviç... Beni bu halimle kim işe alır ki? Öyle değil mi Astafiy İvanoviç?

- Seni ayyaş biri olduğun için işten çıkardılar, Emelya. Bunu biliyorsun değil mi?

- Şey... Bugün küfeci Vlas'ı karakola çağırdılar, yeri gelmişken söyleyeyim, Astafiy İvanoviç.

- Peki neden çağırmışlar Emelyanuşka? Biliyorsan söyle!..

- Şeyy, neden olduğunu bilmiyorum. Gerçekten işin o yanını bilmiyorum ama Astafiy İvanoviç, eğer onu karakola çağırdıysa, elbette bir nedeni vardır. Çağırılması gerekmiştir de ondan.

"Ah," diyorum içimden, "ikimiz de mahvolduk gitti Emelyan. Tanrı bize işlediğimiz suçların tümünün de cezasını verdi işte. Ama efendim, işte böyle bir herifle insan ne yapabilir, siz söyleyin ne olur?.."

İşin aslına bakarsanız, adam, olması gerekenden çok akıllıydı. Hinoğlu hindi anlayacağınız. Beni öyle karşımda dinler, dinler! Öfkelendiğimi küplere binmek üzere olduğumu anlayınca da paltosunu aldığı gibi ortalıktan kaybolurdu. İzini de belli etmezdi. Akşamlara dek orda burda aylak aylak dolaşır, işi başıboşluğa vurur; hava karardı mı da küfelik olmuş bir halde dönerdi.

Ona içkiyi kim verirdi? Parayı nerden bulurdu? Onu Tanrı bilir. Yalnız bu konuda tek bir suç kabul etmiyorum.

Bir gün ona:

- Hayır Emelyan İliç, yetişir artık bu kadar içtiğin. Duyuyor musun beni? Bir daha eğer içkili gelecek olursan, kendini kapının önünde bulursun. Geceyi merdivende geçirirsin. Asla seni içeriye almam, dedim.

Beni hiç yanıt vermeden dinledi Emelyan ve ertesi gün evde kaldı. Daha ertesi gün de çıkmadı bir yere. Ama üçüncü gün yeniden ortadan toz oldu. Bekle bekle, gelmez. Doğrusu epeyce merak etmeye başlamıştım. Üstelik kendisine çok acıyordum. "Ne yaptım ben?" diye kendi kendime düşünmeye başladım. "Onu korkuttum, şimdi nereye gitti acaba? Zavalı Emelyanuşka! Belki artık buralara hiç gelmez de... Ah Tanrım, ne yaptım ben?.."

O gece yine gelmedi. Sabahleyin sofaya çıkıp baktığımda, onun orada uyumakta olduğunu gördüm. Başını eşiğe dayamış, kapı aralığında yatıyordu. Soğuktan donmuş kaskatı olmuştu adeta.

- Tanrı iyiliğini versin Emelyan! Ne yapıyorsun? diye sordum. Nereye kayboldun böyle?

- İşte siz bana kızdınız Astafiy İvanoviç, diye kuru kuru konuşmaya başladı. Beni sofada bırakmaya karar verdiniz biliyorum. Bu yüzden Astafiy İvanoviç, içeri girmeye cesaret edemedim ben de... İşte gördüğünüz gibi burada yattım.

Onun bu davranışı beni öfkelenlendirmişti. Ama aynı zamanda acıdım da... İçimde bir şeylerin koptuğunu duyumsadım:

- Sen Emelyanuşka, kendine başka bir iş bulamaz mıydın? Kapı önünde nöbet tutmak sanki bir meslekmiş gibi...

- Lütfen söyleyin o zaman... Kendime başka hangi işi seçebilirim Astafiy İvanoviç? İşte siz söyleyin, ben de onu seçeyim.

Öylesine küplere binmiştim ki:

- Sen, demeye başladım. Ey yok olmuş insanoğlu!.. Keşke terzilik gibi bir şeyler öğrenseydin. Paltona bak. Sanki kevgir gibi olduğu yetmiyormuş gibi bir de kalkıp onunla merdivenlerin tozunu alıyorsun. Eline bir iğne geçersen de delikleri, adam gibi yamasan olmaz mı? Seni gidi küfelik adam!.. İçki fişisi seni!..

Derken bu sözler ağzımdan çıkar çıkmaz, eline bir iğne aldı. Ben ona bunu gerçekten şaka olsun diye sarf etmiştim. Ama o korkusundan kaputunu üstünden çıkarıp yamamaya hazır duruma getirdi, ipliği iğneye geçirmeye çalıştı. Ben de ona bakmaya koyuldum. Eh bu arada gözleri karardı sanırım. Elleri titremeye başladı. İşte o kadar! Çalışıp didiniyor, çabılıyor bir türlü iğneye ipliği geçirmeyi beceremiyordu. Gözlerini görebilmek için kırpıştırıyor, ipliği diliyle ıslatıyor, eliyle kıvrıyor ama bir şeyi halledemiyordu. Elindekini öfke içinde yana bırakarak bana döndü:

- Eh Emelya, bana onur verdiniz! İyi ki başkaları yok. Eğer onların önünde olsaydı bu, kafanı sıkar, suyunu çıkarırdım. Yoo, hayır, ben sana senin gibi saf temiz bir adama, bunu biraz eğlenmek, utandırmak için söylemiştim. Git artık Tanrı yardımcın olsun! Şimdi gel otur da bir daha böyle yanlışlar yapma! Merdiven başlarında yatma. Beni de utandırma Emelyan!..

- Ama elimden başka ne gelir Astafiy İvanoviç? Başka ne yapayım? Her zaman dut gibi sarhoş olduğumu, hiçbir işin ucundan tutamadığımı, bu yüzden de bir işe yaramadığımı ben kendim de biliyorum. Elimde olmadan sizin gibi bir velinimet, velinimetimi boş yere öfkelenlendiriyorum. Boşuna...

O anda, aniden morarmış dudaklarını tuhaf bir tireme aldı. Bir gözyaşı damlacığı, solgun yanaklarından kayarak hızla, çalı gibi sert ve karışık sakalına yuvarlanarak orada titredi. Ansızın benim Emelyam, gözyaşlarına boğulup gitti. Aman tanrım, sanki yüreğime hançerler saplanmaya başlamıştı, o an...

- Yahu sen de çok duygulu bir insanmışsın haa, dedim... Bu kadar olduğunu inan hiç tahmin etmezdim. Sonra kendi kendime düşünmeye başladım... Bundan böyle bu adamı kendi haline bırakmalıyım. Gürültüye giderse, yapacak bir şey yok. Hayır, biçare Emelyan, senden ne köy olur, ne kasaba!.. Hiçbir işe yaramazsın sen! Yaramayacaksın da... Yalnız kendi kendini mahvedip tüketeceksin, o kadar."

Evet efendi, burada dile dolayıp anlatacak o kadar çok şey var ki. Tüm sorun o kadar boş, o kadar biçimsiz ki, sözünü bile etmeye değmez. Siz efendi... Yani siz onun öyküsüne metelik vermezsiniz. Oysa ben, bu olan bitenlerin hiç olmamış duruma gelmesi için neler bağışlamazdım ki... Efendi, benim, bir pantolonum vardı. Kahretsin, iyi, çok güzel bir pantolon. Mavi kareli, onu buraya gelen bir çiftlik sahibi ısmarlamıştı. Ama sonda dar diyerek istemedi. Satın da almadı. İşte o güze! pantolon, bu koşullarda elimde kaldı.

Değerli bir pantolon olduğunu aklımdan geçirdim... Bit pazarında ola ki beş ruble verirler; vermezlerse eğer Petersburglu efendiler için iki pantolon yaparım. Hatta bir yelek kuyruğu için parça da kalır. Bu bizler gibi yoksul birileri için, bilirsiniz çok iyi bir şeydir. Bulunmaz Hint kumaşı gibidir sanki, bizler için... O zaman Emelyanuška'da görünüşe göre elle tutulur, güvenilir, sağlam ama üzgün durumlar görülmeye başladı. Dikkat ettim, bir gün içmedi. Daha sonraki gün yine içmedi. Üçüncü günse ağzına ispiertolu gram bir şey koymadı. Ama öylece baykuşa dönmüştü. Açıkla bir durum alarak üzgün üzgün oturuyordu. Ya adamın cebinde meteliği yok yine ya da artık doğru yolu bulmuş. Kendi kendine her şeyden elini eteğini çekmiş. Hatta pes demiş. Aklını başına toplamış diye iyi şeyler düşünüyorum hakkında. Efendime söyleyeyim, işte her şey anlattığım gibi oldu. Günlerden bir gün...

Büyük bir bayram günüydü. Ben akşam duası etmek için gittim. Dönünce bizim Emelya'yı pencerede fitil gibi içmiş bir durumda buldum. Öyle bir sallanıyordu ki... "Yaa, demek böyle dostum?" diye düşündüm. İçerden bir şey almak için dosdoğru sandığıma bakmaya koştum. Bak-tım, pantolon olması gereken yerde yoktu. Oraya buraya bakıyorum; yitip gitmiş. Dört bir yanı iyice araştırıp da pantolonu bulamayınca, sanki yüreğim o anda parça parça oldu. Yaşlı kadına koştum. Öncelikle onu sıkıştırdım. Doğrusu günahını almıştım. Ortada kanıt olmasına karşın, Emelyan'dan hiç mi hiç kuşkulandım. Herifçioğlu karşımda içkili ve kendinden geçmiş bir durumda oturmaktaydı. Yaşlı kadın dönüp şöyle konuştu: "Hayır efendim, Tanrı aşkına, ben pantolonu ne yapayım? Yoksa kendim mi giyeceğim? Benim etekliği de az önce bir adam yürüttü. İşte yani söylemek istediğim bu... Bilmiyorum, hiçbir şeyden de haberim, yok, anlaşıldı mı?"

Buraya kimin gelip gittiğini sordum. "Hiç kimse gelmedi beyefendi," diye karşılık verdi. "Ben sürekli buradaydım. Emelyan İliç çıktı, sonra yine geri döndü. İşte karşınızda oturuyor. Bir de ona sorun bakalım."

Ben de ister istemez Emelyan'a döndüm:

- Emelyan, dedim, benim yeni pantolon belki sana gerekmiştir. Aldın mı almadın mı? Onu bir toprak sahibi için dikmişim. Anımsıyor musun?" Bu soru üzerine serinkanlı bir biçimde: "Hayır," diye karşılık verdi; "Astafiy İvanoviç, yemin ederim ki ben almadım."

- Gördünüz mü başıma gelenleri? Yeniden pantolonu aramaya koyuldum. Bir süre arayıp taradım. Ama yoktu işte, bulamadım. Emelya ise içi içki dolu fiçı gibi karşımda sallanıyordu. Sonunda sandığın üstüne, onun tam karşısına çöküp kendisini şöyle bir göz ucuyla süzdüm, "Eyvah," diye düşündüm. Yüreğim ateş kesilmiş, kan beynime sıçramıştı. Ansızın Emelya da bana bakmaya başladı:

- Hayır, dedi, Astafiy İvanoviç, sizin pantolonu, şey... Siz belki onu yürüttüğümü aklınızdan geçiriyorsunuz. Ama ben almadım, inanın.

- Öyleyse, Emelyan İliç; pantolon buradan ayaklanıp gitti. Öyle mi acaba?

- Hayır Astafiy İvanoviç, onu hiç görmedim dersem inanın. Belki de öyle...

- Demek ki Emelyan İliç, kendiliğinden ortalıktan yitip gitti!

- Bilmem... Belki de kendiliğinden sırra kadem basmıştır, Astafiy İvanoviç...

Kalkıp pencereye doğru gittim, onun sözlerini dinledikten sonra. Oraya varınca, lambayı yaktım. İşimi yapmaya koyuldum. Bir alt katta oturan memurun yeleğini onarıyordum. Bir yandan da yüreğim yana yana eziliyordu. Hani abartmak olmasın ama bütün gardırop yanıp kül olsa, bu kadar üzülmezdim. Yüreğimin öfke küpüne döndüğünü Emelya sezinledi. Çünkü efendim, bir adam kötülük yapmışsa, yıkımı bir kuşun gelecek olan fırtınayı önceden sezdiği gibi duyumsar. Bunu bilir bunu söylerim işte.

Sesi titreyerek:

- Biliyor musunuz Astafiy İvanoviç, diyerek Emelyanuşka, konuşmaya bir şeyler anlatmaya başladı. Sesi giderek titriyordu. "Bugün Sağlık Memuru Antip Prohoroviç, geçenlerde dünyasını değiştiren arabacının karısıyla baş göz olmuş."

Ona gözlerimi çevirdim. Hem de öfke içinde çevirdim, gözlerimi. Bakışlarım gözlerini delerce-sine tedirgin etmeye başladı onu. Emelya derhal sezinledi bunu. Yerinden güçlükle kalktığını karyolaya doğru yaklaştığını, orada ne aradığını bilmeden bir şeyler aradığını, daha doğrusu önce-leri arar gibi yaptığını gördüm. Bir süre bekledim. Uzun zaman orada oyalanıp durdu kendi kendine söylenmeye başladı: "Yok işte, yok!.. Ne-

reye gitti acaba bu namussuz?" Ne yapacak acaba diye beklemeye koyuldum. Emelyan bu kez yere çömelerek karyolanın altına girdi. Ben artık kendimi tutamadım:

- Emelyan İliç, kendine gel... Neden böyle çömelerek yerlerde sürünüyorsun sen?

- Astafiy İvanoviç, ben hiçbir şey... Belki iyice ararsak bulunur...

- Yaa, dedim Emelyan İliç, dinle beni!..

- Neden susacakmışım Astafiy İvanoviç? Ne var söylesene!

- Sen, dedim, bir hırsız, bir yankesici gibi benim sana yaptıklarına, iyiliklerime, ekmeğime, tuzuma karşılık... Biliyorsun bunların tümünü verdim sana ben. Sen de tüm buna karşılık onu çalmadın mı?

Yani efendim herif önümde, diz üstü sürünerek yürümeye başladığı anda içim zoka yemiş gibi burkulmaya başladı.

- Hayır, diyerek itiraz etti. Hayır Astafiy İvanoviç! Yanılıyorsun!

Sonra bulunduğu şekli koruyarak, olduğu gibi karyolanın altında kaldı. Uzun süre orada yattı. Sonra çıktı dışarı. Zavallının bir çarşaf gibi apak kesildiğini, yüzünün kül gibi olduğunu gördüm. Yerinden kalktı. Benim yanıma gelip pencereye oturdu. Bu şekilde on dakika kadar bekledikten sonra:

- Hayır, dedi, Astafiy İvanoviç, "sizin pantolonu, şey, almadım ben. Eh, inanın artık..." Kendisi tepeden turnağa de ürpermeye başladı. Titreyen parmaklarıyla göğsüne vurdu. Sesi de efendim o kadar titriyordu ki... Bir an için korktum vallahi... Pencerenin demirlerine yapıştım, bu korku yüzünden.

- Öyleyse Emelyan İliç eğer günahsız yere sizi budalaca incittiysem, beni başışlayın. Pantolona gelince, varsın kaybolmuş olsun. Biz bir pantolon olmadan yok olacak değiliz ya efendim! Tanrıya şükürler olsun ki ellerimiz var. Bir şey çalacak, hırsızlık yankesicilik yapacak değiliz dostum. Bir başka biçareden de bir şey dilenmeyeceğiz, bir şey istemeyeceğiz. Kişisel olarak kendi ekmeğimizi kazanırız, Tanrı'nın izniyle...

Emelyan, konuştuğum süre içinde beni dinledi. Bekledi bekledi, sonra bir de baktım, oturuverdi. Bu suretle akşam boyunca, olduğu yerde kırmıldamaksızın durdu. Ben daha sonra yatmak üzere odama çekildim. Emelya, hep aynı yerde çakılı gibi oturdu. Sabahleyin baktım, kaputun içine kıvrılmış, döşemede yatıyor efendim. O kadar düşkünleşmişti ki yatağa bile yatmıyordu artık. İşte efendim, o andan beri onu sevmez, kendisinden hoşlanmaz oldum. Yani o günlerde kendisine istemeyerek nefret duydum, öfke duydum. Sanki beni oğlum soyup soğana çevirmiş gibi geliyordu bana... Ayrıca kişiliğime karşı kanlı bir horlamada bulunmuş gibiydi. "Ah Emeliya, Emelya," diye düşündüm. Emelya da efendim, iki hafta hiç durmak bilmeden içti. İçti... Yani tümüyle kendini yitirdi, serseme döndü, sarhoşun teki oldu. Sabahleyin çıkıp geceleyin

geç dönüyordu eve. Aşağı yukarı iki hafta ağzını açıp tek söz etmedi. Sanırım üzüntü onu boğup soluksuz bırakıyordu. Ya da kendi kendine büyük bir yasa bürünmüştü. İçi içini yiyip bitiriyordu. Sonra bir ara içkiyi terk etti. O güne dek sanırım tüm varını yoğunluğunu içkiye yatırmıştı. Yine gidip pencereye oturdu. Orada üç gün kalıp ağzını açmadığını anımsıyorum. Bir de baktım, bu kez duygulanmış adamcağız, ağlıyor. Yani efendim, gerçekten ağlıyor bu kez. Hem de nasıl? İki gözü şarıl şarıl akan iki çeşme olmuş öyle ağlıyor. Gözyaşlarının nasıl döküldüğünü kendisi de ayımsamıyor bir türlü. Ama efendim, bir insanın hem de Emelya benzeri yaşlı birinin üzüntü ve azap içinde ağladığını görmek, gerçekten insanoğlunun zoruna gidiyor gerçekten.

- Emelya, ne oluyorsun? Neden ağlıyorsun? diye sordum.

Birden tepeden turnağa titremeye başladı. Ansızın sarsılmaya başladı. Ben o olaydan bu yana, ona ilk kez söz söylemeye kalkıştım. Her şeye karşın söylemek zorunda bıraktı beni:

- Tanrı aşkına Emelya, ne çıkar her şey kaybolsun yahu! Neden böyle orada baykuş gibi tünemişsin? (Ona gerçekten acıyordum.)

- Tamam Astafiy İvanoviç, ben hiçbir şey... Bir iş bulmaya çalışıyorum. En büyük dileğim bu, Astafiy İvanoviç.

- Sözgelimi nasıl bir iş bulmak istiyorsun, Emelyan İliç?

- Şöyle, Astafiy İvanoviç, herhangi bir iş olsun yeter. Belki eskisi gibi bir memurluk bulurum. Az önce Feodosi İvaniç'e rica etmeye gittim. Ben, Astafiy İvanoviç, eğer bir memuriyet bulabilirsem, size tümünü geri veririm. Tüm harcamalarınızı faiziyle öderim size.

- Yeter Emelya, yeter artık! İşte bir sözdür ettim... Artık kahretsin! Eskisi gibi olayım, eskisi gibi yaşayalım, hadi ne olur!..

- Olmaz Astafiy İvanoviç, siz belki şey... Ben sizin pantolonu asla almadım...

- Eh sen nasıl istersen öyle olsun. Nasıl diyorsan öyle. Tanrı yardımcın olsun, Emelyanuşka!..

- Hayır kabul etmiyorum Astafiy İvanoviç! Ben artık sizin evde kalamam. Beni bağışlayın, Astafiy İvanoviç! Kusuruma bakmayın!..

- Tanrı yardımcın olsun, Emelyan İliç! Seni aşağılayan kim? Evden gitmeni söyleyen kim? Yoksa ben miyim, söylesene!..

- Yoo, benim için sizde kalmak ayıp bir şey olur. Artık sizde oturamam... En iyisi izin verirsiniz, ben gideyim...

"Adamcağız kızdığı için böyle düşünüyor," diye aklımdan geçiriyordum. Bu nedenle de hep aynı şeyi yineleyip duruyor. Ona bakıyorum, palto-sunu üzerine çekiyor. Daha doğrusu omuzlarını örtecek şekilde yapıyor bu işi..."

- Sen böyle nereye gitmek istiyorsun, Emelya İliç? Sen hiç söz dinlemez misin? Hem gidecek bir yerin yok ki senin.

- Hayır efendim, bağışlayın beni... Kusurumu hoşgörün Astafiy İvanoviç... Beni boş yere tutmaya çalışmayın burada.

Tam o sırada ağlamaklı bir durum alıyor:

- Böylece suç işlemekten, suçlu olmaktan uzaklaşacağım, Astafiy İvanoviç... Siz artık eskisine göre çok değiştiniz efendim...

- Nasıl değiştim? Ben asla değişmedim. Sen küçük, beyinsiz bir çocuk gibi davranırsan, tek başına yok olacaksın, Emelyan İliç!..

- Yoo, yoo Astafiy İvanoviç, siz artık evden çıkarken, sandığınıza kilit vuruyorsunuz. Ben de Astafiy İvanoviç, bunu görünce gözyaşlarımı tutamıyorum... Böyle olmaz efendim, en iyisi siz beni bırakın, Astafiy İvanoviç! Birlikte yaşadığımız sürece size ettiğim kötülükleri bağışlayın lütfen!..

Ne yapalım, elden ne gelir efendim? Bu insancık dayanamadı, gitti. Gün boyu onu düşündüm durdum. Gelir diye umutla bekledim ama gelmedi ne yazık ki. Ertesi gün, daha ertesi gün yine görünmedi Korktum, içine düştüğüm dert yüreğimi yakıyordu. Yemekten, içmekten kesildiğim gibi uykularım da kaçmıştı. Gram uyku uyuyamıyordum. A-damcağız beni iyiden iyiye üzüntüye gömdü. Dördüncü gün onu bulmak için aramaya balladım. Tüm içki evlerine dört gözle baktım. Sordum, soruşturdum ama yoktu. Emelyanuška, yer yarılmış içine girmişti sanki. "Hâlâ yaşıyor musun?" diye kendi kendime defalarca sorular sordum. Kendi kendime söylenirken, belki bir duvar dibinde körkütük serildiğini, o anda orada çürük bir kütük gibi yattığını düşündüm durdum. Yarı canlı, yarı ölü bir durumda eve döndüm. Ertesi gün yine onu aramaya kararlaştırdım. "Neden bunu görmezliğe geldim? Neden bir budala kişinin gitmesine razı oldum?" diye kendi kendime lanetler, sövgüler yağdırarak ileniyordum. Beşinci gün tam, gün doğarken, bir de baktım ki kapı gıcırdamaya başladı. Bayram günüydü. Emelya'nın morarmış bir yüzle, saçları kir pas içinde, içeri girdiğini gördüm. Onu o durumda görenler, sanki sokakta yattığını sanırdı. İğne iplik gibi olmuştu, paltosunu üstünden çıkardı. Sandığın üstüne kurularak oradan bana bakmaya başladı. Buna çok sevindim. Ama yüreğim eskisine oranla daha çok yanıp kavruldu.

İşte efendim, her şey böyle oldu. Benim böyle bir suç işlemiş durumum olsaydı, dünya tepeme yıkılsa dönüp geri gelmezdim. Hatta bir köpek gibi sokaklarda yaşayıp ölmeyi göze alır yine de geri gelmezdim. Oysa Emelya'nın umurunda bile olmamış, o dönüp gelmişti. Elbette böyle birisini, bu durumda görmek çok can sıkıcı bir olaydır. Onu yedirip içirmeye, sevip okşamaya, hatta daha ileri gidip avutmaya koyuldum. "Eh," dedim. "Emelyanuška, dönüp geldiğine çok sevindim gerçekten. Eğer biraz daha gelmeseydin, seni aramak uğruna yine içki evlerine koşacaktım inan ki. Şey... Karnın aç mı?"

- Hayır, aç değilim... Yemek yedim, Astafiy İvanoviç, diye karılık verdi.

- Doğru söyle yemek yedin mi? diye üsteledim. Kardeşim, dünden kalma lahana çorbam var. Hem duru suya değil etli üstelik. İşte bak soğan ekmek de var Emelyanuška... Eğer yemek istiyorsan ye... Sağlığın için hiç de fena olmaz hani.

Ona böyle söyledikten sonra sofrayı kurup yemek verince, belki de üç gündür ağzına lokma girmemiş olduğunu fark ettim. Öyle iştahla atıştırıyordu ki... Demek çok acıktığı, çaresiz kaldığı için evime gelmişti. Ona yani zavallı dostuma bakarak iyice yumuşadım. Kalbim ezilmeye başladı. Sonra da bir koşu şarapçıya dek gitmeyi aklımdan geçirdim... Onu avutmak için gidip içki evinden şarap alıp getirmeli ve bu sorunu burada çözmeli, bitirmeliydim. Artık ona kızmıyordum, bunda sinirlenecek bir yan göremiyordum. Bu düşünceyle kısa sürede şarap alıp getirdim. "İşte," dedim "Emelyan İliç, seninle bayram nedeniyle oturup içelim. İçmek istersin herhalde... Çok kaliteli bir şarap."

Birden elini hırsıyla uzattı. Çekti, yine uzattı... Aldı, sonra bir süre durdu. Biraz bekledi. Tutup şarabı ağzına götürürken, içkinin elinden aşağıya döküldüğünü gördüm. Evet, ne yazık ki elleri titriyor ve şarap çalkalanıp dökülüyordu. Bardağı büyük bir tutku ile ağzına dek götürdü. Ama içmeyip hemen masaya koydu.

- Ne oldu Emelyanuška? diye sordum.

- Hayır, ben şey... Astafiy İvanoviç.

- Birazını içsene şu içkinin.

- Hayır Astafiy İvanoviç... Ben ben... Artık içmek istemiyorum. İçmeyeceğim, Astafiy İvanoviç...

- Neden? Yoksa hiç mi içmeyeceksin? Şey, yalnız bugün için mi içmek istemiyorsun? Biraz iç-sen iyi olurdu. Şifalıdır.

Sesini kesti. Baktım, başını avuçlarının içine dayamıştı. Gözleriyle yere bakıyordu.

- Yahu Emelyan, ne oluyorsun? Yoksa rahatsız mısın?

- Evet, biraz... Kendimi pek iyi hissetmiyorum, Astafiy İvanoviç.

Kaldırıp onu karyolaya yatırdım. Dikkat ettim, gerçekten kötüydü. Baş ateşler içindeydi. Kendisine nöbet geliyordu. O yüzden titriyordu. Gün boyunca yanında durdum. Geceyarısına doğru daha da kötüleşti. Ona içirmek için şıraya yağ ve soğan da ekledim. Biraz karıştırdıktan sonra ekmek doğradım içine... Al şu türü'den biraz iç... Belki sana iyi gelir, iyileşirsin, dedim.

O, başını salladı:

- Hayır, artık bugün yemek yemeyeceğim, Astafiy İvanoviç, dedi. Bunun üzerine ona çay hazırladım. Çay pişirmekten daha iyi bir şey olamazdı. Yaşlı kadını iyice yordum. Ama iyileşmiyordu. Üçüncü gün dayanamayıp doktor aramaya koyuldum. Bize yakın bir yerde Kastopravov adlı bildik bir doktor kalıyordu. Ben çok daha önce Bosamiyagin adını taşı-

yan ailenin yanında çalışırken kendisiyle tanışmıştım. Benim tedavim için uğraşmıştı. Onu çağırdım. Az sonra doktor yanıma geldi. "Bana bakın," dedi. "İş kötüye gidiyor. Beni boşuna çağırmışsınız. Arzu ederse-
niz ona bir toz verebilirim." Doktorun önerdiği tozu da vermedim ama bu şekilde beşinci gün geldi.

"Orada zavallı son demine yaklaşırcasına yatıp duruyordu. Bu arada söndükçe sönüyordu. Elimdeki işi alıp pencere kenarına geçtim. Yaşlı kadın bir yandan sobayı yakıyordu. Hep birlikte sesimizi çıkarmadan oturuyorduk efendim. Yüreğim onun için, o çaresiz için adeta kaniyordu. Sanki oğlumu, evet kendi oğlumu toprağa gömer gibiydim. Biliyorum ki Emelya şimdi eminim bana gözlerini çevirmiş, derin derin bakıyor. Bu durumu sabah sabah görmüştüm. Adamcağız bu haliyle kendini zor tutar durumdaydı. Bir şey söylemek istiyor evet ama yürekleşip harekete geçemiyor. Cesareti kırılmış. Sonunda ona baktım. Açması adamcağızın üzüntü dolu bakışlarını benden çekmediğini ama kendisine baktığımı anlayınca, hemen gözlerini önüne indirdiğini gördüm.

- Astafiy İvanoviç! bir dakika!..

- Ne demek istiyorsun, Emelyanuşka?

- Tutku sözgelimi benim paltom bitpazarında satışa çıkarılırsa, ona çok para verirler mi, Astafiy İvanoviç? Sence...

- Eh, dedim, belli olmaz, çok mu verirler, az mı?.. Belki de üç ruble verirler, Emelyan İliç... Belli olmaz ki...

- Eğer bitpazarına götürülmüş olsaydı, bence bir ruble bile vermezlerdi bu paltoya. Sanırım böylesine tuhaf bir duruma gelmiş, berbat bir paltonun satışa çıkarılmasına gülmekten kendilerini alamazlardı.

Ama ben bu biçareyi yakından bildiğim için kendisini yani Tanrı'nın bu her şeye kolayca inanan yaratığını avutmak için işin doğrusunu söylemedim.

O olgun bir sesle yanıt verdi:

- Şey... Ben de aslında üç gümüş rubleye satın alacaklarını üç aşağı beş yukarı tahmin etmişim. Sakın yabana atma haaa... Çuhadan yapılmıştır paltom, Astafiy İvanoviç! Bir palto çuhadan olur da nasıl üç ruble etmez, öyle değil mi?

- İnan ki o konuda bir şey söyleyemem... İşin aslını tümüyle biliyorum diyemem... Eğer satmak için götüreceksin olursan, üç rubleden başlamalı-sın.

Emelya, bir süre konuşmadı. Sonra yine cılız sesiyle başladı:

- Astafiy İvanoviç!.. Dinliyor musun?

- Ne var Emelyanuşka, şöyle!..

- Şey... Söylemesi biraz güç ya... Ben ölünce, paltomu satın. Beraber gömmeyin benimle... Ben böyle de yatarım. O değerli bir palto. Belki sizin işinize de yarayabilir...

O anda yüreğim anlatılması olanaksız bir biçimde burkuldu. Adamcağının ölümünden önce gelen böyle bir endişeye kapıldığını görmek bana anlatımı güç bir ruh hali veriyordu. Beni üzen ve düşündüren onun böyle bir kaygıya kapılmasıydı. Yine bir süre susmayı yeğledik. Böylece aradan bir saat kadar geçti. Yeniden ona bakışlarımı çevirdim. Belli etmemeye çabaladım ama onun sürekli bana baktığını gördüm. Bakışlarımla karşılaşınca, yine gözlerini öne eğdi.

- Biraz su içmek istemez misin, Emelyan İliç, diye sordum.

Gittikçe gücü kesilen bir sesle:

- Lütfen verin Astafiy İvanoviç. Tanrı sizden razı olsun, verin hemen içeyim...

Kalkıp su verdim. İçti...

- Teşekkür ederim, sağolasın Astafiy İvanoviç! dedi.

- Başka bir şey istiyorsan onu da söyle Emelyanuşka! Varsa istediğin başka bir şey onu da veririm.

- Hayır, Astafiy İvanoviç... Başka bir şey istemiyorum. Ben yalnız şey...

- Söyle, nedir?

- Yalnız şey...

- Ne yalnızı, ne şeyi, Emelyanuşka? Nedir canım?..

- Şey... Pantolon canım... O zaman sizin pantolonu... Şey... Ben almıştım... Astafiy İvanoviç!..

- Öyleyse zararı yok... Tanrı seni bağışlar Emelyanuşka!.. Zavallı, kader-siz insan!.. Emelyanuşka!.. Yerinde rahat uyu!..

Evet efendi, o an benim de soluğum kesildi. Gözlerimden yaşlar boşanacaktı nerdeyse. Bir an için kendimi toplayıp sırtımı ona döndüm. Başımı ona çevirmemeye çalışıyordum.

Cılız sesi geldi kulağıma:

- Hey, Astafiy İvanoviç!..

Yüzümü dönüp baktım. Emelyanuş, bana bir şeyler anlatmak için çabalıyordu. İstedikini söyleyebilmek için doğrulmaya çalışıyor, çabalıyor, dudaklarını kımlıdatıyordu... Ansızın yüzü kıpkırmızı oldu. O halde bana baktı... Tekrar sararmaya başladı... Sarardı sarardı... Birkaç saniye içinde sapsarı kesildi. Aynı anda tüm gücünü yitirdi. Sonra başının arkaya kayıp düşmesini engelleyemedi. Son kez derin derin solumaya çalıştı. Bu istek kesik bir iç çekmesine dönüştü. Sonra ruhunu Tanrı'ya teslim etti.

Türkçesi: Nuriye Yigitler

Kutsal Noel Ağacı

FYODOR DOSTOYEVSKİ

Ben bir romancıyım ve sanırım bu hikâyeyi ben yazdım. "Sanırım," diyorum, çünkü her ne kadar bu hikâyeyi ben yazmış olsam da, zamanın birinde, bir yerlerde, örneğin Noel arifesinde, büyük bir şehirde, korkunç bir don zamanı yaşanmış olması gerçeğini hayal etmeyi sürdürüyorum. Kafamda, altı yaşında küçük bir çocuk görüntüsü var;hatta daha küçük. O sabah soğuk, rutubetli bir mahzende uyanmış, üstünde küçük bir tür sabahlık, soğuktan titriyordu. Köşede bir kutunun üzerinde oturmuş, nefesinin havaya karıştığı yerde beyaz bir buhar bulutu oluşuyordu ve o üflediği buhar donuk bakışlarının altında akıp uzaklaşırken kendi kendine eğleniyordu. Fakat, çok acıkmıştı. O sabah birkaç kez, tahtadan yatağında, başının altına yastık niyetine birkaç paçavrayı koyup, incecik bir şilte üzerinde yatan hasta annesinin başucuna gitmişti. Buraya nasıl gelmişti? Muhtemelen, oğluyla uzak bir kasaban geldikten sonra aniden hasta düşmüştü. Köşelerde kalınmasına izin veren ev sahibesi, iki gün önce polis karakoluna götürülmüştü. Noel tatiline bu kadar kısa bir süre kaldığı için, kadın serbest bırakıldı ve Noel'i bekleyemeden, - geri kalan yirmi dört saat boyunca - körkütük sarhoş olmuştu.. Odanın bir başka köşesinde, bir zamanlar bir çocuk hemşiresi olan fakat şimdi, sefil bir halde, tek başına oracıkta ölüme terk edilmiş, seksenli yaşlarda bir kadın vardı. Kadının romatizma ağrılarının şiddetinden durmadan inliyor ve büyük bir hırıltıyla homurdandığı için, çocuk onun köşesine yanaşmaya korkuyordu. Odadan çıkıp biraz su içmek istiyordu, fakat hiçbir yerde, içinde su içebileceği herhangi bir şey bulamamıştı, defalarca gidip annesini uyandırmaya yeltenmişti. Sonunda, karanlıktan korkup odada öylece kalakalmıştı. Alacakaranlık çok uzun sürmüştü, üstelik içeriye sızan zayıf bir ışık hüzmeleri bile yoktu. Gidip annesinin yüzüne dokundu, böylesine hareketsiz yatmasına ve neredeyse bir duvar kadar soğuk olmasına şaşırdı. "Burası çok soğuk," diye düşündü. Biraz duraksadıktan sonra, ellerini bilinçsizce ölmüş kadının omuzlarına koydu, ardından üşüyen parmaklarını ısıtmak için üfledi, sonra beceriksizce şapkasını çıkarıp yatağın üstüne bıraktı ve sessizce mahzenden çıktı. Daha önce de gidebilirdi aslında, fakat komşunun kapısının önündeki merdivenlerde tüm gün uluyup duran koca köpekten çok korkuyordu. Ancak köpek şimdi ortalarda yoktu, sokağa çıktı çocuk.

"Yüce Tanrım, bize merhamet et! Ne şehir ama!" Daha önce hiç böyle bir şey görmemişti. Geldiği kasabada, geceleri hep zifiri bir karanlık hâkimdi. Düşük perdeli ve panjurları kapalı, küçük ahşap evlerin olduğu o koca sokağı aydınlatacak yalnızca bir sokak lambası vardı. Günbatımından hemen sonra, sokakta kimseyi göremezdiniz, herkes evine kapanırdı. Dışarıda sadece, bütün gece durmadan havlayıp uluyan yüzlerce, hatta binlerce köpek olurdu. Ama orası çok sıcaktı ve ona yemek verecek birileri olurdu, ya burası? Ah, Yüce Tanrım! Yiyecek bir şeyler bulabilseydi... Ve buradaki, gürültü, at arabalarının takırtısı, ışıklar, insanlar... Ya bu dondurucu soğuk! Atların ağzından yayılan sıcak buhar, havada donmuş bulutlar gibi asılı kalıyor: ölesiye kuvvet sarf edip karı tozutarak, toynaklarının betona çarparkenki tıngırtısı ve... Ulu Tanrım, bir lokma yemek arzusuyla aklıktan sefil bir halde kıvrandığını fark etti. Bir polis memuru, onu görmeden yanından geçip gitti.

İşte başka bir sokak, o kadar büyük ki... Yol boyunca birbiriyle yarışır gibi bağırان insanlar ve ışıklar, ışıklar... Bu da neyin nesi? Camdan kocaman bir pencere ve pencere boyunca tavana kadar uzanan bir ağaç: bu bir köknar ağacıydı, üzerinde öylesine çok ışık, altından yapraklar, elmalar, oyuncak bebekler ve atlar vardı ki: odanın içinde temiz giyimli çocuklar, dört bir yana koşturuyor, gülüp oynuyor ve istediklerini yiyip içiyorlardı. Derken küçük bir kız, çocuklardan biriyle dans etmeye başladı, ne kadar da sevimli bir kız çocuğuydu! Pencereden içerideki müzik sesi duyulabiliyordu, merakla içeriye bakıp gülümsedi. Ayak parmakları soğuktan sızlıyordu, kızarıp katılaşıp elinin parmaklarını ise zorlukla oynatabiliyordu. Çocuk, birden el ve ayak parmaklarının ne kadar acıdığını hatırladı, ağlamaya başladı ve koştu. Yine diğer bir pencereden, başka bir Noel Ağacı daha gördü. Üstü çeşitli keklerle dolu bir masa: bademli, sarı, kırmızı... Masanın başında üç hanım oturmuş, gelen herkese keklerden veriyorlardı, kapı açıldı ve sokaktan kadın ve erkekler sürü halinde akın ediyorlardı içeriye. Çocuk kapıya kadar ilerleyip bir anda içeriye girdi. Ahh, ona nasıl da bağırıp kovdular! Bir hanım, hızla ona yaklaşıp eline bir kopek'lik sıkıştırdı ve hemen kapıyı açıp sokağa attı onu. Nasıl da korktu! Soğuktan kızarmış parmaklarıyla sıkıca tutamadığı kopek, ellerinin arasından kayıp cınlayarak merdivenlerden yuvarlandı. Çocuk, nereye gittiğini bilmeden koşarak uzaklaştı oradan. Tekrar ağlamaya hazırdı, ancak öylesine korkmuştu ki, parmaklarına üfleyerek durmadan koştu, koştu... Perişan bir haldeydi; birden kendini hiç olmadığı kadar kimsesiz ve korkmuş hissetti. Yüce Tanrı, bir kez daha merhamet et bize, bu da nesi şimdi yine! Büyük bir hayran kalabalığı duruyordu önünde. Bir cam pencerenin ardında, neredeyse onun kadar canlı, yeşil ve kırmızı giysiler içinde üç oyuncak bebek vardı; bunlardan küçük ve yaşlıca olan adam, oturmuş elindeki büyük bir kemani çalıyordu,

yanında duran diğer ikisi de küçük kemanlar çalıyor aynı zamanda birbirlerine bakarak kafalarını sallayıp duruyorlardı. Dudakları hareket ediyor; konuşuyorlardı, pencerenin ardından duyulmasa da gerçekten de konuşuyorlardı. Çocuk, ilk başta onların canlı olduklarını sanmıştı, oyuncak olduklarını kavrayınca gülümsedi. Daha önce, hiç böyle oyuncağlar görmemişti ve olabileceklerini de hayal etmemişti. Ağlamak istiyordu, fakat oyuncağlar onu eğlendirmişti. Bir anda, birinin gömleğini arkadan çektiğini fark etti. Yanında iri yarı, kötü bir çocuk duruyordu; aniden kafasından şapkasını kapıp ona çelme taktı. Çocuk, çılgık çılgına yere düştü, korkudan donakalmış gibiydi, ayağa fırlayıp kaçtı. Nereye gideceğini bilemeden koştu ve bir evin bahçe kapısından girip avludaki odun yığının arkasına oturup saklandı: "Beni burada bulamazlar, hem çok karanlık!"

Korkudan nefesi kesilmişti, büzülüp oturdu ve aniden çok mutlu hissetti. Birden, ellerinin ve ayaklarının sızlaması durdu ve adeta bir sobanın yanındaymışçasına ısınmaya başladı. Derken tüm bedeni güçlü bir uyuma arzusuyla sarsıldı. Burada uyumak ne kadar da güzel! "Burada biraz oturduktan sonra gidip oyuncağlara bakarım yine," dedi ve onları düşünerek gülümsedi. "Tıpkı canlı gibiydiler..." Birden, annesinin şarkı söylediğini duydu. "Anne, çok uykum var, burada uyumak ne kadar da güzel!"

Aniden yumuşak bir ses: "Noel ağacıma gel, küçüğüm," diye fısıldadı kulağına.

Bu sesin de annesine ait olduğunu zannetti, fakat hayır, annesi değildi. Kimdi onu çağıran, göremiyordu, fakat karanlıkta biri eğilip onu kucağına aldı, o da sesin sahibine sarıldı. Ve birden... Ne kadar da parlak bir ışık! Ne kadar da güzel bir Noel ağacı! Fakat bu köknar ağacı değildi, hiç böyle bir ağaç görmemişti! Neredeydi şu an? Her taraf ılık ılık parlıyordu ve etrafında bir sürü oyuncak bebek vardı, fakat hayır, oyuncak değildi bunlar, parıltılar içinde oğlan ve kız çocuklarıydı. Onun etrafında uçup öpüyorlardı onu, sonra onu da aralarına alıp hep birlikte uçmaya başladılar, o da uçuyordu, birden annesinin neşeyle gülümseyerek onu izlediğini gördü, "Anne, anne... Burası ne kadar da güzel bir yer!" Ve sonra çocukları öpüp onlara daha önce oyuncak dükkânında, pencereden gördüğü oyuncakları anlattı. Hayranlıkla gülümseyerek, "Sizler de kimsiniz çocuklar?" diye sordu.

"Bu İsa'nın Noel ağacı," diye yanıtladılar. "İsa'nın her zaman, Noel'de ağacı olmayan çocuklar için bir ağacı vardır..." Bütün bu kız ve oğlan çocuklarının, tıpkı onun gibi olduklarını anladı; kimisi ailesi tarafından daha bebekken bir sepetin içinde, iyi niyetli Petersburgluların kapı eşiklerine bırakılıp donarak ölen, bazıları yetimhanede Finli kadınlar tarafından boğulmuş olarak bulunan, bir kısmı Samara kıtlığı nedeniyle anne-

lerinin sütü olmadığı için, kimisi de üçüncü sınıf tren vagonlarında, kötü şartlardan dolayı ölen çocuklardı; fakat şimdi hepsi buradaydı, birer Noel meleği gibiydiler ve o, tüm bu çocukları sevgiyle kucaklayıp günahkâr annelerini bağışlıyordu... Ve tüm çocukların anneleri, bir tarafta durmuş ağlıyordu: her bir anne kendi çocuğunu tanıyordu, çocuklar uçarak annelerinin yanına gidip küçücük elleriyle onların gözyaşlarını silerek ağlamamaları için yalvardılar, çünkü çok mutluydular.

Sabah, gün ağarırken kapı görevlisi odun yığınının yanında, soğuktan donan küçük çocuğun ölü bedenini buldu. Annesini aradılar... Oysa annesi daha evvel ölmüş ve cennette Yüce Tanrının huzuruna ondan önce çıkmıştı.

Şimdi, neden böyle bir hikâye yazdım ya da her şeyden önemlisi, bir yazar neden bu kadar günlük yaşantının dışına çıkar? Gerçek hikâyelere dayalı iki öykü yazmaya söz verdim! Fakat ben yine de, tüm bunların gerçekten bir yerlerde yaşanıyor olduğuna, o odun yığınının yanında ve o mahzende olup bitenlere inanmayı sürdüreceğim: fakat, İsa'nın Noel ağacı konusuna gelirsek, bunun gerçekten olup olmadığını söyleyemem.

Türkçesi: Nezaket Altıntaş

Emily için Bir Gül

WILLIAM FAULKNER

Bekâr bayan Emily Grierson ölünce, tüm kasaba cenaze törenine katıldı, erkekler yıkılmış bir abideye gösterdikleri bir tür bağlılık ve saygıdan, kadınlarsa daha çok evin içini görme merakından cenazeye katıldılar. Son on yıl içinde hem aşçılık, hem bahçıvanlık yapan uşak dışında kimseyi görmemişlerdi.

Bir zamanlar en seçkin caddemiz olan sokakta, yetmişlerin ağır, parlak tarzında, kubbeli dekorasyonlu, sivri çatılı, yuvarlak balkonları olan, vaktiyle beyaza boyatılmış, büyük bir evdi. Fakat çırcır makineleri ve garajlar, çevredeki en saygın kişilerin evlerini bile bozmuştu, sadece Bayan Emily'nin evi kalmıştı ki, o da göz zevkini bozan benzin pompaları ve pamuk kamyonlarına karşın, inatla ve koketçe yavaş yavaş çürümekteydi. Ve şimdi Bayan Emily de Jefferson muharebesinde ölen kimi rütbeli, kimi isimsiz Konfederasyon ve Birlik askerlerinin arasında, beton mezarlıkta yatan diğer saygın isimlerin temsilcilerinin yanına gidiyordu. Bayan Emily, sağlığında kasabalılar için adeta miras kalmış bir gelenek, görev, bir çeşit yükümlülüktü; 1894'te, zenci kadınların önlük giymeden sokakta dolaşamayacaklarını ilan eden belediye başkanı Albay Sartoris, kadının babası ölünce, onu vergiden muaf tuttuğu günden beri böyleydi. Bayan Emily böyle bir ianeyi kabul etmeyeceği için de, Albay, kadına babasının vaktiyle kasabaya kredi verdiğini ve kasabanın bu krediyi iş icabı bu şekilde ödeyecekleri yalanını uydurmuştu. Ancak Albay Sartoris gibilerin nesli ve düşüncesi böyle bir yalan uydurabilir ve ancak bir kadın bu yalana inanabilirdi.

Daha çağdaş fikirlere sahip bir sonraki nesil, belediye başkanı ve ihtiyarlar heyeti olunca, bu düzenleme biraz sıkıntı yarattı. Senenin başında kadına bir vergi ihbarnamesi yolladılar. Şubat ayı geldi ama hiç cevap yoktu. Kadına müsait bir zamanda, şerifin ofisine uğraması için resmi bir mektup gönderdiler. Bir hafta sonra belediye başkanı bizzat kadına yazarak, uğramasını veya araba göndermeyi teklif etti, nihayet solmuş mürekkeple yazılmış bir notla kadın artık evinden hiç dışarı çıkmadığını yazmıştı. Vergi ihbarnamesine ise hiç değinmemiş, ilişkide göndermişti. İhtiyar heyeti üyeleriyle özel bir toplantı düzenlediler, bir temsilci heyeti kadının kapısını çaldı, sekiz ya da on yıl önce, porselen boyama dersleri

vermeye son verdiğinden beri evi kimse ziyaret etmemişti. Yaşlı zenci uşak onları iyice karanlığa uzanan merdivenlerin bulunduğu, loş antreye aldı. İçerisi oturulmaya oturulmaya rutubet, toz ve küf kokuyordu. Zenci uşak onları salona buyur etti, burası ağır, deri koltuklarla döşenmişti, zenci uşak bir pencerenin perdesini kaldırıncı, derilerin yırtıldığını fark ettiler ve oturunca, güneş ışığında toz zerreleri havaya uçtu. Şömine-nin önünde duran resim sehpasında, Bayan Emily'nin babasının altın yaldızlı çerçevesi, karakalem bir portresi duruyordu.

Kadın içeri girince hepsi ayağa kalkılar, siyahlar giymiş, tombul, ufak tefek bir kadındı, altın kaplamalı başlığı olan, abanoz bir bastona dayanıyordu, elbisesinin üst kısmından uzanan ince, altın zincir, kemerinde kaybolmuştu. Çok ince kemikli bir kadındı, bu yüzden bir başkasında şişmanlık olabilecek şey onda sadece tombulluk olarak duruyordu. Sanki uzun süre suda kalıp, şişmiş, solgun gözlerle onlara baktı, yüzündeki kırışıklıklar arasında kaybolmuş gözleriyle, sanki hamur içine preslenmiş bir çift kömür gibi, bir o ziyaretçiye, bir öteki ziyaretçiye bakarken, misafirler geliş nedenlerini belirttiler.

Adamlara oturmalarını söylemedi, öylece kapıda durup, konuşmasını bitirene kadar sözcüyü dinledi, sonra göremeseler de, altın zincirin ucundaki saatinin tik-taklarını duyular.

Sesi kuru ve soğuktu. "Jefferson'da hiç vergiye tabii değilim, Albay Sartoris bunu bana izah etti, belki biriniz kayıtlara bakarsanız ikna olabilirsiniz," dedi.

"Fakat biz biliyoruz, bizler şehrin yetkilileriyiz Bayan Emily, şeriften imzalı bir ihbarname almadınız mı?"

"Evet, bir kâğıt aldım, belki kendisini şerif addedebilir... Jefferson'da vergiye tabii değilim"

"Fakat kayıtlarda bunu gösteren hiçbir şey yok, bizler..."

"Albay Sartoris'e sorun. Ben vergiye tabii değilim"

"Fakat Bayan Emily..."

"Albay Sartoris'e sorun" (Albay Sartoris öleli neredeyse on yıl olmuştu) burada vergiye tabii değilim. Tobe!" Zenci uşak geldi. "Beylere kapıyı göster."

Bayan Emily, böylece adamları yaya veya atla gönderdi, tıpkı otuz yıl önce koku hakkında adamların babalarını gönderdiği gibi.

Bu, babasının ölümünden iki yıl önce ve evleneceklerini sandıkları sevdiginin Emily'yi terk etmesinden kısa süre önce olmuştu. Babasının ölümünden sonra dışarıya pek az çıktı, sevdiğinin terk etmesinden sonraysa, insanlar onu nadiren gördüler, birkaç hanım onu davet etmeye cesaret ettiler ama cevap bile vermedi, evdeki tek hayat belirtisi, kolunda pazar sepetiyle içeri girip çıkan, o zamanlar henüz genç olan zenci uşaktı...

Hanımlar, "Bir erkek mutfağı ne kadar temiz tutabilir ki?.." diyorlardı, o yüzden koku başlayınca şaşırmadılar. Bu, güçlü ve kudretli Grierson ailesi ile kaba ve üretken dünya arasındaki bir başka bağlantıydı. Bir komşu kadın kokuyu, seksen yaşındaki belediye başkanı Stevens'a şikâyet etti.

"İyi ama bu konuda benim ne yapmamı istiyorsunuz Madam?"

"Kokuyu gidermesini niye istemiyorsunuz? Bu konuda bir kanun yok mu?"

"Eminim buna gerek kalmayacak, zenci uşağının avluda öldürdüğü bir yılan veya faredir, bu konuda onunla konuşacağım"

Ertesi gün, belediye başkanı iki şikâyet daha aldı, biri bir adamdı, çekingen bir tavırla itiraz etti: "Gerçekten bir şeyler yapmalıyız, Bayan Emily'nin canını sıkmak isteyecek son kişi benim ama bir şeyler yapmak lazım." O akşam ihtiyar heyeti toplandı. Üç kırsakallı, bir de yeni nesil üyesi genç bir adam...

"Çok basit, evi temizletmesi için bir yazı gönderelim, belli bir süre verelim, eğer yapmazsa..."

"Kahretsin! Bir hanımefendinin yüzüne karşı kötü kokular geldiğini nasıl söyleriz?"

Böylece ertesi geceyarısından sonra, dört adam hırsız gibi Bayan Emily'nin avlusuna girdiler, tuğla bodrumu kokladılar, mahzenlerin kapaklarına baktılar, bir tanesi tohum serper gibi, omzuna asılı bir torbadan eliyle bir şeyler serpiyordu, mahzenin kapağını kırarak açtılar ve mahzene ve müstemilatlara kireç döktüler. Bahçeden tekrar geçerken, karanlık bir pencerenin ışığı yandı, Bayan Emily ışığın arkasında oturdu, bir heykel kadar sessizdi, adamlar sürünerek, sessizce bahçeyi geçip, caddeye dizili akasya ağaçlarının gölgesinde kayboldular. bir, iki hafta sonra koku kayboldu.

İşte o zamanlar insanlar kadına acımaya başladılar, kasabamızdaki insanlar kadının yaşlı, en büyük halası Bayan Wyatt'ın nasıl tamamen çıldırdığını hatırlayınca, Grierson'ların kendilerini olduklarından yüksek gördüklerini düşündüler. Hiçbir genç Bayan Emily'ye layık değildi. Uzun süre onları bir tablo gibi gördük, arka planda beyazlar içinde, ince Bayan Emily, ön planda ise arkası kıza dönük, ayaklarını açarak yürüyen ve elinde sımsıkı tuttuğu atının kırıbaşıyla babası... Ve ikisini çerçeve içine alan ön kapı. Böylece yaşı otuza geldiği halde, hâlâ bekar olunca, bu durum hoşumuza gitmiyordu ama bizi haklı çıkarıyordu, ailesinde delilik olsa bile, tüm taliplerini geri çevirmemeliydi.

Babası ölünce, ona bıraktığı tek şey ev oldu ve bir şekilde herkes rahatladı, sonunda Bayan Emily'ye acıyabileceklerdi, tek başınaydı ve yoksuldu. Artık kadın insancillaşmıştı, artık o da kuruşların hesabı yapmaya başlayacaktı.

Babasının öldüğünde, âdet olduğu üzere, tüm hanımlar, başsağlığı dilemek ve yardım etmek için evine gittiler, Bayan Emily, her zamanki gibi giyinmişti ve yüzünde hiçbir keder ifadesi olmadan onları kapıda karşıladı. Onlara babasının ölmediğini söyledi. Üç gün böyle yaptı, doktorlar ve papazlar cesedi vermesi için ikna etmeye çalıştılar, tam kanun kuvvetine başvuracaklardı ki, kadın pes etti ve adamlar çabucak adamı gömdüler.

O zaman onun delirdiğini düşünmedik, böyle yapacaktı dedik. Babasının reddettiği tüm genç talipleri düşününce, kendisine kalan son şeye sarılacaktı. Uzun bir süre hastalandı, onu tekrar gördüğümüzde, saçları kız çocuğu gibi kısacık kesilmişti, kiliselerin renkli vitraylarındaki meleklerle benziyordu, hüzünlü ve sakin...

Kasabada, kaldırımlar yenilenecekti ve Bayan Emily'nin babasının ölümünden sonraki yaz, kaldırım inşaatı işi başladı, inşaat şirketi makineler, katırlar vs. ile geldi, bir de Homer Barron adında, iriyarı, esmer, gür sesli, parlak gözlü, Kuzey'li bir ustabaşı vardı. Adam asfalt yaparken makinelere küfürlerini duymak için çocuklar peşinden seyrediyorlardı, kısa sürede tüm kasabayla ahabap oldu, meydanda eğer kahkahalar duyarsanız, mutlaka orada Homer Barron vardı. Bir süre sonra, Homer'i ve Bayan Emily'yi pazar öğleden sonraları kiraladıkları sarı tekerlekli faytonla, gezerken görmeye başladık.

Başta, bayan Emily'nin birisiyle ilgilendiğini görmekten memnunduk, çünkü tüm hanımlar "Bir Grierson, Kuzeyli bir gündeliklik işçiyle ciddi olarak ilgilenmez" diyorlardı. Yaşlı kişilerse, keder bile bir hanımefendinin asaletini unutmaması için yeterli sebep değildir diye düşünüyorlardı. Sadece 'zavallı Emily' diyorlardı. 'Akrabalarının gelmesi lazım.' Alabama'da birkaç akrabası vardı ama deli halası Wyatt'ın malikanesi yüzünden yıllar önce babası onlarla küsmüştü. İki aile konuşmuyordu ve cenazeye bile gelmemişlerdi.

Ve yaşlılar 'zavallı Emily' der demez, fısıltılar da başladı. İnsanlar birbirine "Gerçek mi diyorsunuz?" diyorlardı. "Tabii ki, başka ne olabilir." Pazar günleri öğleden sonraları, fayton tıkırtıları geçerken, kapalı perdelerin arkasında, ipekli, satenli giysili hanımlar dedikodu yapıyorlardı. "Zavallı Emily."

Ama Bayan Emily başını her zamankinden daha dik tutuyordu, Grierson ailesinin son ferdi olarak asaletini kaybetmediğini belirtmek ister gibiydi. Sanki bu olanlar onun ulaşılmazlığını teyit etmekteydi. Tıpkı fare zehiri, arsenik aldığındaki gibi... Bu herkesin "Zavallı Emily" demeye başlamasından ve kuzeni olan iki hanımın onu ziyaretinden bir yıl sonraydı.

Eczacıya "Biraz zehir alacağım," dedi. O zaman yaşı, otuzun üzerindeydi, her zamankinden daha zayıftı, gergin şakaklı yüzünde, kara gözleri

soğuk ve kibirliydi, gözyuvaları ise bir deniz feneri bekçisinininkini andırıyor sanırdınız.

"Tabii Bayan Emily, ne çeşit olsun? Fareler için mi? Size tavsiyem..."

"En iyisi olsun, çeşidi umurumda değil."

Eczacı bir sürü isim saydı. "Bir fili bile öldürebilirler, hangisini vereyim?"

Bayan Emily, "Arsenik, bu güçlü müdür?" dedi.

"Arsenik mi Madam?... Evet ama ne için istiyorsunuz?"

"Arsenik istiyorum."

Eczacı kadına baktı, kadın da ona, başını bayrak gibi havaya kaldırmıştı.

"Peki, tamam, nasıl isterseniz ama kanunlar ne için kullanacağınızı bildirmenizi istiyor," dedi.

Bayan Emily, adama sadece baktı, göz göze gelene kadar başını yükseltti, sonunda eczacı gidip arseniği getirdi ve paket yaptı, zenci çırak paketi kadına verdi, eczacı geri gelmedi, kadın eve gelip paketi açtığı anda, bir kurukafa resminin altında 'fareler içindir' yazısını gördü.

Böylece hepimiz "Emily kendisini öldürecek," diye düşündük. Ve bunun en doğrusu olacağına inanıyorduk. Homer Barron ile birlikte görünmeye başladığında, "Adamla evlenecek" demiştik, sonra "Adamı ikna eder" demeye başladık çünkü Homer, kendi ağzıyla dediği gibi, erkeklerden hoşlanıyordu, evlenecek bir adama benzemiyordu, genç erkeklerle içmeye kulübe gittiği biliniyordu. Sonra, pazar öğleden sonraları jaluzilerin ardından, onu yanında başı dimdik Bayan Emily olduğu halde, başında şapkası, elinde sarı bir eldiven, ağzında sigara, atı kırbaçlarken gördüğümüzde, "Zavallı Bayan Emily" demeye başladık.

Daha sonra bazı hanımlar bunun kasaba için bir ayıp ve gençler için kötü bir örnek olduğunu söylediler, erkekler işe karışmak istemediler ama hanımlar piskoposu Emily ile konuşmaya zorladılar. aralarında nasıl bir konuşma geçtiğini hiç anlatmadı ama bir daha Emily'ye gitmeyi reddetti. Ertesi Pazar, ikisi yine sokaklarda faytonla dolaştılar ve sonraki gün papazın karısı Bayan Emily'nin Alabama'daki akrabalarına mektup yazdı.

Böylece, eve tekrar akrabalar yerleşti ve biz de gelişmeleri izlemeye koyulduk. Başta hiçbir şey olmadı, sonra ikisinin evleneceğinden emindik, çünkü Bayan Emily kuyumcuya gitmiş ve bir erkek traş takımı ısmarlamıştı, her parçanın üzerinde HB harfleri yazılacaktı hem de. İki gün sonraysa, gece giyilecek gömlek dahil, erkek takım elbisesi ısmarladığını duyduk ve "tamam evleniyorlar" dedik, hepimiz memnunduk çünkü iki kuzen Bayan Emily'den çok daha Grierson'dular.

Bu yüzden Homer Barron gidince şaşırmadık - ki, bu arada caddenin yapımı bitmişti - şöyle şamata çıkmadığından biraz hayal kırıklığına uğramıştık ama adamın Bayan Emily'nin gelişi için hazırlık yapmak veya kuzenlerini defetmesi için bir fırsat vermek için gittiğini (ki, hepimiz

gizli örgüt gibi, kuzenlere karşı, Bayan Emily'den yana müttefik olmuş-tuk) düşünüyorduk. Bir hafta sonra ise kuzenler gittiler. Ve hepimizin tahmin ettiği gibi, üç gün sonra Homer Barron geri döndü. Zenci uşağın akşamleyin adamı içeri aldığını bir komşu görmüştü.

Bu, Homer Barron'u son görüşümüz oldu, Bayan Emily de epey ortarlarda gözükmeydi, zenci uşak kolunda sepetle girip, çıkıyordu ama ön kapı hep kapalıydı. Bazen kadını pencerede görüyorduk, tıpkı adamların gece kireçleme yaptığımız günkü gibi; fakat kadın, altı ay boyunca sokağa çıkmadı. O zaman böyle olmasını beklediğimizi anladık, çünkü kadının hayatını pek çok kez köstekleyen babası da çok kindar, öfkeli biriydi. Bayan Emily'yi tekrar gördüğümüzde saçları beyazlamış ve şişmanlamıştı, sonraki yıllarda saçları gittikçe beyazlaştı, yetmiş dört yaşında ölene dek, saçları hâlâ çalışan bir erkeğinki gibi gri-beyazdı. Ön kapının kapalı olduğu günlerden sonraki dönem, kırklı yaşlarındayken, 25 sente, yedi-sekiz yıl porselen boyama dersleri verdi, alt kattaki odalardan birini atölye haline getirmişti ve Albay Sotoris'in çevresi, kızlarını, torunlarını Bayan Emily'ye ders alması için gönderdiler, sanki kiliseye gönderir gibi düzenli olarak ve huşu içinde gidiyorlardı, işte o dönemde vergiden de muaf edildi.

Daha sonra gelen yeni nesil, kasabanın belkemiği ve ruhu olunca, öğrenciler büyüdüler ve artık çocuklarını ellerinde renkli boyalar, fırçalar, kadın dergilerinden kesilmiş resimlerle Bayan Emily'ye göndermiyorlardı. Son öğrenciyi de gönderdikten sonra kapı kapandı ve hep kapalı kaldı. Kasabaya bedava posta hizmeti geldiğinde, bayan Emily, mektuplar için kapısına metal kapı numarası astırmayı ve posta kutusu konulmasını reddetti. Kimseyi dinlemezdi.

Günler, aylar, yıllar boyunca zenci uşak elinde sepetiyle eve girdi, çıktı, o da yaşlandı. Her aralık ayında kadına vergi ihbarnamesi gönderdik ama bir hafta sonra geri gönderdi, arada sırada kadını pencerelerde görüyorduk, bize bakıp bakmadığını anlamıyorduk bir heykel gibi hareketsizdi. Böylece kaç nesil boyunca, inatçı, sakın, ulaşılmaz biçimde yaşadı.

Ve öldü, tozlu odasında yere düştü, hasta olduğunu bile bilmiyorduk, ona bakan sadece sendeleyerek yürüyen zenci uşağıydı ki, ondan bilgi almaya çalışmaya son vereli yıllar olmuştu. Kimseyle konuşmazdı, belki hanımıyla bile konuşmuyordu, herhalde konuşmaya konuşmaya sesi kalınlaşmış, sertleşmişti.

Bayan Emily, alt kat odalarından birindeki, tül perdeli, ceviz yatağında öldü, beyaz saçlı başı, gün ışığı görmediği için sararmış yastığa düşmüştü.

Zenci uşak fısıltıyla, sessizce konuşan ve meraklı bakışlı hanımefendileri antrede karşıladı ve içeri buyur etti ve ortadan kayboldu. Evden dışarı çıktı ve bir daha da görülmedi.

İki hanım kuzen çarçabuk geldiler, ikinci gün cenaze törenini düzenlediler, tüm kasaba halkı büyük bir çiçek yığınının altında yatan Bayan Emily için gelmişti, babasının karakalem portresi de tabutun konulduğu sehpanın üzerindeydi, kadınlar dehşet içindeydi, fısıldaşıyordu. Çok yaşlı erkeklerin kimi Güney'li konfederasyon uniformalarını fırçalayıp, giymişlerdi ve bahçede, avluda Bayan Emily sanki onlarla aynı dönemde yaşamış, dans etmiş, ona kur yapmış gibi kadından söz ediyorlardı, belki de yaşlandıklarından zamanı karıştırıyorlardı, yaşlanınca öyle olur, geçmiş yıllar solan bir yol gibi değil de, kışın hiç uğramadığı kocaman bir çayır gibi gelir.

Hepimiz üst katta kırk yıldır kimsenin görmediği ve kapısının zorlanmak gerektiği bir oda olduğuna biliyorduk ama odanın kapısını açmadan Bayan Emily'nin toprağa verilmesini beklediler.

Odanın kapısı zorlayarak, kırılarak açıldı ve bir toz yığını kalktı. Oda tam bir gelin odası gibi dekore edilmişti, gül kurusu rengi, solmuş perdeler, gül kurusu abajurlar, cilalanmış gümüş erkek traş takımı, bir kravat..bir sandalyenin üzerinde özenle katlanmış takım elbise, yerde bir çift ayakkabı ve çorap...

Ve Homer Barron yatakta yatıyordu.

Sırttan kafatasına bakarak, bir süre öylece kalakaldık, vücudu vaktiyle birini kucaklar pozdaydı fakat aşktan daha uzun süren bu ebedi uyku, adamı aldatmıştı. Adamdan geriye kalan sadece geceliği ve yastığın üzerindeki toz tabakasıydı.

Sonra ikinci yastığın üzerinde bir şey fark ettik, birisi gidip o şeyi yastığın üzerinden aldı bu gri, beyaz, uzun bir tutam saçtı...

Türkçesi: Müjde Dural

Mr. Andrews

E. M. FORSTER

Tüm ölülerin ruhu, Cennet Kapısı ile Yargı Koltuğu'nun karşısında, havada asılı duruyordu. Dünyanın ruhu, tıpkı atmosfere doğru basınçla sıkışıp yükselen kabarcıklar gibi onları her taraftan sıkıştırıyor, sahip oldukları erdemle alt üst ederek yaratılışlarının ince kabuğunu kırıp onların hakkından gelmek için çabalıyordu. Fakat onlar, yeryüzündeki görkemli yaşantılarını düşünmekte ısrar ediyor, önlerinde güzel bir geleceğin olduğunu düşlemeyi sürdürüyorlardı.

Bunların arasında, hayırlı ve onurlu bir yaşam sürdükten sonra, kısa bir süre önce şehirdeki evinde hayatını kaybeden Mr. Andrews'un de ruhu vardı. Kendisini nazik, mağrur ve dindar olarak tanımlayabilirdi, bu sebeple yaklaşmakta olan duruşmasını büyük bir gönül rahatlığıyla beklerken yargının varacağı karar konusunda hiç mi hiç kaygılanmıyordu. Tanrı'nın, artık kıskançlık yapmasına gerek yoktu. Bu yüzden hakkında verilecek kararın beklediği gibi lehine olacağından şüphesi yoktu. Makul biri, kendi ruhunun dürüstlüğü'nün bilincinde olabilirdi ve Mr. Andrews de kendi ruhunun dürüst olduğunu farkındaydı.

"Uzun bir yol," dedi bir ses, "fakat hoş bir sohbet bu sürenin daha iyi bir şekilde geçmesine yardımcı olabilir. Size eşlik edebilir miyim?"

"Memnuniyetle," dedi Mr. Andrews, yanındakine elini uzatarak. Ve iki ruh yukarı doğru beraber süzüldü.

Öteki, büyük bir zafer kazanmış bir edayla, "Ben, inançsızlarla mücadele edip onları öldürdüm, şimdi de Allah'ın vaat ettiği Cennet'e gidiyorum," dedi.

Mr. Andrews büyük bir ciddiyetle, "Hıristiyan değil misiniz?" diye sordu.

"Hayır, ben bir müminim, fakat siz bir Müslümansınız, değil mi?"

"Hayır, değilim. Ben de inançlı biriyim," dedi Mr. Andrews ve iki ruh birbirinin elini bırakmadan sessizce yukarı doğru süzölmeye devam etti. Sonra nazıkçe ekledi Mr. Andrews "Ben kilise mensubuyum" derken "mensup" kelimesini garip bir şekilde telaffuz etmişti.

"Bana hayatınızdan bahsedin biraz," dedi, en sonunda Türk.

"Orta sınıf bir ailenin çocuğu olarak doğdum, Winchester ve Oxford'da öğrenim gördüm. Bir misyoner olmayı düşünüyordum, ancak daha sonra bir ticaret kuruluşundan aldığım teklifi, daha yararlı olacağını

düşünerek kabul ettim. Otuz iki yaşında evlendim, ikisi hayatını kaybeden dört çocuk babasıydım. Karım hâlâ hayatta. Biraz daha yaşasaydım, kendimi tam anlamıyla dine adayabilirdim."

"Şimdi de ben hayatımı anlatayım. Babamı hiçbir zaman tanımadım, annem ondan bahsetmezdi. Selanik'in banliyölerinde büyüdüm, ardından kâfir köylerini talan eden bir gruba katıldım. Zengindim ve şu an hayatta olan üç karım vardı. Biraz daha uzun yaşasaydım, kendi çetemi kuracaktım."

"Bir oğlum, Makedonya seyahati sırasında öldürüldü, belki de onu sen öldürdün."

"Bu çok mümkün."

İki ruh el ele süzülüyordu. Mr. Andrews tekrar konuşmadı, yaklaşmakta olan büyük trajediden dolayı korku içindeydi. Bu şehvet düşkünlü, inançsız, kanunsuz ve zalim adam, cennete kabul edileceğini zannediyor. Hem de, yeryüzünde yaşadığı zorba hayatın ham zevkleriyle dolu bir cennete! Fakat Mr. Andrews, ona karşı ne nefret ne de ahlaki bir öfke duydu. Ona karşı büyük bir merhamet duyuyordu sadece ve sahip olduğu erdemlerin onda hiçbir karşılığı olmadığını biliyordu. İçinde onu kurtarma arzusuyla adamın elini daha sıkı tutuyordu şimdi. Cennet kapısına vardıklarında, "Girebilir miyim?" diye sormak yerine, "O giremez mi?" diye bağırırdı. Ve aynı anda Türk de aynı şekilde onun için haykırdı. İki ruh da birbiri için aynı saf kaygıları duyuyordu. Geçitten bir ses yükseldi: "İkiniz de girebilirsiniz." İki ruh sevinçle ileriye atıldı.

Ardından, ses sordu: "Hangi giysilerle içeriye gireceksiniz?"

"Çaldığım en iyi giysilerle," diye atıldı, Türk. Hemen ardından görkemli bir sarık, gümüş işlemeli bir yelek ve belinde silah ve bıçaklarla donatılmış büyük bir kemerin olduğu bir şalvara büründü.

"Ya siz, hangi giysilerle gireceksiniz?" diye sordu ses, Mr. Andrews'e."

Mr. Andrews en iyi giysilerini düşündü. Fakat onları tekrar giymek istemiyordu. En sonunda "cüppe" deyiverdi.

"Ne tarz ve ne renk olsun?" diye sordu ses.

Bunları hiç düşünmemişti Mr. Andrews. Tedirgin bir sesle yanıtladı.

"Sanırım, beyaz ve yumuşak kumaştan olabilir." Ardından, kendisine tıpkı tarif ettiği gibi bir cüppe verildi. "Bunu doğruca giymeli miyim?" diye sordu.

"Nasıl rahat edecekseniz öyle giyinin," dedi ses ve ekledi. "Başka bir arzunuz?"

"Bir arp," dedi Mr. Andrews, "küçük bir arp."

Ellerinde, altından küçük bir arp belirdi.

"Ve bir palmiye, ah hayır, bir palmiye olmaz. Şahadet mükâfatı olarak düşünmüştüm; mutlu ve huzurlu bir hayat sürdüm."

"Eğer istiyorsanız, bir palmiyeniz olabilir."

Fakat Mr. Andrews palmiyeyi reddetti ve telaşla beyaz cüppesini giyip Türk'ün ardından Cennet'e girdi. Açık bahçe kapısından girerken, kendisi gibi giyinmiş bir adam umutsuz bir ifadeyle yanından geçip dışarıya çıktı.

"Bu adam neden mutlu değil?" diye sordu.

Yanıt alamadı.

"Peki ama, bu tahtlar üzerinde ve dağlarda oturanlar da kim ve aralarından bazıları neden bu kadar korkunç, çirkin ve mutsuz?"

Yine yanıt alamadı.

Mr. Andrews içeriye girdiğinde orada oturanların, dünyada kendilerine tapınılan tanrılar olduğunu anladı. Etraflarında, gruplar halinde dualarla yakaran ruhlar vardı. Fakat tanrılar onlara kulak asmıyor, sadece kendilerine ikramda bulunanların dualarını dinliyorlardı. Arada bir, bir inanç azalacak olsa, o inancın tanrısı da zayıf düşüp günlük tütsü ritüelleriyle kendinden geçerek baygın düşüyordu. Ve bazen bir diriliş belirtisi, büyük bir ayın veya benzer sebeplerden bir inanç güçlendiğinde, o inancın tanrısı da o denli güçleniyordu. Ve dahası bir inanç değiştiğinde, tanrısının özellikleri de o doğrultuda değişiklikler gösteriyor, itibar ve taşkınlık arasında, kimi zaman da tatlı bir evrensel aşkla gaddarlık arasında mücadele veriyordu. Ve bazen de, bir tanrı duaların ve ayınların tesiriyle tekinsiz bir biçimde ikiye, üçe veya dörde bölünerek çoğalıyordu.

Mr. Andrews, Buda, Allah, Vişnu, Yehova ve Elohim'i gördü. Ayrıca, barbarların taptığına inanılan birkaç çirkince tanrı daha gördü. Ve derin hatlarıyla heybetli neopagan Zeus'u gördü.

Aynı zamanda zalim, kaba, eziyet çektiren ve dahası hırçın, düzenbaz ve bayağı tanrılar da vardı. Orada, insanlığın gerçekleştirmemiş arzuları, orta sınıf bir devlet düzeni isteyenler ve ölmediklerini ispatlayabilmeleri için Hristiyan bilim adamları için bile bir yer vardı.

Mr. Andrews, arpını pek çalmadı; boş bir çabayla ölmüş arkadaşlarından birini görebilme ümidiyle arandı. Durmadan gelen ruhlara rağmen, Cennet tuhaf bir şekilde hâlâ boş görünüyordu. Umduğu gibi Cennet'te olmasına rağmen, ne büyük bir mutluluk, ne minnet hissi, ne de mistik bir duygu yoğunluğu hissediyordu. Fakat, o anda hiçbir şey ona Cennet'in kapısından girdikleri sırada Türk'le birbirleri için kaygıyla haykırımları kadar anlamlı gelmiyordu. Ve arkadaşını gördüğünde onu sevinç çığlıklarıyla selamladı.

Türk, Kuran'da kendisine vaat edilen, etrafını sarmış yedi huriyle düşüncelere dalmış bir halde oturuyordu.

"Ah, sevgili dostum!" diye bağırdı. "Buraya gel ve bir daha sakın ayrılmayalım. Şu gördüğün tüm nimetlerden sen de yararlan. Fakat, diğer sevdiğim arkadaşlarım ve öldürdüğüm adamlar nerede?"

"Ben de yalnızca seni bulabildim," dedi, Mr. Andrews. Türk onu alıp, arzu dolu bakışları ve sürmeli gözleriyle hepsi birbirine benzeyen hurilerin yanına oturttu.

Türk, "Şu an, arzuladığım her şeye sahip olmama rağmen, büyük bir saadet duymuyorum. Ve burada karşılaştığım hiçbir şey, Cennet'in kapısından girmeden önce birbirimiz için attığımız kaygı dolu çılgınlık kadar haz vermiyor. Şu gördüğün hurilerin hepsi de hayal ettiğimden daha güzeller, fakat yine de çok daha güzel olmalarını isterdim," dedi.

Ardından, huriler dileğini yerine getirecek şekilde tıpkı istediği gibi: Bir anda daha yuvarlak hatlara sahip oldu ve gözleri şimdi daha da koyu ve iriydi.

Mr. Andrews'ün de benzer şekilde, daha yumuşak ve beyaz bir cüppe ve daha güzel bir arpa sahip olmak gibi dilekleri gerçekleşti. Burada beklentilerini karşılayacak her şey vardı, fakat arzuladıkları gibi değildi.

"Ben gidiyorum," dedi Mr. Andrews. "Hayal bile edemediğimiz bir sonsuzluğu arzuluyoruz. Bunun bize verilmesini nasıl bekleyebiliriz? Rüya-larım dışında, sonsuz iyilik ve güzellikte hiçbir şey düşlemedim asla."

"Ben de seninle geliyorum," dedi, öteki. Birlikte giriş kapısını aradılar. Türk, yanındaki huriler ve üzerindeki giysilerle ayrıldı, Mr. Andrews ise, cüppesini ve arpını fırlatıp attı.

"Biz gidebilir miyiz?" diye sordular.

"Dilerseniz, ikiniz de ayrılabilirsiniz. Fakat, dışarıda sizleri neyin beklediğini unutmayın," dedi ses.

Kapıyı bulup hemen oradan ayrıldılar. Dünyanın baskı yapan ruhunu tekrar hissettiler. Bir süre, direnerek el ele durdular. Ardından, o basıncın üzerlerinde yarattığı acıya maruz kaldılar. Edindikleri deneyim, ürettikleri sevgi ve bilgelik o basınca karışıp gitti ve fakat bu onlara iyi gelmişti.

Türkçesi: Nezaket Altıntaş

Burun

NİKOLAY GOGOL

I

25 Mart'ta Petersburg'da pek tuhaf bir olay oldu. Vosneçenski Caddesi'nde oturan berber İvan Yakovleviç (soyadı zamanla unutulmuştu; dükkânının tabelasında bile yazılı değildi; yüzü sabunlanmış bir adamı gösteren bir resmin yanında yalnızca şu yazı okunabiliyordu:

"Hacamat da yapılır." O sabah, oldukça erken uyandı. Uyanır uyanmaz da sıcak bir ekmek kokusu duydu. Yatağında hafifçe doğruldu; bir de baktı ki, kahve tiryakisi olan sayın eşi ocaktan taze pişmiş ekmekler çıkarıyor.

- Praskovya Osipovna, dedi, ben bugün kahve içmeyeceğim. Sen bana biraz soğanla biraz sıcak ekmek ver, yeter. Daha doğrusu, ikisinden de vazgeçemiyordu. Ne kahveden, ne soğan ekmekten, ama bunun olanaksız olduğunu da biliyordu. Praskovya Osipovna böyle bir şeye razı olur muydu hiç? Karısı kendi kendine, "Ziftin pekini ye, musibet," diye düşündü. "Pek iyi! Kahve bana kalır..." Masanın üstüne bir ekmek attı. İvan Yakovleviç, kibarlığı gereği, gömleğinin üstüne bir setre geçirdi; sonra da kalktı, masaya kuruldu. Biraz tuzla iki baş soğan hazırladı. Bıçağı aldı, kurumlu bir tavırla ekmeği kesmeye koyuldu. Somunu orta yerinden ikiye böldü, ortasına bir göz attı, içinde beyazımtırak bir şey vardı; şaşırdı birdenbire. Bıçağıyla usulca beyaz şeyi kurcaladı, sonra, biraz, parmağıyla dokundu. Kendi kendisine, "Katı bir şey! Ne olabilir acaba?" diye düşünüyordu.

Parmağını soktu, o şeyi çıkardı:

- Aaa! Bir burun!

İvan Yakovleviç'in kolları yanına düştü; gözlerini ovuşturdu, parmağıyla bir daha dokundu. Burundu işte; bal gibi burundu. Üstelik tanıdık bir buruna benziyordu.

İvan Yakovleviç'in yüzü dehşet içinde kaldı. Ama bu dehşet karısının öfkesi yanında bir şey değildi. Kadın, avaz avaz bağıırıyordu:

- Nereden kestin bu burunu, canavar? Ahlaksız! Sarhoş herif! Seni polise kendim gidip ihbar edeceğim.

Haydut herif! Şimdiye dek üç kişi oldu, gelip bana söylediler; tıraş ederken burunlarını koparacak gibi çekiyormuşsun.

Ama İvan Yakovleviç bunları dinleyecek durumda değildi; şimdi o, ölümle dirim arası bir durumdaydı.

Anımsamıştı çünkü; bu burun şube müdür yardımcısı Kovalev'in burunuydu; pazar ve çarşamba günleri tıraş ettiği Kovalev'in.

- Sus sus Praskovya Osipovna, dedi, ben şimdi onu bir beze sarar bir köşeye saklarım. Hele birkaç gün kalsın orada, sonra götürürüm.

- Yok, yok, dünyada istemem. Odamda, kesilmiş bir burun saklanması-
na izin vereceğim ha? Hımbıl! Ustura bilemekten başka bir şey öğren-
memiş ki; hiçbir işe akli ermiyor. Serseri! Kopuk! Senin yüzünden polis-
lik mi olacağım? Hay kabak hay, hay odun hay! Şuna bakın hele! Al
götür, nereye götüreceksen. Bir daha sözünü bile duymayayım.

İvan Yakovleviç tam anlamıyla serseme dönmüştü. Düşünüyor, düşü-
nüyor, bir türlü içinden çıkamıyordu.

Ensesini kaşıyarak:

- Bu nasıl oldu acaba, gel de çık işin içinden, dedi. Acaba dün akşam eve
sarhoş mu döndüm, ayık mı? Ama ne olursa olsun, akla durgunluk vere-
cek bir olay! Bir kez ekmek... Öyle bir şey ki pişiyor. Halbuki burun...

Bambaşka bir şey. Olanaksız! Deli olacağım. İvan Yakovleviç sustu.
Düşünmeye başladı: şimdi polisler gelip evinde bu burnu bulacaklar,
onu suçlu sayacaklardı. Bu düşünceyle kafası büsbütün karıştı. Polislerin
kırmızı yakalarını, giysilerindeki süslü işlemeleri, bellerindeki kılıçları
daha şimdiden görür gibi oluyordu. Eli ayağı titremeye başladı. Panto-
lonuyla çizmelerini aldı, bütün yıpranmış giysilerini giydi. Praskovya
Osipovna'nın bitip tükenmek bilmeyen dırıltıları arasında burnu bir beze
sardı; sokağa çıktı.

Bezi bir yere bırakmak istiyordu; artık neresi olursa; bir taşın altı mı olur,
yoksa bir kapının yanı mı? Ya da bir köşede dalgınlıklaymış gibi düşürür
de başka bir sokağa mı dönüverirdi? Ama tersliğe bakın ki, sokağa çık-
masıyla ensesinde bir takım dostlarının bitivermesi bir oldu. Bunlar he-
men kendisini sorguya çekmeye başladılar: "Nereye gidiyorsun?" gibi bir
takım anlamsız sorular. Öyle ki, İvan Yakovleviç bu durumda hiçbir
fırsat bulamadı. Sonunda, elindeki bezi düşürmeyi başardı, ama görül-
dü. Uzaktan, bir polis memuru, mızrağıyla işaret ederek sesleniyordu:
"Hey! Bir şey düşürdün, al onu!" İvan Yakovleviç ister istemez eğildi,
burnu alıp cebine koydu. Sokakta kalabalığın gittikçe arttığını, mağaza-
ların, dükkânların birer ikişer açıldığını gördükçe bu işten bütün bütün
umudunu kesmeye başlamıştı.

Sonunda, İsakiyef köprüsüne gitmeye karar verdi. Belki orada bir pun-
dunu bulur, burnu Neva'ya atabilirdi. Ama ben yanlış yaptım. Birçok
noktadan saygıdeğer bir adam olan İvan Yakovleviç konusunda size
daha birkaç söz söylemeliydim. İvan Yakovleviç, bütün namuslu Rus
esnafı gibi, gece gündüz içerdi. Her gün yabancıları tıraş ederdi de kendi

sakallarını kesmezdi. Frakı (çünkü İvan Yakovleviç kaftan giymiyordu) alacalı bulacalıydı, daha doğrusu siyahtı da üzerinde tarçın sarısı ve kurşuni benekler vardı; yakası pırıl pırıldı. Üç düğmesi kopmuş, yerlerinde yalnızca iplikleri kalmıştı. Tam anlamıyla utanmaz bir adamdı. Şube müdür yardımcısı Kovalev her tıraşta ona "Ellerin de hep kötü kötü kokuyor, İvan Yakovleviç!" der, o da, "Neden kokuyor acaba?" diye yanıtlardı, "Ne bileyim, birader, kokuyor işte." Bunun üzerine İvan Yakovleviç, bir tutam enfiye çeker, Kovalev'in yüzünü sabunlamaya başlardı. Yanaklarını, kulaklarının arkasını, dudağının üstünü, çenesinin altını, kısacası neresi aklına eserse. Sayın yurttaş, sonunda, İsakiyef köprüsüne geldi. İlk sağa sola şöyle bir göz attı. Sonra köprünün parmaklığına yanaştı. Orada, köprünün altından geçen balıklara bakıyormuş gibi yapıp, beze sarılı burnu yavaşça ırmağa bıraktı. Sanki üstünden bin çeki yük kaldırmışlardı; yüreği öyle hafifledi ki; güldü bile. Müşterilerini tıraş etmeye gidecek yerde, kapısında, "Her Türlü Yiyecek ve İçecek" yazılı bir dükkândan içeri girdi; bir bardak punç isteyecekti. O aralık, birdenbire, mahallenin polis komiserinin köprü başında durduğunu gördü. Adamın, geniş favorileri, üç köşeli şapkası, belindeki kılıcıyla, kibar bir durumu vardı. Korkudan, berberin her yanından soğuk bir ter boşandı. Komiser, eliyle ona işaret ederek:

- Gel bakalım buraya, ahabap! dedi.

Yol yordam nedir pek iyi bilen İvan Yakovleviç, kasketini ta uzaktan çıkararak komiserin yanına koştı:

- Günaydın, efendimiz!

- Hayır, hayır; efendimiz falan yok şimdi. Söyle bakayım, biraz önce ne yaptın şurada? Köprünün üstünde?

- Vallahi efendim, müşterilerimi tıraş etmeye gidiyordum; yalnızca, biraz durdum da, sular hızlı mı akıyor yoksa yavaş mı, ona baktım.

- Yalan söylüyorsun, yalan! Bununla yakayı kurtaramazsın. Söyle doğrusunu.

İvan Yakovleviç:

- Yüce kişiliğinizi haftada iki kez; ne ikisi, üç kez, hiç kusursuz tıraş etmeye hazırım, diye yanıt verdi.

- Hayır dostum, saçma şeyler bunlar. Üç tane berberim var benim; beni tıraş etmeyi kendileri için onur sayarlar; sen onu bırak da, ne yapıyordun biraz önce şurada, onu söyle.

İvan Yakovleviç sarardı... Ama öykü burada kalın bir bulut tabakasıyla kapanır. Bundan sonra ne olduğu konusunda da hiçbir şey bilinmez.

Şube müdür yardımcısı Kovalev, oldukça erken uyandı. Uyanır uyanmaz da dudaklarıyla "Bırr... Bırr..." yapmaya başladı. Nedenini kendisi de bilmezdi ama her uyanışında böyle yapardı. Gerindikten sonra masanın üstünde duran küçük aynayı kendisine vermelerini buyurdu. Dünden beri burnunda oluşan sivilceye bakacaktı.

Aynayı eline alınca, şaşkınlıkla, burnunun yerinde bir düzlükten başka bir şey olmadığını gördü. Aklı başından giden Kovalev, su getirtti, bir peşkirle gözlerini ovaladı; gerçekten de burnu yoktu. Eliyle bir daha dokundu; sonra, düş falan olmasın diye kolunu çimdikledi, ama, hayır! Galiba gerçektir. Şube müdür yardımcısı Kovalev yatağından atladı, silkindi: burun gene yerinde yoktu. Hemen giysilerini istedi; doğru, merkeze, polis müdürünü görmeye koştu. Fakat bu arada Kovalev için birkaç söz söylemek gerek. Birkaç söz söylemeli ki, okur ne biçim bir adamla karşılaştığını anlasın. Diplomalı şube müdür yardımcılarıyla bu meslekte Kafkasya'dan yetişmiş olanlar, kesinlikle birbirleriyle karşılaştırılmaz. Bunlar birbirinden tümüyle farklı iki sınıftır. Mesleğe bilim yoluyla...

Yok yok, susayım daha iyi. Çünkü bu Rusya acayip bir ülke. Hangi şube müdür yardımcısından söz edersek edelim, Riga'dan Kamçatka'ya dek, bütün şube müdür yardımcıları kendi üzerlerine alınırlar kesinlikle. Hoş bu bütün meslekler, bütün konumlar için böyledir ya. Kovalev, Kafkasya'dan yetişme bir şube müdür yardımcısıydı.

Bu konumu hak edeli daha iki yıl olmuştu; bundan dolayı, bunu hiçbir zaman unutmazdı. Kendisinden söz ederken öyle yalnızca şube müdür yardımcısı demezdi. Yanına bir de "Binbaşı" katarak kendisini biraz daha ağır satmaya çalışırdı. Örneğin, sokakta gömlek satan bir kadına rastlar, ona şöyle derdi: "Dinle güzelim, git evime dek; evim Sadovaya'dadır. 'Kovalev binbaşı burada mı oturuyor?' diye sor. Kime sorarsan gösterir." Eli yüzü düzgün bir kadın görünce, ona da alçak sesle bir şey söyledikten sonra, şöyle sürdürürdü konuşmasını:

"Şekerim, Kovalev binbaşının evi de, yeter." Onun için, kendisinden söz ederken, bundan sonra hep "Binbaşı" diyeceğiz.

Kovalev binbaşının Nevski caddesinde her gün şöyle bir dolaşmak âdetiydi. Gömleğinin yakası her zaman apak, her zaman kolalıydı. Favorileri, il ya da ilçe kadastro memurlarının, mimarların ve askeri hekimlerin favorilerine benzerdi. Bu adamların hepsi, ayrı ayrı işler görürler, ama hepsinin, ortak bir yanları vardır. Hepsi tombalak al yanaklıdırlar. Hepsisi, pek güzel baston oynarlar. Favorileri yanaklarının orta yerinden başlarlar, ta burunlarına dek gider. Kovalev binbaşı, üzerinde birçok mühür

taşırdı. Bunların kimileri armalıydı. Kimilerinde de çarşamba, perşembe, pazartesi gibi günler kazılıydı. Petersburg'a iş için gelmişti. Onuruyla uyarlı bir konum bulmak için.

Becerebilirse bir vali yardımcılığı alacak, beceremezse, uygun bir bakanlıkta bir şube müdürlüğü falan uyduracaktı. Kovalev binbaşı evliliğe karşı değildi, ama bir koşulla: Evleneceği kadın, hiç değilse iki yüz bin rublelik bir çeyiz getirmeliydi. Şimdi okur, binbaşının o oldukça güzel burnunun yerinde bu anlamsız boşluğu gördüğünde ne duruma geleceğini kendiliğinden kestirebilir.

Aksi gibi görünürde bir tek araba yoktu. İster istemez yaya gidecekti. Paltosuna büründü; yüzünü de, burnu kaniyormuş gibi, mendiliyle kapadı.

- Belki de bana öyle geldi, diye düşünüyordu. Durup dururken adamın burnu düşer mi?

Bir daha aynaya bakmak niyetiyle bir şekerçi dükkânına doğru yürüdü. Allahtan, şekercede hiç kimse yoktu.

Çıraklar ortalığı topluyor, iskemleleri yerleştiriyorlardı. Kimi de, daha hâlâ gözlerinden uyku akarak, sepetlerin içinde sıcak börekleri götürüyorlar, masaların üzerinde geceden kalmış üzerleri kahve lekeleriyle dolu gazeteleri topluyorlardı.

- Çok şükür, kimse yok, dedi; şimdi iyice bir bakayım suratıma.

Sıkılğan bir tavırla aynaya doğru yürüdü, baktı; yere tükürerek:

- Allah Allah! diye söylendi; bu ne ürkütücü şey böyle! Burun yerine başka bir şey olsa yüreğim yanmayacak; ama hiçbir şey yok!

Öfkesinden dudaklarını ısırarak şekerçiden çıktı. Bugüne dek yapmadığı bir şeye, kimsenin yüzüne bakmamaya, kimseyle konuşmamaya karar verdi.

Ansızın, bir evin kapısında donmuş gibi durdu. Gözlerinin önünde anlatılmaz derecede tuhaf bir olay olmuştu.

Kaldırımın yanında bir araba durdu; kapısı açıldı, içinden üniformalı bir efendi atladı; iki büklüm, hızla merdivenlerden yukarı çıktı. Kovalev, bu adamın tastamam kendi burnu olduğunu görünce, korkudan, şaşkınlıktan ne duruma geldi, siz düşünün artık. Bu ürkünç sahne karşısında, çevresinde, bütün dünya fırl fırl döndü. Öyle ki, düşmemek için kendisini güç tuttu. Bir bunalım içindeymiş gibi zangır zangır titreyerek, arabasına dönünceye dek bu efendiyi beklemeye karar verdi.

İki dakika sonra, burun yeniden görüldü. Efendinin sırtında sırma işlemeli, dik yakalı bir giysi; ayağında güderi bir pantolon; belinde de bir kılıç vardı. Tüylü şapkasından danıştay üyesi olduğu anlaşılıyordu. Davranışları, her şeyi, ziyarete gittiğini gösteriyordu. Sağına soluna baktıktan sonra, arabacıya, "Yanaş!" diye buyurdu; arabaya bindi ve yola koyuldular.

Zavallı Kovalev deli olacaktı. Böylesi hiç başına gelmemişti. Daha dün gece yerinde duran bir burun, - yürümez, etmez - nasıl oluyordu da bugün üniformalar içinde çıkıyordu karşısına? Gerçekten, nasıl oluyordu bu?

Yeniden arabanın peşinden koşmaya başladı. Bereket versin araba pek uzağa gitmemiş, Gostini Dvor'un önünde durmuştu.

Koştı; bir sıra yaşlı dilenci kadının arasından geçti. Kadınların bezlerle sarılı suratlarında tek gözlerinden başka bir şey görünmüyordu. Bir zamanlar bununla alay ederdi. Sokak ıssızdı. Kovalev'in kafası öyle karmakarışık ki, ne yapacağını, neye karar vereceğini bir türlü bilemiyordu. Gözleri fıldır fıldır, köşe bucak, efendiyi arıyordu.

Sonunda gördü. Bir dükkânın önünde ayakta duruyordu. Burnun yüzü, yüksek dik yakasının içinde yitmiş gibiydi. Dikkatli dikkatli eşyaları gözden geçiriyordu.

Kovalev:

- Şimdi nasıl yanaşmalı? diye düşündü. Durumuna, tavrına, şapkasına, giysisine bakarsan bir Danıştay üyesi.

Ne yapsam bilmem ki!..

Hafif tertip öksürerek, Danıştay üyesinin sağında, solunda dolaşmaya başladı. Fakat, burun hiç istifini bozmuyordu.

Sonunda, Kovalev, o da güç bela, bütün cesaretini toplayarak:

- Efendim!.. diyebildi, efendim!..

Burun, dönerek:

- Ne istiyorsunuz? diye sordu.

- Şaşılacak bir şey, efendim... Öyle sanıyorum ki... Yerini siz bileceksiniz; sizi de ansızın gördüm; nerede?.. Açık söyleyin ki...

- Af buyurun, ama neden söz ettiğinizi anlayamıyorum. Açıklar mısınız? Kovalev "Nasıl anlatsam?" diye düşündü, sonra kafasını toplamaya çalışarak:

- Şu kesin ki, diye başladı, şu kesin ki... Önce kendimi tanıtayım. Bendeniz Kovalev binbaşı. Şu anda burunsuzum. Benim gibi bir adamın burunsuz gezmesinin hoş bir şey olmayacağını kabul edersiniz.

Voskresenski köprüsünde portakal satarak geçinen bir kadın için burun önemli olmayabilir. Ama benim için öyle mi ya? Ben ki, gelecekle ilgili büyük düşünceleri olan, ayrıca, birçok önemli ailenin evine girip çıkan, birçok hanımefendiyle tanışıklığı olan, örneğin Bayan Çehtareva ile, o bir Danıştay üyesinin karısıdır, onlarla, ayrıca birçok hanımefendiyle düşüp kalkan bir insanım; siz düşünün artık... Ne yapacağımı bilmiyorum, efendim.

(Kovalev binbaşı bu sözü söylerken omuzlarını kaldırmıştı)... Bağışlayın... Bağışlayın ama... Biraz da namus ve onur kuralları düşünülerek davranılacak olursa... Anlıyorsunuz, değil mi?

Burun:

- Kesinlikle hiçbir şey anlamıyorum, diye yanıt verdi. Daha açık söyleyin.

Kovalev bütün kurumunu takınarak:

- Sözlerinizi nasıl karşılamak gerek, bilmiyorum efendim, dedi. Sorun, sanırım, yeterince açık... Daha mı açık söyleyeyim istiyorsunuz? Hay hay!.. Siz benim burnumsunuz.

Burun, binbaşıyı tepeden tırnağa süzdü; biraz kaşlarını çatarak:

- Aldanıyorsunuz, beyefendi, diye yanıt verdi; ben kendimim. Hem, sizinle benim aramda hiçbir sıkı ilişki olamaz. Üniformamızın düğmelerine bakılacak olursa, siz Senato'da ya da Adalet Bakanlığı'nda çalışıyorsunuz, bense Eğitim Dairesi'ndeyim.

Bu sözleri söyledikten sonra da arkasını döndü.

Kovalev, ne yapacağını, ne edeceğini tümüyle şaşırmişti. O anda, bir kadın kumaşının hoş hışırtısı işitildi; her yanı tenteneler içinde olan yaşlıca bir kadın kendisine doğru yaklaştı. Yanında ince yüzlü bir genç kız vardı.

Ak entarisi biçimli vücudunu bütün güzelliğiyle ortaya çıkarıyordu. Başına, tüyü kadar hafif, açık sarı bir şapka giymişti.

Arkalarında uzun favorili, geniş ve yüksek yakalıklı, uzun boylu bir bey belirdi, tütün tabakasını açtı.

Kovalev biraz sokuldu, patiska gömleğinin yakasını biraz gevşetti ve çıkardı; altın bir zincir üzerinde sıralı duran mühürlerini düzeltti. Gülümseyerek, fidan boylu genç bayana, dikkatli dikkatli bakmaya başladı. Biraz eğilerek yürüyen genç kız bir bahar çiçeğine benziyordu. Alnına götürdüğü ufak beyaz elinin parmakları balmumundan gibiydi. Kovalev kızın, şapkanın altındaki yuvarlak beyaz çenesiyle bir bahar guncasına benzeyen yüzünü görünce, gülümsemesi bütün bütün arttı. Ama telaş içinde, bir yeri yanmış gibi, ansızın geriye döndü.

Burnunun yerinde hiçbir şey bulunmadığını anımsamıştı. Gözlerinden yaşlar boşandı.

Döndü, o üniformalı adamı aradı; bir hayduttan, bir dolandırıcıdan başka bir şey olmadığını yüzüne karşı, hem de bağıra bağıra söyleyecekti. Diyecekti ki, bu Danıştay Üyesi kılığındaki kişi kendi burnundan başka bir şey değildir. Ama burun görünürde yoktu. Kaşla göz arasında yitivermişti. Belki de ziyaretlerini sürdürüyordu.

Bunu düşünen Kovalev yeniden umutsuzluğa düştü. Sütunlu bir kapının önünde bir dakika durdu; burnu yine göremez miyim diye sağa sola baktı. Şapkasında bir tüy, giysisinde de sırma işlemeler olduğunu iyi anımsıyordu, ama paltosuna dikkat etmemişti. Ne arabanın rengini biliyordu, ne de atların! Arkasında uşakları var mıydı, yok muydu? Varsa ne biçim giysiler giymişlerdi; bunların da ayırımında değildi. Atlarını

koşturarak, iki yönden de bir sürü araba gelip geçiyordu, hepsine birden bakmak çok güçtü. Hoş, bunun güç bir iş olmadığını, arabayı da gördüğünü de kabul etsek bile, nasıl durduracaktı arabayı? Hava, çok güzeldi. Her yer günlük güneşlikti.

Nevski Alanı insanlarla doluydu. Kadınların kalabalığı, Politseisk Köprüsü'nden Aniçkin Köprüsü'ne dek, bütün kaldırımı bir çiçek seli gibi dolduruyordu. Kovalev'in, bu kalabalığın içinde dolaşan bir arkadaşı vardı. Müdürdü. Barem cetvelinde 7. derecedeydi. Kovalev, yabancıların yanında, ona genellikle "Kaymakam bey" diye seslenirdi. İşte bir başka arkadaşı daha, Yarijkin geçiyordu önünden. Senato kaleminde şube müdürü olan bu arkadaşı, arkadaşlarının en iyisiydi. Boston oynadığı zamanlar, boyuna para yitirirdi. İşte bir başka müdür yardımcısı daha. Bu da konumunu Kafkasya'da elde edenlerdendi. Eliyle işaret edip Kovalev'i yanına çağırırdı.

Kovalev, içinden, "Patla!" dedi; sonra seslendi:

- Hey! Arabacı! Beni doğru Emniyet Müdürlüğü'ne götür.

Arabaya kuruldu. "Son hızla!" diye de ekledi. Daha kapıdan girerken sordu:

- Emniyet Müdürü burada mı?

Kapıcı:

- Hayır, diye yanıtladı, yeni çıktı.

- Hay aksi şeytan hay!

- Evet, çıkalı da çok olmadı. Bir dakika önce gelseydiniz, sanırım bulurdunuz.

Kovalev, mendili burnundan ayırmadan, yeniden arabaya döndü, arabacının yanına oturarak umutsuz bir sesle, "Çek!" diye bağırdı.

Arabacı:

- Nereye? diye sordu.

- Doğru.

- Nasıl doğru? Köşe başındayız; sağa mı, sola mı?

Bu soru Kovalev'in keyfini kaçırdı. Yeniden, düşünmek zorunda kalıyordu. Onun durumunda bir insan, her şeyden önce, polise gitmeliydi. İşi polislik bir iş olduğundan değil, derdinin umarı orada daha çabuk bulunurdu da ondan. Burnun görev yaptığı yere gitse de hakkını orada arasa nasıl olurdu acaba? Her durumda pek önemli bir davranış olmazdı bu. Çünkü, herifin biraz önce nasıl yanıtlar verdiğini görmüştü. Adamın sağı solu yoktu.

Bir kez daha yalan söyleyebilirdi; biraz önce nasıl söylemişti! Kendisini tanımadığını, hiçbir zaman bir arada bulunmadıklarını ileri sürecekti. Bu yalancı, bu dolandırıcı adamın, daha ilk konuşmalarında, öyle kallesçe bir tavır takındığını gördükten sonra, eline fırsat geçer geçmez bu kenti terk edeceğinden kuşku duymamak, cahillik olurdu. Bu nedenle

başvuracağı en uygun yer polis olamazdı. Adam bir kaçırırsa, nerede arar da bulurdu? Balsa bile, iş, kimbilir ne kadar uzayacaktı. Tanrı göstermesin, bir ay mı sürerdi artık. Sonunda aklına uygun bir düşünce geldi. Belki de Tanrı da acıyor, biraz yardım ediyordu kendisine. Doğruca gidip bir gazetede bir duyuru bastırarak, adamın bütün özelliklerini iyice betimleyecekti. Böylece, ona rastlayanlar herifi yakalayıp getirebilecekler; hiç değilse, nerede oturduğunu haber vereceklerdi. Bu kararı verdikten sonra, arabacıya, hemen bir gazete yönetim yerine çekmesini buyurdu; yol bitinceye dek adamcağızın durmadan sırtını yumrukladı.

Bir yandan da bağıırıyordu:

- Ulan kerata, çabuk ol, biraz daha çabuk be sersem herif!

Arabacı kafasını sallıyor, aynı zamanda, fino köpeği gibi tüylenmiş olan beygirlerini kırbaçlayarak:

- Ancak bu kadar olur beyim, diyordu.

Sonunda araba durdu. Kovalev, indikten sonra, küçük bir kabul odasına girdi. İçeride gazetenin yaşlı bir memuru vardı. Sırtında eski bir frak, gözünde gözlük, ağzında bir kalem, masa başına oturmuş para sayıyordu.

Kovalev, bağıra çağıra, "Burada duyuruları kim alır?" diye içeriye daldı. Memuru görünce:

- Ha! Merhaba! dedi.

Kıranta memur, gözlerini bir kaldırıp bir indirdikten sonra:

- Saygılarımı sunarım, diye yanıt verdi. Yeniden meteliklerini saymaya başlamıştı.

- Gazetenize bir duyuru vermek...

Memur:

- İzin veriniz, diyerek onun sözünü kesti; biraz beklemenizi dileyeceğim. Sağ eliyle bir kâğıda bir rakam yazıyor, sol eliyle de abaküsten iki yuvarlağı öbür yana geçiriyordu.

Giysisi kordonlu, temiz pak, bu durumu uzun süreden beri kibar bir ailede hizmet ettiğinin kanıtı olan bir uşak, elinde bir pusula, masanın önünde duruyor, inceliğini göstermek için fırsat kolluyordu.

- Emin olun, efendim, dedi, bu ufacak köpek sekiz grivnik etmez. Ben sekiz kapik bile vermem. Ama, bizim kontes bayılır, günahı boynuna, bu köpeğe bayılır! Baksanıza, söz verdi, kim bulup getirirse yüz ruble ödül verecek. Aramızda kalsın, bu insanların zevkleri de hiç birbirine uymuyor. Anlarım, insan meraklı olur da beş yüz ruble verir, bin ruble bile verir, bir tazı ya da bir fino köpeği alır. Ama güzel bir köpektir; değer.

Ağır başlı memur bütün bunları ciddi bir yüzle dinliyordu. Bir yandan da gazeteye gelen duyuruların harflerini saymakla uğraşıyordu. Yanda,

ellerinde pusulalar, yaşlı kadınlardan; işyerlerinin adamlarından, kapıcılarından oluşmuş bir kalabalık bekliyordu.

Pusulalarda duyurular vardı. Birinde tokgözlü bir arabacı kirayla çalışmaya gönderiliyor; bir başkasında 1814'te Paris'ten gelmiş ve az kullanılmış bir arabanın satılığa çıkarıldığından söz ediliyordu. On dokuz yaşında, çamaşırcılıktan çok iyi anlar, aynı zamanda elinden her iş gelir bir kız, köle olarak kiraya veriliyor. Bir tek yayı kırık, ama dayanıklı bir araba satılıyor; 17 yaşında, boz benekli, genç bir ata alıcı aranıyor, Londra'dan yeni gelmiş taze şalgam ve turp tohumu bulunduğu duyuruluyor; her türlü müstemilatıyla birlikte satışa çıkarılan bir yazlık evin övgüsü yapılıyordu. Evin eklentileri iki ahırdan, bir de ileride, güzel bir çam ve kayın ormanı durumuna getirilebilecek bir arsadan oluşuyordu. Bir başka duyuruda, bir kimse, eski kundura pençeleri satmak istediğini bildiriyor, isteklilerin akşamın sekizinden sabahın üçüne dek başvurmaları gerektiğini söylüyordu. Kalabalığın beklediği oda küçüktü; havası da iyice bozulmuştu, ama Kovalev hiçbir şey duymuyordu; çünkü yüzü bir mendille örtülüydü; burnu da, Tanrı bilir neredeydi. Beklemekten sabrı tükenmişti, dayanamadı:

- İzin buyurursanız, efendim, isteğimi sunayım, dedi... İşim pek ivedi de...

- Şimdi! Şimdi!.. İki ruble, üç kopek!.. Bir dakika!.. Bir ruble, altmış dört kopek!

Kıranta memur, sonunda, kadınların, kapıcıların pusulalarından başını kaldıracıldı. Kovalev'e dönerek:

"Buyurun!" dedi.

- Sizden ricam... Bir dalavere oldu; nasıl söylesem? Bir dolandırıcılık! Nasıl olduğunu şu ana dek anlayamadım. Sizden ricam, bunu gazetenize yazmanız. O haydudu bana kim bulur getirirse iyi bir ödül vereceğim.

- Lütfen adınızı söyler misiniz?

- Aman, aman, sakın ha! Adım da ne olacakmış? Hem adımlı söyleyemem ki. Bir sürü tanıdığım var; Bayan Çentareva bir danıştay üyesinin karısıdır; sonra, Bayan Pelagya Grigoriyevna Podtoçina, yüksek rütbeli bir subayın ailesidir. Ya duyuverirlerse? Aman, Tanrı korusun! Siz yalnızca, "Bir şube müdür yardımcısı" diye yazın, ya da, daha iyisi, "bir binbaşı" deyin.

- Yani, uşağınız mı kaçtı?

- Hangi uşağım? Keşke uşağım olsa! Giden, burun!.. Burun!..

- Ya! Amma da şaşırtıcı bir ad? Peki, bu Bay Burun sizi çok mu dolandırdı da gitti?

- Burun! Ne olduğunu gene anlamadınız ki! Benim burnum, kendi burnum. Yitti; nerde, bilmiyorum. Şeytanın bana ettiği bir iş bu!

- Ama nasıl yitti? Söylediklerinizden pek bir şey anlamıyorum.

- Nasıl yittiğini anlatamayacağım. Yalnızca, önemli olan şu ki, burnum, Daniştay üyesi kılığında, şu anda kentte dolaşıyor. Size duyuru vermek isteyişim de bu yüzden. Kim görürse yakalayıp, en kısa zamanda bana getirmesini istiyorum. Bu kadar görünen bir organım eksik olarak nasıl yaşayabilirim? Bir ayak parmağı gibi de değil ki!.. Öyle bir şey olsa kabul! Ayakkabının içinde ne olduğunu kimse görmez. Her perşembe kendisini ziyarete gittiğim bir hanımefendi vardır; bir Daniştay üyesinin karısıdır; Bayan Çehtareva. Yine, görüştüğüm bir bayan daha vardır: Bayan Pelagya Grigoriyevna Podtoçina: yüksek rütbeli bir subayın ailesidir; çok güzel bir kızı vardır. Ayrıca birçok kibar aileye daha girer çıkarım; siz söyleyin, ne yaparım ben şimdi? Bu durumumla, ötede beride, nasıl görünürüm?

Memur dudaklarını büzdü; düşünüyordu. Uzun süre sustuktan sonra, sonunda:

- Hayır, dedi, böyle bir duyuruyu gazeteye koyamam.

- Nasıl hayır?.. Niçin koyamazsınız?

- Çünkü böyle bir duyuru bir gazetenin ününü sarsabilir. Öyle her önüne gelen, burnunun yittiğini yazdırmaya kalkacak olursa işin sonu nereye varır? Aslında gazetelerde bir sürü saçma sapan yazılar çıktığından söz edip duruyorlar.

- Neden saçma sapan oluyormuş? Bu işte saçmaya benzer bir şey göremiyorum!

- Siz öyle düşünüyorsunuz, ama bakın, geçen hafta bir olay oldu. Bir yüksek kişi geldi; tıpkı bugün sizin geldiğiniz gibi; elinde de, duyurulmak üzere, bir kâğıt. Duyuru ücreti de, iki ruble yetmiş üç kopek tutmuştu.

Yazı şöyleydi: siyah tüylü bir fino köpeği yitti. Olur a, köpek bu! Yiter yiter... Ama, en sonunda altından ne çıktı, biliyor musunuz? Meğer iş bir maskaralıktan başka bir şey değilmiş; o fino köpeği dediği de, bilmem hangi kuruluştaki vezne memuruymuş.

- Ama benim size verdiğim duyuru bir fino köpeği hakkında değil ki; öz be öz kendi burnum hakkında; yani, dolayısıyla, kendi hakkımda.

- Hayır! Böyle bir duyuruyu yayınlayamam.

- Peki, ya benim burnum gerçekten yitmiye?

- Olabilir, ama o hekimin bileceği iş. Söylediklerine göre uzman insanlar varmış; sanırım, size pek güzel bir burun yapacaklardır. Hem, ben öyle sanıyorum ki, siz şakacı bir kimsesiniz; insanlara takılmaktan pek hoşlanıyorsunuz.

- Değil, vallahi değil! Neyin üstüne isterseniz ant içeyim. İzin buyurun, iş bu duruma geldi; o zaman göstereyim size.

Memur biraz enfiye çekti:

- Zahmet etmeyin, dedi.

Sonra, meraklı bir davranışla ekledi:

- Bununla birlikte, zahmet olmazsa, ben çok hoşnut olurum görmekten. Müdür yardımcısı, yüzündeki mendili çekti.

Memur:

- Vallahi, dedi, şaşılacak bir şey. Yeri, dümdüz; kaymak gibi, evet, dümdüz; inanılmayacak derecede düz.

- Ya! Gördünüz mü? Hâlâ direnecek misiniz? Benim duyurumu yayımlamanın olanaksız olduğunu siz de anladınız, değil mi? Size bundan dolayı özellikle minnet duyacağım. Ayrıca, bu olayın, bana, sizinle tanışmak onurunu bağışlamış olmasından da çok hoşnutum.

Kovalev, bu kez aşağıdan almaya karar vermişti. Bu niyeti sözlerinden de anlaşılıyor ya... Memur:

- Bu duyuruyu yayımlamak, işin doğrusu, önemsiz bir şey. Yalnızca, sizin bundan büyük bir yararınız olacağını sanmıyorum. Siz bu işi kalemi güçlü bir insana verseniz de o bunu doğal bir olaymış gibi yazsa: sonra örneğin, *Kuzey Arısı* dergisinde (burada biraz enfiye daha çekti) bu makaleyi yayımlasa! Hem gençlik yararlanır, (burada da hapsirdi) hem halk ilgiyle okur.

Müdür yardımcısı, umutsuz bir durumda, gözlerini, masanın üzerinde duran bir gazetenin alt yanına eğdi. O kısımda tiyatro haberleri vardı. Yüzü gülmeye başladı. Gazetede bir kadın sahne sanatçısının adını okumuştı.

Güzel bir kadındı. Elini cebine soktu, mavi bir kâğıt para araştırmaya başladı. O parayla gidilince tiyatroya, kalburüstü kimselerin oturduğu koltuklarda oturulurdu. Fakat burnunu anımsar anımsamaz bütün düşlemleri darmadağın oldu.

Kovalev'in bu acıklı durumuna memur da üzülüyor gibiydi. Bu ortaklığın onun derdini biraz olsun hafifleteceğini düşünerek birkaç söz söylemek istedi: "Başınıza böyle bir iş gelmiş olmasına cidden üzüldüm.

Biraz enfiye çekmez misiniz? Hem başınızın ağrısını giderir, hem de üzüntünüzü dağıtır; aynı zamanda, basur memesine karşı da iyi bir ilaçtır." Bunları söyleyen memur, Kovalev'e bir tabaka uzatmıştı. Üstelik tabakanın kapağında şapkalı bir kadın resmi vardı.

Memurun bu düşüncesiz davranışı karşısında sabrı tükenen Kovalev, öfkeyle:

- Anlamıyorum, dedi, nasıl hâlâ işin alayında olabiliyorsunuz? Görmüyor musunuz ki, enfiye çekebilmek için gerekli olan şey yok bende? Yerin dibine geçsin enfiyeniz! Değil sizin kötü enfiyeniz, enfiyelerin şahı olsa gözümde yok.

Bunları söyledikten sonra, sinirleri bozulmuş olarak, gazete yönetim yerinden çıktı; polis komiserliğine doğru yolu tuttu.

Kovalev tam komiserin uykuya yatmak üzere olduğu bir sırada vardı karakola. Uzanan komiser, esneyerek, "Şöyle tadını çıkara çıkara, iki saatçik olsun bir uyku çekeyim," diyordu.

Müdür yardımcısının zamansız geldiğı besbelliydi.

Polis komiseri sanatlı şeylere olsun, el sanatı ürünlerine olsun, çok meraklıydı. Ama hazinenin yapıtı olan papelleri hepsine yeğlerdi. "Öyle bir şey ki..." derdi, "...daha iyisi can sağlığı. Ne ekmek ister, ne su. Yer tutmaz, cebe girer; yere düşse kırılmaz."

Kovalev'i çok yavan karşıladı. Ufak yollu da dokundurdu. Yemek üstüne incelemeye başlamanın zamansız bir iş olacağını, doğanın bile öyle buyurduğunu, tok karnına biraz dinlenmenin gerekli bir şey olduğunu, (Kovalev, polis komiserinin, filozofların özdeyişlerine pek yabancı olmadığını görebilmişti) namuslu bir insanın böyle zamanlarda burnunu yitirmeyeceğini, açıktan açığa duyumsattı. Komiserin sözleri bizim kahramana pek dokundu.

Unutmamak gerek ki, Kovalev çok alıngan bir insandı. Kişiliğine yapılan her türlü saygısızlığı hoş görebilirdi, ama toplumsal konuma ya da rütbeye karşı saygısızlık edenı dünyada bağışlamazdı. Örneğın tiyatro yapıtlarında küçük rütbeli subaylar hakkında ileri geri sözler söylenmesini kendi kendine uygun bulabiliyordu da, büyük rütbeli subaylara dil uzatmalarına asla dayanamıyordu. Komiserin onu böyle karşılaması öyle ağırına gitti ki, kendisini tutamadı; kafasını salladı; elini uzatarak, kurumlu bir tavırla:

- Bu saldırgan sözlerinizden sonra, ekleyecek hiçbir şeyim kalmıyor, dedi; hemen çıktı.

Bütün ağırlığını bacaklarında duyarak, evine döndü. Gece oluyordu. Evi bütün bu tatsız olaylardan sonra ona son derece pis, son derece iç kapayıcı göründü. Kapıdan içeri girer girmez uşağı İvan'la karşılaştı. Uşak, eski zaman derisinden yapılmış minderın üstüne sırtüstü uzanmış, boyuna tavana tükürüyor, büyük bir ustalıklı da hep aynı yere nişan alıyordu. Bu terbiyesizce davranış Kovalev'i büsbütün çileden çıkardı. Şapkasıyla uşağın alnına vurarak, "Sen hep böyle aptalca işlerle uğraşadur," dedi.

İvan bir hamlede yerinden sıçradı; telaşla efendisinin paltosunu çıkar-maya koyuldu.

Binbaşı, yorgun, üzüntülü bir durumda odasına girdi; kendisini bir kol-tuğın üzerine attı; derin derin birkaç soluk aldıktan sonra:

- Ey tanrım! dedi; nedir bu talihsizlik? Elim olmayabilirdi, ayağım olmayabilirdi; kulağım olmayabilirdi, ama bunların hepsi, bugünkü durumumdan bin kez daha iyidir. Burunsuz bir adam! Ne demek bu? Ne kuş, ne deve. Burnumu bir savaşta, bir düelloda falan yitirmiş olsam ya da kendim yitirsem yüreğim yanmayacak. Ama değil!

Bir hiç uğruna! Hem de nasıl? Bedava! Bir kopeklik bile çıkarım olmadan. Düşündü, ama, hayır, olamaz!

Bir burnun böyle düşmesi olmayacak şey. Ne türlü düşünürsen düşün, olmayacak şey! Kesinlikle düş görüyorum ya da bir fantazy bu. Belki de, yanlışlıkla su içiyorum diye tıraş olduktan sonra yüzüme sürdüğüm alkolü içtim. Bu İvan sersemi kaldırmayı unutmuş olacak. Ben de olduğu gibi diktim sanırım. Binbaşı, sarhoş olmadığına iyice inanmak için bir yerini çimdikledi, ama o denli canı yanmıştı ki, kendisini tutamayıp bir çığlık attı. Çimdiğin acısı, düş görmediğini, sarhoş olmadığını, ona gereğinden daha iyi kanıtlamıştı. Usulca aynaya yaklaştı. Yavaş yavaş gözlerini kaydırmaya başladı. Belki de burnunu yerinde görecekti. Ama birden ire hızla geri döndü, "Aman Tanrım, ne maskara surat!" diye bağırmaktan da kendini alamadı.

Akıl sır erecek şey değildi. Bir düğme olsa yitirilen ya da bir gümüş kaşık ya da bir saat ya da bunlara benzer başka bir şey, ne ise! Ama burun!.. Peki, kim aldı?.. Üstüne üstelik, kendi evinde! Kovalev, teker teker bütün olasılıkları gözden geçirdi. Akla en yakın geleni, bu işin, o yüksek rütbeli subay karısının, Bayan Podtoçina'nın başının altından çıkmış olmasıydı. Kızını Kovalev'e yamamak istiyordu. Kovalev de kızla cilveleşmekten hoşlanıyordu. Fakat işin son aşamaya yaklaştığını görür görmez yan çizmeye başlıyordu. Hanımefendi niyetini biraz daha açığa vurunca da bütün bütün kendisini geri çekiyor, tatlı tarafından tutturarak henüz genç olduğunu söylüyor, görevinde yükselmek, seçkinleşebilmek için daha beş yıl kadar beklemesi gerektiğini, o zaman da ancak kırk iki yaşında olacağını ekliyordu.

O yüksek rütbeli subayın karısı, belki de, bunun acısını çıkarmak için Kovalev'e bir kötülük etmek istemiş, bu kötülüğü yapmak üzere de parayla büyücü karılar tutmuştu. Çünkü burnun kesilmiş olabileceğini düşünmek olanaksız bir şeydi. Odasına kimse girmemişti. Berber İvan Yakovleviç de kendisini ta çarşamba günü traş etmişti. O gün akşama dek burnu yerindeydi; ertesi perşembe günü de. Pek iyi anımsıyordu, bundan yana en küçük bir kuşkusu yoktu; hem, bir yara kısa zamanda kapanmaz, böyle kaymak gibi dümdüz bir duruma gelmezdi.

Kafasında birtakım tasarılar geliştirdi: Bayan Podtoçina'yı mahkemeye verecek, belki de kendisine gidip çok aşağılayıcı bir davranışta bulunacaktı. O sırada kapının aralıklarından süzülen bir ışık bütün düşüncelerini yarım bıraktı. Demek ki, İvan dışardaki mumu yakmıştı.

Biraz sonra İvan, elinde şamdan, içeriye girdi. Oda birdenbire aydınlanmıştı. Kovalev'in ilk devinimi, mendilini alıp henüz düne kadar burnu bulunan yeri örtmek oldu. Tek bu alık uşak, efendisini bu kadar şaşırtıcı bir durumda görüp şaşkınlıktan ağzını bir karış açmasın.

İvan daha odasına dönmemişti, dışarda yabancı bir ses işitildi. Biri, "Müdür yardımcısı Kovalev burada mı oturuyor?" diye soruyordu. Kovalev, kapıyı açmak üzere telaşla yerinden fırladı:

- Buyurun, diye bağırdı, Binbaşı Kovalev burada.

İçeriye, favorileri ne fazla açık, ne fazla koyu, yuvarlak yüzlü, alımlı bir polis memuru girdi; o hani, bu öykünün başında, İsakiyev Köprüsü'nde gördüğümüz polis memuru.

- Efendim, burnunuzu yitirdiniz mi?

- Evet, doğru!

- Bulundu da.

Kovalev:

- Ne söylüyorsunuz? diye bağırdı. Sevinçten dili tutulmuştu. Dudakları, yüzü, şamdanın titrek ışığında pırl pırl, önünde duran polise baktı; sonunda:

- Peki, nasıl? diyebildi.

- Tuhaf bir rastlantıyla! O kaçarken yolda yakalandı. Posta arabasına yerleşmişti bile; niyeti Riga'ya kaçmaktı. Pasaportu epey bir zaman önce, bir memurun adına hazırlanmıştı. En tuhafı da onu bir beyefendi sandım.

Bereket versin, gözümde gözlüğüm vardı. Onun bir burun olduğunu hemen anladım. Bendeniz miyopumdur da.

Örneğin önümde duruyorsunuz, değil mi, yalnızca yüzünüzü görebilirim. O yüzün üstünde ne var? Burun mu?

Sakal mı? Hiçbirini ayırmısayamam. Kaynanam da, yani karımın annesi, o da öyledir; hiçbir şey görmez. Kovalev'in aklı başında değildi.

- Nerede şimdi? dedi, nerede? Hemen koşup gideyim.

- Telaş buyurmayın! Size gerekli olacağını düşünerek yanımda getirdim. Gariptir, bütün iş Vosnoçenski Sokağı'nda berberlik eden bir haydudun elinin altından çıkıyor, kendisi de şu anda tutukevinde.

Sarhoşluğundan ve hırsızlığından epeydir kuşkulanıyordum. Üç gün önce de bir dükkândan bir düzine düğme aşırıldı. Ama merak etmeyin, burnunuz sağlamdır; hiçbir yerine bir şey olmadı.

Polis memuru, bu sözleri söyleyerek, elini cebine daldırdı; oradan, bir kâğıt parçasına sarılmış olan burnu çıkardı.

Kovalev:

- Evet, o! diye haykırdı, ta kendisi! Sizi bir çay içmeye çağırırsam, kabul buyuramaz mısınız?

- Bu büyük dostluğunuzdan dolayı size son derece minnettarım. Ama şu anda olmaz. Buradan çıktıktan sonra bir ıslahevine gitmek zorundayım... Şu son günlerde de yaşam nasıl pahalılaştı. Yanımda da kaynanam var, yani karımın annesi; aynı zamanda

çocuklarım da var. Büyüdükleri zaman adam olacak gibi görünüyor; akıllı oğlan; gel gelelim okutup büyötmek için param yok.

Memur gittikten sonra, Binbaşı, tanımlanamaz bir ruh durumu içinde, birkaç dakika kıpırdamadı. Neden sonra, o da güç bela, görmeye, duyumsamaya başladı. Birdenbire gelen mutluluk onu işte bu duruma sokmuştu.

Sonunda, korka korka, bulup getirdikleri burnunu iki avucuna aldı; bir daha, dikkatle baktı.

- Evet, o! Tastamam kendi burnum! diyordu. İşte sol yanında da dün gece ortaya çıkan sivilce...

Kovalev, sevincinden nerdeyse gülecekti.

Ama bu dünyada hiçbir şey sürekli değil; bu nedenle de neşe, ikinci dakikada, birincidekinden farklıdır;

üçüncüde bir derece daha zayıflar, sonunda bütün bütün yok olur, eski durumumuza döneriz; suda genişleyen halkaların, sonunda suyun yüzeyiyle bir olup yitmesi gibi.

Kovalev düşünmeye başladı. Sorun henüz tümüyle bitmemişti. Gerçi burnu bulunmuştu, ama şimdi, bir de onu yerine yapıştırmak vardı.

- Ya tutmayiverirse?

Bunu düşünür düşünmez, benzi kül gibi oldu.

Anlatılmaz bir korku içinde, masaya atıldı, aynayı aldı. Burnu çarpık yapıştırmamalıydı. Elleri tir tir titriyordu.

Özene bezene burnu eski yerine yerleştirdi. Felaket! Tutmuyordu!.. Ağzına götürdü, Hohlayıp soluğuyla ısıttı, ondan sonra, iki yanağının arasındaki düzlük yere yeniden yerleştirdi. Boşuna! Hiçbir şey işe yaramıyordu.

"Ee! Tutsana be baş belası!" dedi. Burun tahtadan gibiydi; masanın üstüne düştü, mantar sesine benzer tok bir ses çıkardı. Kovalev'in yüzü sinirli sinirli kırıştı. Canı sıkılarak, "Hiç mi tutmayacak acaba!" dedi. Burnunu birkaç kez yerine götürdü, ama bütün çabaları boşa çıktı.

Kovalev, İvan'ı çağırđı, aynı yapının en güzel dairesi olan birinci katta oturan doktora gitmesini söyledi.

Doktor, zarif, yakışıklı bir adamdı. Pomatlı favorileri, genç ve dinç bir karısı vardı. Her sabah elma yer, ağzını da görülmemiş derecede temiz tutardı. Sabahları üç çeyrek saat suyla çalkalar, beş çeşit fırçayla dişlerini ovardı.

Doktor hemen biraz sonra göründü. Bu yıkımın başına ne zaman geldiğini sorduktan sonra, Kovalev'in çenesinden tuttu; başparmağıyla, burnu yerine bastı. Öyle ki, Kovalev'in başı hızla geri gitti, kafasının arkası duvara çarptı. Doktor, "Zarar yok!!" dedikten sonra kafasını duvardan ayırdı, önce biraz sağa çevirmesini rica etti; sonra, burnu yerine dokunarak; "Hımm!" dedi. Başını bir de sola çevirmesini söyledi, bir daha do-

kundu, yine; "Hımm"! dedi, sonra bir fiske vurdu. Kovalev kafasını, dışlarına bakılacak bir beygir gibi, geri çekti.

Doktor o incelemeyi de bitirdikten sonra başını sallayarak, dedi ki:

- Hayır! olanaksız! Bu durumda kalmanız en iyisi, çünkü daha kötü olabilir. kuşkusuz, bu burun yerine takılabilir; isterseniz şimdi, hemen takayım. Ama inanın, daha kötü olacak.

- İyi! Ama böyle burunsuz ne yaparım? Bundan daha kötüsü olamaz ki! Siz bunun ne demek olduğunu bilmiyorsunuz. Bu maskara gibi suratla kimin karşısına çıkabilirim? Bir sürü tanınmış dostum var; bugün bile, iki eve akşam ziyaretine gitmem gerekiyor. Birçok insan tanır beni. Örneğin, Danıştay üyesi Çehtarev'in karısı, sonra Bayan Podtoçina, yüksek rütbeli bir subayın ailesi; gerçi bu olaydan sonra kendisiyle daha çok polis aracılığıyla görüşeceğim, ama...

Kovalev sanki yalvarıyordu:

- Tanrı aşkına! Nasıl olursa olsun, pek yakışmasa bile zararı yok, yeter ki, tutsun. Ara sıra, düşecek gibi olduğu zamanlar, elimle hafifçe bastırma-ya da razıyım. Dans falan da etmem zaten. Bunun için düşmesinden korkum yok. Vizite ücretine gelince elimden geldiği kadar sizi hoşnut etmeye çalışırım.

- Yoo! Kesinlikle! Ben para canlısı bir adam değilim. Bu benim yöntemime, sanatıma aykırıdır. - Doktor ne hızlı konuşuyordu, ne yavaş, ama sözleri öyle bir inandırıcıydı ki! Vizite ücreti olarak ufak bir şey alırım; o da müşterilerimi kırmamak için. Burnunuzu da yapıştırabilirim; ama, vallahi, inanmıyorsanız ant içeyim, daha çirkin olacak. Olduğu gibi bırakın, daha iyi. Bol bol soğuk suyla yıkayın. Burunsuz olarak da, burnunluymuş gibi rahat edeceksiniz. Yalnızca, size başka bir şey salık verebilirim. Burnunuzu biraz ispirtoyla birlikte bir kaba koyun; ya da daha iyisi, bir kavanoza iki çorba kaşığı votkayla biraz sıcak sirke... Çok para kazanacaksınız.

Çok para istemezseniz, burnunuzu ben bile satın alabilirim.

Kovalev, umutsuz bir durumda:

- Hayır! Hayır! Bu türlü para kazanmak istemiyorum. Satmayacağım. Yitip gitsin daha iyi.

- Bağışlayın, dedi doktor; size yararlı olmak isterdim... Ama ne yapalım? Gördünüz, elimden geleni yaptım. Doktor, işte böyle söyleyerek, soylu bir tavırla dışarı çıktı. Kovalev onun yüzüne bile bakmadı. Bitkin ve perişan bir durumdaydı, doktorun siyah frakının kollarından sarkan, gömleğinin kar gibi beyaz, tertemiz kollarından başka bir şeyin ayırımına varamamıştı.

Ertesi gün Bayan Podtoçina'ya bir mektup yazmaya karar verdi; dava sorunu için değil de, önerisine gönül hoşluğuyla razı olacak mı, olmayacak mı, bunu anlamak için. İşte mektup:

"Sayın Bayan Aleksandra Grigorievna,

Şu şaşırtıcı davranışınıza bir anlam veremiyorum doğrusu. Böyle davranmakla elinize bir şey geçeceğini ve beni kızınızla evlenmek zorunda bırakacağınızı sanıyorsanız aldanıyorsunuz. Baş dalavereci rolünü oynadığınız burun oyununun şu anda bizce tümüyle aydınlanmış bulunduğundan emin olabilirsiniz. Hiç beklenmedik bir zamanda yerinden ayrılışı, kaçışı, kılık değiştirip bir memur kimliğine bürünmesi ve sonunda, gene kendi görünüşüyle ortaya çıkması, sizin ya da paranızla tutulmuş bazı kimselerin, cidden çok namusluca yaptıkları sihirbazlıklardan başka bir şey değildir. Söz konusu burun, bugün akşama dek yerine yerleştirilmezse, yasal yollara başvurmak zorunda kalacağımı önceden haber vermeyi kendime bir görev saydım. Yeri gelmişken, saygılarımı sunmakla onur duyarım.

Hizmetkârınız,
Platon Kovalev"

"Sayın Bay Platon Kovalev,

Mektubunuz beni pek şaşırttı. Doğrusu ya bu denli haksız saldırılarınıza hedef olacağımı hiç sanmıyordum.

Size önceden bildireyim ki, sözünü ettiğiniz kimseyi, ne kendi kılığıyla, ne de kılık değiştirmiş olarak, hiçbir nedenle evime kabul etmiş değilim. Evime yalnızca Filip İvanoviç Potançikov geldi. Doğru, ama bundan ne çıkar? O kızım la evlenmek istedi; davranışları kibar, ahlakı temiz, çok bilgili bir adamdır, ama gene de ben kendisine bu konuda hiçbir umut vermedim. Bir de burnunuzdan söz ediyorsunuz. Bununla burnunuza karşı gülmek niyetinde olduğumu söylüyorsanız, yani size usulen bir ret yanıtı vereceğimi ileri sürmek istiyorsanız, bu sözünüze ayrıca şaşarım. Çünkü ben tümüyle tersini düşünüyorum. Böyle olduğunu siz de bilirsiniz. Kızım la yasal yolla evlenmek istiyorsanız sizi hemen sevindirmeye hazırım. Bu her zaman için, benim de en büyük isteğimdir. Her zaman emrinize hazır olduğumu bildirmekle onur duyarım. Aleksandra Podtoçina, Kovalev, mektubu okuduktan sonra:

- Hayır! Bu işte onun hiçbir suçu yok, dedi. Bu mektubu yazan insan öyle bir suç işlemiş olamaz. Binbaşı bu türlü işlerin ustasıydı; Kafkasya'-dayken onu birçok kez araştırma yapmaya göndermişlerdi.

- Peki bu durumda, diyordu, böyle bir şey nasıl oluyor, niçin oluyor? Hey Tanrım!

Kolları yanına düştü. Bu arada, bütün kent, şaşırtıcı olayın dedikodusuyla çalkalanıyordu. Öyküyü, en ufak ayrıntısına varıncaya dek, mal bulmuş mağribi gibi, şişire şişire anlatıyorlardı. Aslında, o zamanın kafaları bu türlü olağanüstü şeylere inanırlardı. Bir süre önce de halkı bir

manyetizma merakıdır sarmıştı. Konuşennaya Sokağı'nda dans eden sandalyelerin öyküsü üzerinden henüz çok zaman geçmemişti. Bundan dolayı müdür yardımcısı Kovalev'in burnunun saat üç sularında, Nevski Caddesi'nde dolaştığı konusunda anlatılan öykülere şaşmamalıdır. Meraklılar, akın akın, burnu görmeye gidiyorlardı. Biri, burnun Yunker mağazasında olduğuna antlar içti; onun üzerine halk mağazaya öyle bir saldırdı, mağazanın önü öyle bir kalabalıkla doldu ki, polis, güvenliği sağlamak için, işe karışmak zorunda kaldı. Geceleri, tiyatroların dağılma zamanlarında, çeşitli şekerlemeler, çörekler satan ve işini çok iyi bilen kibar kılıklı, favorili bir esnaf, mağazanın karşısına sağlam tahtadan, kat kat sıralar yaptı. Meraklılar seksener kopek vererek bunun üzerine çıkıp burnu oradan seyredeceklerdi. Emekli bir albay sabahleyin erkenden evinden çıktı, burnu görmek üzere buraya geldi. İtile kakıla kalabalığın içine sokuldu; ama mağazanın penceresinde, burnu yerine yünden yapılmış sıradan bir gömlekle taş basması bir resimden başka hiçbir şey göremeyince pek öfkeleni. Resimde çorabını çeken bir genç kız vardı. Bir de, sırtında önü açık bir yelek, ufacak sakallı gençten bir bey, bir ağacın tepesinden kıza bakıyordu. Resim oraya asılabalı on yıldan çok olmuştu. Albay, "Bu halkı da bu kadar zırva, bu kadar budalaca martavallarla nasıl böyle coşturuyorlar?" diye söylene söylene geri döndü. Derken bir gürültü koptu. Kovalev binbaşının burnu görünmüştü. Ama Nevski Caddesi'nde değil de Tavride Bahçesi'nde. Zaten çoktan beri orada olduğunu söylüyorlardı. Husrev Mirza bile, burada oturduğu zaman bu şaşırtıcı doğa oyunu karşısında şaşkınlıktan şaşkınlığa düşüyordu. Tıp Akademisi öğrencilerinden birkaçı, oraya inceleme yapmaya gitmişlerdi. Yüksek tabakadan bir hanımefendi, bahçenin yöneticisine özel bir mektup yazmış, kendisinden, çocuklarına bu az görülür olayı göstermesini, ahlaksal açıklamalar yapmasını rica etmişti. Bu olaylar kibar takımını epey oyaladı. Öykü dağarcıklarını tümüyle boşaltmış ve toplantıları hiç kaçırmayan kibar beyler, bayanlarını hep bu konudan söz ederek güldürürlerdi. Öte yandan da, düşünen, aklı başında insanlardan, küçük bir kalabalık pek hoşnut görünmüyordu. Bir efendi, öfkeli öfkeli, bu uygarlık yüzyılında, bu türlü saçmaların, bu anlamsız uydurmaların yayılmasına, hükümetin bu konudaki ilgisizliğine şaşıyordu. Bu efendi, besbelli, hükümetin bütün işlere el koymasını isteyen kalabalıktan olmalıydı. Hani karıyla koca arasındaki günlük kavgalara dek. Ondan sonra... Ama öykü burada, yeniden, kalın bir bulut tabakasıyla kapanır. Bundan sonra ne olduğu konusunda da hiçbir şey bilinmez.

Şu dünyada ne olmadık şeyler olur! Olaylar da, çoğu zaman, inanılacak gibi değildir. O, danıştay üyesi kılığında gezen, kentte bunca gürültüye yol açan burun, sonunda, nasıl oldu bilinmez, eski yerine döndü. Yani Binbaşı Kovalev'in iki yanağının tam orta yerine. Bu, 7 Nisan'da oldu. Kovalev, sabahleyin uyanıp da aynaya şöylesine bir bakınca burnunu yerinde gördü. Elini götürdü; işte, tastamam kendi burnuydu. "Yaşasın!" diye bağırdı; nerdeyse, odanın içinde, sevinçten yalınayak, oynayıp zıplamaya başlayacaktı, ama İvan'ın gelmesi buna engel oldu. İvan'dan, yüzünü yıkamak için, su istedi. Yıkandıktan sonra gene aynaya baktı. Burun yerindeydi.

Bir peşkirle kurulandı, yeniden aynaya baktı. Burun gene yerindeydi.

- Bak bakalım İvan, dedi, burnumun üstünde sivilcemsi bir şey var sanırım. Bir yandan da şöyle düşünüyordu: "Ya şimdi İvan bana, 'Hayır, efendim, yalnızca sivilce değil, burnunuz da yok!' deyiverirse?"

Ama İvan:

- Hayır, sivilce falan hiçbir şey yok. Burnunuz sapasağlam; diye yanıt verdi.

Binbaşı, "Güzeel!" dedi; ondan sonra parmağını şaklattı.

O sırada, kapıdan süt dökmüş kedi gibi, korka korka, berber İvan Yakovleviç göründü.

Kovalev, ta uzaktan:

- Çabuk söyle, diye bağırdı, ellerin temiz mi?

- Temiz.

- Atıyorsun!

- Vallahi temiz, efendim!

- Peki! Haydi bakalım.

Kovalev oturdu. İvan Yakovleviç onun boynuna bir peşkir ilişti; bir anda bütün sakalıyla yüzünün bir kısmını tüccar düğünlerinde sunulan kremaya benzer sabun köpüğü içinde bıraktı. Yakovleviç, burnu görünce kendi kendine, "Gördün mü?" dedi; sonra eğildi, sağdan soldan, bir güzel inceledi: "Bak hele!" dedi, "hiç belli değil!"

Uzun uzadıya burnu seyretti. Sonunda, dikkatle, kolayca düşünebileceğiniz bir özenle ve iki parmağıyla, ucundan tutacak oldu. İvan Yakovleviç'in yöntemi böyleydi.

Kovalev:

- Yavaş ol! Yavaş! Dikkat et! diye bağırdı.

İvan Yakovleviç'in eli yanına düştü. Başı döndü; öyle şaşırdı ki, bu derecesi hiç başına gelmemişti. Sonunda, usturayı özenle sakalın üzerinde yürütmeye başladı. Ama elini dayayacak bir burun olmadı mı, bu iş ne

kadar güç oluyordu? Neyse; başparmağını kâh yüzüne, kâh alt çenesine bastırarak, zar zor, işini bitirdi.

Her şey hazır olduktan sonra, Kovalev, çarçabuk giyindi, bir faytona atladı, doğru şekerlemeciye gitti. İçeriye girerken daha kapıdan bağırdı: - Garson! Bana bir fincan çikolata!

Aynı zamanda da aynaya bakmayı unutmadı. Burnu yerindeydi. Döndü, göz ucuyla ve alaycı bir tavırla, biraz ötede oturan iki subayı süzdü. Birinin burnu yelek düğmesi kadar ya vardı, ya yoktu.

Oradan çıkınca Bakanlık özel kalemi müdürlüğüne uğradı. Bir işi kovalıyordu. Vali yardımcılığına istekli olmuştu; vermezlerse, müdür yardımcılığına razıydı. Kabul salonuna girdiğinde, bir daha aynaya baktı; burnu hep yerindeydi.

Ondan sonra gene bir müdür yardımcısı, yani gene binbaşı olan bir arkadaşını görmeye gitti. Bu adam çok alaycı bir arkadaştı. Onun şaka yollu sözlerine karşılık, Kovalev, hep, "Sen yok musun sen? Ne kâfir, şeysin!" derdi.

Yolda yürürken düşünüyordu: "Şimdi binbaşı beni görür görmez kahkahayı basmazsa, her şey yerli yerinde demektir." Ama arkadaşı onu hiçbir şey yokmuş gibi karşıladı. Kovalev, "Çok iyi! Pek güzel! İşler yolunda!" diye düşündü. Yolda, kıızıyla birlikte, o yüksek rütbeli subayın karısına, Bayan Podtoçina'ya rastladı. Önlerinde saygıyla eğildi. Onlar da ona neşeli sözlerle karşılık verdiler; demek ki, hiçbir eksiği yoktu. Epey konuştu. Sonra cebinden bir tabaka çıkardı - bu işi inadına yapıyordu -, burnunun iki deliğine de enfiye çekti. Kendi kendine şöyle diyordu: "Ah, kadın millet! Namussuz millet! Haydi bakalım; almayacağım işte kızını. Öyle bedava yere meşk olmaz."

Bu olaylardan sonra binbaşı Kovalev, Nevski Caddesi'nde, tiyatrolarda, her yerde sanki hiçbir şey olmamış gibi, dolaşıp duruyordu. Burnu da bir şey olmamış gibi hep yüzünde duruyor, bir zamanlar ayrılmış olduğunu belli etmiyordu. O günden sonra Kovalev'i hep neşeli gördüler. Yüzünde bir gülümseme, durmadan, bütün güzel kadınların peşinde dolaşıyordu. Bir kez, Gostine'deki dükkânlardan birinde nişan kurdelesini alırken bile görüldü.

Niçin alıyordu, anlayamadık. Çünkü kendisine nişan falan verilmiş değildi.

Geniş imparatorluğumuzun kuzey başkentinde işte böyle bir öykü geçti. Ancak şimdi bu öyküyü yeniden düşününce, içinde olmayacak şeyler bulunduğunu görüyorum. Burnun yerinden ayrılması, böyle birçok yerde danıştay üyesi kılığında dolaşması, ne denli anlaşılabilir bir olay olursa olsun, o konu ayrı, ama Kovalev gazeteye bir burun için duyuru verilemeyeceğini nasıl anlamadı? Duyuru ücretlerinin yüksekliğinden

söz etmek istemiyorum; o denli eli sıkı bir insan değilim çünkü. Ama, bu işin yakışıksız, çirkin bir iş olduğunu nasıl anlayamadı.

İyi ama, nasıl oluyor da burun pişmiş bir ekmeğin içinden çıkıyor, sonra nasıl oluyor da İvan Yakovleviç?.. Hayır, aklım ermez bu işe. Gerçekten, aklım ermez. Ama en çok şaşıtığım, en çok akıl erdiremediğim başka bir nokta da, yazarların bu türlü konuları alıp işlemeye kalkmaları. İnanın bana, bu açıklanamaz. Akıl erdiremiyorum. Önce, ülkenin bundan hiçbir yararı yok; sonra... Yararı gene yok. Ne olduğunu bir türlü anlayamıyorum...

Ama ne dersenez deyin, bazı noktalar... Öyle ya, hangi işin bir şaşırtıcı yönü yok! Gene de insan, biraz düşününce bu öyküde bir şeyler bulmuyor mu? Ne derlerse desinler, yeryüzünde bu türlü olaylar oluyor; binde bir, ama oluyor!..

Türkçesi: Erol Güney - Orhan Veli Kanık - Oğuz Peltek

Fayton

NİKOLAY GOGOL

B*** kasabası süvari alayının gelmesi üzerine çok şenlendi. O zamana dek, insan, orada sıkıntıdan patlayacak gibi olurdu. Rastlantıyla şöyle bir geçip de basık evler arasındaki sokağa ters ters bakan kerpiç evlere bir göz atacak olsaydınız, üstünüze tanımlanamaz bir üzüncü çöker, içiniz büyük gaflardan ya da kumardaki ağır ütülmelerden sonra duyulan, o bilinmez iç karartıcı duyguyla dolardı: kısaca insan, kendisini iyi duyumsamazdı. Yağmur, evlerin sıvalarını bozmuş, ak duvarları alacalı bulacalı bir duruma getirmişti. Damların çoğu, bütün güney kentlerimizde olduğu gibi, sazla örtülüydü. Belediye Başkanı görünümün güzelliği için, epey zaman önce bahçelerdeki ağaçları kestirmişti. Sokaklarda bir tek canlıya rastlanmazdı; yalnızca, zaman zaman bir tek horoz, üstündeki bir karış tozla yumuşak bir yastığa dönmüş olan yolun bir yakasından öbür yakasına geçirdi; bir parça yağmur yağsa toz hemen çamurlaşırdı. Belediye Başkanı'nın Fransızlar adını verdiği iri baş hayvanlar gelip hazla bu çamura uzanırlar, burunlarını havaya kaldırarak öyle böğürürlerdi ki, yoldan geçen gezginlerin atlarını kamçılammaktan başka umarları kalmazdı. Zaten B*** kasabasının sokaklarında bir gezgine rastlamak da oldukça güçtür. Kimi zaman, ama o da çok seyrek, sırtında Nankin kumaşından yapılmış sarı bir redingot, küçük bir arabada, un çuvallarının üzerine kurulmuş, on bir köylüsü olan bir taşra soylusunun, peşinden bir tay koşan doru bir kısrağı kırbaçlayarak geçtiği görülür. İnsan pazar yerinde bile gönlünü eğlendiremez. Terzinin evi, pazar yerine yüzünü değil, köşesini vermiş, aptal aptal bakmaktadır. Karşısında iki pencere, önü taştan bir yapı on beş yıldır bitirilmemiş olarak durur. Sonra, Belediye Başkanı'nın o zamanın beğenisine göre yaptırdığı kül rengi bir han gelir: o uzak gençlik yıllarında (Belediye Başkanı, henüz öğle uykusuna yatmayı ve akşamları uyumadan önce bir bardak frenküzümü şerbeti içmeyi alışkanlık edinmediği zamanlarda) öteki yapılara örnek olsun diye bu hanı yaptırmıştı: geri kalan yapılar saptan samandandı. Alanın orta yerini birkaç esnafın dükkânları kaplar: şöyle bir bakışta göze çarpanlar bir tepsi gevrek, kırmızı başörtülü bir köylü kadını, bir çuval sabun, bir-iki kilo acı badem, biraz tüfek saçması, pamuklu kumaşlar, bir de her zaman kapının kıyısında halka oyunuyla vakit geçiren iki memurdur. B*** süvari alayı gelince her şey değişti. Sokaklar daha ışıklı oldu, daha canlandı. Basık evler, ara sıra sokaklar-

dan fidan boylu, başı tüylü bir subayın geçtiğini görebiliyordu: bu subaylar, çoğu zaman gidip öteki arkadaşlarını bulurlar: onlarla oturup meslekte yükselmekten, başka yerlere atanmaktan söz ederler: bütün türlerinden konuşurlar ya da generalden saklı, droşkisine iskambil kâğıdı çekerlerdi: bu droşkiye alayın droşkisi demek daha doğru olur. O kadar çok elden ele geçmiştir ki! Bakarsınız bugün bir binbaşının elindedir: Yarın bir teğmenin ahırına çekilir. Sekiz gün sonra bakarsınız o binbaşının emir eri aynı arabayı yaşıyor.

Çitlerin üzeri asker şapkalarıyla donatılmış gibiydi: Her zaman birkaç kapının içinde kurşuni kaputlar asılı dururdu; sokak aralarında, bir ayakkabı fırçasının kılları kadar gür bıyıklı askerlere rastlanırdı. Bu bıyıklar, her yerde görünürdü. Elinde sepetlerle kadınlar pazara geldi mi, omuz başlarında hemen bir bıyık biterdi.

O zamana dek, kasabanın hepi topu iki kişiden oluşan sosyetesini subaylar epey canlandırdılar. Bu iki kişiden biri, bir zangoç karısıyla aynı evde yaşayan yargıç, öteki de belediye başkanıydı. Başkan, eni konu akıllı bir adamdı. Bir tek eksiği vardı: Sabahtan akşama, akşamdan da sabaha dek uyuması. Tugay komutanı, karargâhını B***'ye taşıyınca, bu sosyete hem kalabalıklaştı, hem çekicileşti. Ekinlerini, tavşanlarını, hanımefendinin ısmarladıklarını düşünen, o zamana değin kimsenin görmediği taşra soyluları, unutmaya başladıkları iskambil oyunlarını subaylarla oynayıp anımsamak için kasabaya önem vermeye başladılar.

Güzel bir gündü, ne için olduğunu ne yazık ki anımsamıyorum, general büyük bir akşam yemeği verdi: şölen için müthiş hazırlıklar yapıldı. Mutfakta işleyen bıçakların şakırtısı, ta uzak mahallelerden duyuluyordu. Pazarda ne varsa, hepsi toplandı. O kadar ki, yargıçla zangoç karısı biraz pelte, biraz çavdar çöreğiyle yetinmek zorunda kaldılar. Generalin küçük avlusu her türlü arabayla tıklım tıklımdı. Çağrılıların hepsi erkekti: alayın subayları ve çevreden gelen kimi çiftlik sahipleri.

Bu sonuncular içinde en çok göze çarpan Pitagor Pitagoraviç Çertokutski'ydi: B*** ilçesinin en parlak soylularından olan bu kişi, seçimlerde en çok gürültü yaratanlardandı; generale de gösterişli bir arabayla geldi. Bir zamanlar süvari alayının gözde, parlak subaylarından biriydi; alayının karargâh kurduğu yerlerde baloları, toplantıları kaçırmazdı. Bu konuda, Simbirsk eyaletlerinin bütün tombul genç kızlarından bilgi edinilebilir. Şu "karışık" dediğimiz olaylardan birinin sonucunda mesleğinden istifa etmek zorunda kalmamış olsaydı, ünü kuşkusuz öteki eyaletlere de yayılacaktı. Birine tokat mı atmıştı, yoksa birinden tokat mı yemişti, pek iyi anımsayamıyorum; yalnızca bildiğim bir şey varsa, alayından çekilmesini rica ettiler. Buna karşın kendisince değerini pek yitirmedi. Asker biçimi dikilmiş beli yüksek bir giysi giyiyor, bıyık bırakıyor, mahmuz takıyordu. Soylular kendisinin bir zamanlar piyade

olduğunu sanmasınlar diye! Piyadelerden hiç hoşlanmaz, onlara birtakım alaylı adlar takardı. Panayırlardan eksik olmazdı; bu panayırlara bütün Rusya, yani nineler, çocuklar, kızlar, şişman çiftlik sahipleri, insanın düşünde bile göremeyeceği türlü türlü arabalarla gelir, eğlenirlerdi. Bir yerde bir süvari alayının karargâh kurduğunu haber almaz mı, hemen oraya giderdi. Subayların gözlerinin önünde arabadan aşağıya ustaca sıçrar, hepsiyle çabucak ahbap oluverirdi. Son seçimler sırasında, soylulara güzel bir şölen vermiş; kendisini başkan seçerlerse hepsinin işlerini pek iyi yoluna koyacağını bildirmişti. Kısacası, taşra deyişiyse, bir soylu yaşamı sürüyordu. Adamakıllı güzel bir kızla evlenmişti; kızın iki yüz can, birkaç bin ruble de çeyizi vardı. Altı güzel beygir, yaldızlı kilitler, evcilleştirilmiş bir maymun. Fransız bir vekilharç yüzünden sermaye hemen kediye yüklendi; iki yüz köylüye gelince; bunlara kendi iki yüzünü de ekledi, hepsini birtakım ticaret işleri yapmak üzere karşılık olarak gösterdi. Tek sözcükle, şanlı şerefli, pek güzel bir çiftlik sahibiydi.

Generalin şöleninde başka taşra soyluları da vardı; ama, onlardan söz etmesek de olur. Öteki çağrılılar, hep alayın subaylarıydı, bunlar arasında bir albayla oldukça şişman bir binbaşı vardı. İri yarı, şişman bir adam olan general, subayların da dediği gibi iyi bir üsttü; kalın, etkili bir sesle konuşurdu. Yemek olağanüstüydü; en nefis balıklar, av etleri, bıldırcınlar, keklikler, kuşkonmazlar, mantarlar; hepsi gösteriyordu ki, dün akşamdan beri ahçıbaşının gözüne bir damla uyku girmemişti; ayrıca, dört er ellerinde satırlar, salçalı ve pelteli yemeklerin hazırlanmasında bütün gece ona yardım etmişlerdi. Şişeler de türlü türlüydü: uzun boyunlu Bordeaux şişeleri, şişman karınlı Madera şişeleri ve olağanüstü bir yaz günü, ardına dek açık pencereler, masanın üzerinde buzla dolu tabaklar, oradan buradan dışarı fırlamış frak önlükleri, generalin sesinin egemen olduğu karşıdan karşıya konuşmalar, şampanya şişeleri, kısacası her şey birbirine uygundu. Yemekten sonra midelerinde hoş bir ağırlık duyarak sofradan kalktılar: hemen pipolarını, çubuklarını yaktılar, ellerine kahve fincanlarını alarak taraçaya geçtiler.

General, güler yüzlü, ince tavırlı genç yaverine:

- İşte şimdi tam zamanı, dostum! dedi. Sana zahmet, şu doru kısağı buraya getiriversene. Siz de düşüncenizi söyleyin beyler. - General burada piposundan bir soluk çekti - Daha yeterince bakılamadı. Ne yaparsınız, bu musibet yerde doğru dürüst bir ahır yok ki! Ama ne hayvan... puf, puf... İyi bir hayvandır.

Çertokutski sordu:

- Çoktan beri mi bu hayvan... puf, puf... Zât-ı devletlerinizde bulunuyor?

- Puf, puf, puf... puf, hayır, pek çok olmadı. İki yıl önce haradan almıştım.

- Zât-ı devletleri hayvanı burada mı eğittiler, yoksa eğitilmiş mi aldılar?

- Puf, puf, pu, pu, pu... u... uf; burada, burada.

Bu sözlerinden sonra, general bir duman bulutu içinde gözden yitti.

Tavladan dışarıya bir er fırladı; bir nal sesi işitildi; beyaz gömlekli, kap-kara bııklı başka bir er görüldü. Ürkek bir atı, yularından tutmuş, çekerek getiriyordu. Hayvan, sert bir hareket yaptı, başını birden kaldırıncaya yere çömelmiş olan eri bııklarıyla birlikte havalandıracaktı. Er, atı evin önündeki taraçaya doğru çekerek:

- Yavaş Agrafera İvanovna, yavaş! dedi.

Kısağın adı Agrafera İvanovna'ydı. Güzel bir güneyli kız gibi, hoyrat ve sağlıklıydı; nallarıyla taraçanın duvarına vurdu ve Birdenbire durdu.

General piposunu bırakarak keyifli keyifli Agrafera İvanovna'yı seyretti. Albay, taraçanın basamaklarından inerek Agrafera İvanovna'yı bur-nundan yakaladı. Binbaşı geldi, bacağına okşadı. Öteki çağrılılar, hayran hayran, dillerini şapırdattılar. Çertokutski de indi, hayvana arkasından sokuldu. Asker, gemi elinden bırakmadan, esas duruşa geçti: çağrılılara, yiyecekmiş gibi baktı.

Çertokutski:

- Çok güzel at, dedi. Yürüyüşünün nasıl olduğunu sorabilir miyim zât-ı devletlerinden?

- Ooo, yürüyüşü olağanüstü!.. Yalnız şu aptal sağlık memuru birtakım haplar verdi de iki gündür hayvan durmadan hışırtı duruyor.

- Çok güzel, çok güzel hayvan! Zât-ı devletlerinin hayvanlarına uygun bir de arabaları vardır, öyle değil mi?

- Araba mı? Bu, bir binek hayvanı ama!

- Biliyorum, biliyorum. Yani zât-ı devletlerinin öteki atlarına göre bir arabaları olup olmadığını sormak istemişim.

- Haaa! Doğrusu, arabadan yana biraz yoksulum. Şu çıkan gezi arabalarından bir tane almak isterdim. Şimdi Petersburg'da olan erkek kardeşime yazdım, ama gönderip göndermeyeceğini henüz bilmiyorum.

Burada albay da söze karıştı:

- Bana kalırsa, efendimiz, Viyana'dan başka yerde güzel araba bulunmuyor.

- Çok doğru, puf, puf, puf...

Çertokutski:

- Evet efendimiz, bende olağanüstü güzel bir Viyana arabası var.

- Onunla mı geldiniz?

- Yoo, hayır! Bu, bir şey değil, şuraya buraya giderken kullanırım, oysa öteki tüy gibi hafiftir; içine bir kuruldunuz mu sanki nineniz sizi beşte sallıyor sanırsınız.

- Yaa, çok rahat demek?

- Son derece rahat! Ne yastıklar! Ne yaylar! Seyretmeye doyamazsınız!

- Pek güzel, pek güzel!

- Aynı zamanda da geniş! Bir benzerini asla görmedim, efendimiz! Ben askerken çekmecelerine on tane rom şişesi, yirmi paket tütün, altı kat üniforma, çamaşır, iki tane de çok uzun çubuk koyardım, sandığınaysa koca bir öküz sigar.

- Ne iyi, ne iyi!

- Dört bin rubleye aldım, efendimiz.

- Bu fiyata göre çok güzel olmalı. Kendiniz mi ısmarladınız?

- Hayır, efendimiz, iyi bir rastlantıyla elime geçti: çocukluk arkadaşlarımdan biri satın almıştı, yaman adamdır. Zât-ı devletleri kendisiyle ne güzel anlaşırdınız. Onunla kardeş gibi yaşırdık, içtiğimiz su ayrı gitmezdi. Arabayı kendisinden bir iskambil oyununda kazandım. Zât-ı devletleri yarınki öğle yemeğini evimde yeme onurunu bağışlarlar mı benderine? Gelmişken kendilerine arabayı da gösterirdim.

- Ne diyeyim bilmem ki. Yalnız pek olmaz da... Subay arkadaşlarımla birlikte gelmeme izin verir misiniz?

- Rica ederim, sayın subaylarınızı da özellikle çağırıyorum. Sizleri evimde görmekten onur duyacağım, efendim. - albay, binbaşı ve diğer subaylar saygıyla eğilerek, kendisine teşekkür ettiler - Bana kalırsa efendimiz, bir şey satın alındı mı en iyisinden alınmalı: yoksa parayı sokağa atmış olursunuz. Yarın buyurduğunuzda, size çiftliğimde yaptığım bazı yenilikleri göstereceğim...

General ona bir baktı ve gene ağzından bir soluk duman çıkardı. Çertokutski çağrısından çok hoşnuttu, içinden türlü türlü salçalar, hamur işleri ısmarlıyor: subaylara neşeli neşeli bakıyordu. Onlar da bakışlarından ve selama benzeyen hafif beden devinimlerinden anlaşılacağı gibi kendisiyle yakınlıklarını artırdılar. Çertokutski serbest bir tavır takındı: sesi derin hoşnutluğun belirtisi olarak, yumuşadı.

- Zât-ı devletleri evin hanımıyla da tanışacaklar.

General, bıyıklarını okşayarak:

- Çok mutlu olacağım, dedi.

Çertokutski ertesi günkü şölenin hazırlıklarıyla uğraşmak için hemen çıkıp evine gitmek istemişti. Şapkasını bile almıştı, ama nasıl oldu bilmiyorum, biraz gecikti. Tam o sırada whist masaları odaya konuldu: çok geçmeden, oynayacak olanlar masaların çevresinde dörder dörder oturmuşlardı. Mumlar getirtildi. Çertokutski whist masasına oturmakta epey duraksadı, ama subayların direktmesi karşısında, reddederse bunun incelik kurallarına aykırı düşeceğini düşündü. Oturur oturmaz önünde bir bardak punç gördü: dalgınlıkla, bir yudumda bütün bardağı yuvarladı. İki el oyundan sonra kolunun altında bir bardak punç daha gördü: yeni bir dalgınlıkla, onu da yuvarladı:

- Gerçekten, baylar, artık benim çekilmem gerek, demeyi de unutmadı. Bununla birlikte yeni başlayan oyuna girdi.

O zamana dek genel olan konuşma parçalanmaya, küçük, dağınık konuşmalara dönmeye başlamıştı. Oyun oynayanlar oldukça sessizdiler, ama öteki çağrılılar, onların tersine bir yana çekilmişler, divanların üzerinde gevezelik edip duruyorlardı. Bir köşede, bir yüzbaşı, dişlerinin arasında bir pipo, altında bir yastık, can kulağıyla kendisini dinleyen bir kalabalığa oldukça büyük bir kolaylık ve akıcılıkla, başından geçen aşk serüvenlerini anlatıyordu. Elleri iki iri patatese benzeyen, son derece tombul bir taşra soylusu, tatlı tatlı bakarak onu dinliyor: arada sırada da, kısacık kolunu arkasına atarak tabakasını çıkarmaya çalışıyordu. Başka bir köşede süvari bölüğünün eğitimi konusunda ateşli bir tartışmaya tutuşmuşlardı. Kız yerine iki defa bacak oynayan Çertokutski, ikide bir bu konuşmaya da karışıyordu. Sorularının konuşulan şeylerle hiç de ilgisi olmadığı halde oturduğu yerden bağırıyordu: "Hangi yıl?" ya da "Hangi alayda?"

Sonunda, yemekten birkaç dakika önce oyun bitti, oyun üstüne konuşmalar gene de sürüyordu. Oyundan herkesin kafası şişmiş benziyordu. Çertokutski epeyce kazanmıştı: bununla birlikte, hiçbir şey almadan kalktı: bir süre mendili olmayan bir adam duruşuyla bekledi durdu. Sofra hazırlandı. Pek doğal olarak şaraplar boldu. Çertokutski sağında bir şişe, solunda bir şişe görünce, kendisini, pek de ayırımına varmadan, bardağını doldurmak zorunda duyumsadı.

Sofrada uzun, ama biraz da garip bir konuşma başladı. 1812 savaşında bulunmuş olan yaşlı bir çiftlik sahibi, aslı esası olmayan bir çarpışma öyküsü anlattı: sonra nedendir bilinmez, bir sürahi kapağını alıp pastanın içine batırdı. Dağıldıklarında saat, gece yarısından sonra üçü bulmuştu. Arabacılar kimileri, efendilerinin kollarına girip, onları sepet gibi, arabalarına atmak zorunda kaldılar. Çertokutski, arabasının içinde, bütün soyluluğuna karşın, şöyle bir sallandı: derin derin selamlar veriyor, komutanın yanında başını öyle eğiyordu ki, bıyıklarında kalan iki tane dulkadınotunu eve dek getirdi.

Eve geldiğinde herkes uyumuştı: arabacı güç bela oda hizmetçisini bulabildi: oda hizmetçisi efendisini aldı, salondan geçirdi, orada bir hizmetçi kadına teslim etti. Onun yardımıyla Çertokutski, güç bela yatak odasına girdi, kar gibi beyaz bir gecelik içinde büsbütün güzel görünen genç karısının yanına uzandı. Kocasının yatağa düşüşü onu uyandırmıştı. Biraz gerindi, kaşlarını çattı, gözlerini üç kez kırıştırdıktan sonra açtı: yarı kızgın, yarı gülümser bir edayla baktı: kocasının bu sefer, hiç de okşamak niyetinde olmadığını görünce can sıkıntısıyla yeniden öte yana döndü, taze yanağı kolunun üstünde, hemen uyudu.

Evin genç hanımı, köyde erken denemeyecek bir saatte uyandı. Kocası durmadan horluyordu. Kendisinin aşağı yukarı sabahın dördüne doğru eve geldiğini anımsadı, bunu düşünerek de uyandırmaya kıyamadı. Kocasının Petersburg'dan getirdiği terlikleri giydi, sırtında bir çağlayan gibi dökülerek vücudunu saran sabahlığı, tuvalet odasına girdi: orada kendisi gibi taze bir suyla yıkandı, sonra da gelip aynasının önüne yerleşti. Hem anlamıştı ki, bu sabah hiç de fena değildi. İlk bakışta pek önemli görünmeyen bu durum onu her zamankinden iki saat daha çok ayna karşısında durmak zorunda bıraktı. Sonunda kalktı, çok sevimli bir biçimde giyindi. Hava almak üzere bahçeye çıktı. Hava, bütün güzelliğini, özellikle takınmış gibiydi, ancak güzel bir güney gününde görülebilecek bir hava. Ta tepeye gelmiş olan güneş, yakan ışıklar gönderiyor: onun sıcaklığıyla yanan çiçeklerden, üç kat daha baygın bir koku dağılıyor: koyu gölgeli, sık ağaçların altında dolaşmak insana serinlik veriyordu. Evin güzel hanımı vaktin öğle olduğunu, kocasının ise hâlâ uyuduğunu tümüyle unutmuştu. Bir aralık, bitişik ahırda öğle uykusuna yatmış olan iki arabacıyla bir uşağın horultuları kulağına çalındı. Kendisi büyük yola çıkan gölgeli yola oturmuştu: dalgın dalgın, ıssız yola bakıyordu. Ansızın uzaklarda beliren bir toz bulutu dikkatini çekti. Bir bakışta birçok araba gördü. Önde, iki kişilik hafif bir arabanın içinde, kocaman apoletleri güneşte pırlıl pırlıl yanan general, onun yanında da albay vardı. İlk arabayı, dört kişilik ikinci bir fayton izliyordu: binbaşı ve generalin yaveriyle öteki iki subay bunun içindeydiler. Sonra alayın ünlü arabası geliyordu: bu seferki sahibi şişman binbaşiydi. Arabanın arkasından dört kişilik bir *bon voyage* göründü: İçinde dört subay oturmuş, beşincisi de ötekilerin dizlerine oturmuştu. Onun arkasında da üç tane çok güzel doru kır atın üzerinde ilerleyen üç subay daha görülüyordu.

Ev sahibi hanım, "Acaba bize mi geliyorlar?" diye düşündü. "Aman, Tanrım! İşte köprüye saptılar!"

Bir çığlık attı, kollarını kaldırdı, tarhların, çiçeklerin arasından, doğru kocasının odasına koştu. O hâlâ mışıl mışıl uyuyordu. Kadın onu kolundan tutup sarsarak:

- Kalk! Kalk! Çabuk, diye bağırды.

Çertokutski gerinerek, hiç gözlerini açmadan, uyku sersemi: "Ha?.." diye mırıldandı.

- Kalk şekerim, çabuk, çabuk! Konuklar geliyor!

- Konuklar mı? Ne konuğu?.." Bu sözcüklerden sonra Çertokutski burunla anasının memesini arayan buzağının böğürmesine benzer bir ses çıkardı.

- Sevgilim, Allah rızası için kalk. Generalle subayları bize geliyorlar. Ah! Aman Tanrım! Bıyığında da dulkadınotu var.

- General mi? Ne zaman da kalkmış! Peki ama, Allah Allah, niçin beni uyandırmadınız? Yemek hazır mı bari?

- Ne yemeği?

- Söylemedim mi?

- Yooo! Sen sabahın dördünde geldin! Sana bir sürü şey soracak oldum, hiçbirine yanıt vermedin. Seni uyandırmaya da kıyamadım, şekerim: gece hiç uyumamıştın...

Bu son sözleri nazlı, cilveli bir edayla söylemişti.

Çertokutski gözlerini açtı: yıldırımla vurulmuş gibi bir-iki dakika kıpırdamadan kaldı: sonunda, terbiyeyi bir yana bırakıp don gömlek yataktan fırladı

- Tuh! Olur aptal, olur eşek değilim! diyerek kafasına vurmaya başladı. Onları yemeğe çağırdım. Ne yapmalı şimdi? Uzaktalar mı daha?

- Bilmem... Sanırım şimdi gelirler.

- Sevgilim sen saklan!.. Hey! Kimse yok mu?.. Hey kız, git, söyle. Korkma, canım! Subaylar gelecek... Onlara diyeceksin ki: "Efendi sabahleyin çıktı, yarına dek gelmez." Anlıyor musun? Bütün hizmetçileri uyar... Çabuk, çabuk, koş!

Bunun üzerine, Çertokutski sabahlığını giydi, en güvenli yerin orası olacağını düşünerek, saklanmak üzere, arabalığa koştu. Ama arabalığın köşesinde durunca: orada da beni kolayca görürler diye düşündü. Birdenbire, "Hah! Burası daha iyi!" dedi. Hemen yanı başında duran faytonun basamağına bastı, kendisini arabanın içine attı: kapıyı kapattı: sabahlığının içinde büzüldü: daha da güvende olmak için de faytonun körüğünü ve muşambasını üzerine indirdi.

Bu sırada faytonlar da kapıya gelmişlerdi. General, arabasından silkinerek indi: arkasında, şapkasının tüyünü düzelterek albay, şişman binbaşı da, kılıcı koltuğunun altında, arabasından atladı: sonra *bon voyage*'daki sıksa teğmenlerle dizlerine oturttukları asteğmen indiler: sonunda at üstünde gelen üç subay da indi. Kapının eşiğinde beliren bir uşak:

- Efendi evde yok, dedi.

- Nasıl, yok mu? Ama, sanırım yemeğe gelir, öyle değil mi?

- Hayır, gelmemek üzere gitti. Yarın bu saatlerde ancak gelir.

- Hoppala! Bu nasıl olur?

Albay gülerek:

- Amma da iş ha.

Söze, tatsız bir yüzle, yeniden general başladı:

- Peki ama, ne yapacağız şimdi? Bizi kabul edemeyecek idiyse, ne diye çağırırdı öyleyse?

Genç bir subay:

- Gerçekten efendimiz, dedi, nasıl olur da insan böyle bir iş yapabilir, anlayamıyorum.

General:

- Ha?.. dedi. Küçük rütbeli subaylarla konuşurken hep böyle yapmayı alışkanlık edinmişti.

- Diyorum ki efendimiz: Böyle davranılmaması gerekir.

- Elbette... Bir engel mi var, haber verirsin ya da hiç çağırmazsın.

- Eee, efendimiz, dedi albay, bize de dönmekten başka yapacak iş kalmadı.

- Evet... Ama durun... Faytonu olsun görebiliriz. Onu da birlikte götürmedi ya. Hey, ahbap, baksana buraya!

- Buyursunlar, efendimiz!

- Sen sanırım seyissin, değil mi?

- Evet, efendimiz!

- Efendinin şu son zamanlarda aldığı faytonu bize gösterebilir.

- Lütfen, benimle birlikte, arabalığa kadar zahmet ederseniz...

Generalle bütün subayları arabalığa doğru ilerlediler.

- İşte, efendim, yalnız... Bir dakika! Biraz karanlıkta kalıyor. Aydınlığa çıkarayım da öyle görün.

- İyi, iyi, görüyoruz.

Generalle subayları faytonun çevresini dolaştılar: tekerlekleri, yayları iyiden iyiye gözden geçirdiler.

- Ama ben bunda hiçbir olağanüstülük göremiyorum, dedi general: sıradan bir fayton.

Albay bütün bütün körükledi:

- Her şeyi sıradan! Güzel bir yanı yok.

Söze bir genç subay daha karıştı:

- Bana öyle geliyor ki, efendimiz, dört bin ruble etmez.

- Ha?..

- Diyorum ki, efendimiz, dört bin ruble edecek gibi görünmüyor.

- Dört bin ruble mi? Yarıya bile etmez... Yoksa içinin değişik özellikleri mi var... Eee, ahbap, kaldır bakalım şu muşambayı...

Sabahlığının içinde şaşırtıcı bir biçimde, iki büküm, Çertokutski ortaya çıktı. General, şaşıracak:

- Aaa! Siz burada mısınız? dedi.

Sonra, faytonun kapısını vurdu: muşambayı yeniden Çertokutski'nin üzerine örttü, subaylarıyla birlikte çıktı gitti.

Türkçesi: Erol Güney - Orhan Veli Kanık - Oğuz Peltek

Onun Âşığı

MAKSİM GORKİ

Bir arkadaşım, bana bir keresinde şu hikâyeyi anlattı. Ben Moskova'da öğrenciyken, şöhreti şaibeli olan o düşük kadınlardan biriyle birlikte yaşadım. Polonyalıydı ve adı Teresa'ydı. Esmer, uzunca ve güçlü yapılı, siyah, gür kaşları ve bir baltayla yarılmış-çasına derin hatları olan, geniş bir yüzü vardı. Koyu gözlerindeki yabani parıltılar, kalın bas sesi, balık satıcısı bir kadına yaraşır türde, taksi şoförünü andıran yürüyüşü ve muazzam kas gücü beni dehşete düşürürdü. En üst katta kalıyordum ve onun çatı katı da tam olarak benimkinin karşısındaydı. Onun evde olduğunu bildiğim zamanlarda, kapımı asla açık bırakmazdım. Fakat bu, sonraları çok nadir bir durum haline dö-nüştü. Zaman zaman onunla merdivenlerde veya bahçede karşılaş-ıyordum. O ise bana hep muzip ve alaycı gelen bir gülümsemeyle selam verirdi. Bazen onu sarhoş halde görürdüm: kızarmış gözleri, dağınık saçları ve bilhassa iğreti sırtışıyla... Böyle durumlarda, genellikle konu-şurdu benimle.

"N'aber sayın öğrenci!" Ve aptal kahkahaları, ona halihazırda duydu-ğum nefreti kat be kat arttırırdı. Bu karşılaşma ve selamlaşmalardan kaçınmak için başka bir yere taşınmak isterdim, ancak küçük odam ol-dukça hoştu, penceremden baktığınızda muhteşem bir manzarayla karşı-laşırdınız. Oturduğum sokak bir hayli sakın olduğundan bu duruma da katlandım.

Ve bir sabah, kapı açılıp Teresa'nın bende nefret uyandıran bas sesinin eşikte yankılandığını duyduğumda, kanepeme yayılmış, derse katılma-mak için çeşitli mazeretler bulmakla uğraşıyordum:

"Tanrı sizi korusun, sayın öğrenci!"

"Ne istiyorsunuz?" dedim. Yüzü karışmış, yalvaran gözlerle bana bakı-yordu... Onu, yüzünde bu ifadeyle görmek pek olağan bir durum değil-di.

"Efendim! Sizden bir iyilik istiyorum. Bunu bana çok görmezsiniz, değil mi?"

Orada sessizce yatıyor, kendi kendime düşünüyordum.

"Merhamet edin!.. Bana acıyın, yavrucuğum!"

"Bir mektup göndermek istiyorum, hepsi bu," dedi, yalvaran sesi yumuşak ve ürkekti.

"Kör talih!" diye geçirdim içimden ama yerimden kalkıp masamın başına geçtim ve bir kâğıt alıp şöyle dedim:

"Buraya gelin, oturun ve dikte edin!"

Gelip büyük bir dikkatle sandalyeye oturdu ve bana mahcup mahcup baktı.

"Peki, kime yazmak istiyorsunuz?"

"Svieptziana Kasabası'ndaki Boleslav Kashput'a, Varşova Caddesi'nde..."

"Peki, başlayın!"

"Sevgili Boles'im... Sevgilim... Benim sadık âşığım... Tanrının annesi seni ve altından kalbini korusun! Ama, niçin bunca zamandır, küçük, kederli güvercin Teresa'ya yazmıyorsun?"

Neredeyse bir kahkaha patlatacaktım. "Küçük, kederli bir güvercin!" Hayatı boyunca, beş metre yüksekliğinde, kalın duvarlarını yumrukladığı bir bacanın içinde yaşamış gibi bir kez olsun yıkanamadığından: yüzü kapkara, küçük, kederli güvercin. Kendimi tutmaya çalışarak sordum:

"Kim bu Boles?"

"Boles, sayın öğrenci," dedi, isim konusunda pot kırdığım için gücenmiş gibi. "Boles, benim genç âşığım."

"Genç âşık!"

"Neden bu kadar şaşırdınız? Olamaz mı, genç bir kızın, genç bir âşığı olamaz mı?"

"O? Genç kız, ha!"

"Ah, olabilir," dedim. "Her şey mümkündür, peki, ne kadar zamandır sizin âşığınız?"

"Altı yıldır."

"Ha!" "Her neyse, haydi mektubunuzu yazalım," dedim.

Ve şunu açıkça söyleyeyim ki eğer sadık mektup arkadaşı, Teresa gibi düşük bir kadın olmasaydı, şu Boles'le seve seve yer değiştirirdim.

"Yardımlarınız için size çok yürekten teşekkür ederim," dedi reverans yaparak. "Şey... Belki ben de size bir yardımda bulunabilirim, ha?"

"Hayır, ben de aynı minnettarlıkla size teşekkür ederim."

"Belki de, efendim, gömleğinizin veya pantolonunuzun küçük bir tamir görmesi gerekir?"

"Jüponun içindeki bu mastodonun, utançtan yüzümü kızarttığını fark ettim ve oldukça sert bir dille onun yardımına ihtiyacım olmadığını söyledim.

Çıkıp gitti.

Bir veya iki hafta geçmişti, akşamdı. Pencerenin önünde oturmuş ıslık çalıyor, kendimden uzaklaşmanın yollarını arıyordum. Sıkılıyordum;

hava da kapalıydı. Dışarı çıkmak istemiyordum, fakat can sıkıntımından kurtulmak için 'kendini anlama ve tanıma' dersime çalışmaya koyuldum - ki bu da oldukça sıkıcı bir işti - ancak başka bir şey de yapmak istemiyordum. Derken, kapı açıldı. Tanrıya şükür! İçeri biri girdi.

"Ah, sayın öğrenci, çok önemli bir işiniz yoktur, umarım?"

Gelen Teresa'ydı. Off!

"Hayır, ne vardı?"

"Benim için bir mektup daha yazar mısınız diye soracaktım."

"Ne güzel! Boles'e, ha?"

"Hayır. Bu defa ondan olacak."

"N-ne?"

"Ah, aptal kafam! Affedersiniz sayın öğrenci, bana değil. Bir arkadaşımın arkadaşı için, aslında arkadaş da değil, bir tanıdık diyelim, tanıdık bir adam. Burada, benim gibi bir sevgilisi var, adı Teresa. Öyle işte. Bu Teresa'ya bir mektup yazacaksınız, değil mi?"

Ona baktım. Yüzü karışmış, elleri titriyordu. Önce biraz afalladım, ancak sonra fark ettim durumu.

"Bakın, hanımefendi," dedim. "Aslında, Bolesler, Teresalar hiç yoktu, sadece siz, uydurduğunuz, yalan dolan bir hikâye anlattınız bana. Bir daha sinsice gelip bana sokulmayınız. O arkadaşlarınızla aranızda gençler de beni alâkadar etmez. Anlıyor musunuz?"

Birden garip bir dehşete kapılıp çılgına döndü. Yerinden kımıldamadan, ayaklarını yere vurup, sanki bir şeyler söylemek istiyor ama konuşamıyormuş gibi gülünç bir halde ağzından tükürükler saçmaya başladı. Bunun sonunun nereye varacağını merak ettim. Ancak, bana karşı dürüst olmadığını düşünüp ondan şüphe ederek ne kadar büyük bir hata yaptığımı açıkça anladım. Belli ki durum sandığımdan farklıydı.

"Sayın öğrenci!" diye atıldı, sonra birden elini sallayıp ani bir hareketle kapıya yöneldi ve çıkıp gitti. İçimi kaplayan huzursuzlukla, öylece kalamadım. Kulak kabarttım, kapısını sertçe kapattığını duydum. Belli ki çok kızmış haspam! Durup düşündüm: gidip onu geri çağırmaya ve benden istediklerini yazmaya karar verdim.

Odasına girdim. İçeri baktım. Dirseklerini masaya dayamış, başını ellerinin arasına almış oturuyordu.

"Beni dinleyin," dedim.

Şimdi, hikâyenin bu kısmına ne zaman gelsem, kendimi fena halde beceriksiz ve aptal gibi hissediyorum. Ne hoş!

"Bakın, beni dinleyin," dedim.

Oturduğu yerden şimşek gibi fırlayarak, çakmak çakmak yanan gözleriyle bana doğru geldi, ellerini omzuma koyup fısıldamaya ya da daha doğrusu o kendine has, bas sesiyle mırıldanmaya başladı.

"Asıl siz beni dinleyin! Şöyle söyleyeyim. Boles diye biri hiç olmadı, Teresa da. Pekiyi ama bundan size ne? Kalemi alıp bir kâğıda bir şeyler karalamak, sizin için bu kadar zor muydu? Ha? Ah, siz! Henüz büyümemiş, sarı saçlı çocuk! Hiç kimse yok, ne Boles, ne Teresa, sadece ben. İşte hepsi bu, sizin için bu kadar basit!"

"Bağışlayın beni!" dedim. O şekilde çıkışması beni büsbütün şaşkına çevirdi. "Tüm bunlar ne demek oluyor? Boles diye biri yok, bunu siz söylüyorsunuz?"

"Evet, öyle."

"Teresa da yok?"

"Evet, Teresa da yok. Teresa benim."

Hiçbir şey anlamadım. Gözlerimi ona dikip, akıl sağlığını yitirenin hangimiz olduğunu anlamaya çalıştım. Fakat yine masasına doğru gitti. Bir şeyler arıyordu. Sonra bana doğru geldi ve incinmiş bir ses tonuyla:

"Eğer sizin için Boles'e yazmak bu kadar zorsa, işte mektubunuz, alın onu. Benim için yazacak birilerini bulurum."

Baktım. Elinde Boles'e yazdığım mektup vardı. Hı?

"Dinleyin Teresa! Tüm bunların anlamı ne? Ben yazmışken, neden bir başkasına tekrar mektup yazdırarsınız, üstelik onu göndermemişsiniz?"

"Nereye göndereyim?"

"Şu sizin Boles'e."

"Öyle biri yok."

Kesinlikle, hiçbir şey anlamadım. Benim için çıkıp gitmekten başka yapacak bir şey kalmamıştı.

Tekrar söze girdi.

"Nedir bu?" dedi, hâlâ kırgındı. "Size söyledim, öyle biri yok." Kendisi de neden öyle birinin olmadığını anlamıyormuş gibi kollarını açtı. "Ama öyle birinin olmasını istedim... Belki de diğer insanlar kadar yaratıcı değilimdir? Evet, evet, biliyorum, elbette biliyorum... Ancak, görüyorum ki ona mektup yazmamın da kimseye bir zararı yok..."

"Affedersiniz, kime?"

"Boles'e, tabii ki."

"Ama, öyle biri yok."

"Heyhat! Yazık! Ne olmuş yoksa? Öyle biri yok, ama olabilirdi! Ona mektup yazarak onu var ettim. Ve Teresa benim, bana cevap yazar ben de tekrar ona yazarım..."

Ve sonunda anladım. Kendimi öylesine kötü hissettim ki: öylesine sefil ve öylesine utanmış... Üç metre ötemde bile değil, hemen önümde duran, hayatında kendisine iyi davranacak ve onu sevecek kimsesi olmayan yaratıcı bir insandı ve bu insan kendisine yalnızlığını unutturacak bir arkadaş yaratmıştı!

"Bakın, şimdi! Benden Boles'e bir mektup yazdınız ve başkalarından, benim için onu okumalarını istedim. Onu okuduklarında dinledim ve Boles'in var olduğuna inandım. Ve sizden, Boles'ten Teresa'ya bir mektup yazmanızı istedim, yani bana. Birileri benim için böyle bir mektup yazdığında ve onu bana okuduğunda, Boles'in gerçekten, oralarda bir yerlerde var olduğunu hissediyorum. Böylelikle hayat, benim için daha katlanılır bir hal alıyor."

Bunları duyunca, kendi kendime "Tanrım, sen bizi dangalaklardan koru!" dedim.

Ve ondan sonra, düzenli olarak, haftada iki kez Boles'e mektup yazıp, Boles'ten de Teresa'ya yanıt yazdım. Karşılıklı mektuplar yazdım... Ve tabii ki, o, mektupları dinledi ve gerçeklermiş gibi ağladı ya da o bas sesiyle kükredi diyebilirim. Böylece, o mektuplardaki hayali Boles, akıttığı gözyaşlarıyla gerçeğe dönüştü. Çorap, gömlek ve geri kalan tüm giysilerimdeki yırtıkları onarmaya başladı. Bu hikâye başladıktan üç ay kadar sonra, onu bir şeylerden dolayı hapse attılar. Şimdiye kadar ölmüş olduğundan hiç şüphem yok.

Arkadaşım sigarasının külünü silkti, dalgın dalgın gökyüzüne baktı ve şöyle devam etti:

Evet, insanoğlu, hayatın acı yanlarını ne kadar çok tatmışsa, tatlı yanlarına karşı o kadar büyük bir açlık duyar. Ve bizler, kendi kendimize yetebilmek için, erdem dediğimiz paçavralara dört elle, sıkı sıkıya sarılıp evrensel mükemmelliğe ulaştığımızı ikna oluruz, bunu anlayamıyorum. Her şey, olanca aptallığıyla çok acımasız bir hal alıyor. Düşük sınıflar, diyoruz. Kim bu düşük sınıflar? Bilmek isterdim. Onlar, her şeyden önce insan, tıpkı bizim gibi: etten, kemikten, kandan ve sinirlerden oluşmuş insanlar. Bunu asırlardır, neredeyse her gün duyuyoruz. Ve biz, gerçekten dinliyoruz tüm bunları ve bir tek şeytan iyi bilir, her şeyin ne kadar korkunç olduğunu. Yoksa bizi, yüksek sesle, hümanizm kisvesi altında atılan naralar mı büsbütün bozdu? Aslında, biz de düşmüş bir milletiz ve gördüğüm kadarıyla, üstünlük inancı ve 'kendi kendine yetme' adlı o uçurumdan, çok derin çukurlara düşmüşüz. Ama, bu kadar yeter. Bu, yeryüzü kadar eski, öylesine eski ki bundan bahsetmek bile utanç verici. Gerçekten çok eski. Evet, işte hepsi bu!

Türkçesi: Nezaket Altıntaş

Yirmi Altı ve Bir

MAKSİM GORKİ

Yirmi altı kişiydik; yirmi altı yaşayan makine, rutubetli bir mahzene kitlenmiş, orada sabahtan akşama kadar hamur yoğuruyor, bisküvi ve pastalar yapıyorduk. Mahzenimizin pencereleri, rutubetten yeşillenmiş tuğlalarla kaplı olan bir hendeğe bakıyordu, pencere çerçeveleri yoğun demir teller sayesinde dışarıya kapalıydı ve güneş işığı, un tozu ile kaplanmış pencere camlarından içeriye sızamıyordu. Sahibimiz, onun ekmeğini fakirlere veya işsiz oldukları için aklıktan ölmek üzere olan iş arkadaşlarımıza vermeyelim diye, pencerelerimizi demirle kapatmıştı; sahibimiz bize üçkâğıtçı diyor ve bize akşam yemeği için, et yerine, bozuk çöp veriyordu.

Duman siyahı ve örümcek ağları ile kaplı olan, alçak, ezici tavanın altındaki taştan kutumuz, boğucu ve dardı. Her yerine çamur lekeleri ve küf sıçramış kalın duvarların arasında, kasvetli ve iğrençti... Sabah saat beşte yeterince uykumuzu alamamış olarak ve duygusuz ve umarsız bir şekilde kalkıyor, saat altıda, hamuru biz uyurken bizim için iş arkadaşlarımız tarafından olan hamurumuzdan bisküviler yapmak için masaya oturuyorduk. Ve bütün gün boyunca, sabahtan akşam on'a kadar, bazılarımız masada oturup ellerimizle elastik hamur açıp, tutulup kalmamak için kendimizi sallarken, diğerleri de su katarak hamur yoğuruyorlardı. Gevrek bisküvilerin kaynatıldığı kazanda, kederli ve dalgın bir şekilde kaynayan su, bütün gün boyunca mırıldanıyor; fırıncı küreği, sıcak tuğlaların üzerine kaygan hamur parçalarını atarak hızlı ve öfkeli bir şekilde fırının duvarlarını sıyrıyordu. Fırının bir tarafında, odun sabahtan akşama kadar yanıyor ve ateşinin yansıması bizimle sessizce alay edercesine imalathanenin duvarlarında titriyordu. Devasa fırın, masallardaki bir canavarın biçimsiz kafası gibi görünüyordu. Sanki yerden kendisini yukarıya iterek çıkartmış, ateşle dolu olan ağzını kocaman açmış, üzerimize sıcaklık üflüyor ve alnındaki iki havalandırma deliğinden gözünü dikmiş, bizim sonu gelmeyen çalışmamıza bakıyor gibiydi. Bu iki boşluk, göz gibi görünüyordu -bir canavarın merhametsiz ve duygusuz gözleri: bize hep aynı karanlık bakışla bakıyorlardı, sanki kölelere bakmaktan bıkmış ve onlardan insana dair olan hiçbir şey beklemeyen, akıllarını duygusuzca küçümseyerek onlardan nefret eden gözler. Her allahın günü, un tozu

ve çamur ve duman, kötü kokulu boğucu sıcak arasında, oklava ile hamuru açıyor ve onları terimizle ıslatıyor, bisküvi yapıyor ve işimizden yoğun bir nefretle nefret ediyor; siyah ekmeği gevrek bisküvilere tercih ederek, ellerimizden çıkan bisküvileri hiçbir zaman yemiyorduk. Uzun bir masanın etrafında, birimiz diğerimizin karşısında - 9 kişi karşısında 9 kişi - oturarak, uzun saatler boyunca, mekanik bir şekilde ellerimizi ve parmaklarımızı hareket ettiriyorduk ve yaptığımız işe o kadar alışmıştık ki, ellerimizin hareketlerin artık takip bile etmiyorduk. Ve birbirimize bakmaktan öylesine bıkmıştık ki her birimiz diğerlerinin yüzündeki her bir kırışıklığı bilir hale gelmişti. Konuşacak hiçbir konumuz yoktu, buna alıştık ve her zaman sessizdik; tabii birbirimize küfür ettiğimiz zamanlar hariç - çünkü bir adama, özellikle de çalışma arkadaşına küfür etmeyi gerektiren bir şey her zaman vardı. Ancak birbirimize küfrü bile çok nadiren ediyorduk. Bir adam yarı ölü olduğunda, bir heykel gibi olduğunda, tüm duyguları zorluk içinde emek sarf etmenin altında ezilmiş olduğunda, hangi konuda suçlu hissedebilir ki? Oysa sessizlik, yalnızca her şeyi söylemiş olan ve söyleyecek başka sözleri kalmamış olanlar için korkunç ve acı vericidir; halbuki hiçbir zaman söyleyecek bir şeyi olmamışlar için -onlar için sessizlik basit ve kolaydır... Bazen şarkı söylerdik ve şarkımız şöyle başlardı: Çalışırken birisi birden yorgun bir atnkine benzeyen bir iç çekerdı ve hafifçe o ağır ağır söylenen, şefkatli ezgisi, şarkıyı söyleyenin kederli ruhunu hafifleten şarkılardan birisini söylemeye başlardı. Birimiz şarkı söylerdi ve biz ilk başta, onun, ağır tavanın altında, nemli bir sonbahar akşamında, gri gökyüzünün toprağın üzerinde kurşuni bir çatı gibi durduğu bozkırdaki küçük bir ateşteki odun yığını gibi, boğulmuş ve sağırlaşmış olan, yalnız şarkısını sessizlik içerisinde dinlerdik. Sonra başka birisi şarkı söyleyene katılırdı ve artık dar hendeğimizin boğucu sıcağı içerisinde hafifçe ve kederle iki ses yükselirdi. Ve birdenbire birkaç ses daha şarkıyı söylemeye başlardı -ve şarkı, giderek güçlenen, sesi yükselen, sanki taştan hapishanemizin ezici duvarlarından, rutubetinden ayrılarak hareket eden bir dalga gibi yükselirdi.

Yirmi altımız da şarkı söylerdi; hep bir ağızdan şarkı söyleyen, yüksek sesler, imalathaneyi dolduruyordu; o şarkının orada yeri yok; duvarların taşlarına çarpıyor, inliyor ve ağlıyor ve yumuşak, gıcıklayan bir acı ile eski yaraları kurcalayarak ve keder uyandırarak, ruhu yeniden canlandırıyor.

Şarkı söyleyenler derin ve ağır bir nefes alırdı; içimizden birisi beklenmedik bir anda şarkı söylemeyi bırakıp uzun süre iş arkadaşlarının şarkı söyleşini dinler ve sonra, sesi yine genel dalgaya katılırdı. Bir başkası kederle Ah! diye haykırır, gözleri kapalı ve belki de bu geniş ağır ses dalgası onu uzaktaki bir yere giden bir yola, geniş bir yola, harika güneş ile

aydınlanmış bir yola götürüyor gibidir ve o kendisini o yolda yürürken görür, şarkı söylerdi...

Ateş fırının içinde durmadan titreşiyor, fırıncı küreği tuğlaları sıyrıyor, kazandaki su mırıldanıyor ve ateşin yansıması duvarda sessizce gülerek titreşiyordu... Ve biz, başkalarının kelimeleri ile, kendi kör talihimizin, güneş ışığından mahrum kölelerin kahrının, yaşayan insanların ağır kahrının, şarkısını söylemeye devam ediyorduk. Yaşıyor olduğumuz halde, yirmi altımız için de, büyük bir evin mahzeninde ve sanki evin diğer üç katının her biri bizim omuzlarımız üzerine inşa edilmişçesine yaşamak zordu.

Ama şarkıların yanı sıra, bir güzel şeye daha sahiptik, her birimizin sevdiği ve muhtemelen güneş yerine bize gelen bir şeye. Evin ikinci katında bir nakış atölyesi vardı ve orada, çalışan birçok kızın arasında, 16 yaşında bir oda hizmetçisi yaşıyordu, Tanya. Her sabah, mavi, gülen gözleriyle onun pembe küçük yüzü bizim koridor kapımızın küçük cam bölümüne dayanır ve onun çınlayan, nazik sesi bize seslenirdi: "Küçük mahkûmlar! Bana bisküvi verin!"

Hepimiz, bu tanıdık, belirgin sese dönüp, neşeyle, şefkatle, bize mutlulukla gülümseyen bu genç kızın saf yüzüne bakıyorduk. Onun kapı penceresine dayanmış burnunu ve gülümsemesi ile açılan pembe dudaklarının arasından parlayan beyaz dişlerini görmeye alışmıştık ve bundan mutlu oluyorduk. Birbirimizi iterek, onun için aceleyle kapıya gidiyorduk; o neşeli ve sevimli bir şekilde içeri giriyor ve önlüğünü tutuyordu. Önümüzde, başını bir yana doğru eğerek duruyor ve her zaman gülümseyordu. Kestane rengi saçlarının kalın saç örgüsü omzunun bir yanından göğsüne düşüyordu. Biz, kirli, kara, şekilsiz adamlar, aşağıdan - kapının eşiği yerden dört basamak aşağıdaydı - kafalarımızı yukarıya kaldırarak ona bakıyor, iyi sabahlar diliyorduk. Ona belirli sözler söylüyorduk, sadece onun için kullandığımız sözler. Onunla, seslerimiz daha yumuşak ve şakalarımız daha hafif bir şekilde konuşuyorduk. Onun için olan her şey daha farklıydı. Fırıncı bir kürek dolusu en kahverengi ve en kızarmış bisküvilerden çıkartır ve usturuplu bir şekilde Tanya'nın önlüğüne atardı.

"Dikkat et de patron seni görmesin!" diye onu her zaman uyarırdık. Yaramaz bir kakhaha atar ve bize neşe ile seslenirdi:

"Hoşça kalın küçük mahkûmlar!" der ve sonra, küçük bir fare gibi, hızlıca yok olurdu. İşte bu kadar. Ama onun gidişinden uzun süre sonra birbirimizle onun hakkında hoş şeyler konuşurduk. Dün ya da ondan önceki gün söylediğimiz şeyin tıpkısını söylerdik çünkü bizim gibi ve etrafımızdaki her şey gibi, o da, dün ya da ondan önceki günkü günün ayınısıydı. İnsan için etrafındaki hiçbir şey değişmezken yaşamak çok zor ve acı verici ve bu onun ruhunu sonsuza dek öldürmese bile, onu çevrele-

yen şeylerin sabitliği yaşadıkça daha acı verici bir hal alır. Her zaman kadınlar hakkında öyle bir dille konuşurduk ki, kendi kaba ve utanmaz kelimelerimizden kendi midemiz bulanırdı ve tanıdığımız kadınların muhtemelen daha iyi kelimeleri hiçbir zaman hak etmedikleri oldukça açıktı. Ama Tanya hakkında hiçbir zaman kötü konuşmadık. Herhangi birimizin, ona eli ile dokunmaya cesaret etmesini bırakın, bizden laubali bir şaka bile duymadı. Belki de bunun sebebi, onun yanımızda hiçbir zaman uzunca süre kalmamış olmasındandı; gözlerimizin önünde gökyüzünden inene bir yıldız gibi belirir, sonra da yok olurdu ya da belki de o küçüktü ve çok güzeldi ve güzel olan her şey, kaba insanların bile saygısını gerektiriyordu. Ve sonra, zor çalışma şartları bizi sıkıcı öküzlere döndürmüş olsa da, tüm bunlara rağmen bir şekilde insan olarak kalabiliştik, bir şeye hayran olmadan yaşayamazdık. Ondan daha iyi birisi yoktu bizim için, bize, mahzen sakinlerine herhangi bir şekilde ilgi gösteren, ondan başka, hiç kimse; o evde onlarca insan yaşıyor olsa da hiç kimse. Ve en nihayetinde - bu başlıca nedeni - onu, bize ait bir şey olarak görüyorduk, yalnızca bizim bisküvilerimiz yüzünden var olan bir şey. Ona sıcak bisküviler vermeyi görevimiz olarak görüyorduk ve bu, idolümüze günlük sunumuz, neredeyse bizi ona her gün daha da çok bağlayan kutsal bir adet haline geldi. Bisküvilerin yanı sıra Tanya'ya birçok tavsiyede de bulunuyorduk -daha sıcak tutacak şeyler giymesini, merdivende hızlı koşmamasını, ağır odun yükü taşımamasını. Tavsiyelerimizi gülümseyerek dinler, bize bir kahkaha ile karşılık verir ve hiçbir zaman onlara uymazdı, ama biz bundan hiçbir zaman alınmadık. Tek ihtiyacımız olan ona onu sevdiğimizi göstermekti. Sık sık bize çeşitli ricalarla gelirdi. Örneğin bizden ağır mahzen kapısını açmamızı, biraz odun kırmamızı isterdi. Onun bizden yapmamızı istediği her şeyi neşe ile ve hatta bir tür gururla yapardık.

Ama içimizden birisi ondan, sahip olduğu tek gömleğini onarmasını rica ettiğinde, küçümseyen alaylı bir gülümseme ile bunu reddetmişti. Bozulmuş olan arkadaşımıza aşırı derecede gülmüş ve bir daha asla Tanya'dan bir şey istememiştik. Onu seviyorduk; bu her şeyi anlatıyordu. İnsanoğlu her zaman sevgisini birine vermek ister, karşısındaki her ne kadar onu bazen boğsa ya da hakaret etse de; belki sevgisi ile yanındaki hayatını zehirliyordur; çünkü severek, sevilene saygı göstermiyordur. Sevebileceğimiz başka hiç kimse olmadığından, Tanya'yı sevmek zorundaydık.

Bazen içimizden birisi şöyle mantık yürütüyordu:

"Bir kızı neden bu kadar yüceltiyoruz ki? Onda ne var? Ha? Onunla yapacağımız çok şey var." Hemen ve sert bir şekilde, böyle sözler söylemeye cesaret eden adama gününü gösterirdik. Bir şeyi sevmek zorundaydık. Onu bulduk ve sevdik ve yirmi altımızın da sevdiği bu şey, bizim

kutsalımız olarak, hepimiz için ulaşılmaz olmak zorundaydı ve bize bu konuda karşı gelen herkes bizim düşmanımızdı. Sevdik, belki çok iyi olanı değil, ama ona bakarsan biz yirmi altı kişiydik ve bu yüzden çok sevdiğimiz şeyin her zaman diğerlerinin gözünde kutsal olmasını istedik. Sevgimiz nefretten daha az acı verici değildi. Ve belki de bazı kibirli insanların bizim nefretimizin sevgimizden daha onur verici olduğunu iddia etmeleri bu yüzden. Ama neden, o zaman, eğer bu doğruysa, bizden kaçıyorlardı?

Sahibimizin bisküvi bölümünden ayrı olarak, beyaz ekmek için de bir dükkânı vardı; aynı evin içindeydi, bizim hendeğimizden bir duvarla ayrılmıştı; buloşnikler (beyaz ekmek fırıncıları), kendi halinde, kendi işlerini bizim işimizden daha temiz olarak gören ve bu yüzden kendilerini bizden daha üstün gören, dört kişiydiler; hiç bizim dükkânımıza gelemezlerdi, bahçede bizi gördüklerinde bize gülerlerdi; biz de onların dükkânına hiç gitmedik. Sahip, biz beyaz ekmek çalmayalım korkusu ile bunu yasaklamıştı. Buloşnikleri sevmiyorduk, çünkü onlara özeniyorduk. Onların işi bizimkinden kolaydı, daha iyi ücret alıyorlardı, onlara daha iyi yemekler veriliyordu, onların dükkânı geniş, aydınlık bir yerdi ve ayrıca onlar temiz ve sağlıklıydı - bizim için çok iticiydi; biz tamamen sarı ve gri ve hastalıklıyken. Noel tatili zamanı ve ne zaman işten çıksalar güzel paltolarını ve gıcır gıcır çizmelerini giyerlerdi; iki tanesinin armonikaları vardı ve şehir parkına giderlerdi; bizim sadece kirli paçavralarımız ve patlak ayakkabılarımız vardı ve şehir polisi bizi parka sokmuyordu buloşnikleri nasıl sevebilirdik ki?

Bir gün öğrendik ki onların fırıncılarından birisi çok fazla içiyormuş ve bu yüzden sahip onu işten çıkartmak zorunda kalmış ve onun yerine başka birini almış ve işe aldığı kişi bir askermiş, saten bir yelek giyermiş ve saatinde altın zincir varmış. Böyle bir gösteriş düşkününü görmek için meraklanmıştık ve onu görme ümidiyle, arada bir, teker teker, dışarıdaki bahçeye kaçmaya başladık.

Ama o kendisi bizim imalathanemize geldi. Kapıyı ayağıyla vurarak açtıktan ve kapıyı açık bıraktıktan sonra eşikte durdu ve gülümseyerek bize dedi ki;

"Tanrı yardımcınız olsun! Merhaba, dostlar!" kapıdan içeriye zorla giren soğuk hava ile yoğun, duman bulutu, adamın ayaklarının etrafında dönüyordu; kapının eşiğinde durdu, yukarıdan bize bakarak ve açık renkli kıvrıkcık bıyıklarının arasından, büyük sarı dişleri görünüyordu. Yeleği maviydi, çiçeklerle işlenmişti; ısıldıyordu ve düğmeleri bir tür kırmızı taştı. Ve ayrıca bir zincir de vardı. Yakışıklıydı, bu asker, uzun boylu, güçlü, kırmızı yanaklı ve onun büyük, açık renk gözleri iyi görünüyordu... nazik ve berrak. Kafasında beyaz sertçe kolalanmış bir kep vardı ve

temiz önlüğünün altından şık, ıslıl ıslıl parlayan çizmelerinin burunları görünüyordu.

Fırıncımız saygılı bir şekilde ondan kapıyı kapatmasını istedi; hiç tereddüt etmeden kapıyı kapattı ve bize sahip ile ilgili sorular sormaya başladı. Birbirimizle yarışarak ona "patronumuzun" dolandırıcı, namussuz, acımasız, zorba, olduğunu, sahip hakkında söylenebilecek ve söylenmesi gereken ama burada tekrarlanamayacak ne varsa her şeyi söyledik. Asker dinledi, bıyığını kaşıdı ve bizi yumuşak ve hafif bir bakışla inceledi.

"Peki, burada çok kız var mı?" diye sordu birden.

Bazılarımız saygılı bir şekilde buna gülmeye başladık, diğerleri hafifçe yüzünü buruşturdu; birisi askere orada dokuz kız olduğunu açıkladı.

"Onlardan yararlanıyor musunuz?.." diye sordu asker, göz kırparak.

Yine kahkahalara boğulduk, çok sesli değil ama biraz şaşkın bir kahkaha ile. Çoğumuz askerin karşısında en az onun kadar akıllı görünmek istiyorduk ancak hiçbirimiz bunu becerememiştik. Birisi itiraf etti, kısıp bir sesle şöyle diyerek:

"Bu bize göre değil."

"Evet, bu sizin için zor!" dedi asker özgüvenle, hareketsizce bizi inceleyerek. "Bunun için gerekeni taşıyorsunuz; duruş görünümünüz uygun değil demek istiyorum! Ve bir kadın bir erkekte iyi görünüş ister. Kadın için bu mükemmel olmalıdır, her şey mükemmel ve sonra kadın güce saygı duyar... Bir el böyle olmalıdır!" Asker sağ elini cebinden çıkarttı. Gömleğinin kolu dirseğine kadar kıvrıktı. Bize elini gösterdi... Eli beyaz, güçlü, parlak sarı tüylerle kaplıydı.

"Bacak, göğüs, her yeri sımsıkı olmalı. Ve sonra, ayrıca, erkek modaya uygun giyinmeli... Güzel olan şeyler bunu gerektirir. Ben, mesela, kadınlar tarafından çok sevilirim. Onları aramam, onları ayartmam, onlar kendiliğinden bana gelir." Bir un çuvalının üzerine oturdu ve bize kadınların nasıl onu çok sevdiklerini ve kendisinin onları nasıl akıllıca idare ettiğini anlattı. Sonra gitti ve kapı arkasından gıcırdayarak kapandığında, biz uzun süre, onu ve onun hikâyelerini düşünerek sessiz kaldık. Sonra aniden hepimiz konuşmaya başladık ve adamın hepimizi memnun ettiği anlaşıldı. Nasıl da nazik ve sade bir adamdı. Geldi, bir süre oturdu ve konuştu. Daha önce kimse bizim yanımıza gelmemiştii, hiç kimse bizimle bu şekilde konuşmamıştı; bu kadar arkadaş canlısı bir şekilde... Ve hepimiz ondan ve onun, bahçede bizi gördüklerinde, yanımızdan geçip giden, dudaklarını aşağılayıcı bir şekilde kapatan ya da sanki onların önüne hiç çıkmamışız gibi yollarına devam eden, nakışçı kızlarla olan gelecekteki başarısı hakkında konuştuk. Ve biz onlara her zaman hayranlık duymuştuk, onlarla bahçede karşıladığımızda ya da penceremizin önünden geçtiklerinde; kışın bir çeşit özel şapkaları ve kürk mantoları, yazları çiçekli şapkaları, ellerinde renkli güneş şemsiyeleri ile...

Ama daha sonra aramızda, o kızlar hakkında öyle bir şekilde konuşuyorduk ki, eğer bizi duysalar utanç ve aşağılamadan deliye dönerlerdi.

"Gerçekten de, Tanuşka'ya da yazık etmemesine dikkat edin!" dedi fırıncı, birdenbire, endişeyle.

Bu sözler karşısında dilimizi yutmuşçasına hepimiz aniden sustuk. Bir şekilde Tanya'yı unutmuştuk; sanki askerin kocaman, yakışıklı cüssesi bizim Tanya'yı görmemizi engelliyor gibiydi. Sonra gürültülü bir tartışma başladı. Bazılarımız Tanya'nın buna boyun eğmeyeceğini söyledi, diğerlerimiz onun askere karşı koymayacağını savundu; ve yine de bazılarımız eğer Tanya'nın canını sıkarsa askerin kemiklerini kıracaklarını söylüyordu ve en nihayetinde hepimiz asker ile Tanya'ya göz kulak olmaya ve kızı askere karşı önlem alması için uyarmaya karar verdik... Bu, tartışmanın sonu oldu.

Yaklaşık bir ay geçti. Asker beyaz ekmek pişirdi, nakışçı kızlarla etrafta dolaştı, bizim imalathaneye çok sık geldi ama bize hiç kızlarla bir başarısından bahsetmedi; sadece bıyıklarını burup, dudaklarını zevkle yaladı.

Tanya, her sabah bisküviler için geldi ve her zamanki gibi, neşeli, sevimli, bize karşı nazikti. Onunla asker hakkında bir sohbet başlatma girişiminde bulunduk ama o, askere "patlak gözlü dana" ve başka komik isimler takmıştı ve bu bizi sakinleştirdi. Nakışçı kızların askerle seviştiğini görerek, küçük kızımızla gurur duyuyorduk. Tanya'nın ona karşı olan tavrı bir şekilde moralimizi yükseltiyordu ve sanki onun bu tavrı bizi yönlendirmiş gibi, askeri küçük görüyorduk. Ve Tanya'yı daha da çok sevmeye başladık ve onu sabahları daha neşeli ve daha sevecen karşılıyorduk.

Ama bir gün asker, bize birazcık sarhoş bir şekilde geldi, oturdu ve gülmeye başladı ve neye güldüğünü sorduğumuzda açıklamaya başladı: "İkisi benim yüzümden kavga etti... Lidka ve Gruşka... Birbirlerini nasıl da darmadağın ettiler! Ha, ha! Biri diğerini saçından yakaladı ve kordorda onu yere attı ve üzerine oturdu... Ha, ha, ha! Birbirlerinin yüzünü tırmaladılar... bu çok komik! Peki, kadınlar neden dürüstçe dövüşemezler? Neden tırmalarlar? Ha?"

Banka oturdu, güçlü ve temiz ve neşeli; hep konuşarak ve gülererek. Biz suskunduk. Bir şekilde bu sefer bize iğrenç görünüyordu.

"Kadın konusunda ne kadar şanslıyım, ha? Bu çok komik! Bir göz kırpması ve onlara sahip oluyorum!"

Parlak kıllarla kaplı olan beyaz ellerini havaya kaldırıyor ve sonra büyük bir sesle dizlerine hızlıca vuruyordu. Ve bize şaşkın bir şekilde bakıyordu, sanki kadınlarla olan ilişkisinde neden bu kadar şanslı olduğunu anlamıyormuş gibi.

Şişman, kırmızı yüzü mutluluk ve kişisel tatmin ile parlıyordu ve durmadan zevkle dudaklarını yalayıp durdu.

Fırıncımız sertçe ve sinirli bir şekilde küreğini fırının tabanına sürttü ve birden alaycı bir tavırla dedi ki,

"Küçük köknarları devirmek için öyle büyük bir güce ihtiyacın yoktur, ama bir çamı yere sermeyi denesene."

"Yani, beni mi kastediyorsun?" diye sordu asker.

"Seni..."

"Ne oldu?"

"Hiçbir şey... Çok geç!"

"Hayır, bekle! Sorun ne? Hangi çam?"

Fırıncımız, fırınında küreğiyle hızlı hızlı çalışarak cevap vermedi. Kaynayan kazandaki bisküvileri alıp fırına atıyor, hazır olanları fırından çıkartıp gürültülü bir şekilde yere, oradaki çocuklara atıyor, onlar da bisküvileri ıhlamur ağacından yapılmış çubuklara asıyorlardı. Sanki askeri ve onunla olan konuşmasını tamamen unutmuş gibi görünüyordu. Ama aniden asker çok huzursuzlaştı. Ayağa kalktı ve kasılarak havada titreyen küreğin sapının göğsüne çarpması riskini alarak fırına doğru yürüdü.

"Hayır, söyle bana- kim o kız? Bana hakaret ettin... Ben?.. Bir tanesi bile kendini benden kurtaramaz, hiçbir zaman! Ve yine de sen bana böyle hakaret dolu sözler söylüyorsun." ...Ve, gerçekten de, hakarete uğramış görünüyordu. Besbelli kendisine saygı duyabileceği hiçbir şeyi yoktu, kadınları baştan çıkartmaktan başka; belki de bu becerisinin dışında içinde bir hayat yoktu ve belki sadece bu beceri onun kendisini yaşayan bir adam gibi hissetmesine izin veriyordu.

Bazı insanlar var ki, onlar için dünyadaki en iyi ve en sevilen şey, ya kalplerindeki ya da ruhlarındaki bir çeşit hastalıktır. Tüm hayatları boyunca, onu fazlasıyla önemserler ve sadece onun sayesinde yaşamlarını sürdürürler; ondan muzdarip olmak, onlar bundan beslenirler, başkalarına her zaman ondan şikâyet ederler ve bu yüzden yakınlarının dikkatini çekerler. Bu hastalığı onlardan alın, onları iyileştirin ve onlar en bedbaht insanlar haline gelirler, çünkü böylelikle yaşamalarının tek anlamını kaybederler, içleri boş bir hal alır. Bazen bir adamın hayatı o kadar fakirdir ki istemeden kusurlarına değer vermeye ve bunlarla yaşamaya mecbur kalır. Açıkça söylenebilir ki genelde insanlar sırf bıkkınlık yüzünden ahlaksızdırlar. Asker kendini hakarete uğramış hissetti ve fırıncımızın yakasına yapışıp kükredi:

"Söyle bana, kim o?"

"Söyleyeyim mi?" diye ona döndü aniden fırıncı.

"Şey?"

"Tanya'yı tanıyor musun?"

"Şey?"

"Peki, dene."

"Ben?"

"Sen!"

"O mu? Yeterince kolay!"

"Göreceğiz!"

"Görürsün! Ha, ha!"

"O ..."

"Bir ay içinde!"

"Nasıl bir palavracısın sen, asker!"

"İki hafta! Sana göstereceğim! Kim ki? Tanya! Hıh!"

"Uzaklaş, diyorum."

"Uzaklaş... Palavra atıyorsun!"

"İki hafta, o kadar!"

Birden fırıncımız öfkelen-di ve küreğini askere doğru kaldırdı. Asker şaşırıp geri adım attı, bir süre sessiz kaldı ve kaygı verici bir şekilde, kısık bir sesle: "Pekala, o zaman!" dedi ve yanımızdan uzaklaştı.

Tartışma sırasında hepimiz sessizdik, sonucu merak ediyorduk. Ama asker dışarı çıktığında, aramızda gürültülü, onun konuşmasını ve sesini taklit ettiğimiz bir konuşma başladı.

Birisi fırıncıya seslendi:

"Kötü bir iş planladın, Pavel!"

"Çalışın!" diye cevap verdi fırıncı, öfkeli bir şekilde.

Askerin bam teline basmış gibi hissettik ve Tanya'yı tehdit eden bir tehlike vardı. Bunu hissediyorduk ve aynı zamanda yakıcı, hoş bir meraka kapılmıştık -ne olacaktı? Askere karşı mı koyacaktı? Ve neredeyse hepimiz inançla haykırıyorduk:

"Tanya mı? O karşı koyacak! Ona çıplak ellerinle dokunamazsın!"

Hepimiz minik tanrıçamızın gücünü test etme konusunda gayet hevesliydik; birbirimize ısrarla bizim minik tanrıçamızın güçlü bir tanrıça olduğunu ve Tanya'nın savaştan zafer ile çıkacağını kanıtlıyorduk. Sonra, nihayet, asker yeterince kıskırtmadığımız, onun tartışmayı unutabileceği ve onun kendine olan sevgisini daha fazla tahrik etmemiz gerektiği aklımıza geldi. O günden beri eskisinden daha farklı, son derece kaygılı bir hayat yaşamaya başladık; daha önce hiç yaşamadığımız bir hayatı. Tüm gün birbirimizle tartıştık, daha akıllanmışız gibi. Daha fazla ve daha güzel konuştuk. Bize öyle görünüyordu ki, sanki şeytanla bir oyun oynuyorduk, bizim bahis için ortaya koyduğumuz Tanya'ydı. Buloşniklerden askerin "bizim Tanya'mıza" kur yapmaya başladığını öğrendiğimizde, fazlasıyla iyi hissediyorduk ve tüm dikkatimiz o kadar merakımıza yönelmişti ki, bizim bu heyecanımızdan yaralanan sahibimizin yaptığımız işe 14 pud daha hamur eklediğini fark etmemiştik bile. Çalışmaktan bile yorulmuyorduk. Bütün gün Tanya'nın adı ağızımızdan düşmüyordu. Ve her sabah, onu özel bir sabırsızlıkla bekliyorduk. Bazen

bize geldiğini - ve artık aynı Tanya değil başka bir Tanya olduğunu hayal ederdik.

Gelgelelim, ona tartışmamız hakkında hiçbir şey söylemedik. Ona hiçbir soru sormadık ve eskisi gibi nazıkçe davrandık. Ancak, eskiden ona karşı hissettiklerimizden farklı ve yabancı bir şey, gizlice onunla olan ilişkimize sızmıştı ve bu yeni şey delici meraktı, çelik bir bıçak gibi keskin ve soğuktu.

"Beyler! Bugün zaman doluyor!" dedi fırıncı bir sabah işine başlayarak. Bunu, o bizim dikkatimizi buna çekmeden önce de çok iyi biliyorduk ama yine de bir irkildik.

"Onu gözleyin!.. Yakında gelir!" diye önerdi fırıncı. Birisi pişmanlıkla bağırdı: "Ne görebiliriz ki?"

Ve yine heyecanlı, gürültülü bir münakaşa çıkmıştı. Bugün, sonunda, pislik için, saf ve dokunulmaz olanın, nereye kadar benliğimizdeki tüm cevheri içine koyduğumuz dokunulmaz kutsal kap olduğunu öğrenecektik. Bu sabah, ilk defa gerçekten büyük bir oyun oynadığımızı, minik tanrıçamızın saflığını sınıdığımızı, bu testin idolümüzü yıkabileceğini hissettik. Bütün bu geçen günler boyunca askerin bıkmadan, usanmadan Tanya'yı takip ettiği söylendi bize, ama nedense hiçbirimiz Tanya'nın ona nasıl davrandığını sormadı. Ve o her sabah bisküvi almak için bize geldi ve her sabah eskisinin aynıydı. Bugün de, kısa süre sonra sesini duyduk:

"Küçük mahkûmlar! Geldim..."

Onu içeriye almak için telaşlandık ve o içeriye girdiğinde, alışılmış tavrımızın aksine, onu sessizce karşıladık. Gözlerimizi dikmiş ona bakarken, ona ne diyeceğimizi, ne soracağımızı bilmiyorduk ve biz onun önünde öyle dururken karanlık, sessiz bir kalabalık oluşturuyorduk. Alışılmadık karşılamamız karşısında şaşırılmış olduğu belliydi ve aniden yüzünün bembeyaz kesildiğini, huzursuzlandığını fark ettik, telaşla hareket ediyordu ve boğuk bir sesle sordu:

"Neden siz... böyle?"

"Peki sen?" diye sordu fırıncı, kızıdan gözlerini ayırmadan.

"Bende ne var ki?"

"Hiçbir şey..."

"O halde, daha hızlı, bana bisküvileri verin..."

Daha önce bize hiç acele ettirmemişti...

"Daha çok zaman var!" dedi fırıncı, gözleri kızın yüzüne sabitlenmiş şekilde.

Sonra birden Tanya arkasını döndü ve kapının arkasından yok olup gitti.

Fırıncı küreğini aldı, fırına dönerek sakince dedi ki:

"Olmuş anlaşılan!.. Asker!.. Alçak herif!..Puşt!.."

Bir koyun sürüsü gibi, birbirimizi itekleyerek, masaya geri yürüdük, sessizce yerlerimize oturduk ve yavaşça çalışmaya başladık. Kısa süre sonra biri şöyle dedi:

"Belki de daha."

"Hadi! Konuşun!" diye haykırdı fırıncı.

Onun akıllı bir adam olduğunu hepimiz biliyorduk, hepimizden daha akıllı ve onun sözlerinden askerin zaferi konusunda ikna olduğunu anlamıştık... Üzgün ve tedirgindik. Saat on ikide, akşam yemeği saati sırasında, asker geldi. Yine, her zamanki gibi, temiz ve yakışıklıydı ve her zamanki gibi, direkt gözlerimizin içine bakıyordu. Ona bakarken kendimizi tuhaf hissettik.

"Peki, saygıdeğer beyler, eğer isterseniz, askerin cesaretini gösterebilirim size," dedi, gülererek ve gururla. "Koridora çıkın ve çataktan içeriye bakın... Anladınız mı?"

Dışarıya çıktı ve birbirimizin üzerine çullanarak, bahçeye çıkan koridordaki ağaç duvarlardaki çatlağa yapıştık. Uzun süre beklememiz gerekmedi... Kısa süre sonra erimiş karların su ve çamur birikintilerinden atlayarak Tanya hızlı adımlarla geçti. Yüzü endişeli görünüyordu. Mahzen kapısından girerek yok oldu. Asker yavaşça ve ılıklı çalarak oraya gitti. Ellerini ceplerine sokmuştu ve bıyıkları kıpırdıyordu.

Yağmur yağıyordu ve su birikintilerine düşen yağmur damlarını görüyorduk ve su birikintileri onların darbeleri ile dalgalanıyordu. Nemli karanlık bir gündü; çok can sıkıcı bir gün. Kar, yerde, orada burada, koyu çamur birikintisi halini almışken, çatıların üzeri hâlâ karla kaplıydı. Ve çatılardaki kar da kahverengimsi, çamurlu bir örtü ile kaplanmıştı. Yağmur yavaş yavaş çiseliyordu, kederli bir ses çıkartarak. Üşümüş ve kederli hissediyorduk.

Mahzenden önce asker çıktı; yavaşça bahçeyi geçti, bıyıklarını burarak, elleri ceplerinde; her zamanki gibi.

Sonra Tanya çıktı. Gözleri... Gözleri neşe ve mutlulukla parlıyordu ve dudakları gülümsüyordu. Ve sanki uykudaymış gibi, yalpalayarak, emin olmayan adımlarla yürüyordu. Buna sakın bir şekilde dayanamayacaktık. Hepimiz kapıya hücum ettik, bahçeye fırladık ve kızgın ve vahşi bir şekilde ona bağırıp çağırmaya başladık. Bizi fark edince irkildi ve dehşete düşmüş bir şekilde ayağının altındaki çamurda aniden durdu. Hepimiz etrafını sardık ve hakkında kötü şeyler söyleyerek en ağza alınmaz laflarla ona hakaretler ettik. Ona edepsizce şeyler söyledik.

Onun uzaklaşamayacağını, bizim tarafımızdan etrafının sarıldığını ve istediğimiz kadar onu aşağılayabileceğimizi gördüğümüzden, bunu yüksek sesle değil yavaşça yaptık. Bilmiyorum ama onu dövmedik. Aramızda öylece durdu, başını bir o yana bir bu yana çevirip hakaretlerimizi

dinleyerek. Ve biz de ona kelimelerimizin pisliğini ve zehrini akıtmaya devam ettik.

Beti benzi attı. Biraz önce çok mutlu görünen mavi gözleri kocaman açıldı, göğsü hızlı nefes alıp veriyordu ve dudakları titriyordu.

Ve biz, onun etrafını çevirmiş, ondan intikamımızı alıyorduk, bizden çaldıkları için. O bize aitti, içimizdeki en iyi hislerin hepsini ona harcamıştık, bunlar bir dilencinin ekmek kırıkları bile olsa da, ama o bir iken, biz yirmi-altı kişiydik ve bu yüzden onun suçunu cezalandırmak için yeteri kadar acı verecek bir acı yoktu! Sessizdi, bize gözü dönmüş gibi bakıyordu ve her uzvu titriyordu. Biz kahkaha atıyor, kükrüyor, hırliyorduk. Birkaç kişi bize doğru koştu. Bizden birisi Tanya'yı bluzunun kolundan çekti...

Birden gözlerini hızlı hızlı kırpışturmaya başladı; yavaşça ellerini kafasına doğru kaldırdı ve saçını düzelterek yüksek sesle ama sakince, gözlerimizin içine bakarak dedi ki:

"Sefil mahkûmlar!"

Sonra direkt bize doğru geldi, yürüyordu, sanki biz önünde değilmışiz, sanki onun yolunun üzerinde değilmışiz gibi. Demek ki hiçbirimiz onun yolunun üzerinde değildik ve etrafını çevrelediğimiz daireden çıkarak, bize dönmeden, yüksek sesle ve tarif edilmez bir aşağılamayla:

"Ahlaksızlar!.. Ayaktakımı!.." dedi

Sonra uzaklaşıp gitti.

Biz bahçenin tam ortasında dikilmiş kalakaldık, çamurun içinde, yağmurun ve griliğin, güneşsiz gökyüzünün altında...

Sonra hepimiz sessizce rutubetli, taştan hendeğimize geri döndük. Daha önce olduğu gibi, güneş bir daha hiç pencereimizden içeriye sızmadı ve Tanya bir daha oraya hiç gelmedi!..

Türkçesi: Burcu Tosun

Danko'nun Yüreği

MAKSİM GORKİ

Dünyanın uzak bir ucunda, çok eski zamanlarda bir halk yaşardı. Bu halkın yaşadığı toprakların bir yanı büyük bir bozkırlık diğer yanı ise geçit vermez ormanlarla kuşatılmıştı. Bu insanlar neşeli, güçlü, yürekli kişilerdi. Fakat günlerden bir gün her şey değişti, zor günler başladı. Nereden geldikleri belli olmayan yabancı insanlar, yerli halkı ormanlara sürüp çıkardılar.

Asırlık orman oldukça yaşlı ve eskiydi, içi bataklıklarla doluydu, çok karanlıktı. Gökyüzünden bakıldığında orman, ağaç dallarının birbirlerine dolanmaları yüzünden görülemezdi. Güneş ışınları ağaç dalları ve yaprakları arasından geçemezdi, geçip bataklıklara ulaştığında ise çok pis kokular oluşurdu. Ormana gelmek zorunda kalan yerli halk bu kokuya dayanamaz, birbiri ardına ölürlerdi. Kadınlar, çocuklar kan ağlar, babalar kederden sürekli düşünürlerdi.

Halkın kurtulmak için iki yolu vardı. Birinci yol arkalarındaydı, orada kötü ve güçlü düşmanlar vardı. İkinci yol ise önlerinde bulunan her tarafı bataklık ve kökleri çamura saplanmış dev ağaçları olan ormandan geçip gitmekti. Gece gündüz karanlığın, sessizliğin yayıldığı, rüzgâr estiğinde boğuk uğultuların yankılandığı orman, geniş ve aydınlık bozkırlara alışmış olan yerli halkı bunaltıyor, bezdiriyor ve ümitsizliğe düşürüyordu her geçen gün.

Her şeye rağmen güçlü insanlardı bunlar. Bir zamanlar topraklarına zorla girerek kendilerini yenmiş olanlara karşı ölüm kalım savaşına girebilirlerdi. Fakat savaşta ölmek istemiyorlardı. Kendilerine bir şeyler vasiyet edilmişti. Ölürlerse vasiyetleri de kendileriyle birlikte yok olup gidecekti. Sabırla beklerlerdi. Sürekli düşünürler, düşünmekten yorulurlar, içlerindeki ümitsizlik korkularını büyütür ve ruhlarını ele geçirirdi. Pis kokulara dayanamayıp ölenlerin ardından yakılan korku dolu ağıtlar yükselirdi. Kimse gidip özgürlüklerini düşmana teslim etmek, köle olmak istemiyordu.

Bu sırada Danko adında biri çıktı ortaya ve herkesi tek başına kurtardı. İnsanlara şöyle dedi:

"Arkadaşlar. Düşünüp durmakla yoldaki kayalar yerinden oynatılamaz. Hiçbir şey yapmayan, hiçbir şey elde edemez, hiçbir yere ulaşamaz. Ne

diye bütün gücümüzü, düşünmekle, üzölmekle boşu boşuna harcıyoruz. Haydi, kalkın ayağa. Gidelim. Şu aşılmaz ormanı yarıp geçelim. Dünya da her şeyin bir sonu vardır. Gidelim arkadaşlar. Haydi!"

Danko'ya baktılar. Danko'nun iyi ve yürekli birisi olduğu gördüler. Danko'yu kendilerine yol gösterici seçtiler. Danko'nun ardından yürüdüler, çünkü ona inanmışlardı.

Yolları zordu, karanlıktı. Bataklıklar insanların bir kısmını yutuyordu. Ağaçlar, ağaç dalları her yeri sarmıştı, ağaç kökleri toprağın üzerinde uzanıyordu. Atılan her adım daha fazla ter, kan ve yorgunluk sebebiydi. Yürüyüş çok uzun sürmüştü. Orman sıklaşıyor, insanlar azalıyordu. Yakınmaya başladılar, deneyimsiz bir gencin ardına düşmelerinden, nereye gittiklerini bilmediklerinden dolayı. Danko ise güçlü ve tükenmez bir inançla önde yürüyordu.

Gök gürültülerinin ortalığı kapladığı, yıldırımların çıktığı bir anda yorğun insanlar umutsuzca yürüyorlar, Danko'ya karşı öfkeyle söyleniyorlardı. Danko'yu suçlamaya başladılar. Kendilerine zarar veren bir hiç olduğunu, kendisini öldüreceklerini söylediler Danko'ya.

"Siz kendiniz istediniz, ben de sizi buralara getirdim. Sizlere yol göstereceğime söz verdim. Sözümdede durdum. Ya sizler? Kendi kurtuluşunuz için ne yaptınız? Yalnızca yürüdünüz. Uzun yollar için gücünüzü saklayamadınız. Yalnızca koyun sürüşü gibi yürüdünüz, yürüdünüz."

Danko, kurtarmaya çalıştığı, kendisini öldürmek isteyen insanlara baktı, hepsinin birer canavar kesildiğini gördü. Çevresini saran bu insanların yüzlerinde hiçbir soylu görünüşe rastlayamadı. Yüreğı öfkeyle kabardı. Fakat insanlara olan sonsuz sevgisi yüzünden öfkesi bir anda yatıştı. İnsanları seviyordu, onları kurtarmak istiyordu. Danko'yu öldürmek isteyen insanlar çevresini sarmaya başladılar. Danko'nun yüreğı alevlendi, içini bir hü zün kapladı.

Ormanda gök gürültüsü her yeri sarmıştı, şimşekler çakıyor, bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. İnsanlara bağırdı ve birden göğsünü elleri ile yırtarak yüreğini koparıp çıkardı, başının üstüne kaldırdı.

Güneşten daha aydınlık bir yürek tutuyordu, göz kamaştıran bir ışık saçıldı ormana. İnsanlar şaşkınlıktan taş kesilmişlerdi. Danko ileriye atıldı, insanlara yürümelerini söyledi. Yürüdüler, yürüdüler...

Ve birden, orman sona erdi. Güneş insanların yüzlerinde parladı, temiz hava doldu ciğerlerine. Büyük bir bozkıra gelmişlerdi. Akşamüstü, güneşin batan ışınları altında, Danko'nun yırtık yüreğı göğsünden akan sıcak kan gibi kırmızı olmuştu.

Yiğit Danko, karşısındaki geniş bozkıra gururla baktı, özgür toprağa baktı ve gülümsedi. Sonra yere düşüp can verdi.

İnsanlar sevinç ve umut doluydular. Danko'nun ölümünü bile fark etmediler.

Yanında duran yüreğini görmediler. Yalnızca, içlerinden sinsi biri bunu gördü. Bir şeyden korkarak, ayağıyla bastı bu onurlu yüreğin üstüne. Yürek kıvılcımlar saçarak söndü.

Türkçesi: Vartan İhmalyan

Orta Boy Bir Sinek

KNUT HAMSUN

Onunla dostluğumuz bir gün ben yazı yazarken başladı. Açık duran penceremden uçarak içeriye girmişti. Saçlarımdaki tuvalet ispiertosunun kokusundan sarhoş olmuş olacak ki, tepemde fırıl fırıl dans etmeye koyuldu. Bir, iki kez onu elimle kovalamak istedim-se de, bana mısın demedi. O zaman tuttum, kâğıt makasını elime aldım. Benim kâğıt makasım hem pipo temizlemek, hem de sobadaki ateşi karıştırmak için kullandığım büyük, güzel bir makastır. Duvara çivi çaktığım bile olur onunla. Hünerli ellerimde ise, müthiş bir silahtır. Onu birkaç kez sallayınca, sinek kaçıp, uzaklaştı. Aradan bir süre geçti geçmedi, sinek yine gelip dansa başladı. Ayağa kalkıp masamı kapıya doğru iteledim biraz, sinek yine peşimdeydi. "Görürsün sen," dedim içimden. Yavaşça gidip, saçlarımdaki tuvalet ispiertosunu yıkadım. Bunun bir yararı dokundu. Sinek ister istemez, gece lambasının gölgeliğine kondu, hiç kımıldamadı. Aradan birkaç saat geçti. Rahat rahat çalışalım, yazımı yazdım. Ara-sıra başımı kaldırıp ona bakıyordum. Artık o, eski önemini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştı. Yaklaşıp inceledim onu: Gri kanatlı, düzgün, orta boy, basbayağı bir sinekti bu. "Hadi, uçun," dedim. Kımıldamadı. "Uçsana," deyip, elimi salladım. Ürküp uçu, odayı şöyle bir dolandı, gelip yine gece lambasına kondu. Bizim gerçek dostluğumuz işte o andan sonra doğdu. Onun ısrarlı duruşuna saygı duymaya başladım; ne istiyorsa, istiyordu. Görünüşü duygulandırmıştı beni; başını bir yana çevirip, üzgün üzgün bakıyordu bana. Birbirimize olan duygularımız karşılıklıydı; ben ne yaparsam, hemen karşılığını veriyordu. Eylemlerinde aşırılığa kaçıp, edepsizleştiği de oluyordu. Öğleden sonra odadan çıkıp, dışarıya gidecek oldum, tepemde uçup kapıya değin geldi, sanki benim gitmeme engel olmak istiyordu. Ertesi gün erkenden kalktım. Kahvaltı ettiğim masadan ayrılmıştım; yazı yazmaya başlamak üzereydim. Oda kapısının eşiğinde karşıladı beni. Onu görünce başımı sağa, sola salladım. Vızıldayarak odada birkaç kez dolandı, gelip koltuğuma kondu. Ondan koltuğa oturmasını istememiştim, ben oturacaktım oraya. "Hadi, git oradan," dedim Kalkıp birkaç metrelik bir uçuş yaptı, yine koltuğa kondu. Uçup gitmezse, oraya oturacağımı söyledim ve oturdum da. Dost sineğim uçu uçu, bu kez kâğıtların üstüne iniverdi. "Git, bakayım," dedim. Yanıt yok. Üfledim ona doğru; şöyle bir kımıldadı, ama

yine de yerinden kalkmadı. "Hayır, olmaz," dedim, 'birbirimize karşı saygı duymazsak, yürümez bu iş.' Bana kulak kabarttı, düşündü, taşındı, ama yine olduğu yerde kaldı. Derken, elime kâğıt makasını aldım. Pencere açıldı, nedendir bilinmez, sinek uçup dışarıya gitti. Aradan iki saat geçti. Bu süre içinde, sineğin niye kendiliğinden çıkıp gitmesine izin vermedim diye bir pişmanlık duydum. Şimdi neredeydi acaba? Kim bilir başına neler gelmişti? Oturup çalıştım, ama usum kötü önsezilerle doluydu. Derken sinek dönüverdi. Ayaklarımdan biri pisti. "Ya çamura ya da pis bulaşık sularına bastın," diye azarladım onu.

Utan, utan! "onu yine de onun geri gelişinden mutlu, gidip pencereyi iyice kapadım. "Nasıl yaparsam bunu?" dedim. Başarılı bir iş yaptığını söylemişim gibi, bana utkuyla baktı. Yaptığından utku duyan bir başka sinek görmemişim hiç. Keyfim yerine gelmişti. Yürekten güldüm. "Hah ha, ne afacan sineksin sen!" dedim. "Gel bakayım, gıdığından biraz okşayayım; seni gidi, seni gidi..." Akşamüstü yine o eski numarasına başlayıp, bana kapıyı açtırtmadı. Şöyle bir doğrulup, ona söylendim. Benimle arası iyiydi, hoştu, ama akşamları beni eve kapamaya hakkı yoktu. Ona aldırış etmeden evden dışarıya çıkmaya davrandım. Odanın içinde hırsla fır dönüyordu. Dışarıya çıkıp seslendim: "Hadi, şimdi de sen evde tek başına kal, istediğin yerde oturabilirsin artık. Hoşça kal!

Daha sonraki günler, sinekçik benim sabrımı iyi bir deneyden geçirdi. Konuklarım varsa, kıskançlaşıyor, benden uzaklaştırmak ister gibi rahatsız ediyordu onları. Bundan başka, ona yaklaşıp ya bir şey yaptırmak ya da bir şey öğretmek isterken, döşemeden tavana doğru, insanın boynunu kırıcı bir uçuş yapıyor, konduğu tavanda bir süre kalıp beni üzüyordu. "Düşeceksin oradan, in aşağıya!" diye bağıırıyordum. Söylediklerim boşa gidince, "Ne halin varsa, gör," deyip, yine işimin başına dönüyordum. Derken, kısa bir süre sonra, süzülüp aşağıya iniyordu. Hiç rahat durmuyordu; ona aldırış etmeyecek olsam, burnumun dibinden geçip, pat diye önümdeki yazı kâğıdının üstüne düşüyordu. Sanki evde hiç kâğıt makasım yokmuş gibi, hemen orada bir aşağı, bir yukarı gidip gelmeye başlıyordu. "İlerisi için onunla iyi geçinmem gerek," diye düşünüyordum. En tatlı ve uzlaştııcı sesimle, "Orada üstünü başını mürekkeple kirletme," diyordum. "Bak, senin iyiliğini düşünüyorum," Benim sözlerim bir kulağından girip bir kulağından çıkıyordu. "Sana bu kâğıdın üstünde yürüme demedim mi?" diye yineliyordum. "Orası pistir, ayaklarını pisletirsin sonra." Ama hiç mi hiç korkmuyordu. "Böyle inatçılık olmaz!" diye haykırıyordum. "Bak, gördün mü, şimdi de kâğıdını lekeledin." Yo, hayır, onun buna da aldırış ettiği yoktu. "Ne yaparsan yap, canın cehenneme," diyordum. "Ben de başka bir kâğıt alırım." Başka bir kâğıdı alır almaz, uçup uzaklaşıyordu. Günler, haftalar geçti, birbirimize alışmıştık artık. Aynı kâğıt üstünde birlikte çalışıyor, sevinç ve üzüntümüzü birlikte pay-

laşıyorduk. Saçma merakları sonsuzdu, ama hoşgörüyordum onları. Esintiden, hava akımından başlanmadığı için, kapıyı, pencereyi kapalı tutuyordum. Bununla birlikte, ara sıra tavandan, sanki delip geçecekmiş gibi pencereye atılır, cama çarpıverirdi. "Dışarıda işin varsa, bu yoldan," deyip, odanın kapısını açardım. Hayır, oradan dışarıya çıkmak istemezdi. "Çıkacak mısın, çıkmayacak mısın?" diye sorardım. "Bir, iki, üç!" Yanıt vermezdi. Ben de o zaman hırsla kapıyı kapatırdım. Yaptığımdan ergeç pişmanlık duyardım. Bir gün yok oluverdi sinekçığım. Sabahleyin hizmetçi kız içeriye girdiğinde kapıya kapıya bakınıyordu; derken, göz açıp kapayıncaya dek dışarıya fırladı. Benden öç almak istediğini anlamıştım. Bunun üstüne ne yapabileceğimi düşündüm. Sonra kalıp bahçeye indim ve canı istediğince dışarıda kalabileceğini ona haykırdım. Henüz özlemiyordum onu. Ama elimden başka ne gelebilirdi? Ona bir tuzak kuramazdım ya! Yavaş yavaş özlemeye başlıyordum onu. Evimde dışarıya açılabilen her şeyi, pencereleri, kapıları açtım. Yazı kâğıtlarımı, yel-yağmur dinlemeden pencerelere koydum. Kâğıtlarının üstünde yürümesine hiç darılmayacağını belli etmek istedim. Ev sahibi kadına bile sineğimi sordum. Saçlarını yine kokulu tuvalet ispiertosu ile yıkadım; öyle ki, hiç olmazsa benim sevgili dostum, sineklerin ecesi olan benim sineğim, gelip başıma kanabilsin, ama hepsi boş. En sonunda, dün sabah, geri döndü o. Ama yalnız gelmedi; sokakta bulduğu sevgilisiyle birlikteydi. Onu yine görmenin sevinciyle her şeyini affettim, hatta bir süre sonra sevgilisini bile hoşgördüm. Ama bu kadarı fazla, her şeyin bir hattı hududu var. Her ikisi de gözlerimin önünde, birbirlerini süzmeye başladılar; ellerini, ayaklarını ovuşturdular. Derken, ansızın, sevgilisi olacak o sokak sineği, beni bile utandıracak bir biçimde onun üstüne sıçramaz mı! "Burnumun ta dibinde, herkesin gözü önünde ne yapıyorsunuz öyle?)" diye öfkeyle azarladım onları. "Öylesi şey yapmak için henüz çok genç değil misiniz?" Bu sözüm karşısında, benim o eski dost sineğim, başını yukarıya kaldırıp, kıskançlıktan kudurduğumu açık açık belli etti. "Kim? Ben mi kıskancım?" diye soludum. "Kıskançlık kim, ben kim? Bak, dinle!" Ama o yüzünü çevirip, gözlerini gözlerimden çekti. O sırada ayağa kalktım. "İkinizle birden savaşımayacağım," dedim. "Şövalyelik ilkelerine aykırıdır bu. O sefil sevgilini tek başına gönder bana karşı. Onunla teke tek çarpışacağım." Elimi uzatıp, kâğıt makasını aldım. Benimle alay etmeye başlamışlardı. Masanın bir köşesinde durmuş, sarsıla sarsıla gülüyorlar, sanki bana, "Ha ha, bir büyük makasından başka neyin var?" demek istiyorlardı. "Bir büyük makasından başka neyin var? ha!" Öfkeyle, "Makasın büyük bir önemi yok," diye yanıt verdim. "O sefil erkeğinle, elimde bir çizelge tahtasıyla da savaşırım." Makası fırlatıp attım. Hâlâ kahkahayla gülüp mutluluklarını bana göstermek istiyorlardı. "Siz, siz neye başlıyorsunuz yine?" dedim onları tehdit ederek. Ama

bana boş verdiler; başlarında kavak yelleri esiyordu sanki. Hiç utanmaksızın birbirlerine yaklaşıp, yeniden sarmaş dolaş olmak üzereydiler. "Bunu yapamazsınız," diye bağırdım onlara. Ama yaptılar yapacaklarını. Artık sabrım taşmış, öfkem kabarmıştı. Tahta çizelgeyi kaldırıp, ansızın çarptım üstlerine. Bir şeyler çıtırdadı, bir şeyler aktı. İyi ayarlamış olduğum darbem, her ikisini birden ezivermişti. İşte böyle sona erdi dostluğumuz... Gri kanatlarıyla o, orta boy, basbayağı bir sinekti. Belirli hiçbir özelliği yoktu. Yaşarken, birkaç hoş saat geçirmişti benimle.

Türkçesi: Yekta Ataman

Şeyler ve Oyun

O. HENRY

Gösteriyi birkaç gün önce, bir çift serbest giriş kartı olan bir gazeteciyle beraber şu popüler vodvil tiyatrolarından birinde izledim. Numaralardan biri, yaşı kırkı geçmeyen gür ve gri saçlarıyla dikkat çeken bir adamın solo keman dinletisiydi. Müzik zevkinden mustarip olmadım, adamı izlerken kendimi, kulağımı dolduran bu gürültüler dizgesine bıraktım.

"Bu adam hakkında bir-iki ay önce bir söylenti vardı," dedi muhabir. "Bu işi bana verdiler, bir köşe yazısı içindi ve oldukça hafif ve eğlenceli bir görevdi. Yerel vakalara eğlenceli yaklaşımım yaşlı adamın hoşuna gidiyor gibiydi. Oh, evet, şu sıralar bir fars komedisi üzerine çalışıyorum. O eve gittim ve bütün detaylara ulaştım, ama bu meslek kariyerimde de kesin bir düşüş oldu. Geri döndüm ve bu olayı doğu yakasındaki bir cenaze töreni yerine komik bir makaleye dönüştürdüm. Neden mi? Oh, her nasılsa eğlenceli kancamla bu olayı kaldıramayacak gibi görünüyordum. Belki sen, tiyatronun perde görevlisi için bunu tek perdelik bir tragedyaya dönüştürebilirsin. Sana tüm detayları vereceğim." Gösteriden sonra dostum, gazeteci bana Wurzburger hakkındaki tüm gerçekleri anlattı.

"Bunun neden çarpıcı bir komedi yapılmadığına hiçbir gerekçe göremiyorum" dedim, arkadaşım sözlerini bitirdikten sonra. ' Bu üç kişi bundan absürt ve akıl almaz bir oyunda daha olamazlardı, eğer gerçek bir tiyatronun gerçek oyuncularları olsalardı. Korkarım ki tüm bu sahne gerçek bir dünya ve tüm kadın ve erkekler de birer oyuncudur. Bay Shakespeare'in dediği gibi "Şeyler ve Oyun".

'O halde dene' dedi gazeteci.

'Deneyeceğim' dedim, ona da bu hikâyeden kendi sayfası için nasıl güçlünc bir makale çıkardığını göstermek için de yaptım bunu.

Abingdon Meydanı'nın yanında bir ev vardır. Bu evin zemin katında neredeyse yirmi beş yıldır oyuncak, tuhafiye ve kırtasiye malzemeleri satan bir de dükkân vardı.

Yirmi yıl önce bir gece bu dükkânın üst katında bir düğün töreni oldu. Widow Mayo, evin ve dükkânın sahibiydi. Kız kardeşi Helen, Frank Barry ile evleniyordu. John Delaney alt edilen adamdı. Helen 18 yaşındaydı ve fotoğrafı bir sabah gazetesinde Butte, Mont hikâyelerinden biri olan 'Wholesale Female Murderess' başlığının yanında yer aldı. Ama

gözünüz ve zekanız böyle bir bağlantıyı reddettikten sonra, büyütecinizi elinize alıp, portrenin altındaki yazıya baktığınızda, onun, batı yakasının 'Ünlü Güzeller' listesinde yer aldığını görebilirsiniz.

Her perde kapanışında dönüp birbirlerine bakmalarını beklediğiniz Frank Barry ve John Delaney de aynı yakanın 'ünlü' yakışıklıları ve aynı zamanda yakın dosttular. Orkestra koltukları ve oyun için para harcayan birinin beklentisi budur. Bu, hikâyemizde dönen ilk komik fikir. İkisi de Helen için büyük bir yarış yaptılar. Frank kazandığında John elini uzattı ve onu dürüstçe tebrik etti, bunu yaptı.

Törenden sonra Helen, şapkasını almak için merdivenlerden koşarak yukarı çıktı. Üzerinde bir seyahat kıyafetiyle evlenmişti. O ve Frank bir haftalığına Old Point Comfort'a gidiyorlardı. Aşağıda ise her zamanki kalabalık mağara sakinleri gibi homurdanarak, ellerinde (kongre tozlukları) ve patlamış mısırlarla bekliyorlardı.

O sırada yangın merdiveninden bir tıkırtı duyuldu, çılgın âşık John Delaney, alnında ıslanmış perçemiyle Helen'in odasına fırlayarak, sert hareketlerle, hor görülen aşkı kaybetmişti kadına anlatıyor, onunla birlikte Riviera, Bronx veya İtalyan göklerinin altında herhangi bir yere kaçması için yalvarıyordu.

Ayakları Blaney'yi Helen'in reddedişini görmesi için taşımış olmalı. Helen öfkeli ve küçümseyen bakışlarla, asıl insanları da bu şekilde konuşarak etkileyeceğini düşünerek onu asil bir şekilde susturdu.

Birkaç dakika içinde John'u gönderdi. Erkeklik gururuyla soğukkanlı bir şekilde çıktı. Başıyla selam verdikten sonra, 'dayanılmaz etkisi' ve 'anısını daima kalbinde taşıyacağına' dair bir şeyler söylerken, Helen bir an önce yangın merdivenlerinden inmesini salık verdi.

'Uzaklarda olacağım' dedi John Delaney, 'dünyanın en uzak ucuna gidiyorum. Senin bir başkasına ait olduğunu bilerek yakınında yaşayamam. Afrika'da olacağım ve...'

'Tanrı aşkına çık artık', dedi Helen 'her an birileri gelebilir. '

John diz çöktü ve Helen onun veda öpücüğünü konduracağı beyaz elini uzattı.

Kadınlar, bir tarafta zorlu ve hızlı bir erkek, öte yanda alnına düşen ıslak perçemiyle, size Afrika saçmalıkları anlatan, her şeye rağmen kalbinde yaralı bir aşkla önünüzde diz çöken ama istemediğiniz bir erkek, büyük Tanrı Cupid'in size bir lütfu mudur? Gücünüzün farkında olmak, kendi mutluluğunuzun teminatı için şanssız ve kalbi kırık birini uzak iklimlere göndermek: siz kendi kendinizi kutlarken o, manikür son derece iyi yapılmış elinizin parmak uçlarına son öpücüğünü konduruyor - hadi kızlar bu çok sinir bozucu - asla böyle davranmayın.

Ah, hem sonra nasıl tahmin edebildiniz ki?- kapı açıldı ve güvey sezdirmeden içeri girdi, kıskançlıkla boyunbağını gevşetiyor.

Veda öpücüğü Helen'in elini yakıyor, Afrika fatihi John Delaney camdan fırlayarak yangın merdivenlerinden aşağı atladı.

Hoş bir hafif müzik, dilerseniz; belli belirsiz bir keman sesi, klarinetten bir nefes ve çellodan bir dokunuş. Sahneyi hayal edin. Frank, ölüm darbesi almış yaralı bir adam gibi çılgık çılgıca, akkor halinde. Helen, koşarak ona sıkıca sarılıyor ve durumu açıklamaya çalışıyor. Frank, kızın bileklerini yakalayarak omuzlarından itiyor -bir kez, ikinci kez, üçüncü kez kızı iterek kendinden uzaklaştırmaya devam ediyor- sahne amiri bunu nasıl yaptığını size gösterecek- ve onu sokulmaya çalışan, yalvaran bir inilti halinde yere fırlatıyor. Hayır Frank ağlamıyor ve onun yüzüne bir daha asla bakmayacağını söyleyerek, dehşete kapılan konukların şaşkın bakışları arasında koşarak evden uzaklaşıyor.

Evet, bu tam da Oyun'un yerine geçen Şey olduğu için, perde tekrar açıldığında geride kalan yirmi yıllık antrakt boyunca, izleyiciler de dünyanın gerçek koridorlarında bir gezintiye çıkmalılar: evlenmeli, ölmeli, büyümeli, zengin, yoksul, mutlu veya üzgün olmalılar.

Mağaza ve ev Bayan Barry'ye miras kaldı. Otuz sekizindeki bu kadın hâlâ güzelliğiyle on sekizindeki birçok kızı yaya bırakırdı. Onun evlilik komedisini hatırlayan ancak birkaç kişi kalmıştır, zaten o da bunu asla bir sır olarak saklamadı. Ayrıca lavanta ve naftalin kokularıyla süsleyerek magazin dergilerine satmaya da kalkışmadı.

Bir gün yasal kep ve mürekkebinin Helen'dan alan para babası, orta yaşlı bir hukukçu, kasanın üzerinden ona evlenme teklif etti.

'Gerçekten beni çok onurlandırdınız' dedi Helen neşeyle, 'Ama ben yirmi yıl önce başka bir adamla evlendim. Bir adamdan çok bir kazdı ama, sanırım onu hâlâ seviyorum. Düğün töreninden sonraki yarım saatten sonra bir daha görmedim onu. İstedığınız mürekkep silik mi yoksa koyu mu yazıyor?'

Hukukçu, kasanın üzerinden, eski insanlara özgü tavrıyla başıyla nazikçe selam verdi ve kadının elini kibarca öptü. Helen iç geçirdi. Selamlama faslı her ne kadar romantik olsa da biraz aşırıya kaçmıştı. Otuz sekiz yaşındaydı ve hâlâ hayranlık uyandırıcı bir güzelliği vardı: oysa şimdiye kadar tüm âşıklarından gördüğü şey önce yaklaşmak sonra kaybolmaktır. En kötüsü de az önce bir müşterisini daha kaybetmiş olmasıydı.

İş yorgunluğu ve ardından 'Kiralık Oda' ilanı yapıştırmıştı. Üçüncü kattaki iki büyük oda, cazip kiracılar için hazırlanmıştı. Kiracılar geldiler, üzgün bir ifadeyle gittiler, çünkü Bayan Barry'nin evi temiz, rahat ve zevkliydi.

Bir gün kemancı Ramonti geldi ve yukarıdaki odayı kiraladı. Şehir merkezindeki gürültü onun nazik kulaklarını rahatsız etmişti: bu yüzden bir arkadaşı onu, gürültü çölündeki bu vahaya göndermişti.

Ramonti, onu olduğundan genç gösteren yüzü, koyu göz bebekleri, kısa, dikkat çeken, yabancılara özgü kahverengi bıyıkları ve hemen ayırt edilen gri saçlı kafası ve sanatçılara özgü yürüyüşüyle, kendine has ışığı ve sempatik tavırlarıyla Abingdon Meydanı'nın yanındaki evde nezaketle karşılandı.

Helen mağazanın üstündeki katta oturuyordu. Evin tuhaf ve yabansı bir mimarisi vardı. Hol oldukça büyük ve kare şeklindeydi. Bir tarafı yukarıda kalıyor ve onun tam karşısındaki duvarın sonunda da üst kata çıkan bir merdiven vardı. Hol hem oturma odası hem de ofis olarak kullanılacak şekilde döşenmişti. Helen, sandalyesini alır ya iş mektuplarını yazardı: ya da sıcak ateşin başında oturarak açık kırmızı bir ışıktaki ya dikiş diker veya kitap okurdu. Ramonti bu atmosferden çok hoşlanır, vaktinin çoğunu bu holde geçirir, Bayan Barry'ye, ünlü ve gürültülü müzikler yapan bir grupla birlikte çalıştığı Paris'in harikalarını anlatırdı. 2 numaraya gelen yeni misafir ise, yakışıklı ve kırklı yaşlarının başında olan melankolik bir adamdı. Kahverengi, gizemli bıyıkları, tuhaf bir şekilde yalvaran ve akıldan çıkmayan bakışları vardı. O da Helen'in ortamından etkilenmişti. Romeo'nun bakışları ve Othello'nun sözleriyle, uzak iklimlerin öykülerini anlatarak onu cezbediyor ve ona saygılı bir şekilde kur yapıyordu.

Önceleri Helen, bu adamın varlığından olağanüstü ve mecburi bir hayranlık duydı. Sesi her nasılsa Helen'i hızla gençlik günlerinin romantizmine götürüyordu. Bu hisler büyüdü ve ister istemez, içgüdüsel bir inançla Helen, adamın bu romantizmin önemli bir faktörü olduğunu düşündü.

Sonra da kadın aklıyla (oh, evet, kadınlar bunu zaman zaman yaparlar), kıyaslama ve teorilerden yola çıkarak mantık yürüttü ve kocasının kendisine geri döneceğine inanmaya başladı. Helen, hiçbir kadının yanılama-yacağı, binlerce ton pişmanlık ve üzüntü, utanç verici, çok tehlikeli ve nerdeyse karşılık verecek kadar ileri giden bu aşkı adamın gözlerinde gördü. Hem de Jack'in inşa ettiği bu evde.

Helen hiç renk vermedi. Yirmi yıldır kenarda duran bir koca, artık terliklerini bulmayı beklemeyen, ne de sigarasını yakmaya hazır bir kibrit yoktu. Bunun bir bedeli ya da açıklaması olmalıydı. Küçük bir araf, sonra belki yeterince mütevazı olsaydı, elinde bir arp ve başında tacıyla gerçek oluverirdi. Bu yüzden Helen şüphelendiği veya bildiği şeyi hiç belli etmedi. Ve dostum, gazeteci bunda eğlenceli hiçbir şey görememiş. Bir haber için görevlendirilmiş kükreyen, gürültülü, parlak ve alaylı bir hikâye yazmak için - kardeşçe eleştiriyorum - hadi biz hikâyemize devam edelim.

Bir gece Ramonti, Helen'in hol, ofis ve resepsiyon odasında, sevecen ve kendinden geçen sanatçının gayretiyle aşkını dile getirdi. Sözleri, hayalperest bir adamın kalbinde ilahi ateşin parlak alevleri gibi yakıyordu.

"Ama bana cevap vermeden önce," diyerek, kadın onu acelecilikle itham etmeden devam etti.

"Ramonti, yalnızca size takdim edildiğim isim. Menajerim bana bu ismi verdi. Kim olduğumu ve nereden geldiğimi bilmiyorum. İlk hatırladığım şey gözlerimi bir hastanede açmış olduğum. Genç bir adamdım ve haf-talarca orada yattım. Ondan önceki hayatım benim için anlamsız. Bana sokakta başım yaralı bir halde bulunduğum, oraya ambulansla götürül-müş olduğum söylendi.

Düşmüş ve kafamı bir taşa çarpmış olabileceğimi düşünüyorlardı. Kim olduğumu gösteren hiçbir şey yoktu. Asla hatırlayamayacaktım. Hastaneden taburcu olduktan sonra keman aldım.

Başarılı oldum. Bayan Barry, sizi sevdiğimden başka hiçbir şey bilmiyom; sizi gördüğüm ilk andan beri benim için yeryüzündeki tek kadın olduğunuza inandım ve oh, daha bunun gibi birçok şey.

Helen kendini yeniden gençleşmiş hissetti. Önce bir gurur ve heyecan dalgası geçiren Helen bunları atlattıktan sonra Ramonti'nin gözlerinin içine baktı ve kalbinde müthiş bir çarpıntı hissetti. Bu çarpıntıyı anlata-madı. Şaşkındı. Müzisyen onun hayatında önemli bir faktör olmaya başlıyordu ve o bunu fark etmemişti.

"Bay Ramonti," dedi kadın kederli bir ifadeyle (bu sahnede yok ama hatırlayın: Abingdon Meydanı'nın yanındaki evde vardı),"Gerçekten çok üzgünüm, ama ben evli bir kadınum."

Sonra ona hayatının dokunaklı öyküsünü anlattı, eninde sonunda her kahramanın yaptığı gibi, tiyatro yönetmenine veya bir gazeteciye olduğu gibi.

Ramonti, başıyla selamladı, elini aldı ve öptü, sonra odasına çekildi.

Helen oturdu ve acıklı bir şekilde eline baktı. Bunu yapabildi en azından. Üç talibi bu eli öpmüş, sonra da kızıl atlarına binerek uzaklaşmışlardı.

Bir saat içinde, akıldan çıkmayan bakışlarıyla gizemli yabancı çıkageldi. Helen sallanan sandalyesinde oturmuş yünlü ve kullanışsız bir şeyler örmekle meşguldü. Yabancı, merdivenlerden sıçrayarak indi ve sohbet etmek için durdu. Helen'in karşısındaki masaya oturdu, o da şak öyküsünü anlatmaya koyuldu. Sonra, "Helen, beni hatırlamadın mı? Bunu senin gözlerinde gördüğümü sanmıştım. Geçmişi affedip, yirmi yıl boyunca devam eden bu aşkı hatırlayamaz mısın? Seni çok üzdüm, sana geri dönmekten korktum ama aşkım sebeplerimden üstün çıktı. Beni affedebilecek misin?"

Helen ayağa kalktı, gizemli yabancı Helen'in elini tutkuyla avucuna aldı.

Onun durduğu yerde, bu bölüm, Helen'in heyecanını anlatamayacak kadar acınacak bir sahne.

Çünkü parçalanmış bir yürekle ayağa fırladı. Daima taze, unutulmaz ve el değmemiş bir aşkı, güveye karşı duyduğu. Değerli, kutsal, ilk onurlu seçiminin anısıyla dolmuştu ruhunun yarısı. Bu saf duygulara yaslanmıştı. Onur ve inançla bu tatlı romantizme kesinlikle tahammül edecekti. Ancak kalbinin öteki yarısı ve ruhu başka bir şeyle daha doluydu; sonradan gelen, daha yakın bir etki.

Yani eski mücadele ile yenisi karşı karşıya.

O tereddüt etmeye devam ederken yukarıdaki odadan, yumuşak, üzüntülü ve yalvaran bir keman sesi işitildi. Acı veren şey ise, müziğin soyluları bile büyüleyen sesiydi... Bu müzik ve müzisyen ona sesleniyordu, yanı başında onur ve aşk onu yeniden kucaklıyordu.

"Beni bağışla!" diye yalvardı.

"Yirmi yıl hem sevdiğini söyleyip hem de uzakta kalmak için çok uzun bir süre," dedi Helen, cehennemi bir dokunuşla onu iterek.

"Daha nasıl anlatabilirim?" diye yalvardı adam. "Senden hiçbir şey gizlemedim. O gece, seni bırakıp gittiğinde, onu takip ettim. Kıskançlıktan deliye dönmüştüm. Karanlık bir sokakta ona vurdum. Ayağa kalkmadı. Onu kontrol ettim. Başını bir taşa çarpmıştı. Onu öldürmek istememişim. Aşktan ve kıskançlıktan çılgına dönmüştüm. Yakınlarda bir yerde gizlendim ve bir ambulansın onu alıp götürdüğünü gördüm. Onunla evlendiğin halde, Helen..."

"Kimsin sen?" diye bağırdı kadın, yarı açık gözlerle, elleriyle onu uzaklaştırmak istercesine.

"Beni hatırlamadın mı Helen, seni daima en çok seven kişiyi? John Delaney. Eğer beni affedebilirsen..."

Ama Helen gitmişti bile, koşarak, sıçrayarak, aceleyle merdivenlerden yukarıya çıkarak, müziğe ve her şeyi unutan, ama onun kendisi için yeniden bir varoluş olduğunu bilen adama doğru hıçkırarak ağlayarak "Frank! Frank! Frank!" çığlıklarıyla ona koşuyordu.

Böylece yıllarla birlikte üç ölümcül hokkabazlık numarası, bilardo topları gibi dağılıp bir araya gelmiş ve sevgili gazeteci dostum bu hikâyede eğlenceli bir taraf bulamamıştı.

Türkçesi: Selma Altıntaş

Sarkaç

O. HENRY

Mavi giysili bir adam haykırarak, "Seksen birinci sokak. İndir şunları!" dedi.

Bir sürü insan indi, onların yerine başka bir sürü bindi. Dan dan!.. Manhattan'ın atlı tramvayı tangırdayarak ilerledi ve John Perkins, yüksekçe olan durak yeri merdivenlerinden az önce boşalan sürüyle birlikte aşağı indi.

John evine doğru ağır ağır yürüdü. Ağır ağır, çünkü onun günlük yaşantı sözlüğünde "acaba" diye bir sözcük yoktu. İki yıldır evli olan ve apartman katında oturan bir adamı bekleyen sürprizler olamaz. John hem yürüyor, hem şu monoton günün önceden belli sonuçlarını dalgın ve ezik bir kötümserlikle düşünüyordu.

Katy onu kapıda karşılayacak, dudaklarına şekerlemeli bir öpücük konduracaktı. Paltosunu çıkaracak, kanepeye oturarak akşam gazetesinde öldürücü linotiplerin geberdiği Ruslarla Japonları okuyacaktı. Akşam yemeğinde çömlek kebabı, deriyi çatlatıp incitmeyeceği garantili bir sosla terbiyelenmiş salata, haşlanmış börülce ve kavanozu üstündeki kimyasal sağlığını bildiren belgeden utanmakta olan bir çilek reçeli bulunacaktı. Yemekten sonra Katy ona yırtık yorgan için buzcunun boyunbağı ucundan kesip vermiş olduğu yamalığı gösterecekti. Saat yedi buçuktan sonra üst kattaki şişko adamın beden eğitimi hareketlerine başlamasıyla düşecek tavan sıvalarından korumak üzere mobilyaları gazetelerle kapayacaklardı.

Saat tam sekizde, karşılarındaki dairede oturan vodvil topluluğundan işsiz Hickney ile Mooney çifti hafif bir çılgınlık nöbeti içinde, besteci Hammerstein'in elinde haftalık beş yüz dolarlık bir kontratla kendilerini kovaladığı sanısına kapılarak sandalyeleri devirmeye başlayacaklardı. Sonra, aydınlık aralığının karşı yanındaki pencereden görünen bay, flütünü çıkarırdı. Yemek asansörü, telli makaradan kayardı. Kapıcı, Bayan Zinoviev'in beş çocuğunu yine Yalu'nun ötesine kovalardı. Parlak iskarpinli kadın İskoç köpeğiyle birlikte aşağıya iner, mektup ve zil kutusu üstüne Perşembe günlerine öz adını bant ile yapıştırır. Böylece Frogmore apartmanının her akşamki olayları sürer giderdi.

John Perkins bunların olacağını biliyordu. Ve yine biliyordu ki sekizi çeyrek geçe cesaretini toplayarak, şapkasına uzanacak ve karısı huysuz bir sesle şu sözleri söyleyecekti.

"Şimdi nereye gidiyorsun, bilmek isterim John Perkins?"

O, "Şöyle bir MacCloskey'e uğrayayım da arkadaşlarla bilardo oynayayım diye düşündüm," karşılığını verirdi.

Son günlerde böyle bir alışkanlık edinmişti John Perkins. Saat on ya da onbirde dönerdi. Kimi zaman Katy uyumuş olurdu. Kimi geceleri de evlilik yaşantısının çelik zinciri üzerindeki altın kaplamadan birazını daha kızgınlığının potasında eritmeye hazır durumda uyanık beklerdi. Bu şeylerin hesabını, Frogmore apartmanındaki kurbanları ile birlikte yargılanırken, çöpçatan Cupid verecektir.

Bu gece John Perkins, kapısı önünde her günkü olayların olağanüstü kargaşalığı ile karşılaştı. Tutkulu, şekerlemeli öpücüğü ile Katy orada değildi. Üç odanın üçü de tekinsiz bir karışıklık içindeymiş gibiydi. Her yerde karısının öteberileri karmakarışık saçılmış duruyordu. Ayakkabıları orta yerde, saç kıvrıma maşaları, firketeler, kimonolar, pudra kutusu, konsolun, sandalyelerin üstüne saçılmıştı. Oysa Katy hiç böyle yapmazdı. John, yüreği ezilerek, dişleri arasında karısının, kahverengi kıvrıcık saç telleri bulunan tarağını gördü. Olağanüstü bir telaş ve tedirginliğe kapılmış olmalıydı, çünkü tarama sonucu dökülen saçlarını bir iğne yastığı yapmak üzere şömine rafındaki mavi, küçük vazo içinde dikkatle biriktirirdi.

Havagazı musluğuna göze batacak şekilde bir iple bağlanıp sarkan katlanmış bir kâğıt vardı. John bunu kaptı. Karısının bıraktığı pusulada şunlar yazılıydı:

"Sevgili John,

Annemin çok hasta olduğunu bildiren telgrafı biraz önce aldım. 4.30 treniyle gidiyorum. Kardeşim Sam beni istasyonda karşılayacak. Buzdolabında söğüş koyun eti var. İnşallah yine bademcikleri şişmemiştir. Sütçüye elli sent ver. Geçen İlkbahar'da çok çekmişti. Havagazı saati için şirkete yazmayı unutma. Temiz çorapların dolabın üst çekmecesinde. Yarın mektup yollarım.

Telaş içinde

Katy

Evlilik yaşamları iki yılı boyunca onunla Katy bir tek gece bile ayrı kalmamışlardı. John, sersemlemiş olarak pusulayı birkaç kez okudu. İşte hiç değişmeyen günlük yaşantısında bir aksama olmuş ve kendisini şaşkına çevirmişti.

Orada, sandalyenin arkalıgında, acınacak şekilde bomboş ve biçimsiz olarak karısının yemek pişirirken giydiği hırka sarkıyordu. Gündelik giyecekleri ise aceleyle şuraya buraya atılmışlardı. Onun en çok sevdiği şekerlemeyle dolu kesekâğıdı ağız açılmadan durmaktaydı. Trenlerin gidiş geliş saatlerini bildiren günlük bir gazete açık olarak yerde seriliydi. Odada bulunan her şeyde bir yitklik, bir öz yokolmuşluğu, ruh ve can uçup gitmişliği seziliyordu. John Perkins, gönlünde garip bir yıkıntı, bir ıssızlıkla bu ölü kalıntıların arasında ayakta durmaktaydı.

Odayı elinden geldiğince derleyip toplamaya başladı. Karısının eşyalarına dokundukça içinden korkuya benzer bir ürperme geçiyordu. Katy'siz yaşamın nasıl olacağını hiç düşünmemişti. Karısı onun varlığına öylesine girmişti ki, ciğerlerine doldurduğu hava gibi gerekli ancak fark edilmez olmuştu. Şimdi ise hiçbir haber vermeden gitmiş, ortalıktan yokolmuştu, hem de öylesine bir yokoluş ki, sanki hiç var olmamıştı. Elbet bu yalnızca bir-iki gün için ya da en çoğundan bir hafta içindi. Gelgelelim ona Azrail'in parmağı çalkantısız ve güvenli evini gösteriyor gibiydi.

John, koyun eti söğüşünü isteksizce çıkardı. Kahve pişirdi, çilek marmelatıyla karşı karşıya tek başına sofraya oturdu. Çömlek kebabları, deri cilasına benzer soslu salatalar, şimdi burnunda tütüyordu. Yuvası yıkılmıştı. Bademcikli bir kaynana yuvar tanrılarını çil yavrusu gibi dağıtmıştı. Tek başına yemekten sonra sokağa bakan bir pencere önünde oturdu.

Sigara içmeyi canı çekmiyordu. Dışarda kent onu gürleyerek çılgın dans ve eğlencesine çağırıyordu. Gece kendisininindi. Sorguya çekilmeden gidebilir, orada neşeli bir bekar gibi eğlence tellerini kayıtsızca tıngırdatabilirdi. İsterse kafayı çekip gün ağarana dek dolaşabilirdi. Üstelik elinde neşesinin kalıntıları için tasını uzatarak bekleyen bir Katy de bulunmayacaktı. İsterse MacCloskey'nin salonunda şamatacı arkadaşlarıyla Tan-yeri Tanrıçası elektrik ampullerini donuklaştırmaya değin bilardo oynayabilirdi. Frogmore apartmanında bulunduğu sürece taşıdığı evlilik geminin kantarmaları gevşetilmiş bulunuyordu. Katy gitmişti.

John Perkins duygularını çözümlemeye alışık değildi. Gelgelelim üçe dört metre ölçülerde Katy'den yoksun odada otururken şaşmaz bir vuruşla tedirginliğinin bamtelini buldu. Artık Katy'nin mutluluğu için gerekli olduğunu biliyordu. Ev yaşantısının durgunluğu yüzünden bilinç altına gömülüp gitmiş olan karısı için beslediği duygu, onun yokluğuyla açık ve seçik olarak yüzeye çıkmıştı. Bize atasözleri, öğretiler, masallar ya da en azından bunlar gibi parlak ve gerçek bildirilerle, güzel sesli kuş kafesten uçup gittikten sonra değeri bilinir diye binlerce kez söylenmemiş miydi?

"Katy'ye karşı davranışlarıma bakılırsa," diye düşündü John Perkins, "Ben çifte kavrulmuş zorbanın biriyim. Evde kalıp onunla birlik-

te oturacağım yerde her gece dışarı çıkıp arkadaşlarla bilardo oynuyor, serserilik ediyorum. Zavallı kızcağız ise eğlenerek hiçbir şeyi olmadan tek başına burada kalıyor. Benim aklım bir karış havada! John Perkins, sen alçakların en alçağısın. Kızcağızın gönlünü alacağım. Onu dışarı çıkarıp biraz eğlenmesini sağlayacağım. Üstelik şu dakikadan geçerli olmak üzere MacCloskey çetesiyle her türlü ilişkiyi keseceğim."

Evet, dışarda kent, kendisini Eğlence Tanrısı ardında dans etmeye gürültüyle çağırıyordu. MacCloskey'de ise çocuklar aylak aylak istakalarla toplara vuruyorlardı. Ancak ne çiçeklerle kaplı yollar, ne de istakaların takırdayırları pişmanlıklarla dolu Perkins'i baştan çıkaramazdı artık. Değerini iyi bilmediği ve nerdeyse küçümsediği şey, elinden alınmıştı. Oysa onu istiyordu. Pişmanlıkla dolu olan Perkins atalarını geriye doğru meyve bahçesinden kovulan Adem adındaki adama dek izleyebilirdi.

John Perkins'in sağ kolu yanında bir iskemle vardı. Bunun arkasında Katy'nin bluzu asılıydı. hâlâ onun gövde çizgilerini taşıyor gibiydi. Kadın, kocasının rahat etmesi ve keyfi için çalışırken kol hareketleri yüzünden bluzun kolları belirli yerlerde buruşmuş bulunuyordu. Oralarda hafif, gene de kışkırtıcı bir hoş koku geliyordu. Burnuna. John onu eline aldı ve hiçbir karşılıklı bulunmayan bu ince yünlüğe uzun uzun baktı. Katy hiçbir zaman soğuk davranmamıştı. John Perkins'in gözleri yaşlar, evet gözyaşları doldu. Tüm savsamalarını ödeyecekti. Onsuz yaşam bir hiçti!

Kapı çaldı. Elinde küçük bir el çantasıyla Katy içeri girdi. John salak salak ona baktı.

"Oh! Geri döndüğüme öyle seviniyorum ki," dedi Katy, "Annem gözde büyütülecek kadar hasta değilmiş. Sam istasyondaydı. Annem küçük bir kriz geçirmiş, bana teli çektikten sonra bir şeyi kalmamış. Ben de bu yöndeki ilk trenle geldim. Bir fincan kahve içmezsem öleceğim."

Frogmore apartmanının üçüncü kat ön dairesinde yaşantı mekanizması vızıldayarak yeniden çalışırken ve sarkaç sağa sola sallanırken, dişli çarkların çıkardıkları tıngırtıları hiç kimse işitmedi. Bir kayış kaydı, bir yaya dokunuldu, vites ayarlandı ve tekerlekler kendi yörüngelerinde döndüler. John Perkins saate baktı. 8.15 idi. Şapkasına uzandı ve kapıya doğru yürüdü.

Katy, yakınan ve huysuz bir sesle, "Şimdi nereye gidiyorsun John Perkins, bilmek isterim?" diye sordu.

"Şöyle MacCloskey'e uğrayayım da arkadaşlarla bilardo oynayayım diye düşünmüştüm," dedi John.

Türkçesi: Çiğdem Manas

New York'u Nasıl Sevdi?

O. HENRY

Raggles'in başka birçok özelliğinden başka üstelik bir de şairliği vardı. Serseri diye anılıyordu, ama bu ona düşünür sanatçı, gezgin, doğa bilimci, kâşif demenin dolambaçlı bir biçimiydi. Aslında şairliği bunların hepsinin üstündeydi. Raggles yaşamında tek bir dize yazmış değildir; o şiirlerini yaşardı. Başyapıtını yazmaya girişseydi ortaya iki satırlık saçma bir beyitten başka bir şey koyamayacaktı. Ama biz esas olarak onun şairliği üzerinde duralım, ilerisine gitmeyelim.

Raggles kâğıda kaleme başvurmak zorunda kalsaydı kentler üzerine şiirler yazardı. Kadınlar aynadaki yansımalarını, çocuklar kırılan bir bebekten kopan parçaları, yaban hayvanları üzerine yazı yazanlar hayvanat bahçelerindeki kafesleri nasıl gözden geçirirlerse o da kentleri öyle incelerdi. Raggles için bir kent birçok insanı içine alan bir tuğla ve harç yığını değildi. Birçok yaşamı bir araya getiren; kendine özgü bir çeşnisi, kendine özgü duyguları ve benliği, kendine özgü bir ruhu olan, şairane bir varlıktı. Raggles iki mil içinde kuzeye, güneye, batıya, doğuya doğru yol alarak gezdi dolaştı, gördüğü kentleri yüreğine bastı. Zamana hiç değer vermeden ya tozlu yollarda taban teper ya da furgonlarda kurum kurum kurularak yol alırdı. Gittiği kent yüreğine kadar giren bu yabancıyı kucağına alarak kulağına eğilip gizlerini dökmeye başlayınca Raggles pirenir, yeni bir sevgili peşinde yine yollara düşerdi.

Hercai diyeceksiniz ama pek hakkınız yok. Herhalde eleştirici ruhunu çekim alanı içine alıp sonsuzluğa kadar kendine bağlayacak kenti bir türlü bulamadığından dolaşmaya kanamamıştı.

Eski şairlerden kentlerin kadına benzediğini öğrenmiş bulunuyoruz. Şair Raggles için de bu böyleydi. Aşkını ilan ettiği her kent düşleminde bir kadın tarafından temsil olunurdu.

Şikago'yu düşününce gözünün önüne tüylü giysileri, nefis kokusuyla Madam Partington gelir; mutlu günler söz veren güzel sesi kulaklarını çınlatarak erincini bozardı. Bunun üzerine soğuktan titreyerek hemencecik kendine gelir, patates salatasıyla karışık bir balık kokusu burnunu doldurur. Bir türlü erişemediği ülkelerin özlemini çekerek bezginliğe kapılırdı.

Şikago işte onu böyle etkilerdi. Bu betimlemede belki de bir yanlış, bir belirsizlik vardır ama suç yine kendisindedir. Duygularını dergilere şiirler yazarak kayda geçirmeliydi.

Pittsburg deyince bir demiryolu istasyonunda Rusça olarak izlediği Othello oyununu anımsardı. Pittsburg çirkin olmakla birlikte soylu ve eli açık bir kadındı. Canlı ve neşeliydi de! Üzerinde ipekli bir giysi, ayağında beyaz rugan terlikler, bulaşık yıkıyor; bir yandan da Raggles'ı gürül gürül yanan ateşin başına çağırarak kızarmış patates ve domuz ayağıyla şampanya içmeye zorluyordu.

New Albany ona bir balkondan bakmıştı. Raggles onun kıvılcımlar saçan hülyalı gözlerini şöyle bir görmüş, yelpazesine gözü ilişmişti, o kadar! Yalnızca bir sabah yüz yüze gelmişlerdi. Bir kova suyla avlunun kırmızı tuğlalarını yıkıyordu. Gülümseyerek neşeli bir şarkı mırıldanıyordu. Raggles'ın ayakkabılarını buz gibi soğuk suyla doldurdu. Üstelik bir de:

- Haydi, çek arabanı diye, parladı.

Boston şair ruhlu Raggles'ın yaşamında sürekli değişen acayip biçimler alıyordu. Boston'u düşününce kendini sanki soğuk çay içmiş gibi duyumsuyordu. Boston onu derin derin düşünmeye, kafasını korkunç bir çabayla çalıştırmaya yönelten alnına sarılı beyaz soğuk bir bezdi. Düşünecek ne vardı sanki. Yaşamını kazanmak için sonunda kar temizlemeye bile razı olmuştu! Bu kenti düşündükçe alnındaki bez ıslanıp düğümlenir gibi oluyor ve bir türlü çözüleliyordu.

Anlaşılmaz düşünceler, belirsiz anlatımlar diyeceksiniz ama karşı çıkar-ken bana minnet duymanız gerektiğini bilmeli ve ona göre hoşgörölü davranmalısınız. Çünkü bunlar şairane düşüncelerdir. Ya Tanrı korusun şiir olarak söylenselerdi.

Bir gün Raggles kalkıp büyük Manhattan kentinin kalbini kuşatma altına aldı. Manhattan şimdiye kadar gördüğü kentlerin en büyüğüydü. Raggles onun da tadına bakmak, değerini ölçmek, sınıflandırarak etiketini yapıştırmak istedi. Şimdiye kadar ona benliklerinin gizini vermiş olan kentlerin arasında Manhattan'a da yerini vermek isteğine düştü! Buradan başlayarak artık duygularının çevirmeni olmaktan çıkıyor, anlatıcısı oluyoruz.

Bir sabah Raggles feribottan inerek kozmopolitlere özgü pişkin bir halle kentin göbeğine doğru yürüdü. "Kimliği bilinmeyen" adam rolünü oynayabilecek biçimde özenle giyinmişti. Hangi ulustan, hangi ırktan, hangi sınıftan, hangi birlikten, hangi partiden, hatta hangi spor kulübünden olduğunu bilemezsiniz. Giysisi aynı genişlikte fakat boyları farklı kimseler tarafından tek tek armağan edilmiş bölümlerden oluşmakla birlikte ünlü terziler tarafından vücudunuza göre ölçölüp biçilerek dikilen ve terzi tarafından armağan olunan valizin içinde ipek mendil, askı ve bir çift inci kol düğmesiyle birlikte Amerikan kıtasının bir kıyısından öbür kıyısına gönderilen giysilerden çok daha rahattı.

Raggles meteliksiz olmasına karşın Samanyolu'nda yeni bir yıldız bulan bir bilim adamının özlemi veya dolma kaleminden ansızın mürekkep damladığını gören bir yazarın ıvencenliğiyle daldı kente. Meteliksiz dedik. Her şair öyle olmalıdır, değil mi?

Akşamüstü kendini dehşet içinde buldu. Uğultudan, gürültüden afallamış, pusulayı şaşırmış, korkmuştu. Yenilmişti. Öbür kentler hiçti. Onların abecesini okumak, köy kızlarını anlamak, ıstakozlu kokteyller yuvarlamak, dergilerin "yanıtlarla birlikte sürdürüm bedellerini gönderin" bulmacalarını çözmek kadar kolay olmuştu.

Oysa şimdi karşısında parlak fakat soğuk ve kayıtsız bir kent vardı. Mücevherci dükkânının camekânlarındaki dört kıratlık elmasa cebindeki beş parayı yoklayarak bakan elmas meraklısının isteğini karşılaması o an için ne kadar olanaksızca Raggles'in Manhattan'ı anlayıp bağrına basması da o kadar uzak görünüyordu.

Öbür kentlerin insanı bir karşılayışları vardı. Raggles kimisinin basit iyicilliğine, kimisinin kaba sevecenliğine, kendi tanık olmuştu. Bazılarının dostça sövgülerini duymuş, geveze meraklarını dinlemişti. Gösterdikleri kayıtsızlığın veya güvenin derecesini artık kolayca ölçebiliyordu. Oysa bu Manhattan kenti ele hiçbir ipucu vermiyordu. Dört duvar arasında sıkışmış kalmış gibiydi.

Sokaklarda sel gibi akan halk sanki taştan bir ırmak gibiydi. Ne yüzüne bakan, ne de bir söz söyleyen vardı. Şu dakikada Pittsburg'un kurumlu eli omzuna dokunsa ne sevinecekti. Şikago'nun gözdağı veren, fakat aynı zamanda yardımsever sesini, Boston'un gözlük altından bakan soluk fakat sevecen bakışlarını özledi. Hatta Louisville ve St. Louis'in arkasından telaşla koşan fakat kötü bir niyeti olmadığını kanıtlayan adımlarını sevgiyle anımsadı.

Birçok kente başarıyla aşkını ilan etmiş olan Raggles, Roodway'de sıradan bir taşralı gibi şaşıp kaldı. İlk kez olmak üzere onuru kırıldı. Kimsenin aldırış ettiği yoktu. Her an kılık değiştiren bu parlak fakat buz gibi soğuk kenti sınıflandırma girişiminde bulunduysa da başarılı olamadı. Şair olmasına karşın bu kentte ne bir renk görebiliyor, ne de onu anlamaya yarayacak bir benzeti bulabiliyordu. Mücevherlerinin parlatılmış yüzlerinde hiçbir kusur göremiyordu. Bu kent ona hiçbir ipucu vermiyordu. Bir kulp gerekliydi. Öbür kentlerde olduğu gibi yakalayıp kaldıracak, biçimini inceleyecek bir kulp gerekliydi.

Öbür kentleri kulplarından yakalayıp kaldırmış, içtenlik, hatta tutarlılıkla incelemişti. Manhattan'ın evleri sanki aralıksız bir sıra barınaktı. İnsanlar parlak fakat kansız birer hayaletten ibaretti. Kendilerinden başkasını düşünmeyerek uğursuz tavırlarla sıralanmış, önünden geçip gidiyorlardı. Raggles'in ağına giden, şairliğini sindiren yön bu kentte gördüğü insanların üzerinden taşarcasına akan bencillikti. İncelemek üzere seçtiği her

insanı kendini beğenmişin biri buldu. Küstahlıkları da cabasıydı. İnsanlıkla hiçbir ilgileri yoktu. Sanki taş ve boyadan yapılmışlardı. Kendilerine tapınmaktan başka kaygıları olmayan bu insanlar başkalarının da kendilerine tapmasını isterler. Ve bu istekleri yerine gelince gösterilen sevgiye hiç önem vermeden geçip giderlerdi. Kıyıcı, amansız, vurdumduymaz görünüşleriyle bir tansık sonucu olarak devinen beyaz mermerden yontuları andırıyorlardı. Mermerde ruh ve duygu var mıdır?

Raggles yavaş yavaş bazı tipleri ayırt etmeye başladı. Bunlardan biri kısa beyaz sakallı, taş gibi mavi gözlü yaşlı bir adamdı. Pembe buruşuk bir teni vardı. Gençlere yakışır sırmalı giysisiyle kentin servetinin, olgunluğunun ve soğuk ilgisizliğinin bir simgesi gibiydi. Başka bir tip de uzun boylu, güzel bir kadındı. Hatları çelikten kazılmış gibi dümdüzdü. Sakin duruşuyla bir tanrıçayı andırıyordu. Eski zamanlardaki prensesler gibi giyinmişti. Gözlerinin rengi güneşin bir buzul üzerindeki yansıması kadar soğuk bir maviydi. Bir üçüncü tip de bu kuklalar kentinin bir seyircisiydi. İri yarı, cakacı, korkunç bir tip! Korkutucu bir ağırbaşlılığı vardı, çenesi bir koğuş kazanı kadar büyük, teni vaftiz edilen bir bebek teni kadar duru, elleri profesyonel bir boksör eli kadar kocamandı. Bu tip tiyatro ilanlarına dayanarak dünyayı belirgin bir küstahlıkla seyrediyordu.

Raggles duyarlı bir insandı. Bu bulmacanın soğuk havasında ürperdi. Kentin soğuk, sfenks gibi, anlaşılmaz, amansız yüzü karşısında titredi, düş kırıklığına uğradı. Ne kalpsiz bir kentti bu: Öbür kentlerde odun yarmak, arka kapılarda sirke suratlı kâhya kadınlar tarafından paylanmak, köylerdeki parasız aşevlerinde iyi huylu meyhanecilerin keyfine uymak, taşra polisinin dostça meydan okuyuşuna göğüs germek, New York'un bu dondurucu kalpsizliğinden çok daha iyiydi. Doğrusu öbür bayağı, gürültülü, kaba kentlerde tekmelenmek, tutuklanmak, New York'un bu soğuk kayıtsızlığından iyiydi.

Raggles cesarete gelerek dilenmeyi denedi. Hiç aldırış etmeden, hatta varlığından haberleri olduğunu gösterecek bir işaret bile yapmadan geçip gittiler. Bunun üzerine, kesinlikle bu güzel, fakat acımasız kentin ruhu olmadığı kanısına vardı. Burada yaşayanların yay ve telle devinen mankenlerden ibaret olduğunu düşünerek kendini geniş bir vahşet içinde yapayalnız duyumsadı.

Karşı kaldırırma geçmek üzere ilerledi. Bir gürültü oldu, bir gıcırta duyuldu. Bir şey onu olduğu yerden kaldırıp attı, ileri fırlattı. Yere düşerken dünya ve bütün gördüğü kentler gözünün önünde baş aşağı geçit töreni yaptılar.

Raggles gözlerini açar açmaz bir koku duydu. Cennetin ilkyaz çiçeklerinin kokusu. Bir gül yaprağı kadar yumuşak bir el şakağını okşadı. Üzerine eğilen kadını tanıdı. Sokakta gördüğü eski prensesler gibi giyinen

kadındı. Mavi gözleri yumuşamış, yaşarmış, sevgiyle bakıyordu. Raggles, kaldırımında başının altında ipek kürkler bulunduğunu duyum-sadı. Kentin olgunluğunu, servetini simgeleyen yaşlı bey yere düşen şapkasını kaldırmış, kent ortasında böyle hızlı araba sürmeye karşı söyleniyordu. Öfkesinden pembe yanakları biraz daha kızarmıştı. Kocaman çeneli ve bebek tenli tip de elinde yakınlardaki bir kahveden buluşturduğu kırmızı bir içki şişesiyle koşuyordu. Raggles içkinin rengini görünce pek sevindi. Bu renk zevk ve neşe sözü veriyordu.

Bardağı Raggles'ın çenesine yaklaştırarak:

- Ahbap, çek şunu bakalım, dedi.

Yüzlere insan kaza yerine yaklaşarak endişeyle bakıyordu. Kocaman iki polis kalabalığa dalarak kalabalık edenleri uzaklaştırdılar. Siyah şallı yaşlı bir kadın:

- Kâfur, diye bağıyordu. Bir gazete dağıtıcısı gazetelerinden birini Raggles'ın çamur içinde duran dirseğinin altına yerleştirdi. Hareketli bir genç elinde bir defter, adını soruyordu.

Cankurtaran arabası çanını çalarak kalabalık arasından bir yol açıp yanaştı. Soğukkanlı bir doktor atlayarak derhal hastaya el koydu.

- Neyin var, dostum? diye sordu. İpek satenlere bürünmüş olan prenses, kokulu bir mendille Raggles'ın alnından bir-iki kırmızı damla sildi.

Raggles İsrail gibi bir gülümseyişle:

- Ben mi? diye sordu. İyiyim!

Artık bu kentin de kalbine girebilmişti.

Üç gün sonra yataktan kalkmasına ve hastanenin iyileşenler koğuşuna geçmesine izin verdiler. Bir saat sonra hastabakıcılar bir gürültü işittiler, koşup gelince Raggles'ın bir tren kazası geçirmiş başka bir hastaya saldırıp yaraladığını gördüler.

Başhemşire:

- Bu kavga da ne? diye sordu.

Raggles:

- Kentimi kötülüyordu, dedi.

- Hangi kenti?

Raggles:

- New York'u, yanıtını verdi.

Türkçesi: Nuri Eren

Gölge Oyunu

HERMANN HESSE

S arayın açık renk taşlardan yapılma çıkıntılı ön yüzündeki geniş pencereler, Ren Nehri'ne, sazlığa, suyun, kamışların ve sarmaşıkların oluşturduğu, mis gibi bir havası olan aydınlık bir manzaraya bakıyordu. Oldukça uzakta, hafif bir eğimle yükselen mavimsi ormanlık dağların tepelerini bulutlar kaplar, karşı kıyıdaki sarayların ve avluların ışıkları yalnız güney rüzgârı estiğinde uzak, küçük, beyaz noktalar gibi görünürdü. Sarayın ön yüzü, ağır ağır akan suya, halinden memnun, tembel, genç bir kadının görünümü gibi yansır, mücevherleri andıran demet demet yeşilliklerin açık yeşil renkteki dalları suya dek uzanır, duvar boyunca dizili beyaza boyanmış gezinti tekneleri akıntıda sallanır dururdu. Sarayın bu görkemli yaz bölümü artık kullanılmıyordu. Barones ortadan yok olduğundan beri, bölümün en küçük odası dışında tüm odaları kapalıydı. Bu küçücük odada da ozan Floribert kalıyordu. Barones sonunda kocasını ve sarayı rezil etmiş, birçok görkemli binadan kala kala beyaz gezinti tekneleri ve bir de suskun bir ozan kalmıştı.

Sarayın sahibi, felakete uğradığından beri binanın arka bölümünde oturuyordu. Buradaki dar avluyu, Romalılardan kalma tek bir kule, ürkünç görünümüyle daha da karanlık bir yere dönüştürmüştü. Koyu renkli duvarlar rutubetli, pencereler de dar ve alçaktı. Güneş görmeyen avlunun bitiminde, küme küme yaşlı akça ağaçları, yaşlı kavaklar ve yaşlı kayın ağaçlarıyla dolu karanlık orman başlıyordu.

Ozan, güneş içindeki ön bölümde hiç dinmeyen bir yalnızlık içinde yaşar, yemeklerini mutfakta yer, bazen günlerce baronu görmediği olurdu. Ozan bir gün, evin hiç de konuksever olmayan havasına ancak bir gün dayanabilen bir çocukluk arkadaşına, "Bu sarayda gölgeler gibi yaşıyoruz," demişti. Floribert, bir zamanlar, baronesin konukları için öyküler ve güzel şiirler yazardı. Evdeki neşe dolu yaşantı bittiğinde, hiç düşünmeden orada kalmıştı, çünkü dürüst yapısı yüzünden, yaşamın zor yolları ve ekmek parasını çıkartmak, sarayın hüznü ve yalnız havasından daha çok ürkütüyordu onu. Şiir yazmayı çoktan bırakmıştı, ama batı rüzgârı estiğinde, akıntının ve sarı sazların ardındaki mavimsi dağların eğimini ve bulutların gittiği yolları izlerken ya da akşamları yüzyıllık parktaki ulu ağaçların hışırtısını duyduğunda, hiçbir zaman yazmayaca-

ğı, sözcükleri olmayan uzun şiirler düşünürdü. Bu şiirlerden birinin adı *Tanrı'nın Soluğu*'ydu. İlk güney rüzgârlarını anlatıyordu. Bir başkası da rengârenk ilkbahar tarlasını betimleyen 'Ruhun Avuntusu' adlı şiiriydi. Floribert bu dizeleri ne sözcüklere dökabiliyor ne de besteleyebiliyordu, çünkü sözcükleri yoktu bu şiirlerin. Özellikle akşam olunca, onları duyumsayıp düşleyebiliyordu yalnızca. O da bazen. Bunun dışında, günlerini, genellikle köyde sarı saçlı, küçük çocuklarla oynayarak ya da şapkasını çıkarıp birer hanımefendi gibi selamladığı kızları ve kadınları güldürmekle geçiriyordu. Floribert'in en mutlu günleri, o ünlü ve güzel kadınla, ince yüzüyle bir genç kıızı anımsatan Agnes'le karşılaştığı günlerdi. Eğilerek onu içtenlikle selamlar, o da ozanın yerden kaldıramadığı gözlerini arar, göz kırpar, gülerek bir yaz şimşeği kadar hızlı yürüyüp giderdi.

Bayan Agnes otlar bürümüş saray parkının kenarında, eskiden baronun erkek konuklar için kullandığı ayrı bir evde otururdu. Babası bir zamanlar orman bakıcısıydı ve bu ev ona hizmetlerine karşılık sarayın şimdiki sahibinin babası tarafından bağışlanmıştı. Agnes çok genç evlenmiş, dul kalınca da baba evine dönmüştü. Babasının ölümünden beri de bu evde kör bir teyze ve bir beslemeyle birlikte yalnız yaşıyordu.

Bayan Agnes göze batmayan renklerde, sade, ama her zaman yeni ve güzel elbiseler giyerdi. Yüzü bir genç kızinki gibi ince ve tazeydi. Koyu kahverengi saçları, kalın örgüler halinde yüzünün güzel tenini sarardı. Baron sefahat düşkünü karısını evden kovmadan önce ona âşıktı, şimdi de yeniden ona âşık olmuştu. Sabahları onunla ormanda buluşuyor, geceleri de onu tekneyle akıntının yolu üzerindeki sazlıktaki küçük sazdan yapılmış kulübeye götürüyor, orada Agnes, güleç genç kız yüzünü, onun erken ağarmış sakalına yaslıyor, ince uzun parmaklarıyla yanık tenli sert avcı elini okşuyordu.

Bayan Agnes önemli günlerde kiliseye gidip dua eder, dilencilere sadaka verir, köydeki yoksul yaşlı kadınların evine gider, onlara ayakkabılar armağan eder, torunlarının saçlarını tarar, dikişlerine yardım eder ve arkasında genç bir azizenin ısıltılı pırıltısını bırakarak küçücük evine dönerdi. Tüm erkekler onu arzuları. Kim hoşuna giderse ya da uygun zamanda gelirse, elini öperken dudaklarından öpmesine de izin verir, şanslı yaver gidenler ya da yeterince ergin olanlar geceleri onun penceresine tırmanmaya hak kazanırdı.

Bunu, baron da aralarında olmak üzere herkes biliyordu. Ama bu güzel kadın, erkeklerin onu arzulamasından hiç etkilenmeyen bir genç kız gibi masum bakışı ve masum gülüşüyle kendi bildiği yolda giderdi. Arada bir ortaya yeni bir âşık çıkar, ona sanki ulaşılmaz biriymişçesine çekinerek talip olur, kendini çok zor razı olan birini elde etmiş sanarak gururlanır, öbür erkeklerin neden kendisini kıskanmadıklarını ve alay ettiklerini

anlayamazdı. Agnes'in, çevresi sarmaşık gülleriyle kaplı evi, karanlık ormanın kıyısında, kuytu bir yerdeydi. Masallardaki ıssız orman evlerini andırırdı. O da gür örgülerinin güzel tenini bir çelenk gibi sardığı çocuksu yüzünde aydınlık bir bakışla, bir yaz günündeki bir gül kadar taze ve zarif, eve girer çıkardı. Yoksul yaşlı kadınlar onu kutsar, ellerine sarılıp öper, erkekler onu içtenlikle selamlar, ama arkasından bıyık altından güler, çocuklar arkasından koşup para ister, onun yanaklarını okşamasına ses çıkarmazlardı.

Arada sırada baron, gözlerinde karanlık bir bakışla, "Neden böylesin?" diye sorup baskı yapmaya kalkar, o da, "Benim üstünde bir hakkın yok ki!" diye şaşırarak yanıt verir, koyu kahverengi saçlarının ardına gizlenirdi. Ona en çok ozan Floribert âşıktı. Onunla karşılaştığında yüreği çarpar, onunla ilgili kötü bir şey duyduğunda hüzünlenir, başını sallar ve inanmazdı. Çocuklar ondan söz ettiklerinde, yüzü birden aydınlanır, söylediklerini bir ezgiyi dinler gibi dinlerdi. Kurduğu düşlerin en güzeli Bayan Agnes'le ilgili olardı. Bu düş için sevdiği ve güzel bulduğu her şeyi, batı rüzgârını, mavi uzaklığı ve tüm aydınlık ilkbahar çimenlerini yardıma çağırır, onu bunların tümüyle sarar, bu resme, kısır çocuksu yaşamının tüm özlemlerini, verimsiz iç dünyasını katardı.

Baharın ilk günlerinde bir akşam, uzun bir süredir ilk kez ölü saraya birazcık canlılık geldi. Avluda bir borazan sesi yankılandı, bir araba geldi ve şıkırtılar arasında durdu. Sarayın sahibinin kardeşi, yanında bir muhafızıyla ziyarete gelmişti. Sivri sakallı, askerlerinki gibi gergin bakışlı, boylu poslu, yakışıklı bir adamdı bu. Ren Nehri'nin akıntılı sularında yüzüyor, gümüş rengi martılara zevkle vuruyor, sık sık yakındaki kente atla gidip sarhoş dönüyor, iyi bir insan olan ozanla alay etmek için hiçbir fırsatı kaçırmıyor, kardeşiyle tartışıp kavga etmediği gün olmuyordu. Ona, sarayla ilgili bir sürü değişiklikler, onarımlar, yatırımlar ve bunun gibi yüzlerce şey öneriyordu. İsteklerini rahatça söyleyebiliyordu, çünkü zengin bir kadınla evlenmişti, oysa, sarayın sahibi yoksuldu, yaşamı mutsuz ve zordu.

Saraya da aklına estiği için gelmişti. Ziyaretinin daha ilk haftasında sıkıldı, ama yine de kaldı. Gitmekten hiç söz etmiyordu. Oysa gitse kardeşinin pek üzüleceği yoktu. Gitmedi, çünkü Bayan Agnes'i görmüş ve ona fena tutulmuştu.

Besleme kızın, güzel kadına, yabancı baronun armağanı yeni bir giysiyi getirmesi uzun sürmedi. Kızın, parkın duvarının üzerinden yabancının muhafızla yolladığı mektupları ve çiçekleri alması da. Birkaç gün sonra da, bir öğle vakti yabancı baron ormandaki kulübede Bayan Agnes'le buluştu ve onun elini, küçük ağzını ve beyaz boynunu öptü. Ama Bayan Agnes köyde onunla karşılaştığında, binici şapkasını yerlere kadar eğerek

onu selamlamakla yetindi, o da ona on yedi yaşındaki bir çocuk gibi karşılık verdi.

Yabancı baronun, bir akşam vakti, yalnız olduğu bir sırada akıntı yönünde giden bir kayıkta, bir kürekçi ve ıslıl ıslıl bir kadın görmesi uzun sürmedi. Dikkatle baktı, ama alacakaranlıkta gördüğüne güvenemedi. Birkaç gün geçince de hiç de hoşuna gitmeyen şeyler öğrendi. Öğlen ormandaki kulübede yüreğini verdiği ve öpücükleriyle alev alev yaktığı kişi, akşam olduğunda kardeşiyle karanlık Ren Nehri'nde dolaşüyor ve onunla sazların arasında gözden kayboluyordu.

Yabancı karamsarlaştı ve kötü düşler görmeye başladı. Bayan Agnes'i sıradan güzel bir av gibi değil, çok değerli bir şeye kavuşmuşçasına sevmiş, kur yaptığı bu kadını her öpüşünde, ondaki inceliği ve saflığı daha çok duyumsamış, zevkten ve şaşkınlıktan deliye dönmüştü. Bu nedenle ona, birlikte olduğu kadınlardan çok daha fazlasını vermişti. Gençliğini yeniden yaşamış, gece vakti kardeşiyle karanlıklara karışan bu kadını minnet, saygı ve duyarlılıkla kucaklamıştı. Öfkeden sakalını ısıyor, gözleri alev saçıyordu.

Olan bitenden ve saraya gizlice çöken karabasandan haberi olmayan ozan Floribert, sakın yaşantısını sürdürüyordu. Konuk beyefendinin onunla uğraşması ve canını sokması hiç hoşuna gitmiyordu, ama daha önceleri de böyle şeyler yaşamıştı. Yabancıdan uzak durmaya çalışıyor, zamanını köyde ya da Ren Nehri'nin kıyısında, balıkçılarla geçiriyor, gecelerin güzel kokular saçan sıcaklığında birbirini izleyen düşler kuruyordu. Bir sabah, sarayın avlu duvarında ilk sarmaşık güllerinin açmaya başladığını gördü. Üç yıldır, her yaz bu ender çiçekler açar açmaz Bayan Agnes'in kapısının önüne bir demet bırakmıştı. Bu kimden geldiği bilinmeyen yelin selamı dördüncü kez yineleyeceği için çok sevinçliydi.

O gün, öğle vakti, yabancı, güzel kadınla buluştu, ama ona ne bir gün önce ne de daha önceki gün geç saatlerde nerede olduğunu sordu. Yalnızca onun sakın, masum gözlerinin içine neredeyse ürkütücü bir bakışla bakıyordu. Gitmeden önce, "Bu gece sana geleceğim. Pencerelerden birini açık bırak," dedi. Kadın, "Bu gece olmaz," dedi yavaşça. "Bu gece olmaz." "Ama ben istiyorum." "Başka zaman. Olur mu? Bugün olmaz. Yapamam." "Bu gece geleceğim. Ya bu gece ya da hiç. Nasıl istersen." Kadın suskunlaştı ve ondan uzaklaştı.

Yabancı, o gece, hava kararınca kadar akıntının kıyısında pusuda bekledi, ama hiç tekne geçmedi. Bunun üzerine, sevgilisinin evine gitti ve çalıların arasına saklandı. Tüfeğini dizine dayamıştı.

Hava sakın ve sıcaktı. Yasemin kokuları her yeri sarıyor, gökyüzü beyaz bulut yollarının ardında küçük, solgun yıldızlarla dolup taşıyordu. Parkın içinde bir yerlerde bir kuş, tek bir kuş ötüyordu.

Hava iyice kararınca, evin köşesinden belli belirsiz görülebilen bir adam çıktı. Şapkasını iyice aşağıya çekmişti, oysa o denli karanlıktı ki buna hiç gerek yoktu. Sağ elinde bir demet güle benzer bir şey tutuyordu. Pusuda bekleyen, gözlerini kısıp namluyu doğrulttu.

Gelen kişi hiç ışık olmayan eve baktı, kapıya yönelip eğildi ve sarayın soğuk demir parmaklıklarını öptü.

O anda bir ışık parlayıp alev aldı ve tok bir ses çıkararak parkın içine doğru yavaşça düştü. Gülleri taşıyan adamın dizleri büküldü, geriye kumluk yere doğru düştü ve orada sessizce titreyerek uzanıp kaldı.

Pusudaki yabancı, saklandığı yerde bir süre bekledi. Gelen olmadı. Ev sessizliğini sürdürüyordu. Yavaşça saklandığı yerden çıktı, şapkası başından düşmüş adamın üzerine eğildi ve gözlerine inanamadı. Ozan Floribert'i tanımıştı.

"Demek o da!" dedi inler gibi ve oradan uzaklaştı.

Sarmaşık gülleri oraya buraya saçılmış ve bir tanesi vurulmuş, adamdan akan kanın oluşturduğu birikintinin ortasına düşmüştü. Köy kilisesinin çanı saat başını vurdu. Sarayın kulesi, ürkünç görünümüyle, daha da yoğunlaşan beyazımsı bulutların önünde uyuyan bir dev anımsatıyor, sessizce akan Ren Nehri yumuşak ezgiler söylüyordu. Kara parkın derinliklerindeki yalnız kuş, şarkısını gece yarısına dek sürdürdü.

Türkçesi: İris Kantemir

Çok Kitaplı Adam

HERMANN HESSE

Bir adam vardı, daha ilk gençlik yıllarında yaşamın içine korku salan gürültü patırtısından kaçıp kitapların dünyasına sığınmıştı. Odaları kitaptan geçilmeyen evinde yaşayıp gitmekteydi; kitapları dışında düşüp kalktığı, haşır neşir olduğu bir başka şey pek yoktu. Ruhu gerçek ve güzel tutkusuyla dolup taşıdığı için rastlantılarla ve rastlantıların karşısına çıkaracağı insanlarla yüz yüze gelmekten, insanlığın alabildiğine soylu dahileriyle sıkı bir ilişki içinde bulunmayı çok daha doğru bulmaktaydı.

Kitaplarının tümü eski zamanlardan kalmaydı, Yunanlı ve Romalı bilge kişiler ve yazarlar tarafından kaleme alınmıştı. Bunların dillerini seviyor, bunların dünyalarını öylesine aydınlık, öylesine uyumlu görüyordu ki, neden insanlığın sapa yollar izleyerek çok zaman önce bu yüce yolları elden çıkardığına bir türlü akıl erdiremiyordu. O eski adamlar bilimin ve sanatın tüm alanlarında yapılacak en iyi şeyi yapmış, onların yaptıklarına sonradan pek fazla bir şey ekleyen çıkmamıştı. Goethe söz konusu kişilerden biriydi örneğin. İnsanlığın bu arada kaydettiği gelişmelere gelince, kendisini ilgilendirmeyen, olmasa da olur gözüyle baktığı ve yüzeysel bulduğu alanlarda gerçekleşmişti hepsi, makine inşasında örneğin, savaş silahlarının yapımında, canlı nesnelerin ölü nesnelere dönüştürülmesinde, doğanın sayılara ve paraya çevrilmesinde ya da.

Aydınlık, sessiz, düzenli bir yaşam sürüyordu adam. Dudaklarında Theokrit'in dizeleri, küçük bahçeciğinde geziniyor, eskilerin hikmetli sözlerini derleyip Platon'un kiler başta olmak üzere eskilerin düşüncelerinin güzelim yollarında onlarla birlikte dolaşıyor, sonradan da olsa bu gezintilerin hazzına varmaya çalışıyordu. Kimi zaman yaşamında belli bir yoksulluğun ve kısıtlanmanın varlığını hissediyorsa da, insanın mutluluğunun çokluğa bağlı olmadığını, kafası çalışan bir kimsenin dürüstlükten şaşmayıp az şeyle yetinerek esenliğe kavuşabileceğini eski bilgilerden öğrenmişti.

Günün birinde komşu ülkenin kitaplığını görmek için çıktığı bir gezide bir akşam tiyatroya gitmesi, adamın dupduru akıp giden yaşamında bir kesintiye yol açtı. Tiyatroda Shakespeare'den bir oyun sergilenmekteydi, oyunu okul döneminden tanıyordu kuşkusuz, ama işte okulda ne kadar

öğretilirse o kadarcıktı bildiği. Yüksek tavanlı loş salonda biraz sıkılarak, biraz tedirgin oturdu, kalabalıklardan hoşlanmıyordu çünkü ama çok geçmeden oyunun ruhundan kopup gelen bir çağrıya karşı koyamadı, oyun kapıp sürükledi kendisini. Oyuncuların rollerini öyle üstün bir başarıyla oynadıkları söylenemezdi, zaten tiyatroyla arası pek iyi değildi adamın, ama bütün bu engellerin üzerinden atlayıp geçen bir parıltının, bir gücün, daha önce hiç yaşamadığı bir güzelliğin gelip kendisini bulduğunu duyumsadı. Oyundan sonra sersemlemiş halde tiyatrodan çıktı, görev bildiği gezisini sürdürdü, geziden İngiliz yazarın tüm yapıtlarıyla eve döndü. Getirdiği yapıtları okumaya koyuldu, sersemlemiş oturup okudu Kral Lear'i, Othello'yu, Romeo'yu, bütün, bütün oyunları okudu tek tek. Bir tutku, şeytani bir güç ve fantastik bir yaşam fırtınası üzerine çullandı. Mest olmuş bir halde okuyarak günlerini geçirdi, içinde bir mutluluk duygusuyla dünyanın yeni bir parçasının kapısının önünde aralandığını duyumsadı, uzun süre evde ve bahçede bu akıl almaz yazarın yarattığı kişilerle çevresi kuşatılmış durumda yaşadı; öyle bir yazar ki, Yunanlıların saptadığı her şeyi baş aşağı ediyor, yine de haksız olduğu söylenemiyor, tüm itirazlara göğüs geriyordu.

İlk kez adamın dünyasında bir gedik açılmış, o klasik huzuru içerisine dışarıdan bir esinti gelip sızmıştı ya da belki adamın kendi içinde bir şey vardı da uyanmış ve kanatlarını tedirginlikle çırpmaya başlamıştı? Ne ilginç bir şeydi bu, ne yeni bir şeydi! Öleli hayli zaman olmuş bu yazar öyle görülüyordu ki ideal diye bir şeyden habersizdi ya da eskilerinkinden çok değişik ideallere sahipti. Shakespeare denen bu yazar için anlaşılan insanlık, düşüncelerden kurulmuş bir tapınak değil, fırtınaların kol gezdiği, üzerinde çırpınan insanların boynu büküklüklerinde mutlu, yazgılarıyla sarhoş, sürüklenip gittiği bir denizdi. Söz konusu insanlar yıldızlar gibi deviniyor, her biri önceden belirlenmiş bir hız, gücü hiç azalmayan bir atılım, bitimsiz bir dürtüyle kendi yörüngesinde ilerliyor, bu yörünge uçurumda, bir yok oluşta son bulsa bile hiç yolundan şaşmıyordu.

Sonunda adam bir içki aleminin ardından uyanıp kendine gelen ve düşüncelerini daha öncesine yönelten biri gibi yeniden Latin ve Yunan yazarlarına döndüğünde, onlarda artık eski tadı bulamadı, hepsi de biraz yavan geldi kendisine, biraz eskimiş, biraz yabancı. Dolayısıyla, bugünkü yazarların bazı kitaplarına el attı. Ama hoşlanmadı hiçbirinden, tümü de küçük ve önemsiz konular etrafında dönüp duruyordu adeta, sonra hepsinde yarı ciddi bir hava eser gibiydi.

Ne var ki, büyük ve yeni uyarı ve heyecanlara duyduğu açlık bundan böyle adamın yakasını bir türlü koy vermiyordu. Arayan bulur. Ve adamın bulduğu ilk şey, Hamsun adında Norveçli bir yazarın bir kitabıydı. Bu insan, yaşamı boyunca - söylendiğine göre henüz hayattaydı -

tek başına ve atılan, dünyayı gezip dolaşmıştı, bir amaç, bir inançtan yoksun, yarı şımartılmış, yarı sefil ve perişan, sürekli bir duygunun arayışı içinde; yüreğinin kendini çevreleyen dünyayla uyum içinde olduğu kimi zamanlar bir an için söz konusu duyguyu bulur gibi olmuştu. Norveçli yazar Shakespeare gibi bir insan dünyası yaratmıyor, çokluk kendisinden söz açıyordu. Ama kitabın pek çok yerinde adam derin bir duygulanmışlık ve çokluk koyu bir hüznün içine sürüklenmişti. Bazen ansızın gülmeden duramıyordu ve her zamankinden değişikti gülüşü. Nasıl bir çocuktu bu Norveçli yazar, nasıl inatçı bir çocuktu! Ama harikaydı doğrusu, onu okuyan biri gökyüzünden yıldızların kaydığını hisseder, uzak denizlerde çatlayan dalgaların gümbürtüsünü işitirdi.

Derken adamın eline "Anna Karenina" adında kalın bir kitap geçti, sonra da Richard Dehmel'in şiirleri. Aradan çok geçmeden de Dostoyevski'nin kitaplarıyla tanıştı. Shakespeare'i okuduktan sonra kitaplar onun peşinden koşmaya başlamıştı sanki; içinde zaman zaman bir boşluk hisseder hissetmez özellikle kendisine hitap edecek, onu önüne katıp götürececek yapıt sanki hokus pokus karşısına çıkıveriyordu. Bu Rus yazarının kitapları onu ağlatıyor, ona uykusuz geceler geçiriyordu. Horatius'u kaldırıp bir kenara atmış, bir yığın eski kitabı sağa sola dağıtmıştı. Bu arada eski kitaplarından biri geçti eline, önceden pek değer vermediği Latince bir kitaptı bu, onu bir kenara ayırıp okudu çok geçmeden. Kitapta Augustinus'un itirafları yer alıyordu. Sonra yine Dostoyevski'ye döndü.

Bir gün akşama doğruydu - okuya okuya yorgun düşmüş gözleri ağrımaya başlamıştı, ne de olsa genç değildi - düşüncelere daldı. Yüksek kitap raflarından birinin üst başında altın yaldızlı bir yazıyla "Kendini tanı!" anlamına gelen o Yunanca söz iliştilmişti. Bu söz kafasını kurcalamaya başladı. Kendini tanı mıyordu çünkü hanidir kendi üzerinde bir bilgi sahibi olmaktan çıkmıştı. İçinde ele geçirebildiği tek tek izleri geriye doğru izledi; Horatius'un bir dizesinin kendisini büyülediği Pindar'ın bir şarkısının kendisini mutluluğa boğduğu zamanları yanıp tutuşarak aramaya koyuldu. Eski kitapları okuduğu zamanlar içinde insanlık denen bir şeyin varlığını duyumsamıştı; eski yazarlar bir kahraman yapmış onu, bir hükümdar yapmış, bilge bir kişi yapmıştı; eski yazarlarla yasalar koymuş, eski yazarlarla yasaların sözünden çıkmamıştı Görkemli bir vakarla bir insan olarak ruhsuz doğanın karmaşasından çıkıp pırl pırl ışığa doğru yönelmişti. Oysa şimdi bütün bunlar yok olmuş, eriyip gitmişti. Adam yalnızca haydut ve aşk öykülerini zevkle okumakla kalmamış, hayır, okuduğu anlatılarda sevenlerle sevmiş, öldürenlerle öldürmüş, ağlayanlarla ağlamış, günah işleyenlerle günah işlemiş, gülenlerle gülmüştü; suç ve cinayetlerin, sefaletin, yoldan çıkmış, daldan dala konan içgüdü ve heveslerin uçurumlarında soluğu almıştı, çırpınmalar,

korkular ve hazlarla iğrençliğin ve yasaklanmışlığın batağında yuvarlanıp durmuştu.

Adamın düşünüp taşınmaları bir semere vermedi. Çok geçmeden yine yanıp tutuşarak acayip kitapların üzerine atıldı. Oscar Wilde'ın heyecanlı anlatılarının rezil havasını derin derin soludu, Flaubert'in melankolik şüphecî arayışlarının yollarında gezinip durdu; düzen içindeki her şeyi, tüm Yunan ve Klasik yazarların yapıtlarını can düşmanı bilen, ayaklanmaların ve anarşinin vaizliğini yapan, alabildiğine çirkinlikleri yücelten, alabildiğine korkunçlukları gülümsemeyle karşılayan genç kuşak sanatçıların, hatta en genç yazarların şiir ve oyunlarını okudu. Şu sonuca vardı ki, onlar da şöyle ya da böyle haklıydı, onların söyledikleri de vardı insanın içinde, onların söylediklerinin de olması gerekiyordu. Bunu gizlemek yalana başvurmaktı. Yaşamın bütün o kanlı karmaşasını yok saymak yalandan başka bir şey değildi.

Sonunda bir gevşeme, bir yorgunluktur adamın üzerine çöktü. Kendisine kucak açan, içindeki yeni şeylerle, güçlü şeylerle kendine seslenen kitaplar geçmişe karışmıştı artık. Adam hastaydı, yaşlanmıştı, kendini aldatılmış hissediyordu. Bir düş gördü, düş ne durumda olduğunu gösterdi ona. Düşte salt kitaplardan yüksek bir duvar örmeye çalışıyordu. Duvar yükseldikçe yükseliyor, adamın gözü duvardan başka şey görmüyor, dünyada ne kadar kitap varsa üst üste yığıp kocaman bir yapı oluşturmaya üzerine düşen bir görev biliyordu. Derken binanın bir bölümü sallandı ansızın, kitaplar kayıp düştü, dipsiz bir kuyudan içeri patır patır yuvarlandı, duvardaki aralıklardan acayip bir ışık sızıp geldi ve adam kitaplardan örülmüş duvarın arkasında korkunç bir şey gördü, ışık ve sis içinde devasa bir karmaşa algıladı, kişi ve oluşumlardan, insanlardan ve topraklardan, can çekişenlerden ve doğum yapanlardan, çocuklardan ve hayvanlardan, yılanlardan ve askerlerden, yanan kentlerden ve batan gemilerden, çılgınlardan ve vahşi sevinç haykırışlarından bir yumak kopup geliyordu duvarın arkasından; kan fışkırıyor, şarap akıyor, meşaleler göz kamaştırıcı ve arsız bir parlıltıyla yanıyordu. Birden uyanan adam fırlayıp kalktı ayağa, kalbinin üzerinde ağır bir basınçla kahrolarak ay ışığında sessiz odada şaşkın şaşkın dikildi; pencerenin arkasında ağaçları ve komodinin üzerindeki kitabı görünce, birden anladı her şeyi:

Aldatılmıştı, aldatılmış, nesî varsa alınmıştı elinden! Kitaplar okumuş, sayfalar çevirmiş, kâğıt koklamıştı, ah, oysa arkada, o kitaplardan rezil duvarın arkasında yaşam sürüp gitmiş, yürekler yanıp tutuşmuş, tutkular ortalığı kasıp kavurmuş, kan ve şarap akmış, sevgiler filizlenmiş ve cinayetler işlenmişti. Ve bütün bunlardan hiçbirine sahip olamamıştı kendisi; hiçbiri kendisinin olamamış, kitaplardaki incecik, gölgelerden ve kâğıttan başka hiçbir şeyi elinde tutamamıştı.

Adam yeniden yatağına yatmak istemedi. Şöylece giyinip kente seğırtti, fenerlerin ışığında belki yüz caddeden geçti, belki bin tane kör ve karanlık pencereden içeri baktı, belki kapalı yüz kapıya kulak verip dinledi. Derken sabah oldu, caddeler sokaklar uyandı; adam sokakta kalan en son sarhoş gibi sabahın soluk ışığında serseri serseri dolanıp durdu, neredeyse yığılıp kalmak üzereydi. Solgun yüzlü bir kız çıktı karşısına, cılız ve hastalıklı görünen kızın önünde yere yığıldı, kız da onu alıp evine götürdü.

Kızın odasında, kırık dökük yatağının üzerinde oturuyordu adam; yatağın yukarısına toz ve örümcekten geçilmeyen bir Japon yelpazeşi açık durumda ilıştırılmıştı. Adam oturuyor, kızın paralarıyla oynadığını görüyordu. Yeniden kızın eline sarılıp "Beni yalnız bırakma, olur mu?" dedi. "Bana yardım et! Yaşlı bir insanım, sende başka kimsem yok. Yanımda kal! Bundan böyle hastalık ve ölüm dışında hayatın bana vereceği bir şey yok belki. Ama hiç değilse bunların tadını çıkarmak, hiç değilse kendim olarak acı çekmek ve ölmek isterim, kendi kanım, kendi kalbimle ölmek. Ne kadar da güzelsin! Sana dokununca canını acıtıyor muyum? Hayır mı? Oh, ne kadar iyisin! Düşün bir, yaşamım boyu gömülü yaşadım, sırf kâğıtlar içinde gömülü! Biliyor musun, nasıl bir şeydir bu? Hayır mı? İyi ki bilmiyorsun! Oh, yaşayalım daha, ölmeyelim. Güneş doğdu mu? İlk defadır ki güneşi göreceğim."

Kız gülümsedi, tedirgin ellerini okşadı adamın, söylediklerine kulak verip dinledi. Adamın ne dediğini anlamıyor, gri sabah ışığında çökmüş ve sefil görünüyordu, kız da bütün gece sokaklarda dolaşmıştı. Gülümseyerek "Evet, evet," dedi, "sana yardım edeceğim. Sakin ol, yardım edeceğim sana."

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Karanlık Oda

SADIK HİDAYET

Ben hiçbir zaman başkalarının zevkine ortak olmadım. Ya katı bir duygu ya mutsuzluk duygusu engel oldu bana. Yaşam derdi, yaşam güçlüğü. Bütün sorunların içinde en önemlisi insanlarla uğraşmak. Kokuşmuş toplumun şerri, yiyecek giyecek belası, bunların hepsi, durmadan gerçek varlığımızın uyanmasına engel oluyor.

Vaktiyle onların arasına karışmışım: başkalarını taklit edeyim dedim. Baktım, soytarıya dönmüşüm. Adına zevk dedikleri her şeyi denedim: gördüm ki başkalarının zevki bana yaramıyor. Her yerde, her zaman yabancı olduğumu hissettim. Diğer insanlarla aramda en ufak bir ilgi dahi yoktu. Başkalarının yaşam tarzına ayak uyduramazdım. Kendi kendime derdim ki hep: Bir gün toplumdan kaçacağım: bir köyde, gözden ırak bir yerde kendi köşeme çekilip yaşayacağım. Ama inziva hayatını şöhret için istemiyordum. Kendimi birinin düşüncesine mahkûm etmek, birinin taklitçisi olmak değildi istediğim. Nihayet zevkime göre bir oda yapmaya karar verdim. Sadece kendimin bulunacağı, düşüncelerimin dağılmayacağı bir yer.

Aslında ben tembel tabiatlıyım. Çalışıp çabalamak kof adamların işi. Kendi içlerindeki çukuru doldurmak için yoksul insanların malına mülküne sarkarlar. Benim atalarımın da içi boştu. Çok çalıştılar, çok zahmet çektiler: sonra düşünüp baktılar kendilerine ve zamanlarını tembellik içinde geçirdiler. Onların içindeki çukur dolmuştu. Sonra da bütün tembelliklerini bana miras bıraktılar. Atalarımınla övünmüyorum. Zenginlerin, ensesi kalınların iki-üç kuşak ötesine gidersen hepsi ya hırsız çıkar ya haydut, ya saray soytarısı ya sarraf. Atalarımızın aslını faslını iyice karıştıracak olursak sonunda gorille şempanzeye kadar gideriz. Ama bildiğim şu ki, ben çalışmak için yaratılmamışım.

Yenilikçi geçinen sonradan görmeler, kendi zevklerine, hırslarına, şehvetlerine göre bir toplum oluşturmuşlardır. Yaşamla ilgili en küçük görevde bile onların cebri ve körü körüne bağlılık kanunlarını bir kapsül gibi yutup kabullenmek gerekir. Adına çalışmak dedikleri bir nevi esarettir bu. Herkes yaşama hakkını onlardan dilenmek zorunda. Bu muhitte sadece bir avuç hırsız, utanmaz ahmak ve manyağın yaşama hakkı var. Hırsız, alçak ve yağcı olmayan için "Yaşamasına gerek yok!" derler. İçimdeki dertleri, altında belimin büküldüğü yükü onlar anlayamaz.

Atalarımın yorgunluğu bana geçmişti ve geçmişin nostaljisini içimde hissediyordum. Kışın uyuyan canlılar gibi inime çekilmek, kendi karanlığıma dalmak ve kendi içimde olgunlaşmak istiyordum. Karanlık odada resmin belirmesi gibi insanın içinde gizli olan şeyler de hayat koşturmacası ve kavgası içinde, o aydınlıkta boğulup ölüyor. Sadece karanlıkta ve sessizlikte görünüyor insana. Bu karanlık benim içimdeydi, onu yok etmek için boşuna uğraştım. Üzüntüme gelince, neden bir süre boşu boşuna başkalarının peşine takıldım? Şimdi anladım ki benim en değerli yanımda bu karanlık ve sessizlikmiş. Bu karanlık her canlının yaratılışında var. Yalnız inziva halinde, kendi içimize döndüğümüz zaman, dış dünyadan uzaklaştığımız zaman bize görünüyor. Ama insanlar hep bu karanlık ve inzivadan kaçmaya çalışıyor. Ölüm sesine kulaklarını tıkıyorlar, kendi kişiliklerini hayatın hayhuyu arasında yok ediyorlar. Mutasavvıflar ne demiş: "Hakikat nuru bende tecelli ediyor. Bense aksine, Ehri-men'in inişini bekliyorum. Şimdi olduğum gibi kendi içimde uyanık kalmak istiyorum. Düşünceleri aydınlatan parlak ve kof cümlelerden iğreniyorum. Hırsızların, kaçakçıların, para düşkünü ahmak yaratıkların arzularına göre düzenlenip yönetilen bu yaşamın kirli ihtiyaçları uğruna kişiliğimi yitirmek istemiyorum.

Sadece bu odada, kendi içimde yaşayabiliyorum ve güçlerim heder olmuyor. Bu karanlık ve kızıl aydınlık benim için gerekli. Arkamda pence-re bulunan bir odada oturamam. Düşüncelerim dağıldığı için aydınlıktan da hoşlanmıyorum. Güneşte her şey şımarıklaşıyor, sıradanlaşıyor. Korku ve karanlık güzelliğin kaynağıdır. Bir kedi gündüz aydınlığında sıradan bir varlıktır. Ama geceleyin karanlıkta gözleri ışıldar, tüyleri parlar, hareketleri gizemli bir hal alır. Gündüz keyifsiz olan ve üstüne örümcek ağı örülen bir çiçeğin etrafında geceleyin sıklar dalgalanmaya başlar: kendine özgü bir anlam kazanır. Aydınlık bütün canlıları uyanık ve dikkatli tutar. Karanlıkta ve loş ortamda her yaşam, sıradan her şey gizemli bir havaya bürünür, kaybolan tüm korkular uyanır. Karanlıkta insan uyur, ama iştir. Şahsı uyanıktır ve gerçek hayat o zaman başlar. İnsan yaşamın adı ihtiyaçlarına karşı müstağni kalır, manevi alemleri kat eder, farkına varamadığı şeyleri hatırlar.

Kim ne derse kendisine aittir. Herkes için geçerli olan tek gerçek, bu kişidir. Hepimiz farkında olmadan kendimizden söz ederiz. Hatta yabancı olduğumuz konularda kendi duygularımızı, gözlemlerimizi başkasının ağzından söyleriz. İşin en zor yanı, kişinin her şeyi olduğu gibi söyleyebilmesidir.

Zevkime ve isteklerime göre rahat bir yer hazırlamayı arzu ederdim hep. Başkalarının yaptığı yerler işime yaramıyordu. Kendi içimde, kendimde olmak istiyordum. Bunun için bütün mal varlığımı paraya çevirdim. Buraya geldim ve bu odayı istediğim gibi yaptım. Bütün kadife perdeleri

ben getirdim. Bu odanın her ayrıntısıyla ben ilgilendim. Tek unuttuğum, gaz lambası için kırmızı abajurdu: onu da bugün getirdim. Yoksa ne odamdan çıkmak ne biriyle konuşmak isterim. Hatta hangi durumda olursa olsun, yatarak veya oturarak içebilmek ve yemek hazırlamak zorunda kalmamak için besinimi de sütle sınırlandırdım. Fakat ahdettim kendi kendime. Günün birinde paralar suyunu çekince ve başkasına muhtaç duruma düşünce hayatıma son vereceğim. Bu gece, kendi odamda uyuyacağım ilk gece. Ben muradına kavuşmuş mutlu bir insanım. Mutlu bir insan: tasavvur etmesi ne kadar zor! Hiç düşünmezdim, ama şimdi ben mutlu biriyim!

Sizin aradığınız hal, ceninin ana rahmindeki halidir. Koşuşturmadan, mücadele etmeden, kimseye yağ çekmeden, sıcak, yumuşak ve kızıl bir duvarın içinde iki büklüm vaziyette vurur. Yavaş yavaş annesinin kanını emer, tüm ihtiyaçları kendiliğinden karşılanır. Bu, her insanın yaratılışında var olan, kaybolmuş bir cennet nostaljisidir. Orada insan kendinde, kendi içinde yaşar. Belki bir anlamda ihtiyari ölüm değil midir?

Türkçesi: Mehmet Kanar

Garcia'ya Mektup

ELBERT HUBBARD

Dünya Güneş'e yaklaştığında Mars nasıl göze çarpıyorsa, tüm bu Küba meselesinde hafızamda öne çıkan tek bir kişi var. İspanya ve Amerika Birleşik Devletleri arasında savaş çıktığında direnişçilerin lideriyle hemen iletişime geçmek çok gerekli olmuştu. Garcia Küba'da dağ sığınaklarından birindeydi ve kimse tam olarak nerede olduğunu bilmiyordu. Ne bir posta ne de telgraf kendisine ulaşmıyordu. Başkan çok hızlı biçimde onun işbirliğinden emin olmalıydı.

Peki ne yapacaktı!

Birisi Başkan'a, "Kimse bulamasa bile Rowan isimli kişi size Garcia'yı bulur," diye fısıldamıştı.

Rowan yollandı ve Garcia'ya verilmek üzere eline bir mektup tutuşturuldu.

Rowan adlı kişinin mektubu alıp bir deri kese içine saklayıp, kalbinin üzerine nasıl yapıştırdığını, üstü açık bir tekne ile Küba sahiline dört günde nasıl ulaştığını, ormanda nasıl kaybolduğunu, üç hafta sonra adanın diğer tarafına nasıl çıktığını ve mektubu Garcia'ya nasıl teslim ettiğiyle ilgili ayrıntıları size anlatmak istemiyorum. Benim vurgulamak istediğim nokta şu: McKinley, Garcia'ya iletilmesi için Rowan'a bir mektup verdi: Rowan mektubu aldı ve "Bu adam nerede?" diye bile sormadı.

Tanrı'nın lütfu budur işte! Bu adamın mezarı bronzla kaplanıp ölüm-süzleştirilmeli ve heykeli de mümkün olan her yere dikilmeli. Genç neslin ihtiyacı olan kitaplardaki bilgi değil ya da bu ya da şu hakkındaki direktifler değildir. Ama onu güvenilir ve sadık kılacak, düzgün davranmasını sağlayacak ve "Garcia'ya Mektup'u götürmek" için gereken enerjiye konsantre olmasını sağlayacak tek bir şey vardır: Adam gibi dik durmak.

General Garcia artık yaşamıyor, ama başka Garcia'lar var. Kimse yardıma ihtiyaç duyulan bir şeyi taşıma çabasına girmez, ama ortalama bir insanın ahmaklığıyla dehşete düşer ve yapmak için gereken konsantrasyona karşı isteksiz ya da kabiliyetsiz olur.

Baştan savma yardımlar, aptalca dikkatsizlikler, özensiz ilgisizlikler ve isteksiz çalışmalar yönetimleri ele geçirmiş ve eğer öyle ya da böyle ya

da tehditle diğerlerinin yardım etmelerini sağlamadıkça ya da Tanrı bir mucize yaratıp ona Işık Meleğini yardım için yollamadıkça kimse başarılmaz. Sen, okuyucu, bunu bir dene bakalım. Şu an ofisinde oturuyorsun ve altı çalışanın yönetimindesin. Herhangi birini çağır ve şu talepte bulun: "Lütfen ansiklopediye bak ve Correggio'nun hayatıyla ilgili bana kısa bir özet yap."

Çalışanın sessizce, "Evet efendim," deyip bu görevi yapacak mı?

Emin ol ki yapmayacak. Sana anlamsız gözlerle bakacak ve aşağıdaki sorulardan birini ya da birkaçını soracak:

O kimdir?

Hangi ansiklopedide bulunur? Ansiklopedi nerededir?

Ben bunun için mi işe alındım ben? Bismarck mı demek istediniz? Neden bu görevi Charlie yapmıyor? Ölmüş mü?

İşin acelesi var mı?

Ansiklopediyi size getirsem de siz okusanız?

Bu bilgiyi neden istiyorsunuz?

Ve bire on sizinle iddiaya girerim ki tüm soruları cevaplayıp bilgiye nasıl ulaşabileceğini açıklamanız ve neden bu bilgiye ihtiyacınız olduğunu söylemenizin ardından, bu kişi gidecek ve Garcia'yı bulmak için başka arkadaşlarından yardım isteyecektir. Ve ardından da yanınıza gelip böyle biri olmadığını söyleyecektir. Tabii ki bu iddiamı kaybedebilirim de, ama Ortalama Yasası'na göre kaybetmeyeceğim.

Deneyimli biriyseniz Correggio'nun K harfinde değil C harfinde aranması gerektiğini asistanınıza açıklarsınız, ama siz kibarca gülümseyip, "Boşver" diyeceksiniz ve gidip kendiniz bakacaksınız.

Bu bağımsız davranışlardaki kapasitesizlik, ahlaki aptallık, istekteki kararsızlık ve neşeli bir şekilde sonuçlanan isteksizlik, verimsiz bir geleceği yaratacak unsurlardır. Eğer kişiler kendileri için bir şeyler yapmazlarsa, toplumun yararı için olacak çabalar için ne yaparlar? Karmaşık işler için bir ekibe ihtiyaç vardır ve işten atılma korkusu birçok elemanı işinde tutar.

Bir yazı işi için iş ilanı verin, başvuran on kişiden dokuzu yazmayı ve noktalamaları bilmez. Ayrıca şart olduğunu da düşünmez.

Böyle biri Garcia'ya mektup yazabilir mi?

Büyük bir fabrikanın yöneticisi bana bir gün, "Şu muhasebeciyi görüyor musun," demişti. "Evet, ne olmuş?"

"Çok iyi bir muhasebecidir, ama onu merkeze ayak işleri için yollarsam o işi de yapabilir.

Ama yolunun üzerindeki meyhanelere uğrayıp ana caddeye ulaştığında ne için yollandığını unutabilir de."

Böyle bir adama güvenip de Garcia'ya Mektup yollanabilir mi?

Son zamanlarda "işyerlerinde çok çalıştırılan mağdurlar" ve "dürüst iş arayan evsiz gezginler" hakkında hikâyeler duyup üzülmüyoruz ve güçlü insanlara da bir sürü nahoş kelimeler sarf ediyoruz.

Aklını kullanarak asla iyi bir iş çıkaramayan ve boşa zaman geçirerek yaşlanan ve sırtı kamburlaştığında bitmek bilmeyen şikâyetler sunan elemanlar hakkında hiçbir şey söylenmiyor. Her mağazada ve fabrikada sürekli bir ayıklama işlemi vardır. İşveren sürekli olarak işin geleceği için kapasitesizliğini ispat edenleri yollar ve yerine yenilerini alır.

İşler her ne kadar iyi olursa olsun, bu işlemler sırasında zor günler geçirilir, işler azalmıştır. İnce eleyip sık dokunulur ama daima başarısız ve kapasitesiz olan çıkartılır. Bu en formda olanın zaferidir. Her işveren en iyisini elinde tutup Garcia'ya Mektup'u taşıyabileni seçer.

Çok parlak özellikleri olan, ama tek başına işi yürütme kabiliyeti olmayan birini tanıyorum. Üstelik başkalarının gözünde de değersiz biri çünkü patronunun onu sürekli aşağıladığı ve ezdiği şüphesi içinde yaşıyor. Emir veremediği gibi emir de alamıyor. Ona Garcia'ya verilmek üzere bir mesaj verilse, sanırım cevabı, "kendin götür," olurdu.

Bu gece bu adam incecik paltosundan giren rüzgâr ile irkilerek iş aramak için caddelerde yürüyor. Onu tanıyan kimse işe almak istemiyor, çünkü sürekli memnuniyetsiz biri. Mantıklı düşünmek konusunda vurdumduymaz: ve onu tek etkileyebilecek şey kalın tabanlı 43 numara bir çizmenin ucu.

Tabii ki ahlaki yönden deforme olmuş kişilere fiziksel şiddet uygulayalım demiyorum, ama büyük bir firmayı yürütmeye çalışan; çalışma saatleri bir paydos sesiyle sona ermeyen; haksızlıklara, baştan savma budalalıklara ve kalpsiz nankörlüklere karşı gelerek yaşamak için mücadele ederken saçları çarçabuk beyazlaya; çalıştıkları iş uğruna aç ve evsiz olmaya katlanan kişiler için de acıma duygumuz ile gözyaşı dökelim diyorum.

Durumu çok sert mi ifade ettim? Sanırım öyle, ama dünyanın tamamı fakirleştiği zaman tüm engellemelere rağmen var gücü ile çabalayan, başarılı olan, ama aynı sona maruz kalan kişiler için iyi şeyler söylemeyi diliyorum. Ben su da taşıdım, yemek sofraları da hazırladım, patron da oldum. Her iki taraf için de söylenecek şeyler olduğunu biliyorum. Fakirlikte kendiliğinden oluşan mükemmellik yoktur: eski püskü kıyafetler referans olamaz: tüm fakir kişiler erdemli olamayacağı gibi tüm işverenler açgözlü ve zorba değildir.

Kalbim, patronları şirket dışında olduğu zaman şirket içinde olduğu zamanki gibi çalışan kişilerden yana. Ve Garcia için verilen mektubu sessizce alıp aptalca sorular sormayan, en yakındaki çöplüğe bu mektubu atma eğilimi göstermeyecek ya da bu işi yapmak yerine başka işler yapmayacak, maaş artışı için greve girip işten çıkarılmayacak kişi-

lerden yana. Medeniyet, bunun gibi bireyler için yapılan uzun ve me-
raklı bir yoldur. Bu tarz kişiler o kadar nadir ki hiçbir işverenin onu
gönderme şansı yoktur. Her şehirde, her kasabada ve köyde, her ofiste,
mağazada, dükkânda ve fabrikada istenen kişidir.
Dünya böyle kişilere muhtaç: O, Garcia'ya Mektup'u taşıyabilen kişiye
ihtiyaç duyuluyor, hem de acilen.

Türkçesi: Nurcan Onaran

Batakılıkta Bir Gece

PANAİT ISTRATI

Dimi dayı ile çoluk çocuğunun hayatı özgürlük perdesi altında bir çeşit kölelikti. Ne kadar didinseler ellerine geçen beş-on parayı toprak sahibiyle devlete ödedikleri bitmek tükenmek bilmez borçlarına güç yetiştirirlerdi. Buğdayın en iyisi, mısırın en hası, ineğin sütü, yumurtalar ve tavuklar hep onlara giderdi. Kulübede oturanlara da sade suya çorba, fasulye ve berbat bir mamaliga kalırdı. Bu hayat insanları kötü eder. Dimi dayı pazarları kafayı çeker, karısını döverdi, o da korkusundan gidip komşularında saklanırdı. Dayı pek öyle vesile de aramazdı. Ateş yakmakta yavaş yavaş davrandı diye, kışına tekme vurduğu gibi karsına ocağın küllerini öptürürdü. Bunu görünce anası kızar, kobilitza'yı kavrayarak oğluna bir-iki tane adama-kıllı yapıştırırdı.

Ayyaş kerata! Sevdalandınız mı kızın peşinde diliniz bir karıştır, bir kere de ele geçirdiniz mi köpekten aşağı olur!

Sonra biçare günahsız çağırtmaya Adrian'ı yolları, kadın dönünce kaynanasına kışındaki mor lekeleri gösterir:

-Dimi'ciğimin beni böyle döveceği dünyada aklıma gelmezdi! diye hıçkırırdı.

Ne yaparsın, kızım! Pek iyi biliyordun ki biz "toprağa bağlı" yoksul köylüleriz. Varmasaydı ona! Yoksul yuvada sevdâ barınmaz. Kulağına küpe olsun, çocukların büyüdüğü zaman bunu unutma.

Altmışında vardı, ama kadıncağz, çocuklarına geçirdiği yoksulluğun acılarını hafifletmek için elinden geleni yapardı. Artık ağır tarla işlerini görecektir halde olmadığından, her türlü ev hizmetlerini görürdü: mutfak işleri, hayvanların, çocukların bakımı, çamaşır onun üstündeydi. "Sadakaları" için beş-on para da biriktirmek istediğinden, durmak dinlenmek bilmez, eli boş kaldı mı orakçıların peşinden gidip dökülen başakları toplar, koyunların dikenlere takılan yapağlarını devşirir, hendek kenarın da büyüyen hindibaları dererdi. Hasta çocuklar, ovup nefes etmeye de onu çağırırlardı. Kendini lüzumsuz bir boğaz saydığı için, akşamları sofrada süt, yumurta gibi şeyler bulunacak olursa bunlara hiç el sürmez, biraz çorba, biraz da hani şu uygar kitapların "Domuzlarla tavşanlar için yararlı bir besindir," dedikleri yabani marul salatasıyla nefesini kôrletirdi.

Haftada iki sefer, nine, kulübeden ibrail pazarına kadar altı kilometrelik yolu aşın yüklenmiş kobilitza'nın ağırlığı altında iki büküm bir halde alırdı, çevresinin bir köşesine düğümlediği otuz metelikle geri dönerdi. Ama bu metelikler mucizeler yaratırdı, çünkü üç-dört yıl biriktirdikten sonra, arabacıların geçit verinde bir kuyu kazdırdığı ya da kocaya varan yoksul bir kıza bir yatak takımı, yeni buzağılamış bir inek alarak sevabına hediye ettiği görülürdü.

Bazı da, ama pek seyrek, kadıncağızın parasını gizlediği yeri Dimi dayının keşfettiği olurdu, o zaman ne kuyu kalırdı, ne yatak takımı, ne inek, paralar çarçabuk deve olurdu. Sofu Nedelea bu yüzden altı ay kendine gelemeydi. Oğluna lanet etmemek için bir elini ağzına kapayarak, üzgün ve süzgün bir halde dolaşıp dururdu.

Yedi yaşma kadar bu kulübede büyüyen, sonraları da okul tatillerini geçirmeye oraya gelen küçük yeğen Adrian, Dimi dayının bu kötülüklerini görüyor, ama gene de onu sevmekten kendini alamıyordu.

Hem, görünüşe bakmayın, dayak yiyen karısından ve parası çalman anasından tutun da her şenliğe ve düğüne onu çağıran köylülere varıncaya kadar Dimi'yi herkes severdi, çünkü yorulmak bilmez bir işçi, memlekette eşi emsali bulunmayan bir zurnacıydı. Orağı orakçıların başında gelir, zurnası en ihtiyarlara, en somurtkanlara bile hora teptirirdi.

Üstelik hiç gülmeden nükteler savurmasını bilen sert tavrı, hep çatık duran gür kaşlı çingene yüzü, yerinde yerleştirdiği şakalarıyla pek sevimliydi.

Adrian onu severdi. Kafadardılar. Ara sıra küçük kafadar, karışma kaba davranışı yüzünden büyüğüne çıkışırdı, ama büyüğü şu cevabı verirdi:

- Dur bakalım, evlen de ondan sonra laf söyle. Evli olmayan halden anlamaz. Ancak ondan sonra adamın akli başına gelir, iki, dört, on boğazı doyurmak ne demekmiş anlar, o zaman işte insan unutmak için içer, hıncını almak için de basar tokadı...

Bu cevaplar, Adrian'ı kandıramazdı: ne zaman dayı, yengesini dövecek olsa araya girerdi. Dimi'nin kendisine el kaldırmayacağı pek iyi bilirdi. Adam ablasının oğlunu kendi çocuklarından çok sever, onun her dediğini yapar, hatta ihtiyacı olmadığı hal de beraber çiş etmeğe gittiği bile olurdu. Küçüğün en büyük sevdası her zaman ve her yerde onun yanında bulunmaktı, hele bağı zarar veren ardıc kuşlarını vurmak için tüfeğini aldığı ya da bataklıkta saz kesmek için arabayı koştugu zamanlar birlikte gitmeye can atardı.

Ah! o Seret çayının ağzındaki geniş bataklıklarda geçirilen geceler hiç unutulur mu?

Dimi dayının saz kesmek için ruhsatnamesi yoktu. Bu ruhsat yılda yirmi ley'e mal olurdu, bu kadar parayı ödemeye gücü yetmiyordu. O yüzden

akşam karanlığında yola çıkar, ertesi sabah şafak sökmeden şehir pazarına varmış olurdu.

Adrian yeni bir sefer çıktığını ikindi vakti yapılan hazırlıklardan sezerdi: Atlara ilave yemi verilir, dinlenmeye bırakılırdı: sonra yol torbasına kocaman bir mamalığa, birkaç baş soğan ve tuz konurdu. içmek için de su dolu bir palaska vardı.

Ama saz kesmeye gidileceğinin en yanıltmaz işareti, dayının sırtına bir dilenci elbisesi geçirmesi, alınının buruşup yüzünün pek kaygılı bir hal alma sıydı. Çünkü bu maceranın nasıl sona ereceği bilinmezdi. Bu, bir hırsızlıktı, toprak sahibinin asla sürmemiş, ekmemiş olduğu bir şeyi çalmaktı: ara sıra sabahleyin pazarda olacak yerde adam kendini bo-yar'ın avlusunda bulur, atlarla arabaya el konmuş" olurdu. Atların bir kişnemesi bataklık korucusu

Türk'ün dikkatini çekti mi, tamamdı.

Bir akşam Dimi dayı ile Adrian, komşular gör meşin diye geç vakit yola çıkmışlardı. Bataklığa yed: kilometrelik yol vardı. Bir haziran gecesiydi, hava ılık, gök yıldızlıydı. Dayı, arabayı sürüyor, sigarasını tellendiriyor ve susuyordu, onun arkasında Adrian. kulaklarında ısıklık çalan rüzgârı dinliyor, ağzını açmıyordu.

Issızlık ülkesine varılınca atlar çözülerek arabaya bağlandı, yulafla dolu torbalar da başlarına geçirildi. Sonra Dimi, elinde bıçağıyla bataklığa daldı.

Eppey ilerlemek, dize kadar, hatta bele kadar suya girmek gerekirdi, çünkü kıyılarda hırsızlık pek göze çarpardı, ama dayı güçlü kuvvetli, gözüpek adamdı. En iyi sazlara erişmek ve pazarda dört ley kazanmak için her şeyi göze alırdı.

Giderken alçak sesle Adrian'a tembih etmişti:

- Atlara göz kulak ol, sabırsızlık gösterecek olurlarsa birer avuç yulaf daha at, İtele şu sağdaki deyyus hayvana... Hem uyuyayım deme sakın, soğuk alırsın.

Adrian uyusun ha? Olacak şey miydi bu! Hele dayı sırtını çevirip bir gözden kaybolsun, ondan sonra her şey onundu: atlar, araba, uçsuz bucaksız bataklık. Hatta rüzgâr ve ninenin dediği gibi "sayısız yıldızlarıyla gökyüzü bile onun olurdu.

O gece, sanki başlarına gelecek felaket içine doğmuş gibi, "amirlik etmek" hevesini hiç duymadı. Arabada ayakta durup dayının yol açmak için araladığı sekiz ayak boyundaki sazların kımıldanışından onun ilerlemesini gözleriyle izledi, sonra rahat durdu. Arada bir bu gece ziyaretinin uykularından uyandırıp ürküttüğü yabancı kaz ve ördekler iri kanatlarını çırparak havalanıyorlardı. Ay ışığında, Adrian, onları büyük bir heyecanla seyrediyordu: içinden onlara: Beni de alın aranız" diye sesleneceği geliyordu.

Yelin esintisiyle sazların fısıltısı duygularını öylesine okşardı ki, zaman ve mekândan habersin kaldığı olurdu. Parmağını kıpırdatmadan böyle saatlerce kalabilirdi, çünkü bu anları, küfürler ve bağrıışmalarla dolu her günkü hayatında bulamıyordu Bir baykuş uğursuz ötüşüyle sessizliği yırtacak oldu mu Adrian, bir uykudan uyandırılmış gibi hoplardı. Dimi gideli epey olmuştu. Adrian, gözlerini sazların tepelerinden ayırmıyordu. Dönüşte, dayının beraberinde sürükleyeceği demetler yüzünden sazlar daha çok eğilecekti. Bu hareket, pek uzaktan belirir, gitgide daha güçlenir, sonunda sağa sola bıçak sallayarak dayı görünürdü. O gece de böyle göründü, ama daha bu ilk seferden yorgun düşmüş, göğsüne kadar ıslanmış, fena halde terlemişti.

Demetlerle bıçağı elinden bırakarak:

- Of! Bu sefer anam ağladı, dedi. Sular yükselmiş, kolay toplanacak ne varsa "tırtıklamışlar," saza kesmek için cehennemin bir ucuna gitmek gerek!..

Oturdu, terini sildi, bir cigara sardı. Sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi söylendi:

Bu gece fazla kesemeyeceğini, olsa olsa üç ley'lik bir arabacık.

Sonra Adrian'a döndü:

- Ee, karnın acıkmadı mı? Gel bir lokma bir şey yiyelim.

Avuçları arasında bir soğan kırdı, tuzladı ve kuzu kızartması makamında yeğenine uzattı. Mamaliga ile birlikte bu soğan pek hoşlarına gitti. Plaskayı elden ele geçirdiler.

- Hayvanlar uslu durdular mı?

Adrian "Evet," cevabını verdi, "ama, sağdaki, yemini yemiyor, durmadan kulaklarını dikeyor."

- Musibet hayvan!

Bağ bıçağını aldı ve ikinci drum'a gitti. Drum diye koltuğunda iki demetle dönülen sefere denir. Akşam, pazar dönüşü şöyle derler:

On, on iki ya da on beş drumurî'lik yükümüz vardı.

"Bütün bunlar üç, dört ya da beş ley içindi, hesapsız zahmetler ve felaketler pahasınaydı. O gece de böyle oldu.

Altıncı drum'a gelmişlerdi. Dimi yeniden yola çıkmışken keskin bir kişnemeye yerinde, kalakaldı, Adrian iliklerine kadar titredi: dayısının.

öfkelerini bilirdi. Dayı, elleri boş, asık bir suratla göründü. Suçlu hayvana, sağdakine iyi bir baba edesiyle çıktı:

Ne o, gene ne var! Başıma işler açmaya niyetin yoktur herhalde... Ne eksiğin var?

Hayvana baktı, okşadı, giderken Adrian'a:

- Yanında dur..." dedi. "Canı sıkılıyor hayvanın... Gözünü ayırma ondan, aleme gülünç olmamak için daha birkaç demet getireyim, yola çıkarız..."

Ama sazlar arasında daha yeni kaybolmuştu ki, koşarak geri döndü, at yeniden kışnemişti.

- Canına yandığının hayvanı, kulaklarını yerim senin, demek öyle ha, al bakalım!..

Hayvanın üstüne atılarak karnına güm diye ses veren bir tekme indirdi. Zavallı hayvan can acısından titredi, uysal gözleriyle vurana bakmak için başını çevirdi. Adrian, göbeğine tekme yiyen kendi siymiş gibi titriyordu. Atı dövmemesi için dayısına yalvardı.

Köylü:

- Hayvanları koşalım, dedi, yapacak iş yok, bizi ele verecek: hay Allah kahretsin, gecemiz ziyan oldu!..

Yola koyuldular. Ortalık hâlâ karanlıktı. Daha bataklıktan bile çıkmadan huysuz hayvan arabayı çekmeye yanaşmadı, durup ayak diretti. Burnundan soluyup kulaklarını dikerek yerinde tepinmeye başladı. Dimi de düşünceye daldı.

Adrian sordu:

- Neden böyle yapıyor, dayı?

- Ağırda da ondan, çocuğum. Herhalde civar da bir kırsağın kokusunu almış olacak: yakınımızda kırsaklı bir köylü olsa gerek. Ah! bu gece işin sonu kötüye varacak!

Dimi dayı başını açarak üç defa istavroz çıkardı.

- Allah yardımcımız olsun!..

Sonra yan tarafına tükürdü:

- Tu, şeytan, defol uzaklara!..

Arabadan indi, aygın geminden tuttu, böylece biraz daha yürüdü: ansızın, bahtsız hayvan, efendisinin ellerinde arka arkaya iki defa kışnıyordu. Adamın saçları başında dimdik oldu, kan beynine sıçradı, önce yumruklarıyla, ayaklarıyla, sonra arabadan çıkardığı bir sopayla gelişigüzel vurmaya başladı.

Vuruşun kuvvetinden sopa ikiye bölündü.

At deliye döndü, öteki hayvan da. ürktü, ikisi birden gelişigüzel koşmaya başladılar. Yoldan çıkıp yoz bir tarlaya girdiler, dayı bir türlü hayvanlara hâkim olamıyordu. Aygır durmadan kışnıyor, arabayı bataklığa doğru sürüklüyordu. Dimi onu yola getirmeye çalışıyordu, ama

gücü yetmiyordu, elbiseleri paramparça, pantolonunun yansı koşarken kopup düşmüş, bitkin bir halde neredeyse hayvanların ayakları altında çığnenecekti.

O zaman korkunç bir şey oldu. Koşarken, Dim' bağ bıçağını aygırın karnına daldırdı ve olduğu yerde durdu. Bıçağın keskin yeri karnını boylu boyunca yardı. Hayvan, bağırsakları boşanarak, yıldırım vurmuşçasına yere yıkıldı.

Adrian bir çığlık attı ve sazların üzerinde kendini kaybetti.

Bir bağışma işiterek uyandı.

Şafağın ilk ışıklarıyla hafifçe aydınlanmış bir halde Dimi dayı ile bataklık korucusu, ayakta, bir kan gölü içinde, yayılmış bağırsakları arasında yatan hayvanın leşi yanında konuşuyorlardı.

Dayı diyordu ki:

- Hadi, Osman, halime acı, beni konağa götürme, görüyorsun ya, derdim zaten bana yeter. N'olursun Osman, bir iyilik yap.

Bir omuzda tüfeği, öbür omuzda heybesi, iri yarı Türk, yağız ve kıllı yüzü, zeki kara gözleriyle bu felaket görüntüsü karşısında kollarını kavuşturdu ve güç anlaşılır bir Romenceyle dedi ki:

- İyilik edem... Yok elimde iyilik edem, boyar zengindir, ne olur sanki... öyle, boyar zengindir ama Allah görmez.

Sonra karnı deşilmiş hayvana şaşkın gözlerle

bakarak köylünün yaralı yüreğine su serpen hükmünü verdi:

- Haydem, gidem, ama dili tutam!

Ve faciaya arkasını dönerek ağır adımlarla uzaklaştı.

Dimi kendisine bunca hizmetleri dokunmuş olan arkadaşını bıraktı, onun yerine arabaya kendini koştı ve saz demetlerini indirdikten sonra köyün yolunu tuttu.

Adrian, en iyi çocukluk dostundan, kanı kaynayan, gözleri ıslıl ıslıl yanan, dört tekerlekli barakasını küçümseyerek çeken, alımlı çalımli güzel atın dan yüreği parçalanarak ayrılıp bir cenaze arabasının peşinden gider gibi Dimi dayının arabasını izlemeye başladığı zaman, doğuda kızılbaşan ufkun üzerinde çoban yıldızı pırıl pırıl yanıyordu. Beş-on adım yürüdükten sonra, içinin acısına dayanama yarak, çimenler üstüne uzanmış hayvanın yanma döndü, bir daha açılmamak üzere kapanmış gözlerin üstüne atıldı, onları öptü, öptü, o kadar çok okşamış olduğu burnunu gözyaşlarıyla ıslattı.

Sonra, geri geri giderek aşağılık insanın "en soylu fethi" ile arasındaki uzaklığı yavaş yavaş çoğalttı: sonunda o facia yeri gözden kayboldu.

Cenaze arabası şimdi böğürtlenler, çalılar ve fundalarla kaplı bir kordan geçiyordu. Kurbağalar, bulbüller, kara tavuklar, ağustos böcekleri sabah uykusu içinde şarkılarını gevşetmeye başlamışlardı. Ama daha önce, onlar seslerini büsbütün kesmeden, isketeler, bildircinlar, sarıas-

malar, kesilen konsere yeniden başlar, çeşitli ve sevinçli cıvıltıları, Tanrıya övgülerle doldurdukları sabahın serin ve temiz havasında yıkanır. Gökte ve yerde hayat yeniden yoluna devam eder, yürekten kopma şarkılarını yükseltir ve herkesi mutlu olmaya çağırırken insanoglu geçtiği yerlere ölüm saçar, hayvandan daha kötü olurdu.

Dimi dayının yolu, ağabeyi zengin Angel dayının meyhanesi önünden geçiyordu. Dimi bitkin bir halde, bir kadeh atmak için durduğu zaman, Angel çoktan işine başlamış bulunuyordu. Taze yıkanıp arınmış, saçı sakalı özenle taranmış bir halde kollarını sıvamış: dükkânına çeki düzen vermeye çalışıyordu. Dimi dükkâna bir otomat gibi girdi. Gözleri uzağı iyi görmeyen Angel, kardeşine neşeli bir tavırla yaklaştı, ama Dimi'nin uçuk benzini, kanlı elbiselerini görünce irkildi:

- Ne yaptın, sersem?

Adrian, hıçkırarak meyhanecinin boynuna sarıldı:

- Öldürdü... Aygırı... öldürdü, dayı!..

Sıranın üstüne oturan köylü, gözlerini yere dikerek

- Evet, aygırı öldürdüm, dedi.

Angel çocuğu yere bıraktı, dediklerinin doğru olup olmadığına bakmak için dışarı fırladı; arabanın sağ koşumunu boş ve onun yanında tek başına kalan, mahzun boynunu bükmüş öteki hayvanı gördü.

Sapsarı bir yüz, sessiz bir halde ağır adımlarla döndü, bir kadeh rakı doldurdu ve kardeşiyle birlikte içti. öteki, olup bitenleri kısaca anlattı ve boğazı kısılarak ekledi:

- İşte böyle... Kısmet bu kadarmış. Böyle güzel bir hayvanı bir daha hiç ele geçiremem. Henüz yedi yaşındaydı.

Sonra kana bulanmış ellerine bakarak:

- Yaban marulu ve polenta ile karın doyurarak onu alabilmişim. Onu beğenerek almıştım... Lagar hayvanları sevmem...

Angel, elleri pantolonunun ceplerinde, iri yapısıyla doğruldu:

-Dimi! Bana bak! Sana benim atı veriyorum, hiç de lagar değildir... Hemen al onu!

Öteki, bitkin bir halde, gözleri hâlâ yere dikili, sıkılmış dişleri arasından inledi:

- İstemem atını, senin olsun...

Mert Angel bu cevabı bekliyordu. Hiçbir zaman yardımını kabul etmeyen Dimi, şimdi edecek değildi. Ama gene diretti:

- Hadi, dikkafalılık etme! Benimkini istemezsen, sana başka bir tane alayım.

- Paran senin olsun...

- Peki ne yapacaksın ya? Geçinmek için bir beygire daha ihtiyacın var.

Dimi, bitkin bir halde sönük bir sesle mırıldandı:

- Ne mi yapacağım? Peki, söyleyeyim sana: Tüfeğime domuz kurşunu dolduracağım; arabasının geçtiği tepe eteğindeki hendekte çiftlik sahibini bekleyeceğim, yakından böğrüne iki el boşaltacağım. Anladın mı ne yapacağımı?
- Sonra da zindanı boylayacaksın...
- Sonra da zindanı boylayacağım...

Türkçesi: Yaşar Nabi Nayır

Dokuz Keşiş

JAPON ÖYKÜSÜ

Genç Bay Kakiemon Osaka'lıymış, ama ailesi yoksullaşıp yalnız kalınca şansını başşehir Edo'da denemeye karar vermiş. Düşüncelerini hemen gerçekleştirmiş. Böylece ertesi gün Edo'ya doğru yola çıkmış.

Edo'ya varınca zengin bir tüccarın yanında iyi bir iş buluncaya kadar pazarda, evlerin çevresinde birkaç gün dolaşmış. Hesabı kuvvetliymiş, müşterilere karşı nazıkmış ve hırsızları kapıya atmasını iyi beceriyormuş. Kısa sürede tüccarın gözüne girmiş. Şans ona yeniden gülüyor gibiymiş. Bir gün acele bir iş için efendisinin evine gitmesi gerekmiş. Bahçede çiçek açmış ağaçların arasında dolaşan fevkalade güzel bir genç kız görmüş. Kız güzelliğiyle çiçekleri bile gölgede bırakıyormuş.

Kakiemon tanımadığı güzel kıza vuruluvermiş. Ama kızın efendisi zengin tüccarın kızı olduğunu öğrenince dünya başına yıkılmış. Tüccar kendisi gibi bir baldırı çıplağa kesinlikle kızını vermezmiş. Kakiemon üzüntüsünden eriyormuş. Şehrin zevklerinden kaçıyor. Arkadaşları işten çıkınca onu eğlenmeye çağırıyorlarmış ama boşuna! Buna karşın, efendisinin evine gitmek için fırsat kolluyormuş. Sık sık pekala bekleyebilecek haberler götürmek için günde birkaç kez eve koşuyormuş.

Genç kızın yakışıklı oğlanı fark etmesi uzun sürmemiş, onu beğenmiş. Bir süre sonra gizlice mektuplaşmışlar. Katı babayı nasıl razı edeceklerini düşünmeye başlamışlar. Sonunda, Kakiemon kızını istemek için Oran'ın babasını ziyaret etmeye karar vermiş.

Bu küstahlık karşısında zengin tüccar çok sinirlenmiş ve genç adamı bir güzel paylamış. "Bir hafta sonra nasıl geçinebileceğini bile bilmeyen senin gibi bir serseri gelmiş, kızımın evlenmek istiyor. Olacak şey mi bu! Başşehirin en zenginlerinin kızını istediklerini bilmiyor musun! Çekil git karşımdan, bir daha gözüme görünme."

Kakiemon mahvolmuş. Bu söz yağmuruna cevap verecek cesareti bile yokmuş.

Tüccar öfkesi biraz yatışınca daha sakin bir şekilde: "İyi bir işçinin değerini bildiğimi göstermek için, bu garip sözlerini unutmak isterim," demiş. "Yanımda çalışabilirsin ama şimdi gözüm görmesin seni." Kakiemon'u odadan kovmuş.

Oran bu katı kararı öğrenince ağlayıp sızlamaya başlamış. Bir türlü yatışmıyormuş. Babası Kakiemon'u görmesini de ya. saklamış. İki oda hizmetçisi kadın bir an yanından ayrılmıyormuş. Kakiemon'a gelince; onu türlü görevlerle ülkenin çeşitli yerlerine gönderiyormuş. O kadar ki gençler artık birbirlerine çekingen bir gülümseme bile gönderemiyorlarmış. Kakiemon kendisini işine vermiş, kazandığı her bakır parayı bir köşeye ayırıyormuş. Ama bu şekilde tüccarın kabul edebileceği kadar zengin bir damat olamayacağı besbelliymiş.

Oran üzüntüsünden yataklara düşmüş. Hiçbir doktor onu iyileştiremiyormuş. Günden güne soluyor, zayıflıyormuş. Kakiemon diyor, başka bir şey demiyormuş. Zengin tüccar ülkenin en iyi doktorlarını getirtmiş. Hepsisi de omuzlarını kaldırarak "Elimizden bir şey gelmez," demişler. "Bu fiziksel bir hastalık değil, gönül hastalığı. Genç kız iyileşmek istemezse, hastalığı daha da ağırlaşır."

Sonunda tüccar yavaş yavaş ödünler vermeye başlamış. Ya kızını yitirecek ya da Kakiemon'u damat olarak kabul edecekmiş; başka seçeneği yokmuş.

Kakiemon'u çağırtmış; "Damadım olmanı istemediğimi biliyorsun," demiş. "Ama kızım çok ağır hasta. Seninle evlenmek onu iyileştirebilir. Ama şunu iyi bilesin; parama sahip olamayacaksın. Kızımı varlıklı bir ailenin tek kızına yaraşır biçimde almak zorundasın. Bunu başaramazsan, o zaman..." Derin bir iç çekmiş.

Kakiemon hemen Osaka'ya gitmiş. Doğduğu şehrin yakınlarında terk edilmiş bir prens sarayı olduğunu hatırlamış. Perili olduğu için yıllardır kimse orada oturmuyormuş. Kakiemon hayaletlerden korkmuyormuş, korksa da Oran'ı karısı olarak görmek umudu bütün korkularını siliyormuş. Osaka'ya varınca prensin huzuruna kabul edilmek için izin istemiş. "Altesleri, sarayınızı birkaç günlüğüne bana vererseniz, hayaletlerden temizleyeceğime söz veriyorum."

"Sarayı neden istiyorsun?" diye sormuş prens.

Kakiemon düşünüy için saraya ihtiyacı olduğunu açıklamış. Edo'lu zengin tüccarın koşulunu anlatmış. Genç adamın inatçılığı prensin hoşuna gitmiş. Sarayı bir süre için vereceğini söylemiş.

"Sakin düşün sana hayaletleri unutturmasın!" diye gülererek takılmış.

Kakiemon Edo'ya dönmüş, hemen zengin tüccarın evine varmış. "Zengin bir tüccar kızı, bir burjuva olmasına karşın, kızınızı bir prens sarayında ağırlarsam, memnun olur musunuz?" demiş.

"Bir prens sarayında mı! Prens sarayına sen nasıl girebilirsin!" diye haykırarak şaşırarak tüccar.

"Orası beni ilgilendirir. Benim için asıl önemli olan, koşulunuzu yerine getirmem. Siz gelin alayını Osaka'ya gönderin. Kızınızı orada bekleyeceğim."

"Bu oğlанда iş var," demiş tüccar kendi kendine. "Aptal değil, üstelik yürekli de." Artık düğüne karşı çıkması için bir nedeni kalmamış.

Oran bütün olanlara karşın, sonunda Kakiemon'un karısı olacağını öğrenince canlanmış. Yeniden eski sağlığına kavuşmuş. İki gün sonra neşyle koşuyor, zıplıyormuş.

Düğün şenlikleri önce Edo'da yapılmış, arkasından gelin alayı Osaka'ya varmış. Orada da düğün şenlikleri bitince Kakiemon ve Oran kirisleri çürümüş, bahçesinde adam boyunda otlar bitmiş, terk edilmiş eski sarayda yalnız kalmışlar.

Artık sarayda oturuyorlarmış ama yemek bulma sıkıntıları sürüyormuş. Kakiemon balık satmaya başlamış. Yeterince para kazanması için çok uzaktaki pazara ulaşmak amacıyla gece yarısından önce yola çıkmak zorundaymış. Bu yüzden, Oran gece yarısından sonra sarayda yalnız kalıyormuş. Nasıl Kakiemon sırtında küfe, uzun ve yorucu yola aldırmiyorsa, Oran da sarayda hiç korkmadan kalıyormuş.

Yazgı sonunda kendilerini birleştirdiği için mutluymuşlar.

Kakiemon ve Oran uzun zaman sarayda yaşamışlar ama hiçbir şey olmamış. Kakiemon taze balık bulmak ve satmakla öylesine uğraşıyormuş ki sarayın perili olduğunu unutmuş. Oran da hayaletleri düşünmüyormuş. Bir gece, Kakiemon gittikten az sonra, uzun kara giysili üç keşişi birden karşısında görünce hiç de korkmamış. Her birinin elinde parlak bir ışık saçan kısa, kara mumlar varmış. Hiç gürültü çıkarmadan sarayın duvarlarından geçip Oran'ın karşısına geçmişler. Ağır ve sert adımlarla dans etmeye başlamışlar. Sabaha kadar Oranın yatağının çevresinde dans etmişler. Sonra arka arkaya Oran'ın üstünde bulunduğu hasıra yaklaşmış, parmaklarını dudaklarına götürerek kimselere bir şey söylememesi için onu korkutmuşlar. Bütün gece boyunca tek söz etmemişler.

Oran hiç sesini çıkarmadan cesaretle keşişlerin dansını seyretmiş. Sonra gözden kaybolunca rahatlayarak içini çekmiş. "Bunlar Kakiemon'un düğünden önce sözünü ettiği hayaletler olmalı. Bu gece olanları kimseye söylemememi istediler. Neden söyleyeyim ki! Kakiemon kaygılanacak. Beni sarayda yalnız bırakmak istemeyecek. Pazara balık götürmek zorunda. Sonra ne yer, içerez biz!"

Kakiemon eve dönünce Oran onu neşyle selamlamış, yemeğini vermiş ve yeniden pazara gitmesi gereken ana kadar onunla sohbet etmiş. Kakiemon gidince keşişler yine gelecekler mi diye korkuyla beklemiş. Bütün gece gözünü kapamamış. Ama bu kez gece sakin geçmiş.

Üçüncü gece, uzaktan ağır ağır yaklaşan ve duvarlardan geçerek saraya giren ışıklar fark etmiş. "Bunlar keşişler olmalı," demiş. Rahatlatıyormuş. Çünkü bir gece önce boşuna beklemek ona çok daha zor gelmiş.

Keşişler sessizce yaklaşmışlar. Bu kez gelenlerin giysileri beyazmış. Her birinin elinde beyaz, kalın bir mum varmış. Hiç konuşmadan sert hare-

ketlerle Oran'ın çevresinde dans etmeye başlamışlar. Yalnızca mumların titrek alevleri hareketlerinin gölgelerini duvara yansıtıyormuş. Şafakta keşişler yeniden arka arkaya Oran'a yaklaşmış, parmaklarını dudaklarına götürerek susması için işaret etmişler. Sonra, Oran'ın nereye gittiklerini anlamasına kalmadan gözden kaybolmuşlar. Uykusuz üç geceden sonra, genç kız o kadar yorgun düşmüş ki hemen uyumuş. Kakiemon'un kahkahasıyla uyanmış.

"Neredeyse öğle oldu, hâlâ uyuyorsun! Yoksa akşam bir şey mi oldu?"

Oran hemen kalkmış ve yemeği hazırlamış.

"Görüyorsun, karın ne kadar şımarık! Zavallı Kakiemon ağır balık küfesinin altında eziyet çekerken o uyuyor!" demiş kocasına.

Dördüncü gece sakın geçmiş. Gece yarısından sonra keşişler gelmemişler. Oran rahatça yatmış, sabaha kadar uyumuş. Beşinci gece üç ışık görünmüş, duvarlardan geçmiş. Işık iyice yaklaşınca Oran sarılar giyinmiş üç keşiş görmüş. Kukuleları yüzlerinin yarısını saklıyormuş. Ellerinde ışığı gözleri kamaştıran uzun, sarı mumlar taşıyorlarmış. Sarı keşişler de bütün gece boyunca Oran'ın yatağının çevresinde dans etmişler. Sabah olunca ellerini dudaklarına götürerek susması için onu korkutmuşlar.

Oran yedinci gece kimin görüneceğini merak ediyormuş. Kakiemon pazara gitmek üzere evden çıkar çıkmaz ışıkların dört bir yandan saraya doğru ilerlediğini görmüş. Ellerinde kısa, kara mumlarıyla üç kara keşiş güneyden, üç kalın, beyaz mum taşıyan üç beyaz keşiş batıdan, son olarak da parlak alevler saçan uzun mumlarıyla üç sarı keşiş doğudan yaklaşıyormuş. Gözlerini Oran'a dikerek ağır ağır ilerliyorlarmış. Sonra, genç kadının yatağının çevresinde ağır danslarına başlamışlar. Bu kez keşişlerin hepsi birlikte gelmiş.

Keşişler birden danslarına ara vermiş ve Oran'ın oturduğu hasırın önünde durmuşlar. Sarı keşişlerden biri kalın ve derinden gelen bir sesle: "Yüreklişin Oran," demiş. "Yedi gün boyunca hiçbir şey söylemedin. Bizimle yalnız kalmaktan da korkmadın. Ödül olarak sana kim olduğumuzu açıklayacağız. Dinle; bundan çok çok zaman önce, acımasız bir savaş ülkeyi yakıp yıkıyordu. O dönemde şimdiki prensin atası hazinelerini gizlice sarayına sakladı. Ama savaşta öldü. Sırrını mezara götürdü. Yüzyıllardan beri burada saklanıyoruz. İnsanlara bir yararımız dokunmuyor. Güçlerimiz olduğuna sevinemiyoruz. Birinin bizi dinlemesi gerekiyordu. Ama şimdiye kadar kime göründükse, kaçtı. Kimse senin kadar cesur çıkmadı."

O sözlerini bitirince kara keşişler Oranı bahçeye götürmüşler. Yaşlı bir kiraz ağacını gösterdikten sonra kaybolmuşlar. Arkasından beyaz keşişler sarayın eşiğini göstermiş ve kaybolmuş. Son olarak sarı keşişler Oran'ı kemerli bir mahzene götürmüş ve gözden kaybolmuş.

O müthiş geceden sonra, Oran yatmış ve Kakiemon dönünceye kadar deliksiz bir uyku çekmiş. Kakiemon artık öğleye kadar uyumayı alışkanlık haline getirdiğini söyleyerek ona takılmış. O zaman, Oran son yedi gecedir sarayda olanları anlatmış. Sarayda dolaşan hayaletlerin kim olduğunu açıklamak için birlikte prensin yanına gitmişler.

Prens keşişlerin gösterdiği yerleri kazdırmış, hazineleri bulmuş. Bahçedeki ağacın altında küpler dolusu bakır paralar, eşiğin altında torbalar dolusu gümüş paralar ve mahzende sandıklar dolusu altınlar duruyormuş.

Bilmediği hazinelere sahip olmanın sevinciyle prens, Kakiemon ve Oran'ı bol bol ödüllendirmiş. Zengin tüccar bir daha damadından utanmamış. Tersine kızım ona verdiği sevinmiyormuş. Oran, Kakiemon'a sık sık keşişlerin sert dansını taklit eder ve ikisi birlikte mutlulukla gülermiş.

Yoksulların Tanrısı

JAPON ÖYKÜSÜ

Osaka şehrinin hemen yakınlarındaki yıkık bir kulübede eskici Gohei yaşamış. Bütün varı yoğun kışın buz gibi karayelin deliklerinden üfürdüğü bu kulübeyle birkaç pırtıymış. Yaşamında giriştiği en küçük bir işi bile asla başaramamış. Belki çok ağır ve pısırik olduğundan, belki saflığı nedeniyle hep aldatıldığı için, başarısız olmuş. Kendisine bir kadın bulmayı bile başaramamış. Bu kadar şanssız bir çulsuzu hangi kadın koca olarak istermiş ki!

Bir kez daha yıl sonu yaklaşıyor. Gohei'nin elinde birkaç pırtı bile kalmamış. Ne yiyecek bir şeyi, ne ateş yakacak odunu varmış! Dondurucu rüzgâr kulübenin bütün deliklerinden üfürüyormuş. Çok geçmez kar yağacakmış. Bu yılbaşı neşeli olmayacakmış. Kendisine ziyafet çekmeyi düşünmüyormuş ama hiç olmazsa bu kadar üşümek için yakacak odunu olsaymış!

O zaman, aklına döşemenin tahtalarını söküp yakmak gelmiş. Isıtan alevlerin düşsel görüntüsüyle biraz canlanmış ve hemen işe koyulmuş. Kulübe zaten döküldüğü için tahtaları sökmekte zorluk çekmemiş. Birinci tahtayı sökmüş, İkincisini sökmeye hazırlanıyormuş ki birden durmuş. Düş gördüğünü sanarak gözlerini ovuşturmuş. İlk söktüğü tahtanın bıraktığı boşluktan kır saçlı bir baş ortaya çıkmış. Küçük bir yaşlı saklandığı yerden çıkmış. Boyu Gohei'nin beline geliyor. Toprak rengi yüzünü kışlaşmış saç ve sakalları çevreliyor. Üstünde yırtık pırtık gri giysiler, ayaklarında eskimiş rafya sandaletler varmış, omzundan gri, yırtık bir çanta sarkıyormuş.

Gohei'nin şaşkınlıktan ağzı açık kalmış. Ama yaşlı sakın bir sesle "Beni tanımaman garip! Uzun zamandan beri, döşemenin altında yaşıyorum. Hep senin yoldaşın olduğumu düşündüm. Belki hâlâ farkında değilsin, diye söylüyorum; ben Yoksullar Tanrı'sıyım. Evinde çok rahat ettim. Ama çoktandır yoksulluğun bana bile fazla geliyor. Ocağımı başıma yıktığına göre, kendime başka bir yer bulmalıyım. Yeni bir yıl başlıyor. Tam zamanıdır. Seni terk ediyorum diye, umarım bana küsmezsin. Ayrılmadan önce benimle içer misin?"

Kaygılanan Gohei susmuş, sonra sıklıkla "Tanrım, beni bağışlayın. Terbiyesizlik saymayın ama sizinle içemem; çünkü ikram edecek ne bir

damla pirinç rakısı, ne de bir başka şeyim var!" deyip üzüntüden ağlamaya başlamış.

Tanrı acıyarak başını eğmiş, sonra çantasını karıştırmaya başlamış.

"Bu kadar yoksul olacağını, Yılbaşı için bir damla şarabın bile olmadığını hiç düşünmezdim!" demiş. Çantasından bronz metelikler dizilmiş bir ip çıkarıp Göhei'ye uzatmış. "Al şu parayı, şehre git; bir şişe şarap, bir paket pirinç ve biraz da odun kömürü al," demiş.

Gohei çabucak dönmüş. Paranın artanıyla bir de balık almış. Sofraya oturmuşlar. Yemekten sonra, şarabı açmışlar, eski günleri anmışlar. Gohei yıllardan beri ilk kez böyle bir yıl sonu yemeği yemiş.

Şişe bitince Yoksullar Tanrısı "Aslında sen iyi ve sevimli bir adamsın," demiş. Ceninle hoş bir sohbetimiz oldu. Bu nedenle senin için bir şey yapmaya karar verdim. Yoksullukla baş edemiyorsun gibi görünüyor. Daha iyi günler görmeyi için, sana yardım etmek istiyorum. Şimdi sana söyleyeceklerimi iyi dinle. Gece yarısı, yeni yıl başlarken göğün dört kralı tapınağının önünde yerini al. Yeni yılı haber veren ilk çan sesiyle tapınağın önünden üç süvari geçecek. Birincisi sapsarı, İkincisi bembeyaz, üçüncüsü kapkara giyinmiş olacak. Üçünün de yüzü asık, sakın korkma. Cesaretle birincisine yaklaş. Atın dizginlerini yakala ve sımsıkı tut. Birincisinde başarılı olamazsan, diğer ikisinden birini yakalamaya çalışmalısın. Sakın dizginleri bırakma. Gerisini sonra göreceksin. Yaptıklarından pişmanlık duymayacaksın. Yaşamının geriye kalanı boyunca bir daha yoksulluk çekmeyeceksin."

Bu sözlerden sonra, Yoksullar Tanrısı izninizle deyip öyle çabuk kaybolmuş ki Gohei teşekkür bile edememiş. Şehrin merkezinde bulunan göğün dört kralı tapınağının önünde gece yarısından önce yerini almak için hemen yola çıkmış. Kar yağmaya başlamış ve Gohei tapınağın önünde vardığı zaman, her yer bembeyazmış. Ay bulutları aralıyor, soğuk ve heyecandan tir tir titreyen Gohei'nin beklediği boş alanı aydınlatıyormuş. Isınmak için ayaklarını yere vuruyor ve gece yarısının olmasını sabırsızlıkla bekliyormuş.

Sonunda, yeni yılı haber veren ilk çan işitilmiş. Aynı anda, Gohei uzaktan yaklaşan at seslerini işitmiş. Karanlıktan üç süvari çıkmış. Birincisi sarı bir aygıra binmiş, sarı ipekten bir giysisi, başında altın yaldızlı bir miğfer ve belinde sarı kını içinde uzun bir kılıç varmış. İkincisi beyaz şahane bir ata bini yormuş, değmemiş kar kadar beyaz giysileri ay ışığında göz alıyormuş. Buna karşılık sonuncusu karanlıkta zor seçiliyor, kara bir ata biniyormuş ve elbiseleri, hatta sakalı bile karaymış.

Üçünün de yüzleri öyle ürktüçüymüş ki Gohei ürpermiş, yerinden güçlkle kılmılamış. Daha ne olduğunu anlayamadan sarı süvari önünden geçip gitmiş. Beyaz süvari yaklaşıyormuş. O zaman, Gohei bütün cesaretini toplamış. Süvariye bakmamayı yeğlemiş, bütün dikkatini at

üstünde yoğunlaştırmış. Dizginleri yakalamak izin elini uzatmış. Ama at ürkmüş ve öyle kötü kişnemiş ki Gohei korkup elini geri çekmiş. İkinci süvari de geçmiş. Gohei iç çekmiş. Bir kez daha girişiminde başarısızlığa uğrayacakmış. Ama kendisini toparlamış. Kara atın yolunu kesmiş. Ellerini dizginlere uzatmış. At şaha kalkmış, kurtulmuş ve koyu karanlıkta kaybolmuş.

Gohei ağlamaklı olmuş. Artık ölünceye kadar yoksulluk içinde yaşayacakmış; üstelik kendisine yardım etmek isteyen Yoksullar Tanrısını da fena halde düş kırıklığına uğratmış. Ama birden, yeniden at sesleri fark etmiş. Dördüncü bir süvarinin yaklaştığını görmüş. Yoksa yanlış mı hesaplamış! Ya da hayal mi görmüş! Gerçek süvariler, yoksa şimdi mi geliyormuş! Cesaretle yolun ortasında durmuş ve dizginleri sımsıkı yakalamış. Bu kez at karşı bile koymamış. Başını kaldırıncı atın gri olduğunu, süvarinin de Yoksullar Tanrısından başka biri olmadığını görmüş.

"Gohei Gohei, seninle işimiz var!" demiş Yoksullar Tanrısı. "Sana üç süvariden birini yakalamanı ve bırakmammanı söylemiştim. Onlar para Tanrılarıydılar. Birincisi altın paralar, İkincisi gümüş paralar, siyah olan üçüncüsü bronz paralar tanrısıydı. Birincisini yakalasaydın, yaşamının sonuna kadar yetecek altının olurdu, zengin olurdun. Hiç olmazsa öteki ikisinden birini yakalasaydın. Bir kez daha her şeyi karıştırdın. Tuttun, beni, Yoksullar Tanrısını yakaladın. Yine de seni terk etmeye kararlıyım. Ama sana bir kez daha yardım etmek istiyorum. Bir kere daha şansını dene. Ama daha dikkatli ol. Sana bundan başka yardımın olmayacak. Haydi, şimdi bırak beni."

Gohei dizginleri bırakınca at da süvari de ortadan kaybolmuş. Tanrı'nın azarlamasına çok üzülmüş ama Gohei hâlâ umutluymuş. Çünkü her şey bitmemiş. Yeni yılın ilk günü boyunca akşamı düşünmüş. Sarı atı yakalamaya, at bütün gücüyle çırpırsa da hiçbir şekilde onu bırakmamaya karar vermiş.

Akşam olunca yeniden göğün dört kralı tapmağının önüne varmış. Kar erimiş, her yer çamur içindeymiş. Yine de hava sıcak değilmiş. Sabırsızlanan Gohei tapınağın önüne gece yarısı olmadan geldiği için, soğuktan buz kesmiş. Ay bulutların arasından çıkarken sonunda gece yarısını haber veren çan sesleri işitilmiş. O anda süvariler görünmüşler. Gohei bacıklarını açarak sarı süvarinin yolunu kesmiş. Bütün cesaretini toplayıp atın üzerine atılmış. Ama at şahlanmış, bir sıçrayışta Gohei'nin üstünden atlamış. Cesaretinden hiçbir şey kaybetmeyen Gohei "Yaldızlı süvariye yakalayamadıysa, gümüşlü süvariye yakalarım," demiş kendi kendine. Dizginleri yakalamış. Ama at birden hızlanmış, dizginler Gohei'nin ellerinden kurtulmuş. Gümüşlü süvari de karanlıkta kaybolmuş. Gözlerine yaşlar dolan Gohei'nin umutları eriyormuş. Ama geride kara süvari, bronz metelikler Tanrısı varmış. O zaman, Gohei var gücüyle dizginlere

asılmış, gözlerini kapatmış. Atın bütün direnmelerine karşın, onu bırakmamış. Gittikçe atın direnmesi azalmış. Gohei sonunda gözlerini açtığı zaman, kara süvari gitmiş. Ama dizginlerin yerine, elinde bronz meteliklerle dolu kocaman bir kese tutuyormuş. O anda, gri at geçmiş. Yoksullar Tanrısı Gohei'ye dostça el sallamış ve üç para Tanrısını izlemiş. Sevinen Gohei evine gitmiş. Zengin olmamış ama her zaman bronz metelikleri olmuş. Yavaş yavaş kulübesini onarmış. Artık eskisi kadar yoksul olmadığı için, bir kadın da bulmuş. Böylece ölene kadar mutlu yaşamış.

Eveline

JAMES JOYCE

Akşamın bulvarı istila edişini seyrederek pencere önünde oturuyordu kadın. Başı pencerenin perdelerine doğru eğilmişti ve burun delikleri tozlu kretonun kokusuydu. Yorgundu.

Birkaç insan geçti. Sonuncu evin dışındaki adam evinin yoluna doğru yürüdü, kadın, adamın beton kaldırım boyunca çatırdayan ve devamında yeni kırmızı evden önceki cüruf patıkada çıtırdayan ayak seslerini duydu. Bir zamanlar orada bir arazi vardı: Diğer insanların çocuklarıyla her gece oyunlar oynadıkları. Daha sonra Belfast'lı bir adam araziyi satın aldı ve oraya evler inşa etti - diğerlerinininki gibi kahverengi küçük evlerden değildi buradaki evler, şaşıla tuğlalardan örülmüş ve parlak çatıları olan evlerdi. Bulvarın çocukları bu arazide birlikte oynarlardı-Devine'ler, Water'lar, Dunn'lar, küçük topal Keogh ve onun kardeşleri. Ernest, her nasılsa, hiçbir zaman oyun oynamadı, fazlasıyla büyüktü. Keogh'un babası onları sık sık arazinin dışında karaçalı sopasıyla avlardı fakat küçük topal Keogh genellikle saklanırdı ve babasının geldiğini gördüğünde bağırıp haber verirdi geleni. Onlar yine de ziyadesiyle mutlu görünürlerdi o zamanlar. Babası çok da kötü bir adam değildi o günlerde, bunun yanı sıra annesi de hâlâ hayattaydı. Bu çok uzun zaman önceydi; o ve kardeşleri her biri büyüdü, anneleri öldü. Tizzie Dunn da öldü ve Water'lar İngiltere'ye geri döndü. Her şey değişiyor. Şimdi o da diğerleri gibi evini bırakarak uzaklara gidecekti.

Ev! Yıllarca haftada bir tozunu aldığı o tanıdık tüm eşyaları inceleyerek odaya bakındı ve tüm o tozun nereden çıkıp geldiğini merak etti. Hiçbir zaman ayrılacaklarını hayal etmediği bu tanıdık eşyaların hiçbirini tekrar görmeyecekti belki de. Ve o kadar yıl boyunca Kutsal Margaret Mary Alacoque'nin vaat ettiği sözlerin renkli baskısının yanında ve bozuk küçük orgun üzerinde duvarda asılı duran sararmış fotoğraftaki rahibin adını henüz öğrenememişti. Babasının okul arkadaşıydı. Fotoğrafı ne zaman bir misafire gösterse, babası birkaç rasgele sözcükle geçiştirirdi:

"Şu an Melbourne'de."

Gitmeye ve evini bırakmaya razı olmuştu. Akıllıca bir karar mıydı bu? Bu sorunun her yönünü tartmaya çalıştı. Burada, barınacağı bir evi ve yiyeceği vardı; sahip oldukları bunlardı, tüm hayatı ona dairdi. Elbette hem evde hem de işte çalışması gerekiyordu. Bir sevgiliyle kaçtığını öğrendiklerinde Stores'taki iş arkadaşları ne diyecekti onun için? "Tam bir

aptalmış." Derlerdi belki ve boşalan yeri bir ilanla doldurulabilecekti. Bayan Gavan mutlu olacaktı. Her zaman kendi içinde bir üstünlük havası vardı, özellikle de insanlar onu dinlediği zaman.

"Bayan Hill, bu hanımefendilerin beklediğini görmüyor musunuz?"

"Acele edin Bayan Hill lütfen."

Stores'tan gözyaşları içinde ağlayarak ayrılmayacaktı.

Fakat yeni evinde bilinmeyen uzak bir ülkede, bunun gibi olmayacaktı. O zaman evli olacaktı; o, Eveline. İnsanlar saygılı davranacaklardı ona ayrıca. Annesine davranıldığı gibi davranılmayacaktı. Hatta şu an bile, daha on dokuz yaşını yeni doldurmuş olmasına rağmen, bazen babasının şiddetinin tehlikesi altında hissetti kendini. Çarpıntılarına sebep olanın bu olduğunu biliyordu. Onlar büyürken, babaları Harry ve Ernest için çabaladığı gibi onun için hiç çabalamamıştı. Çünkü o bir kızdı, fakat son dönemlerde babası onu tehdit etmeye başlamıştı ve yapacağı her şeyin yalnızca ölen annesinin hatırı için olduğunu söylemişti. Ve hayır, onu koruyacak hiç kimsesi yoktu. Ernest ölmüştü ve Harry de kilisenin dekorasyon işindeydi, hemen hemen her zaman ülkenin aşağı kısımlarında bir yerlerdeydi. Üstelik, cumartesi gecelerinin daimi para didişi onu kelimelerle anlatılamayacak kadar usandırmaya başlamıştı. Tüm maaşını yani yedi şilini veriyordu ve Harry de yapabildiği kadarıyla her zaman para gönderiyordu fakat mesele babasından hiç para alamıyor olmasıydı. Babası, parayı har vurup harman savurduğunu, kafasız olduğunu, zorluklarla kazanılmış parasını ona sokaklarda veya boş yere harcaması için vermeyeceğini söylüyordu. Bu yüzden genellikle babası Cumartesi geceleri epey kötüydü. Sonunda babası parayı ona verecekti ama Pazar akşamı için ona yemek ısmarlamak gibi bir niyetinin olup olmayacağını da soracaktı. Daha sonra olabildiğince hızlı bir şekilde dışarıya çıktı ve market alışverişini yaptı, erzakla yüklü, eve geç saatte dönerken siyah deri cüzdanını sıkıca tutuyordu ve yolundaki kalabalığı dirsekleyerek ilerliyordu. Evi bir arada tutmak ve onun sorumluluğuna bırakılan iki küçük çocuğun yemeklerini düzenli yemeleri ve okula düzenli gitmelerini sağlamak için elinden geleni yapıyordu. Zor bir işti, zor bir hayattı fakat şimdi o bu hayatı bırakmak üzereyken tümüyle nahos bir hayatmış gibi bulmadı bu hayatını.

Frank'le yeni bir hayatı keşfetmek üzereydi. O çok nazik, mert, candan biriydi. Frank'le, Buenos Aires'te onları bekleyen evinde yaşamak ve karısı olmak için bir gece vapuruyla gidecekti. Bir anda onu ilk gördüğü zamanı anımsadı, ne iyi! Frank Eveline'in önceden de bildiği ana yolun üzerindeki bir evde konaklıyordu. Birkaç hafta önceydi. Bahçede dikiliyordu, kasketi kafasında geriye doğru düşmüştü ve saçları bronz yüzüne doğru yuvarlanmıştı. Daha sonra birbirlerini tanımaya başladılar. Frank her akşam Stores'un dışında onunla buluşur ve evine bırakırdı. Onu

Bohemian Girl oyununa götürmüştü ve kendini gururlanmış hissetmişti tiyatro salonunun alışık olmadığı bir bölümüne onunla oturduğunda. Müziğe müthiş bir biçimde düşkünlü Frank ve az da olsa şarkı söyleyebilirdi. İnsanlar birbirlerine kur yaptıklarını biliyorlardı ve Frank bir kızın denizciye âşık olduğu şarkıyı söylediğinde, her zaman kendini hoş bir şekilde sersemlemiş hissedirdi. "Poppens" diye seslenirdi Eveline'e şakayla karışık. İlk önce bir sevgiliye sahip olmak ona heyecan veriyordu, ama sonradan ondan hoşlanmaya başladı. Frank'in uzak ülkelerle ilgili hikâyeleri vardı. Kanada'ya giden Allan Line'a ait bir gemide ayda bir sterline miço olarak çalışmaya başlamıştı. Bulunduğu gemilerin ve farklı görevlerin isimlerini, anlamlarını anlattı. Macellan Boğazı'ndan geçtiklerini ve korkunç Patagonyalılarla ilgili hikâyeler anlattı ona. Buenos Aires'te dört ayağının üstüne düştüğünü ve bu yaşlı ülkeye sadece bir tatil için uğradığını söyledi. Elbette, Eveline'in babası ilişkilerini öğrendi ve Frank'e herhangi bir şey söylemesini yasakladı.

"Bilirim bu deniz delikanlılarını," derdi babası.

Bir gün babası Frank'le kavga etmişti ve bundan sonra sevgilisiyle gizlice buluşmak zorunda kalmıştı.

Akşam bulvarda derinleşmişti. Kucağındaki iki beyaz düşünce belirsizlikle bütünleşmişti. Bir tanesi Harry'di, öteki ise babasıydı. Ernest gözde-siydi ama Harry'yi de severdi. Babası gitgide yaşlanıyordu, farkındaydı; özleyecekti Eveline'i. Bazen çok hoş olabiliyordu yaşlı adam. Çok uzun zaman önce değildi bu, bir gün yatak döşek hastalandığında, babası ona hayalet hikâyeleri okumuştı ve ateşte ekmek kızartmıştı. Başka bir günde, anneleri henüz hayattayken, hep birlikte Howth Tepesi'ne pikniğe gitmişlerdi. Babasının sırf onları güldürmek için annesinin şapkasını taktığını anımsıyordu.

Zamanı tükeniyordu ama pencerenin önünde oturmaya devam ediyordu kafası pencerenin perdelerine dayalı tozlu kretonun kokusunu solurken. Bulvarın aşağısında çalan laternanın sesini duyabiliyordu. Çalan *Strange* parçasını biliyordu. Annesine verdiği sözü hatırlattığı için karanlık gelmeliydi ona. Verdiği söz; yapabildiği sürece evi bir arada tutmaktı. Annesinin hastalığının son gecesini hatırladı sonra. Koridorun diğer tarafındaki kapalı, karanlık odadaydı yine ve dışarıdan Italy'nin hüznünlü ezgisi duyuluyordu. Sonra laternayı çalan adama altı peni verildi ve gitmesi emredildi. Ardından babasının kasıla kasıla yürürken şöyle söylediğini anımsadı:

"Lanet olası İtalyanlar! Buraya da geldiler!"

Annesinin acması hayatının hassas varoluşunda serilen büyüü derinlemesine düşündüğünde, son delilikte olağan hayatı, kapanışı uğruna harcamıştı. Annesinin aptalca bir ısrarla sürekli söylediği kelimeler tekrar kulaklarında yankılanınca ürperdi:

"Derevaun Seraun! Derevaun Seraun!" (Keyfin sonu ıstıraptır.)

Eveline bir korku dürtüsünün içinde kalakaldı. Kaçmak! Kaçıp kurtulmalıydı! Frank onu kurtaracaktı. Ona hayat verecekti, belki aşk da. Fakat o yaşamak istiyordu. Neden mutsuz olması gerekiyordu? Mutlu olmaya hakkı vardı. Frank onu kollarına alacaktı, saracaktı kollarıyla. Onu kurtaracaktı.

North Wall'deki istasyonda salınan kalabalığın arasında dikiliyordu. Frank elini tuttu ve yolculuk ile ilgili tekrar ve tekrar bir şeyler anlattı, anlattıklarını ezberlemişti. İstasyon kahverengi bavullu askerlerle doluydu. Limanın geniş kapılarından geçerken ışıklandırılmış lomberleriyle iskele duvarının yanında uzanan vapurun kasvetli kütesinin anlık bir görüntüsünü yakaladı. Frank'ın söylediği hiçbir şeyi yanıtlamadı. Hayret verici endişesinin dışında yanaklarının solgun ve soğuk olduğunu hissetti, Tanrı'ya onu yönlendirmesi ve yapması gerekeni göstermesi için dua etti. Vapur uzun ve mahzun bir ıslık çaldı sisler içinde. Eğer giderse; yarın Frank'le birlikte, Buenos Aires'e doğru salınan vapurda, deniz üstünde olacaktı. Yerleri önceden ayırılmıştı. Frank'ın onun için tüm yaptıklarından sonra, yine de geri çekilebilir miydi? Endişesi, vücudunda bir tikslenme, bir bulantı uyandırdı ve dudaklarını kıpırdatmaya devam etti hararetleli yakarışı için.

Yüreğinde bir zil çınladı. Elini tuttuğunu hissetti ve:

"Hadi!" dedi.

Dünyanın tüm dalgaları yuvarlandı yüreğinde. Frank o dalgaların içine çekiyordu onu. Suda boğacaktı onu. Demir tırabzanları iki eliyle kavradı.

"Hadi!" dedi tekrar Frank.

Hayır! Hayır! Hayır! Bu imkânsızdı. Elleri öfkeyle demire sıkıca tutundu. Dalgaların arasına acı bir haykırış gönderdi.

"Eveline! Evvy! Diye seslendi.

Bariyerlerin ardından koşturdu ve peşinden gelmesini söyledi. Devam etmesi söylenmişti Frank'e ama o hâlâ Eveline'e sesleniyordu. Çaresiz bir hayvan gibi solgun ve uysal yüzünü ona doğru çevirdi Eveline. Gözlerinde ne aşkın, ne vedanın ne tanımanın hiçbir belirtisi yoktu.

Türkçesi: Selda Genç

Akademi için Bir Rapor

FRANZ KAFKA

Saygıdeğer Akademi Üyeleri!

Geçmişteki maymun yaşamıma ilişkin bir rapor hazırlayıp akademiye sunmaya çağırmakla bana şeref veriyorsunuz. Ne yazık ki, çağrınıza uyamayacağım. Maymun yaşamım neredeyse beş yıl geride kaldı. Belki takvime göre kısa, ama bu zamanı dolu dizgin geride bırakan benim için alabildiğine uzun bir süre. Gerçi yer yer seçkin insanların, öğütlerin, alkışların ve orkestra müziğinin eşliğinde geçti bu süre, ama gerçekte yalnızdım, çünkü bütün eşlikçiler beni izlemek için manejin çok gerisinde duruyordu.

Kökenime ve gençlik anılarıma bağlı kalacağım diye diretseydim, böyle bir başarıya ulaşamazdım. Özellikle her türlü inattan vazgeçmeyi, kendimi uymakla yükümlü kıldığım en yüce buyruk edindim: ben, özgür maymun, bu boyunduruk altına girmeye razı oldum. Ama bu da anılarımın kapılarının bana giderek daha çok kapanmasına yol açtı. İlkin, insanlar istese, göğün yerin üzerinde oluşturduğu o kocaman kapıdan çıkıp geldiğim yere geri dönebilecekken, söz konusu kapı, kırbaçlanıp hızlandırılan gelişimim ilerledikçe alçalıp daraldı, insanların dünyasında kendimi daha rahat ve daha tutsak hissetmeye başladım: geçmiş yaşamımdan esip duran fırtına yatıştı: bugün topuklarımı serinleten bir esintiden başka şey değil artık: esintinin geldiği ve benim de bir vakit gelmiş olduğum kapı öylesine küçüldü ki, gücüm ve iradem elverip gerisin geri oraya kadar varabilsem bile, postum yüzülmeden geçemezdim içinden. Açık konuşayım ki, böyle şeyleri simgelerle anlatmayı yeğlesem de, açıkça konuşayım ki, maymunluğunuz, eğer buna benzer bir şeyi geride bıraktınızsa beyler, benimkinden uzak olamaz size. Topuklarımın gıdıklanmasına gelince: Küçük şempanzeden büyük Akhilleus'a kadar bu yeryüzünde gezip dolaşan her yaratığın gıdıklanır topuğu.

Ama yine de çok dar sınırlar içinde arzunuzu yerine getirebilir, hatta bunu büyük bir zevkle yapmak isterim. Öğrendiğim ilk şey toka etmektir: toka etmek bir açık yürekliliği belirtir: kariyerimin doruğunda bulunduğum şu sıra, varsın o ilk tokaya açık yürekli itiraflar da katılsın. Gerçi akademi için önemli bir yenilik getirmeyecek söyleyeceklerim, benden beklenenlerin ve ne kadar istesem de size söyleyemeyeceklerimin hayli gerisinde kalacak, ama olsun, eski bir maymunun hangi yolu izleyerek

insanların dünyasına ayak atıp orada kök saldığını ortaya koyabilir. Ancak, şimdi söyleyeceğim önemsiz şeyleri bile, kendi konumumdan tamamen emin olmasam ve uygar dünyanın tüm büyük varyete sahnelelerinde sarsılmaz bir yeri elimde bulundurmasam, elbet söyleyemezdim:

Yurdum Altın Sahili'dir. Nasıl yakalandığım konusunda, başkalarının raporlarına dayanmak zorundayım. Hagenbeck firmasından bir avcı grubu sırası gelmişken şunu da söyleyeyim ki, o zamandan beri söz konusu grubun başkanıyla az kırmızı şarap şişesi boşaltmadık sahildeki ağaçlıkta pusuya yatmış beklerken, akşam üstü soydaşlarımdan bir sürünün arasına katılarak su içmek için sahile indim. Derken ateş edildi, içimizden bir ben vuruldum: iki kurşun yemiştım. Biri yanağımdan: bunun açtığı yara hafıftı, ama geride kocaman ve kırmızı bir yara izi bıraktı, düpedüz bir maymunun uydurduğu, hiç de yakışık almayan o iğrenç Rot Peter adını kazandırdı bana: sanki geçenlerde kuyruğu titreten, daha önce sağda solda kendine biraz bir ün sağlamış talimli maymun Peter'den beni yalnızca yanağımdaki leke ayırıyormuş gibi. Hani arada söylüyorum bunu.

İkinci kurşun, kalçamın altında bir yere isabet etmişti. Açtığı yara ağrıdı, şimdi bile biraz topallamam bu yüzdendir. Geçenlerde, gazetelerde bana veriştirip duran o binlerce kişiliksiz adamdan birinin bir yazısında okudum: Benim maymun doğam henüz tümüyle alt edilmemiş, bunun kanıtı da beni ziyarete gelen kimselere söz konusu kurşunun girdiği yeri göstermek için pantolonumu sıyırmaya can atmamış. Hani silahı doğrultacak, herifin o yazıyı yazan elinin parmaklarını bir bir havaya uçuracaksın. Ben, ben canımın istediği kimsenin önünde sıyırrım pantolonumu: görülüp görüleceği bakımlı bir post ve bir yara izi burada belli bir amaç için belli bir sözcük seçelim ki, yanlış anlaşılmasın, hain bir kurşundan kalan bir yara izi olacaktır. Her şey ortada, saklanıp gizlenecek bir şey yok: gerçek söz konusu olunca, yüce ruhlu herkes aşırı nezaketi bir kenara bırakır. Oysa söz konusu yazar ziyaretçiler önünde pantolonunu sıyırsa, kuşkusuz başka türlü olur durum ve böyle bir şeye kalkışmazsa doğrusu akıllılık eder. İyi ama, o zaman da kibarlık taslayıp benim başımı ağrıtmassın. Kurşunları yedikten sonra işte bundan ötesini kendim anımsayabiliyorum Hagenbeck firmasına ait geminin ambarında bir kafes içinde gözlerimi açtım. Öyle dört tarafı parmaklıklı bir kafes değildi bu: bir sandığa tutturulmuş üç duvarı vardı sadece, sandığın kendisi dördüncü duvarı oluşturuyordu. Kafes ayakta durabilmek için fazla alçak, oturmak için fazla dardı. Bu yüzden, sürekli titreyip duran bacaklarımı karnıma çekip yere çömüyordum: öyle ki ilk zamanlar belki kimseyi görmemek ve hep karanlıkta kalmak istediğimden yüzümü sandıktan yana çeviriyor, parmaklığın çubuklarının sırtıma battığını hissediyordum. Vahşi hayvanların başlangıçta böyle muhafaza edilmesini ya-

rarlı görürler, ki bunun insanlar açısından gerçekten yerinde bir önlem olduğunu ben de şimdi, edindiğim deneyimlerden sonra yadsıyamaya-
cağım.

Ama o zaman böyle bir şeyi düşünmüyordum. Hayatımda ilk kez bir çıkış yolu bulamaz duruma düşmüştüm: hiç değilse doğruca önümde uzanan bir yol göremiyordum. Tam karşımdaydı sandık, sıkıca yan yana dizilmiş tahtalarıyla. Tahtalar arasında yukarıdan aşağı inen aralıklar vardı gerçi ve ilk keşfettiğimde mutlu bir ulumayla bunları selamlayacak kadar akılsızlık etmişim, çünkü aralıklar kuyruğumu sokmaya bile el-vermiyor, bütün maymun gücümü kullansam da genişletilecek gibi görünmüyordu. Bana sonradan söylediklerine bakılırsa, alışılmadık ölçüde az gürültü patırtı yapmışım: buradan da, benim ya çok geçmeden kuyruğu titreteceğim ya da, ilk nazık dönemi atlattım mı, talim ve terbiyeye pek yatkın bir hayvana dönüşeceğim sonucunu çıkarmışlar. Ve atlattım bu dönemi. Boğuk boğuk hıçkırımlar, canım yanarak pirenemeler, bir Hindistan cevizini bezginlikle yalamalar, kafamla sandık duvarını döv-meler, yanıma biri yaklaştı mı dilimi çıkarmalar: işte yeni yaşamımdaki ilk uğraşılardı bunlar. Ama hepsinde de içimi bir tek duygu kaplamıştı: Bir çıkış yolunun olmayışı. Kuşkusuz o zamanlar maymun olarak hisset-tiklerimi şimdi ancak insan sözleriyle anlatabilecek, yani doğru dürüst dile getiremeyeceğim. Ama gerilerde kalmış maymun yaşamımın gerçe-ğine artık ulaşamasam da, bu gerçeğin hiç değilse anlattıklarım doğrultu-sunda olduğuna kuşku yok.

O zamana kadar bir sürü çıkış yolum olmuştu hep, oysa artık bir tek çıkış yolunun bile sözü edilemezdi. Köşeye kısıtılmışım. Beni tutup bir yere çivileseler, özgürlüğüm bundan çok kısıtlanamazdı. Neden mi? Ayak parmaklarının arasındaki eti tırnaklarıyla kaşıya kaşıya yırtıp par-çalasan, nedenini bulamazsın. Seni adeta iki parçaya ayıracak kadar sıkıca parmaklık çubuklarına bastırsan sırtını, nedenini bulamazsın. Bir çıkış yolum yoktu, ama ele geçirmem gerekiyordu böyle bir yolu, onsuz yaşayamazdım. Boyuna bu sandık duvar önünde, kesinlikle kuyruğu titretip giderdim bir gün. Ama Hagenbeck firmasında da maymunların yeri sandık duvardır. Madem öyle, ben de maymunluktan vazgeçtim. İşte size karnımdan yumurtlamış olacağım parlak ve güzel büzüşünce: maymunlar karınlarıyla düşünür. Benim çıkış yoluyla demek istediğim şeyin, doğru dürüst anlaşılamamasından korkuyorum. En alışılmış ve en geniş anlamıyla kullanıyorum bu sözcüğü. Bilerek özgürlük demiyorum. Dört bir yana açılan özgürlüğün o yüce duygusu değil benim burada söylemek istediğim. Maymunken belki yabancı değildi bana bu duygu, ayrıca bunun özlemini duyan insanlar da tanıdım. Ama kendi payıma, ne o zaman ne de bugün istemedim özgürlüğü. Söz arasında şunu da söyleyeyim ki, özgürlük diyerek pek çok kez insanlar birbirini aldatıyor.

Nasıl ki özgürlük en yüce duygulardan sayılıyorsa, bunun yol açtığı aldanışlar da en yüce aldanışlardan sayılıyor. Çok vakit varyetelerde sıram gelip sahneye çıkmadan, bir sanatçı çiftin tavandaki trapezlerde çalıştığını, boşlukta ileri geri sallanıp birbirlerinin kollarına atıldığını, birinin ötekini dişleriyle saçlarından tutup taşıdığını gördüm. "Bu da insan özgürlüğü işte!" diye geçirirdim içimden, "Ne kendini beğenmiş hareketler." Kutsal doğanın alaya alınması! Maymunların bu manzara karşısındaki kahkahalarına dayanıp yıkılmayacak bir yapı yoktur doğrusu. Hayır, özgürlük değildi benim istediğim, yalnızca bir çıkış yoluydu: sağa mı olur, sola mı, nereye olursa: başka bir istek üzerinde durmuyordum, ama çıkış yolu bir aldanıştan başka şey değilmiş, kabulümdü. İstedğim şey büyük sayılmazdı, yaşayacağım düş kırıklığı da ondan büyük olmayacaktı. İlerlemeli, ilerlemeliydim! Kollar havaya kalkık, bir sandık duvara sıkıştırılmış durmamalıydım.

Bugün açıkça görüyorum: büyük bir iç huzuruna kavuşmadım mı, kuruluş yoktu benim için. Belki de gerçekten şu andaki durumumu, gemideki ilk günlerin ardından içimi dolduran huzura, bu huzuru da sanırım gemideki adamlara borçluydum. Her şeye karşın iyi kimselerdi. O vakitler yarı uykularımda yankılanan ağır ayak seslerini, bugün bile zevkle anımsıyorum. Her şeyi son derece ağırdan almak gibi bir huyları vardı. İçlerinden biri gözlerini ovmağa istese, sanki bir ağırlık kaldırıyormuş gibi kaldırırdı elini. Kaba, ama candan şakaları vardı. Gülüşlerine her vakit kötü kötü çınlayan, ama pek önem taşımayan bir öksürük karışırdı. Ağızlarında hep tükürüp atacak bir şey bulunur, nereye tükürdüklerini umursamazlardı. Pirelerimin üzerlerine sıçradığından yakınıyor, ama bundan dolayı bana asla gerçekten kızmazlardı. Postumda pirelerin yetiştiğini, pirelerinse zıplayıp sıçrayan yaratıklar olduğunu bilirlerdi, bir kez benimsemişlerdi bunu. Boş vakitlerinde bazıları çevremde bir yarım daire yapıp otururdu: birbirleriyle pek konuşmaz, kuğurdar gibi sesler çıkarır, sandıkların üzerine uzanarak pipo içer, en ufak bir hareket yapmaya göreyim, elleriyle dizlerine vururlardı: bazen içlerinden biri bir değnek alır, hoşlanacağım yerlerimden beni gıdıklardı. Bugün aynı gemiyle bir yolculuk yapmaya çağılırsam, çağrıyı elbet geri çevirirdim, ama kesinlikle bildiğim bir şey varsa, çağrıya uysam, ambarda anımsayacaklarımın tümünün hiç de kötü anılar olmayacağıdır. Bu insanların arasında kavuştuğum huzur, beni en başta her türlü kaçış denemesinden uzak tuttu. Bugünün açısından bakınca öyle görülüyor ki, yaşamak istiyorsam bir çıkış yolu bulmam gerektiğini, ama bu yolun kaçmakla elde edilemeyeceğini hiç değilse sezmiştim o zaman. Bir kaçış mümkün müydü, değil miydi, bildiğim yok artık, ama sanıyorum mümkündü: bir maymun her vakit kaçabilecek durumdadır. Bugünkü dişlerimle sıradan bir cevizi kırarken dikkatli davranmak zorundayım, ama o vakitler kafesin kapı-

sındaki kilidi dişleye dişleye zamanla koparıp atabilirdim sanıyorum. Ancak bunu yapmadım. Yapsam da ne geçerdi elime? Başımı daha dışarı çıkarır çıkarmaz beni yine yakalarlar, öncekinden de kötü bir kafese tıkarlardı: ya da kaçtım diyelim, farkına varmadan öbür hayvanların, örneğin boğa yılanlarının yanında soluğu alır, onların kollarında son nefesimi verirdim veya kimse görmeden güverteye çıkmayı başarır, bordadan aşağı atardım kendimi, o zaman da kısa süre okyanusta çalkalanır, ardından boğulup giderdim. Umarsız işlerdi bunların hepsi. Kuşkusuz, o zamanlar bir insan gibi bunları hesaplamamış, ama çevremin etkisi altında sanki hesaplamış gibi davranmıştım. Hesap kitap yapmıyordum ama, alabildiğine serinkanlılıkla izliyordum çevremi. Çevremdeki insanların boyuna gidip geldiklerini algılıyordum: hep aynı yüzler, aynı devinimler: çokluk bana bir tek kişiymişler gibi görünüyordardı. Demek ki insanlar rahat rahat dolaşabiliyorlardı. Derken yüce bir amaç belirdi kafamda. Kendileri gibi olursam, kafesin açılacağı sözünü kimse bana vermiyordu. Böyle gerçekleşmez görünen vaatlerde bulunmuyordu kimse. Ama zamanla bazı şeyler gerçekleşince, bunlara ilişkin vaatlerin daha önce sizin arayıp da bulamadığınız yerde durup durdukları sonradan anlaşıyordu. Ne var ki, bu insanlarda beni kendine çekecek pek bir şey yoktu. O sözünü ettiğim özgürlüğün bir savunucusu olaydım, okyanusu, bu insanların bulanık gözlerinde kendini açığa vuran çıkış yoluna yeğlerdim elbet. Kesin olan bir şey varsa, daha söz konusu şeyleri düşünmeye başlamadan çok önce bu insanları gözlemlemeye başlamıştım: hatta ancak zamanla biriken gözlemlerdir ki, beni o belirli yöne yöneltmişti.

İnsanlara öykünmek o kadar kolaydı ki! Tükürmesini daha ilk günler öğrenmiştim. Giderek birbirimizin yüzüne tükürmeye başlamıştık: arada bir fark varsa, benim sonradan yüzümü yalayıp tükürüklerden temizlememdi, onlarsa bunu yapmıyordu. Çok geçmeden koca bir adam gibi pipo tütürmeye koyulmuştum: hele bir de başparmağımı piponun ağzındaki tütünlerin üzerine bastırmayayım, bütün ambarı sevinç çılgınlıklarına boğuyordum: ne var ki, boş ile dolu pipo arasındaki ayrımı uzun süre kavrayamadım. Beni hepsinden çok uğraştıran, içki şişesi olmuştu. Kokusundan kahroluyordum: var gücümle zorladım kendimi, ama yine de ahşana kadar haftalar geçti. Ne gariptir ki, bu konuda kendimle sürdürdüğüm savaşımı, gemideki insanlar, bende ki bütün öbür şeylerden daha ciddiye alıyordu. Bu insanları anılarımda da birbirinden ayıramıyorum, ama aralarında biri vardı ki, yalnız veya arkadaşlarıyla gece ya da gündüz en değişik saatlerde ikide bir çıkıp geliyor, elinde şişe, karşıma geçip bana ders veriyordu. Beni anlayamıyor, varoluşumun sırrını çözmek istiyordu. Şişenin mantar tapasını ağır ağır çıkarıyor, sonra olup biteni kavrayıp kavrayamadığımı yoklamak için bana bakıyordu. Hani

itiraf edeyim ki, ele avuca sığmayan pek aceleci bir dikkatle hep onu süzüyordum: bütün yeryüzünü dolaşsa, bir insan öğretmen, insan öğrenciler arasında benim gibi parlak bir öğrenci bulamaz. Mantarını çıkardıktan sonra şişeyi kaldırıp ağzına götürüyordu: ben de bakışlarımla gırtlığından içерlere kadar onu izliyordum: o, benden hoşnut bir edayla başını sallayıp şişeyi dudaklarına dayıyordu: bense yavaş yavaş durumu kavradığımdan mest olarak ciyaklıyor ve nerem rast gelirse hatır hatır kaşıyıp duruyordum. O, seviniyor, şişeyi ağzına dayayıp bir yudum alıyor, bense ona öykünemeyeceğimden sabırsızlık ve umutsuzlukla kafesimde üstümü başımı pisletiyordum: bu da yine onu hayli memnun ediyordu: Derken şişeyi kendinden epey uzakta tutuyor, sonra birden coşkuyla ağzına götürerek aşırı derecede öğretici bir pozla geriye kaykılıyor, bir dikişte şişeyi boşaltıyordu. Sonunda ben, aşırı istekten bitkin düşerek kendisini izleyemez duruma geliyor, o karnını sıvazlayıp sırtarak kuramsal dersine son verirken, ben parmaklığa güç tutunuyordum. Pratik çalışma ancak bundan sonra başlıyordu. Kuramsal dersten fazlasıyla bitkin düşmedim mi? Evet, fazlasıyla bitkin düştüm. Bu, benim alın yazım. Yine de olanca gücümü topluyor, bana uzatılan şişeyi kavırıyordum: ellerim titreyerek çıkarıyordum mantarını: bu işi becerir becermez, içimde yeni güçler doğuyor, şişeyi havaya kaldırıyordum: orijinalinden pek ayırt edilecek gibi değildi: götürüp ağzıma dayıyor, boş olmasına ve içini sadece bir koku doldurmasına karşın, birden şişeyi tiksintiyle fırlatıp atıyordum elimden. Öğretmenimi üzüyor, kendim ondan da çok üzülüyordum: şişeyi kaldırıp attıktan sonra güzel güzel karnımı sıvazlayıp sırtımayı unutmamam, ne onu teselli ediyordu ne de beni. Pek sık böyle geçiyordu dersler. Öğretmen de öğretmendi doğrusu: bana kızmıyordu, ama bazen vücudumda güç uzanabileceğim bir yere piposunu bastırıyor, söz konusu yer için için yanıp tutuşana kadar da geri çekeyim demiyordu, ama sonra yine kendisi, o kocaman iyiliksever elleriyle yanan yeri söndürüyordu. Bana hiç sinirlenmiyor, ikimizin de aynı safta maymun doğasına karşı savaştığımızı ve benim işimin kendisinininkinden de zor olduğunu seziyordu. Bu yüzden bir akşam büyük bir seyirci topluluğu önünde sanırım bir şenlikteydi: gramofon çalıyor, subayın biri insanların arasında dolaşıyordu, işte böyle bir akşam kimsenin bana dikkat etmediği bir an, kafesimin önüne kazara bırakılmış bir içki şişesini kapıp seyircilerin giderek artan dikkatli bakışları karşısında mantarını ustalıkla çıkarıyordum, şişeyi ağzıma götürmem ve hiç duraksayıp yüzümü ekşitmeden, anadan doğma içkici biriymişim gibi gözlerimi devirip gırtlığımdan lıkır lıkır sesler çıkararak şişeyi gerçekten boşaltmam, boş şişeyi artık umutsuz biri gibi değil de, ustalıkla kaldırıp atmam, hem öğretmenim, hem de benim için ne büyük bir zaferdi doğrusu! Karnımı sıvazlamayı unuttuğum, ama buna karşın, başka türlü elimden gelmediğinden, içim-

den bir şey beni buna zorladığından, bir esriklik ha Vasi içinde kısaca "Heeey!" diye bir nara atarak insan sesi çıkardım ve bu narayla insanların arasına karıştım ve onların,"Duydun mu, konuşuyor!" sözlerinin yankısını tere batmış vücudumun her bir köşesinde bir öpücük gibi hissettirdim.

Yine söylüyorum: insanlara öykünmenin benim için çekici yanı yoktu: bir çıkış yolu aradığım için öykünmüştüm, başka nedenden değil. Üstelik, söz konusu zafer bana pek de fazla bir şey kazandırmamıştı. Sesim hemen kaybolmuş, ancak aylar sonra yeniden ortaya çıkmıştı: hatta içki şişesine karşı tiksintim daha da güçlenmişti. Ama tutacağım yön de kesinlikle belirlenmiş bulunuyordu. Hamburg'da ilk hayvan terbiyecisinin eline teslim edilmemden kısa süre sonra, önümde iki yol olduğunu anlamıştım: Hayvanat bahçesi ya da varyete. Duraksamadım, şöyle dedim kendi kendime:

Bütün gücünü kullan, bir varyeteye kapağı atmaya bak! Çıkış yolu budur senin için: oysa hayvanat bahçesi, yeni tip parmaklıklı kafestir yalnızca: oraya girdin mi, hapı yuttuğun gündür. Ve işte o zaman öğrenmeye başladım, beyler! Oh, insan zora gelince öğreniyor, bir çıkış yoluna kavuşmak istedi mi öğreniyor, hiçbir şeye aldırış etmeden öğreniyor! Kamçıyla denetliyor kendini, öz varlığında en ufak bir direnişle karşılaşmaya görsün, etini kıymık kıymık ediyor. Zamanla maymun doğam apar topar çıkıp gitti içimden: öyle ki, bunu gören ilk öğretmenim, adeta maymunlaşıp kısa süre sonra dersi bıraktı, bir kliniğe yatırılması gerekti. Neyse ki çok geçmeden iyileşerek dönüp geldi yine.

Ama bir hayli öğretmen eskittim doğrusu, hatta aynı zamanda birkaç öğretmen. Yeteneklerime güvenim artıp da, herkes bende gelişmeleri izlemeye koyulup, ılık ılık bir gelecek beni beklemeye başlayınca, bu kez kendim öğretmenler tuttum, bunları art arda beş ayrı odaya yerleştirdim: bir odadan çıkıp doğru öbürüne dalıyor, öğretmenlerin hepsinden ders alıyordum. Evet, bu gelişmeler! Bilim ışıklarının uyanan beynin içine dört bir yandan sızması! İnkâr etmiyorum, beni mutlu kılıyordu. Ama şurasını da itiraf edeyim ki, gözümde fazla büyütmedim bunu, ne o zamanlar ne de bugün. Şimdiye kadar yeryüzünde eşi görülmedik bir çaba harcıyıp bir Avrupalı'nın ortalama kültürünü edindim. Bu, gerçekte hiçbir şey değildi belki, ama kafesten çıkmama yararı dokunması ve bana bu özel çıkış yolunu, bu insansı çıkış yolunu sağlaması bakımından yine de önemliydi. Almancada çok güzel bir söz vardır: Sıvışmak. Ben de bunu yaptım, sıvıştım. Özgürlüğü seçemeyecek oluşum karşısında başka çıkar yol göremedim.

Elde ettiğim gelişmelere ve bunlarla şimdiye kadar ulaştığım amaca bir göz attığımda, ne yakınmam için bir neden görüyorum ne de memnunkluk duymam için. Ellerim pantolonumun ceplerinde, şarap şişesi masa-

mın üzerinde, bazen yatıyor, bazen de sallanan sandalyede oturuyor ve pencereden dışarı bakıyorum. Beni ziyarete gelen oldu mu, yakışık aldığı gibi kalkıp karşıyorum kendisini. Menajerim ön odada: zili çalar çalmaz seğırtip söyleyeceklerime kulak veriyor. Akşamları hemen her zaman sahneye çıkıyorum ve artık bundan daha fazla başarılı olamam.

Ulaşmak istediğim amaca genel olarak ulaştım. Zahmete değmezdi denilmesin. Hem hiçbir insandan bu konuda bir yargı beklemiyorum: amacım, yalnızca bazı bilgileri iletme, yalnızca bildirmektir bazı şeyleri, size de Sayın Akademi Üyeleri, size de yalnızca bir bildiride bulundum.

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Bir Köy Hekimi

FRANZ KAFKA

Ne yapacağımı enikonu şaşırmış durumdaydım. Acele yola çıkmam gerekiyordu; ağır bir hasta on mil uzaktaki bir köyde beni bekliyor, sert bir tipi ise onunla aramdaki geniş mekânı duruyordu. Bir arabam vardı, hafif, tekerlekleri büyük, tam köy yollarına göre: kürk paltoma bürünmüş, elimde çanta yola çıkmaya hazır, avluda dikilmeye başlamıştım: gelgelelim at yoktu arabaya koşacak, at! Kendi atım bir önceki gün, bu buzsuz kış mevsiminde fazla zorlandığından nalları dikmişti hizmetçim, ödünç bir at bulmak üzere köyde sağa sola seğirtiyordu. Ama umutsuz bir çabaydı, bunu biliyor ve gittikçe, karla örtülüp devinim gücümü yitirerek avluda bekliyordum. Derken, elindeki feneri sallayarak bahçe kapısında göründü Hizmetçim, yalnızdı: tabii, kim şu anda böyle bir yolculuk için atını ödünç verirdi. Bir kez daha boydan boya adımladım avluyu: bir çare bulamıyordum, dalgın dalgın, içim içimi yiyerek, yıllardır kullanılmayan domuz ahırının kırık dökük kapısını ayağımla ittim. Kapı açıldı ve reze yerlerinden gıcırdayarak gidip gelmeye başladı. At kokusuna benzer bir koku ve sıcaklık dışarı vurdu ahırdan. Puslu bir fener, bir ipin ucunda sallanıyordu. Derken, alçak tavanlı ahırda çömmüş oturan bir adamın mavi gözlü yayvan yüzü göründü. "Arabayı koşayım mı?" diye sordu adam, elleri ve ayaklarının üzerinde sürünerek çıkıp geldi. Ne söyleyeceğimi bilemedim, ahırda adamdan başka şeyler de var mıdır acaba? diyerek eğilip içeri baktım yalnız. Hizmetçim, yanı başımda bekliyordu. "Kendi evinde neler bulunduğu nu bilmiyor insan" deyince, ikimiz de güldük. O anda birden: "Haydi oğlum, haydi kızım!" diye sesini yükseltti seyis: iki at, sağrıları güçlü iki yaman hayvan, bacakları iyice karınlarına çekik, güzel biçimli başlarını develer gibi eğip gövdelerini sağa sola kıvrarak, tümüyle doldurdıkları kapı boşluğundan dışarı çıktı. Dışarıda vücutlarından yoğun buğular salarak, uzun bacaklarının üzerinde hemen dimdik doğruldu. "Sen de yardım et!" dedim hizmetçime: uysal kız, koşumları seyise uzatmak üzere seğırtti. Ama seyis, yanına gelir gelmez kıza sarıldı hemen, yüzünü yüzüne yapıştırdı. Bir çılgılık atan kız kaçıp yanıma dönüyor. Yanağına gömülmüş iki sıra dişin kırmızı izlerini görüyorum. "Seni hayvan seni!" diye bağırıyorum tepem atmış. "Kırbaçlanmak mı istiyor canın?" Ama hemen aklımı başıma topluyor, adamın yabancı biri olduğunu, nerden çıkıp geldiğini bilmediğimi, başkaları yardım elini uzat-

mazken onun kendi gönlüyle imdadıma koşup beni güç durumdan kurtarmaya çalıştığını düşünüyorum. Sanki aklımdan geçen düşünceleri sezmiş gibi, adam da savurduğum tehdide alınmıyor, atları hazırlamaya ara vermeden, hepsi bir kez dönüp bana bakıyor yalnız. "Haydi binin!" diyor ardından ve bakıyorum, gerçekten her şey hazır. Böylesine güzel bir arabayla hemen algılıyorum güzelliğini şimdiye kadar bir yere gitmedim: güle oynaya biniyor: "Ama arabayı ben süreceğim, sen yolu bilmezsin," diyorum. "Elbette!" diyor seyis. "Ben zaten burada, Rosa'nın yanında kalacağım." "Hayır! Hayır!" diye bağırıyor Rosa ve çaresiz başına geleceklerin gerçek önseziyle koşarak kendini evden içeri atıyor, emniyet zincirinin kapıya takıldığını işitiyorum: kapının kilidi çat diye kilitleniyor. İzini kaybettirmek isteyen Rosa'nın ilkin holdeki sonra odadan odaya seğirterek bütün evdeki ışıkları söndürdüğünü görüyorum. "Sen de benimle geleceksin!" diyorum seyise. "Yoksa istediği kadar önemli olsun, çıkmam bu yolculuğa. Yolculuğun bedeli olarak kızı sana bırakmak aklımdan ucundan geçmez." "Deh!" diyor seyis, elini çırpıyor: araba, akıntıya kapılmış bir tahta parçası gibi hızlı çekilip götürülüyor ileriye: seyisin yüklenmesiyle kapının çatırdayıp kırıldığını işitiyorum: tüm duyularıma aynı ölçüde nüfuz eden bir uğultu, gözlerimle kulaklarımı dolduruyor. Ama bu da bir an sürüyor yalnız: hemen benim avlu kapısının önünde hastanın evinin avlusu başlıyormuş gibi, gideceğim yere varıyorum: atlar sessiz duruyor: dört bir yanda ay ışığı. Hastanın annesiyle babası, evden çıkıp koşarak geliyor: en arkada hastanın kız kardeşi: beni arabadan adeta kucaklayıp indiriyorlar. Karmakarışık konuşmalardan bir şey anlamıyorum: hasta odasındaki hava pek solunacak gibi değil: kimsenin ilgilenmediği ocak tütüyor: pencereyi açacağım, ama ilkin hastayı görmek istiyorum; zayıf düşmüş, ateşi olmayan, ne soğuk, ne sıcak bir vücut; boş bakışlarla yorganın altında çıırılçıplak doğruluyor delikanlı, boynuma asılarak kulağıma fısıldıyor: "Bırakın beni, öleyim doktor!" Çevreme bakmıyorum; bu sözleri benden başkası işitmedi, oğlanın annesiyle babası, suskun, öne doğru eğilmiş, vereceğim yargıyı bekliyorlar: kız kardeş, çantam için bir sandalye getiriyor. Çantayı açıp içindeki aletleri karıştırıyorum: oğlan yattığı yerden boyuna ellerini uzatıyor bana, ricasını anımsatmak istiyor, çantadan bir pens alıp mum ışığında gözden geçirdikten sonra tekrar yerine koyuyorum. Evet, diye düşünüyorum küfre girerek, "Böylesi durumlarda Tanrılar yardım ediyor, eksik atı yolluyor, sonra işin acelesinden ötürü bir ikinci atı birincisinin yanına katıyor, fazladan bir de seyis bağışlıyorlar." Ancak şimdi Rosa geliyor aklıma; nasıl etsem, nasıl kurtarsam onu? Kızı bu seyisin altından nasıl çekip alsam, kendisinden on mil uzakta, arabamın önünde böyle zapt edilemeyen atlar? O anda bir yolunu bulup koşumlarını gevşeten, pencereleri anlayamadığım bir şekilde dışarıdan itip açan, her biri

bir pencereden başımı uzatıp, içerdekilerin bağırmaalarına aldırmayarak hastayı süzen bu atlar! Sanki beni yola çıkmaya çağırıyorlarmış gibi: 'Hemen gidiyoruz', diye geçiriyorum içimden, ama beni sıcaktan sersemlemiş sanan kız kardeşin sırtımdan kürkümü almasına göz yumuyorum. Bir kadeh rom çıkarılıyor önüme, yaşlı adam omzuma vuruyor: kendisinin pek sevdiği içkiden bana ikram edişi, bu teklifsizliğini bağışlatıyor adeta. Hayır anlamında başımı sallıyorum: yaşlı adamın bu kıt görüşlülüğü karşısında midem bulanabilir: sırf bu yüzden romu içmeye yanaşmıyorum. Yatağın başında dikilen anne beni yanına çağırıyor, gidiyorum; atlardan biri yüksek sesle odanın tavanına doğru kişnerken başımı oğlanın göğsüne dayıyorum, oğlan ıslak sakalımın altında ürperiyor. Sezdiğim şeyin doğrulandığını görüyorum. Oğlan sağlıklı; kan dolaşımı biraz düzensiz; sevecen anne tarafından tıka basa kahveyle doldurulmuş içi: en iyisi, onu bir tekmeyle yataktan dışarı atmak. Ama ben dünyayı düzeltmeye çıkmadım, oğlanın yatmasına engel olmuyorum. Hükümet tabibi olarak çalışıyor, görevimi en son sınırına, adeta bu sınır aşacak noktaya kadar yapıyorum. Aldığım ücret iyi sayılmaz, öyleyken yoksullara karşı elim açık ve yardımsever biriyim. Önce Rosa'yı düşünmem gerekiyor, sonra oğlan varsın haklı olsun, nihayet ben de ölmek istiyorum. Burada, bu sonu gelmeyen kışta işim ne? Kendi atım öldü, köyde atını bana ödünç verecek kimse çıkmadı. Arabaya koçağım atları domuz ahırından sağlamak zorunda kaldım: tesadüfen at bulunmasaydı, domuzları arabaya koşmam gerekecekti. işte böyle! Ve aile üyelerine başımı sallayarak veda etmek istiyorum. Onların bu durumdan haberleri yok; haberleri olsa da inanmazlar. Reçete yazmak kolay, ama insanlarla anlaşmak güç. Eh, demek buradaki ziyaretim sona ermiş, yine boş yere zahmete girmiştim: alıştım artık: kapımdaki gece zilinden yararlanıp bütün köy halkı beni kahredip duruyor. Ama bu kez üstelik Rosa'yı, tarafımdan pek umursanmaksızın yıllardır evimde yaşayıp giden bu güzel kızı feda etmek zorunda bırakılıyorum. Böyle bir fedakârlık benim için fazlasıyla büyük: ne kadar istese de Rosa'yı bana geri veremeyecek bu ailenin üzerine atılmamak için birtakım zeka oyunlarına başvuruyor, kafamda sözkonusu olayı geçici süre yeni bir biçime sokuyorum. Ama alet çantamı kaparak kürkümü getirmelerini işaret edip de, elindeki rom kadehini koklayıp duran babayı, galiba tarafımdan düş kırıklığına uğratılan -iyi ama, bu insanlar ne bekliyorlar benden?- ve gözleri yaşla dolup dudaklarını ısırarak anneyi, elinde kamı bulanmış havluyu sallayan kız kardeşi hep bir arada dikiliyor görünce, oğlanın gerçekten hasta olabileceğini gerekirse kabule hazır bir yüz takınıyorum. Oğlanın yanına varıyorum derken: kendisine çorbaların en kuvvetlisini getiriyor-muşum gibi, bana gülümsüyor. Ah, tam o anda ikisi de kişnemeye başlıyor atların: yüce bir makam tarafından sahnelenen bu gürültünün belki de oğ-

lanın muayenesini kolaylaştırması isteniyor. Derken şu sonuca varıyorum: Evet, oğlan hasta; sağ bōđründe, kalça bölgesinde açılmış avuç içi kadar bir yara var. Gül pembesi: ortası koyu, kenarlara doğru açılan bir sürü pembe nüansı: hafif pütürlü bir yara; kimi yerde az, kimi yerde çok birikmiş kan; yer üstündeki bir maden ocağını andıran bir yara. Uzaktan böyle. Yakından bakınca, işi zorlaştıran bir başka neden açığa vuruyor kendini. Hafif bir ıslak koyvermeden kim katlanabilir? Serçe parmak kalınlığında ve uzunluğunda kurtlar: kendi renkleri pembe: ayrıca, kana bulanmış gövdeleri: bir uçları yaranın içinde: beyaz başçıkları ve bir sürü ayakçıklarıyla kıvrılıp bükülerek aydınlığa çıkmaya savaşıyorlar. Zavallı çocuk! Sana yardım edilemez artık. Senin o büyük yarayı bulup ortaya çıkardım: Bōđründeki bu çiçek yüzünden helak olup gideceksin. Oğlanın ailesi mutluluk içinde: beni iş başında görüyor: kız kardeş anneye söylüyor bunu, anne babaya, baba da, açık kapıdan odaya vurmuş ay ışığında içeri süzülen ve parlak uçlarına basıp ileri uzatılmış kollarıyla dengelelerini sağlamaya çalışan birkaç konuğa iletiyor. Yarasının içindeki kimil kimil hayattan büsbütün gözleri kapanmış: "Beni kurtaracak mısınız, doktor?" diye fısıldıyor oğlan hıçkırarak. Benim bölgedeki insanlar böyledir, hep yapamayacağı şeyleri isterler hekimden. Eski inançları yitirmişlerdir: rahip, evinde oturmuş, ayın giysilerini can sıkıntısından yolup dururken, hekimden o müşfik cerrah eliyle bütün işi görmesini beklerler. Eh, nasıl isterseniz, ben kendim size hizmet edeyim demedim: beni kutsal amaçlar uğrunda kullanmaya kalkarsanız, buna da ses çıkarmam: hizmetçisi elinden alınmış yaşlı bir köy hekimi için bundan iyisi can sağlığı. Derken geliyorlar: oğlanın ailesi ve köyün yaşlıları: beni soruyorlar: başlarında öğretmenleriyle bir okul korusu evin karşısına geçiyor ve aşağıdaki güfteyi içeren alabildiğine yalın bir ezgiyi okumaya başlıyorlar: Soyun giysilerini, iyi eder o zaman Baktınız iyi etmedi, öldürün gitsin! Bir hekimden başka nedir ki! Bir hekimden başka nedir ki!

Derken giysilerini çıkarıp alıyorlar üzerinden: parmaklarım sakalımda, başını eğerek serinkanlılıkla oradakilere bakıyorum. Kendime tastamam hâkimim, oradakilerin hepsinden üstün durumdayım ve öyle de kalıyorum: oysa bunun bir yararı dokunmuyor bana, Başımdan ve ayaklarımdan tutup beni yatağa götürüyor, duvardan yana, oğlanın yarasının bulunduğu tarafa yatırıyorlar. Sonra hep birlikte çıkıp gidiyorlar odadan: kapı kapatılıyor: koro susuyor: bulutlar yürüyüp ayın önüne kapılıyor: yorgan, sıcak sıcak sarıyor beni: pencerelerde atların başlarının silueti kimildiyor. "Biliyor musun?" diye kulağıma fısıldıyor bir ses. "Sana güvenim pek az. Çünkü sen de bir yerde baştan atıldın, kendi ayağınla gelmedin buraya. Bana yardım edecekken, benim ölüm döşeğimi daraltıyorsun. En iyisi, tırnaklarımla gözlerini oymam. Doğru diyorum. "Yüz

karası bir durum. Ama hekim olmuşum bir kez, ne yapayım? İnan ki, benim için de kolay değil."

"Bu özürle yetineyim mi? Ah, sanırım yetinmem de gerekiyor. Hep yetinmem gerekiyor. Güzel bir yarayla dünyaya geldim: varım yoğun hep bu yaraydı."

"Genç dostum!" diye cevaplıyorum. "Hatan şurada; durumu bütünüyle göremiyorsun: Şimdiye kadar çevrede pek çok hasta odasında bulundum: sana şunu söyleyeyim ki, yaranın durumu o kadar da kötü değil, vücutla daracı yapan iki balta darbesinin yol açtığı bir yara. Pek çok kimse böğrünü sunar, ormanda balta sesini, hele sesin kendilerine yaklaştığını işitmez pek. Gerçekten öyle mi, yoksa bu ateşli durumumda beni aldatıyor musun?" "Gerçekten öyle; bir hükümet doktorunun namus sözünü öbür dünyaya beraberinde götürebilirsin." Ve bu namus sözünü kabullendi oğlan, sesi kesildi. Ama kendimi nasıl kurtaracağımı düşünmenin zamanıydı. Hâlâ otlar, sadakatle yerlerinde duruyordu. Giysilerimi, kürk paltomu ve çantamı çarçabuk topladım, giyinmekle oylanmak istemiyordum. Atlar gelişteki gibi öyle hızlı giderse, adeta bir sıçrayışta bu yataktan ayrılıp kendi yatağımda açacaktım gözümü. Atın biri, uysal, pencereden çekildi: elimdekileri arabadan içeriye savurdum: kürk palto fazla ötelere uçup gitti, yenlerinden biri bir çengele takıldı. Bu kadarına da şükür! Ata atladım. Yerde sürüklenen koşulmamış koşumlar: birbirlerine pek bağlı olmayan atlar: arkada sağa sola yalpalayan araba ve nihayet karlar içinde sürüklenen kürk palto. "Deeh!" demiştim, ama atlar hızlı gitmiyordu; yaşlı adamlar gibi ağır aksak, kar çölünde ilerliyorduk: çocukların gerçekle bağdaşmayan yeni şarkısı arkamızda uzun süre çınlayıp durdu:

Sevinin ey hastalar Hekim yatağımıza yattı.

Bu tempoyla asla eve varamayacağım: o canım işim gitti elden: yerimi almak isteyen biri hastalarımı alıyor. Ama boşuna, çünkü yerimi dolduramayacak. Evinde o mendebur seyis ortalığı kasıp kavuruyor, Rosa'yı kurban yaptı kendine, bunu daha çok düşünmek istemiyorum. Çırlıçıplak, bu alabildiğine mutsuz çağın ayazına açık, dünyevi olmayan atlara ben yaşlı adam, sağda solda dolanıp duruyorum. Kürk paltom, arabanın arkasından sarkıyor, ama ulaşamıyorum ona, ayakta gezip dolaşabilen rezil hastalardan hiçbiri bana yardım için parmağını bile oynatayım demiyor. Aldatıldım! Aldatıldım! Gece çingırağının yanıltıcı sesine bir kez uyuldu, asla giderilemez artık.

Türkçesi: Kâmuran Şipal

Sahte Şafak

RUDYARD KIPLING

Hiç kimse bu öykünün aslını hiçbir zaman bilemeyecek. Gerçi kadınlar ara sıra danstan dönüp yatmaya hazırlanırken, bir yandan o gece ki kurbanlarının listesini yaparken aralarında bu öyküyü fısıldaşırlar. Ama tabii erkekler bu sırada yanlarında olup onlara yardımcı olamaz. Bu nedenle bu öyküyü bizzat yaşayan biri anlatmazsa tümüyle yanlış anlaşılabilir.

Siz siz olun ve sakın doğru kulaklara ulaşacağını düşünerek bir kız kardeşi diğerine övmeyin, yoksa başınıza olmadık işler açarsınız. Kız kardeşlerin önce kadın, sonra kardeş olduklarını unutursanız kendinize kötülük edersiniz.

Büyük kız kardeş Copleigh'e evlenme teklif etmeye karar verdiğinde Saumarez bu gerçeği biliyordu. Saumarez garip bir adamdı. Erkekler ona fazla değer vermedikleri halde, kadınların gözbebeği idi. Bir konsolos kadar kibirli, başkomutandan biraz daha alçakgönüllü olan Saumarez'in askerlikle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Belki de onlara karşı aşırı saygılı davrandığından kadınlar Saumarez'e ilgi duyuyorlardı. İlk karşılaştığınızda tayın burnuna vurursanız sizi sevmeyebilir, ama bundan sonraki davranışlarınızı büyük bir ilgiyle izler. İşte kadınlar da onu ilgiyle izliyorlar. Abla Copleing balık etinde, güzel, sevimli ve iyi huylu bir kızdı. Küçük kız kardeşi ise onun kadar iyi huylu ve güzel değildi: kuşkucu davranışları erkeklere itici gelirdi. Boylan aynı olan iki kız kardeşin vücut yapıları birbirine benziyordu, ikisinin sesini diğerinden ayırt etmek olanaksızdı, ama iki kızdan hangisinin iyi huylu olduğu bir bakışta anlaşılıyordu.

Kızlar Behar'dan garnizona gelince, Saumarez bir bakışta büyük olanla evlenmeye karar vermişti. Hiç olmazsa bizler onunla evleneceğinden emindik. Bu da aşağı yukarı aynı anlama gelir. Kız yirmi iki, Saumarez ise otuz üç yaşındaydı. Ayda bin dört yüz rupi kazanıyordu. Bize göre birbirine çok yakışan muhteşem bir çiftti. Bir zamanlar aramızdan biri Saumarez'in ismiyle müsemma olduğunu söylemişti. Ve de öyleydi. Kızla evlenmeye karar verdikten sonra işlerini yürütecek bir komite oluşturdu ve kendi de keyif çatmaya başladı. Copleigh kardeşlere "çifte avcılar" diye isim takmıştık. Onlardan söz ederken aramızda böyle dalga

geçerdik. Demek istediğim, iki kardeş birbirinden hiç ayrılmazdı. Pek sevişirlerdi, ama onların sürekli birlikte olmaları bazen istenmedik durumlara yol açardı. Sözün kısası, birinin haberi olmadan ötekiyle hiçbir şey yapamazdınız. Saumarez'le kızlar arasındaki ilişki sanki bıçak sırtındaydı. İki kardeşten hangisine gönül verdiğini ancak o biliyordu, ama bunu bizler de tahmin edebiliyorduk. Kızlarla uzun at gezilerine çıkar, onlarla dans eder, ama kısa bir süre için bile olsa, iki kızı birbirinden ayırmayı asla başaramazdı.

Diğer kadınların söylediklerine bakılırsa, iki kız kardeşin birbirinden ayrılmama nedeni güvensizlikmiş, birinin koca adayını öbürünün ayartmasından korkuyorlarmış. Saumarez fazla konuşkan biri değildi. İşine ve polo oyununa kızlara gösterdiği ilgiden daha fazlasını gösteriyordu. Fakat iki kızın da ondan fazlasıyla hoşlandığı apaçıktı.

Mevsim değişmiş, hava ısınmıştı, ama Saumarez'in hangi kızı seçtiği hâlâ belli değildi. Bu belirsizlik nedeniyle kızların huzursuz, endişeli ve sinirli bekleyiş içinde olduklarının gözlerinden anlaşıldığını da yine kadınlardan öğrendik. Böyle konularda erkeklerin gözü kördür. Bir araya geldiklerinde kadınlardan söz eder, ama bu tür inceliklere asla dikkat etmezlerdi. Nisan ayında sıcaklar iyice bastırınca, Copleigh kardeşlerin yüzleri soldu. Bir an önce yaylaya gitmeleri gerekiyordu. Kim olursa olsun kadın yada erkek yaz aylarının sıcağına dayanıp bir melek gibi davranması olanaksızdı. Bu nedenle küçük kız kardeş daha da kuşkucu davranmaya başladı. Ablası ise eskisi gibi sevimli olabilmek için büyük çaba harcıyordu.

Sözünü ettiğimiz bu garnizonda meydana gelen olaylar pek öyle önemenecek şeyler değildi. Ama burası parklardan, bahçelerden, orkestralardan ya da söz edilmeye değer eğlencelerden yoksun bir yerdi. Dans etmek için Lahor'a gitmek bile bir günlük işti. Burada insanlar ilgilerini çeken küçük şeylerle mutlu olmaya çalışıyorlardı.

Mayıs ayı başlarında hava sıcaklığı iyice arttı. Herkes yaylaya çıkmış, garnizonda aşağı yukarı yirmi kişi kalmıştı. Yaylaya çıkacak son kafiye yola çıkmadan önce Saumarez nehir yatağından altı mil uzakta eski mozolenin bulunduğu yerdeki viran su deposunun yanında bir piknik düzenlendi. Mehtaplı gecede ayrıca at yarışı yapılacaktı. Pikniğe "Nuhun Gemisi" adını vermişti. Toz içinde kalmamak için çiftler çeyrek mil aralıklarla yola çıkacaklardı. Genç kızlara eşlik edecek bayanlar dahil pikniğe altı çift katılıyordu. Genç kızlar yaylaya çıkmadan önce mehtaplı gecelerde düzenlenen piknikler oldukça yararlıydı. Kızlara eşlik edenlerin de teşvikiyle birçok evliliğin ilk adımları böyle gecelerde atılırdı. Özellikle göz kamaştırıcı güzellikteki binici giysileriyle koca bulmaları işten bile değildi. Bir dostumun bu şekilde evlendiğini biliyorum, ama bu başka bir öykü. Düzenlenen bu eğlenceye aramızda, "Büyük Teklif Pikniği" adını takmıştık, çünkü Saumarez'in abla Copleigh'e evlenme teklif

edeceğini herkes biliyordu: ayrıca hepimiz bu ilişkinin mutlu sonla bitmesini diliyorduk. Topluluğun havası oldukça gergindi ve sonucun bir an önce açıklığa kavuşmasını bekliyorduk.

Saat onda tören alanında buluştuk: hava korkunç sıcaktı. Ağır adımlarla yürüdükleri halde atlar terliyordu. Ama bu bile karanlık evlerimizde hiçbir şey yapmadan oturmaktan iyiydi. Biz dört çift ve Bay Saumarez'le Copleigh kardeşlerin oluşturduğu üçlü hep birlikte ay ışığında yola çıktık. Ben sıranın en arkasındaydım. Saumarez'in eve hangi kızla dönebileceğini merak ediyordum. Herkes halinden hoşnut ve mutlu görünüyordu: bir şeyler olacağının beklentisiyle ağır ağır yolumuza devam ettik. Eski mozoleye ulaştığımızda saat gece yarısını gösteriyordu. Güzelliğini yitirmiş bahçedeki viran su deposunun yanında oturarak yemek yiyip içkilerimizi yudumlayacaktık. Sıranın en arkasında olduğumdan, diğerlerine yetişmekte geç kalmıştım: bahçeye girmeden önce ufkun kuzeyinde boz renkli tüylerin uçtuğunu gördüm. Eğer kum fırtınasının geldiğini söylesem, eğlenenin tadını kaçırdığım için hiç kimse bana teşekkür etmeyecekti: kum fırtınası olsun ya da olmasın, bu eğlenenin tadını hiçbir şey bozamazdı.

Su deposunun yanında toplandık. Birisi banjo getirmişti, o zamanların en romantik çalgısıydı üç dört kişi şarkı söylemeye başladık. Sakın buna gülmeyin, garnizon dışında eğlence olanaklarımız çok kısıtlıydı. Sonra gruplara ayrıldık. Akşam yemeğinin hazırlanmasını beklerken bazılarımız baş başa verip konuştuk. Bazılarımız da ağaçların altına uzandık. Güneşten kavrulan güllerin yaprakları üstümüze döküldü. Buz gibi soğuk içecekler harikaydı: sofranın başında uzun süre oturup bu saatlerin keyfini çıkardık.

Her geçen dakika havanın biraz daha ısındığını hissettim, ama ay batıp kükreyen bir deniz gibi yakıcı rüzgâr portakal ağaçlarını kamçılamaaya başlayana dek sıcaklığın arttığını hiç kimse fark etmedi. Biz daha ne olduğunu anlamadan kum fırtınası bastırdı ve karanlıkta her şey kükreyerek dönmeye başladı. Yemek sofrası su deposunun içine düştü. Fırtınanın kopacağından korktuğumuz eski mozolenin yanına yaklaşamıyorduk. Böylece atları bağladığımız portakal ağaçlarının bulunduğu yere doğru ilerledik ve ağaçların altına sığınarak fırtınanın dinmesini bekledik. Gökyüzündeki ay tamamen batınca, ortalığı aydınlatan hafif ışık da kayboldu ve gözümüzün önündeki ellerimizi bile göremez olduk. Kalın bir toz bulutu havayı kaplamış, nehir yatağından savrulan kumlar çizimelerimizin, ceplerimizin içine dolmuştu. Boynumuz, kaşlarımız ve bıyıklarımız kumla kaphydı. Hep birlikte titreyen atların yanında toplandık. Başımızın üstünde gök gürledi, şimşekler çaktı ve kovalardan boşanırcasına yağmur yağmaya başladı. Atların ürküp kaçmaya kalkışmalarından başka tehlike yoktu. Ellerimle ağızımı kapamış, başım önün-

de fırtınanın dinmesini beklerken, dalların birbirlerine çarptıklarını duydum. Şimşekler çakana kadar kimin yanında durduğunu bilmiyordum. Sonra Saumarez'le abla Copleigh'in yanında durduğumu fark ettim. Atım da önümdeydi. Abla Copleigh'i binici şapkasının üstüne bağladığı eşarptan tanıdım. Küçük kız kardeşi eşarp bağlamamıştı. Havadaki elektrik sanki bedenime girmişti. Tıpkı yağmurun altında eğilip bükülen mısır koçanları gibi, saçlarımın dibinden ayak parmaklarıma dek titriyordum. Fırtına çok güçlüydü. Rüzgâr yerden toprakları avuç avuç kaldırıp havaya savuruyor, topraktan Kıyamet Günü'nü anımsatan bir ısı yükseliyordu.

Yarım saat sonra fırtına hafifledi. Tam o sırada kulağımın dibinde hafif bir çılgılık duydum. Sanki rüzgâra kapılmış birisi, "Ah tanrım! Atım nerede?" diye kendi kendine konuşuyordu. Sonra küçük kardeş Copleigh sendeleyerek kollarımın arasına düştü. "Atım nerede? Bana atımı getirin. Eve gitmek istiyorum. Eve gitmek istiyorum. Beni eve götürün," diyordu.

Zifiri karanlıktan ve şimşeklerden korktuğunu düşünerek: tehlike olmadığını, fırtına geçinceye kadar beklemesini söyledim. Fakat bana, "Fırtınadan korkmuyorum! Korkmuyorum! Eve gitmek istiyorum! Ah, lütfen beni buradan uzaklaştırın!" diye yalvardı.

Gün doğana dek burada beklemesi gerektiğini söyledim, ama beni itekleyerek yanımdan uzaklaştığını hissettim. Karanlıkta nereye gittiğini göremedim. Sonra sanki dünyanın sonu gelmişçesine bir şimşek gökyüzünü ikiye ayırınca, bütün kadınlar korkuyla çılgılık attılar.

Tam o sırada bir erkeğin omzumu tuttuğunu hissettim. Kulağımın dibinde Saumarez'in sesini işittim. Rüzgârın ulumasından, dalların birbirine vurmasından, önce ne söylediğini anlamadım. Fakat sonunda dediklerini duyabildim, "yanlış kıza evlenme teklif ettim. Şimdi ben ne yapacağım?" dövünüyordu. Saumarez'in bana böyle bir itirafta bulunması gereksizdi. Ne daha önce, ne de şimdi onunla yakın bir dostluğum vardı, ama o anda ikimiz de kendimizde değildik. O heyecandan titriyordu. Benim de vücudum elektrikleniyordu. O anda, "Toz fırtınasında evlenme teklif edilir mi aptal," demekten başka yanıt bulamadım. Ama yaptığı hatayı nasıl tamir edeceğini biliyordu.

Sonra Saumarez, "Edith nerede, Edith Copleigh?" diye bağırmaya başladı. Şaşkınlıktan ağzım bir karış açık kaldı. "Onu neden arıyorsun?" diye sordum. İnanır mısınız, iki dakikadır manyaklar gibi birbirimize bağırıp duruyorduk: o bana küçük kız kardeşe evlenme teklif etmek istediğini söylüyor, ben de gırtlığım yırtılırcasına bir hata yaptığına onu inandırmaya çalışıyordum. Böyle davranmamızın tek nedenini, yine aklımızın başında olmadığına bağlıyorum. Karanlıkta atların tepişmesinden, Saumarez'in bir görüşte Edith Copleigh'e âşık olmasını açıklaya-

na kadar her şey sanki bir kötü rüyaydı. Saumarez omzumdan tutup beni sallayarak Edith Copleigh nereye gittiğini söylemem için yalvarırken, ay bulutların arasından çıktı. Ve etrafa yeniden dinginlik çöktü. Önümüzdeki toz bulutunun ovaya doğru uzandığını görünce fırtınanın geçtiğini anladım. Ay alçalmaya başladı. Ufukta beliren sahte şafak bir saat sonra yerini gerçek şafağa bırakacaktı. Hafif ışıktaki boz bir bulut bir boğa gibi gürlledi. Edith Copleigh'in nereye gittiğini merak ederken üç şeyi aynı anda fark ettim. Birincisi, Maud Copleigh gülerek yanımda duran Saumarez'e doğru yürüdü. Kızın, "George," diye fısıldayarak artık benim omzumu tartaklamayan koluna girdiğini gördüm. İkincisi, bir kadının yaşamı boyunca böylesi ne mutlu bir ifade ancak bir ya da iki kez belirirdi. Sevdığı ve sevildiği için dünya gözüne pespembe görünür, gökyüzünde trompetler çalardı. Maud Copleigh'in sesini duyunca, Saumarez'in yüzünde beliren ifadeyi ve aynı zamanda elli metre ilerdeki portakal ağaçlarının arasında kahverengi binici giysili birinin atın üstüne attığını fark ettim.

Herhalde çok heyecanlanmış olmalıyım ki, telaşla beni hiç ilgilendirmeyen bir olaya karıştım. Saumarez kahverengi giysili şekle doğru ilerlerken, onu geriye iterek, "Dur gitme, bir açıklama yapman gerek. Ben onu geri getiririm!" diye bağırdım ve atıma doğru koştum. Her nedense her şeyin adabına göre bir düzen içinde çözümlenmesini istiyordum. Saumarez'in önce Maud Copleigh'in yüzündeki mutlu gülümsemeyi silmesi gerekiyordu. Atın geminin altındaki zinciri çözmeye çabalarırken bir yandan da Saumarez'in bu karmaşık durumdan nasıl sıyrılacağım düşünüyordum.

Şu yada bu bahaneyle onu nasıl geri getireceğimi düşünerek, Edith Copleigh'in peşinden atımı koşturdum. Fakat o beni görünce atını dört nala koşturmaya başladı. Ben de peşinden atımı sürdüm. Omzunun üstünde, "Peşimden gelme, ben eve gidiyorum, lütfen beni izleme!" diye iki-üç kez bağırdı. Ama önce onu yakalayıp sonra tartışmaya kararlıydım. Zemin berbat. Sanki korkunç bir rüyada at koşturuyorduk. Fırtınayla yarış ediyor gibiydim. Havada dönerek uçuşan "toz şeytanlarının" beni boğduklarını hissediyordum. Alev kadar sıcak rüzgâr beraberinde mide bulandıran iğrenç bir koku yayıyordu: alacakaranlıkta toz bulutlarının içinde kır atın üstündeki kahverengi binici giysili kız ıssız ovada ilerliyordu. Önce garnizona doğru yol aldı.

Sonra geri döndü ve domuzların bile geçemedikleri sararmış yabani otların arasından nehir yatağına doğru ilerledi. Göz göre göre buradan at sırtında gece vakti asla geçmezdim, ama gökyüzünde peş peşe çakan şimşeklerin altında burada dolaşmak her nedense çok doğal görünüyordu. Çukurlardan yükselen pis kokular burnuma doldu. At dört nala koşarken ben de ona sesleniyordum. Bayan Copleigh ise eyerin üstünde

öne doğru eğilmiş, atını kırbaçlıyordu. Sonunda toz fırtınası bizi yakalamış, bir kâğıt parçası gibi sağa sola savuruyordu.

Bu durum nereye kadar devam etti bilmiyorum, ama atların nal sesleri, rüzgârın kükremesi, sarı sisin arasından sızan ayın kan kırmızı ışıkları sanki yıllarca sürdü. Kır at sendeleyerek durdu. Yorgun düşen zavallı atımı onun yanına sürdüğümde kelimenin tam anlamıyla saçlarımın dibinden ayak parmaklarımın ucuna dek şıpır şıpır ter damlıyordu. Atım perişan olmuştu. Edith Copleigh de yorgun ve çok üzgün görünüyordu. Üstü başı toz içinde kalmıştı. Başından şapkasını çıkardı ve hıçkırarak ağlamaya başladı. "Neden beni rahat bırakmıyorsun?" diye sordu. "Buradan uzaklaşıp evime gitmek istiyorum. Ah, lütfen beni rahat bırak!"

"Bayan Copleigh, lütfen benimle birlikte gelin. Saumarez size bir şey söylemek istiyor."

Bu şekilde açıklamam komikti, ama Bayan Copleigh'i doğru dürüst tanımadığım halde, atımı kaybetmek pahasına arabulucu rolünü üstelenmiştim. Saumarez'in bana söylediklerini ona açıklayamazdım. Onun bunu benden daha iyi yapacağından emindim. Genç kız yorgun olduğunu ve eve gitmek istediğini söyleyerek öne sürdüğü bahaneleri bir anda unuttu. Eyerin üstünde öne arkaya sallanırken, bir yandan da içini çeke çeke ağlıyordu. Siyah saçları rüzgâra savruluyordu. Sinirleri tamamen bozulduğundan, abuk sabuk sözlerini burada tekrarlamak istemiyordu.

Bayan Copleigh'in kuşkucu biri olduğunu biliyorsunuz. Bense ona tamamen yabancı biri olduğum halde, Saumarez'in onu sevdiğini ve geri dönüp bu sözleri onun ağzından duyması gerektiğini söylüyordum ona. Sanırım dediğimi açıkça anlatabildim. Bayan Copleigh atının dizginlerini çekti ve ağır ağır yürütmeye başladı. Gökğürültüsüyle karışık fırtına Umballa'ya doğru ilerleyince, birkaç tane sıcak yağmur damlası yere düşmeye başladı. Biz de eski mozoleye doğru yola koyulduk. Bana anlattığına göre, ablasının yanında duruyormuş. Tam o sırada Saumarez'in ona evlenme teklif ettiğini duymuş ve bütün İngiliz kızları gibi, evine dönüp ağlamak istemiş. Yolda ilerlerken bir yandan da cebinden çıkardığı mendille gözyaşlarını siliyor, bir yandan da isterik bir neşe içinde gevezelik ediyor. Durum çok garipti, ama zaman ve mekânla fazlasıyla uyumluydu. Karanlıkta çakan şimşeklerle süslü bir dünyada benden, Copleigh kardeşlerden ve Saumarez'den başka kimse yoktu sanki. Ve bu yanlış yönlendirilen dünyanın ipleri de benim avuçlarım içinde gibiydi. Fırtınadan sonra etrafa dinginlik çökmüştü. Şafak sökerken eski mozoleye döndük. Hiç kimse evine gitmemiş, bizi bekliyordu. Beti benzi solan Saumarez de heyecandan yerinde duramıyordu. Koşup topallayarak yürüyen atlarımızı karşılayıp Bayan Copleigh'in yere inmesine yardım etti ve herkesin önünde onu öptü. Bir tiyatro sahnesinden farksızdı. Pot-

taki ağaçlarının altında duran beyaz tozla kaplı hayaleti kadın ve erkekler de, bir sahne oyunu izlemiş gibi Saumarez'in yaptığı seçimi alkışlayarak bu dekoru tamamliyordu. Bugüne dek İngilizlerin davranışlarına böylesine aykırı bir davranış görmemiştim.

Sonra Saumarez hemen eve dönmezsek tüm garnizonun bizi aramak için yollara döküleceğini söyledi. Ve bana, "Eve kadar Maud Copleigh'e eşlik eder misin?" diye sordu. "Benim için büyük bir zevk," yanıtını verdim.

Böylece ikişer ikişer sıraya girip tekrar altı çift oluşturduk Edith Copleigh'i kendi atına bindiren Saumarez ona yürüyerek eşlik ediyordu. Bulutlar gökyüzünü terk etmiş, güneş yavaş yavaş yükseliyordu. Birdenbire hepimizin tekrar sıradan insanlara dönüştüğümüzü hissettim. "Büyük Teklif Pikniği" sanki bu dünyanın dışında gelişmiş bir olaydı ve tekrarlanması olanaksızdı. Sıcak havada hızla toz fırtınasına karışmış ve yok olmuştu.

Türkçesi: Nurettin Artam

Düello

HEINRICH VON KLEIST

Kuzey İtalya'da Alp dağlarının eteklerinde, Locarno'ya yakın bir yerde eskiden İtalyan bir markiyeye ait bir şatonun kalıntıları bugün bile St. Gotthard yönünden gelindiğinde görülebilir. Bir gün bu şatonun sahibesi kapısına dilenmek için gelen yaşlı ve hasta bir dilenci kadına acıyarak şatonun yüksek tavanlı ferah odalarından birinde yere biraz saman serdirdi ve orada yatmasına izin verdi. Avdan döndüğünde silahını her zaman koyduğu yere bırakmak için rastlantı sonucu odaya giren marki öfkelenerek kadına yattığı köşeden kalkıp sobanın arkasında bir yere yatmasını emretti. Kalkmaya çalışırken sopası cilalı zeminde kayan kadın düştü ve sırtı ciddi bir biçimde incindi. Buna karşın zor zahmet ayağa kalkmayı başardı, binbir güçlükle olduğu yerden gösterilen yere geçti ve sobanın arkasına inleyerek yığıldıktan sonra son nefesini verdi.

Birkaç yıl sonra savaş ve art arda kötü giden hasat yüzünden para sıkıntısına düşen markiyeyi Floransalı bir şövalye ziyaret ederek güzel bir konumu olan şatoyu satın almak istedi. Bu satışı gerçekleştirmek isteyen marki karısına yabancı için yukarıda anlatılan, boş duran, çok güzel ve görkemli döşenmiş odayı hazırlamasını söyledi, ama gece yarısı yabancı bembeyaz bir yüzle aşağıya inip karı kocaya odanın perili olduğunda ısrar edince ikisi de çok şaşırdı. Yabancıнын dediğine göre, gözle görülemeyen bir şey sanki odanın köşesinde saman serili bir yerden kalkmış ve açıkça işitilen ayak sesleriyle odayı geçip inleyerek sobanın arkasında yere yığılmıştı.

Neden bu kadar ürktüğünü kendi de çözemeyen marki, konuğunun korkusunu yapmacık bir gülüşle geçiştirmeye çalıştıktan sonra gecenin geri kalan saatlerini onunla birlikte odada geçirmeyi önerdi. Ama şövalyeye markinin yatak odasındaki bir koltukta uyumasına izin verilmesini rica etti ve sabah olduğunda arabasını çağırıp oradan ayrıldı.

Bu olay çevrede heyecan yarattı ve şatoyu satın almak isteyen birkaç kişinin vazgeçmesi markiyeyi çok öfkелendirdi: hizmetlileri bile gece yarısı o odada bir hayaletin yürüdüğünü söylemeye başladıktan sonra bu garip ve anlaşılmaz söylentilere son vermek için bir gece bu işi kendisi ele almaya karar verdi. Tasarladığı gibi, akşam olduğunda yatağını oraya

yaptırdı ve uyumadan gece yarısını vurduğunda duyduğu, açıklayamadığı sesler onu dehşete düşürdü: sanki biri yerden samanları hışırdatarak kalkmış, odanın bir tarafından öbür tarafına yürümüş ve sobanın arkasında ölmek üzereymiş gibi inleyerek yere yığılmıştı. Ertesi sabah aşağıya indiğinde karısı markiz geceki araştırmasının nasıl geçtiğini sorduğunda ürkek bakışlarla çevresine baktıktan sonra kapıyı kapatıp sürgüledi ve söylentilerin doğru olduğunu söyledi. Bunun üzerine markiz hayatında hiç korkmadığı kadar korktu, kocasından onun önünde olayı bir kez daha soğukkanlılıkla denemeden kimseye bir şey söylememesini rica etti. Ama o gece hem onlar hem de yanlarına aldıkları sadık uşakları açıklamayı olmayan, sanki bir hayaletle ait aynı sesleri duydular. Şatoyu ne olursa olsun bir an önce elden çıkarmak istedikleri için uşaklarının önünde onları saran dehşeti saklamayı başardılar ve olayı kesinlikle çözümlenecek önemsiz bir rastlantıya bağladılar. Üçüncü günün akşamı bu işi çözmeye kararlı karı-koca kalp çarpıntıları içinde bir kez daha yukarıdaki konuk odasına çıktılar. Rastlantı sonucu evin bağlanmamış köpeğiyle odanın kapısında karşılaştılar ve nedenini fazla düşünmeden köpeği de odaya aldılar: belki de yanlarında üçüncü bir canlıya ihtiyaç duyuyorlardı. Aşağı yukarı saat on birde ikisi de yatağın üzerine oturdular. Masada iki mum yanıyordu, markiz giyinikti, marki de dolaptan çıkardığı kılıcını ve tabancalarını yanında hazır tutuyordu. Konuşarak oyalanmaya çalışırken köpek odanın ortasında başını ayaklarının üzerine koyup uykuya daldı. Gece yarısı ürkünç gürültüler yeniden başladı. Elinde sopa olan göze görünmeyen biri odanın bir köşesinde ayağa kalkmıştı, saman hışırıyor, tak tak diye ses çıkararak ilerleyen ayak sesleri duyuluyordu. İlk adımla uyanan köpek kulaklarını dikerek yerinden fırladı ve biri ona doğru geliyormuşçasına havlayıp hırlayarak sobaya doğru geri geri gitmeye başladı. O an saçları diken diken olan markiz odadan kaçtı. Kocasını çıldırmış gibi, "Kim var orada?" diye haykırarak kılıcını havada dört bir yana sallarken, kente gitmeye karar veren markiz arabasını çağırdı, ama henüz birkaç parça eşyasını toplayıp dişleri birbirine vurarak avlu kapısından çıkmadan şatonun alevler içinde kaldığını gördü. Hayatından bezmiş olan marki korkudan kendini kaybetmiş, bir mum alıp her tarafı tahta kaplı odanın dört köşesini ateşe vermişti. Karısı talihsiz adamı kurtarmaları için uşakları boş yere yolladı, çünkü ne yazık ki adamcağız çoktan perişan bir halde ölmüştü. Çevredekilerin topladığı kemikleri bugün bile Locarnolu dilenci kadına yatağından kalkmasını emrettiği odanın bir köşesinde duruyor.

Türkçesi: İris Kantemir

Güneş Tutulması

SELMA LAGERLÖF

Bayırdamlı Stina, Kuştürkülü Lina, Küçükbataklı Kajsa, Göktepeli Maja, Fin-Karanlıklı Becia, bir de yaşlı askerin yerinin orada oturan yeni evli Elin'le daha birkaç kadının tümü, çevrenin ta en uç kesiminde, Storhöjden dağının aşağısında, yabansı, hiçbir çiftlik sahibinin yerleşmeye aldırış bile etmediği bir bölgede yaşıyorlardı. Birisinin evi kayalık bir arsada, ötekisinin evi bir bataklığın yanı başında, bir üçüncüsünün eviyse tırmanması epeyce güç, dik bir tepenin üstündeydi. ötekilerin evleri, güzel bir rastlantıyla, da ha iyi bir yerde kurulmuş iseler de, dağa öylesine yakındı ki, sonbaharın güzel havalarında çekilen güneşi, Meryem Ana Yortusuna dek göremeyeceklerine emin olabiliydiniz. Kadınlardan her biri evine yakın küçük bir toprak parçasında binbir güçlkle patates yetiştirirdi. Gel gelelim, dağın yamacında öyle değişik tür toprak vardı ki, buralarda herhangi bir şey yetiştirmek oldukça yorucuydu. Bazı yerlerde tarladaki taşları ayıklamak gerekiyor, toplanan taşlarla da ineklere ahır yapılıyordu.

Bazı yerlerdeyse toprağı mezarlar gibi iyice kazıyorlar, bazılarındaysa çuvallarla taşıdıkları toprağı çıplak kayaların üstüne serpiyorlardı. Toprağın verimsiz olmadığı yerlerde, iç içe yetişen dededikenlerini, yabansı otları söküp atmak için sürgit savaşmak zorunda kalıyorlardı; öyle ki, tüm patates bahçesinin sanki onların yetiştirilmesi için hazırlandığını sanırdınız. Gün boyunca kadınlar evlerinde yalnız başlarındaydılar; çünkü her birinin kocasıyla çocukları vardı ve her sabah kocaları işlerine, çocuklarıysa okula giderlerdi-. Yaşlıca kadınların arasında yetişkin oğullarıyla kızları olanlar varsa da, yetiş . kin çocukları Amerika'ya gitmişlerdi. Bazılarıysa küçük çocuklarıyla birlikteydiler, ama çocuklar her zaman yerlerinde durmadıklarından, onların varlığı ile yokluğu birdi. Böylesine yalnız olmak bazen onları kahve fincanları başında birlikte olmaya zorluyordu. Bu buluşmalar birlikte olmayı pek özlediklerinden, birbirlerine pek derin bir sevgi duyduklarından değil, başkalarının neler yaptığını öğrenmek merakından, dağın gölgesinde yaşamamanın verdiği sıkıntıdan kurtulup, hiç olmazsa ara sıra insanlarla buluşma gereksinmesindendi. Böylelikle içlerini döküyor, Amerika'dan gelen son mektup üstüne konuşuyor, yaradılıştan konuşkan ve şakacı olanlar Tanrı vergisi bu mutlu hünelerlerini kullanma fırsatını buluyorlardı. Bir toplantı düzenlemenin hiçbir güçlüğü yoktu.

Her birinin kahve cezveleriyle fincanları vardı elbette. Sağılacak ineği olmasa bile, herkesin evinde süt de, kaymak da bulunurdu. Kurabiyelerle pastacıları mandıra arabasını kullanan şoförle kasabadaki belediye fırınından getirtilir, gezici satıcıların sattığı kahve ve şeker hemen hemen her evde bulunurdu. İşte böyle bir kahve toplantısı düzenlemek inanılmayacak denli kolay bir şeydi. Ama tüm güçlük toplantıya bir neden yakıştırmaktı.

Bayırdamlı Stina, Kuştürkülü Lina, Küçükbataklı Kajsa, Göktepel Maja, Fin-Karanlıklı Beda, bir de yaşlı askerinin yerinin orada oturan yeni evli Elin'in tümü, toplantılarını haftanın iş gördükleri günlerinde düzenlememek konusunda söz birliği etmişlerdi. Bir daha geri dönülemeyecek değerli zamanları boş yere harcamak onlara kötü bir ad bırakabilirdi. Kahve toplantılarını pazar günleri ya da Kutsal Günlerde düzenlemeye diyecek yoktu. O günlerde evli kadınların kocalarıyla çocukları evde olur, böylece tüm aile hep bir arada görülürdü. Hem öyle günlerde isteyen kiliseye gider, isteyen akrabalarını ziyaret eder, bazılarısı büyük bir gönül rahatlığıyla gününü evinde geçirmeyi yeğler, öyle ki günün Kutsal Gün olduğu gerçekten anlaşılırdı. Gel gelelim kadınlardan her biri ellerine geçebilen her fırsatı değerlendirmeye can atardı. Çoğu ad günlerinde bir toplantı düzenlerken, kimisi bebeğinin ilk diş çıkarmasını ya da ilk adımlarını atmasını büyük olaymış gibi kutsamaya kalkardı. Amerika'dan gönderilen para havalesini alanlar için, bu oldukça yerinde bir fırsat sayılırdı.

Komşu kadınları yorgan dikmeye yardım etmek ya da tavandaki bir örümceği öldürmek için çağırınlar da yok değildi hani. Her ne olursa olsun, toplantı düzenlemek için bir neden uydurmak işten bile değildi. Kadınlardan biri, günün birinde bu konuda ustalığını göstermişti. Bir toplantı düzenlemek sırası kendisine geldiğinde, uyduracağı nedeni hiç mi hiç bilmiyordu. Kutlayacağı hiçbir şeyi yok sanılıyordu yoksulun. Adı Beda olduğundan, ad gününü bile kutlayamıyordu, çünkü Almanak'ta Beda adındaki bir azizin günü yoktu. Ailesinden herhangi birisinin ad gününü de kutlayamıyordu, çünkü âşıklarından her biri mezarlıkta dinlenmeye çekilmişlerdi. Oldukça yaşlı olduğundan, altında uyuduğu yorgan da epey eskiceydi. Hayran olduğu bir kediciği vardı yalnızca.

Yalan değil, kedisi de kendisiyle birlikte kahve içerdi, ama bir kedi için toplantı düzenleyebilmek oldukça güçtü. Düşündü, taşındı, almanasını birkaç kez baştan sona karıştırdı. En sonunda sorununu çözecek çareyi bulabileceğini umuyordu. "Krallık Sarayı"ndan başladı, "Burçlar ve Yorumları"na geçti, "Pazar Yerleri ve 1912 Posta Tarifesi"ni okuduğu halde hiçbir şey bulamadı. Kitabı yedinci kez okurken, gözleri "Güneş tutulmalarına takıldı. Okuduğuna göre, o yıl, yani bin dokuz yüz on iki yılı-

nın, nisan ayının on yedisinde bir güneş tutulması olacaktı. Güneş tutulması tam öğleyin, saat on ikiyi yirmi dakika geçe başlayacak ve saat 14:40 ta sona erecek, güneş yuvarlağının onda dokuzu görünmez olacaktı. Bunu daha önce de birkaç kez okuduğu halde önemine hiç dikkat etmemişti, ama şimdi, bu olay birdenbire gözünde büyümüştü." Günümü buldum artık!" diye haykırdı. Ne var ki, rahatlığı bir, iki saniye sürdü sürmedi, yine kara düşüncelere daldı; acaba öteki kadınlar bu buluşuna gülerler miydi? Sonraki günler, almanağını karıştırmaya devam ederken, buluşu yine usunu kurcalamaya başladı. Yok, yok, bundan daha iyi bir fırsat olamazdı.

Düşündüğü gibi, bu dünyada Güneş'ten daha çok sevdiği kimi kimsesi var mıydı hiç? Kulübesinin bulunduğu yerde, güneş ışınları tüm kış boyunca penceresinden içeriye bile giremezdi. İlkbaharda Güneş'in geri döneceği günleriye saya saya bitiremezdi. Güneş ona her zaman dostça ve cömertçe davranan, onu yeterince göremediği tek şeydi. Geçmiş yıllarını düşündü, onları ta içinde duydu. Sonsuz bir serinlikteymiş gibi elleri titriyordu. Aynaya bakıp, solgun yüzünü yıkanmış gibi ak-pak görünce, kendisini tenişire uzanmış sandı. Dimdik ve sımsıcak olduğu zamanlar, tepeden aşağı dökülen güneş. ışınlarını bir insan olarak duyduğu zamanlardı, canlı cenaze olduğu zamanlar değil. Düşündü, taşındı, koca bir yıl içinde kutlayacağı günün, dostu Güneş'in karanlıkla savaştığı, utku dolu bir başarıdan sonra yepyeni ve pırıl pırıl geldiği gün olabileceğinde karar kıldı. Nisanın on yedinci günü pek uzak değildi, bir toplantıya hazırlanmak için bol bol zamanı vardı.

Güneşin tutulacağı gün, Stina, Lina, Kajsa, Maja ve öteki kadınlar Fin-Karanlıklı Beda'nın evinde oturmuş, kahvelerini içiyorlardı. İkinci, üçüncü kahvelerini içmişler, tasavvur edilebilecek her şey üstüne gevezelik etmişlerdi. Tek şey, anlayamadıkları tek şey, Beda'nın o gün neyin uğruna bir toplantı düzenlediği idi. Güneş tutulmak üzereydi. Ama onların buna aldırış ettikleri yoktu. Bir an, gökyüzü karanlık bir griliğe dönüştüğü zaman, tüm doğa kurşundan bir örtünün altına bürünürken, Kıyamet Günü'nün davullarının, Hüküm Günü'nün ağlayışlarının sesine benzeyen .gürültüyle bir yel esti. İşte tam o sırada durup, biraz korkar gibi oldular. Ama yine de bir fincan kahve almaktan geri kalmadılar ve duydukları korku gelip geçti. Güneş tutulması sona erince, gökyüzünde öylesine pırıl pırıl ve mutlu duran Güneş, tüm bir yıl hiç böylesine parlamamış gibi geldi onlara. Tam o sırada, yaşlı Beda pencereye yaklaşarak durdu, ellerini kavuşturdu. Güneş ışınlarıyla aydınlanan doğaya bakarak titrek bir sesle türkü söylemeye başladı: "Yükseliyor yine parlak güneşin, Teşekkürler sana, Tanrım! Umutla, mertlikle, taze güçle, Söylüyorum bir sevinç türküsü.n Zayıf ve saydam, yaşlı Beda, pencerenin ışığında durarak türküsünü söylerken, güneş ışınları -sanki ona canını,

gücünü, renklerini vermek istercesine çevresinde oynaşıyordu. Türküsünü söyleyip bitirince, dönüp konuklarına özür dilermiş gibi baktı. "Görüyorsunuz," dedi, "Güneş'ten daha iyi bir dostum yok. Toplantımı güneşin tutulduğu gün yapmak istedim. Bir araya gelip, karanlıktan kurtulduğumuz an onu kutsamayı diledim." Konukları Beda'nın niye böyle bir günde toplantı düzenlediğini anlıyorlardı artık. Yürekler burkulmuştu. Hemen Güneş üstüne konuşmaya başladılar. Zengine de yoksula da eli açıktır güneşin. Bir kış günü pencereden sızıp içeriye girince, ocakta yanan ateşler değin rahatlatır kişiyi. Onun gülümseyen yüzü yaşamı yaşanmaya değer kılar, dertleri, sıkıntıları unutturur. Toplantıdan sonra kadınlar evlerine mutlu ve memnun döndüler. Güneş gibi iyi, sadık bir dostları olduğundan öylesine gönlü yüce, öylesine kıvançlıydılar ki...

Türkçesi: Yekta Ataman

Sevinç ve Yasa

GUISEPPE TOMASI DI LAMPEDUSA

Otobüse bindiğinde herkesi rahatsız etti. Başkalarının belgeleriyle tıklım tıklım dolu evrak çantası, sol koluyla kavradığı koskoca paket, gri yünlüden kaşkolü, neredeyse çiçek gibi açılverecek şemsiyesi, her şey dönüş biletini göstermesini engelliyordu: o paket azmanını biletçinin bankosuna koymak zorunda kaldı, neredendir bilinmez, bir bozuk para selidir boşandı, toplayayım diye yere eğilecek oldu, arkasında bekleyenler hemen seslerini yükselttiler, o oyalandıkça paltolarının etekleri otomatik kapıya sıkışacak, diye korkmuşlardı. Çabalaya çabalaya kenarlara tutunmuş duran yolcuların sırasına girmeyi başardı: aslında çelimsizdi ama çeşit çeşit yüklerinden ötürü, yedi kat cüppe ile kabarmış bir rahibe kadar yer tutuyordu. Trafiğin içler acısı kargaşasında otobüs bir de çamurda kızak yapınca bu densiz yük arabadaki herkesi sinirli yaptı. Birilerinin ayaklarını çiğnedi, birileri de onun ayaklarını çiğnediler, sağdan soldan çıkışmalar duyuldu, hatta arkasından, evliliğinde birtakım gölgeler bulunduğunu ileri süren üç heceli bir sözcük de işitince, onurunun buyruğuna uyarak başını çevirip baktı, o bitkin gözlerine ürkütücü bir anlam verdiğini düşünüp avundu.

Bu arada, kırsal barok stilinin gerisinden her köşeden dışarıya perişanlık dökülen yollarda ilerliyordu otobüs, seksenini doldurmuş dükkânların sarımsı ışıklarının önünden geçiyordu.

Kendi durağına gelince zili çaldı, indi, şemsiyesine takılıp tökezledi, sonunda kendini bir metrekarelik kaldırımında tek başına buldu: telaşla plastik para cüzdanının yerinde olup olmadığına baktı, işte mutluluğunun tadını çıkarmakta özgürdü artık.

Cüzdanın içinde sımsıkı kapalı otuz yedi bin iki yüz kırk beş lire vardı, bir saat önce aldığı "yıl sonu ikramiyesi," nice dikenlerden yakayı kurtarmak yani: kiralar dondurulduğundan beri büsbütün laf anlamaz olmuş, üstelik altı aylık alacağı olan ev sahibi bir diken: karısının tavşan ceketinin ("Sana uzun mantodan çok daha yakıştı bu hayatım, ince gösteriyor") taksitlerini hiç gün sektirmeden almaya gelen tahsildar bir diken: balıkçı ile sebzeçinin insanın canını alacak gibi bakmaları ayrı bir diken. O büyük boy dört banknot gelecek elektrik faturasının korkusunu,

çocuklarının pabuçlarına üzüntülü bakışları, tüpgazın alevinin titreyişini kaygıyla gözlemeyi de ortadan kaldırıyordu: bolluk demek değildi elbette ama bunalımın ara vermesi demekti, yoksulların gerçek neşesi budur zaten: sonra kimbilir belki aradan bir-iki bin lired Noel yemeğinin parıltısında tüketilmek üzere, kısacık bir süre için kurtarılabilirdi.

Ne var ki, şimdi gönlünü dolduran pespembe mutluluk dalgasının "yıl sonu ikramiyesi"nden ileri geldiğini sanmıyordu, nice ikramiyeler almıştı böyle, onların şöyle bir görünüp kayboluveren sevincini iyi tanırırdı çünkü. Pembe, evet, pespembe, sol koluna ağırlık veren tatlı yükün ambalajı gibi pembe. Bürodan eve getirdiği yedi kiloluk panettone'nin çevresinde çiçek gibi tomurcuklanıyordu o ambalaj. Aslında o ne idüğü pek belli olmayan, hatta kökenleri epey kuşku götüren un, şeker, yumurta tozu ve kuru üzüm karmaşasına hiç de bayılıyor değildi. Hatta hoşlandığı bile söylenemezdi. Ama yedi kilo lüks yiyecek birden! Besinlerin yüz gramlık, yarım litrelik parçalar halinde girdiği bir evde belli sınırlar içinde de olsa hatırı sayılır bir bolluk anlamına geliyordu bu. Üstelik üçüncü sınıf markalardan başkasının boy göstermediği bir kilerde ünlü bir marka! Ne sevinecekti Maria! İki hafta süreyle akşam kahvaltısının bilinmeyen ülkesinde yolculuğa çıkacaklardı çocuklar bağıra çağıra!

Ama bunlar da yine başkalarının sevinçleriydi, panettone denilen vanilya ve renkli kartondan yapılmış maddesel sevinçler yani. Kendi kişisel mutluluğu bunlardan çok değişti, gururla, sevecenlikle karışık ruhsal bir mutluluktu, evet efendim öyle işte, ruhsal.

Az önce daire müdürü Commendatore maaş zarflarını ve Noel tebriklerini o tepeden bakan babacan eski faşist kodamanı tavrıyla dağıtarken, "Büyük Üretim Firması"nın daireye armağan gönderdiği yedi kiloluk panettone'nin en liyakatli memura verileceğini söylemişti ve sayın meslektaşlarından hemen oracıkta bu talihlinin kim olacağını demokratik yöntemlerle (tam böyle demişti işte) belirlemelerini rica etmişti.

Panettone orada, yazıhanenin ortasına kurulmuş bekliyordu: Ağır, sınıksız kapalı, "nurlu ufukların müjdecisi" derdi herhalde: aynı Commendatore sırtında üniformasıyla, yirmi yıl önce olsa. Meslektaşlar arasında gülüşmeler, fısıldaşmalar geçmiş, sonra hepsi, en başta da müdür onun adını haykırışlardı. Bir memnurluk dalgası kabarmıştı içinde, işi devam ediyor demekti bu, zafer demekti kısacası: daha sonra da o ferahlık duygusunu hiçbir şey sarsamamıştı. Ne fırtınalı günbatımıyla düşük voltajlı neonların çifte bulanıklığı içinde, aşağı kahvede arkadaşlarına yapmak zorunda kaldığı üç yüz liredelik ikram, ne ganimetin ağırlığı, ne otobüste işittiği küfürler, hiçbir şey: aslında bunun, memurların kendi yoksulluğuna kibirle karışık acımalarından başka bir şey olmadığı bilincinin derinliklerinde şimşek gibi bir çakıp kaybolmuştu ama bu bile bo-

zamamıştı keyfini: çok yoksuldu çünkü, gururun öyle ayrıkotu gibi gerekmediği yerlerde bitivermesine izin veremezdi ki.

Son rötuşları on beş yıl önce bombardımanların tamamladıkları yıkık bir sokaktan evine yöneldi. Kendi oturduğu hortlak gibi apartmanın bir köşesinde büzülmüş durduğu hayalete benzer meydana vardı.

Yine de kapıcı Cosimo'yu canla başla selamlamaktan geri durmadı, kendisinden bile düşük maaş alıyor diye küçümsüyordu adam onu. Dokuz basamak, üç basamak, dokuz basamak: Cavaliere Falanca'nın katı. Ööö! Fiat 1100 arabası vardı gerçi adamın ama karısı hem çirkin, hem ihtiyar, hem edepsizdi. Dokuz basamak, üç basamak, eyvah ayağı kaydı, dokuz basamak: Doktor Fişmanca'nın ikametgâhı: Allah esirgesin! Akli fikri Vespa'larda Lambretta'larda bir aylak evlat, bekleme odası desen bomboş. Dokuz basamak, üç basamak, dokuz basamak: Kendi dairesi, sevilen, sayılan, ödüllendirilen, başkalarına benzemeyen bir muhasebecinin kendi halinde yuvası.

Kapıyı açtı, ufacık antreye girdi, kavrulmuş soğan kokusu sarmıştı bile ortalığı: sepet iriliğinde bir sandıkcağızını üzerine bıraktı o kollarını koptan yükü, başkalarının çıkarlarıyla ağırlaşmış evrak çantasını, öteye beriye dolanan kaşkolü. "Maria! Çabuk gel!" diye çın çın öttü sesi, "Gel bak ne güzel!"

Karısı mutfaktan çıkageldi, mavi sabahlığı tencerelerin isine batmış, tabak çatal kurulamaktan kızarmış ufacık elleri doğum yapa yapa biçimden çıkmış karnının üzerinde. Çocuklar burunlarında sümükleriyle pembe anıtın çevresini sarmış, dokunmaya cesaret edemeden ayaklanıyorlardı.

"Aferin sana! Maaşını da getirdin mi bari? Beş para kalmadı bende."

"Al hayatım, işte: kendime yalnız bozuklukları alıkouyorum, iki yüz kırk beş lireti. Ama şu Tanrı'nın nimetine bir bak hele sen!"

Bir zamanlar güzeldi Maria, kaprisli gözleri daha birkaç yıl öncesine dek cin gibi parıldardı yüzünde. Şimdi ise esnafla çekişmekten sesi çatallaşmış, kötü yiyeceklerden cildi bozulmuş, sislerle örtülü, kayalık bir geleceğin ufkunu gözlemekten gözlerinin pırıltısı sönmüştü. Kala kala azizele-rinkini andıran ruhu kalmıştı geriye, yani katı, sevecenlikten uzak bir ruh, ancak azarlayarak, yasaklayarak anlatabiliyordu kendini: bir de ezilmiş ama baş eğmek nedir bilmeyen sınıf gururu, çünkü Indipendenza Caddesi'ndeki bir büyük şapkacının kızıydı ve Girolamo'sunun kendisi-ninkiyile eşdeğerde olmayan kökenlerini küçümsüyordu ama aslında tapıyordu ona, tıpkı aptal olduğu halde yine de sevilen bir çocuğa tapar gibi.

Kadının bakışları umursamazlıkla kaydı yaldızlı kartona.

"Çok iyi. Yarın avukat Resina'ya göndeririz, nice ikramının altında kalmıştık."

Avukat iki yıl önce muhasebeciye karmaşık bir iş vermişti, sonra ücretini ödedikten başka ikisini de kendi maden pırıltıları içindeki ultramodern evine yemeğe çağırmıştı: zavallı muhasebeciye, oraya gidebilmek için satın aldığı ayakkabıların acısından ötürü tam bir işkence olmuştu yemek. Ve şimdi bu hiçbir eksiği olmayan hukukçu yüzünden onun Maria'sı, Saverio'su, Andrea'sı, küçük Giuseppina'sı ve kendisi onca yıl kaza kaza vardıkları bu biricik bolluk damarından vazgeçeceklerdi ha!

Mutfağa koştu, bir bıçak kaptı, gayretli bir Milanolu işçi kızın paketin çevresine özenle doladığı yaldızlı ipleri kesmeye atıldı ama kızarmış, yorgun bir el omzuna dokundu.

"Girolamo, çocukluk etme. Biliyorsun, Resina'ya olan borcumuzu ödememiz gerek."

Yasa konuşuyordu, vicdanı lekesiz şapkacıların çıkardıkları yasa.

"Ama şekerim, bir ödül bu, bir liyakat kanıtı, bana önem verdiklerini gösteriyor!"

"Boş versene. Amma da kibar, ince fikirli kişilermiş şu senin meslektaşlar! Sadaka, Gire, sadakadan başka bir şey değil bu."

Eskiden severken verdiği adla çağırıyordu onu, derininde eski tutkuların izlerini yalnız adamın seçebildiği gözlerle gülümsüyordu ona.

"Yarın başka ufak bir panettone alırsın, bize yeter: o Standa'daki burmalı mumlardan da dört tane: biz de büyük bir eğlenti yapmış oluruz böylece."

Öyle de yaptılar. Ertesi gün adam rasgele bir panettone ile insanın başını tutan o mumlardan dört değil, iki tane aldı, dev panettone'yi ise bir acenta eliyle avukat Resina'ya gönderdi; bu da ayrıca iki yüz lirete patladı.

Üstelik Noel'den sonra üçüncü bir kek daha alıp, dilimleyip tanınmaz hale getirerek meslektaşlarına götürmek zorunda kaldı çünkü o göz alıcı ganimetten kendilerine bir lokma bile getirmedi diye alaya almışlardı kendisini.

Sonra o ilk panettone'nin yazgısına bir sis perdesi indi.

"Yıldırım" acentasına, şikâyet gitti adam. Kendisine pek tepeden baktılar ve alındıların kaydedildiği defteri gösterdiler, avukatın uşağı tersinden imzalamıştı burayı. Ama Epifania'dan sonra "Teşekkürlerim ve en iyi dileklerimle" yazılı bir kartvizit geldi.

Onurları kurtulmuş sayılırdı.

Masadaki Almanlar

KATHERINE MANSFIELD

Ekmek çorbası masadaki yerini almıştı. Bu esnada çorba kâsesine gözlerini dikmiş masaya doğru eğilen Bay Rattah, "Bu tam da ihtiyacım olan şey," dedi. Midem birkaç gündür iyi değil. Ve şu anda bu ekme çorbasını yemek üzereyken istediğim uyumun sağladığını söyleyebilirim.. Ben de iyi bir aşçıyım." Bunu söyledi ve benden tarafa döndü.

"Ne kadar ilginç," dedim ve bunu söylerken sesime gerekli miktardaki coşkuyu da eklemeyi unutmadım.

"Ah evet, kişi eğer evli değilse bu gerekli bir şey. Kendi adıma konuşuyorum ki, şu ana kadar evli olmadan kadınlardan istediğim her şeyi elde ettim." Bunları söylerken peçetesini yakasına sıkıştırdı ve çorbasını üfledi.

"Şu anda yanı saat dokuzda kendime bir İngiliz kahvaltısı hazırlarım, ancak aşırıya kaçmadan. Dört dilim ekme, iki yumurta, iki dilim soğuk jambon, bir kase çorba ve iki fincan çay. Tabii bu sizi alakadar etmez."

Bu gerçeği öyle coşkulu bir biçimde belirtmişti ki bunun aksini iddia etmeye cesaretim dahi yoktu.

Bütün gözler aniden bana çevrilmişti. Öyle ki sabahları gömleğimin düğmelerini iliklerken bir fincan kahve içen ben, bu ulusun akla mantığa sığmayan kahvaltı anlayışını ben üstleniyormuşum gibi hissettim.

"Her neyse," diye haykırdı Berlin'den gelen Bay Hoffmann. "Ah, benim de İngiltere'deyken sabahları yemek yeme alışkanlığım vardı."

Ceketinden ve yeleğinden çorba damlacıklarını temizlerken gözlerini ve bıyığını kaldırdı.

"Gerçekten bu kadar çok yiyorlar mı?" diye sordu genç hanım Stiegelauer. "Çorba, ekme, domuz eti ve çay ve kahve ve komposto ve bal ve yumurta ve soğuk balık ve böbrek ve sıcak balık ve ciğer? Bütün hanımlar yer gerçi, özellikle hanımlar."

"Kesinlikle. Leicherster meydanındaki bir otelde yaşarken ben de fark ettim bunu," diye haykırdı Bay Ratt. "Güzel bir oteldi, ancak çay yapmıyorlardı, şimdi..."

"Ah, bu yapabileceğim şeylerden bir tanesi," dedim şen şakrak gülerken.

"Ben çok iyi çay yapabilirim. Bundaki asıl sır ise demliğı ısıtmaktır."

Çorba tabağını bir kenara iterken, Bay Ratt " demliğı ısıtmak," diye araya girdi. " Demliğı hangi sebeple ısıtıyorsunuz ki? Ha ha! Bu gerçekten çok iyi! Öyle sanıyorum ki kimse bir demliğı yemez."

Soğuk mavi gözlerini, önceden planlanmış binlerce istilanın habercisi bir ifadeyle üzerime kilitlemişti.

"Yani bu şimdi sizin İngiliz çayınızın o büyük gizemi midir? Yani Bütün yaptığınız şey demliğı ısıtmak."

Bunun sadece bir başlangıç aşaması olduğunu söylemek istemiştim, ancak doğru düzgün ifade edemedim ve bu yüzden sessiz kaldım.

Uşak dana etinin yanında lahana turşusu ve patateslerle birlikte içeri girdi.

Batı Almanya'dan gelen yolcu "Lahana turşusunu müthiş bir keyifle yerim," dedi. "Ancak şu anda o kadar çok yedim ki daha fazla devam edemeyeceğim. Hemen..."

Küçük hanım Stiegelauer'e dönerek "Güzel bir gün!" diye haykırdım. "Sabah erken mi uyandınız?"

"Saat beş'te ıslak çimlerde on dakika yürüdüm. Sonra yatağıma geri döndüm. Beş buçukta uyuya kalmışım ve sonrasında vücudumun tümünü yıkamak için saat yedide tekrar uyandım. Sonrasında tekrar yatağıma geri döndüm. Saat sekiz olduğunda soğuk suyla yapılmış lapa yedim ve sekiz buçukta bir fincan nane çayı içtim. Saat dokuzu gösterdiğinde biraz malt kahve içtim ve sonrasında tedavime başladım. Lahana turşusunu uzatır mısınız lütfen. Siz yemiyor musunuz?"

"Hayır teşekkürler. Lahana turşusunu hâlâ biraz sert bulurum."

Konuşurken bir saç tokası yardımıyla dişlerini karıştıran dul hanım "Vejetaryen olduğunuz doğru mu?" diye sordu.

"Evet: 3 yıldır et yemiyorum."

"Ben... Evet bu mümkün. Bir aileniz var mı?"

"Hayır."

"Anlaşıldı, neye yaklaşmakta olduğunuzu görüyorsunuz işte! Hangimiz sebze yiyerek çocuk sahibi olunduğunu duydu şimdiye kadar? Bu mümkün değil. Ama sizlerin şimdiye dek İngiltere'de geniş aileleri olmamış hiç: Sanıyorum ki kadınların oy hakkını elde etme mevzuusuyla bir hayli meşgulsünüz. Benim şu anda tam dokuz çocuğum var ve tanrıya şükür ki hepsi de sağ. Güzel, sağlıklı bebekler, gerçi ilki doğduktan sonra, ben..."

"Ne kadar muhteşem!" diye haykırdım.

Saç iğnesini başının tam üstünde yer alan topuzuna iştiririrken alaycı bir dille "Muhteşem," dedi dul hanım. "Hiç de değil! Arkadaşlarımdan bir tanesinin tek severde dört çocuğu birden olmuştu. Eşi ise o kadar mutlu olmuştu ki bir akşam yemeği partisi vermişti ve çocuklarına da masala-

rında yer vermişti. Arkadaşım ise elbette ki bu durumdan çok gurur duymaktaydı.

Bıçağıyla zıpkınladığı patatesten bir ısırık alan yolcu "Almanya, ailelerin evidir," diye bağırdı.

Bu söylemi kadirşinas bir sessizlik takip etti.

Ardından tabaklar sığır eti, kırmızı kuş üzümü ve ıspanak için değiştirildi. Çatallarını siyah ekmekle temizleyip tekrar yemeye başladılar.

"Ne kadar süredir burada yaşıyorsunuz?" diye sordu Bay Ratt.

"Tam olarak bilmiyorum. Eylül'de Londra'ya geri dönmüş olmalıyım.

"Ama Münih'i ziyaret edeceksiniz elbette, değil mi? "

"Korkarım ki vaktim olmayacak. Görüyorsunuz ya işte, tedavime ara vermemem önemli.

"Ama Münih'e gitmek zorundasınız. Münih'e gitmemişseniz eğer, Almanya'yı görmüş sayılmazsınız ki. Bütün sergiler, Almanya'nın bütün sanat ve özünde yatan yaşamı Münih'tedir. Ağustos'ta Wagner Festivali var ve sonra Mozart ve Japonya koleksiyonundan oluşan bir sergi ve tabii ki bira var! Münih'e gelene kadar iyi bir biranın nasıl bir şey olduğunu bilemezsiniz. Her öğlen hoş hanımlar görüyorum, ama büyük bardaklarda bira içen hoş hanımlardan bahsediyorum size." Yüksekte duran güzel bir lavabo ibriğine dikkatle baktı ve ben de gülümsedim.

"Çok fazla Münih birası içtiğimde, o kadar çok terliyorum ki," dedi Bay Hoffmann. "Buradayken, yani kırılık alanlarda ya da banyomu yapmadan önce, terliyorum ama bu hoşuma gidiyor, ancak kasabadayken aynı şey geçerli değil."

Aklına bir şey gelmiş gibi, yemek peçetesiyle boynunu ve yüzünü sildi ve dikkatlice kulaklarını temizledi.

Cam bir tabak eşliğinde getirilen pişmiş havuçlar masadaki yerini aldı.

"Ah, meyve!" dedi küçük hanım Stiegelauer, " Bu sağlık için çok gerekli. Bu sabah doktor bana ne kadar çok meyve yersem o kadar sağlıklı olacağımı söyledi."

Görünen o ki doktorun tavsiyesini harfi harfine yerine getiriyordu.

"Sanıyorum ki siz de bir istiladan korkuyorsunuz, değil mi?" dedi yolcu.

"Ah, bu iyi. Sizin şu İngiliz oyununuzla ilgili her türlü bilgiyi bir gazete-den takip ediyorum. Bunu gördünüz mü? "

"Evet," dedim yerimde doğrularak. "Ve sizi temin ederim ki korkmuyoruz."

"O zaman korkmalısınız," dedi Bay Ratt. "Doğru dürüst bir ordunuz yok, damarları nikotin zehriyle dolu birkaç küçük oğlan."

"Korkmayın," dedi Bay Hoffmann. "Biz İngiltere'yi istemiyoruz. İste-seydik, onu çok daha önce ele geçirirdik. Biz gerçekten sizleri istemiyoruz."

Canı istediğinde yanında tutup istemediğinde kapı dışarı edecek küçük bir çocukmuşum gibi bakarken bana, kaşığını havai bir biçimde salladı. "Biz de kesinlikle Almanya'yı istemiyoruz," dedim ben de. "Bu sabah vücudumun yarısını yıkadım. Sonra bu öğlen dizlerimi yıkamam gerek ve sonrasında da kollarımı," dedi Bay Ratt istekli bir dille. "Sonra bir saat boyunca egzersizlerimi yaparım ve işimi bitiririm. Bir kadeh şarap ve sardalyalı birkaç tane sandviç..." O bunları anlatırken, diğerleri kremşantili vişneli pastayı getirdi. "Eşinizin favori yiyeceği nedir?" diye sordu dul hanım. "Gerçekten bilmiyorum," diye cevapladım. "Gerçekten bilmiyorsunuz. Kaç senedir evlisiniz?" "Üç senedir." "Ama bu söylediğinizde samimi olamazsınız. Bu gerçeği bilmeden bir hafta bile onun eşi olarak evi çekip çeviremezsiniz." "Ona bunu hiçbir zaman sormadım. Yediği şeylerde titizlik göstermez." Bir anlık bir sessizlik oldu. Hepsi başlarını sallayarak, ağızları vişne çirdekleriyle dolu bana baktılar. "Şüphe yok ki Paris'te olan bu korkunç şeylerin bir tekrarı da İngiltere'de var," dedi dul hanım yemek peçetesini katlarken. "Beraber geçirilen üç senenin ardından eşinin favori yiyeceğini bilmezse, bir kadın eşini nasıl çekip çevirmeyi bekleyebilir ki? " "Afiyet olsun! " "Afiyet olsun! " Giderken kapıyı arkamdan kapattım.

Türkçesi: Ayşem Dur

Karınca ve Çekirge

SOMERSET MAUGHAM

Daha küçücük bir çocukken, La Fontaine'in belli başlı fablları ezberletilmiştir bana ve bu masalların taşıdığı her bir ahlaksal çıkarım dikkatlice açıklanmıştır da. Öğrenmiş olduğum bu masallar arasında ise, mükemmel olmayan bir dünyada çalışkanlığın ödüllendirilirken havailiğin cezalandırılmasının konu edildiği o faydalı öğüdü-
nün genç nesiller tarafından anlaşılmasını sağlamak için tasarlanmış Karınca ve Çekirge'nin hikâyesiydi. Bu takdire şayan fabлда (herkesin incelikli davranıp da hata ederek bildiğini sandığı bir şeyi anlatıyor olmaktan dolayı özür diliyorum) karınca yorucu geçen yaz mevsimini kışlık ihtiyaçlarını bir araya getirmekle geçirir, bu sırada çekirge ise güneşe karşı şarkılarını söylerken bir otun sapına oturarak geçirmiştir günlerini. Sonrasında kış gelir ve çalışkan karınca kış mevsimini rahatça geçirebileceği miktarda erzakını temin etmiş durumdadır ancak tembel çekirgenin boş bir merdivenden başka elinde avucunda sahip olduğu bir şey yoktur: bu yüzden kalkar karıncaya gider ve birazcık yiyecek için karıncaya yalvarır. Ardından karınca çekirgeye o bilindik cevabı verir:

"Bütün bir yaz boyunca ne yaptın? "

"Sözüm meclisten dışarı, lakin şarkı söyledim. Günlerce gecelerce şarkılar söyledim durdum."

"Şarkılar söyledin demek. Ee, şimdi de git ve dans et o zaman."

Bunu, kendi kanaatimce, karıncanın huysuzluğuna yormaktan çok, kendimi bu hikâyenin verdiği öğütle hiçbir zaman bağdaştıramadığım ve ahlaki anlamda yetersiz kalan çocukluğun vermiş olduğu o mantıksızlık haline yorardım. Benim bu hikâyede duygularını paylaştığım karakter çekirgeydi ve bazı zamanlar bir karıncayı asla onu çiğnemedi bırakmışımı görmemişimdir. Bu kıssadan hisseli (ve o zamandan beri keşfettiğime göre, bu tamamıyla insancıl bir şey idi) anlatım tarzıyla yazılmış hikâyede, benim ihtiyatlı ve sağduyulu olmayı onaylamayışımı açıklamamın peşinden koşulduğunu gördüm. Ertesi gün George Ramsay'i bir restoranda tek başına öğle yemeği yerken gördüğümde, bu hikâyeyi düşünmeden edemedim. Ramsay dışında, dünya üzerindeki hiç kimsenin yüzünde bu denli derin ve kasvetli bir ifadeye rastlamamıştım. Onu gördüğümde öylece boşluğa bakmaktaydı. Onun için üzülyormuş gi-

biydi: ilk aklıma gelen ise talihsiz erkek kardeşinin yine kendisine sorun yarattığıydı. Ona doğru ilerledim ve:

"Nasılsın?" diye sordum.

"Pek neşeli sayılmam," diye cevapladı.

"Tom mu yine? "

Bir iç geçirişten sonra " Evet, yine Tom," dedi.

"Neden hâlâ uğraşıyorsun onun için? Dünyada onun için yapılabilecek her şeyi yaptın. Onun artık umutsuz bir vaka olduğunu anlamalısın."

Sanıyorum ki her ailede bir günah keçisi var. Tom, yirmi senedir keder veren bir kuyruk gibi George'un peşindeydi. Aslında hayata iyi başlamıştı: ticaret hayatına atıldı, evlendi ve iki çocuk sahip oldu. Ramsay'ler son derece saygı duyulan insanlardı ve Tom Ramsay'in de faydalı ve onurlu bir şekilde sürececek bir kariyer hayatına sahip olacağını düşünülmesi için her türlü sebep mevcuttu. Ancak bir gün, öncesinde herhangi bir şey söylemeden, çalışmayı sevmediğini ve kendisinin evlilik için uygun biri olmadığını ilan ediverdi. Daha güzel vakit geçirmek istiyormuş. Çıkan itirazlara kulak asmadı. Eşini ve iş yerini bırakıp gitti. Az miktarda parası vardı ve Avrupa'nın çeşitli başkentlerinde iki mutlu sene geçirdi. Yaptığı şeyler zaman zaman ailesinin kulağına geliyordu ve bu insanlar duydukları karşısında derinden etkilenmiş benziyorlardı. Muhakkak ki güzel vakit geçirmişti. Ancak ailesi başlarını sallayıp parası bittiğinde ne olacağını merak ettiler. Çok geçmeden de ödünç para aldığını öğrendiler. Ahlaki değerlerden bir haber ve çekici bir insandı. Borç para vermek konusunda reddedilmesi ondan daha güç bir insan daha tanımadım ben. Arkadaşlarından sağladığı düzenli bir geliri vardı ve çok kolay arkadaş edinirdi. Ama her zaman derdi ki ihtiyaçların için harcadığını para sıkıcıdır: harcaması keyifli olan para lükslerindir. Bunun için de abisi George'a bel bağladı. George için çekiciliğini israf etmedi. George ciddi bir adamdı ve bu tip baştan çıkarımlar karşısında mantıksızlaşırdı. George saygı değer bir insandı. Bir ya da iki kere Tom'un kendini ıslah edeceği sözlerine inandı ve ona yeni bir başlangıç yapabilmesi için yüklü miktarlarda para verdi. Ama Tom, bu paralarla bir araba ve birkaç güzel takı satın aldı. Ancak söz konusu durum George'un, kardeşinin hiçbir zaman durulmayacağını farkına varmasını sağlayıp da George ellerini ondan çekince, Tom, bir an tereddüt etmeden, şantaj yapmaya başladı. Saygı değer bir avukat için erkek kardeşini, en sevdiği restoran-daki barın arkasında kokteyl hazırlarken bulması ya da kulübünün önünde bekleyen bir taksinin şoför koltuğunda oturuyor olduğunu görmesi pek de hoş olmazdı. Tom, bir barda çalışmanın ya da taksicilik yapmanın son derece güzel uğraşlar olduğunu ancak George'un kendisini birkaç yüz pounda mahkûm etmesi durumunda ailesinin onurunu bir dakika dahi düşünmeyeceğini söyledi. George da parayı ödedi.

Bir keresinde Tom neredeyse hapsi boyluyordu. Ve George bu duruma inanılmaz üzüldü. Tom elinden gelen en küçük düşürücü şeyleri yapmıştı. Gerçekten fazlasıyla ileri gitmişti. O zamana kadar hoyratça, düşüncesizce ve bencilce davranmış ancak George'un yasadışı olarak adlandıracağı herhangi bir haysiyetsizce hareketi olmamıştı: ve eğer hakkında dava açılsaydı, kesinlikle tutuklanacaktı. Ancak biricik kardeşinizin hapsi boylamasına izin veremezsiniz. Cronshaw isimli kandırdığı adam, kişiye intikam güden türdendi. Olayı mahkemeye götürmeye kararlıydı: Tom'un alçak bir herifin teki olduğunu ve cezalandırılması gerektiğini söyledi. Bu olay George'un başına bir hayli sorun açtı ve durumu halledebilmesi George'a beş yüz pounda mal oldu. Tom ve Cronshaw'un, çeki bozdurmak için Monte Carlo'ya gittiklerini öğrendiği dakika, George'u o zamana dek hiç bu kadar öfkeli görmemişim. Orada mutlu bir ay geçirdiler. Yirmi senedir Tom yarışlara katıldı ve kumar oynadı, en hoş kızlarla zamparalık etti, dans etti, en pahalı restoranlarda yemekler yedi ve güzel kıyafetler giydi. Daima bir şapka kutusundan fırlamış gibi gözüktü. Kırk altı yaşında olmasına rağmen, otuz beşten fazla olduğunu sanmazdınız. Eğlenceli bir arkadaşı ve onun son derece değersiz bir insan olduğunu bilmenize rağmen arkadaşlığı keyifli olurdu. Morali her daim yüksekti, bitmez tükenmez bir neşesi vardı ve inanılmaz bir sitine sahipti. Varoluşunun gereği benden aldığı onca para için asla ona kin gütmедim. Onun borcuna ortak olduğumu hissetmediğim bir tek elli pound vermedim ona. Tom Ramsay herkesi, herkes de Tom Ramsay'i tanırdı. Onu yaptıklarından dolayı onaylayamazsınız ancak sevmekten de kendinizi alıkoymamazsınız.

Zavallı George hayırsız kardeşinden sadece bir yaş büyüktü ama altmışındaymış gibi gösteriyordu. Çeyrek asırdır, sene içinde bir kereden fazla on beş günlüğüne bir tatil yapmamıştır. Her sabah saat dokuz buçuğu gösterdiğinde ofisinde olur ve asla altı olana dek ofisinden ayrılmazdı. George, dürüst, çalışkan ve değerli bir insandı. Kendisine düşüncesinde dahi asla sadakatsiz davranmadığı iyi bir eşi ve mükemmel bir şekilde babalık ettiği dört kızı vardı. Gelirinin üçte üçünü bir kenara koyup, bahçesinde sebze meyve yetiştirmeyi ve golf oynamayı düşündüğü bir kasabada elli beş yaşına geldiğinde küçük bir evde köşesine çekilmeyi planlamıştı. Hayatı kusursuzdu. Yaşlandığına memnundu çünkü Tom da yaşlanıyordu. Ellerini ovuşturarak şöyle dedi: " Tom genç ve yakışıklıyken her şey çok iyiydi, ancak o benden sadece bir yaş küçük. Dört sene içinde elli yaşında olmuş olacak. Ve o yaşa geldiğinde hayat artık eskisi kadar kolay olmayacak onun için. Ben ise elli yaşına geldiğimde üç bin poundun sahibi olacağım. Yirmi beş senedir, Tom'un sürdürdüğü bu yaşamın berbat bir şekilde sonlanacağını söylüyorum. Ve onun bu du-

rumdan hoşlanıp hoşlanmayacağını da göreceğiz. Çalışıp çabalamanın mı yoksa tembel olmanın daha iyi olduğunu göreceğiz."

Zavallı George! Onun yerine kendimi koydum da... Yanına oturdumda, Tom'un nasıl kötü bir şey yaptığını merak ettim. George, açıkça görölüyordu ki çok üzgündü.

"Ne olduğunu biliyor musun?" diye sordu bana.

En kötüsü için hazırladım kendimi. Sonunda Tom'un polislerin eline düşüp düşmediğini merak ettim. George konuşmak için zar zor toparlayabildi kendini.

"Hayatım boyunca çalışkan, düzgün, saygı duyulan ve açık sözlü bir insan olduğumu inkâr edemezsin. Çalışma ve tasarrufla geçen bir ömrün ardından, birinci sınıf hisse senetlerinden gelen az bir gelirle köşeme çekilmeyi dört gözle bekleyebilirim herhalde. Tanrı'nın beni yerleştirmekten mutluluk duyduğu bu yerde her zaman görevimi yerine getirdim, "

"Kesinlikle."

"Ve Tom'un, tembel, beş para etmez, uçarı ve haysiyetsiz bir serseri olduğunu da inkâr edemezsin. Eğer biraz adalet olsaydı, şu anda düşkünler evinde olurdu."

"Kesinlikle."

George'un yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

"Birkaç hafta önce annesi yaşındaki bir kadınla nişanlandı. Ve şu anda o kadın öldü ve sahip olduğu her şeyi Tom'a bıraktı. Yarım milyon pound, bir yat, Londra'da bir ev ve kasabada da bir başka ev."

George Ramsay, elini yumruk yaparak masaya vurdu.

"Bu adil değil. Bu hiç adil değil. Kahretsin! Bu adil değil."

Buna dayanamadım. George'un gazaba gelmiş yüzüne bakınca, gülmeğe tutuldum. Sandalyemde sallanırken nerdeyse düşüyordum. George bu durumu asla affetmedi. Ama Tom sık sık beni Mayfair'daki o büyüleyici evinde verdiği mükemmel akşam yemeklerine davet eder ve bazen benden cüzi miktarda ödünç para alırsa, bunun sadece alışkanlıktan ileri geldiğini bilirim. Bu bir hükümdarlıktan başka bir şey değildir.

Türkçesi: Ayşem Dur

Drahoma

GUY DE MAUPASSANT

Avukat Simon Lebrument ile Matmazel Jeanne Cordier'nin evliliğine hiç kimse şaşırmadı. Avukat Lebrument, Avukat Papillon'un noterlik kalemini satın almıştı. Borcunu ödeyebilmesi için para bulması gerekiyordu. Matmazel Jeanne Cordier'nin de, nakit ve hamiline yazılı senet olmak üzere toplam 300 bin frankı vardı.

Avukat Lebrument, yakışıklı ve şık bit noter, fiyakalı bir taşralıydı. Boutigny-le-Rebours kasabasında az rastlanılan tipte biriydi. Matmazel Jeanne Cordier ise, biraz beceriksiz ve zevkten yoksun olmasına karşın, çekici ve canlı bir insandı. Sonuç olarak, arzulanan güzel bir kızdı.

Avukat Lebrument ile Matmazel Cordier'nin nikâh töreni, bütün kasabayı ayağa kaldırdı.

Herkes, yeni evlileri hayranlıkla izliyordu. Genç çift, evlerinde baş başa birkaç gün geçirdikten sonra Paris'e gitmeyi tasarlıyordu. Avukat Lebrument'ın karısına ilk günlerdeki ilişkilerinde nazık davranması ve her şeyi tam zamanında ve yerinde yapması, baş başa ilk günlerinin güzel geçmesini sağladı. Avukat, "Beklemesini bilen, her şeyi elde eder" diye düşünüyordu. Hem sabırlı, hem de enerjik olmayı biliyordu. Kısa zamanda tam bir başarı elde etti.

Madam Lebrument, evliliğinin dördüncü gününde, kocasını taparcasına sevdiğini anlamıştı. Ondan artık vazgeçemezdi. Kocasının her an yanında olmasını arzuluyor, her an onu okşamak, öpmek, eline, sakalına, burnuna dokunmak istiyordu. Kocasının kucağına oturuyor ve kulaklarından tutarak, ona "Gözlerini yum, ağzını aç," diyordu. Kocası, ağzını açıyor, gözlerini yarım yamalak kapatıyor, karısı da onu ateşli ve uzun uzun öperek içini titretiyordu. Sonra da kendisi, sabahtan akşama, akşamdan sabaha karısını öpüyor, onu sevip okşuyordu.

Avukat Lebrument, bir hafta sonra karısına "Eğer istersen, gelecek salı Paris'e gidelim. Liseli âşıklar gibi dolaşır, lokantalara, kahvelere, tiyatro-lara, istediğin her yere gideriz," dedi.

Madam Lebrument, sevincinden havalara zıpladı. "Tabii, tabii, dedi, mümkün olan en kısa zamanda gidelim."

- O halde, dedi avukat, babana haber ver, drahomanı hazır etsin. Parayı da götüreceğim ve böylece Avukat Papillon'a olan borcumu ödeyeceğim.

- Yarın sabah haber veririm, diye yanıtladı karısı.

Lebrument, karısını kollarına alarak, sekiz günden beri onun çok hoşuna giden sevgi oyunlarına yeniden başladı.

Salı günü geldiğinde, kayınpeder ve kayınvalide, kızını ve damadını uğurlamak için tren istasyonuna geldiler. Kayınpeder damadına, "Bu kadar çok parayı yanınızda Paris'e götürmek ihtiyatsızlık olur," dedi. Genç noter, "Endişe etmeyin baba" diye yanıtladı, böyle şeylere alışkıyım. Benim mesleğimde, insan zaman zaman üzerinde bir milyon frank bile taşır. Parayı yanımda götürürsem, bir yığın işlemden ve gecikmeden kurtulmuş olacağım. Siz kaygılanmayın."

Hareket memuru, "Paris yolcuları trene binsin" diye bağırdı. İki yaşlı kadının oturduğu bir vagona aceleyle bindiler. Lebrument, "Çok can sıkıcı: sigara içemeyeceğim" diye karısının kulağına fısıldadı. Karısı da, alçak bir sesle, "Benim de canım sıkıldı, ama senin sigara içemeyeceğine değil" diye yanıt verdi.

Tren, düdük çalarak hareket etti. Yol bir saat sürdü ve yolculuk sırasında yaşlı kadınlar hiç uyumadıklarından avukatla karısı birbirleriyle pek fazla konuşmadılar.

Lebrument, Saint-Lazare garında trenden inince karısına, "Sevgilim istersen, önce bulvara çıkıp bir yemek yiyelim, sonra gelip bavulumuzu alır, otele gideriz," dedi.

Karısı, hemen kabul etti.

- Evet, hemen lokantaya gidip yemek yiyelim. Uzak mı buradan?

- Evet, biraz uzak, dedi kocası, atlı otobüse bineriz.

Madam Lebrument şaşırdı: "Neden faytona binmiyoruz" diye sordu. Kocası, bir yandan gülümseyerek, bir yandan da homurdanarak, "Sen böyle mi tutumlu olacaksın. Beş dakikalık yol için faytona binilmez. Dakikası 0, 30 franka gelir. Hiçbir şeyin eksik kalmaz," dedi.

- Doğru, dedi karısı, biraz şaşırmıştı...

O sırada, üç atın çektiği bir otobüs geçiyordu. Lebrument, durması için sürücüye seslendi. Koskoca otobüs yavaşladı, Lebrument karısını otobüse iterek, "Hadi bin, dedi, ben ikinci kata çıkıyorum. Yemekten önce hiç olmazsa bir sigara içeyim."

Madam Lebrument cevap verecek zaman bulamadı. Sürücü, otobüsün basamağına çıkmasına yardımcı olmak için onu kolundan tutarak çekti ve içeri itiverdi. Madam Lebrument, korkuyla bir sıraya düşercesine oturdu ve arkadaki camdan, otobüsün ikinci katına çıkan kocasının ayaklarını gördü.

Köpeğini sevip koklayan yaşlı bir kadın ile piposunu evirip çevirip oynayan şişman bir adamın arasında kıpırdamadan oturuyordu. Karşısındaki sıralarda bir bakkal çırağı, bir işçi, bir piyade çavuşu, altın çerçeveli gözlüğü olan ve havaya kıvrılmış geniş kenarlıklı ipekten şapka takan bir adam, davranışlarıyla adeta "Biz bu otobüse bindik ama aslında yerimiz burası değil" diyen mızımız görünümlü iki kadın, uzun saçlı bir kız, bir ölü gömücüsü ve iki rahibe vardı. Hepsisi, lunaparklarda top atılarak devrilen maketler gibi oturuyor ve kılık kıyafetleriyle gülünç görünüyor-
du.

Hızla giden otobüsün sarsıntısı, yolcuları bir o yana, bir bu yana sallıyor, başlarının sağa sola eğilmesine yol açıyor ve yanaklarının gevşek derilerini titretiyordu. Tekerleklerin sarsıntısı, hepsini serseme çeviriyor, yolcular kendi havasında, uyuklar gibi görünüyor-
du.

Genç kadın kıpırdamadan oturuyor ve "Acaba neden gelip benimle birlikte oturmadı?" diye kocasını düşünüyordu. İçini bir üzüntü kaplamıştı. İstese, kocası bu sigarayı içmeyebilirdi.

Rahibeler, durması için sürücüyü işaret ettiler ve birbirlerinin peşi sıra, arkalarında eskimiş cübbelerinden yayılan kötü bir koku bırakarak indiler.

Otobüs yeniden hareket etti ve bir süre gittikten sonra yine durdu. Kırmızı yanaklı, soluk soluğa kalmış bir aşçı kadın bindi. Boş bir yere ilişti ve içinde yiyecek bulunan sepetini dizlerinin üzerine koydu. Otobüse yoğun bir bulaşık kokusu yayıldı.

Madam Lebrument, "Düşündüğümde de daha uzakmış" diye geçirdi kafasından. Bir süre sonra, ölü gömücüsü indi ve yerine, üzerine at kokusu sinmiş bir arabacı bindi. Uzun saçlı kız da inmiş ve onun yerine, ayaklarından ağır bir koku yayılan biri binmişti.

Madam Lebrument, kendisini hiç de iyi hissetmiyordu. Midesi bulanmış, nedenini bilmeden canı ağlamak istemişti. Bu arada, yolcular iniyor, yenileri biniyordu.

Otobüs, sonu gelmez sokaklardan geçiyor, duraklarda duruyor, sonra yeniden hareket ediyordu.

"Ne kadar da uzakmış! Dalıp da uyumasa bari, birkaç gündür iyice yorgundu" diye düşündü Madam Lebrument.

Yavaş yavaş bütün yolcular indi. Otobüste tek başına kalmıştı.

Sürücü "Vaugirard!" diye bağırdı.

Madam Lebrument'in hiç oralı olmadığını görünce, "Vaugirard!" diye tekrarladi.

Birden kendine geldi. Sürücünün kendisine seslendiğini anlamıştı, çünkü otobüste kendisinden başka kimse kalmamıştı. Üçüncü kez "Vaugirard!" diye bağırdı adam.

"Neredeyiz?" diye sordu. Sürücü, asık suratla "Vaugirard'dayız. Deminden beri bağırıp duruyorum" diye karşılık verdi.

- Bulvardan uzakta mıyız?

- Hangi bulvar?

- İtalyanlar Bulvarı.

- Oradan geçeli epey oldu.

- Öyle mi? Peki kocama haber verir misiniz lütfen?

- Kocanız mı? Nerede?

- İkinci katta.

- İkinci katta mı? Uzun zamandır orada kimse yok ki...

Birden irkildi Madam Lebrument.

- Nasıl? İmkânsız bu. Benimle birlikte binmişti. İyi bakın, orada olmalı!

Sürücü, gittikçe kabalaşıyordu.

- Hadi küçük hanım, uzun etmeyin artık! Kocanızı kaybettiyseniz, yerine on tanesini bulursunuz. İnin, tamam artık. Sokakta bir başkasını bulursunuz.

Madam Lebrument ağlıyordu: ısrar etti: "Fakat Mösyö yanıyorsunuz. Yemin ederim ki yanıyorsunuz. Kolunun altında büyük bir çanta vardı."

Adam, gülmeye başladı. "Büyük bir çanta mı? Tamam, Madeleine'de indi o. Sizi terk edip gitti, ha, ha, ha!"

Otobüs durmuştu: aşağı indi ve bilinçsiz bir şekilde otobüsün ikinci katına baktı. Kimse yoktu!

O anda, kendisine bakanlara aldırmadan ağlamaya başladı ve "Ben ne yapacağım?" diye mırıldandı.

Hareket memuru yaklaştı ve "Ne oluyor?" diye sordu. Sürücü, alaycı bir ifadeyle yanıtladı:

- Kocası, bu hanımı yolda bırakıp gitmiş.

Memur, "Peki, sen kendi işine bak" diyerek oradan uzaklaştı. Madam Lebrument, korka korka yürümeye başladı. Başına ne geldiğini anlamaya çalışıyordu. Nereye gidecek, ne yapacaktı? Nereden gelmişti bunlar başına? Nasıl olmuştu da böyle bir hata ya da unutkanlık yapmış, böyle bir dalgınlığa düşmüştü kocası?

Cebinde iki frank vardı. Kime gidecekti? Birden kuzeni Barral'ın Donanmada çalıştığı geldi aklına. Cebindeki iki frank, bineceği faytonun parasını ancak karşılardı. Hemen bir arabaya bindi. Kuzenine, tam o işe giderken rastladı. O da, kocasının gibi büyük bir çanta taşıyordu kolunun altında.

"Henry" diye bağırarak arabadan aşağı atladı.

Henry şaşırmıştı.

- Jeanne... Tek başınıza, burada ne işiniz var? Nereden geldiniz?

Madam Lebrument, göz yaşları içinde konuşmaya başladı.

- Kocam biraz önce kayboldu.
- Kocanız mı kayboldu? Nerede?
- Atlı otobüste.
- Atlı otobüste mi?

Madam Lebrument, göz yaşları içinde, başına gelenleri anlattı. Henry, düşünceli düşünceli dinliyordu.

- Bu sabah sessiz, sakın mıydı? diye sordu.
- Evet

- Peki yanında çok para var mıydı?

- Evet, benim drahomam vardı.

- Drahomanız mı? Hepsi mi?

- Evet, hepsi... Öğleden sonra, satın aldığı noterlik kaleminin parasını ödeyecekti.

- Hay Allah! sevgili kuzinim, kocanız şu sıralarda Belçika'ya kaçıyor olmalı!

Madam Lebrument, durumu henüz kavrayamamıştı. Kekeleyerek konuştu:

- Koç... kocam... Ne diyorsunuz siz?

- Sizin bütün paranızı... servetinizi alıp kaçtığını söylüyorum... Hepsi bu...

Soluğu kesilmiş, öylece kalakalmıştı. "O halde... Alçak, rezil herifin biri o!" diye mırıldandı kendi kendine.

Sonra heyecandan, şaşkınlıktan baygın bir halde kuzeninin göğsüne yaslanarak hıçkırarak hıçkırarak ağlamaya başladı.

Henry, yoldan gelip geçenlerin durup kendilerini seyrettiklerini görünce, Jeanne'ı yavaşça apartmanın girişine götürdü; belinden tutarak merdivenleri çıkarttı ve şaşkın bakışlarla kapıyı açan hizmetçiye "Sophie, çabuk bir lokantaya gidip iki kişilik yemek alın. Bugün işe gitmeyeceğim," dedi.

Türkçesi: Ceyhan Ergüven

Şeytan

GUY DE MAUPASSANT

Köylü, ölüm döşeğinde olan hasta kadının başucundaki doktorun karşısında duruyordu. Sessiz, olacıklara boyun eğmiş ama akli hâlâ yerinde olan ihtiyar kadın, onlara bakıyor ve konuşulanları dinliyordu. Yaşlı kadın ölecekti: buna isyan etmiyordu. 92 yaşındaydı ve artık sonu gelmişti.

Açık kapı ve pencereden Temmuz güneşi içeri vuruyor ve kuşaklar boyu köylülerin ayakları altında ezilen kahverengi toprağa sıcak ısıltılarını saçıyordu. Yakıcı bir rüzgâr, öğle güneşi altında kavrulan yaprakların, tarlaların, buğday ve otların kokusunu odaya dolduruyordu. Çekirgeler, boğazlarını yırtarcasına bağırıyor, panayrlarda çocuklara satılan tahtadan yapılmış oyuncak çekirgelerin gürültüsüne benzer bir çatırtı sesi yayıyorlardı ortalığa.

Doktor, sesini yükselterek:

- Honoré, dedi, annenizi bu halde tek başına bırakamazsınız. Her an ölebilir!

Köylü ise, üzgün bir şekilde sızlanıyordu.

- Fakat buğdayı toplamam gerek. Uzun zamandır toprakta duruyor. Şimdi tam zamanı. Sen ne dersin anne?

Hâlâ Normandiyalılara özgü cimriliği üzerinden atamayan yaşlı kadın, gözüyle ve başıyla "evet" işareti yapıyor ve oğlunun buğdayı toplamaya gitmesine ve kendisini tek başına ölüme terk etmesine ses çıkarmıyordu.

Doktor kızmıştı, tepinerek haykırdı:

- Siz hayvandan başka bir şey değilsiniz. Anlıyor musunuz, değilsiniz. Bunu yapmanıza izin vermeyeceğim. Eğer buğdayınızı bugün toplamaya mecbursanız, gidin La Rapet'yi bulun: annenize o baksın. İşliyor musunuz? Eğer dediklerimi yapmazsanız, hastalandığınızda sizi köpek gibi ölüme terk ederim, anladınız mı?

Zayıf, ağır ağır hareket eden, doktorun korkusu ve paraya olan düşkünlüğünün etkisiyle kararsızlık içinde kıvranan köylü, tereddüt ediyor, hesaplar yapıyor ve "La Rapet bakım için kaç para alır acaba?" diye söyleniyordu.

- Ne bileyim ben? diye bağırdı doktor. Bu, onun ne kadar çalışacağına bağlı. Onunla halledin. Bir saate kadar La Rapet'nin burada olmasını istiyorum, anladınız mı?

Köylü, kararını vermişti. "Tamam, gidiyorum. Kızmayın" diye söylendi. Doktor, "Sizi uyarıyorum, öfkelendiğiniz zaman şaka yapmam" diyerek çıkıp gitti.

Köylü, yalnız kalınca, annesine döndü ve kaderine boyun eğmiş bir ses tonuyla, "Mademki bu adam istiyor, gidip La Rapet'yi getireyim. Ben dönene kadar sakın yerinden kalkma" diyerek gitti.

Yaşlı bir kadın olan La Rapet, ütücüydü. Köyde ve çevrede ölüm döşesinde olanlara ve yaşlılara bakardı. Ölenlerin kefenlerini diktikten sonra hemen işine döner ve bu kez yaşayanların giysilerini ütülerdi. Çürük bir elmanın kabuğu gibi eli yüzü kırışık, kıskanç, katı yürekli, şaşılacak derecede cimri ve sürekli olarak çamaşır ütölemek yüzünden beli bükülmüş olan La Rapet'nin, can çekişmeye iğrenç denecek bir sevgi duyduğu söylenirdi. Bir avcının tüfeğini nasıl ateşlediğini anlatması gibi, can çekişen insanları, tanıdığı olduğu ölümleri en ince ayrıntılarına kadar anlatırdı. Honoré Bontemps, La Rapet'nin evine geldiğinde, gömlek yakaları için çivit suyu hazırlarken buldu onu.

- İyi akşamlar, işler yolunda mı? diye sordu.

La Rapet, başını ona çevirerek:

- Evet, ya sizin işler? diye cevap verdi.

- Benimkiler de iyi, diye yanıtladı Honoré, ama annem iyi değil.

- Anneniz mi?

- Evet annem.

- Nesi var?

- Ölmek üzere!

İhtiyar kadın ellerini sudan çıkardı: maviye çalan saydam su damlacıkları ellerinden parmaklarının ucuna kadar kayıyor, yere damlıyordu.

La Rapet, beklenmeyen bir cana yakınlıkla, "Durumu çok mu kötü?" diye sordu.

- Doktor artık umut kalmadığını söyledi.

Honoré duraksadı. Ne istediğini söylemek için birkaç giriş sözcüğü gerekiyordu: fakat hiçbir şey bulamadığı için hemen kararını verdi:

- Ölümüne kadar anneme kadar bakmak için kaç para istersiniz?" diye sordu. "Bizim zengin olmadığımızı bilirsiniz. Bir hizmetçi bile tutamadım. Zaten zavallı annem bu duruma o yüzden geldi. 92 yaşında olmasına rağmen tarlada çalıştı: çok yoruldu. Buğday daha fazla kazandırmıyor ki...

La Rapet, büyük bir ciddiyetle yanıt verdi:

- İki fiyat var. Hali vakti yerinde olanlar için gündüz iki frank ve gece için de ayrıca üç frank. Diğerleri içinse, gündüz için bir frank ve gece için de iki frank. Siz, bir ve iki frank ödersiniz.

Honoré düşünmeye başladı. Annesini iyi tanıyor, onun nasıl dayanıklı ve güçlü olduğunu biliyordu. Doktorun söylediklerine rağmen, annesi bir hafta daha yaşayabilirdi.

- Hayır, diye konuşmaya başladı Honoré. Bana bu işin sonuna kadar bir tek fiyat vermenizi istiyorum. İkimiz de şansımızı deneyelim. Doktor, çok yakında öleceğini söyledi. Böyle olursa, bu sizin yararınıza. Yarına kadar veya daha çok yaşarsa, bundan da ben kârlı çıkarım: siz de şansınıza küsersiniz!

İhtiyar kadın şaşırmış, adama bakıyordu. Şimdiye kadar ölüm döşeğindeki hiçbir insan için böylesi bir pazarlık yapmamıştı. Tereddüt ediyordu: yine de şansını deneyebileceğini düşündü. Oyuna da gelmek istemiyordu.

- Annenizi görmeden bir şey söyleyemem, diye cevap verdi.

- O halde gelin görün, dedi Honoré.

La Rapet ellerini kuruladı ve hemen çıktılar.

Hiç konuşmadan yürüdüler. Yaşlı kadın acele adımlarla yürürken, köylü her seferinde sanki bir dereyi aşarmışçasına büyük adımlar atıyordu.

Tarlalarda sıcaktan bunalmış halde yatan inekler, ağır ağır başlarını kaldırıyor ve yürüyüp giden bu iki insana doğru taze ot istercesine bögürüyordu.

Honoré Bontemps, eve yaklaşırken, kendi kendine "Belki de bu iş çoktan sona erdi" diye mırıldandı. Sesinin tonunda, böyle olmasını isteyen bilinçsiz bir arzu kendisini belli ediyordu.

İhtiyar kadın daha ölmemişti: hasta yatağında sırtüstü yatıyordu. Alacalı basmadan dikilmiş yorganın üzerinde duran yengece benzer ürkütücü zayıf elleri, romatizma ağrıların, yaklaşık yüz yıllık çalışmanın ve yorgunluğun etkisiyle bükülmüştü.

La Rapet, yatağa yaklaştı ve ölüm döşeğindeki ihtiyar kadını incelemeye başladı. Nabzına baktı, göğsüne elledi, soluk alışını dinledi, konuşmasını duymak için sorular sordu ve onu uzun uzun seyrettikten sonra Honoré ile dışarı çıktı. Artık bir fikir edinmişti. Yaşlı kadın geceyi çıkaramazdı.

- Ee, ne düşünüyorsunuz? diye sordu Honoré.

- İki belki de üç gün sürer, dedi La Rapet. Her şey dahil altı frank ödersiniz.

- Altı frank mı? diye bağırdı köylü. Siz aklınızı mı kaçırdınız? Annemin en fazla 5-6 saat yaşayacağını söylüyorum size: daha fazla değil!

Uzun bir tartışmaya giriştiler. Sonunda Honoré, bakıcı kadının bu işten vazgeçmek istemesi, vaktin ilerlemesi ve buğdayın hâlâ tarlada durması üzerine razı oldu.

- Tamam, dedi, her şey dahil cenazenin kalkmasına kadar altı frank.

- Tamam, altı frank.

Honoré, koşar adımlarla, kızgın güneşin altında bekleyen buğdaylarına doğru yürümeye başladı.

Bakıcı kadın da, içeri girdi.

Yanında kendi işini de getirmişti. Cenazenin veya ölüm döşeginde olanların başında beklerken kimi zaman kendi işini yapar, kimi zaman da hastasını beklediği ailenin işlerini görür, böylece ek gelir de sağlardı.

Birden yaşlı kadına dönerek:

- Sizin son duanız yapıldı mı Bontemps ana? diye sordu.

İhtiyar kadın başıyla, "hayır" anlamına gelen bir işaret yaptı. Bunun üzerine, iyi bir dindar olan La Rapet, çevikçe ayağa kalkarak "Aman Tanrım, nasıl olur? Hemen gidip papazı bulayım" diye söylendi.

Papazın evine doğru öylesine hızlı yürümeye başladı ki, onun böyle acele acele gittiğini gören meydandaki çocuklar, yine bir felâketin geldiğini düşündüler.

Cübbesinin üzerine dizlerine kadar inen beyaz üstlüğüne giyen papaz, güneşin altında kavrulan tarlalardan yürürken, kilise korosundan bir çocuk da, elinde küçük bir çanı sallayarak onun gelişini haber veriyordu. Uzaklarda çalışanlar erkekler şapkalarını çıkartıyor ve beyaz giysili papazın bir evin arkasında kaybolmasını beklerken hareketsiz duruyorlardı. Ekin demetlerini toplayan kadınlar, istavroz çıkarmak için doğruluyor, ürken tavuklar da, iki yana sallana sallana hızla yolun kenarındaki hendere doğru koşuyor ve çukurun içinde aniden kayboluyorlardı. Çayırda bağlı olan bir tay, papazın beyaz giysisinden ürüyor, bağlı bulunduğu ipin ucunda daireler çizerek, çifte atarak koşup duruyordu. Kırmızılar içindeki korodaki çocuk, hızla ilerliyor, kare şeklinde bir takke giymiş olan ve başı bir omzuna doğru eğik duran papaz, dualar okuyarak onu izliyordu. La Rapet ise, sanki yere kapanacakmış gibi, ikiye katlanmış yürüyor ve elleri kilisede olduğu gibi birbirine bitişik duruyordu.

Uzaktan onların gidişini gören Honoré:

- Papaz nereye gidiyor acaba? diye kendi kendine sordu.

Yanında çalışan ve durumu daha tez kavrayan işçi:

- Papazı annene götürüyor diye cevap verdi.

Honoré, hiç şaşırmadı ve "Olabilir" diye mırıldandı. Sonra tekrar işine başladı.

Bontemps ana günah çıkardı: papaz yaşlı kadının günahlarını bağışladı ve şaraplı ekmekten yedirdi, sonra da, iki ihtiyar kadını boğucu sıcak evde bırakarak dışarı çıktı.

La Rapet, bu işin ne kadar süreceğini düşünürken ihtiyar kadını da incelemeye başladı.

Gün yavaş yavaş batıyor, serin hava eve giriyordu. İki iğneyle duvara tutturulmuş bir resim, içeri giren taze havayla sağa sola savruluyor: daha önceleri beyaz olduğu anlaşılan sinek lekeleriyle dolu sararmış perdeler uçuşuyor ve ihtiyar kadının ruhu gibi çıkıp gitmek istercesine çırpınıyordu.

Bontemps ana, hareketsiz, gözleri açık yatıyor: yanı başında olan ama gelmekte geciken ölümü büyük bir kayıtsızlıkla bekliyordu. Soluk alıp verirken boğazından ılık sesi çıkıyordu. Sanki her an soluğu kesilecek ve ölmesinden kimsenin üzüntü duymayacağı bir kadın daha eksilecekti bu dünyadan. Gece çökerken Honoré geldi. Yatağa yaklaştı ve annesinin hâlâ yaşadığını gördü.

- Nasıl? diye sordu. Sonra da, sabah saat 05.00'te gelmesini söyleyerek La Rapet'yi evine gönderdi.

- Sabah 05.00'te, diye cevap verdi La Rapet.

Gerçekten, ertesi sabah güne doğarken geldi.

Honoré, tarlaya gitmeden önce, kendi hazırladığı çorbasını içiyordu.

- Ee, anneniz öldü mü? diye sordu La Rapet.

Honoré, muzipçe gözünü kırparak:

- Daha iyi, diye cevap verdi ve sonra çıkıp gitti.

Kaygılanan La Rapet, elleri yorganın üzerinde büzülmüş, gözleri açık, kayıtsız ve canından bezmiş durumda yatan ihtiyar kadına yaklaştı. Bu durumun, iki gün, dört gün, sekiz gün böyle sürüp gidebileceğini anlamıştı. Cimri yüreği korkuyla sıkıştı. İçinde, kendisini aldatan bu çok bilmiş köylüye ve ölmek bilmeyen ihtiyar kadına karşı bir öfke dalgası yükselmeye başladı.

La Rapet, bununla birlikte, yeniden işe koyuldu. Gözünü hiç ayırmadan Bontemps ananın kırış kırış olmuş yüzüne bakarak beklemeye başladı.

Honoré, öğlen yemeğe eve geldi. Memnun gözüküyordu, hatta bakışlarında alaycı bir hava vardı. Yemeğini yedikten sonra yine tarlaya gitti. Hiç kuşkusuz, en uygun koşullarda buğdayını topluyordu.

La Rapet ise, gittikçe çileden çıkıyordu. Her geçen dakika, ona artık parasının ve zamanının çalınması gibi geliyordu. Bu inatçı ve ihtiyar kadının boğazına sarılmak, zamanını ve parasını çalan o zayıf ama hızlı soluk alış verişini durdurmak istiyordu.

Böyle bir şeyin tehlikeli olacağını düşündü ve kafasında bin bir düşünceyle Bontemps ananın yatağına yaklaştı.

- Daha önce hiç şeytanı gördünüz mü? diye sordu ona.

- Hayır, diye mırıldandı yaşlı kadın.

La Rapet, bunun üzerine, ihtiyar kadınla konuşmaya, ölmekte olan güçsüz ruhunu korkulara salmak için uydurma hikâyeler anlatmaya başladı.

"Ölmeden birkaç dakika önce, şeytan ölüm döşeğinde yatanlara görünür, diyordu La Rapet. Elinde bir süpürge, başında tencere vardır, bağırır durur. Onu görenlerin işi bitmiş demektir: artık birkaç saniyeden fazla yaşamazlar."

La Rapet, sonra da, daha o yıl baktığı Joséphine Loisel, Eulalie Ratier, Sophie Padagnau ve Séraphine Gropied'ye gözlerinin önünde şeytanın nasıl görüldüğünü bir bir anlattı.

Nihayet heyecana kapılan Bontemps ana, huzursuzlanıyor, çırpınıyor ve ellerini sallıyor, başını çevirip odanın öte yanına bakmaya çalışıyordu.

La Rapet, birdenbire yatağın yanından kayboluverdi. Dolaptan bir çarşaf alıp sarındı, kafasına bir tencere geçirdi. Tencerenin kısa ve eğri üç ayağı, kafasının üzerinde üç boynuz gibi yükseliyordu. Sağ eline bir süpürge aldı, sol eliyle de teneke bir kovayı havaya fırlattı.

Kova, yere düşünce korkunç bir gürültü çıkardı. Sandalyenin üzerine fırlayan bakıcı kadın, yatağın ucunda asılı duran perdeyi havaya kaldırdı, keskin çığlıklar atıp el kol hareketleri yaparak, üzerinde çarşaf, kafasında yüzünü gizleyen tencere ve elindeki süpürgeyle, ölüm döşeğindeki ihtiyar kadını tehdit eden acayip bir kukla gibi ortaya çıkıverdi.

Çılgına dönen, delice bakan ihtiyar kadın, yerinden doğrulup kaçmak için insanüstü bir çaba gösterdi. Omuzlarını ve göğsünü yorganın altından çıkarmayı bile becerdi, fakat derin derin iç çekerek birden yığılıverdi. Ölmüştü!..

La Rapet, sakın sakın her şeyi yerine yerleştirdi. Süpürgeyi dolabın köşesine dayadı, çarşafı dolaba yerleştirdi, tencereyi ocağın üzerine koydu, sandalyeyi duvarın önüne çekti ve kovayı yerine bıraktı. Sonra, alışık olduğu hareketlerle, Bontemps ananın gözlerini kapadı, yatağın üzerine bir tabak yerleştirdi ve içine, kilisede okunmuş su kabından su koydu.

Konsolun üzerindeki şimşir parçasını bu suyla ıslattı: yatağın yanına çömelerek, işi gereği ezbere bildiği duaları büyük bir aşkla şevkle okumaya başladı.

Akşam Honoré eve geldiğinde bakıcı kadını dua ederken buldu. Hemen bir hesap yaptı ve La Rapet'nin kendisinden bir frank alacaklı olduğunu fark etti: üç gün ve bir gece annesine bakmıştı. Bunun karşılığı beş frank ederdi: oysa La Rapet ile altı franka anlaşmıştı.

Türkçesi: Ceyhan Ergüven

Kemancı

HERMAN MELVILLE

Sanki benim şiirlerim lanetli ve ölümsüz şöhret benim için değil! Ben sonsuza dek hiç kimseyim. Katlanılmaz bir kader! Şapkamı kaptım, eleştiriye aceleyle yazdım ve Broadway’de yakın zamanda başlayan, mükemmel palyaçosuyla tanınan, coşkulu kalabalıkların doluştuğu, ara sokaktaki sirke daldım. Hemen, eski arkadaşım Standard bir hayli yüksek sesle yaklaşıp konuşmuştu benimle.

"Ne güzel rastlantı, Helmstone, adamım! Ah! Sorun ne? Elini kana mı buladın? Adaletten kaçmıyorsun ya? Öfkeli görünüyorsun!"

"Daha sonra gördün mü onu?" dedim ben, tabii ki eleştiriye kastederek.

"Ah evet: sabah performansında oradaydım. Mükemmel palyaço, seni temin ederim. Yalnız Hautboy geliyor buraya. Hautboy bu Helmstone." Böyle küçük düşürücü bir hataya alınmak için vaktim ya da meylim olmadığından, kabaca tanıştırılan yeni tanıdığın yüzüne dik dik bakınca, hemen yatıştım. Standard’ın adamı, kısa ve etine dolgun, bir çocuksulukla ona verilen rolü canlandırıyor. Ten rengi kırsal kırmızı, gözleri samimi, neşeli ve griydi. Saçları, ihanet etmişti yalnızca, yaşına göre fazla büyümüş bir delikanlı değildi. Saçlarından kırklarında ya da biraz daha fazla olduğunu belirlemiştim.

"Gel Standard," neşeli bir şekilde haykırdı benim arkadaşşıma, "sen sirke gitmiyor musun? Palyaço eşsizmiş diyorlar. Gel Bay Helmstone, ikiniz de gelin, sirk bittikten sonra, Taylor’ın yerinde güzel bir yahni ve meyveli kokteyl alacağız."

Saf hoşnutluk, iyi mizah ve fevkalade sağlıklı, bu en eşiz yeni tanışım samimi anlatımıyla bana göre büyüklü davranıyordu. Böyle şüphe götürmez bir şekilde nazik ve saf bir kalpten gelen bir daveti kabul etmek, insan doğasına saf bir bağlılık gibi göründü.

Sirk gösterisi boyunca gözlerim meşhur palyaçodan çok, Hautboy’un üzerindeydi. Hautboy görüş alanım içindeydi. Onda gibi böylesine özgün zevk, mutluluk denilen şeyin gerçeklik algısının ruhuyla, beni fazlasıyla etkiledi. Palyaçonun şakaları olgunlaşmış meyveler gibi dilinin altında yuvarlanıyordu. Önce ayaklar, şimdi eller, onun tatminkâr beğenisini kanıtlamak için çalışıyordu. Alışılmışın dışındaki her başarısında,

bana ve Standard'a döndü, onun eşsiz keyfini paylaşıp paylaşmadığımızı görmek için. Kırklarında bir adamda on iki yaşında bir çocuk gördüm, hem de saygımda en ufak bir azalma olmadan. Çünkü her şey fazlasıyla içten ve doğal, her ifadesi ve tavrı iyi mizacıyla beraber ziyadesiyle zarif, Hautboy'un bu mükemmel çocuksuluğu, Yunan gençlik tanrısındaki gibi, ilahi ve ölümsüz bir tür havaya bürünüyordu.

Fakat gözümü ne kadar Hautboy'a diktiysem de ve ne kadar hayranlık duyduysam da onun havasına, hâlâ o evden ilk çıkarkenki umutsuz ruh hali ölmüş değildi, beni bir anlık geri dönüşlerle taciz etmemek için tümüyle. Fakat tüm bu tekerürlerden kendimi uyandırabilirdim ve süratle, şevkle alakadar geniş amfiteatra ve tüm alkışlayan insan yüzlerine bakabilirdim. Dur! Alkışlar, yumruklar, sağır eden hurrallar: uçsuz bucaksız kalabalık tezahüratla birlikte çıldırmış gibi görünüyordu ve ne, - derin düşüncelere daldım, - tüm bunlara sebep oldu? Neden, palyaço yalnızca sırtışlarından gereksiz bir tanesiyle garip biçimde sırtıyordu?

Daha sonra Cleothemes the Argive'deki savaşın adaletini kanıtlayan şiirimin asil bölümünü tekrarladım zihnimde. Başüstüne, düşündüm kendi kendime, ben şimdi sıçradım mı oradaki halkanın içine ve tekrarlamak o aynı paragrafı, hayır, sahnelemek tüm acıklı şiiri onlardan önce, palyaçoyu alkışladıkları kadar, şairi de alkışlarlar mıydı? Hayır! Beni yuhalarlardı ve düşkün ya da kaçık diye bağırırlardı. O zaman bunu ne kanıtlardı? Sizin sevdalanmanız ya da onların duygusuzlukları mı? Muhtemelen her ikisi de; fakat ilki şüphesiz. Peki, neden feryat? Bir soytarının hayranlığından doğan takdiri mi arıyorsunuz? Atinalının toplan-tıda insanların onu coşkuyla alkışlamaları üzerine, arkadaşına fısıltıyla aptalca bir şey mi söylediğini sormasını anımsayın.

Gözlerim tekrar sirke kaydı ve Hautboy'un çehresindeki sağlıklı aydınlığa daldım. Fakat bu açıktı ki, saf neşe benim küçümsememi küçümsemişti. Müsamahasız gururum azarlanmıştı. Ve Hautboy, bir ruha büyü-lü sitemin ne olmadığını benimki gibi onun gülen yüzüne oturduğunu henüz hayal etmişti. Bir anlık, eleştiri oklarını hissettim, gözleri parladı, ellerini salladı, sesi o yorulmaz palyaçonun bir diğer şakasından coşkun bir keyfe yükseldi.

Sirk bitti, Taylor'un yerine gittik. Diğerlerinin kalabalığı arasında, yahnilerimiz ve kokteyllerimiz için küçük mermer masalardan birine oturduk. Hautboy benim karşıma oturdu. Önceki neşesine göre fazlasıyla durgun olmasına rağmen, yüzü hâlâ memnuniyetle parlıyordu. Ayrıca eklemek gerekirse, bu özellik önceden bu kadar ortaya çıkmış değildi: acelesiz, sabit, durgun bir ifade, derin hoş algı. Hoş algı ve iyi mizah onunla el ele tutuşmuştu. Enerjik Standard ve onun arasındaki muhabbet ilerlediğinde - ben az konuştuğum ya da hiç konuşmadığım için - gitgide onun açığa vurduğu mükemmel düşüncelerinden fazlasıyla etki-

lendim. Görüşlerinin çoğu çeşitli konular üzerineydi, Hautboy coşkunkuluk ve duygusuzluk arasındaki ince çizgiyi yakalamak için sezgili biri gibi göründü. Hautboy dünyayı olduğundan daha güzel gördüğünden, bu basitti, o henüz dünyanın ne aydınlık yanıyla ne de karanlık yanıyla teorik olarak içli dışlı olmamıştı. Tüm çözümleri reddederken, o, meğer gerçekleri kabul etmişti. Dünyada ne söylenmişti ki onun görünüşte kabul etmediği: onda ne güzeldi ki alaycı bir dille lekelemediği ve tüm bunlar onun şahsına eğlenceliydi, minnetle kalbine almıştı. Basitti öyleyse - en azından, o anda böyle göründü - onun bu olağandışı keyifliliği ne duygu ne de düşünce eksikliğinden kaynaklanıyordu.

Aniden bir randevuyu hatırlayınca, şapkasını kaldırdı, hoşça selam verdi ve yanımızdan ayrıldı.

"Peki, Helmstone," dedi Standard, duyulamaz biçimde tablanın üzerinde parmaklarıyla tempo tutarken, "ne düşünüyorsun yeni tanışığın hakkında?"

Son iki sözcük özel ve garip bir önemle çınladı.

"Yeni tanışık, gerçekten," diye tekrarladım ben. "Standard, hayatımda gördüğüm en nadir adamı benimle tanıştırdığın için binlerce teşekkürü sana borç bilirim. Onun varlığının ihtimaline inanmak için, böyle bir adamın optik görme yeteneğine ihtiyac vardı."

"O zaman onu ziyadesiyle sevdin," dedi Standard alaycı bir yavanlıkla.

"Onu çok sevdim ve takdir ettim Standard. Keşke ben Hautboy olsaydım."

"Yaaa! Üzüldüm şimdi. Dünyada sadece bir tane Hautboy var."

Bu son yorum, düşüncelerimi tekrar pekiştirdi ve her nedense karanlık ruh halimi canlandırdı.

"Onun harikulade neşesi, sanırım," dedim huysuzlukla dudağımı bükererek, "isabetli yaradılışından ziyade isabetli talihinden kaynaklanıyor. Onun fevkalade iyi algısı aşikâr fakat bu algı doğuştan gelen yetenekler olmaksızın da var olabilirdi. Hayır, hissediyorum kimi durumlarda, bu iyi algı basbayağı bunların yokluğu nedeniyle var. Daha çok, neşesinden. İleri zekâyâ sahip olmadığından, Hautboy sonsuza kadar kutsanmış."

"Ah, öyleyse onun olağanüstü bir dahi olduğunu düşünümüyorsun?"

"Dahi mi? Nasıl! Böyle kısa, şişman bir heriften dahi! Dahi Cassius gibi ince, uzun olur."

"Ya? Fakat Hautboy'un vaktiyle dahi olabileceğini ne var ki şansımıza bundan kurtulduğunu ve semirttiğini hayal edemez misin?"

"Bir dahi için dehasından kurtulmak, verem hastası bir adamın bu hastalıktan kurtulması kadar imkânsızdır."

"Vay! Çok kararlı konuşuyorsun."

"Evet, Standard," diye bağırdım ben, hıncım artarken,"senin neşeli Hautboy'un, tüm bunlardan sonra, senin ve benim için bir model veya hut ders değil. Ortalama yeteneklerle, düşünceler belirgin, çünkü sınırlandırılmış: hırsları uysal, çünkü onlar güçsüz: yaradılışı neşeli, çünkü o buna doğdu - senin Hautboy'undan nasıl makul bir örnek yapılabilir senin gibi hünerli bir herife ya da benim gibi bir ihtiraslı hayalpereste? Alalade sınırların ötesinde onu ayartmaya çalışan hiçbir şey yok: kendisinde dizginleyeceği hiçbir şey yok. Tıynetiyile, tüm manevi zararlardan muaf. Hırs, hiç olmazsa, onun vicdanını sızlatabilir miydi: hiç olmazsa bir kereye mahsus alkış duymuş mudur ya da aşağılanmaya katlanmış mıdır? Çok farklı bir adam olabilirdi Hautboy, olsaydı. Beşikten mezara uysal ve sakın, besbelli o kalabalık vasıtasıyla akıp gidiyor."

"Ah?"

"Her ne zaman konuşsam neden tuhaf tuhaf 'ah' çıkıyor senden?"

"Master Betty'yi hiç duydun mu?"

"Uzun zaman önce Siddon'u ve Kemble'ı, Drury Lane'den defeden ve deli gibi tezahüratlar eşliğinde tüm kasabayı koşturaya zorlayan büyük İngiliz dehası mı?"

"Ta kendisi," dedi Standard, bu kez daha duyulamayacak biçimde tablanın üzerinde parmaklarıyla tempo tutarken.

Kafam karışmış halde ona baktım. Konumuzun ana anahtarını gizemli bir rezervde tutuyormuş gibi görünüyordu: Master Betty'yi de sadece daha fazla kafamı karıştırmak için ortaya atıyor gibiydi.

"Büyük dahi ve olağanüstü kişi, on iki yaşında İngiliz bir çocuk Master Betty ile zavallı basmakalıp gayretli ve azimli kırk yaşında Amerikan Hautboy aynı gökyüzünün altında ne yapmak zorunda olabilir?"

"Ah, katiyen hiçbir şey. Birbirlerini gördüklerini dahi sanmıyorum. Bunun yanı sıra, Master Betty bundan çok uzun zaman önce ölmüş ve gömülmüş olmalı."

"Öyleyse neden okyanusu geçip mezarını yağmalayıp, bu canlı konuşmaya kalıntıları sürüklüyorsun?"

"Sanırım dalgınlık. Naçizane af diliyorum. Hautboy'la ilgili gözlemlerle devam edelim. Hiçbir zaman dahi olmamasının fazlasıyla kanaatkâr, mutlu ve şişman olmasından ileri geldiğini düşünüyorsun, ha? Genel insanlar için bir model olmadığını düşünüyorsun? Derslerinin değeri parayla satın alınamayan ihmal edilmiş erdem, yok sayılan dahi ya da aciz cüreti paylanmış? - Tüm bu üç değer fazlasıyla aynı şey. Basmakalıp ruhunu küçümserken, neşesine hayranlık duyuyorsun. Zavallı Hautboy, ne kadar üzücü salt neşenin, bir nefesle, sana nefret getirmesi!"

"Ben onu küçümsemişimi söylemedim, haksızsın. Ben basitçe onun benim için model olmadığını söyledim."

Yanımdan gelen bir çat sesi kulağımı cezp etti. Döndüğümde, kaygısızca bıraktığı sandalyeye kendini yeniden yerleştiren Hautboy'u gördüm tekrar.

"Randevuma geç kaldım," dedi Hautboy, "bu yüzden düşündüm ki koşarak geri gelip size tekrar katılabilirim. Ancak siz burada yeterince uzun oturdunuz. Hadi benim odama gidelim. Yürüyerek sadece beş dakika."

"Eğer bizim için keman çalacağına söz verersen, geliriz," dedi Standard. Keman çalmak! Düşündüm de, tombul bir kemancıymış, o zaman? Hiçbir meraklı dahi bir kemancı yayının temposunu ölçmeyi reddetmez. O an, hıncım fazlasıyla güçlüydü.

"Memnuniyetle keman çalarım sana ve arkadaşına," diye cevap verdi Hautboy Standard'a.

"Hadi."

Birkaç dakika içinde kendimizi Broadway'in ara sokağında bir tür deponun beşinci katında bulduk. Oda, modası geçmiş eşya müzayedelerinden parça parça elde edilmiş gibi görünen tümü tuhaf, mobilya çeşitleriyle ilginç biçimde döşenmişti. Fakat hepsi büyüleyici bir şekilde temiz ve hoştu.

Standard'ın zorlamalarıyla, Hautboy hemen bereli eski kemanını çıkardı ve yüksek çürük çarık bir taburenin üzerine oturarak, neşeyle "Yankee Doodle"ı çalmaya başladı ve bundan başka provasız, canlı ve hor görürcesine gamsız nağmeler. Fakat geneli, ezgi gibiydi, tarzındaki olağanüstü bir şeyden mucizevi biçimde büyülenmişim. Orada eski taburenin üzerinde otururken, eskimiş şapkasının kenarları kafasının üzerinde dikiliyordu, bir ayağı başıboş sallanırken, büyücünün yayını esnetti. Tüm karamsar hoşnutsuzluğumun, hırçınlığının, her bir zerresi kaçmıştı. Aksi ruhum tümüyle büyülü kemana teslim olmuştu.

"Orpheus'tan bir şeyler, ha?" dedi Standard, sol kaburgamın altından kurnazca dürtüyor beni.

"Ve ben, Briun'den büyülendim," diye mırıldandım.

Keman durdu. Bir kez daha, ikiye katlanmış merakımla, basit, kayıtsız Hautboy'a gözümü diktim. Fakat o baştan sona bu incelemeye şaşırmıştı.

Ondan ayrılırken, Ben ve Standard bir kez daha sokaktaydık, ben ısrarla bu olağanüstü Hautboy'un gerçekte kim olduğunu bana söylemesi için yalvarıyordum.

"Neden, onu görmedin mi? Ve sen, kendin, Taylor'ın Yerinde onun tüm anatomisini kesip açmadın mı mermer masanın üzerinde? Şüphesiz, senin kendi usta sezgilerin, seni tüm bunların sahipliğine yerleştirmiştir." "Benimle alay ediyorsun Standard. Burada bazı sırlar var. Söyle bana, sana yalvarıyorum, kim Hautboy?"

"Olağanüstü bir dahi, Helmstone," dedi Standard ani bir şevkle "o çocukluğunda tüm şanını şişeden akıtmış, şehirden şehre, başarıdan başarıya koşmuş biri. En akılların merak konusu olmuş, en sevimliler tarafından sevilmiş, binlerce insanın cömert takdirlerini almış biri. Fakat bugün o Broadway'e geldi ve hiç kimse tanımıyor onu. Sen ve benle, aceleci yazmanın dirseğiyle ve acımasız omnibüsün direğiyle itilip kakıldı o. Yüzlerce kez şerefle onurlandırılmış adam, şimdi yıpranmış sarhoş bir sakallı adam seninde gördüğün üzere. Bir zamanlar talih, kucağına sağanak gibi servet döktü, şöhret yağmurlarının yüzüne döktüğü yapraklar gibi. Bugün hayatını kazanmak için keman dersleri vererek bir evden başka bir eve koşturuyor. Mazide ünle dolu adam, şimdi onsuz neşeli. Dehasıyla ve ünü olmaksızın, bir kraldan daha mutlu. Şimdi her zaman olduğundan daha fazla dahi."

"Gerçek adı?"

"Kulağına fısıldayayım."

"Ne! Ah, Standard, ben, çocukken, tiyatrodaki aynı ismi çatlak bir sesle bağırıyordum alkışlarken."

"Şiirlerinin cömertçe karşılanmadığını duydum," dedi Standard, aniden konuyu değiştirmek için.

"Bu konuda tek kelime etme tanrı aşkına!" diye haykırdım. "Eğer Cicero, Doğu'ya seyahat ederken, muhteşem bir şehrin kurak yıkımını seyredip, kederine iyi bir avuntu bulsaydı, benim aşağılık şiirlerim hiçbir şey olmayacak mıydı? Ben Hautboy'un içindeki güllerin ve asmaların tırmandığı kırık bayrak direkli, tepe taklak şöhret tapınağını ne zaman seyrettim?"

Ertesi gün tüm yazmalarımı yırttım, kendime bir keman satın aldım ve Hautboy'dan düzenli dersler almaya gittim.

Türkçesi: Selda Genç

Carmen

PROSPER MÉRIMÉE

1

Coğrafyacılar, Munda Savaşı'nın yapıldığı meydanın, Hispanyalıların [Bastuli-Poeni] ülkesinde, yeni Monda'ya yakın, Marbella'nın kuzeyine birkaç mil uzaklıkta olduğunu söylerler, ama korkarım ne dediklerini farkında değiller. *Hispanya Savaşı Üstüne* adlı eserin [Bellum Hispaniense] adını bilmediğimiz yazarına ait metinlerden edindiğim kanı ve Osuna dükünün mükemmel kütüphanesinden derlediğim bilgiler ışığında, bu savaş, Sezar'ın, Cumhuriyet muzafferlerine karşı yaptığı ölüm kalım mücadelesi ile unutulmayacak bir yer olan Montilla civarlarında yapılmış olmalı. 1830 sonbaharının başlarında, kendimi Endülüs'te bulup, aklımın bir köşesinde kalan bu şüpheleri gidermek için uzunca bir gezi yaptım. Yakın zamanda yayımlayacağım hatıratın, arkeologların aklında en ufak bir şüpheye yer bırakmayacağını umuyorum. Yazacağım bu denemenin, çok bilen Avrupa'yı meşgul eden bu coğrafi probleme çözüm olmasını umarak, size küçük bir hikâye anlatmak istiyorum; bu hikâye Munda'nın nerede olduğu meselesiyle uzaktan yakından ilgili hiçbir bilgi içermiyor.

Kurtuba'da bir rehber ve iki at kiraladım, yanıma aldığım tüm bagaj, Sezar'ın Yorumlar adlı hatıratı ve birkaç atletti. Cachena ovasının yüksek kesimlerinde birkaç gün gezindikten sonra, yorgunluktan bitap düşmüş, susuzluktan ölmüş, yakıcı güneşin altında kavrulmuş bir haldeyken, yürüdüğüm patikadan hayli uzakta bulunan, ara ara sazlıkların böldüğü yemyeşil çimenlik alanı görünce, Sezar ve Pompey'in oğullarını seve seve şeytana satardım. Etraflarda su kaynağı olduğunun işaretiydi bu. Yaklaştıkça, sözüm ona çimenin, Cabra sıradağlarının yüksek iki payandasının arasındaki dar boğazdan çıkan derenin son bulduğu bir bataklık olduğunu gördüm. Daha yük-seklere çıktıkça soğuk su bulacağım sonucuna vardım; sülükler ve kurbağalar azalacak belki de kayaların ortasında gölgelik bir yer bulabilecektim. Boğazın girişinde atım kiş-nemeye başladı, göremediğim bir başkası da ona cevap verdi. Henüz yüz adım atmıştım ki, birden karşıma, genişleyen boğazı çevreleyen dik bayırların yüksek tepeleriyle gölgelenen doğal bir buzylağı çıktı. Bir yolcu

için bundan daha güzel mola yeri olamaz. Sarp kayaların eteklerinde kaynak suları fokurdayarak, kar gibi beyaz kumla kaplı küçük bir havuza dökülüyordu. Rüzgâra karşı korunaklı, sürekli bu kaynakla sulanan, beş altı tane güzel yeşil meşe ağacı havuzun etrafını çevreliyor ve onu güneşten koruyorlardı; sonuçta havuzun etrafındaki ince ve parlak otluk, on millik alanda hiçbir handa bulunamayacak kadar rahat bir yatak oluşturunuyordu.

Maalesef böylesi güzel bir yeri ilk bulma şerefine nail olamamıştım. Biri benden önce gelmiş dinleniyordu, hatta ben geldiğimde uyuyordu. Kışneme sesine uyandı, sahibinin uyumasından yararlanıp etraftaki taze otlarla kendine ziyafet çeken atının yanına geldi. Orta boylu, sağlam görünüşlü, yaman biriydi; karamsar ve kibirli ifadesi vardı. Güzel teni güneşin etkisiyle saçlarından daha koyu bir renge dönmüştü. Bir eliyle atının yularını, diğer eliyle silahını tutuyordu. İtiraf etmeliyim ki ilk başta adamın elindeki silah ve sert görünümünü beni biraz korkuttu; sürekli anlatılanları dinleyip de hiçbir zaman karşılaşmadığım için, hırsızların var olduğuna inanmıyordum. Daha önce, sırf pazara giderken, tepeden tırnağa kadar silahlanan namuslu çiftçiler görmüş olduğumdan, bu ateşli silah, yabancıнын ahlakı hakkında yorum yapmama müsaade etmiyordu. "Hem sonra, atletlerimi, Elzevir Yorumlarını ne yapacak diye düşünüyordum." Silahlı adamı başımla selamladım ve gülümseyerek uykusunu bölüp bölmediğimi sordum. Cevap vermeden beni baştan ayağa süzdü; gördüklerinden memnun, bize doğru gelen rehberimi de aynı dikkatle inceledi. Rehberin yüzünün korkudan bembeyaz olduğunu gördüm. Kendi kendime "Kötü tesadüf!" dedim, ama tedbir olarak şüphe uyandıracak bir hareket yapmadım. Atımdan indim; rehberimden yuları çıkartmasını istedim, kaynağa doğru diz çökerek başımı ve ellerimi suya soktum; sonra Gideon'un kötü askerleri gibi yüzükoyun yere uzanıp kana kana su içtim.

Bu arada rehberimi ve yabancıyı izliyordum. Rehberim istemeye istemeye bize doğru yaklaşıyordu; yabancıнын ise bize karşı kötü niyeti yok gibi görünüyordu, çünkü atını salmış ve ilk önce bize karşı doğrulttuğu silahını şu an yere indirmişti.

Resmiyete aldırmadan, otlara uzandım ve rahat bir tavırla, adama üzerinde çakmak olup olmadığını sordum. Bir yandan da cebimden puromu çıkarttım. Yabancı, yine hiç konuşmadan, çakmağı ile puromu çarçabuk yaktı. Yumuşamaya başlamıştı; karşıma oturdu ama yine de silahı elindeydi. Puromdan bir nefes çektim; kutudakilerin arasından en iyisini seçip, isteyip istemediğini sordum.

- İsterim, efendim, diye cevap verdi.

Bu onun ağzından dökülen ilk sözcüklerdi; s harfini Endülüslüler gibi telaffuz etmediğini fark edince, onun da benim gibi buradan geçen bir

yolcu olduğu sonucunu çıkarttım, yalnız benden daha az arkeolojiye meraklıydı.

Ona gerçek bir Havana regalia uzatarak:

- Bunu beğeneceksiniz, dedim.

Başını hafifçe salladı, purosunu benimkiyle yaktı; yine başıyla teşekkür ederek, büyük bir zevkle içmeye koyuldu.

İlk nefesini ağzından ve burun deliklerinden yavaşça üfleyerek:

- Ah! Puro içmeyi ne kadar uzun zaman oldu! dedi.

İspanya'daki puro alış veriş, Doğuluların birbiriyle ekmegini, tuzunu paylaşmasına benzer samimi ilişkiler yaratır. Adamım umduğumdan daha konuşkan çıkmıştı. Zaten, Montilla bölgesinde oturduğunu söylese de, ülkeyi tanıyor gibi görünmüyordu. Şu an bulunduğumuz bu güzel vadinin adını bilmiyordu; civarda bulunan hiçbir köyün adını söyleyemiyordu: etrafta harabe duvarlar, pervazlı geniş çatılar, oymalı taşlar var mı diye sorduğumda, bu tarz şeylere hiç dikkat etmediğini itiraf etti. Buna karşılık atlar konusunda uzman olduğu belliydi. Benimkini beğenmedi, bunu anlamak çok da zor değildi zaten: sonra meşhur Kurtuba haralarında yetişen atının şeceresini anlattı: yorgunluğa dayanıklı soylu hayvan, sahibinin iddiasına göre bir keresinde, bir günde dörtmala koşarak otuz mil yol gitmiş. Sohbetin ortasında, çok konuştuğu için şaşkın ve kendine kızgın, birden sustu.

Sıkıntılı bir şekilde:

- Acele Kurtuba'ya gitmem lazım, dedi. Bir dava hakkında yargıçlara anlatacaklarım var...

Konuşurken, gözünü yerden ayırmayan rehberim Antonio'ya bakıyordu.

Bu gölgelik ve serin su, beni öylesine büyülemişti ki, Montilla'daki dostlarımın, rehberimin heybesine koyduğu birkaç dilim nefis jambonu hatırladım. Ortaya çıkartturdım, yabancıyı da bu atıştırmalıklardan kendi payına düşeni yemesi için davet ettim. Uzun zamandan beri puro içmemiş olduğuna göre, bana en azından kırk sekiz saattir yemek de yememiş gibi geldi. Aç kurt gibi saldırıyordu. Bize rastlaması, bu gariban için, Tanrı'nın ona bir lütfüydü. Rehberim çok az yiyip içiyordu; yolculuğumuzun başından beri beni dünyanın en geveze adamı olduğuna inandırdığı halde, nedense pek konuşmaz olmuştu. Misafirimizin varlığı onun canını sıkmış gibiydi; sebebini tam olarak anlayamadığım aralarındaki bir çeşit kuşku, onları birbirinden uzaklaştırıyordu.

Son kalan ekmek ve jambon kırıntıları da yenmişti; birer puro daha içtik; rehberimden atın yularını bağlamasını istedim, yeni arkadaşımızdan ayrılmak için müsaade isteyeceğim sırada, gece nerede kalacağımızı sordu.

Rehberimin yaptığı kaş göz işaretini fark etmeden, Cuervo hanına gideceğimizi söylemiş bulundum.

- Sizin gibi birinin kalamayacağı kadar kötü bir yer, efendim... Ben de o tarafa gidiyorum, izin verirsiniz birlikte gidelim.

Atuma binerken:

- Memnuniyetle, diye cevap verdim.

Daima bana yardımcı rehberim, yine kaş göz işareti yaptı. Ben de korkulacak bir şey olmadığı konusunda onu temin etmek için, omuzlarımı silkerek karşılık verdim; birlikte yola koyulduk.

Antonio'nun gizemli işaretleri, endişeli hali, yabancıya duyurmadan mırıldandığı sözler, özellikle de kat ettiğini iddia ettiği otuz millik mesafe ile ilgili yaptığı aklıma yatmayan açıklamalar, yol arkadaşım hakkında bir fikir sahibi olmama yetmişti. Karşımdakinin kaçakçı ya da hırsız olduğu konusunda hiç şüphem yoktu, ama ne fark eder? İspanyolların mizacını az çok tanıdığımdan, beraber yemek yiyip puro içtiğim birinden zarar gelmeyeceğini kestirebiliyordum. Hatta bizimle beraber oluşu, karşılaşacağımız tehlikelerden korunacak olduğumuz anlamına da geliyordu. Onun bir haydut olduğunu bilmek hoşuma gitmişti. Haydutlar her zaman insanın karşısına çıkmaz; yumuşak huylu ve sakin olduğunu hissettiğin ama aslında tehlikeli birinin yanında olmasının çekici bir yanı var.

Rehberimin işaretlerine aldırmadan ve yabancının yavaş yavaş çözüleceğini umarak, konuyu şehirlerarası yollardaki hırsızlara getirdim. Tabii ki tedbiri elden bırakmayarak saygı çerçevesinde konuşuyordum. O sıralar Endülüs bölgesinde, marifetleri ağızdan ağza dolaşan, José-Maria isimli meşhur bir haydut vardı.

- Bir gün José-Maria'ya rastlasam, onun hakkında övgüyle anlatıldığını duyduğum hikâyelerden bahsederdim, yiğitliği ve cömertliğinden dolayı ona karşı duyduğum hayranlığı dile getirirdim, dedim.

Yabancı, soğukkanlı bir tavırla:

- José-Maria, rezil adamın teki, dedi.

Aklımdan, "Kendi hakkını mı teslim ediyor, yoksa mütevazılık konusunu biraz abartıyor mu?" diye geçirdim. Yol arkadaşıma öylesine dikkatle bakıyordum ki, sonunda Endülüs bölgesinin birçok şehrinin kapısındaki afişlerden okuduğum, José-Maria'nın eşkalini ona yakıştırmayı başardım. "Evet, bu o... Sarı saçlar, mavi gözler, iri bir ağız, güzel dişler, küçük eller; incecik bir gömlek, gümüş düğmeli kadife ceket, beyaz deriden tozluklar, doru bir at... Hiç şüphe yok! Ama mademki kimliğini gizliyor, biz de oyunu bozmayalım."

Hana vardık. Tam da bana anlattığı gibiydi, yani bu zamana kadar gördüklerimin içinde en sefil olanlardan biri. Büyükçe bir oda, hem mutfak, hem yemek salonu hem de yatak odası vazifesi görüyordu.

Odanın orta yerinde, çukur bir taşın üzerinde yanan ateşin dumanı, tavana açılmış bir delikten dışarı çıkıyordu; gerçi yerden birkaç adım yükseklikte bir tabaka oluşturuyor ve içeride kalıyordu desek daha doğru olacak. Yere, duvar boyunca, beş- altı tane eski döşek yayılmıştı; bunlar, burada konaklayanların uyuduğu yataklardı. Eve yirmi adım mesafede ya da tarif ettiğim yegâne odanın yanında diyelim, ahır olarak kullanılan bir çeşit hangar yükseliyordu. Bu güzel günde - en azından o ana kadar güzeldi -, etrafta yaşlı bir kadın ve on-on iki yaşlarında küçük bir kız çocuğundan başka kimse yoktu; ikisinin de üzerinde yırtık pırtık, is kurumuş bulaşmış kötü kıyafetler vardı. "Kendi kendime, işte antik Munda Baetica halkından geriye kalanlar sadece bunlar, diye düşündüm. Oh Sezar! Oh Sextus Pompeius! Mezarınızdan çıksanız ne kadar da şaşırdınız!"

Arkadaşımı gören ihtiyar kadın şaşkınlığını gizleyemedi.

- Ah! Bay don José! diyerek bağırdı.

Don José kaşlarını çatı, otoriter bir havayla elini havaya kaldırıp kadının daha fazla konuşmasını engelledi. Rehberime doğru döndüm ve belli belirsiz bir işaretle, bu gece birlikte kalacağımız adam hakkında öğrenecek başka bir şey kalmadığını anlattım. Çorba, umduğumdan daha iyiydi. Servisi küçük bir masada yaptılar; kart bir horoz, yanında pilav ve bol biber, üstüne yağlı biber, en son gaspaço, o da bir çeşit biber salatası. Baharatlı bu üç tabak yemek, bize lezzetli Montilla şarabından bolca tükettirdi. Yemekten sonra, gözüme duvarda asılı duran gitar ilişti - İspanya'da her yerde gitara rastlarsınız -, küçük kızdan eğer biliyorsa bize bir şeyler çalmasını istedim.

- Hayır, bilmiyorum ama don José çok iyi çalar, dedi.

- Bize bir şeyler çalmayı lütfeder misiniz; halk müziğinize hayranım, dedim.

Don José, keyifli bir tavırla:

- Bana puro ikram eden, böylesi kibar bir beyefendinin isteğini geri çeviremem, dedi.

Gitarı eline alarak, hem çaldı, hem söyledi. Sesi sert ama buna rağmen hoştu, içli ve tuhaf; şarkının sözlerine gelince, tek bir kelimesini bile anlamadım.

- Yanılmıyorsam, bu çaldığınız İspanyol havası değil, dedim. Köylerde duyduğum zorzikolara benziyor, sözleri de Bask dilinde olmalı.

Don José, hüzünlü bir tavırla:

- Evet, diye cevap verdi.

Gitarı yere bıraktı, kollarını kavuşturup, sönmekte olan ateşi izlemeye daldı; yüzünde tuhaf bir üzüntü ifadesi vardı. Küçük masada yanan lambanın aydınlatığı, hem asil hem vahşi görünen suratı, bana Milton'un Şeytanı'nı hatırlattı. Belki benim yol arkadaşım da onun gibi,

yaptığı bir hata yüzünden sürgüne gittiği günü düşünüyordu. Sohbeti yeniden canlandırmaya çalıştım ama cevap vermedi; hüznü düşünce-
lerinin içine hapsolmuştu. Yaşlı kadın, odanın, ipe asılmış delikli bir ör-
tüyle bölünen kısmında uykuya yatmıştı bile. Küçük kız da, onu izleye-
rek, kadınlara ayrılan bu bölüme çekilmişti. O anda rehberim ayağa
kalkıp, kendisini ahıra kadar izlememi istedi, ama don José bunu duyup,
sanki uykusundan fırlamış gibi, sert bir ifadeyle nereye gittiğini sordu.

Rehber:

- Ahıra, diyerek cevap verdi.

- Ne yapmaya oraya gidiyorsunuz? Atların yiyeceği zaten var. Beyfendi, burada yatmana izin verecektir.

- Korkarım efendimin atı hasta oldu; bir bakmasını istiyorum; belki ne yapılması gerektiğini söyler.

Antonio'nun benimle özel olarak konuşmak istediği gün gibi aşikârdı, ama ben don José'yi şüphelendirmek istemediğimden, içinde bulunduğumuz durumda, yapılacak en iyi şeyi yapıp ona güvendiğimi göstermeliydim. Antonio'ya, atların sesini duymadığımı, uyumak istediğimi söyledim. Don José onunla ahıra kadar gitti, çok geçmeden de yalnız başına döndü. Bana atın hiçbir şeyinin olmadığını, ama rehberimin onu çok önemseydiği için, derisi hava alsın diye ceketiyle gece boyu tüylerini kaşılayacağını söyledi. Bu arada yerdeki sedirlerden birine yatmıştım; elbiselerimin bu pis şeylere değmesini istemediğimden, altına paltomu serdim. Don José, yatmak için benden izin istedikten sonra, kapının önüne kıvrıldı; fitilini çekmediği tabancasını, başının altına yastık yaptığı heybesine koydu. Beş dakika geçmeden, ikimiz de derin uykuya dalmıştık.

Böylesi bir yerde uyuyabildiğime göre çok yorulmuş olmalıydım, ama birkaç saat sonra, müthiş bir kaşıntıyla uykumdan uyandım. Sebebini anlar anlamaz yataktan fırladım, gecenin kalan kısmını bu konuk- sevmesiz çatı altında geçirmektense sokakta yatmanın daha hayırlı olacağına karar verdim. Parmaklarımın ucunda yürüyerek, kapıya ulaştım; mışıl mışıl uyuyan don José'nin yatağının üstünden atladım, onu uyandırmadan dışarı çıktım. Kapının yanında tahtadan geniş bir bank vardı; üstüne uzandım ve sabaha kadar rahat edecek pozisyonda kıvrıldım. Tam ikinci kez uykuya dalmak üzereyken, önümden bir adamla bir atın gölgesi geçti gibi geldi; cıvırtı çıkartmadan yürüyorlardı. Kalkıp oturdum, sanki Antonio'yu seçer gibi olmuştum. Bu saatte onu ahırın dışında gördüğüm için şaşkındım, peşinden gittim. Beni fark edince durdu.

- Nerede o? diye usulca sordu.

- Handa, içerde; tahtakurularından rahatsız olmadan uyuyor. Neden bu atı götürüyorsun?

O anda, hangardan çıktıkları duyulmasın diye, Antonio'nun hayvanın ayaklarına eski örtülerden kestiği bez parçalarını özenle bağladığını fark ettim.

Antonio, bana:

- Daha sessiz konuşun, Tanrı aşkına! dedi. Bu adamın kim olduğunu bilmiyorsunuz. Bu Navarralı José, Endülüs'ün en azılı haydudu. Gün boyu size yaptığım uyarıları bir türlü anlamak istemediniz.

- Haydut ya da değil, ne fark eder? diyerek cevap verdim; bizden bir şey çalmadı, çalmaya niyeti olmadığına da bahse girerim.

- Hele şükür anladınız, ama yakalatana iki yüz duka ödül var. Bir buçuk mil mesafede bir süvari karakolu biliyorum, gün ağarmadan oraya gidip, birkaç güçlü kuvvetli asker getireceğim. Atını alayım dedim ama at öylesine hırçın ki sahibinden başkasını yanına yaklaştırmıyor.

- Şeytan çarpsın seni! dedim. Bu zavallı, onu ihbar etmene sebep olacak ne kötülük yaptı sana? Zaten bahsettiğin eşkıyanın o olduğuna emin misin?

- Adım gibi eminim; biraz önce beni ahıra kadar takip edip, "Beni tanımış görünüyorsun; eğer efendine benim kim olduğumu söylersen, kafanı tabancayla dağıtırım," dedi. Yanından ayrılmayın efendim; sizin korkmak için hiçbir sebebiniz yok. Burada olduğunuzu bildiği sürece hiçbir şeyden şüphelenmeyecek.

Atın ayak sesleri duyulmadan, konuşa konuşa, handan epey uzaklaşmıştık. Antonio, göz açıp kapayıncaya kadar, atın ayaklarına sardığı paçavraları çıkarttı; atına binmeye hazırlanıyordu. Yolundan alıkoymak için her türlü yolu denedim.

- Ben zavallı bir şeytanım, efendim, diye karşılık verdi; iki yüz duka sokağa atılacak bir miktar değil; hele ki bir de işin ucunda tüm ülkeyi böylesi bir mikroptan temizlemek varken, ama dikkatli olun: Navarralı uyandığında silahına sarılacaktır, kendinizi koruyun! Benim için bu yoldan geri dönmek için artık çok geç; siz de işinize geldiği gibi davranın.

Atına bindi; mahmuzladı ve karanlıkta gözden kayboldu.

Rehberim için oldukça endişeliydim. Bir an düşündükten sonra, hana dönmeye karar verdim. Don José hâlâ uyuyordu, şüphesiz yorgunluğunu üzerinden atarak, gelecek macera dolu günler için enerji depoluyordu. Uyandırmak için adamakıllı sarsmam gerekti. O anki yırtıcı bakışını ve silahını almak için yaptığı hamleyi asla unutamam; tedbir olarak yatağından biraz uzakta durmakla iyi yapmışım.

- Beyefendi, dedim. Sizi uyandırdığım için özür dilerim, ama size saçma bir soru sormam lazım: buraya yarım düzine süvarinin geldiğini görseniz rahatsız olur musunuz?

Ayağa fırladı, sesi titreyerek:

- Bunu kim haber verdi? diye sordu.

- Kimin söylediği önemli değil, mühim olan doğru olması.
- Rehberiniz değil mi? Bana ihanet etti, ama bunu ödeyecek! Nerde o?
- Bilmiyorum... Ahırda, sanırım... Ama biri bana...
- Size kim söyledi? . . Yaşlı kadın olabilir...
- Tanımadığım biriydi... Daha fazla uzatmadan, burada askerlerin gelişini beklememek için sebebiniz var mı, yok mu? Eğer varsa daha fazla zaman kaybetmeyin, hemen kaçın; eğer yoksa iyi akşamlar, uykunuzu böldüğüm için özür dilerim.
- Ah! Rehberiniz! Hep o rehberiniz! Başta ona güvenmemiştim... ama... bunun hesabını verecek! Elveda, efendim. Tanrı bu iyiliğinizi karşılıksız bırakmasın. Ben sandığınız kadar kötü biri değilim... Evet, hâlâ kibar bir adamda acıma duygusu uyandırabiliyorum... Elveda, efendim... Tek bir üzüntüm var, o da size olan borcumu ödeyememiş olmak.
- Don José, size yaptığım iyiliğin bedeli olarak, sizi ihbar ettiği için kimseden şüphe etmeyeceğinize, intikam hırsı duymayacağınıza söz verin. Buyurun, bu puroları yolda içersiniz; iyi yolculuklar!

Ve ona elimi uzattım.

Cevap vermeden elimi sıktı, silahıyla heybesini aldı, anlamadığım bir dilde yaşlı kadına bir şeyler söyledikten sonra, hangara koştu. Birkaç saniye sonra, atını dörtlüğe çayrlara doğru sürdüğünü duydum.

Tekrar bankın üzerine yattım, ama hiç gözümü kırpmadım. Kendi kendime, sırf birlikte jambon ve Valencia usulü pilav yedik diye, bir hırsız ya da belki bir katili darağacından kurtarmakla iyi yapıp yapmadığımı soruyordum. Böyle davranarak, kanunlardan yana olan rehberime ihanet etmemiş miydim? Onu bir hainin intikam hırsıyla karşı karşıya bırakmamış mıydım? Ama ya konuklara karşı sorumluluk!.. "Vahşi olduğu konusunda peşin hüküm giymiş bu eşkiyanın işleyeceği tüm suçların hesabını vermek zorunda kalacağımı düşünüyordum..." Yine de tüm bu gerçeklere karşı direnen bu vicdani içgüdü, önyargının ürünü müydü? Belki içinde bulunduğum bu hassas durumdan vicdan azabı çekmeden kurtulmam imkânsızdı. Yarım düzine süvarinin ve onların ardında ihtiyatla gizlenen Antonio'nun geldiğini görene kadar, yaptığının doğru olup olmadığı konusunda büyük bir kararsızlık içinde gidip geliyordum. Karşılarına geçip, haydut kaçalı iki saatten fazla olduğunu söyledim. Süvari onbaşının sorguladığı yaşlı kadın, Navarrahı tanıdığını ama onu ihbar ederek hayatını tehlikeye atma cesaretini asla kendinde bulamadığını anlattı. Her gelişinde, buradan gece yarısı ayrıldığını ekledi. Benimse buradan birkaç mil uzaklıktaki yargıca pasaportumu ibraz etmem ve bir belge imzalamam gerekti; ancak bu şartla arkeolojik araştırmalarıma dönmeme izin verdiler. Antonio, kendisini iki yüz dukadan edenin ben olduğumu düşünüyor ve bana karşı kin besliyordu. Yine de Kurtuba'da

iki iyi dost olarak ayrıldık; ayrılırken ona bütçemin el verdiği ölçüde iyi bir ikramiye verdim.

2

Kurtuba'da birkaç gün daha geçirdim. Antik Munda hakkında ilginç bilgiler bulabileceğim Dominiken tarikatına ait kütüphanede bulunan elyazmalarından bahsettiler. Gittiğimde keşişler beni çok iyi karşıladılar, gündüz manastırda kalıyor gece ise şehri geziyordum. Kurtuba'da güneşin batış saatine doğru, Guadalquivir ırmağının sağ kıyısındaki rıhtıma birçok işsiz insan gelir. Havaya, ülkenin eski ününü hâlâ devam ettiren, deri işlenen tabakhanelerin kötü kokusu yayılır, ama buna karşılık buradaki manzaranın tadı da doyumsuzdur. Akşam duasını haber veren çanın çalmasından birkaç dakika önce, çok sayıda kadın, ırmak boyunca, çok yüksek olmayan rıhtımın alt tarafında toplanırlar. Bu kalabalığın içine girmeye cesaret edecek tek bir adam bulamazsınız. Çanın sesiyle akşam olmuş kabul edilir. Çanın son gonguyla, tüm bu kadınlar soyunur ve suya girer. O an çığlıklar, gülüşmeler, müthiş bir gürültü kopar. Rıhtımdaki erkekler, gözlerini fal taşı gibi açıp, yıkanan kadınları hayranlıkla izlerler ama pek bir şey göremezler. İrmağın gök mavisi loşluğunda, hayal meyal seçilen bu beyaz bedenler, erkeklerin şiirsel düşüncelerini harekete geçirir ve hayal güçlerini biraz zorlayarak, Aktaion'un kaderini paylaşmaktan korkmaksızın ırmakta yıkanan Artemis ve peri kızlarını düşünürler. Bazı günler, birkaç haytanın aralarında topladıkları parayı, kilisenin zangocuna rüşvet olarak verip, akşam duası için çanı vaktinden yirmi dakika önce çaldırdıklarını anlatmışlardı. Hava hâlâ kararmadığı halde, Guadalquivir ırmağının perileri, güneşe inanacaklarına, tereddüt etmeden çana güvenip suya girer, yıkanmışlar, ama ben buna hiç rastlamadım. Benim denk geldiğim zangoç dürüst bir adamdı; çanı alacakaranlıkta çalardı; o vakit, sudaki en yaşlı pazarcıyı, Kurtuba'nın en güzel dilberinden ancak kediler ayırt edebilirdi. -

Bir akşam, karanlık iyice çökmüşken, rıhtımın duvarına yaslanmış puro içiyordum; o sırada ırmağa giden merdivenleri çıkan bir kadın, gelip yanıma oturdu. Saçlarının arasında, etrafa sarhoş edici bir koku yayan, büyük bir yasemin demeti vardı. Sade hatta yoksul denilebilecek bir tarzda giyinmişti, kıyafeti akşam vakti ortalıkta dolaşan yosmalarınki gibi simsiyahtı. Namuslu kadınlar siyahı sadece gündüz giyerler; gece ise Fransız kadınları gibi giyinirler. Yanıma geldi, başındaki örtüyü omuzlarına indirdi, yıldızların loş aydınlığında, kısa boylu, genç, güzel vücutlu, iri gözlü olduğunu seçebildim. Puromu hemen attım. Fransızlara özgü bu nazik hareketimi fark etti, telaşla tütün kokusunu sevdiğini, papelitos bulduğunda, kendisinin de içtiğini söyledi. Allahtan puro kutumda bun-

lardan vardı, hemen ikram ettim. Lütfedip bir tane aldı, çocuğun birinin, bir sent karşılığında getirdiği ucu yanan bir ip parçasıyla purosunu yaktı. Üflediğimiz dumanlar birbirine karıştı; sohbetimiz o kadar uzun sürmüştü ki, rıhtımda neredeyse tek biz kalmıştık. Ona dondurma ısmarlamayı teklif ettiğimde haddimi aştığımı düşünmüyordum. Bir anlık tereddüitten sonra kabul etti, ama karar verirken saatin kaç olduğunu öğrenmek istedi. Saatimi çaldırdım, bu sesle çok şaşırmış göründü.

- Siz yabancıların, ne tuhaf icatlarınız var! dedi. Nerelisiniz efendim? Kesin İngiliz değil mi?

- Fransızım ve emrinize amadeyim. Ya siz hanımefendi, siz de sanırım Kurtubalısınız.

- Hayır.

- O zaman Endülüslüsünüz. Konuşmanızdan öyle anladım gibi.

- Dünyadaki tüm aksanları bu kadar iyi bildiğinize göre, benim kim olduğumu da tahmin etmeniz lazım.

- İsa'nın ülkesinden, cennetten geliyor olmalısınız.

(Endülüs'ü anlatmak için kullanılan bu teşbihi, tanınmış bir matador olan dostum Francisco Sevilla'dan öğrenmiştim.)

- Ah! Cennet mi? ... Buradaki insanlar cennetin bize göre olmadığını düşünür.

- O halde Mağriplisiniz ya da...

Yahudi dememek için dilimi zor tuttum.

- Hadi, hadi! Çingene olduğumu bal gibi anladınız; falınıza bakmamı ister misiniz? Daha önce Carmencita'dan söz edildiğini duymadınız mı? O benim işte.

On beş yıl kadar önce inançsız olduğum zamanlarda, korkmadan büyücülere giderdim, ama o an irkilmiştim. "Ne âlâ! diye düşündüm; geçen hafta haydudun biriyle çorba içtim, bugünse şeytanın uşağı ile dondurma yiyorum. Yolculukta insanın başına neler geliyor." Koleji bitirdiğimde, büyücülük üzerine biraz araştırma yaparak zaman geçirdiğimi itiraf ettim; hatta birçok defa büyü yaparak iblisi kovmayı denemişim. Benzer araştırmalarla ilgili tutkumu uzun zaman önce yendim, artık hiçbir batıl itikada en ufak bir merakım yok; büyücülük sanatının Bohemyalı-larda ne mertebeye ulaştığını öğrenmek beni mutlu edecekti.

Konuşarak dondurmacıya girdik, yuvarlak bir kürenin içindeki mumla aydınlatılmış küçük bir masaya oturduk. Bu arada Çingeneyi dikkatle inceliyordum, etrafta dondurma yiyenlerse bu samimiyetimizden şaşkıncı.

Carmen'in anne babasının aynı ırktan olduğu konusunda ciddi şüphelerim vardı; kendi soyundan kadınlara kıyasla, hiç görmediğim kadar güzeldi. İspanyollar, bir kadını tarif edecek otuz "şart" ya da kişiliğinin her bir üç özelliği için söylenebilecek on tane sıfat bulursanız, o kadın güzel-

dir derler. Mesela vücudunda, gözleri, kirpikleri ve kaşları gibi üç siyah şey olmalı; ya da parmakları, dudakları ve saçları gibi üç ince şey, vb... Çingenenin, tüm mükemmel özellikleri üzerinde taşımak gibi bir iddiası yoktu. Mükemmel görünen pürüzsüz cildi, esmere çalışıyordu. Gözleri aynı hizada değildi ama yuvalarına özenle yerleştirilmişlerdi; dolgun ve biçimli dudaklarının arasından, inci kadar beyaz dişleri görünüyordu. Kabarık denilebilecek siyah saçlarında, karganın kanatlarındaki gibi mavi gölgeler vardı; uzun ve ısl ısl. Sahip olduğu tüm özellikleri uzun uzadıya anlatıp sizi sıkmamak için, özetle şunu söyleyebilirim: her bir kusuruna karşılık, tezatlığıyla ön plana çıkan başka bir özellik taşıyordu. Sıra dışı ve vahşi bir güzelliğe sahipti; ilk görüşte şaşırtan ama unutulması imkânsız bir yüzü vardı. Gözleri, o ana kadar hiç kimsede görmediğim, hem şehvetli hem de ürkek bir ifadeyle bakıyordu. Bir İspanyol deyişi, bu ifadeyi çok iyi tarif eder: "Ha Çingene gözü, ha kurt gözü." Kurtların bakışını bilmiyorsanız ve Botanik Bahçesi'ne de gidecek vaktiniz yoksa serçeye pusu kuran kedinizi gözünüzün önüne getirin.

Bir pastanede maceraya atılmak komik gelebilir. Güzel falcıya, evine kadar eşlik etmeyi teklif ettim; zorluk çıkartmadan kabul etti ama saatimin nasıl çalıştığını merak edip, onu tekrar çaldırmamı istedi.

Saatimi büyük bir dikkatle inceleyerek:

- Gerçekten altından mı? diye sordu.

Yeniden yürümeye koyulduğumuzda gece olmuştu; dükkânların çoğu kapanmış, sokaklarda neredeyse kimse kalmamıştı. Guadalquivir köprüsünü geçtik, sokağın sonunda saray olduğu söylenemeyecek bir evin önünde durduk. Kapıyı bir çocuk açtı. Çingene, çocuğa, oldum olası ismini rommani ya da chipe calli olarak bildiğim ama hiç anlamadığım bir lisanda bir şeyler söyledi. Çocuk hemen ortadan kayboldu; içinde küçük bir masa, iki tabure ve bir sandık olan epeyce geniş bir odadaydık. Bir testi su, bir kâse portakal ve bir demet soğan olduğunu da söylemeyi unutmayalım.

Yalnız kalınca, Çingene, daha önce pek çok kere kullandığı anlaşılan kartlarını, mıknaşısını, kuru bukalemun derisini ve mesleği için gerekli birkaç başka objeyi daha sandıktan çıkarttı. Bozuk parayla, sol elime haç çizmemi istedi ve fal merasimi başladı. Kehanetlerini size aktarmama gerek yok ama çalışma tarzına bakarsak gerçek bir büyücüydü.

Maalesef bir süre sonra falımız bölündü. Kapı birden açıldı ve kahve-rengi mantosunu yüzüne kadar çekmiş bir adam, nazik olmayan bir tavırla Çingeneye çıkışarak odaya girdi. Söylediklerini anlamıyordum ama ses tonundan öfkeli olduğu anlaşılıyordu. Çingene, adamı görünce ne şaşırdı, ne kızdı; onu koşarak karşıladı ve daha önce benim yanımda konuştuğu gizemli lisanda, bıcır bıcır bir şeyler anlattı. Konuştuklarından tek seçebildiğim barbar kelimesinin sık sık tekrarlanıyor oluşuydu.

Çingenelerin kendi soylarından olmayanlara bu ismi verdiklerini biliyordum. Benim hakkımda konuştuklarını düşünerek, nazik bir açıklama yapmalarını bekliyordum; bu arada, taburelerden birinin bacağına kavramış, bu davetsiz misafirin kafasına atmak için en uygun zamanı kolluyordum. Çingeneyi sertçe itti, bana doğru yöneldi; sonra bir adım gerileyerek:

- Ah! Efendim, sizsiniz! dedi.

Yüzünü görünce dostum don José'yi tanıdım. O anda, onu astırmadığıma biraz pişman olmuştum doğrusu.

Zoraki gülümseyerek:

- Ah, yiğidim, sizsiniz! dedim; tam da hanımefendi bana çok ilginç şeyler söylerken böldünüz.

Dışlerini sıkarak, kadına bakıyordu.

- Hep aynı şeyler! Şimdi bitirir, dedi.

Bu meyanda kadın, onunla kendi dilinde konuşmaya devam ediyordu. Konuştukça heyecanlanıyordu. Gözü kanlanmıştı, korkunç görünüyordu, kasılmıştı, ayağını yere vuruyordu. Sanki adamın yapmaya tereddüt ettiği bir şey için ona ısrar ediyordu. Böyle olduğunu, elini çenesine bir koyup bir çekmesinden anlıyordum. Ortada boğazı sıkılacak birinin olduğunu seziyor ve bunun kendi gırtlakım olmasından şüphe ediyordum.

Kadının onca lafına, don José, sadece üç dört kelime ile karşılık verdi. Çingene ona küçümseyerek baktı; sonra odanın bir köşesine bağdaş kurup oturarak, tabaktan seçtiği portakalın kabuklarını soyup yemeye başladı.

Don José kolumdan tuttu, kapıyı açtı ve beni dışarı çıkardı. Tek kelime etmeden hemen hemen iki yüz adım kadar gittik. Sonra, elini uzatarak:

- Sürekli dümdüz giderseniz, köprüyü göreceksiniz, dedi.

Aynı anda sırtını dönüp, hızlı hızlı uzaklaştı. Hana döndüğümde süklüm püklümdüm, keyfim kaçmıştı. Daha da kötüsü üstümü çıkartırken saatimin olmadığını fark ettim.

Bir takım hesaplar yüzünden ertesi gün belediye başkanına gidip saatimi bulmasını isteyemezdim. Dominiken elyazmalarıyla işimi bitirdikten sonra Sevilla'dan ayrıldım. Endülüs'te boşa geçirdiğim aylardan sonra Madrid'e dönerken Kurtuba'dan geçmem gerekti. Burada uzun süre kalmaya niyetim yoktu, çünkü bu şehirden ve Guadalquivir nehrinde yüzen kadınlardan soğumuştum, ama yine de eski birkaç dostu görmek ve alacakları kapatmak için, Müslüman sultanların eski başkentinde üç dört gün geçirmem icap ediyordu.

Dominikan manastırına adımımı atar atmaz, Munda'nın yerini bulma konusunda yaptığım araştırmalarımda bana canla başla yardım eden keşişlerden biri, beni kollarını açarak karşıladı.

Haykırarak:

- Tanrıya şükürler olsun! Hoş geldiniz aziz dostum. Hepimiz öldüğünüzü zannettik; bizzat kendim, ruhunuz için dua ettim. Soyulmuşsunuz ama öldürülmemişsiniz, bu nasıl mümkün oldu?

- Anlayamadım, ne nasıl oldu? diyerek şaşkınlıkla sordum.

- Kütüphanede, ayin saatini geldiğini haber verdiğimizde öttürdüğünüz şu meşhur saat. İşte o saat bulundu, size iade edilmeli.

O an biraz sarsılarak:

- Ben onu kaybetmiştim, diyebildim.

- Alçak hırsız şu an hapiste. Herkes onun bir peseta için adam öldürdüğünü biliyor, sizi öldürmüş olabileceğinden ödümüz koptu. Saatinizi geri almak için, birlikte karakola gidelim. Siz de İspanyol adaletinin işini yapabilmesi için gerekli ifadeyi verirsiniz.

- İtiraf etmeliyim ki, yapacağım tanıklıkla bir zavallının asılmasına sebep olacağıma saatimi kaybetmiş olmayı yeğlerim, çünkü... çünkü...

- Hiç endişeniz olmasın; adam nasıl olsa iki kere asılmayacak. İdam diyerek belki yanlış ifade ettim. Sizi soyan soylu biri; yarından sonra onu yargılamadan iple sımsıkı bağlayıp asacaklar. Yaptığı vukuatlara bakınca, ha bir eksik ha bir fazla, kararı değiştirmez. Dua edelim ki sadece sizi soymakla kaldı, ama hepsi birbirinden korkunç çok cinayet işlemiş.

- İsmi ne?

- Ülkede Navarralı José adıyla tanınıyor, ama ne sizin ne de benim doğru telaffuz edemeyeceğimiz, Bask dilinde başka bir adı var. Haydi, gelin, görmeye değer bir adam bu; siz de mademki ülkemizin özelliklerini öğrenmeyi seviyorsunuz, İspanya'da hırsızların bu dünyadan nasıl göçtüklerini de görmüş olursunuz. Şu an kilisede, Martínez efendi sizi oraya götürecekt.

Dominiken keşiş yapılacak "idam merasimi" hazırlıklarını görmem konusunda öylesine ısrar etti ki artık daha fazla dayanamadım. Tutukluyu görmeye giderken, ona, yaptığım patavatsızlığı affettireceğini umduğum bir paket puro götürüyordum.

Don José'nin yanına girdiğimde yemeğini yiyordu. Kayıtsız bir hareketle selam verdi, ona getirdiğim hediye için teşekkür etti. Eline koyduğum pakette kaç tane puro olduğunu saydıktan sonra, içinden birkaç tanesini aldı, ölmeden önce daha fazlasına ihtiyacı olmadığını söyleyerek kalanını geri verdi.

Rüşvet karşılığı ya da hatırı sayılır arkadaşlarımı araya sokarak, cezasını hafifletmenin mümkün olup olamayacağını sordum. Önce umutsuzca omuzlarını silkti; sonrasında fikrini değiştirip, ruhuna dua ettirmemi istedi.

Çekinerek:

- Size hakaret eden bir başkası için de dua ettirir misiniz? diye sordu.

- Elbette, azizim, diye cevap verdim, ama bu ülkede tanıdığım hiç kimse bana hakaret etmemişti.

Ciddi bir havayla elimi sıktı. Bir an suskunluktan sonra:

- Sizden bir rica da daha bulunabilir miyim? ... Ülkenize dönerken belki Navarra'ya uğrarsınız; hiç olmazsa yakınlardaki Vittoria'dan geçersiniz.

- Evet, Vittoria'dan mutlaka geçeceğim, dedim; Pamplona'ya giderken yolumu değiştirebilirim; sizin için bu değişikliği seve seve yaparım.

- Tamam oldu! Eğer Pamplona'dan geçerseniz, orada ilginizi çekecek çok şey var... Çok güzel bir şehir... Size vereceğim bu madalyayı (bana boynundaki gümüş kolyeyi gösterdi) bir kâğıda sarın... (Heyecanını bastırmak için bir an duraksadı), kolyeyi siz ya da bir başkası adresini vereceğim hanıma ulaştırın. Olur mu? Ona öldüğümü söyleyin ama nasıl öldüğümü bilmesin.

İsteğini yerine getireceğime söz verdim. Ertesi gün tekrar onu görmeye gittim, günün bir kısmını birlikte geçirdik. Okuyacağınız bu hüznü hikâyeyi de o sırada ondan öğrendim.

3

Baztan vadisinde, Elizondo'da dünyaya gelmişim. İsmim don José Lizarrabengoa. İspanyayı epey tanıdığınıza göre, ismimden hemen Basklı ve Hristiyan olduğumu anlarsınız. İsmimde soyluluğumu gösteren don unvanı var, eğer Elizondo'da olsaydık size soyağacı kâğıdımı gösterebilirdim. Ailem din adamı olmamı istediğinden, bu yönde eğitim aldım ama bunun faydasını göremedim. Gerçek tenisi oynamayı çok seviyordum, tüm yaşamımı değiştiren de bu tutkum oldu. Biz Navarralılar bu oyunu oynarken, diğer her şeyi unuttur kendimizden geçeriz. Oyunda kazandığım bir gün, Alavalı bir çocukla dalaştık. Sopalarla birbirimize girdik, onu öldürdüm; sonrasında da ülkeden ayrılmak zorunda kaldım. Yolda rastladığım süvarilerin etkisiyle Almanza birliğine katıldım. Bizim oralardaki dağların insanları, askerlik mesleğini öğrenmede beceriklidir. Kısa sürede onbaşı mertebesine geldim, astsubay çavuş olma yolunda ilerliyordum ki, Sevilla'daki sigara fabrikasına muhafız yaptılar; talihim bu olayla ters dönecekti. Sevilla'ya gittiyseniz, Guadalquivir yakınlarındaki surların dışında kalan büyük binayı görmüşsünüzdür. Sanırım binanın kapısı ve muhafız karakolu hâlâ duruyor. Nöbet saatinde, İspanyollar ya kâğıt oynar ya da uyurlardı; bense dürüst bir Navarralı olarak, daima üstüme düşeni yapmaya çalışmışımdır. Silahımın iğnesini tutturmak için pirinç telden bir zincir yapıyordum. Birden arkadaşlar:

- Zil çalıyor, kızlar şimdi döner, dediler.

Biliyor musunuz, efendim, fabrikada dört yüz beş yüz kadar sigara işleyen kadın çalışır. Erkeklerin mahkemeden izin almadan giremeyeceği

büyük bir salonda tütün sararlar, çünkü sıcak havalarda, özellikle genç kızlar, içerde istedikleri gibi giyinip çalışır. İşçi kızların akşam yemeğinden döndüğü saatte, çok sayıda genç delikanlı kapıda birikir, kızlara hoş olamayan laflar atarlar. Kızların pek azı, kendilerine hediye edilen taftadan başörtüsünü geri çevirir, bu yüzden amatör avcılar için bu balıkları avlamak çocuk oyuncağıdır.

Yanımdakiler kızları seyrederken, ben kapının önündeki sandalyede oturuyordum. O zamanlar gençtim; sadece ülkemi düşünürdüm, mavi etekli ve omuzlarına kadar uzun örgülü saçlı kızlardan daha güzel bir kadının var olabileceğini düşünemezdim. Zaten Endülüslüler beni korutuyordu; onlarla bir yaratılmamıştım; onlar sürekli matrak geçer, aklı başında hiçbir iş yapmazlar. Tam zinciri elime alacakken, burjuvaların: - İşte o Çingene! diye bağışıklarını duydum.

Kafamı kaldırıncı onu gördüm. Hiç unutmam günlerden cumaydı. İşte o an sizin de tanıdığınız, birkaç ay önce evinde karşılaştığımız Carmen'i gördüm.

Üstünde, birkaç yerinden kaçmış beyaz ipek çoraplarını açıkta bırakan kısıcık bir kırmızı etekle ateş kırmızısı bağcıklarıyla kırmızı maroken deri küçük ayakkabılar vardı. Omuzlarını ve göğsündeki kırmızı çiçeği göstermek için başındaki örtüyü çekiyordu. Ağzının bir kenarıyla da başka bir çiçek daha tutuyordu. Kurtuba haralarından çıkmış bir kısrağ gibi dolgun kalçalarını sallayarak yürüyordu. Benim ülkemde böyle giyinen bir kadın, görenlere istavroz çıkarttırdı... Sevilla'da herkes ona aleni laf atıyordu; o ise gözlerini süzerek, eli belinde, gerçek bir Çingene arsızlığıyla, her birine ayrı ayrı cevap veriyordu. Önce hoşuma gitmedi, işime geri döndüm, ama o, kadınların ve kedilerin gel deyince gelmeyen, çağırmanın da gelip sürtünen halleri gibi, gelip tam önümde durdu ve bana, Endülüs aksanıyla:

- Dostum, kasamın anahtarları için bu zinciri bana verir misin? dedi.

- Bu zincir, silahımın iğnesini taşımak için, dedim.

Gülerek:

- İğnen mi? Ah iğnesi olduğuna göre, demek ki bu beyefendi dantelci, diye haykırdı. Duyan herkes gülmeye başladı, bense utançtan kıpkırmızı olduğumu hissediyor ama verecek bir cevap bulamıyordum.

- O halde, bana başörtüsü yapmak için, yedi karış siyah dantel örer misin canım? Ruhumun dantelcisi!

Ağzındaki çiçeği alıp başparmağıyla bir fırlatışta bana doğru attı, tam gözlerimin arasına. Kurşun yemiş gibi oldum... Utançtan yerin dibine geçmiş öylece kalakalmıştım.

Fabrikaya girmesiyle, kimseye fark ettirmeden, ayaklarımın arasındaki çiçeği yerden alıp ceketimin cebine özenle yerleştirdim. İşte yaptığım ilk aptallık!

Aradan iki-üç saat geçmişti, hâlâ onu düşündüğüm bir anda, fabrikadan bir hizmetli, suratu perişan, muhafız karakoluna geldi. Büyük puro salonunda bir kadının saldırıya uğradığını, oraya hemen nöbetçi gönderilmesi gerektiğini haber verdi. Astsubay çavuş yanıma iki adam alıp olay yerine gitmemi istedi. Adamlarla gittik, merdivenleri çıktım. Düşünebiliyor musunuz, salona girdiğimde, hepsi bağıran, şarkı söyleyen, her yanı oynayan, gök gürültüsünü aratmayacak kadar patırtı yapan üç yüz kadınla karşılaştım. Bir tarafta nalları havaya dikmiş, suratu iki bıçak darbesiyle X şeklinde yaralanmış, kan revan içinde bir kadın vardı. Gruptan bazılarının yardım etmeye çalıştığı yaralının karşısında ise beş altı geveze kadının zapt etmeye çalıştığı Carmen'i gördüm. Yaralı kadın bağıyordu:

- Yardım edin! Yardım edin! Ölüyorum!

Carmen konuşmuyordu; dişlerini sıkmış, bukalemunlar gibi gözlerinin her biri başka bir tarafa bakıyordu.

- Ne oluyor burada? diye sordum.

Neler olduğunu bir türlü anlayamıyordum, çünkü kadınların hepsi bir ağızdan konuşuyordu. Anladığım kadarıyla, yaralı kadın, Triana pazarından eşek alabilecek kadar parası olduğuyla övünmüştü.

Uzun dilli Carmen:

- Bak sen, demiş. Süpürgeye binmek neyine yetmiyor?

İşittiği bu azar diğer kadının gücüne gitmiş; belki de gocunacak yarası olduğundan ya da ne Çingene ne de büyücü olma şerefine nail olamadığından, artık sebebini bilmiyorum, hiç süpürgeyle uçmadığını ama hanımefendinin yakın zamanda kendi eşeğinin sırtında tüm şehri dolaşacağını söylemiş.

Carmen:

- Tamam, şimdi yanağına bıçakla süsler yapacağım, demiş. Üstüne çullanıp, puroların ucunu kestiği bıçakla kadının suratını çizmiş.

Vaziyet ortadaydı; Carmen'in kolundan tutup kibarca:

- Hadi kardeşim, benimle gelmen lazım, dedim.

Sanki beni tanıyormuş gibi suratıma baktı; kaderine razı gelerek:

- Gidelim. Başörtüm nerede? diye sordu.

Sadece iri gözlerinden biri açıkta kalacak şekilde başını örtüyle sardı ve iki adamımı kuzu gibi takip etti. Muhafız karakoluna varınca, astsubay çavuş, bu yaptığının suç olduğunu söyleyerek hapishaneye götürülmesini istedi. Onu götürmesi gereken yine bendim. Önde iki süvarinin arasında ilerliyordu, ben de böyle bir durumdaki onbaşının yapması gerekeni yaparak arkalarından yürüyordum. Şehre gitmek için yola koyulduk. Çingene önceleri sessizliğini sürdürmüştü, ama Serpent caddesine geldiğimizde - bu caddeyi biliyorsunuz, dönemeçleriyle yılan ismi ona

çok yakışır - başındaki örtüyü omuzlarına indirdi, gözümü boyamak için, bana doğru dönüp:

- Beni nereye götürüyorsunuz efendim? diye sordu.

Bir askerin bir suçluyla, özellikle bir kadınla nasıl konuşması gerekiyorsa, o şekilde, yani en kibar halimle:

- Hapishaneye, zavallı yavrum, diye cevap verdim.

- Eyvah! Ne olacağım ben? Bana acıyın efendim. Ne kadar genç, ne kadar kibarsınız!..

Daha sonra sesini alçaltıp:

- Kaçmama izin verin, dedi. Tüm kadınları peşiniz-den koşturacak bu mıknaatı size hediye ederim. Efendim, kullanmayı bilen Çingeneler, bu mıknaatla birçok büyü yapabilirler. İçine bu taştan küçücük bir parça koyduğunuz bir bardak beyaz şarabı içen kadın, bir daha size karşı koyamaz.

En ciddi halimi takınıp cevap verdim:

- Buraya çene çalmaya gelmedik; hapse gitmemiz lazım, emir böyle ve bundan kaçış yok.

İspanyollar, Basklıların aksanına bakıp nereli olduklarını hemen anlarlar; mesela, içimizden baî jaona'yı (evet efendim) doğru söyleyebilecek tek bir kişi bile bulamazsınız. Hal böyleyken Carmen'in Bask bölgesinden olduğumu tahmin etmesi zor olmadı. Bildiğiniz gibi, Çingenelerin kendilerine ait bir ülkeleri olmadığından sürekli gezerler, her dili bilirler; Çingenelerin büyük kısmı Portekiz'de, Fransa'da, Bask bölgesindeki illerde, Katalunya'da yaşar; hatta Morahılar ve İngilizlerle de anlaşılır. Carmen Baskçayı epeyce biliyordu.

Birden bana:

- Canımın yoldaşı, buralı mısınız? diye sordu.

Dilimiz, efendim, öylesine güzel ki, yabancı bir ülkede konuşulduğunu duyunca insan ürperiyor... Ölmeden önce Basklı bir papaza günah çıkarttırmak isterdim. Carmen'le aynı dili konuşmak beni heyecanlandırmıştı, ona Baskça:

- Elizondo'luyum, dedim.

- Bense Etchalar'danım, diye cevap verdi. (Bize dört saatlik mesafede bir şehir). Çingeneler beni kaçırıp Sevilla'ya getirmiş. Navarra'ya dönecek parayı biriktirmek için fabrikada çalışıyorum; zavallı annemin benden başka kimsesi yok; tek varlığımız, şaraplık elma veren yirmi ağaçlık bir avuç toprak. Ah! Keşke şimdi vatanımda olsaydım, tepeleri karlı Pireneler'e baksaydım! Burahılar gibi hırsız olmadığım, çürük portakal satıp insanları kazıklamadığım için bana küfür ediyorlar; bütün bu dilenciler bana karşı, çünkü onlara Sevilla'nın tüm bıçaklı erkekleri bir araya gelse, bizim mavi beredilerden bir tanesini bile yenemeyeceklerini söyledim. Arkadaşım, dostum, hemşerine yardım etmeyecek misin?

Yalan söylüyordu, zaten daima yalan söyledi. Hayatı boyunca tek bir kere doğruyu söyledi mi bilmiyorum, ama onu dinlerken, bütün söylediklerine inanırdım: elimde değildi, karşı koyamazdım. Baskçayı değiştirerek konuşuyordu, Navarralı olduğunu düşündüm; sırf iri gözleri, ağzı ve koyu renk teni bile Çingene olduğunu haykırıyordu. Deliye dönmüş-tüm, dikkatimi başka hiçbir şeye veremiyordum. Eğer İspanyollar ülkele-ri ile ilgili kötü bir şey söylerlerse, Carmen'in arkadaşına yaptığı gibi ben de suratlarını kesecektim. Kısacası, sarhoş gibiydim; saçma şeyler dü-şünmeye başlamıştım hatta gerçekleştirmeme de ramak kalmıştı.

Baskça konuşmaya devam etti:

- Şimdi ben sizi itsem ve yere düşseniz, Kastilyalı bu iki acemi er beni bırakıp sizi yerden kaldıracak...

İnan olsun, o an aldığım emri falan unuttum ve ona:

- Tamam, dostum, hemşerim, istediğiniz gibi olsun, Meryem Ana sizi korusun! dedim.

O anda Sevilla'nın dar sokaklarının birinin önünden geçiyorduk. Birden Carmen arkasına dönüp, göğsüme yumruk attı. Özellikle ters tarafa doğru kendimi yere attım. Bir sıçrayışta üstümden atladı, tabana kuvvet koşmaya başladı!.. Bizim oralarda Basklı tabanları denir: tabanları yağ-ladı. Ben hemen düştüğüm yerden kalktım; kargımı, sokağın girişini kapatacak şekilde yerine taktım, böylece adamlarım peşinden gidemeye-cekti. Sonra koşmaya başladım, askerler arkamdaydı, ama onu yakala-mak ne mümkün! Üstümüzde bu kargıla, kılıçlar, mahmuzlar varken zaten yakalamamızın imkânı yoktu! Kaşla göz arasında, tutuklu gözden kaybolmuştu. Zaten sokaktaki tüm geveze kadınlar onun kaçmasını isti-yor, bizi yanlış taraflara yolluyor, bizle alay ediyorlardı. Aynı yerlerden defalarca geçtik ama nafîle. Hapishane müdüründen teslim belgesi ala-madan, muhafız karakoluna geri döndük.

Adamlarım kendilerini kurtarmak için, Carmen'le benim, aramızda Baskça konuştuğumuzu söylediler; gerçeği söylemek gerekirse, böylesi minyon bir kadının yumruğunun, benim kadar güçlü bir adamı kolayca yere devirmesi çok normal görünmüyordu. Olay şüpheliydi ya da her şey apaçık ortadaydı desek daha doğru olacak. Beni muhafızlıktan ko-vup, rütbemi düşürdüler; bir ay hapse atıldılar. Mesleğe başladığımdan beri aldığım ilk cezaydı. Erişebileceğimi umduğum astsubay çavuş rüt-besine elveda!

Hapisteki ilk günlerim çok kederli geçti. Askerliğe başlarken, en azından subay olacağımı ummuştum. Yurttaşlarım Longa, Mina yüzbaşı oldu-lar; Mino gibi zenci olan ve yine onun gibi ülkenize sığınan Chapalangarra da albay olmuştu; benim gibi zavallının biri olan karde-şiyle en az yirmi defa gerçek tenis oynamışımıdır. "Hizmetim boyunca ceza almadan geçirdiğim onca zamanın boşa gittiğini düşünüyordum.

Şimdi de mimlenmiştim; tekrar komutanların gözüne girmek için, acemi erliğimden beri burada geçirdiğim zamanın on kat fazlasına ihtiyacım vardı. Beni tongaya düşüren, şu an kim bilir nerde hırsızlık yapan alçak bir Çingene için neden kendimi cezalandıracaktım? " Yine de onu düşünmekten kendimi alıkoyamıyordum. İnanabiliyor musunuz efendim? Kaçarken gördüğüm kaçık çoraplı bacakları gözümün önünden gitmiyordu. Hapishanenin parmaklıklarından sokağı izliyordum ama o şeytan kadar güzel bir tane daha kadın yoktu. Hem sonra suratıma attığı çiçeği kokluyordum, kurumuştı ama hâlâ çok güzel kokuyordu. Eğer büyücü diye bir şey gerçekten varsa, bu kadın büyücünün teki!

Bir gün gardiyan bana Alcala ekmeği getirdi.

- Alın, dedi. Kuzeniniz size bunu gönderdi.

Ekmeği aldım ama Sevilla'da kuzenim olmadığı için şaşkındım. Bu işte bir yanlışlık olduğunu düşünüyordum, ama güzel kokusuyla insanın iştahını öylesine kabartıyordu ki, sonunda kimin kime gönderdiğini merak etmeyi bırakıp afiyetle yemeye karar verdim. Keserken bıçağıma sert bir şey çarptı. Ekmeği pişirmeden, hamuruna küçük bir törpü saklamışlardı. Yanında da iki altın kuruş vardı. Bunların Carmen'in hediyesi olduğuna emindim. Onun soyundan insanlar için özgürlük her şey demektir, hapiste geçecek tek bir günü kurtarmak için bile tüm şehri ateşe verebilirler. Carmen, bana bu ekmeği göndermekle gardiyanlarla dalga geçmişti. Bir saat içinde, hapishanenin en büyük parmaklığını törpü yardımıyla kesebildim; elimdeki parayla da eskiciden asker üniformamın yerine burjuva kıyafeti almıştım. Defalarca kayalıklardaki kartal yavru-larının yuvasını dağıtan biri için, on metre yükseklikteki pencereden sokağa atlamak hiç de zor olmamıştı, ama kaçmak istemiyordum. Ordunun şerefini korumalıydim, askerden kaçarsam suç işlerdim. İnsan hapisteyken, dışarıda kendisini düşünen bir arkadaşının olması hoşuna gidiyor. Para işi canımı sıkıyordu, sahibine iade etmek istiyordum, ama alacaklımı nerede bulacaktım? Kolay görünmüyordu.

Rütbe takma töreninde duyduğumdan daha büyük bir acı yok sanıyordum; şimdi ise bu aşağılanma içimi kemiriyordu: hapishaneden çıktıktan sonra beni sıradan bir asker gibi nöbetçi yapmışlardı. Böyle bir muameleye maruz kalan yürekli birinin neler hissettiğini hayal bile edemezsiniz. Bunları yaşamaktansa kurşuna dizilmiş olmayı tercih ederdim. O zaman en azından manganın önünde tek başınıza yürürsünüz, kendinizi yürekli hissedersiniz.

Albayın evine nöbetçi oldum. Genç, zengin, iyi bir adamdı; eğlenmeyi seviyordu. Tüm genç subaylar, burjuvalar, kadınlar, artistler onun evine gelirdi. O gün tüm şehir, başıma gelenleri görmek için sanki onun evinde sözleşmiş gibiydi. Albayın arabası yaveriyle geldi. Arabadan kim inse beğenirsiniz? Carmen... Bu sefer süslenmişti, her yerinde ponponlar,

altınlar, kurdeleler vardı. Payetli bir elbise ve yine mavi payetli ayakkabılar giymişti, her tarafında çiçekler ve şeritler... Elinde bir darbuka, yanında biri genç biri yaşlı iki Çingene daha vardı. Genç Çingenelerin yanında onlara eşlik eden muhakkak yaşlı bir kadın ve adam olur; adam gitar çalıp onları dans ettirir. Bildiğiniz gibi sosyete, eğlenmek için sıklıkla Çingeneleri çağırır, onların danslarıyla eğlenir.

Carmen beni fark etmişti, karşılıklı bakıştık. Nedenini bilmiyorum ama o an yerin yedi kat dibinde olmak isterdim.

- Selam dostum, dedi. Genç subayım şimdi acemi bir er gibi nöbet mi tutuyor?

Ben cevap verecek tek bir kelime bile bulamadan eve girmişti bile.

Tüm davetliler iç avluda toplanmıştı, kalabalığa rağmen, parmaklıkların arkasında neler olup bittiğini görebiliyordum. Birbirine vurulan çalparaların, darbukaların seslerini, gülüşmeleri, bravoları duyuyordum; darbukayla sıçradığı zaman Carmen'in yüzünü görebiliyordum. Subayların ona söylediği yüz kızartıcı laflar duyuluyordu. Verdiği cevapları ise daha önce hiç duymamıştım. O an orada ona âşık oldum; üç dört defa, iç avluya geçip, ona iltifatlar yağdıran kendini beğenmişlerin karnına kılıcımı saplamayı aklımdan geçirmiştim. Bu işkence bir saat kadar sürdü; sonra Çingeneler çıktılar, arabayla geri gideceklerdi. Carmen, yanımdan geçerken, o güzel gözleriyle bana bakıp:

- Hemşerim, buralarda, en güzel kızartma Triana'da Lillas Pastia'nın yerinde yapılır, dedi.

Ceylan gibi sekerek arabaya bindi, arabacı atları kırbaçladı ve tüm bu neşeli insanlar bilmediğim bir yerlere gitti.

Tahmin edeceğiniz gibi, nöbetten sonra Triana'ya gittim; öncesinde sanki geçit törenine katılacakmışım gibi bir güzel tıraş olup, saçlarımı taradım. Carmen, Lillas Pastia'nın yerindeydi; bu yaşlı Arap Çingene, kızartma yapıyordu; burjuvalar burada balık tava yemeye geliyordu; sanırım Carmen burada kalmaya başladığından beri müşteri sayısında artış olmuş.

Benim geldiğimi görünce:

- Lillas, ben paydos ediyorum. Yarına Allah kerim! Hadi hemşerim, dolaşmaya gidelim, dedi.

Dantel başörtüsünü burnuna kadar çekti, nereye gittiğimizi bilmeden sokaktaydık işte.

- Hanımefendi, hapisteyken bana gönderdiğiniz hediye için size teşekkür borçluyum. Gönderdiğiniz ekmeği yedim; törpüyü mızrağımı bilemek için kullanmak istiyorum, böylece sizden anı olarak saklayabileceğim, ama yolladığınız para burada, işte buyurun.

Gülmekten neredeyse katılarak:

- Bak sen! Parayı harcamamış, diye haykırdı. Harika, zaten param da hemen hemen hiç kalmamıştı; ne önemi var? Sokaklarda dolaşan köpeğin sonunda kemik bulduğu gibi ben de para buldum işte. Hadi bütün parayı yiyelim. Sen ısmarlarsın.

Sevilla'ya doğru yola koyulduk. Serpent caddesinin girişinde, bir düzine portakal alıp mendilime sardı. Biraz ileriden ekmek, sucuk, bir şişe beyaz şarap aldık; sonra bir şekerçiye girdik. Ona geri verdiğim parayı bankonun üzerine fırlattı, ardından cebinden çıkarttığı bir altını ve birkaç gümüş bozukluğu da; bende ki paraları da istedi. Cebimdeki bir peseta ve birkaç çeyreği verdim, daha fazla olmadığı için çok utanmışım. Dükândaki her şeyi alacak zannettim. Parayı bitirene kadar, güzel ve pahalı ne varsa hepsinden aldı; şekerli yumurta, fındık, meyve şekerlemesi. Benim bunları da kese kâğıdında taşımam gerekti. Kral don Pedro'nun taş büstünün bulunduğu Candilejo sokağını bir ihtimal belki duymuşsunuzdur. Bu sokakta eski bir evin önünde durduk. Avluya geçip giriş katın kapısını çaldı. Kapıyı açan gerçek bir büyücüydü. Carmen onunla bir şeyler konuştu. Kadın önce homurdandı. Carmen onu sakinleştirmenin yolunu biliyordu; iki portakal, bir avuç şeker verdi, şarabın da tadına baktırdı. Harmanisini sırtına örtüp, evden uğurladı; kapıyı içeriden sür-güledi. İkimiz kalınca, dans etmeye, deli gibi gülmeye başladı.

- Sen benim erkeğimsin, ben senin kadınınım, diyerek şarkı söylüyordu. Elimdekileri nereye bırakacağımı bilmediğimden, odanın ortasında, elim kolum paketlerle dolu dikiliyordum. Her şeyi alıp yere attı, ardından boynuma sarıldı.

- Borcumu ödüyorum, borcumu ödüyorum. Bu Çingenelerin kanunu! diyordu.

Ah, efendim, o gün! O günü düşününce inanın yarın asılacağımı bile unutuyorum.

Haydut bir an sustu; purosunu yaktıktan sonra anlatmaya devam etti:

- Bütün günü ve geceyi birlikte yiyerek içerek geçirdik. Görüşmeyeli epey zaman olmuştu. Küçük çocuklar gibi şekerleri avuç avuç yaşlı kadının su küpüne doldururken:

- Gelince şerbet yapar, dedi.

Fındıkların kabuklarını kırmak için duvarlara atıyor:

- Sinekler bizi rahat bıraksın diye yapıyorum, diyordu.

Yapmadığı maskaralık kalmamıştı. Dans etmesini istedim, ama nerden çalpara bulacaktık? Hemen yaşlı kadının tek tabağını alıp, paramparça etti; yer-deki porselen parçalarının üstünde dans etmeye başladı, böylece abanozdan ya da fildişinden yapılmış çalparalar kadar ses çıkarıyordu. Bu kızın yanında insanın canı hiç sıkılmaz. Akşam olunca fener alayını müjdeleyen darbukaların sesi duyuldu.

- Karargâha gidip yoklama yaptırmam lazım, dedim.

Küçümseyerek:

- Karargâha mı? diye sordu. Demek ki sen uysal bir esirsin. Üstündeki bu sarı üniformayla, hem görünüşün hem de huyun kanaryaya benziyor.

Kaderime razı karakola gittim. Ertesi sabah ayrılık-tan bahseden ilk o oldu.

- Dinle Joseito; sana olan borcumu ödedim değil mi? Kanunlarımıza göre, Çingene olmadığın için aslında sana borcum yoktu, ama sen çok iyi birisin, senden hoşlandım. Ödeşmiş olduk. Hoşça kal.

Onu bir daha ne zaman görebileceğimi sordum.

Gülerek:

- Aptallığın geçtiği zaman, dedi.

Sonra ciddi bir tavırla:

- Biliyor musun oğlum, ben seni biraz seviyorum galiba, ama bir arada olmamız kediyle köpeğin bir arada olmasından daha uzun sürmez, geçinemeyiz. Eğer Çingene kanunları uygulansaydı, belki senin karın olurdu, ama bütün bunlar aptalca: bu mümkün değil. Oğlum, inan bana, ucuz kurtuldun. Şeytanla tanıştın; şeytan her zaman siyah olmaz, dua et boynunu kırıp seni öldürmedi. Üstümdeki kuzu postu olabilir ama bu benim koyun gibi davranacağımı göstermez. Git Meryem adına mum yakıp dua et, seni koruyan o. Bir kez daha elveda. Artık Carmencita'yı düşünme; yoksa benim yüzümden darağacıyla evlenmek zorunda kalacaksın.

Bunları söylerken, kapının sürgüsünü açtı, dışarı çıkar çıkmaz başörtüsüyle kafasını sardı, arkasını dönüp gitti.

Doğru söylüyordu. Onu düşünmesem iyi ederdim, ama Candilejo sokağında geçirdiğimiz günden beri ondan başka bir şey düşünemiyordum. Ona tekrar rastlama umuduyla bütün gün oralarda geziyorum. Yaşlı kadına ve balıkçıya uğrayıp ondan haber soruyordum. İkisi de Laloro'ya gittiğini söylüyordu, Portekiz demek istiyorlardı. Muhtemelen Carmen böyle söylemelerini tembihlemişti, ama kimin yalan söylediğini anlamam çok gecikmedi. Birkaç hafta sonra, şehrin kapılarından birine nöbetçi oldum.

Kapıya yakın mesafede, sur içindeki duvarda bir yarık vardı; burada gündüz çalışılıyor, gece de kaçakçıların geçmesini engellemek için nöbetçi koyuyorlardı. Gün içinde Lillas Pastia'nın muhafız karakolunun etrafında dolandığını ve arkadaşlarımdan biriyle konuştuğunu gördüm; herkes bu adamı tanıyordu, yaptığı balıklara, böreklerle bayılıyorlardı. Yanıma gelip Carmen'den haberimin olup olmadığını sordu.

- Hayır yok, dedim.

- İyi o zaman, yakında haber alacaksınız.

Yanılmamıştı. Gece vakti, yarıktaki nöbeti devralır almaz, bir kadının bana doğru yaklaştığını fark ettim. İçimdeki ses bunun Carmen olduğunu söylüyordu. Yine de seslendim: Açılın! Buradan geçiş yasak!

Kendini göstererek:

- Böyle kötü davranmayın, dedi.

- Nasıl, Carmen, bu sizsiniz!

- Evet hemşerim. Az konuşalım, öz konuşalım. Para kazanmak ister misin? Birazdan buraya ellerinde paketlerle insanlar gelecek, bırak geçsinler.

- Hayır, olmaz, diye cevap verdim. Geçişlerini engellemem lazım; emir böyle.

- Emirler! Emirler! Candilejo sokağında emirler aklına gelmiyordu.

Sarsılmıştım:

- Ah! O günün hatırına bütün emirleri unutabilirim ama kaçakçıların parasını istemem, dedim.

- Tamam, para yoksa yaşlı Dorothea'nın yerinde bir akşam yemeği yiyelim, ister misin?

- Hayır, istemiyorum! Yapamam.

Bunları söylerken boğazım düğümlenmişti.

- Madem seni razı etmek bu kadar zor, ben ne yapa-cağımı biliyorum. Gider çavuşuna akşam yemeği teklif ederim, iyi bir çocuğa benziyor, buraya sadece görmesi gerekeni görecektir başka bir nöbetçi koyacaktır. Elveda, kanaryam. Bu kurallar yüzünden kellen gittiğin gün çok güleceğim sana.

Ona karşı o kadar zayıftım ki, gerekirse bütün Çingenelerin geçmesine izin vereceğimi söyledim; karşılığında tek istediğim ödülü vermesi şartıyla. Ertesi gün istediğimi yapacağına söz verdi. Hemen oracıktaki arkadaşlarına haber vermeye gitti. Beş kişiydiler, yanlarında yüklüce İngiliz malları vardı. Carmen onlara gözcülük yapıyordu. Etrafta dolaşan birini gördüğünde darbukasını çalacaktı ama buna gerek olmadı. Kaçakçılar işlerini çarçabuk bitirdiler.

Ertesi gün, Candilejo sokağına gittim. Carmen beni bekliyordu, keyifsizdi.

- Bana şart koşan insanları sevmiyorum, dedi. İlk defasında bana karşılık beklemeden büyük bir iyilik yapmıştın. Dünse benimle pazarlık ettin. Neden seninle buluşmaya geldim, doğrusu bilmiyorum, çünkü artık seni sevmiyorum. Zahmetinin karşılığında al bu parayı, hadi git, defol.

Parayı suratına fırlatıp, onu dövmeme ramak kalmıştı, kendimi zor tuttum. Bir saat boyunca kavga ettik, oradan çok kızgın ayrıldım. Sokaklarda başıboş, deli gibi dolaştım; sonunda bir kiliseye girdim; en karanlık yere oturup hıçkıra hıçkıra ağladım. O an bir ses işittim:

- Ağlıyorsun! Gözyaşlarından aşk iksiri yapmak istiyorum.

Başımı kaldırıncı karşımda Carmen'i gördüm.

- Beni hâlâ istiyor musun? diye sordu. Sizi seviyor olmalıym, beni terk ettiğinizden beri neyim var bilmiyorum. Candilejo sokağına gitmeyi bu sefer ben teklif ediyorum.

Barışmıştık, ama Carmen'in tabiatı hava kadar değışkendi. Güneşin en parlak olduğı anda, birden fırtına kopabilirdi. Başka bir defa Dorothea'da buluşmaya söz verdiği halde gelmedi. Dorothea, Çingene davaları için Laloro'ya gittiğini söyledi.

Bu konuda daha önceden deneyimli olduğumdan, gidebileceğini düşündüğüm her yerde Carmen'i arıyordum, günde belki yirmi defa Candilejo sokağından geçiyordum. Dorothea ile artık neredeyse arkadaş olmuştuk, ara sıra ona rakı ısmarlıyordum. Yine onun yerine gittiğim bir akşam, Carmen yanında bizim alaydan bir teğmenle geldi.

Beni görünce, Bask dilinde:

- Çabuk defol, git, dedi.

O an şaşkınlıktan donakaldım, kalbime bir ağrı saplandı. Teğmen de:

- Ne arıyorsun burada sen? Derhal çık buradan! dedi.

Adım atacak halim yoktu, felç olmuş gibiydim. Söyleneni yapmadığım, hatta saygıdan şapkamı çıkartıp selam vermediğim için öfkelenen teğmen, elbisemden tutup sarstı. Ne dediğimi hatırlamıyorum. İkimiz de kılıcımızı çektik. Yaşlı kadın elime sarıldığında teğmenin kılıcı alnımı kesti, yara izi hâlâ durur. Geri çekildim, Dorothea'ya omuz atıp, yere düşürdüm; teğmen peşimdeydi, kılıcımı bedenine sapladım, kendi oyununa gelmişti. O an Carmen lambayı söndürdü ve Dorothea'ya kaçmasını söyledi. Kendimi sokağa attım, nereye gittiğimi bilmeden kaçıyordum. Sanki biri peşimden geliyordu. Kendime geldiğim zaman, Carmen'in beni bırakmadığını anladım.

- Seni koca aptal! Saçmalamaktan başka şey bilmez misin sen? Sana felaket getireceğimi söylemişim. Çingeneyle dostluk edersen, başın beladan kurtulmaz. Şu mendili alnına sara dur, kemeri de bana at. Burada beni bekle. İki dakikaya dönerim.

Bir anda kayboldu; döndüğünde, nerden buldu bilmiyorum, bana çizgili bir harmanı getirdi. Üniformamı çıkarttırıp harmanıyı atletimin üstüne geçirdi. Bu kıyafet ve başımdaki yarayı sardığımız mendille, Valencia'dan Sevilla'ya yer bademi satmaya gelen köylülere benzemiştim. Dar bir sokakta, tıpkı Dorothea'nın evine benzeyen başka bir eve gittik. Bir başka Çingeneyle birlikte ikisi beni yıkadılar, cerrahtan iyi yaramı temizlediler, ne olduğunu bilmediğim bir şeyler içirip, yatırdılar; uyumuşum.

Ertesi gün geç vakit kendime gelebildiğime göre, içirdikleri şeyin içine uyuşturucu bir şeyler atmış olmalılardı. Başım ağrıyordu, ateşim vardı. Bir gün önce yaşadığım o korkunç sahneyi hatırlayabilmem için zaman

geçmesi gerekti. Carmen ve yanındaki, yarama pansuman yaptıktan sonra, yattığım yere çömelip, aralarında Çingene dilinde, sağlığımla ilgili olduğunu düşündüğüm bir şeyler konuştular. İkisi de yakın zamanda iyileşeceğim konusunda beni temin edip, bir an önce Sevilla'dan ayrılmam gerektiğini söylediler, çünkü eğer yakalanırsam, yargılanmadan kurşuna dizilecektim.

Carmen, bana:

- Bak oğlum, artık farklı bir şeyler yapman lazım; ordudan karavana alamayacağına göre hayatını nasıl kazanacağını düşünmelisin. Hırsız olamayacak kadar aptalsın, ama çevik ve güçlüsün; cesaretin de varsa, kıyılara gidip kaçakçılık yaparsın. Seni astıracağıma yemin etmedim mi? Bu kurşuna dizilmekten daha iyi. Zaten, bu işi tutturabilirsen, prensler gibi yaşarsın; düzensiz ordular gibi uzun süre varlığını sürdürebilirsin, kıyı nöbetçileri sana elini bile süremez, dedi.

Bu şeytan kız, bu sözleriyle gelecekteki kariyerimi bana göstermiş oluyordu, gerçeği söylemek gerekirse idamla burun buruna olan biri için tek çıkar yol buydu. Tüm bunları bir çırpıda söyleyiverdi. Bu tehlikeli ve isyankâr hayat, beni ona yürekten bağlıyordu. Artık ona karşı duyduğum aşktan emindim. Endülüs'te, at üstünde, elinde silahı, atının terkinde âşığı, dağlarda kol gezen kaçakçılardan bahsedildiğini hep duyardım. Arkamda bu güzel Çingeneyle, oradan oraya taban teptiğimi hayal ettim.

Bunu ona anlattığımda, kasıklarımı tutarak güldü; dünyada, karıkocanın üstü kapalı küçük bir çadırda yalnız kalmasından daha güzel bir şey olamayacağını söyledi.

- Seni yanımda dağlara götürürsem, ne yaptığından da emin olurum, dedim. Orda benimle paylaşacağıın teğmenler olmayacak.

- Ah! Ne kadar kıskançsın, dedi. Ne yazık. Çok aptalsın. Senden hiç para istemediğime göre seni sevdiğimi görmüyor musun?

Böyle konuştuğu zamanlarda, onu boğazlayacağım geliyordu.

Efendim, lafı uzatmadan, Carmen'in getirdiği burjuva kıyafetiyle, tanınmadan Sevilla'dan ayrıldım. Pastia'nın yazdığı mektupla, Jerez'de kaçakçılara yataklık eden bir satıcının evine gittim. Beni buradaki insanlarla tanıştırdılar, ismi Dancaire olan liderleri beni kendi grubuna aldı. Gaucin'e gittik, orada Carmen'le buluştum. Gönderimlerde adamlarımıza gözcülük ediyordu, ondan daha iyisi yoktu. Cebelitarık'tan geliyordu. Kıyıda alacağımız İngiliz malları için geminin kaptanını önceden ayarlamıştı. Komşu liman Estepona yakınlarında bekliyorduk. Malları alıp bir kısmını dağda emin bir yere sakladık; kalanını da yüklenip Ronda'ya döndük. Carmen önden gitmişti. Şehre gireceğimiz en uygun zamanı bize yine o söyledi. Bu ilk işimiz ve bunu takip eden birkaçı gayet iyi geçti. Kaçakçılığı askerlikten daha çok sevmiştim; Carmen'e hedi-

yeler alıyordum. Param ve sevgilim vardı. Başka bir isteğim yoktu; Çingenelerin dediği gibi "Uyuzu seven kaşınmaz." Gittiğimiz her yerde çok iyi karşılanıyorduk; ortak iş yaptığımız arkadaşlar bana iyi davranıyordu, itibarım iyiydi. Bunun sebebi herhalde adam öldürmüş olmamdı, grupta benden başka kimsenin böyle bir kahramanlığı yoktu, ama yeni hayatımda beni en çok mutlu eden, Carmen'i sık sık görüyor olmağı. Bana hiç olmadığı kadar çok yakınlık gösteriyor; yine de arkadaşlarımızın önünde sevgilimmiş gibi davranmıyordu; hatta bu konuyla ilgili kimseye bir şey söylememem için bana bildiğim bütün yeminleri ettirmişti. Bu yaratığın karşısında nasıl da zayıftım, bütün kaprislerine boyun eğiyordum. İlk defa namuslu kadınmış gibi davranıyordu, ben de bütün saflığımla geçmişte yaptığı hatalardan artık vazgeçtiğini düşünüyordum.

Sekiz on kişilik grubumuz, ancak karar alınacak zamanlarda bir araya gelirdi; yoksa şehirlerde, köylerde, ikişerli üçerli gruplar halinde gezerdik. Her birimiz sözde birer meslek sahibiydik: biri bakırcı, diğeri nalbant, bense tuhafiyeciym; Sevilla'da başıma gelen kötü olaydan sonra kalabalık yerlere girmiyordum. Bir gün ya da bir gece diyelim, Vejer'de buluşmak üzere sözleşmiştik. Dancaire ve ben diğerklerinden önce buluşma yerine geldik. Dancaire çok neşeli görünüyordu.

- Bir arkadaş daha aramıza katılacak, dedi. Carmen iyi iş başardı, kocasını Tarifa zindanlarından kurtarmış.

Ekipteekilerin neredeyse hepsinin bahsettiği Çingeneyi tanıımıştım, bu kocası lafı beni titretti. Kaptana:

- Nasıl! Kocası mı var? Yani evli miydi? diye sordum.

- Evet, kendisi kadar uyanık, Tek Göz Garcia ile evli, diye cevap verdi. Zavallı çocuk kürek mahkûmuydu. Carmen zindandaki doktoru öyle bir eğlemiş ki, kocasını serbest bıraktırmış. Ah! Bu kız ağırlığına altına bedel. İki yıldır onu oradan kurtarmaya çalışıyordu. Zindandaki binbaşı değışene kadar ne yaptıysa başaramamıştı. Yenisiyle çarçabuk anlaştığı aşıkardı. Bu haberin beni ne kadar mutlu ettiğini düşünemezsiniz. Yakında Tek Göz Garcia gelmiş olacak; Çingenelerin yetiştirdiği en azılı hayduttur; kara tenli kara ruhludur, hayatta karşılaştığım en vicdansız adamdır.

Carmen'le birlikte geldiler, bana kocam diyerek tanıştırdıktan sonra, Garcia başka tarafa bakarken yaptığı kaş göz işaretlerini görmemiz lazımdı. Çok kızmışım, gece boyunca hiç konuşmadım. Sabah balyalarımızı yapıp yola düştük. Bir düzine atlının peşimizden geldiğini fark ettiğimizde, Endülüs'ün mangalda kül bırakmayan palavracıları, acınacak haldeydi. Tam bir can pazarıydı. Dancaire, Garcia, Remendado isimli Ejica'lı genç bir çocuk ve Carmen soğukkanlılıklarını kaybetmemişti. Kalanı, katırlarını salmış, akarsu yatağına girmişti; hayvanlarımıza bir

türlü sahip olamıyorduk, yağmaladıklarımızın en değerlilerini aceleyle ayırmaya çalışıyor, sırtımıza yükleniyorduk. Balyaları elimizden geldiğince ayaklarımızla iterek sürüklüyorduk. Bu arada düşman arkamızdan ateş ediyordu; hayatımda ilk defa kurşunlar kulağımın yanından vızıldayarak geçiyordu, korkmuyordum. Bu gibi durumlarda, yanınızda kadınlar varsa, onların gözünden düşmemek için ölüme hazırlıklı olmalısınız. Zavallı Remendado hariç hepimiz kurtulduk, böğrüne kurşun yemişti. Elimdeki paketi atıp, onu sırtıma almaya çalıştım:

Garcia:

- Budala, leş ne işimize yarayacak? diye bağırdı.

Carmen:

- At onu, bırak! diye haykırıyordu.

Yorgunluktan bir an onu kayaların dibine bıraktım. O sırada Garcia tabancasını Remendado'nun kafasına boşalttı.

On iki merminin dağıttığı suratına bakıp:

- Hadi tanısınlar bakalım şimdi, kimmiş bu, dedi.

İşte efendim, sürdürdüğüm tatlı hayat bu. Gün boyu bir lokma bile bir şey yiyememiştik, üstelik katırlarımızı da kaybettiğimizden, akşam yorgunluktan perişan, çalılıkların sık olduğu bir yerde mola verdik. Bu iblis Garcia ne yapsa beğenirsiniz? Cebinden çıkarttığı desteyle, zayıf ışığın aydınlığında Dancaire ile kâğıt oynamaya başladılar. Ben bu arada yat-tım; yıldızlara bakarak Remendado'yu düşünüyordum; onun yerinde olmayı ne çok isterdim. Bu arada, Carmen yanıma çömeldi, ara ara şarkı mırıldanıp darbukasını tıngırdatıyordu. Sonra sanki kulağıma bir şey söyleyecekmiş gibi yanıma sokulup, istemememe rağmen, iki-üç defa öptü.

- Sen şeytanın ta kendisisin, dedim.

- Evet, öyleyim, diyerek cevap verdi.

Birkaç saat dinlendikten sonra, Carmen, Gaucin'e gitmek için yola çıktı. Ertesi gün bir keçi çobanı bize yiyecek bir şeyler getirdi. Gün boyu yerimizden kıpırdamadık, akşam olunca Gaucin'e doğru yaklaştık. Carmen'den işaret bekliyorduk ama hiçbir şey gelmemişti. Katırcıyla gelen, iyi giyimli, şemsiyeli, yanında hizmetçisi olabilecek genç bir kızla gelen kadını gördüğümüz gün, Garcia:

- Noel Baba bize iki katır, iki de kadın göndermiş; dört katır daha iyi olurdu ama neyse! dedi.

Silahını alıp, çalılıkları siper ederek patikadan indi. Dancaire ve ben de peşinden gidiyorduk. Yanlarına gelince, kendimizi gösterip katırcıya durmasını söyledik. Kadının bizi görünce, sırf üstümüzdeki kıyafetlerden bile ödü kopması gerekirken, kahkahalarla gülmeye başladı.

- Ah budalalar, beni başkası mı zannettiniz?

Carmen'di. Yeni kılığı ve konuştuğu farklı lisanla, onu asla tanıyamazdım. Katırdan indi, Dancaire ve Garcia ile fısır fısır bir şeyler konuştu, sonra bana dönüp:

- Kanarya, asılmadan önce seninle tekrar görüşeceğiz. Çingene davaları için Cebelitarık'a gidiyorum. Yakında benden bahsedildiğini duyarsınız. Birkaç günlüğüne saklanabileceğimiz bir yer tarif ettikten sonra yanımızdan ayrıldı. Bu kadın bizim koruyucu meleğimizdi. Bir süre sonra bize gönderdiği parayı aldık, yolladığı haberse çok değerliydi: Cebelitarık'tan Granada'ya gidecek iki İngiliz zengini falan gün, filan yoldan geçecekti. Anlayana selam olsun! Gelsin sıkır sıkır paralar. Garcia onları öldürmek istedi ama Dancaire ve ben buna karşı çıktık. Sadece üstlerindeki parayı ve saatlerini aldık, geriye kalan gömleklere ihtiyacımız yoktu zaten.

İnsan düşünmeden hırsız oluyor, efendim. Güzel bir kadın aklınızı başınızdan alıyor, onun için mücadeleye ediyorsunuz, sonra başınıza gelen felaketle dağlarda yaşamaya başlıyorsunuz; bir bakıyorsunuz kaçakçılıktan hırsızlığa geçiş yapmışsınız. İngiliz turistler olayından sonra, artık Cebelitarık civarında dolaşmak tehlikeli olacaktı, Ronda dağlarına daldık.

Bana José-Maria'dan söz etmiştiniz ya efendim, işte onunla burada tanıştık. Sevgilisi de onunla çalışıyordu. Güzel bir kızdı; sakin, mütevazı, iyi huylu görünüyordu; ne bir kötü söz eder, ne şikâyet ederdi!.. Buna karşılık José-Maria onu çok mutsuz etti. Devamlı başka kadınların peşinden koşuyor, bu kızı hırpalıyor, bazen de kısıkanıyordu. Bir keresinde kızı bıçakladı, ama ne beğenirsiniz, kız onu daha fazla sevmeye başladı. Kadınlar böyle yaratıklar işte, özellikle de Endülüslüler. Kolundaki yara izinden gururla bahsediyor, sanki dünyanın en güzel şeyi ondaymış gibi önüne gelene yarasını gösteriyordu. Üstüne üslük José-Maria ortak iş yapılabilir arkadaşların en kötüsüydü!.. Bir keresinde, bize öyle bir oyun oynadı ki tüm ganimet ona kaldı; biz de yediğimiz dayakla, çektiğimiz sıkıntıyla yetindik. Neyse hikâyemize geri dönelim. Carmen'den haber gelmiyordu. Dancaire:

- Birimiz Cebelitarık'a gidip araştıralım, Carmen yeni olay için hazırlıklarını bitirmiş olmalı, dedi. Ben seve seve giderdim ama Cebelitarık'ta herkes beni tanır.

Tek Göz:

- Beni de tanıyorlar, dedi. Zenginlere az oyun oynamadım! Bir de tek gözüm yüzünden kılık değiştirmem kolay olmuyor.

Carmen'i bir kere daha görebilecek olmak fikri içimi coşturmuştu.

- Öyleyse benim mi gitmem lazım? diye sordum. Ne yapıyoruz o zaman?

Diğerleri:

- İster gemiyle, ister San Roque üzerinden git ama Cebelitarık'a varınca, limanda Rollana adlı çikolata satıcısını nerede bulabileceğini sor; bulunca da Carmen'e neler olduğunu öğrenirsin.

Gaucin dağlarına kadar birlikte gidip, sonrasında onlardan ayrılacaktım, en uygunu buydu; şehre meyve satıcısı olarak girecektim. Ronda'da bizim hesabımıza çalışan bir adam bana pasaport getirdi; Gaucin'de bir eşek verdiler. Eşegi portakal ve kavunla yükleyip yola düştüm. Cebelitarık'a vardığımda, Rollana'yı herkesin tanıdığını gördüm, ama ya ölmüş ya da dünyanın öbür ucuna gitmişti; Rollana'nın ortadan kaybolması ile Carmen'e ulaşmanın tek yolu da kapanmış oluyordu. Eşegimi bir ahıra bırakıp, satacakmış gibi portakalları yanıma alıp pazara gittim, ama asıl amacım etrafta tanıdık birinin olup olmadığına bakmaktı. Burası dünyanın her tarafından gelen rezil adamlarla dolu; her dilden konuşan insan var, adım başı başka bir lisan konuşulduğunu duyuyorsunuz. Etrafta birçok Çingene vardı ama hiçbirine güvenemiyordum; karşılıklı uzun uzun bakışıyorduk. Birbirimizin hırsız olduğunu tahmin ediyor ama aynı gruptan olup olmadığımıza emin olamıyorduk. Boşa geçen iki günün ardından, ne Rollana ne de Carmen hakkında dişe dokunur hiçbir şey öğrenememiştim. Tam birkaç alışveriş yaptıktan sonra arkadaşlarımın yanına dönmeye karar vermiştim ki, gün batımında sokakta yürürken, pencereden bir kadının bana seslendiğini duydum:

- Portakalcı!

Başımı çevirince Carmen'i gördüm. Kırmızı üniformalı, altın sarısı apoletli, kıvrıkcık saçlı, zengin havalı bir subayla balkonda oturuyordu. Carmen'in kıyafeti şahaneydi: omuzlarında şalı, altından tokası, ipek elbisesi ile harika görünüyordu. İspanyolcası kötü subay, hanımın portakal almak istediğini, yukarı gelmemi söyledi; Carmen'de bana Baskça:

- Çık ama sakın şaşırdığını belli etme, dedi.

Aslında Carmen'in yaptığı hiçbir şey beni şaşırtamazdı. Bu karşılaşmaya üzülmedim mü sevindim mi çok emin değildim. Kapıda uzun boylu, pudralı bir İngiliz hizmetçi vardı; beni etkileyici büyük bir salona geçirdi. Carmen, yine Baskça:

- Tek bir kelime bile İspanyolca bilmiyorsun, beni tanıımıyorsun. Ona göre, dedi.

Sonra İngiliz'e doğru dönerek:

- Size söylemişim, Basklı birini bir görüşte anlarım; ne tuhaf bir lisandır, duymak ister misiniz? Adam ne kadar aptal görünüyor değil mi? Sanki dolaptan hırsızlık yaparken suçüstü yakalanan kedi gibi şaşkın.

Kendi dilimde:

- Sen de arsız hırsızlar gibi görünüyorsun, şimdi âşığının önünde suratını çizmemi ister misin? dedim.

- Aşığım mı? Bak sen, buna kendi başına nasıl karar verdin? Bu budalayı kıskandın mı? hâlâ Candilejo'da geçirdiğimiz zamanlardaki kadar aptalsın. Ahmak, görmüyor musun, Çingeneler için parlak bir iş yapıyorum. Bu ev, herifin tüm parası benim olacak, adamı parmağımın ucunda oynatıyorum; onu öyle bir kapana kıştıracağım ki, geberip gidecek.

- Sen de Çingenelere bu şekilde faydalı olmaya devam edersen, ben de seni öyle bir hale getireceğim ki bir daha bu işleri yapamayacaksın, dedim.

- Bak sen! Sen benim kocam mısın ki, bana böyle emrediyorsun? Tek Göz seni duysa ne der? Tek âşığımın, bununla yetinsen iyi olur.

İngiliz:

- Ne söylüyor? diye sordu.

Carmen:

- Susamış, bir bardak bir şey içmek istiyormuş, dedi.

Bir yandan da yaptığı tercümeyle gülüyordu.

Efendim, bu kadın gülmeye başlayınca, mantıklı bir şey konuşulmaz, gülüşünü etrafındaki herkese bulaştırır. Gülen aptal İngiliz de bana içecek bir şeyler getirmelerini emretti. İçkimi yudumlarken:

Carmen:

- Adamın parmağındaki yüzüğü görüyor musun? İstersen onu sana veririm, dedi.

- Senin paralıyı dağa götürüp, bir güzel sopalamak için, ben bir parmağımı veririm, dedim.

İngiliz:

- Sopa ne demek? diye sordu.

Carmen, gülerek:

- Sopa, portakal demek, diye cevap verdi. Ne komik sözcük değil mi? Size portakal vermek istediğini söylüyor.

İngiliz:

- Öyle mi? diye sordu. Tamam, o halde, yarın getir-sin.

Biz konuşurken, hizmetçi gelip akşam yemeğinin hazır olduğunu haber verdi. Subay, kalkıp bana para uzattı sonra da sanki Carmen tek başına yürüyemezmiş gibi koluna girdi.

Carmen, yine gülerek, bana:

- Oğlum seni yemeğe buyur edemiyorum, dedi, ama yarın, nöbet değişimi için çalınan davul sesini duyduğunda, portakallarla buraya gel. Candilejo'dakinden daha iyi bir oda seni bekliyor olacak, o zaman ben hep senin Carmencita'nın mıyım anlarsın. Ne yapacağımızı da o zaman konuşuruz.

Cevap vermedim. Sokağa çıktığımda, İngiliz arkamdan:

- Yarın portakal getir, diye bağıırıyordu.

Carmen'in gülücüklerini duydum.

Oradan çıktığımda ne yapacağımı bilmiyordum, gece hiç uyuyamadım; sabah, bu ihanet yüzünden öylesine öfkeliydim ki, onu tekrar görmeden Cebelitarık'tan ayrılmaya karar verdim, ama davul sesini duyar duymaz tüm kararlılığım gitti; portakal sepetini alıp Carmen'e koştum. Panjurun aralığından iri siyah gözleriyle yolumu gözlediğini gördüm. Pudralı hizmetçi beni hemen içeri aldı; Carmen eline birkaç kuruş bahşiş tutuşturdu. Yalnız kalır kalmaz, yapmacık kahkahalarına başlayıp boynuma sarıldı. Onu daha önce hiç bu kadar güzel görmemiştim. Bakireler gibi süslenmiş, kokular sürmüş... ipek kumaştan mobilyalar, nakışlı perdeler... Ah! Ve yanında hırsız kılığımla ben.

Carmen:

- Aşkı, diyordu. Buradaki her şeyi kırıp döküp, evi yakmak, dağlara kaçmak istiyorum.

Bu aşk ateşiydi!.. sonra gülücükler!.. Dans ediyor, elbisesinin fırfırlarını kopartıyordu: bir maymun bile bu kadar hoplayıp zıplayamaz, suratını şekilden şekle sokamaz, şeytanlık yapamazdı.

Tekrar ciddiyetini takınınca:

- Dinle, dedi. Çingeneler söz konusu. İngiliz'den beni Ronda'da kalan rahibe kız kardeşimin yanına götürmesini istedim... (yeniden kahkahalar attı) Sana nerden gideceğimizi bildireceğim. Geçerken üstüne çullandırırınız! En iyisi onu oracıkta öldürmek olur ama ne yapmak lazım biliyor musun? Benzer durumlarda yüzünde gördüğüm bu şeytani gülüş kimsede yoktur. İlk önce Tek Göz üstüne atılsın. Siz biraz geride kalın; adam çok güçlü: iyi silahları var... Anlıyor musun?

Attığı yeni kahkaha ile ürperdim.

- Hayır, olmaz, dedim. Garcia'dan nefret ediyorum ama yine de arkadaşsınız. Bir gün seni ondan kurtaracağım ve bu ülkeme yaraşır şekilde olacak. Ben tesadüflerle Çingene oldum, ama aslım Navarralı, dürüst bir Navarralı olarak hareket edeceğim.

- Sen bir salaksın, gerçek bir aptal. Daha uzağa tükürdüğünde boyunun uzayacağını sana cüceye benziyorsun. Beni sevmiyorsun sen, defol.

Bana "Defol," dediğinde, çekip gidemedim, ama grubun yanına döneceğime, orada onlarla İngiliz'i bekleyeceğime söz verdim. O da bana Ronda'ya gitmek üzere Cebelitarık'tan ayrılıncaya kadar hasta yatacığına söz verdi. Cebelitarık'ta iki gün daha kaldım. Kılığını değiştirip, kaldığım hana beni görmeye geldi. Oradan ayrılırken benim de aklımda planlarım vardı. İngiliz'le Carmen'in birlikte geçeceği yeri ve zamanı öğrenip, grubun yanına döndüm. Dancaire ve Garcia beni bekliyordu. Geceyi ormanda geçirdik, çam kozalağının mükemmel ışığıyla aydınlanıyorduk. Garcia'ya kâğıt oynamayı önerdim. Kabul etti. İkinci partide, hile yaptığını söyledim; gülmeye başladı. Kâğıtları suratına fırlattım. Silahına davrandı ama ayağımla üstüne bastığım için alamadı.

- Malaga'nın en iyi bıçak çeken senmişsin, benimle dövüşmek ister misin? dedim.

Dancaire bizi ayırmaya çalıştı. Bu arada Garcia'ya iki-üç yumruk savurdum. Öfkeden kahraman kesilip bıçağını çekti, ben de benimkini. İkimiz de Dancaire'den bizi rahat bırakmasını, meydanı açmasını istedik.

Bizi engelleyemeyeceğini anlayınca çekildi. Garcia daha o anda farenin üzerine atılmaya hazır kedi gibi vaziyet almıştı. Benden gelecek darbeleri savuşturmak için sol elinde şapkası vardı, bıçağını ileriye doğru uzatmıştı. Endülüslüler gardlarını böyle alıyor. Bense Navarra usulü, rakibimin karşısında dimdik, sol kolum havada, sol bacağım önde, bıçağım sağ kalçamın hizasında pozisyon aldım. Kendimi devden daha güçlü hissediyordum. Yıldırım gibi üzerime atıldı; sol ayağımın üzerinde dönerek kaçtım, böylece bıçağını havaya sallamış oldu. Benim yaptığım hamleyle, bıçağım, boğazının ön tarafına saplanmıştı, çenesi elime değiyordu. Bıçağı öyle hızlı çevirdim ki ucu kırıldı. Artık her şey bitmişti. Yaradan fışkıran oluk gibi kanla, içeride kalan uç da çıktı. Yüz üstü yere yığıldı.

Dancaire bana:

- Ne yaptın? diye sordu.

- Dinle, dedim. İkimiz bir arada yaşayamazdık. Carmen'i seviyorum, onun için tek olmak istiyorum. Zaten, Garcia bir katildi, Remendado'ya yaptığı bir türlü aklımdan çıkmıyor. Artık iki kişi kaldık. Ölene kadar dost kalalım ister misin?

Dancaire bana el verdi. Elli yaşlarında bir adamdı.

- Gelgeç aşkların Tanrı cezasını versin! diyerek haykırdı. Carmen'i istediğini ona söyleseydin, onu sana bir kuruşa satardı zaten. İkimiz kaldık dedin ama yarın Carmen gelince ne yapacağız?

- Bırak, bu meseleyi kendim halledeyim, diye cevap verdim. Şimdi bütün dünyayla alay etme sırası bende.

Garcia'yı gömdük, çadırımızı mezarından uzağa taşıdık. Ertesi gün, Carmen ve İngiliz, iki katırcı ve bir hizmetçiyle geçiyorlardı. Dancaire'e:

- İngiliz'i bana bırak, dedim. Sen diğerlerini korkut, silahlı değiller.

İngiliz iyi dövüşçüydü. Carmen kolundan itmiş olmasa beni öldürecekti. Özetle, o gün Carmen'in gönlünü yeniden fethettim, ona söylediğim ilk söz ise artık dul kaldığıydı. Bunu duyunca:

- Sen tam bir budalası! dedi. Garcia seni öldürebilirdi. Senin Navarra usulü kendini savunmaların tam bir saçmalık, dövüş konusunda senden üstün bir adamı öldürdüğüne göre, onun vadesi dolmuş demek ki; elbet seninki de bir gün dolacak.

- Senin vaden de, tek benim kadını olmazsan dolmuş olacak, dedim.

- Pekâlâ! dedi; fallarda birkaç kere birlikte olacağımızı görmüştüm. İşte, kehanetler gerçek oluyor.

Can sıkacak bir şey bulup söylemek istediğinde hep yaptığı gibi, çalparalarını birbirine vurdu.

İnsan kendinden bahsederken zamanın nasıl geçtiğini fark etmiyor. Şüphesiz tüm bu ayrıntılarla canınızı sıktım, efendim, ama az kaldı, bitiriyorum. Birlikte oldukça uzun bir hayat sürdürdüğümüz söylenebilir. Dancaire ve ben, öncekilerden daha güvenilir birkaç arkadaş daha bulup grubu genişlettik. Kaçakçılık yapıyorduk; itiraf etmeliyim ki, bazen son çare olarak da yollarda soygun yaptığımız oluyordu. Zaten soyduklarımıza kötü davranmıyor, sadece paralarını almakla yetiniyorduk. Birkaç ay süresince, Carmen'le aramız çok iyiydi; bize iyi işler bulmaya devam etti. Kâh Malaga'da, kâh Kurtuba'da, kâh Grenada'da kalıyordu, ama benim tek bir lafımla, tüm işlerini bırakıp yanıma koşuyordu. Sadece bir kere Malaga'da beni biraz endişelendirecek bir şey yaptı; yine çok zengin biriyle Cebelitarık'taki oyunlarına başladığını düşündüm. Dancaire'in beni durdurmak için döktüğü onca dile rağmen, yine de yola çıktım. Aydınlıkta Malaga'ya vardım. Carmen'i aradım, çabucak buldum. Bana açıkça:

- Biliyor musun, gerçekten erkeğim olduğundan beri seni, âşığım olduğun zamanlardakinden daha az seviyorum, dedi. İşkence çekmek istemiyorum, kimseden emir almak istemiyorum. Özgür olmak, canım ne istiyorsa onu yapmak istiyorum. Sabrımı taşıma. Eğer canımı biraz daha sıkarsan, Tek Göz'e yaptıklarının aynısını sana yapacak birini bulurum.

Dancaire bizi barıştırdı, ama birbirimize yutulması zor laflar ettiğimizden, artık eskisi gibi yakın değildik. Kısa süre sonra, başımıza bir felaket geldi. Askerler bizi gafil avladı, Dancaire ve iki arkadaşımız öldü; diğer ikisi yakalandı. Bense ağır yaralandım, atım olmadan ellerine düşecektim. Vücuduma yediğim kurşunla, yorgunluktan bitap düşmüştüm; gruptan tek geriye kalan kişiyle ormana saklandık. Attan inerken kendimden geçmişim, saçmalarla vurulmuş tavşanlar gibi oracıkta öleceğimi aklımdan geçirdim. Arkadaşım, beni bir mağaraya taşıyıp, Carmen'e haber vermiş. O sıralar Grenada'daydı, hemen koşup geldi. On beş gün boyunca başımdan ayrılmadı. Tek bir an bile gözünü kırpmadan bana baktı; dünyada en çok sevilen adama bile böyle özen gösterilmemiştir. Ayaklanır ayaklanmaz, beni büyük bir gizlilik içinde Grenada'ya götürdü. Çingeneler her yerde kalınacak güvenli bir sığınak bulurlar; beni arayanlarla iki adım mesafedeki bu evde altı haftadan fazla bir süre kaldım. Panjurun arkasından sokağa bakarken, peşimdeki yargıcın birçok kere evin önünden geçtiğini gördüm. Sonunda tamamen iyileştim; hasta yattığım süre boyunca hayatımın geri kalan bölümünde ne yapacağıma kafa yormuştum. Carmen'e İspanya'dan ayrılıp, Amerika'da yeni bir hayat kurma düşüncemi açıkladım.

Benimle alay etti.

- Ben köy yerinde lahana ekip biçmek için yaratılmamışım, dedi. Bizim kaderimiz, zenginlerin zararına örülmüş. Cebelitarıklı Natan Ben Joseph ile yeni bir iş ayarladım. Seni bekleyen pamuklu kumaşlar var. Hayatta olduğunu biliyor, sana çok güveniyor. Sözünü tutmazsan, Cebelitarık'ta iş yaptığımız tüccarlar hakkında ne düşünür?

Kendimi, yine söylediklerine kaptırıp, berbat işime tekrar geri döndüm. Grenada'da saklandığım sırada, Carmen boğa güreşlerini seyretmeye gitti. Döndüğünde Lucas isimli bir matadordan çokça bahsetti. Atının adına, üstündeki nakışlı ceketin fiyatına kadar hakkında çok şey öğrenmişti. O zamanlar bu dikkatimi çekmedi. Gruptan geriye kalan tek arkadaşım Juanito, birkaç gün sonra, Carmen'i Lucas'la Zacatin mahallesindeki bir satıcının yerinde gördüğünü söyledi. Bu olay beni harekete geçirdi. Carmen'e bu matadorla nasıl ve ne sebeple tanıştığını sordum.

- Birlikte iş yapabileceğimiz bir çocuk, diyerek cevap verdi. Yarışlarda bin iki yüz real kazandı. Yapılacak iki şey var: bunlardan birincisi elindeki bu parayı ondan almak olabilir; diğeri ise, hem iyi binici hem de cesur olduğuna göre onu bizim gruba katabiliriz. Arkadaşlarımız öldü, onların yerine geçecek yenilerini bulmamız lazım. Bence onu düşünebiliriz.

- Onun ne parasını ne de kendisini istemiyorum, dedim. Onunla bir daha konuşmanı da yasaklıyorum.

- Kolla kendini, dedi; mademki bana yasak koyuyorsun, yakında ben bu yasağı delmiş olurum! Haberin olsun!

Allahtan matador Malaga'ya gitmişti. Ben de pamuklu kumaşları şehre getirme vazifeme geri döndüm. Bu iş beni ve Carmen'i öylesine oyaladı ki Lucas'ı unutmuştum; o anlık Carmen bile onu unutmuş olabilir. İşte bu sıralar, efendim, size rastladım, önce Montilla yakınlarında sonra da Kurtuba'da. Carmen'le son görüşmemizi size anlatmayacağım. Belki de siz benden daha iyi biliyorsunuz. Carmen saatinizi çalmıştı; paranızı da almak istiyordu, özellikle de sahip olmayı çok istediği parmağınızdaki sihirli yüzüğü. Bu konuda tartıştık, dayanamayıp ona vurdum. Ağlamaya başladı. Onu ilk kez ağlarken görüyordum, kendimi çok kötü hissettim. Beni affetmesi için yalvardım ama bir gün boyunca surat astı; beni Montilla'ya uğurlarken sarılmadı bile. Üç gün sonra güler yüzüyle, pür neşe yanıma geldiğinde, hâlâ çok üzgündüm. Yaşananları unuttuk, iki günü taze âşıklar gibi geçirdik. Ayrılacağımız zaman, bana:

- Kurtuba'da bir şenlik var, dedi. Oraya gidip zenginleri takip edeceğim. İş çıkınca sana haber veririm.

Yalnız başına yola çıktı. Benimse aklımda bu şenlik ve Carmen'deki bu hızlı değişim vardı. "Altın alan, ilk o olduğuna göre, aklında intikam planları olmalıydı." Köylünün birinin Kurtuba'da yapılacak boğa güreş-

lerinden söz ettiğini duyunca, deliye döndüm; orada neler olduğunu gidip gözlerimle görmeliydim. Vardığımda, Lucas'ı arenanın tahta perdesine sırtını dönmüş otururken buldum, seyircilerin arasından Carmen'i de seçebildim. Aklımdaki şüpheleri gidermek için onu bir dakika görmem yetti. Tam da tahmin ettiğim gibi, Lucas, daha ilk güreşinde, Carmen'e cilveler yapmaya başladı. Boğanın boynundaki, hangi bölgeden olduğunu gösteren fiyongu çıkartıp Carmen'e getirdi; o da hemen bunu saçlarına bağladı. Boğa intikamımı alacaktı. Lucas, atıyla birlikte, göğsünün üstüne yere düştü, boğa ikisini de çiğnedi. Gözlerimle Carmen'i aradığımda biraz önceki yerinde göremedim. Buradan çıkmak için yarışların sonunu beklemem gerekti. Çıkışta o bildiğiniz eve gittim, gece boyu sesimi çıkartmadan Carmen'in gelmesini bekledim. Sabaha karşı saat ikiye doğru geldi, karşısında beni görünce şaşırılmıştı.

- Gel benimle, dedim.

- Tamam, oldu, hadi gidelim, dedi.

Atımıza bindik, gecenin kalan kısmında tek kelime etmeden yol aldık. Gün ağardığında küçük bir keşiş kulübesine yakın, ıssız bir yerde, bir handa durduk. Orada, Carmen'e:

- Beni iyi dinle, gel her şeyi unutalım, dedim. Sana bir daha geçmişten söz etmem ama tek bir şey için yemin edeceksin: benimle Amerika'ya gelip, orda uslu uslu benimle kalacaksın.

Somurtmuş suratıyla:

- Hayır, olmaz, dedi. Amerika'ya gitmek istemiyorum. Ben burada mutluyum.

- Çünkü Lucas'ın yanındasın değil mi? Ama iyi düşün, iyileşse bile uzun yaşamayacağı kesin. Zaten neden onu olanlardan sorumlu tutuyorum ki? Sevgililerini öldürmekten bıktım artık; çözüm olarak benim seni öldürmem lazım.

Vahşi bakışlarını üzerime dikti:

- Beni öldüreceğini hep düşündüm. Seni ilk gördüğümde, evimin kapısında bir rahiple karşılaşmıştım. Bu gece ise, Kurtuba'dan ayrılırken, bir şey fark ettin mi? Atının ayaklarının arasından bir tavşan geçti. Bunlar bizim lanetimiz, alnımızın yazısı.

- Carmencita, beni artık sevmiyor musun?

Soruma cevap vermedi. Yere bir hasırın üzerine bağdaş kurarak oturmuş, eliyle yere bir şeyler çizer gibi yapıyordu.

Ona yalvararak:

- Gel hayatımızı değiştirelim Carmen, dedim. Asla birbirimizden ayrılmayacağımız bir yere gidelim. Buralardaki bir meşe ağacının altına gömdüğümüz yüz yirmi onumuz var. Dahası Yahudi Ben Joseph'ten alacağımız sermaye var.

Gülmeye başladı:

- Önce benim, arkadan da senin öleceğini ikimiz de biliyoruz, dedi.

- Bak, artık sabrımın sonuna geldim, dedim. Kaderine razı ol, beni gerekeni yapmak zorunda bırakma.

Yanımdan ayrılıp, keşiş kulübesinin olduğu tarafta dolaşmaya çıktım. Dua eden bir keşişe rastladım. Duasını bitirmesini bekledim; ben de dua etmek istiyordum ama yapamadım. Ayağa kalkınca yanına gittim:

- Efendim, büyük bir tehlike içinde bulunan biri için dua eder misiniz? diye sordum.

- Ben bütün çaresizler için dua ederim, diyerek cevap verdi.

- Belki de birazdan ruhunu teslim edecek biri için dua edebilir misiniz? Bana sabit gözlerle bakarak:

- Elbette ederim, dedi.

Halimdeki tuhaflığa bakıp beni konuşturmak istiyordu:

- Sanki sizi daha önce görmüş gibiyim, dedi.

Bankın üstüne bir kuruş bıraktım.

- Duayı ne zaman yaparsınız? diye sordum.

- Yarım saat içinde, diye cevap verdi. Hancının oğulları gelip bana eşlik edecek. Genç adam, vicdanınızı sızlatan bu azaptan kurtulmak için bir din adamının tavsiyelerini dinlemek ister misiniz?

Neredeyse ağlamak üzereydim, ona tekrar geleceğimi söyleyip, yanından kaçarcasına uzaklaştım.

Otlara yatıp dua vaktini beklemeye başladım. Çanlar çalınca kulübeye yaklaştım ama içeri girmedim. Dua biter bitmez hana döndüm. Carmen'in kaçmış olmasını diliyordum; atımı alıp kaçmak için yeterince zamanı vardı... ama onu bıraktığım gibi orada buldum. Korktuğu için benden kaçtığının konuşulmasını istemiyordu. Yokluğumda, elbisesinin kenarına diktği kurşunu çıkartmış. O an, bir sehpanın önünde, gözlerini bir kaba dikmiş, içindeki suya döktüğü kurşunun aldığı şekle bakıyordu. Kendisini öyle kaptırmıştı ki geldiğimi fark etmedi bile. Kâh eline bir parça kurşun alıp, evirip çevirerek her tarafına hüznle bakıyor, kâh Marie Padilla'yı yardıma çağırdığı büyü şarkılarını mırıldanıyordu (Marie Padilla, don Pedro'nun âşığı, Çingenelerin kraliçesi).

- Carmen, dedim. Benimle gelmek istiyor musunuz?

Ayağa kalktı, çanağı kenara fırlattı, çıkmaya hazır, başörtüsünü başına sardı. Atımı getirdiler, birlikte ata bindik ve oradan uzaklaştık.

- Carmen'im, benimle geleceksin değil mi? diye sordum.

- Seninle ölüme bile giderim ama artık seninle yaşamam mümkün değil, diye cevap verdi.

Kimsenin olmadığı bir boğaza gelmiştik, atımı dur-durdum.

- Burada mı? diye sordu.

Bir sıçrayışta yere atladı. Başındaki örtüyü çıkartıp, ayaklarının dibine attı; eli belinde, hareketsiz, gözlerini ayırmadan bana bakıyordu.

- Beni öldüreceksin, ama bırakmayacaksın, dedi. Bu kaderimize yazılı.

- Yalvarıyorum sana, mantıklı ol. Beni dinle! Geçmişte olanları unuttuk artık, ama sen de biliyorsun, beni kaybeden sen oldun; senin için hırsız olan, katil olan benim Carmen! Carmen'im! Gel izin ver ikimiz de ölmekten kurtulalım.

- José, benden imkânsızı istiyorsun. Seni artık sevmiyorum; sen, beni sevmeye devam ettiğin için beni öldürmek istiyorsun. Sana hâlâ yalanlar uydurabilirim, ama artık acı çekmek istemiyorum. Erkeğim olarak, beni öldürmeye hakkın var. Carmen daima özgür olacak; Çingene doğdum, Çingene olarak öleceğim.

- Peki, Lucas'ı seviyor musun? diye sordum.

- Evet, bir zamanlar, onu da seni sevdiğim gibi sevdim, belki senden biraz daha az, ama şu anda kimseyi sevmiyorum, seni sevdiğim için kendimden nefret ediyorum.

Ayaklarına kapanıp, elini tuttum; gözyaşlarım ellerini ıslatıyordu. O an, ona birlikte geçirdiğimiz bütün mutlu anları hatırlattım. Onun hoşuna gidecekse haydutluğa devam etmeye hazır olduğumu söyledim. Her şeyi, efendim, her yolu denedim. Ona beni sevmesi şartıyla her şeyi vaat ettim!

- hâlâ seni sevmek mi, bu imkânsız. Artık seninle yaşamak istemiyorum. Öfke nöbetine tutulmuştum. Bıçağımı çektim. O an korkup benden merhamet dilemesini bekledim, ama bu kadın gerçek bir iblisti.

- Son kez soruyorum, benimle kalmak istiyor musun?

Tepinircesine:

- Hayır! Hayır! Hayır! dedi.

Ona hediye ettiğim parmağında taşıdığı alyansı çıkarıp çalılıklara fırlattı. Bıçağı iki kere sapladım. Benimki kırıldığı için Tek Göz'ün bıçağını almıştım. İkincisinde ses çıkartmadan yere yığıldı. hâlâ iri gözleriyle bana bakıyordu; sonra gözleri kaydı ve kapandı. Yanında çöküp kaldım. Sonra, Carmen'in öldüğünde bir ormana gömülmek istediğini söylediğini hatırladım. Bıçağımla bir çukur açtım, onu bu çukura koydum. Uzun süre etrafta yüzüğünü aradım, sonunda buldum. Yüzüğü de çukura, küçük bir haçla, yanına gömdüm. Belki bunu yapmaya hakkım yoktu. Daha sonra atıma binip dörtlüye Kurtuba'ya sürdüm, ilk karakola teslim oldum. Carmen'i öldürdüğümü söyledim, ama cesedinin nerede olduğunu söylemek istemedim. Keşiş, aziz biriydi. Onun ruhu için dua etti! Zavallı yavrucağ! Asıl suçlular onu böyle yetiştiren Çingeneler.

Türkçesi: Gül Kutluğ

Karanlıktaki Fil

MEVLÂNA CELALEDDİN RUMÎ

Hintliler karanlık bir ahıra bir fil getirip halka göstermek istediler. Hayvanı görmek için o kapkaranlık yere bir hayli adam toplandı. Fakat ahır o kadar karanlıktı ki gözle görmenin imkânı yoktu. O göz gözü görmeyecek kadar karanlık yerde file ellerini sürmeye başladılar. Birisinin eline kulağı geçti, "Fil bir oluğa benzer," dedi.

Başka birisinin eline ayağı geçmişti, dedi ki: "Fil bir direğe benzer." Bir başkası da sırtını ellemişti. "Fil bir taht gibidir," dedi. Herkes neresini elledi, nasıl sandıysa fili ona göre anlatmaya koyuldu. Onların sözleri, görüşleri yüzünden birbirine aykırı oldu. Birisi dal dedi, öbürü elif. Herkesin elinde bir mum olsaydı sözlerindeki aykırılık kalmazdı.

Duygu gözü ancak avuca, ancak köpüğe benzer, avuç bütün fili birden elleyemez ki! Denizi gören göz başka, köpüğü gören göz başka. Köpüğü bırak da denizin gözüyle bak sen. Köpükler, gece gündüz denizden meydana gelir, onları deniz harekete getirir. Fakat sen ne şaşılacak şey, köpüğü görüyorsun da denizi görmüyorsun.

Biz, gemilere benziyoruz. Aydın denizin içindeyiz de gözlerimiz görmüyor, birbirimize çarpıp duruyoruz. Ey ten gemisine binmiş, uykuya dalmış adam, denizi gördün ama asıl denizin denizine bak. Denizin de bir denizi var, onu sürüp duruyor. Ruhun da bir ruhu var. onu istediği tarafa çeker çevirir? Güneş bütün varlık ekinini suladığı vakit Musa neredeydi, İsa nerede? Tanrı bu yaya giriş taktığı zaman Adem neredeydi. Havva nerede? Bu söz de noksandır, bu sözün de bir neticesi yoktur. Noksan olmayan söz o tarafa, hakikat âlemine ait olan sözdür.

Fakat sana söylense ayağın sürçer, söylenmese hiçbir şey anlamazsın, vah sana! Bir misalle söylense hemencecik o misale yapışır, o sureti hakikat sanırsın a yigidim! Ot gibi ayağın yere bağlı hakikatte erişemezde bir yelle başını sallar durursun. Ayağın yok ki bir yerden bir yere gidebilesin.

Yahut çalışıp çabalayıp ayağını bu balçıktan. Hayatını terk etmekse senin için pek müşkül bir şey! Fakat ey yoksul adam, Hak'tan hayat bulursan topraktan müstağni olur, bu balçığı o vakit terk edersin. Süt emen çocuk dadıdan vazgeçti mi yemek yemeğe başlar, artık onu bırakır gider.

Sen, topraktan biten taneler gibi yerin sütüne bağlanmış, ona alışmışsın. Kalplerin gıdasına alış da bu süttten kesilmeye bak! Ey hicapsız nurları kabul etmeye istidadı olmayan kişi, hiç olmazsa harflerde gizlenmiş bir nur olan hikmet sözlerini duy, onları ye! Böyle, böyle o hicapsız nuru da kabul etmeye istidat kazanır, gizili nuru da hicapsız olarak görürsün.

Bu suretle yıldız gibi felekte seyrederek, hatta felekten hariç keyfiyetsiz seferlere düşersin! Yokluktan varlığa geldin ya kendine gel, geldin ama nasıl geldin? Sarhoşça hiç kendinden haberin yok. Geldiğin yollar aklında bile kalmadı. Fakat biz yine sana bir remiz söyleyecek, bir şey hatırlatacağız. Bu aklı terk et de hakiki akla ulaş.

Bu kulağı tıka da hakiki kulak kesil! Hayır, hayır söyleyeceğim çünkü henüz hamsın sen. Daha ilkbahardasın, Temmuz'u görmedin bile! Ey ulular, bu cihan bir ağaca benzer: biz de bu âlemdeki yarı ham, yarı olmuş meyveler gibiyiz. Ham meyveler, daha iyice yapışmıştır, ardan kolay, kolay kopmazlar.

Çünkü ham meyve köşke, saraya layık değildir ki. Fakat oldu da tatlılaştı, dudağı ısırır bir hale geldi mi artık dallara iyi yapışmaz hemen düşüverir. O baht ve ikbal yüzünden adamın ağzı tatlılaştı mı insana bütün cihan mülkü soğuk gelir. Bir şeye sınıksı yapışmak, bir şeyde taassup göstermek hamlıktır.

Sen ana karnında çocuk halindeyken işin gücün ancak kan içmeden ibarettir. Söylenecek bir şey daha kaldı ama onu ben söylemeyeceğim, sana onu Ruhulkudüs bensiz söylesin. Hayır, hayır Ruhulkudüs değil, sen kendin kendi kulağına söylersin. Orada hakikatte ne ben varım ne benden ne başkası, sen de bensin zaten canım efendim.

Bu rüyaya benzer. Uykuya daldın mı kendinden geçer, fakat yine kendinden kendine gelmiş olursun. Kendini duyar, dinler de senden başka gizli bir adam rüyada sana söz söylüyor sanırsın. A güzelim yoldaşım, sen alelde tek bir adam değilsin ki. Sen bir alemsin, sen bir derin denizsin.

O senin muazzam varlığın yok mu. O belki dokuz yüz kattır. O, dibi kıyısı bulunmayan bir denizdir. Yüzlerce alem, o denize dalar gark olup gider. Zaten burası ne uyanıklık yeri, ne uyku yeri. Buradan bahsetme. Tanrı, doğrusunu daha iyi bilir. Bahsetme de asıl bu alemde bahse muktedir olanlardan dile gelmez, söze sınıksız bahisler işit! Bahsetme de o güneşten kitaba yazılmaz, hitaba girmez sözler duy! Bahsetme de sana bu alemde ruhun bahsetsin. Nuh'un gemisinde yüzgeçlik bahsini bırak! Bu bahse girersen Kenan'a benzersin. Bana düşman olan Nuh'un gemisini istemem diye o da yüzmeye girişmişti.

Nuh ona "Hey, gel babanın gemisine gir de behey aşâğılık oğul, tufana gark olma" demişti. O "Hayır, ben yüzme öğrendim. Senin mumundan başka bir mum yaktım," diye cevap verdi. Nuh "Kendine gel, buna bela

tufanın dalgası derler. Bugün yüzme bilen eli, ayağı bir işe yaramaz," dedi.

Fakat Kenan dedi ki: "Yok, yok ben yüce dağa çıkarım. O dağ beni her türlü beladan kurtarır." Nuh, "Aklını başına topla, şimdi dağ, bir saman çöpü mesabesinde. Tanrı, kendi dostundan başkasına aman vermez," dediyse de Kenan, ben ne vakit senin öğüdünü dinledim ki benim de sana uyanlardan olmama tamah ettim.

Senin sözün bana hiç hoş gelmedi ki ben iki âlemde de senden uzaktım," dedi. Nuh, "Yapma yavrum, bugün, naz günü değildir. Tanrı'nın ne işi var, ne benzeri! Şimdiye kadar inat etmedin ama bu zaman nazik bir zaman. Bu kapıdan kimin nazı geçer ki? O ezelde "Doğmadı da, doğurmadı da" hakikatine mazhardır.

Tanrı'nın ne babası var, ne oğlu, ne amcası! Oğulların nazını nereden çekecek, babaların niyazını nereden duyacak?" Ey ihtiyar, ben doğmadım, bana az nazlan, ey genç, ben baba değilim, öyle pek salınma! Ben koca değilim, şehvetimde yok. Hanım nazı bırak. Bu hususta kulluktan, ihtiyaçtan, zarurettten başka hiçbir şeyin itibarı yok," demektedir.

Dedi ama Kenan "baba, yıllardır bu sözleri söylemekte, yine de söylüyorum. Cahil misin ne? bu sözleri herkese ne kadar söyledin de nice soğuk cevaplar aldın, kötü sözler duydun. Bu soğuk sözlerin kulağıma girmedi, şimdi mi girecek? Artık ben bilgi sahibiyim, büyüdüm" diye cevap verdi.

Nuh, "A yavrum, bir kerecik olsun babanın öğüdünü tutsan ne olur?" dedi. O, böyle güzel, güzel nasihatler ediyor, Kenan'da bu çeşit ağır sözlerle karşılık veriyordu. Ne babası, Kenan'a öğüt vermeden usandı, ne o kötü oğlun kulağına babasının bir sözü girdi! Onlar böyle konuşup dururlarken bir çevik dalgadır geldi.

Kenan'ın başından aştı, onu boğup götürüverdi. Nuh "Ey sabırlı padişahım, eşeğin öldü, yükü mü sel götürdü. Bana nice defalar, sana men-sup olanlar tufandan kurtulacaklar diye vaatlerde bulundun. Ben de safım, senin sözlerine kandım, ümitlendim iyi ama neden sel kilimini aldı, götürdü?" dedi.

Tanrı dedi ki: "O senin ehlinden, yakınlarından değil. Kendin de görmedin mi? sen aksın o mavi dişine kurt girdi mi çıkartmaktan başka hiçbir çaresi yoktur. Çıkarmalı ki vücudun, onun yüzünden elemelere düşmesin, o senin oğlundu ama sen onu terk et, benim bir şeyim değil de."

Nuh dedi ki: "Yarabbi, senden başka kimsem yok. Sana teslim olan ağ-yar sayılmaz. Sana karşı ne haldeyim, ihlasım nasıl? Zaten biliyorsun. Çayırliklar, çimenlikler, nasıl yağmura muhtaçsa, nasıl yağmurdan yeşerir, yetişirse ben de sana öyle muhtacım, onlar gibi senden yetişmekteyim; hatta ihtiyacım onlardan yirmi kat fazla, yoksul seninle diridir.

Seninle neşelenir; vasıtasız hailsiz senden gıdalanır, ben de böyleyim işte. Ey kemal sahibi Tanrı ne seninleyim, ne senden ayrı, seninle keyfiyetsiz, sebepsiz, illersiz bir haldeyim. Biz, balıklarız, hayat denizi sensin, en iyi sıfatlı Tanrı, senin lütfunla diriyyiz.

Sen düşünceye de sığmazsın, sebeple de izah edilemezsin, bu tufandan önce de her macerada söz söylediğim sendin, tufandan sonra da söz söyleyeceğim sensin. Ben seninle konuşuyorum, ey yepyeni sözler bağışlayan ve eski sözlere sahip olan Rabbim, onlarla değil. Aşk gece gündüz gah çadır yerlerinde kalan çerçöpe, gah harabelere hitap eder.

Zahiren çadır yerlerinde kalan süprüntülere, çerçöpe yüz tutar, onlara hitap eder ama kimi övüyor, kimi? Şükür olsun tufan gönderdin de o süprüntüleri o yapı bakiyelerini ortadan kaldırdın. Çünkü onlar kötü ve aşağılık binalardı, kötü ve aşağılık yığınlardı. Bize ne sesleniyorlar, ne sesimize karşılık veriyorlardı!

Ben öyle yapılar isterim ki onlara hitap edince dağ gibi sesime ses versinler. De adını iki kere duyayım. Ben canımı can olan, ruhuma istirahat veren adına âşığım. Her Peygamber, senin adını iki kere duysun diye dağı sever. O alçak ve taşlık dağ, farenin, yurdu olmaya layıktır, bizim yurdumuz değil.

Ben söyleyeyim de bana yar olmasın, sözlerim cevapsız kalsın, sesime ses bile vermesin ha! Öyle dağı yerle yeksan etmek, insana hemden olmadığından onu ayaklar altına atıp ezmek daha iyi!" Tanrı "Ey Nuh eğer istiyorsan bütün boğulanları yeniden ve tekrar dirilteyim, yeryüzüne getireyim.

Senin hatırını bir Kenan için kırmam ben. Fakat seni ahvalden haberdar ediyorum," dedi. Nuh, "Hayır, hayır eğer beni gark etmek istesen yine hükmüne razıyım. Her an beni gark et. Hoşlanırım bundan, hükmün cana benzer, canla başla razıyım. Hiç kimseciğe bakmam, baksam bile o bakış bahanedir, gördüğüm sensin.

Şükür zamanında da senin yaptığın işe, sana aşkım, sabır zamanında da, kâfir gibi hiç seni yarattığına âşık olur muyum? Tanrı hükmüne âşık olan nurlanır, yarattığına âşık olansa kafir olur," diye cevap verdi.

Papağan ve Tacir

MEVLÂNÂ CELALEDDİN RUMÎ

Ticaretle uğraşan bir adamın güzel bir papağanı vardı. Bir gün bu tacir işi gereği Hindistan'a gitmek için yol hazırlığına başladı. Cömertliği ile tanınan bu tüccar, ailesine ve yakın arkadaşlarına tek tek "Sana Hindistan'dan ne getireyim? Ne istersin?" diye sordu. Her biri ayrı ayrı istekte bulundu. Bu cömert ve iyi kalpli tüccar onların isteklerini not alıp getireceğine dair söz verdi.

Sonra çok sevdiği papağanına yönelip ona da sordu: "Ey güzel kuşum, sen ne istersin?" Papağan, "Oradaki papağanları görünce, halimi onlara anlat. Papağanımın size selamı var. Sizi özlediğini ve kurtuluşu için çare bulmanız konusunda yardımcı olmanızı istiyor dersin," dedi sözlerine devam ederek. "Ben gurbet ellerde özlemle ve ayrı düşmenin ıstırapıyla çırpınırken, sizlerin yeşil ormanların güzel ağaçlarının dallarında dolaşarak keyiflenmeniz uygun mudur? Dostların vefası böyle mi olur? Sizler boylu poslu güzel eşlerinizle zevk sefa içerisindesiniz. Ben ise burada hapisteyim. Yüreğim kan ağlar. Hiç olmazsa, sabahın seherinde şu garibi de hatırlayın. Dostların, dostu hatırlaması mutluluktur. Başka bir şey istemiyorum," dedi.

Tüccar, papağanın selamını ve mesajını oradaki papağanlara götürmeyi de kabul ederek yola koyuldu. Günlerce yol aldıktan sonra Hindistan'a ulaştı. Ağaçların üzerinde papağanları görünce, atını durdurarak onlara seslendi. Evde kafeste beslediği papağanının selamını ve sözlerini aktardı. Tüccar sözlerini bitirir bitirmez, oradaki papağanlardan biri birkaç kere titredi, nefesi kesilerek düşüp öldü.

Tüccar bu durumu görünce söylediğine de söyleyeceğine de pişman oldu. Kendi kendine, "Bir canlının ölümüne sebep olarak günaha girdim. Galiba bu papağan, benim papağanımın bir yakını ya da çok candan seveniydi," diye düşündü. Hindistan'daki alışverişini bitirdikten sonra memleketine döndü.

Dostlarının istediklerini teslim etti. Papağan, tüccarın hediyeleri dağıtmasını kafesinden izliyordu.

Sahibine seslendi: "Benim armağanım nerede? Papağan dostlarıma selamımı ulaştırdın mı? Onların haberlerini bana anlat ki, ben de dostların gibi mutlu olayım." Tüccar, "Sevgili kuşum! Bana öyle bir iş yaptırdın ki, sana uyup da nasıl böyle bir cahillik yaptığımı hâlâ yanmaktayım. Bin pişman oldum ama pişmanlık neye yarar?"

Papağan bu sözleri duyunca olanları daha çok merak etti. Sevgili kuşunun ısrarlarına dayanamayan tacir, olanları başından sonuna bir bir anlattı.

"Söylediğin yere gittim. Dostlarına selamını ve söylediklerini aktarınca içlerinden biri, senin gönderdiğin haberin üzüntüsüne dayanamamış olacak ki düşüp öldü. Bu durumu görünce çok pişman oldum ama söylemiş bulundum," dedi.

Tüccarın bu anlattıklarını dinleyen kafesteki papağan, önce titredi, sonra kaskatı kesildi. Tacir kendi güzel papağanının da aynı şekilde düşüp öldüğünü görünce, aklı başından gitti. Ağlayıp sızlanmaya, ah vah edip dövünmeye başladı.

"Ey güzeller güzeli papağanım. Hoş sesli kuşum, yoldaşım, sırdaşım. Ne oldu sana? Neden bu hale geldin?" diye feryat etti.

Ölü papağanı üzüntüyle kafesin içinden çıkınca, papağan birden canlanıp uçtu. Yüksek bir dala kondu. Tacir kuşun bu durumuna şaşırdı kaldı. Başını kaldırıp, "Ey güzel papağanım! Ben bu işten bir şey anlamadım. Sen bu hileyi nereden öğrendin? Böyle canımı yaktın," dedi. Papağan konduğu yerden cevap verdi: "Sevgili efendim! Hindistan'daki o kuş, yaptığı hareketle bana yol gösterdi. Selamımı alınca düşüp ölmüş gibi yapması, bana öğüttü.

"Efendim! Sen de benim gibi yap. Ölmeden önce öl. Canını, ten kafesinin esaretinden kurtar. Ruhun gerçek vatanın güzelliklerine uçsun."

Papağan efendisine, "Allaha ısmarladık" diyerek vatanına ve dostlarına doğru kanat çırpıtı...

Harikuladeydin

DOROTHY PARKER

Soluk yüzlü delikanlı sere serpe şezlonga uzanmıştı. Başını yana çevirmiş, serinlesin diye yanağını beze dayamıştı. "Aman Tanrım, Aman Tanrım," dedi.

Koltuğun kenarına ilişmiş olan genç kız gülümsedi. Gözleri ıslı ıslı: "Bugün keyfin pek yerinde değil galiba?" diye sordu. Delikanlı: "Değil, değil, diye cevap verdi, kaçta kalktım dersin? Öğleden sonra saat dörtte. Kalkayım dedikçe, başımı yastıktan kaymış buldum. Nerede ise yatağın altına girecekti. Şimdi, bu baş benim değil sanki. Walt Whitman'ın kafası gibi bir şey adeta! Aman Tanrım Aman Tanrım."

Genç kız: "Bir şey içiversen, iyi gelir belki?" diye sordu.

Delikanlı: "O başıma bela açan şeyden mi? Hayır, hayır. Teşekkür ederim. Ne olursun böyle şeylerden bahsetme, içim allak bullak. Şu ele bir bak hele. Cırcır böceğine dönmüş. Sahi, dün gece çok mu berbatım?" diye sordu.

Genç kız: "Hayır canım. Herkes keyifli idi. Sen de gayet efendiydin" diye cevap verdi.

"Kimbilir ne şımarıklık yapmışımdır. Damarıma basan oldu mu?"

"Hayır, canım. Herkesin hoşuna gidiyordun. Yalnız bir ara Jim Pierson münasebetsizlik etti yemekte. Ama, bereket alıp masasına götürdüler onu. Başka maşalardan pek fark eden olmadı."

"Beni tokatlayacak mıydı? Hay allah ne yaptım acaba ona?"

"Hiçbir şeycikler yapmadın. Gayet uslu akıllı idin. Fakat biri Elinor'a dokundu mu bilirsin, nasıl zıvanadan çıkar."

"Elinor'a sataştım filan mı? Yaptım mı böyle bir şey?"

"Elbette yapmadın canım. Biraz sapıtmıştın, o kadar. Elinor'u pek eğlendiriyordun. Yalnız sırtından aşağı meyve suyunu boşaltınca biraz rahatsız oldu."

"Ulu Tanrım. Sırtından aşağı meyve suyu ha! Hem de kuyruk sokumu-na kadar. Hay Allahım bunu da mı yaptım?"

"Elinor'a hiçbir şey olmadı canım. Ona birkaç çiçek veya başka bir şey gönderiver. Üzme kendini bunun için. Bu da bir şey mi sanki."

"Üzmüyorum kendimi. Hiç de dikkat etmemiştim. Güzel güzel oturuyordum. Aman Allahım, Aman. Yemekte daha başka marifetler de yaptım mı?"

"Gayet efendiydin. Üzme kendini bunlar için canım. Herkes seni beğeniyordu. Durmadan şarkı söylüyorsun diye, baş garsonun biraz canı sıkıldı ama, aslına bakarsan pek aldırış da etmedi. Yalnız şunu söyledi. 'Bu kadar gürültü ederseniz, gelip burayı kapatırlar,' dedi. Ama, kendisine vız geliyordu. Bana kalırsa senin eğlendiğine memnundu. Zaten, azıcık şarkı söyledin. Bir saat kadar bir zaman. Hem pek bağırımyordun da."

"Demek şarkı da söyledim. Herhalde bir bahis üzerine söylemişimdir."

"Hatırlamıyor musun? Birbiri ardından ayrı ayrı şarkılar söyledin. Oradakilerin hepsi kulak kesilmişti. Hoşlarına gidiyordu. Yalnız, tutturdun silahşörlerin şarkısını yahut başka şarkı söyleyeceğim diye. Herkes susturmaya çalıştı. Sen ise tekrar tekrar söylemek istedin. Bir ara hepimiz bir şeyler yiyelim diye seni susturmaya gayret ettik. Ama nerede. Kimseyi dinleliyordun. Çok hoştun doğrusu."

"Yemek filan da mı yemedim?."

"Hiçbir şey yemedin. Garson yemek verirken, her seferinde geri çevirdin. Çünkü onun, Çingeneler tarafından kaçırılan kardeşin olduğunu söylüyor, durmadan varım yoğum hep senindir, diyordun. Sonunda adamcağız homurdanmaya başladı."

"Vallahi yapmışımdır bunları. Kimbilir ne gülünç hallere düştüm. Peki ondan sonra ne oldu? "

"Pek bir şeyler olmadı. Salondaki beyaz saçlı bir adama musallat oldun. Kravatı hoşuna gitmiyordu. İlle gidip kendine söyleyeceğim diye tutturdun. Ama adamcağız deliye dönmeden, seni dışarı çıkardık."

Dışarı çıktık demek? Yürüdüm mü bari? "

"Elbette yürüdün. Gayet iyi idin. Yaya kaldırımlar buz tutmuştu. Sen de şakadan o pis yere otur dun. Ama, bu herkesin başına gelebilir."

"Tabii. Demek kaldırımlara serildim? Şimdi anlıyorum niye kaba etlerim ağrıyor. Evet. E, sonra? Söyle ne olursun."

"A" Peter, şimdi karşıma geçip, ondan sonra o lup bitenleri de hatırlamıyorum demezsin inşallah. Galiba yemekte biraz kafayı tutsülemiştin. Çok neşeli idin. Ama, yere düştükten sonra, bir ciddileştin, bir ciddileştin. Seni böyle hiç görmemiştim. Bana, seni bu kadar yakından tanımamıştım, dediğini hatırlamıyor musun? Oh Peter takside baş başa, bir sürü dolaşmasaydık, buna tahammül edemezdim. Bunu hatırlıyorsun, değil mi? Hatırlıyorsun? Hatırlamıyorsan söyle. Bu, benim için ölümle bir...

"Evet. Taksi gezintisi. Evet, elbette, elbette, güzel gezinti."

"Parkın etrafında döndük, döndük. Ay ışığında ağaçlar pırıl pırıldı. Ve şen hakiki bir ruhun olduğunu daha önce bilmediğini söyledin."

"Evet. Söyledim. Söyleyen bendim."

"Ne güzel şeyler söyledin. Ne güzel şeyler. O güne kadar, benim hakkımda neler düşündüğünü bilmiyordum. Sana karşı neler duyduğumu söylemeye cesaret edememiştim. İşte dün gece. Oh canım Peterciğim, o taksi gezintisi, hayatımızın en mühim şeyi oldu."

"Evet. öyle olmuştu."

"Ne kadar mesut olacağız. Bunu herkese söylemek istiyorum. Ama, bizimkilere açmasak daha iyi olur, sanıyorum."

"Ben de öyle."

"Ne güzel değil mi?"

"Evet, çok?"

"Güzel."

"Şey, biraz bir şeyler içsem mi. Ne dersin? Yani şey, tam ilaçlık kadar. Biraz kendime gelirim. Zira, bitkinim."

"Evet, iyi gelir herhalde. Zavallı yavrum. Gideyim de sana sodalı viski getireyim."

"Sahi, dün gece yaptığım deliliklerden sonra nasıl yüzüme bakıyorsun, anlamıyorum, doğrusu. Gidip Tibet çöllerinde bir manastıra kapansam, daha iyi ederim."

"Budala seni. Sanki şimdi seni bırakmışım da. Harikuladesin." Genç kız koltuğundan fırladı, delikanlının alnından öptü ve rüzgâr gibi odadan çıktı.

Soluk yüzlü delikanlı arkasından baktı, başını uzun uzun salladıktan sonra, nemli ve titrek elleri içine aldı.

"Aman Tanrım, Aman Tanrım, Aman."

Oval Portre

EDGAR ALLAN POE

Uşağımın; bu çaresizce yaralı durumumda açık havada bir gece geçirebilmek için bana müsaade etmektense, etkili bir giriş yaparak zorla girdiği şato; Bayan Radcliffe'in hayal dünyasından daha az gerçekçi olarak Appennin döneminde uzunca bir süre suratı asık bir görüntü sergileyen katışmış kasvet ve ihtişam yığınınından biriydi. Tüm bu görüntü geçici bir süreliğine oluşmuştu ve yakın zamanda terk edilmişti. En küçük ve en az şatafatlı döşenmiş odalardan birine yerleştik. Oda, binanın uzak kulelerinden birindeydi. Dekorasyonu pahalı ve güzel, fakat eski püskü ve antikaydı. Duvarlara goblenler asılmış, türlü türlü çok biçimli ve hanedanla ilgili hatıralarla beraber arabesk altın tarzda pahalı çerçeveli cesur modern tablolarla süslenmişti. Duvarlardan sarkan bu tabloların, sadece ana yüzeylerinde değil, birçok kuytusunda dahi şatonun tuhaf mimarisi kaçınılmaz olarak resmedilmişti - belki de henüz başlamakta olan hezeyanım bu tabloların yoğun ilgimi çekmesine neden olmuştur; o kadar ki Pedro'ya odanın ağır panjurlarını kapatmasını, yatağımın başında duran uzun şamdanı yakmasını ve yatağa sarılı siyah, kadife, püsküllü, uzun ve geniş perdeleri atmasını emrettim - zaten gece olmuştu. Tüm bunların yapılmış olduğunu diledim, kendime çekilebilirdim, eğer uyku tutmazsa en azından sırasıyla; resimleri dikkatle izler, yastıkta bulunan küçük hacmi inceler ve onları tanımlayıp eleştirir gibi görünebilirdim.

Uzun uzun okudum ve yürekten, özveriyle diktim gözümü. Süratle ve mükemmel bir şekilde saatler su gibi akıp gitti ve derin geceyarısı geldi. Şamdanın konumu sinirimi bozmuştu ve kollarım zorlukla ulaşıyordu ona, uyuklayan uşağımı uyandırmaktansa, ışığını tamamıyla kitabın üzerine saçacak şekilde ben konumlandırıdım şamdanı.

Fakat bu eylem bütün yönleriyle beklenmeyen bir etki yarattı. Sayısız mumun ışığı şimdi de (birçok mum olduğundan) karyola direklerinin biriyle derin gölgenin içinde şimdiye dek bırakılmış olan odanın bir nişine düşüyordu. Böylelikle parlak ışıktaki daha önceden tamamen gözden kaçmış bir resim gördüm. Kadınlığa doğru henüz olgunlaşmaya başlamış genç bir kızın portresiydi. Tabloya alelacele göz gezdirdim ve daha sonra gözlerimi kapadım. Bunu neden yaptığımı, ilk başta kendi algım için bile anlaşılır değildi. Fakat gözkapaklarım böylece kapalı dururken,

onları böyle kapatmamın nedenini bulmak için zihnimi gözden geçirdim. Bu, düşünmeye zaman kazanmak, görme gücümün beni yanıltmadığından emin olmak, sakinleşmek ve daha net, dengeli bir bakışın kurntusunu yatıştırmak için dürtüsel bir hareketti. Birkaç saniyeliğine tabloya tekrar, hareketsizce baktım.

Şimdi doğru dürüst gördüm, şüphe etmeyecektim ve edemezdim; mumların o tuvalin üzerindeki ilk parlaması, hislerimden çalınan belirsiz uyusukluk halini yok ediyor ve uyanık hayatın içinde beni aniden ürkütüyor gibi göründü.

Bahsettiğim portre, genç bir kızındı. Portrede, yalın bir baş ve omuzlar teknik olarak gölgelendirme olarak adlandırılan ve Sully'nin en çok beğenilen baş çizimlerinde kullandığı yöntemle çizilmişti. Arka plandaki bütünlüğü kuran derin gölgeye rağmen, kollar, göğüs ve hatta göz alıcı saç uçları belli belirsiz biçimde karışıklığın içine karışmıştı. Çerçeve oval, tamamen yaldızlanmış ve Fas'a has filigran desen ile süslenmişti. Bir sanat nesnesi olarak; hiçbir şeye, tablonun kendisinden daha çok hayranlık duyulamaz. Fakat beni bu denli şiddetli ve ani bir şekilde duygulandıran ne eserin infazı ne de o çehrenin ölümsüz güzelliği olabilirdi. En önemsizi de, yarı uyku halinden sarsılmış, onu yaşayan bir insanın kafasıyla karıştırmış olabileceğimden, bu benim hayalim olabilirdi. Modeldeki, gölgelendirmedeki ve çerçevesindeki gariplikleri hemen fark etmiştim, böylesine bir düşünce derhal yok edilmeliydi- onun anlık eğlencesi dahi engellenmeliydi. Bu hususlar üzerinde ciddiyetle düşünürken, portreye dikilmiş bakışlarımla yarı oturur yarı yaslanır halde belki bir saat boyunca kalakalmışım. Sonunda, onun etkisinin asıl gizeminden memnun, yatağın içine geri çekildim. Başta beni ürküten, en sonunda şaşırtan, zorlayan ve dehşete düşüren resimdeki efsunu, kesinlikle canlı gibi görünen ifadede bulmuştum. Derin ve korkuyla karışık saygıyla, şamdanı eski konumuna getirdim. Derin endişemin nedeni manzaramın kapatılmış olmasıydı, tabloların ve onların hikâyelerinin tartışıldığı kitap cildini bir hevesle aradım. Oval portre için ayrılmış sayfa numarasını çevirdim ve orada şu tuhaf ve muğlak sözcükleri okudum:

"O, el değmemiş en nadir güzelliği ve pürneşeden daha güzel değildi. Gördüğünde ve sevdiğinde, bir de evlendiğinde ressamla; kötülük, zamandı. Ressam tutkulu, çalışkan, ağırbaşlı ve Sanatın içinde halihazırda bir geline sahipti; o, tüm ışıltısıyla ve gülüşleriyle ve genç bir geyik yavrusu gibi neşeli; her şeyi seven ve onlara değer veren; sadece rakibi olan Sanattan nefret eden; yalnızca sevdiğinin çehresini ondan mahrum eden paletten, fırçalardan ve diğer münasebetsiz malzemelerden ödü kopan el değmemiş en nadir güzelliği ve pürneşeden daha güzel değildi. Bu genç kadın için, ressamın genç gelinine olan arzusundan ziyade resim çizmeye olan arzusundan konuşmasını duymak korkunç bir şeydi. Fakat kadın,

mütevazı ve itaatkârı ve yalnızca solgun bir tuvalden sızan ışıkla aydınlanan yüksek kule odasında, karanlığın içinde haftalarca usulca oturdu. Fakat o; ressam, saatlerce ve günlerce devam eden çalışmasından mutluluk duyuyordu. Ayrıca var olmak tutkuluydu ve vahşiydi, bir de hüyyalarında kaybolmuş karamsar adamdı; bu yüzden, ışığın böylesine dehşetle düştüğü o ıssız kulede her şeyden ziyade onun hasretini çeken gelininin, ruhunun yıprandığını ve sağlığının bozulduğunu fark etmeyecekti. Yine de o güldü ve sükûnet içinde kaldı şikâyet etmeden, çünkü ressamın(şöhretinin zirvesinde olan) işinden çok ateşli ve yakıcı bir keyif aldığı ve her gün daha keyifsiz, daha halsiz olmasına rağmen gece gündüz, onu böylesine çok seven kadını çizmek için çalıştığını fark etmişti. Ve portreyi inceleyen bazıları, ressamın gücünün, son derece iyi resmettiği kadınına olan derin aşkıdan daha az olmadığını kanıtı ve büyük bir mucizesi olarak; benzerliğinden sessizce bahsetmişlerdir. Fakat en nihayetinde, doğum sancısı sonuna daha da yaklaştığında, hiç kimsenin kulenin içine girilmesine izin verilmedi; zira ressam, çalışmasının heyecanı ile çılgına dönmüştü ve karısının çehresine bakmak için dahi gözlerini tuvalden zar zor ayırmıştı. Ve yanında oturan eşinin yanaklarından resmettiği tuvalin üzerine sürdüğü renkleri görmeyecekti. Bir de haftalar kötü geçerken ve yapacak çok az şey kaldığında, bir fırçayı ağzın ve gözün üstüne bir renk için ayırdı, kadının ruhu lambanın yuvasındaki alev gibi tekrar titredi. Ve daha sonra fırça alındı, ardından renkler yerleştirildi, ressam resmettiği çalışmanın huzurunda mest olmuş halde dikildi. Fakat sonra gene gözünü diktğinde ona, titrek, çok solgun ve şaşırmış, bir de yüksek sesle ağlayarak "İşte bu, gerçekten hayatın ta kendisi!" dedi ve aniden sevgilisine bakmak için döndüğünde: O ölmüştü!"

Türkçesi: Selda Genç

Kara Kedi

EDGAR ALLAN POE

Anlatacağım bu şaşılalı hikâyeye inanacağınızı sanmıyor, sizi de inanmaya zorlamıyorum. Benim, kendimin inanmadığım bir şeye sizleri inandırmaya kalkışmam delilik olur. Buna karşın deli değilim ve düş de görmedim. Ama yarın öleceğim için, bugün içimi dökmek istiyorum. Amacım herkese açık, kısaca, çeşitli düşünceler, görüşler ileri sürmeden, evimde olup bitenleri anlatmak. Bu olaylar, en sonunda beni dehşete düşürüp şiddetli, çok büyük sıkıntılar içinde kıvrandırdılar ve yıkıntının nedeni oldular. Gene de bunları açıklamaya çalışmayacağım. Bana dehşetten başka bir şey vermeyen bu olaylar, başkalarına korkunç gelmediği gibi, abartılmış da gelebilir. Belki, ileride, benden daha sakin, daha bilinçli ve daha az etki altında kalan birisi, anlatacağım şeylerin birbirlerini doğal biçimde izleyen olaylardan başka bir şey olmadığını ortaya koyup, gördüğüm karabasana gerçek basitliğine indirecektir.

Çocukluğumdan beri, uysallığım ve herkese, her şeye acıma duygum dikkati çekerdi. Bu acıma duygusu bende o kadar aşırıydı ki, arkadaşlarımla alaylarından yakamı kurtaramazdım. Özellikle hayvanlara çok düşkündüm ve ailem bir sürü yavru beslememe göz yummak zorunda kalırdı. Zamanımın çoğunu bu hayvanlara ayırıyor, en zevkli dakikalarımı onları besler ve severken duyuyordum. Bu acayip huy yaşımla illedikçe daha belirgin bir hal almaya başladı ve belli başı zevklerimden biri olup çıktı, insana çok bağlı ve düşkün bir köpeği sevmiş olanlara bu zevkin derecesini anlatmam gereksiz. Bencillikten tamamıyla uzak ve çıkar gözetmeksizin kendini adanmış hayvanın sevgisi ile, insanın hiç de sağlam temellere dayanmayan arkadaşlığı birbirinden çok farklıdır.

Genç yağımda evlendim ve karımın zevklerinin de benimkilere uygun olduğunu görerek çok sevindim Benim evcil hayvanlara düşkünlüğümü gören karım rastladığı acayip hayvan çeşitlerini eve taşıdı. Kuşlarımız, mercan balığımız, güzel bir köpeğimiz, tavşanlarımız, küçük bir maymunumuz ve bir kedimiz oldu. Olağanüstü iri ve güzel olan bu kedi kapkara ve son kerte kurnazdı. Kurnazlığından söz ederken köhne inançlara hiç de bel bağlamayan karım eski bir inanışa göre bütün kara kedilerin kalıp değiştirmiş cinler olduğunu söyler dururdu. Benim şimdi burada sözünü edişim, salt hatırıma geldiği içindir. Adı Pluto olan bu kedi en çok sevdiğim, uğraştığım hayvandı. Onu sadece ben beslerdim.

Evin içinde nereye gitsem arkamdan gelirdi. Sokakta bile beni izlememesi için güçlük çekerdim.

Arkadaşlığımız bu şekilde yıllarca sürdü. Ne yazık ki, içkici oldum, (söylemeye utanıyorum) huyum suyum tamamıyla değişti, kötülüğe doğru yöneldi. Her geçen gün biraz daha sinirli, hırçın, başkalarının duygularına karşı saygısız oldum. Karıma da ağzıma geleni söylüyordum. Zamanında işi daha ileri götürerek dayak atmaya kadar vardırımdım. Bu arada evdeki hayvanlar da huyumdaki değişiklikten paylarını almakta gecikmediler. Yalnız bakımsız bırakmakla kalmayarak, onlara kötü davranmağa da başladım. Buna karşın Pluto'ya olan aşırı sevgim, ona karşı sert davranmamı engelledi sayılır. Ama tavşanları, maymunu ve hatta köpeği çevremde görünce tepelemekten kendimi alamıyordum. Alkolün etkisiyle hastalığım gittikçe arttı. Artık epey yaşlanmış ve dolayısıyla huysuzlaşmaya başlamış olan Pluto da tekmelerden sopalardan "nasibini" almağa başladı.

Bir gece şehrin meyhanelerini dolaşıp zilzurna eve döndüğümde, kedinin benden kaçmak ister tavırlar takındığını görür gibi oldum. Hayvanı yakaladım; kedi korkudan şaşkına dönerek elimi ısırdı. O anda sanki şeytan içime girdi ve sanki bir kötülük ruhuma sahip olmuş gibi, her yanımda kötülük etmek zevkiyle titredi. Cebimden sustalı çakımı çıkardım, açtım ve zavallı hayvanın, boynundan yakalayarak, bir gözünü oydu. Bu yabanılılık sırasında titriyor, utancımın yerin dibine geçiyordum. Sabahleyin aklım başıma gelince yaptıklarımı korku ve pişmanlıkla anırdım. Ama bu duygular uzun sürmedi, yeniden içki âlemlerine dalarak yapmış olduğum bu kötülüğü belleğimden sildim. Bu arada kedi yavaş yavaş iyileşti. Oyulmuş olan gözünün çukuru her ne kadar korkunç görünüyorsa da, ıstırap çeker bir durumu yoktu. Her zamanki gibi evin içinde dolaşıp duruyordu ya, pek tabii olarak beni görünce korkuyla kaçmaktaydı. Eskiden beni pek seven hayvanın bu hareketini görünce ilkin üzüldüm, ama bu duygu giderek tiksintiye dönüştü. Bundan sonra beni uçurumun kıyısına getiren KÖTÜLÜK bütün ruhumu sardı. Bu ruhsal durumu felsefede bulmak mümkün değildir. Yaşadığıma inandığım kadar, kötülüğün de insanlığın ilk ve temel içgüdülerinden biri olduğuna, insan karakterine yön veren belli başlı duyguların birini oluşturduğuna inanıyorum. Sadece yapılmaması gerektiği için, saçma yada kötü bir hareketi yüzlerce kez yapmamış insan var mıdır? Bütün bilcimize ve mantığımıza karşın, sırf kabul edilmiş oldukları için bozma eğilimi duyduğumuz töreler, düzenler yok mudur? İşte bu kötülük isteği beni uçuruma sürükleyen son güç oldu. Sırf eziyet etmek, huyuma aykırı davranış olmak için suçsuz hayvanlara kötülük ediyordum. Bir sabah, kedinin boynuna bir ip geçirip, onu bir ağacın dalına astım. Bunu yaparken gözlerimden yaşlar boşandı ve acı bir pişmanlık duydum. Bu

günahı, ruhumun hiçbir şekilde bağışlanma olanağına kavuşamaması için işlemiştim.

Aynı günün gecesi "Yangın var!" çığlıklarıyla uyandım. Ateş her yanı sarmıştı ve bütün ev alev alev yanıyordu. Karım, ben ve hizmetçi, kendimizi zorlukla dışarı atabildik. Hiçbir şeyi kurtarmak mümkün olmamıştı. Elimde avucumda ne varsa yangın hepsini silip süpürmüş, beni acınası bir durumda bırakmıştı. Bu yıkımla, işlemiş olduğum cinayet arasında bir ilişki kuramayacak kadar bozguna uğramış durumdaydım. Ama her şeyi eksiksiz anlatmak, size tam bilgi vermek istiyorum. Yangının ertesi günü yıkıntıyı dolaştım. Birazı söz dışı, evin bütün duvarları yıkılmıştı. Yıkılmayan, sadece evin ortasında olup, yatağımın başucunun dayandığı duvardı. Sıva yeni olduğundan, yangın burasını yıkamamıştı. Bu duvarın çevresine bir sürü insan toplanmış, büyük bir dikkatle gözlerini bir yere dikmiş bakıyordu. "Çok garip, çok tuhaf," diye söylenmeleri bende merak uyandırdı. Yaklaştım ve duvara bakınca, sanki özellikle çizilmiş gibi, kocaman bir kedinin biçimini gördüm. Biçim kusursuzdu, âdeta örnekti. Hayvanın boynunda bir ip vardı.

Bunu görünce, □bakmaktan bile çekmiyordum□ şaşkınlık ve korku içinde kaldım. Nedir ki, biraz düşününce, sorunu iyi kötü çözümledim. Kediye, ansıdığuma göre, eve bitişik olan bahçedeki ağaca asmıştım. Yangın çıkar çıkmaz bir sürü insan bahçeye dolmuştu. Bunlardan biri kedinin boynundaki ipi kesmiş ve herhalde, evde uyuyanları uyandırmak niyetiyle, hayvanı pencereden içeri fırlatmış olacaktı. Bu arada yıkılan duvarlar öldürmüş olduğum hayvanı sağlam kalan duvar üzerine sıkıştırmış ve alevlerin etkisiyle fosfor işe karışınca, gördüğüm biçim ortaya çıkmıştı. İş mantığımı ve sağduyumu kullanarak çözümlemiş olmama karşın, feci manzara hayalimi altüst etmekten geri kalmadı. Aylarca kedinin korkunç şekli zihnimden çıkmadı ve bu arada pişmanlığa benzer ama ondan çok uzak bir duyguya yakalandım. Daha da ileri giderek kedinin yokluğunu duymağa başladım. Daha sık olarak dalıp çıktığım meyhanelere gidip gelirken aynı renk ve benzerlikte bir kedi aramaya koyuldum. Bir gece, yarı ayık durumda pis bir meyhanede otururken gözüm büyük bir cin yada rom fıçısının üzerinde duran kara bir cisme takıldı. Bir iki dakikadan beri aynı yere baktığım halde bu kara cismin neden görmemiş olduğuma şaşım. Fıçıya yaklaştım ve bu kara cismin kara bir kedi olduğunu gördüm. Bu, Pluto kadar iri ve bir yanı söz dışı, tıpatıp Pluto'ya benzeyen bir kedi idi. Pluto'nun bütün tüyleri kapkara idi, bu kedininse göğsünü kaplayan ak tüyleri vardı. Hayvana dokununca hemen yattığı yerden kalktı, mırladı, kafesiyle elimi okşadı ve bu tanışıklıktan duyduğu sevinçli belirtti. Tam istediğim, aradığım kedi idi bu. Meyhaneciye, hayvanı bana satmasını önerdim. Kedinin sahibi ol-

madığını ve zaten onu ilk defa gördüğünü söyleyerek, alıp götürmeme izin verdi.

Hayvanı okşamayı sürdürdüm. Eve gitmek üzere kalktığımda baktım, benimle gelmek istiyor. Çıktım, hayvan da arkamdan gelmeye başladı. Arada sırada durarak, onu okşuyordum. Sonra birlikte yürüyorduk. Eve hemen alıştı ve karımın baş gözdesi oldu. Ben buna fena halde içerledim ve hayvandan tiksineye başladım, istediğimin tam tersi olmuştu. Hayvanı görmek bile istemiyordum. Ama Pluto'ya yaptıklarımı düşününce bayağı utanıyor bu yüzden kediye kötü davranmaktan çekiniyordum. Bir süre hayvana vurmadım, ama zamanla ona karşı büyük bir kin duymağa ve ondan vebadan kaçır gibi kaçmağa başladım. Bu kinimin nedeni, kediye eve getirdiğimin ertesi günü, tıpkı Pluto gibi, bir gözünün oyuk olduğunu görmemdi. Gelgelelim bu durum, karımın kediye karşı daha acıyıcı, koruyucu davranmasına yol açtı. Çünkü daha önce söylediğim gibi, karım da acıma duygusu son kerte aşırıydı. Kediye olan tiksintim arttıkça, hayvan tersine, bana daha çok sokuluyordu. Evde nereye gitsem adım adım arkamdan geliyor, oturduğum iskemlenin yanına uzanıyor ya da kucağıma çıkarak yaltaklanıp duruyordu. Ayağa kalkıp yürüsem ayaklarımın arasına doluyor yada tırnaklarını pantolonuma geçirerek üstüme doğru tırmanmaya çalışıyordu. Böyle anlarda kediye bir vuruşta yok etmek istiyordum, ama biraz, daha önceki kötü anının yılgısı ve □evet, buna inanın!□ Daha çok da hayvandan korkum dolayısıyla böyle bir şey yapamıyordum. Bu korkuyu tanımlayacak sözcük bulamıyorum. Bu cezaevi köşesinde □açıklamaya utanıyorum□ bu korku akla gelebilecek en budalaca bir karabasanın sonucuydu. Karım birçok kez kedinin beyaz tüylerine dikkatimi çekmişti. Beyaz tüyler, asmış olduğum Pluto ile bu kedi arasındaki biricik ayrımı belirtiyordu, ilk gün dikkatimi çekmemişti, ama zamanla yavaş yavaş bu tüyler gözümde belirli bir biçim, almağa başladı. Bu biçim, korku ve dehşetin ta kendisini temsil eden ölüm ve karabasan makinesi de darağacının biçimiydi. Artık insanlık duygusunu tamamıyla yitirmiş bir yaratık durumuna gelmişim. Benim yerimi sanki canavar ruhlu bir yaratık almıştı. Gece gün düz bir dakika huzur kalmamıştı bende. Gündüzleri bu canavar ruhlu yaratık benim yerimi alıyor, geceleri ise sonu gelmeyen korkunç karabasanların ağırlığı altında eziliyordum. Bu sürekli karabasanların etkisiyle, iyilik kavramının son kırıntıları da silindi gitti ruhumdan. Beynimde sadece kötülük düşünceleri yer etti. Uğursuz ve korkunç düşünceler bir an olsun yakamı bırakmaz oldu. Herkesten, her şeyden gittikçe daha çok iğrenip tiksineye başladım. Sonucunda, sürekli bir bunalım içinde bulunuyordum ve karım bütün bunlara göğüs germek zorunda kalıyordu.

Bir gün bir iş dolayısıyla karımla birlikte oturduğumuz yıkıntı evin bodrumuna indik. Kedi ayaklarımın arasında dolaşarak beni az kalsın merdivenlerden aşağı düşürüyordu. Kızgınlıktan çılgına dönerek orada duran bir baltayı yakaladım ve korkumu unutarak hayvana vurmaya üzüldüm. Eğer kaldırdığım gibi de indirebilseydim, kediyi o anda öldürecektim. Nedir ki, karım kolumu yakalayarak vurmama engel oldu. Bu araya girmeye çok fena sinirlenerek kolumu kurtardım ve baltayı bütün şiddetiyle karımın beynine yerleştirdim. Bir tek söz söylemeden düştü, öldü. Bu cinayeti işledikten sonra hiçbir vicdan sızısı duymadan ölüyü gizlemek işine giriştim. Ne gündüz, ne de gece, komşulara göstermeksiz cesedi evden çıkaramayacağımı biliyordum. Çeşitli çözüm yolları düşündüm. Bir ara, cesedi küçük parçalara bölerek yakmayı tasarladım. Daha sonra, mahzenin altını kazarak oraya gömmeyi daha uygun buldum. Bundan başka, ölüyü bahçedeki kuyuya atmak, bir sandığa yerleştirip, sanki bir eşya imiş gibi bir hamal çağırarak taşıtmak da aklıma gelmedi değil. En sonunda bütün bunlardan çok daha iyi olduğuna hükmettiğim bir yol buldum. Cesedi, ortaçağda papazların işkence ile öldürdüklerine yaptıkları gibi duvara gömmeye karar verdim.

Gerçekten de, bu iş için mahzen çok uygundu. Duvarları yer yer dökülmüş ve sıkı bir sıva ile yeniden badanalanmıştı. Islaklık dolayısıyla sıva sertleşme olanağını bulamamıştı. Bundan başka, duvarlardan birinde önceleri ocak olarak kullanılmış bir çıkıntı vardı. Bu çıkıntı sonradan doldurulmuş olup, mahzenin öbür kısımlarından ayırt edilemiyordu. Bu çıkıntıyı örten tuğlaları yerlerinden çıkartarak cesedi o boşluğa yerleştirmek, sonra tuğlalarla duvarı yeniden örmek işten bile değildi. Böylece kimse işin farkına varamazdı. Tahminlerimde aldanmadım; bir küskü ile tuğlaları yerlerinden söküp, ölüyü duvarın iç bölümüne yerleştirdim ve çok çaba harcamadan duvarı gene eskisi gibi ördüm. Kimseye bir şey sezdirmeden kireç, kum ve fırça sağlayarak bir harç kardım ve bununla tuğlaların üstünü güzelce sıvadım. Hiç kimse duvarın yeniden örüldüğünü anlayamazdı, iş bitince başarıma pek sevindim doğrusu. Duvarın eski durumu ile yeni durumu arasında en küçük bir ayrılık yoktu. Yere düşmüş kireç parçalarını büyük bir titizlikle teker teker topladım, işin mükemmelliğinin verdiği övünçle sağa sola bir göz gezdirdim, her şey yerli yerindeydi.

Daha sonra bütün bu işlerin nedeni olan kediyi araştırmaya başladım. Çünkü bu pis hayvanın canını cehenneme yollamayı kesinlikle kararlaştırmıştım. Eğer o dakikada elime geçirebilseydim işi tamamdı, ama pis hayvan benim durumumdan herhalde başına gelecekleri anlamış olacak ki, ortalıkta yoktu. Kedinin ortalarda olmaması bende âdeta rahatlık uyandırır. Geceleyin de ortada görünmeyince, ilk olarak, vicdanımda cinayetin ağır yükünü taşıırken, rahat bir uyku çektim, ikinci ve üçüncü

gece kedi gene görünmedi. Ben de rahat bir soluk aldım. Hayvan herhalde korkmuş, evden kaçmıştı. Artık rahattım, işlemiş olduğum cinayet pek umurumda değildi. Bu arada sudan bir soruşturma yapıldıysa da, kuşku uyandıracak hiçbir şey çıkmadı. Üstelik evde bir arama da yaptılar, ama pek tabii, bir şey bulamadılar. Geleceğe güvenle bakıyordum artık. Cinayeti izleyen dördüncü gün ansızın polisler gene geldiler ve evi baştan aşağı araştıracaklarını bildirdiler. Duruma güvenim olduğu için hiç kaygılanmadım. Polisler aramada beni de yanlarına aldılar. Bakılmadık kıyı bucak bırakmadılar. En sonunda üçüncü yada dördüncü kez, yeniden mahzene inildi. Kılım kıpırdamadı. Vicdanı rahat bir adam gibi, en küçük bir kaygı belirtisi göstermedim. Mahzeni boydan boya dolaştım. Kollarımı göğsüme kavuşturarak olup biteni seyre daldım. Polisler bir şey bulamamışlar, gitmeye hazırlanıyorlardı. Neşemden yerimde duramıyordum. Hiç değilse bir şeyler söyleyip onların suçsuzluğuma ilişkin inançlarını bir kat daha arttırmak istiyordum. Polisler mahzenin merdivenlerini çıkmağa başlamışlardı. En sonunda kendimi tutamayıp:

- Baylar! dedim. Kuşkularınızı giderdiğim için çok sevinçliyim. Hepinize sağlıklar, iyi günler dilerim. Ayrıca, biraz daha nazik olmanızı da dilerim. Güle güle baylar, bu ev çok sağlam yapılmıştır. (Tezce bir şeyler söylemek istediğimden, ne söyleyeceğimi bilemiyordum.) Evet baylar, çok sağlam yapılmış bir evdir bu. Bu duvarlar, ne o, gidiyor musunuz baylar? bu duvarlar çok sağlamdır.

Sözün burasında işi daha ileri vardırıarak, elimdeki bastonla, ölünün bulunduğu bölüme hızla vurdum. Ama. Tanrı beni şeytanın gazabından korusun. Daha vurmamı bitirmemiştin ki, duvardan önce bebek ağlamasına benzer kesik kesik iniltiler, sonra sürekli ve tiz bir çığlık yükselmeye başladı. Bu çığlık sanki cehennemin ta dibinden gelen ve zebanilerin topuzları altında inleyen kötü ruhların ulumalarına benziyordu. O andaki düşüncelerimi anlatma olanağım yok. Bayılma kertesine gelerek karşı duvara doğru sendeledim.

Merdivenleri çıkmakta olan polisler bir an korku ve şaşkınlıktan donakaldılar. Sonra zaman yitirmeden altı çift kol hemen işe koyuldu. Kısa bir zamanda alçıları söküp tuğlaları yerlerinden çıkardılar. Çürümeye yüz tutmuş ve pıhtılı kana bulanmış karımın ölüsü dimdik bir şekilde, polislerin şaşkınlık ve korku dolu bakışları arasında, ortaya çıktı. Başının üstünde, beni cinayete sürükleyen, şimdi de darağacına gönderecek olan uğursuz kedi, keskin dişlerini gösteriyor ve pırl pırl parlayan tek gözüyle bana bakıyordu!

Canavarı cesetle birlikte duvara gömmüşüm..

Türkçesi: Mehmet Aktar

Kar Fırtınası

ALEKSANDR SERGEYEVİÇ PUŞKİN

Atlar, kalın kar tabakalarını çiğneyerek tümseklerin üzerinden uçuyordu... İşte, kenarda bir yer de, bir başına, Tanrı'nın bir tapınağı görünüyordu.

Birdenbire, küçük bir kar fırtınası koptu Kar, lapa lapa yağıyordu; Siyah bir karga, kanatlarıyla ıslık çalarak Kızağın üzerinde daireler çiziyordu Bir önsezi, imana keder veriyordu. Atlar, yelelerinden dumanlar çıkarak Ve karanlık uzaklara kulaklarını dikerek acele ediyorlardı.

Jukovskiy izler için unutulmaz bir dönem olan 1811 yılı sonlarında Gavril Gavriloviç R... adlı iyi yürekli bir adam, Nenaradovo'daki çiftliğinde oturmaktaydı. Bu bölgede konukseverliği ve neşesiyle ün almıştı. Komşuları, yiyip içmek ya da karısıyla beş kapağıne boston oynamak; bazıları da düzgün vücutlu, saz benizli kızları 17 yaşlarında Marya Gavrilova'yı seyretmek için sık sık kendisini ziyaret ederlerdi.

Marya Gavrilova zengin bir gelin sayılıyordu. Birçokları onu, kendileri ya da oğulları için gözlerine kestirmişlerdi. Marya Gavrilova Fransız romanlarıyla büyümüşü. Bunun sonucu olarak da âşıktı. Sevdiği delikanlıysa, köyüne izinli gelmiş yoksul bir teğmendi. Pek doğaldır ki delikanlı da kız için aynı sıcaklıkla yanıp tutuşuyordu. Bu karşılıklı sevgiyi fark eden sevdalı kızın ana babası, kızlarına, delikanlıyı düşünmesini bile yasaklamışlar, delikanlıya ise, bir tahsildardan da kötü davranmışlardı.

Aşıklarımız mektuplaşıyor, her gün çam koruluğunda ya da eski kilisede gizlice görüşüyorlardı. Bu görüşmelerde birbirlerini sonsuz olarak seveceklerine ant içiyor, talihlerinden şikâyet ediyor, çeşitli projeler kuruyorlardı. Böylece mektuplaşıyor, görüşerek pek doğal olan şu sonuca vardılar: "Mademki birbirimizden ayrı olarak soluk alamıyoruz ve mademki katı yürekli ana babamız mutluluğumuza engel oluyor, o halde onların iznini almadan hareket edemez miyiz?"

Bu mutlu düşüncenin ilkin delikanlının kafasında doğduğu, Marya Gavrilova'nın romantik yaradılışına çok uygun geldiği pek tabiidir.

Nihayet kış geldi ve buluşmalarına son verdi. Ama mektupları hararetlendi. Vladimir Nikolayeviç kıza yazdığı her mektupta kendisiyle birleşmesi, gizlice nikâhlanmaları, bir süre saklandıktan sonra gidip ana babasının ayaklarına kapanması için yalvarıyordu. Onun düşüncesine göre kızın anasıyla babası sevdalıların bu kahramanca sebatlarından ve mutsuzluklarından hiç kuşkusuz etkilenecekler, kendilerine mutlaka;

Çocuklarım, gelin kucağımıza, diyeceklerdir.

Marya Gavrilova uzun bir süre kararsızlık içinde bocaladı. Birçok kaçış planlarını reddetti, ama en sonunda razı oldu. Kararlaştırılan günde akşam yemeği yemeyecek, baş ağrısını bahane ederek odasına çekilecekti. Oda hizmetçisi de bu düzene yardım edecekti. Kızla hizmetçi arka merdivenlerden bahçeye inecekler ve bahçe dışında hazır bir kızak bulacaklar, kızığa binerek Nenaradovo'dan beş verst uzaktaki Jadrino köyüne gidecekler ve doğruca Vladimir'in kendilerini bekleyeceği kiliseye varacaklardı.

Karlaştırılan günün arifesinde Marya Gavrilova bütün gece uyumadı. Eşyalarını topladı, çamaşırlarını, elbiselerini yerleştirdi. Arkadaşlarından duygulu bir kıza uzun bir mektup yazdı, anasıyla babasına da yazdı. Bu mektubunda en dokunaklı sözlerle onlara veda ediyor ve davranışını, aşkın karşı konulmaz gücüne vererek, bağışlanmasını rica ediyordu. Mektubunu anasıyla babasının, ayaklarına kapanmaya izin verecekleri dakikayı hayatının en mutlu bir anı olarak sayacağını yazmakla bitiriyordu.

Her iki mektubu da, üzerinde alev saçan bir yürek resmiyle ona uygun bir yazı bulunan Tula mührüyle mühürledikten sonra, ortalık aydınlanırken kendisini yatağa attı ve hafifçe uykuya daldı. Ama korkunç birtakım düşler ikide bir onu uyandırıyor. Kâh nikahlanmak için tam kızığa binip gideceği sırada babasının kendisini durdurarak korkunç bir hızla karların üzerinde sürüklediğini, karanlık ve dipsiz bir zindana attığını... anlatması zor bir yürek çarpıntısıyla ve hızlı uçuştığını... Kâh kanlar içinde sapsarı bir halde otların üzerinde yatan Vladimir'i görüyordu. Vladimir ölürken yanık bir sesle sevgilisine, bir an önce nikâhlanmaları için acele etsin diye yalvarıyordu. Birbiri ardından korkunç, anlamsız, daha bir sürü düşler de gördü. Nihayet, her zamankinden daha solgun bir halde ve gerçek bir baş ağrısı ile yatağından kalktı.

Anasıyla babası kızlarının rahatsızlığını fark ettiler.

Onların sevecen ilgileri ve durmadan sordukları: "Maşa nen var? Maşa hasta mısın?" soruları Marya'nın yüreğini parça parça ediyordu. Maşa onları yatıştırmaya, neşeli görünmeye çalışıyordu ama beceremiyordu.

Akşam oldu. Bugünün, aile ocağında geçireceği son gün olduğunu düşündükçe yüreği sızlıyordu. Yarı ölü bir haldeydi. İçinden, tüm çevresine, her şeye veda etti. Akşam yemeğine oturdular. Yüreği daha şiddetli çarpmaya başladı. Titrek bir sesle, canı yemek istemediğini söyledi, anesiyle babasına iyi geceler diledi.

Onlar da kızlarını öptüler ve her zamanki gibi hayır dualar ettiler. Kızcağız nerdeyse ağlayacaktı. Odasına girer girmez kendisini bir koltuğa attı ve hüngür hüngür ağlamaya başladı. Hizmetçisi onu yatıştırmaya,

cesaretlendirmeye çabalıyordu. Her şey hazırды. Maşa, yarım saat sonra baba evini, odasını, o sesiz kızlık hayatını sonsuz olarak bırakıp gidecekti. Dışarıda kar fırtınası vardı. Rüzgâr uluyor, panjurlar sarsılıyor ve gürültü çıkarıyordu. Bunların hepsi de genç kıza bir tehlike, bir felaket belirtisi gibi görünüyordu. Çok geçmeden bütün ev sessizliğe gömüldü, herkes uykuya daldı. Maşa bir şala sarındı ve kızlık mantosunu giydi, eline de çantasını alarak evin arka merdivenine çıktı. Hizmetçisi iki bohça ile arkasından geliyordu. Bahçeye çıktılar. Kar fırtınası dinmemişti.

Rüzgâr, sanki genç suçluyu durdurmaya çalışıyormuş gibi karşılarından esiyordu. Güç bela bahçenin kenarına gelebildiler. Bir kızak yolun üstünde onları bekliyordu. Soğuktan üşüyen atlar bir türlü yerlerinde rahat durmuyorlardı. Vladimir'in arabacısı beygirleri yatıştırmaya çalışarak arabanın oku önünde dolaşıyordu. Arabacı, genç kızın ve hizmetçisinin arabaya binmelerine, çıkınlarla çantayı yerleştirmelerine yardım etti. Sonra dizginleri eline aldı hayvanlar kuş gibi uçmaya başladı.

Genç kıza kadere ve arabacı Treşka'nın ustalığına bırakarak bizim âşık delikanlıya gelelim.

Vladimir bütün gün dolaştı durdu. Sabahleyin Jadrino köyünün papazını ziyaret etti. Onu zorlukla kandırabildi. Sonra, civardaki derebeyleri arasında tanık aramaya gitti. İlk baş vurduğu kırk yaşlarında emeldi bir süvari asteğmeni olan Dravin, öneriyi memnurlukla kabul etti. Bu maceranın, kendisine eski devirleri ve hassa alayındaki haşarılıklarını, anımsattığını söyleyerek yemeye kalması için Vladimir'i kandırdı ve güvenle öteki iki tanığı bulmakta güçlük çekmeyeceğini söyledi.

Gerçekten de yemekten hemen sonra, koca bıyıklı ve mahmuzlu kadastro mühendisi Şmit ile mızraklı süvari alayına yeni girmiş olan, polis komiserinin on altı yaşlarındaki oğlu göründüler. Bunlar, sadece Vladimir'in önerisini kabul etmekle kalmadılar, onun için hayatlarını bile vermeye hazır olduklarını yeminle söylediler. Vladimir kendilerini heyecanla kucakladı ve hazırlanmak üzere evine gitti.

Ortalık kararlı epey olmuştu. Vladimir gereken emirleri vererek sadık Tereşka'sını üç atlı bir kızakla Nenaradovo'ya gönderdi. Kendisi için de tek atlı küçük kızağı koşmalarını emretti ve iki saat sonra, yanına arabacı almadan, Marya Gavrilova'nın geleceği Jadrino köyüne hareket etti. Yolu biliyordu, gideceği yer ise topu topu yirmi dakikalık.

Fakat Vladimir köyden çıkıp kıra açılır açılmaz, öyle şiddetli rüzgâr esmeye, kar fırtınası öylesine şiddetli, öylesine müthiş bir hal almaya başladı ki, delikanlı etrafını seçemez oldu. Bir dakika içinde yol karla kapandı. Dört bir yandan lapa lapa yağan beyaz kar taneciklerinin uçuştuğu, bulanık ve sarımtırak bir sis içinde kayboldu. Yerle gök birbirine karıştı. Vladimir kendini tarlalar arasında buldu. Tekrar yola çıkmak için boşuna çabaladı durdu. Beygir rasgele yürüyor, kâh bir tepeye tır-

manıyor, kâh bir çukura yuvarlanıyor, kızak adım başında devriliyordu. Vladimir esas yönü kaybetmemeye çalışıyordu. Ama yarım saatten fazla bir zaman geçmesine karşın hâlâ Jadrino köyünün koruluğuna varamamıştı. Aradan daha on dakika kadar geçti. Koruluk hâlâ görünmüyordu. Vladimir derin hendeklerle kesilmiş bir oavadan gidiyordu.

Kar fırtınası dinmiyor, gökyüzü açılmıyordu. Beygir yorulmaya başlamıştı. Kendisi de sık sık, beline kadar karların içine gömülüyor, buna karşın yüzünden, iri iri ter damlaları akıyordu.

Delikanlı, sonunda yanlış bir yöne gittiğini anladı. Arabayı durdurdu. Düşünmeye, anımsamaya çalıştı.

Sağa sapması gerektiğine inandı, sağa döndü. Beygir zorlukla adım atıyordu. Bir saatten fazla bir zamandan beri yoldaydı. Jadrino uzakta olmasa gerekti. Ama işte, boyuna yol aldığı halde, tarlaların bir türlü sonu gelmiyordu. Her yan kar yığınları ve hendeklerle doluydu. Kızağı boyuna devriliyor, delikanlı da boyuna onu kaldırıyordu. Zaman geçiyordu. Vladimir müthiş üzölmeye başladı.

Sonunda bir tarafta bir karartı belirdi. Vladimir kızağı o yana sürdü. Yaklaşınca bunun bir koruluk olduğunu gördü. "Tanrıya şükür, artık yaklaştım" diye düşündü. Bildiğı yola çıkmak ya da firdolayı dolaşmak umuduyla, koruluk boyunca yürümeye başladı. Jadrino hemen koruluğun arkasındaydı. Çok geçmeden yolu buldu ve kış mevsiminin yapraklarını döktüğü ağaçların karanlığı arasına daldı. Rüzgâr artık burada kudurganlığını gösteremezdi. Yol düzgündü. Bu hal, beygire cesaret verdi. Vladimir yatıştı.

Ama delikanlı bir hayli yol aldığı halde Jadrino bir türlü görünmüyor, ormanın sonu bir türlü gelmiyordu.

Vladimir, bilmediğı bir ormana girdiğini dehşetle gördü. Umutsuzluğa kapıldı. Atını kırbaçladı. Zavallı hayvan tırıs kalktı ise de çok geçmeden yine yavaşladı on beş dakika sonra da, mutsuz Vladimir'in bütün çabalarına karşın adi adımla yürümeye başladı.

Ağaçlar yavaş yavaş seyrekleşiyordu. Vladimir ormandan çıktı. Jadrino görünürlerde "yoktu. Zaman gece yarısı olmalıydı. Vladimir'in gözlerinden yaşlar boşandı. Kızağını rasgele sürdü. Fırtına biraz dindi, bulutlar dağılmaya başladı. Önünde, beyaz kabarık bir hah ile örtölü bir düzlük belirdi. Gece oldukça aydınlıktı. Yakınında dört-beş evlik küçük bir köy fark etti. Vladimir kızağını köye doğru sürdü. İlk kulübenin önünde kızaktan atladı, pencereye koştu ve çalmaya başladı. Birkaç dakika sonra pencerenin tahta kepengi kalktı ve ak sakallı bir ihtiyar başını uzatarak:

- Ne istiyorsun? diye sordu.

- Jadrino buradan uzak mı?

- Jadrino buradan uzak mı, dedin?

- Evet, evet, uzak mı?

- Pek de değil; on verst kadar bir şey olmalı. Vladimir bu yanıtı işitince idama mahkûm edilmiş bir adam gibi saçlarını tuttu ve bu durumda kala kaldı. İhtiyar devam ederek:

- Sen nerelisin? dedi.

Vladimir sorulan sorulara yanıt verecek halde değildi:

- İhtiyar, dedi, şefi bana Jadrino'ya kadar bir at bulabilir misin?

Mujik:

- Bizde at ne gezer, diye karşılık verdi.

- Hiç olmazsa bir kılavuz olsun bulamaz mıyım? Kaç para isterse veririm. İhtiyar pencerenin kapağını indirerek:

- Hele dur bakalım dedi sana oğlumu göndereyim; o seni götürür.

Vladimir beklemeye başladı. Daha birkaç dakika geçmeden tekrar pencereye vurdu. Kepenk kalktı; sakallı yine görüldü:

- Ne istiyorsun?

- Oğlun nerede kaldı?

- Şimdi geliyor, çizmelerini giyiyor. Yoksa üşüdün mü? Gir de ısın.

- Teşekkür ederim. Elden geldiğince oğlunu çabuk gönder.

Kapı gıcırdadı. Elinde sopası ile bir delikanlı çıktı. Kâh yolu göstererek, kâh kar yığınlarının örttüğü yolu bulmaya çalışarak öne düştü.

Vladimir:

- Acaba saat kaç? diye sordu.

- Nerede ise şafak sökecek.

Vladimir artık bir kelime bile söylemedi. Jadrino'ya vardıkları zaman horozlar ötüyordu. Ortalık aydınlanmıştı. Kilise kapalıydı. Vladimir kılavuzun parasını verdi. Kızağını papazın avlusuna çekti. Kendi troykası orada yoktu. Kim bilir nasıl bir haberle karşılaşacaktı?

Ama biz şimdi iyi yürekli Nenaradovo derebeyine dönelim de orada neler olup bittiğini anlayalım. Aslına bakarsanız hiçbir şey olmamıştı.

İhtiyarlar uyanıp oturma odalarına indiler. Gavril Gavriloviç'in başında kalpak, sırtında pamuklu bir hırka vardı. Praskovya Petrovna ise pamuklu bir gecelik giymişti. Semaveri hazırladılar. Gavril Gavriloviç, sağlığını ve geceyi nasıl geçirdiğini sordurmak üzere Marya Gavrilova'ya bir hizmetçi gönderdi. Hizmetçi geri dönerek küçük hanımın geceyi kötü geçirdiğini, ama şimdi kendisini biraz iyi hissettiğini biraz sonra oturma odasına ineceğini haber verdi. Gerçekten de kapı açıldı, Marya Gavrilova annesiyle, babasıyla selamlaşmak üzere yanlarına yaklaştı. Gavril Gavriloviç:

- Başının ağrısı nasıl, Maşa? diye sordu.

- Daha iyi babacığım.

Praskovya Petrovna:

- Herhalde dün seni kömür çarpmış olacak, dedi.

Maşa:

- Belki anneciğim, cevabını verdi.

Gün olaysız geçti. Ama geceleyin Maşa hastalandı. Doktor çağırmak için kente adam gönderdiler. Doktor akşama doğru geldi ve hastayı sayıklar bir halde buldu. Zavallı kızcağız şiddetli bir hummaya yakalanmıştı. İki hafta ölümlle pençeleşti.

Tasarlanan kaçış olayını evde kimse bilmiyordu. Bu olaydan bir gün önce Maşa'nın yazdığı mektuplar yakılmış, hizmetçi kız, efendilerinin öfkesinden korkarak kimseye bir şey söylememişti. Papaz, emekli teğmen, kırca bıyıklı kadastro mühendisi ve küçük mızraklı süvari dillerini tutmuşlardı, bu da nedensiz değildi tabii. Arabacı Tereşka, sarhoş olduğu zamanlar bile hiçbir zaman ağzından gereksiz bir laf kaçırmazdı.

Birçoklarının bilmesine karşın sır, yine de hiçbir tarafa sızmadı. Ama Marya Gavrilova hiç durmadan sayıkladığı sıralarda, kendi sırrını kendisi açığa vuruyordu. Ama sözleri öylesine saçma sapan şeylerdi ki, başucundan hiç ayrılmayan annesi bile, bütün bu sözlerden ancak, kızının Vladimir Nikolayeviç'i çıldırasıya sevdiğini ve hastalığının da bundan ileri geldiğini anlayabilmişti. Kocasına ve bazı komşularına da danıştıktan sonra, nihayet Marya Gavrilova'nın alinyazısının böyle olduğuna, yoksulluğun bir kusur olmadığına, zenginlikle değil ama insanla yaşandığına v.b... söz birliği ile karar verildi. Kendimizi haklı göstermek için, çok az şeyler uydurabildiğimiz zaman, ahlaki nitelikteki ata sözlerinin şaşılacak yararları vardır.

Bu arada genç kız iyileşmeye başladı. Vladimir ise çoktandır Gavril Gavriloviç'in evinde görünmüyordu.

Delikanlı kendisine gösterilen kabul tarzından ürkmüştü. Kendisini çağırıp, ummadığı mutluluğu, Maşa ile evlenmesine razı olduklarını bildirmeyi kararlaştırdılar. Ama delikanlıdan yanıt olarak divanece yazılmış bir mektup aldıkları zaman Nenaradovo sahiplerinin ne büyük bir şaşkınlığa uğradıkları tasavvur bile edilemez. Vladimir mektubunda bir daha evlerine asla ayak basmayacağını yazıyor ve biricik umudu ölüm olan insanı artık unutmalarını rica ediyordu. Birkaç gün sonra ise Vladimir'in birliğine gittiğini haber aldılar.

Bu olay 1812 yılında olmuştu.

O sıralarda iyileşme halinde bulunan Maşa'ya uzun bir süre bu haberi söylemeye cesaret edemediler. Genç kız da Vladimir'in adım hiç ağzına almıyordu. Birkaç ay sonra ise sevgilisinin adını, Borodino savaşında yararlık gösterip ağırca yaralananlar arasında gördüğü zaman düşüp bayıldı. Herkes hummanın yeniden başlamasından korkmuştu. Ama Tanrıya şükür bu bayılmanın öyle bir korkulu sonucu olmadı.

Kız ikinci bir felakete daha uğradı. Gavril Gavriloviç, onun bütün mallarının biricik mirasçısı bırakarak öldü.

Ama miras kızı avutamıyordu. İçtenlikle zavallı annesinin acısını paylaşıyor, Ondan asla ayrılmayacağına ant içiyordu. Ana kız, acı anılarla dolu Nenaradovo'yu bırakarak *** malikânesine taşındılar.

İstekliler burada da zengin ve güzel kızın çevresinde pervane kesildiler. Ama, Maşa hiç kimseye en küçük bir umut bile vermiyordu. Annesi bazen, kendisine bir eş seçmesi için onu kandırmaya çalışırdı. Marya Gavrilova başını salları, düşünceye dalardı. Vladimir artık yaşamıyordu; Fransızların Moskova'ya girişlerinden bir gün önce ölmüştü. Onun anısı Marya için kutsal bir nitelik almıştı. Onu kendisine anımsatabilecek, her şeyi, okuduğu kitapları, yaptığı resimleri, yazdığı notları, kopya ettiği şiirleri saklamıştı. Bütün bunları öğrenen komşuları kızın duygusuna şaşıyor, nihayet bu bakir Artemis'in hazin sadakatini sonunda babayiğidin yeneceğini merakla bekliyorlardı.

Bu sırada savaş da zaferle sona ermişti. Yurt dışındaki alaylarımız dönüyorlardı. Halk bunları karşılamaya koşuyordu. Mızıkacı "Vive Henri Quatre," Tyrol valsleri, "Joconde'den Aryalar" gibi zafer şarkıları çalıyordu.

Hemen hemen çocuk denecek bir çağda savaşa gitmiş olan subaylar, savaş meydanında erkekleşerek, göğüsleri nişanlarla süslü dönüyorlardı. Erler, iki de bir sözlerine Almanca ve Fransızca sözcükler karıştırarak aralarında neşeli neşeli konuşuyorlardı. Bu, ne unutulmaz bir andı. Şan ve şeref dolu bir zaman. "Yurt" kelimesi söylendiği zaman, Rus yüreği nasıl bir güçle çarpıyordu. Kavuşma sevincinden doğan gözyaşlarının tadına doyulmuyordu. Ulusal gurur duygularımızla Çar'a olan sevgimizi ne büyük bir elbirliği ile birleştirmiştik. Bu onun için de ne büyük bir mutluluktu. Hele kadınlar, Rus kadınları; o zamanlar essizdiler. Her zamanki soğuklukları kaybolmuştu. Hele galipleri karşılarırken heyecanlı adeta bir sarhoşluk halini alıyor, "Hurra" diye bağınıyorlar, Ve hottozlarını havaya fırlatıyorlardı O zamanki Rus subaylarından hangi subay vardır ki en güzel, en değerli ödülünü Rus kadınına borçlu olmadığını söylesin?

İşte bu parlak devirde Marya Gavrilova, annesiyle birlikte *** ilinde yaşadığı için orduların dönüşünü her iki başkentün nasıl kutladığını görmemişti. Bununla birlikte ilçe ve köylerdeki genel sevinç, belki de şehirlerden daha güçlüydü. Bu yerlerde bir subayın görünüşü, gerçekten bir sevinç kaynağıydı. Fraklı âşıklar, subayların yanında pek sönük kalıyorlardı.

Daha önce söylediğimiz gibi Marya Gavrilova'nın çevresi soğuk davranmasına karşın hâlâ onu isteyenlerle kuşatılmıştı. Ama göğsünde Sen Jorj nişanı, ora kızları deyimiyle yüzünde tatlı bir solgunluk bulunan Burmin adındaki yaralı süvari albayı, Marya'nın konağında gürünce herkes sahneden çekilmek zorunda kaldı. Burmin aşağı yukarı yirmi altı

yaşlarındaydı. Marya Gavrilova'nın köyüne izinli gelmişti. Marya Gavrilova ona özel bir ilgi gösteriyordu. Onunla bulunduğu zamanlar, her zamanki düşünceli hali kayboluyordu. Onunla flört ettiği söylene-
mezdi ama, kızın davranışını gören şair derdi.

"Bu aşk değilse, nedir?"

Burmin gerçekten çok sevimli bir delikanlıydı! Tam kadınların hoşlanacıkları bir zekâsı vardı; terbiyeli, meraklı, hiçbir iddiası olmayan kaygısızca şakacı bir zekâ... Marya Gavrilova'ya olan davranışı sade ve açıktı. Ama kız ne söylerse söylesin, ne yaparsa yapsın, Burmin'in ruhu, bakışları daima onun peşinde dolaşırdı. Sessiz ve uslu görünüyordu. Ama bazı söylentilere göre müthiş çapkınlığı ile ünlüymüş. Ne var ki bu söylentiler onu Marya Gavrilova'nın gözünden hiç de düşürmüyordu. Çünkü Marya da genellikle bütün öteki genç kadınlar gibi, cesaret ve coşkunluk taşıyan yaramazlıkları seve seve bağışlardı.

Ama hepsinden çok inceliğinden, tatlı dilinden, hoşça giden solgun yüzünden, bağlı kolundan çok genç subayın sessizliği Marya'nın merakını kamçıliyordu. Genç albayın kendisinden hoşlandığını Marya anlamazlıktan gelemezdi. Herhalde Burmin de genç kızın kendisine özel bir ilgi gösterdiğini zekâ ve deneyimiyle anlamış olacaktı. Öyleyse şimdiye kadar nasıl oluyor da genç kız, ayaklarına kapanıp onun aşkını ilan edişini görmedi?

Bunu yapmaktan onu alıkoyan neydi? Sıkılganlık mı? Kibir mi? Yoksa kaşarlanmış bir çapkının cilveleri mi? Marya için bu bir bilmeceydi. Genç kız, iyice düşündükten sonra, buna biricik neden olarak delikanlının sıkılganlığım buldu, onu cesaretlendirmek için de kendisine daha fazla bir ilgi, hatta gerekirse şefkat bile göstermeye karar verdi. İşin en umulmadık bir biçimde çözülmesini hazırlıyor ve romantik aşk ilanı sahnesinin gelip çatacağı dakikayı sabırsızlıkla bekliyordu, Her çeşit sır, kadın kalbi için daima ıstırap vericidir. Kızın giriştiği askeri harekât istenilen başarıyı sağladı. Burmin öylesine düşünceli bir hal almış, siyah gözleriyle Marya Gavrilova'ya öyle ateşli bakmaya başlamıştı ki, kesin anın yaklaştığına hükmedilebilirdi. Komşular düğünden olmuş bitmiş gibi söz ediyorlar, iyi yürekli Praskovya Petrovna ise kızının sonunda kendisine layık bir koca bulduğuna seviniyordu.

Bir gün ihtiyar kadıncağız konuk odasında yalnız başına oturmuş iskambil fal açarken Burmin içeri girdi ve hemen Marya Gavrilova'yı sordu. İhtiyar kadın:

- Bahçeye çıktı, dedi. Siz de onun yanına gidiniz, ben sizi burada beklerim.

Burmin bahçeye gitti. İhtiyar kadın da kendi kendine: "Belki de düğüm bugün çözülür," diye düşündü, haç çıkardı.

Burmin, Marya Gavrilova'yı, gölün kıyısında, söğüt ağacının altında, elinde kitap, beyazlar giyinmiş bir halde tam roman kişilerine layık bir durumda buldu. İlk birkaç sorudan sonra Marya Gavrilova konuşmayı mahsus kesti. Böylece ancak ani ve kesin bir aşk ilanı ile önüne geçebilecek olan, her iki taraf için sıkıntılı bir hava yarattı. Nitekim böyle de oldu. Durumunun zorluğunu hisseden Burmin, kalbini açması için çoktandır fırsat aradığını söyleyerek, kendisini birkaç dakika dikkatle dinlemesini rica etti. Marya Gavrilova kitabını kapadı ve razı olduğunu bildirmek için gözlerini indirdi.

Burmin:

- Sizi seviyorum, dedi, sizi delice seviyorum...

Marya Gavrilova kızardı, başını biraz daha eğdi. Burmin sözüne devam ederek:

- Sizi her gün görmek ve sözlerinizi dinlemek gibi güzel bir alışkanlığa kendimi kaptırmakla ihtiyatsızca hareket ettim (Marya Gavrilova St. Prieux'nün ilk mektubunu anımsadı). Şimdi artık kadere karşı gelmek için geç kalmış bulunuyorum. Anınız, sevimli, eşsiz hayaliniz bundan sonra hayatımın hem ıstırapı, hem sevinci olacaktır.

Ama şimdi bana ağır bir görev daha yapmak, size korkunç bir sırrı açmak ve aramıza aşılması olanaksız

bir engel koymak kalıyor...

Marya Gavrilova Burmin'in sözünü hararetle keserek:

- Bu engel her zaman vardı, dedi. Ben hiçbir zaman sizin karınız olamazdım.

Burmin sakın bir eda ile:

- Biliyorum, diye yanıt verdi, bir zamanlar sevgiliniz olduğunu biliyorum. Ama ölüm, üç yıllık yas... İyi yürekli, sevimli Marya Gavrilova, son teselliden de beni yoksun etmeye çalışmayınız. Beni mutlu etmeye razı olacağınız düşüncesi... Ah, ama eğer... susunuz, Tanrı aşkına susunuz. Beni üzüyorsunuz... Evet, biliyorum, hissediyorum ki siz benim olurdunuz, ama ben dünyanın en mutsuz bir yaratığıyım. Ben evliyim.

Marya Gavrilova hayretle ona baktı. Burmin sözüne devam ederek:

- Ben evliyim, dedi. Dört yıldan beri evli bulunuyor ve karımın kim olduğunu, nerede olduğunu, bir daha onunla buluşup buluşmayacağımı bilmiyorum.

Marya Gavrilova:

- Ne diyorsunuz? diye haykırdı. Bu ne tuhaf şey. Devam ediniz, ben sonra anlatırım, ama siz devam ediniz, rica ederim devam ediniz.

Burmin sözüne devam ederek:

- 1812 yılı başlangıcında, alayımızın bulunduğu Vilna kentine gitmek için acele ediyordum. Bir akşam geç zaman bir menzile vardım. Tam atların çabucak değiştirilmesi emrini verirken müthiş bir kar fırtınası

koptu. Gerek menzil müfettişi, gerek arabacılar, beklememi salık verdiler. Tavsiyelerini tuttum ama anlaşılma bir sıkıntı, içimi kemirmeye başladı. Güya birisi beni itiyordu. Halbuki kar fırtınası da dinmiyordu. Daha fazla dayanamadım. Tekrar hayvanları koşmalarını emrettim ve en şiddetli kar tipisinde yola çıktım. Arabacının aklına dere boyunca gitmek estİ. Böylece üç verst kazanmış olacaktık. Irmağın her iki kıyısı da karla örtülmüştü. Arabacı, yola çıkılacak yeri geçmiş olduğundan, kendimizi bilmediğimiz bir yerde bulduk. Tipi bir türlü dinmiyordu. Bir aralık gözüme bir ışık İlişti. Arabayı o yöne sürmesini emrettim. Bir köye geldik. Tahtadan yapılmış bir kilisede ışık yanıyordu. Kilise açıldı. Parmaklıkların arkasında birkaç kızak duruyordu. Kilisenin sahanlığında birtakım insanlar geziniyordu. Birkaç ses birden:

- Buraya, buraya diye bağırdı.

Arabacıma, yaklaşmasını emrettim. Oradakilerden biri:

- Kuzum şimdiye kadar nerede kaldın? Gelin baygınlıklar geçirdi. Papaz, ne yapacağını bilmiyor. Biz de nerede ise geri dönecektik. Çabuk çık.

Ben hiç ses çıkarmadan kızaktan atlardım, iki-üç mumun zayıf ışığı ile aydınlanan kiliseye girdim. Genç kız, kilisenin karanlık bir köşesinde bir sıranın üstünde oturuyordu. Başka bir kız da onun şakaklarını ovuyordu. Bu kız:

- Tanrıya şükür, sonunda gelebildiniz, dedi. Az kalsın küçük hanımı öldürüyordunuz.

İhtiyar papaz:

- Başlamamı emreder misiniz? sözüyle yanıma yaklaştı.

Ben şaşırılmış bir halde:

- Başlayınız babacığım, başlayınız, cevabını verdim.

Genç kızı ayağa kaldırdılar. Bana hiç de çirkin görünmedi. Anlatılmaz ve bağışlanamaz bir havailikle kızın yanında, kürsünün önünde yer aldım. Papaz acele ediyordu. Üç erkekle hizmetçi kız gelini tutuyor, yalnız onunla meşgul oluyorlardı. Nikâhımız kıyıldı.

- Şimdi öpüşünüz, dediler.

Karım solgun yüzünü bana çevirdi. Tam onu öpmek üzereyken genç kız:

- Eyvah, o değil, diye haykırdı ve düşüp bayıldı.

Tanıklar korku dolu gözlerini bana diktiler. Geri döndüm, hiçbir engelle rastlamadan kiliseden çıktım ve kendimi arabaya atarak:

- Çek, diye bağırdım. Marya Gavrilova:

- Aman Tanrım, diye haykırdı, demek ki zavallı karınızın ne olduğunu bilmiyorsunuz ha?

Burmin:

- Hayır, bilmiyorum, dedi. Nikâhlandığımız köyün adını da bilmiyorum. Hangi menzilden hareket ettiğimi de anımsamıyorum. O zaman oynadığım bu alçakça oyuna o kadar az önem vermişim ki, kiliseden ayrılır ayrılmaz derin bir uykuya dalmış ve ancak ertesi sabah, üçüncü menzilde uyanmışım. O zamanlar yanımda bulunan hizmetçim de savaşta öldüğü için, kendisine böyle insafsızca bir oyun oynadığım ve şimdi de acı intikamına uğradığım zavallı kadının kim olduğunu öğrenmek umudum yok. Marya Gavrilova, Burmin'in elinden yakalayarak:

- Aman Tanrım, aman Tanrım, demek o sizdiniz, diye söylendi. Hâlâ beni tanımadınız mı?

Burmin sapsarı kesildi ve Marya'nın ayaklarına kapandı.

Türkçesi: Hasan Ali Ediz

Talion

MARQUIS DE SADE

Belki Oise ya da Somme'lu meşhur halk ozanlarından birinden gelmekte ve yüzyılın yazarlarından biriyle on-on iki yıldan beri ağırlaşmış varlığı karanlıktan fırlamakta olan Picardie'li hoş ve dürüst tam bir kasabalı, derim; edebiyata sunduğu adamlar kadar meşhur Saint-Quentin şehrinde, kendisi, karısı ve üçüncü derecede bir kuzini ile bir manastırda yaşıyordu. Üçüncü derece kuzini, gözleri ıslıl ıslıl, minyon yüzlü, kalkık burunlu ve ince endamlı bir esmerdi. Yirmi iki yaşına henüz ulaşmıştı ve dört yıldır kendini dine adamıştı. Rahibe Pétronille, adı buydu, bir dine adanamayacak denli güzel bir sese de sahipti üstelik. Bay d'Escloponville'e gelince, kasabalımızın adı da buydu, yaklaşık yirmi sekiz yaşında, en son en az 10 yıl önce onunla yattığı ve on yıllık bir aranın kızlık zarı ateşini söndürdüğü göz önüne alınacak olunursa karısı d'Escloponville'den ziyade kuzinini daha çok seven mutlu bir adamdı. Madam d'Escloponville, onu da tanımlamak gerek, sadece tablo satıcıları en az altı Madam d'Escloponville konusu bulmasaydı, bu trajedinin yer bile almayacak olduğu bir yüzyılda resmedilmemiş olsaydı, kim tanıyabilirdi diyorum, biraz mahzun ama akça pakça, yeterince güzel gözlü, balık etinde ve güzel özellikler dünyasında genel olarak tanımlamasıyla büyük "yuvarlakları" olan bir kumraldı.

O ana dek Madam d'Escloponville sadık olmayan bir eşten öç almanın bir yolu olduğunu bilmiyordu. 83 yaşına dek aynı adamla, ona sadakatsizlik yapmadan yaşayan annesi gibi uysal ve hatta yeterince masumdu, öylesine saflıkla doluydu ki neden olanların yanlışlık diye adlandırdıkları ama bu olaydan hoşlanan ve her şeyi yumuşatarak hafife alanların ise sadece komplo dedikleri bu korkunç olaydan şüphelenmiyordu bile... Ama aldatılan bir kadın, kısa bir süre sonra intikam hisleri duymaya başlar ve kimse altta kalmayı istemeyeceğinden, kendisine hiçbir şey yakıştırılmaması için, yapabildiği andan itibaren bunu yapmaması için hiçbir neden kalmadığına inanır. Madam d'Escloponville de en sonunda sevgili eşinin üçüncü dereceden kuzinini biraz fazla ziyaret ettiğini fark eder; kıskançlık şeytanı ruhunu sarar ve gözetler, bilgi alır ve Saint-Quentin'de eşi ile Rahibe Petronille'in entrikaları kadar sabit az şeyin olduğunu sonunda keşfeder. Buluşundan emin olan Madam d'Escloponville, sonunda kocasına, onun gözlemlediklerinin ruhunu

zededelediğini ve bunlara layık olmadığını bildirerek, onu doğru yola davet eder.

"Doğru yol mu?" der kocası yaralanmışçasına. "Bilmiyor musun hayatım, ilahi kuzinimle yatarak kendimi kurtarıyorum. Böyle kutsal bir düzen içinde ruhumuzu temizliyoruz, bu ilahi yaratığa kendini teslim etmek, Aziz Ruh'un kendisine dönüşmektir. Kendini Tanrı'ya adanmış kişilerle hiçbir günah olmaz sevgilim; kendileriyle yapılan her şeyi saflaştırırlar ve bunu çok yapmak tek kelimeyle ilahi zevkin yolunun açılması demektir."

Yaklaşımının başarısından çok az memnun kalmış olan Madam d'Esclaponville, tek kelime etmedi, ama daha ikna edici bir yol bulacağına kendi kendine ant içti... Kadınların hemen yakınında daima hazır bir şeytan bulunur; ne kadar az güzel olursa olsunlar, sadece söylemeleri yeter, intikam alıcılar her kösedden yağmur gibi yağarlar.

Şehirde de kadınların peşinden kosan ve Saint-Quentin'in erkeklerinin alınlarında bir boynuz ormanı oluşturan, otuz yaşlarında rahip Bosquet adında bir papaz vardı. Madam rahip ile tanıştı, rahip de madamla doğal olarak tanıştı ve ikisi birlikte sonunda mükemmel şekilde baştan ayağa birbirlerinin en ince ayrıntılarına dek tanıştılar. Bir ayın sonunda herkes, rahibin komplolarından tek kurtulabilen olarak bilinen ve henüz Saint-Quentin'de papazın boynuz takamadığı tek kişi olarak havasını atan zavallı Bay d'Esclaponville'i tebrik etmeye geldi.

"Olamaz," dedi d'Esclaponville konuşanlara "Karım, Lucretius gibi uysaldır, yüz kere dense yine inanmam."

"Gel öyleyse," dedi arkadaşlarından biri. "Gel de gözlerinle gör, bakalım sonra da şüphelenmeyecek misin?"

D'Esclaponville boyun eğdi ve arkadaşı onu şehrin biraz ötesine götürdü, burası çiçeklerle kaplı taze iki çimenlik arasına sıkışmış Somme nehrinin şehirde yaşayanlara harika bir banyo görevini yaptığı eşsiz bir yerdi. Henüz oraya gidilmeyen bir saatte buluştuklarından, zavallı koca birbiri arkasına namuslu karısı ve dostunun oraya kimsenin araya girmesi olmaksızın geldiklerini görme üzüntüsünü yaşıyordu.

"Eee," dedi arkadaşı, "boynuzun acıtmaya başladı mı?"

"Henüz değil," dedi kasabalı gönülsüzce alnını ovuşturarak. "Belki de buraya günah çıkartmaya geliyor."

"Öyleyse ayrılıncaya dek kalalım," dedi arkadaşı.

Çok sürmeden güzel kokulu çimenliğin gölgelenmeye başladığı sıralarda, Rahip Bosquet kendini maruz kaldığı şehvetli dokunmalardan kurtarıp, belki otuzuncu kez dürüst ve namuslu d'Esclaponville'i şehrin diğer kocalarının sırasına dizmeye çalışma ödevine azizce koyuldu.

"E artık inanıyor musun?" dedi arkadaşı.

"Dönelim," dedi kızgınlıkla d'Esclaponville, "çünkü inanmak ne kelime, bu kahrolası papazı neredeyse öldürebilirim ve bu bana haddinden pahalıya ödetilir; dönelim dostum ve yalvarırım sırrımı sakla."

D'Esclaponville evine allak bullak durumda döner, az sonra da masum eşi, hiçbir şey olmamış edasıyla akşam yemeğine gelir.

"Bir saniye," der kasabalı, kızgınca, çocukken babama fahişelerle asla yemek yemeyeceğime yemin vermiştim."

"Fahişelik mi?" der masumca Madam, "kuzum, bu tabir beni şaşırtıyor. Bunu bana yakıştırmaya ne hakkınız var?"

"Bu yakıştıрма mı? Pederimizle bu öğleden sonra havuzlarda ne yaptınız?"

"Aman Allahım," diye yanıtlar tatlı kadın, "sadece bu mu bana söyleyeceğiniz?"

"Ne demek bu kahrolası?"

"Ama dostum, ben sizin öğütlerinizi izledim. Kiliseye ait olanlarla yatmanın hiç günah olmadığını, böylesine aziz bir düzenle ruhun saflaşacağını ve ilahi kudrete kendimizi teslim etmek ve Aziz Ruh'a dönüşmek olduğunu, tek kelimeyle ilahi zevkin yoluna açılmak olduğunu söyleyen siz değil miydiniz?.. İşte dostum, ben de sadece sizin dediğinizi yaptım, öyleyse orospu değil bir Azize'yim. Ha! Söylemek zorundayım ki bu tanrı ruhlarından birinin söylediğiniz gibi ilahi zevkin yolunu açma olanığı varsa, bunlardan biri kuşkusuz rahiptir. Çünkü şimdiye kadar bu denli büyük bir anahtar görmemişim!"

Türkçesi: Cengizhan Yiğitler

Yola Gelen Koca

MARQUIS DE SADE

Yaşı hayli geçkin bir adam, yıllar yılı süren bekârlık hayatına bir nokta koyup evlenme hayalleri kurmaya başlamıştı. Ancak duygularına yenilip on sekiz yaşında, güzelliğinin doruğunda bir tazeyi kendine eş seçmesi, belki de verdiği en talihsiz karar oldu. Ancak daha da kötü olan, Bernas'ın evlilik bağının sunduğu mazbut, fakat eşsiz zevkler yerine daha garip arzuların peşinde oluşuydu. Bu arzular, kendi yazgısını bu adaminkiyle birleştiren zavallı genç kızın yani Matmazel de Lurcie'nin kabulleneceği türden değildi elbette. Ancak daha zıfif gecelerinde, ailesine hiçbir şey söylememesi için söz aldıktan sonra, karısına nelerden hoşlandığını açıkladı. Söz konusu olan, Montesqieu'nün söylemiş olduğu üzere kaynağı çocukluk dönemine uzanan şu yüz kızartıcı uygulamadan başka bir şey değildi.

Genç kadın, cezayı hak etmiş bir çocuk misali yaşlı kocasının şiddet dolu muamelesine o uzun dakikalar boyu teslim oluyordu. Bu arada Bernas, kendisinden daha düzgün her erkeğin Lurcie'nin güzel kollarında yaşamayı yeğleyeceği o leziz hazdan gelen sarhoşluğa, ancak bu sahnenin yarattığı zevk sayesinde ulaşabiliyordu.

Bütün bunlar mutlu, refah içinde ve sapkınlıktan uzak bir çevreden gelen güzel genç kıza ağır gelse de, çocukluğundan beri kocasının sözlerine uyması gerektiği söylenerek büyütüldüğünden, tüm erkeklerin böyle olduklarına kanaat getirmiş ve şeytanın zalim ellerine içtenlikle teslim etmişti kendini. Belki de böyle düşünmesini Bernas istemişti. Her gün, bazen günde iki kez tekrarlanıyordu bu zulüm. Aradan iki yıl geçmişti ki, hâlâ ilk geceki kadar bakire olduğundan Matmazel demeyi sürdürdükümüz Lurcie, anne ve babasını ardı ardına yitirdi. Onlarla birlikte tek avuntusu da uçup gitmişti. Son zamanlarda bir tek onların varlığından mutlu olabiliyordu oysa... Lurcie'yi yasa boğan bu olay, Bernas için çekincelerinden kurtulmak anlamına geliyordu. Bundan böyle daha cüretli davranabilirdi, yaptıklarından ötürü kimse hesap soramazdı çünkü.

Ama, avcunun içine aldığını sandığı Lurcie'nin, acıyla dolu yüreği artık dayanamaz olmuştu. Genç kız, artık intikam almaktan başka bir şey düşünemiyordu.

Kocasının neredeyse inzivaya zorladığı kızcağız, kimseyle görüştürül-müyordu. Yalnızca kuzeni Aldour Şövalyesi, Bernas'ın öne sürdüğü tüm bahanelere karşın, akrabasını ısrarla görmeye devam ediyordu. Bu dün-yalar yakışıklısı adamın ziyaretleri, elbette sebepsiz değildi. Bunun farkı-na varan kıskanç yaşlı kocaysa başına geleceklerden korktuğundan olsa gerek, evden uzaklaşmaya cesaret edemiyordu bir türlü.

Matmazel de Lurcie içinde yaşadığı kölelikten kurtulmak için kuzenini kullanmaya karar verdi, her gün ziyaretine gelen kuzeninin hoş sözlerini dinleyip, kendini ona açmış ve her şeyi itiraf etmişti.

"Bu rezil adamdan benim için intikam alın, ona öyle bir şey yaşatın ki bir daha bu yaptıklarına cesaret bile edemesin. Bunu başardığınız za-man, emin olunuz, karşılığını alacaksınız. İşte benim için ödemeniz gere-ken bedel bu."

Memnuniyetle söz veren Aldour, o günden sonra vaat edilmiş bu güzel anlar uğruna var gücüyle çalışmaya başladı. Her şeyi ayarladıktan sonra Bernas'a şöyle dedi:

"Sizi kendime çok yakın görüyor ve size güveniyorum sevgili dostum. Bu yüzden herkesten gizlediğim evlilik kararımı sizinle paylaşmak isterim." Bernac, korkudan uykularını kaçırın rakibinden artık kurtulduğu inan-cıyla: "Gizli bir evlilik öyle mi?" diye mırıldandı.

"Evet dostum, çok güzel bir hanımla evleniyorum. Yarın bu hanım beni mutlu edecek. Kızcağızın yoksul bir aileden geldiğini itiraf etmeliyim. Ama ne önemi var! Ben ikimize de yetecek kadar varlıklıyım var nasılsa. Aslına bakarsanız, ailenin tamamıyla evleniyorum, birlikte yaşayan dört kız kardeş... Ancak aile ilişkileri çok sıcak. Bu da benim mutluluğumu kat be kat arttıracak... Eğer kuzinimle birlikte en azından evlilik yeme-ğimize teşrif ederseniz beni çok memnun edersiniz.

"Ben pek az dışarı çıkarım, eşim benden de az... Her ikimiz de inzivaya çekildik. Karımın seçimi bu, ben de saygı duyuyorum."

"Zevklerinizden haberdarım, ancak her arzunuzun yerine getirileceğini garanti ederim. Yalnızlığı sizin kadar severim ben de, özel sebeplerden ötürü... Ancak kır evinde güzel bir havada birkaç gün geçirmeye davet ediyorum sizi ve biz bize olacağımıza da söz veriyorum."

Lurcie de gitmeye hevesli olduğunu belli edince, kocası, Aldour'un önünde onu reddetmek istemedi ve böylece oyun başlamış oldu.

Bernac karısıyla yalnız kalır kalmaz homurdandı:

"İstekli görünmek zorunda mıydınız? Merak etmeyin ben sizin kaprisle-rinizin üstesinden gelmeyi iyi bilirim. Ama unutmayın, çok yakın bir gelecekte, benden başkasını göremeyeceğiniz yeni evimize kapatacağım sizi."

Ve işte kendisine keyif veren sahneleri yaşaması için yeni bir fırsat daha geçmişti eline, Lurcie'yi odasına sürükledi, bu durumdan yararlanacaktı:

"Gidiyoruz... Çünkü söz verdim. Ama bana bunu pahalıya ödeyeceksiniz..."

Zavallı kızcağız, neredeyse bayılacaktı ama acısını içine gömüp "Ne isterseniz yapın bana. Bir iyilik ettiniz, size karşılığını ödemek zorundayım," dedi.

Böylesi bir boyun eğiş karşısında, kimin yüreği olsa yumuşardı ama, ahlaksız Bernac'ın kalbi kötülük doluydu ve hiçbir şey onu durdurmazdı, zevkini tatmin edip, rahat bir uykuya daldı.

Ertesi sabah Aldour, sözleştikleri üzere, onları evlerinden aldı ve yola koyuldular. Çevresi son derece ıssız bir kır evine geldiklerindeyse: "Gördünüz değil mi? Ortada düğün dernek yok, tıpkı söz verdiğim gibi kesinlikle biz bizyiz," dedi Aldour.

O sırada Mösyö ve Madam Bernac'ı karşılamak üzere uzun boylu, otuzlu yaşlarda dört kadın görüldü ve salına salına yanlarına geldiler. Aldour bu gösterişli hanımlardan birini göstererek:

"İşte karım, diğer üçü de onun kız kardeşleri. Bu sabah gün doğarken Paris'te evlendik ve kutlamayı iple çekiyoruz," dedi.

Karşılıklı nezaket gösterisinden sonra, hep beraber salona geçtiler. Bernac yalnız oldukları konusunda sonunda ikna olmuştu. Uşak akşam yemeğinin hazır olduğunu bildirdikten sonra hep birlikte yemek masasına oturdular. Yemek neşe içinde geçiyordu. Güya kardeş olan dört kız, nükteli muhabbetlere alışkın, tüm masayı eğlendirdiler gece boyunca. Ancak gecenin sonu bir an bile akıllarından çıkmamıştı. Bernac ise büyük bir yanılgıyla dünyanın en iyi dostlarıyla çevrili sanıyordu kendini. Bu sırada zalimin kapana iyiden iyiye kısıldığını gören Lurcie, kuzeniyle birlikte neşeye dalmaktaydı; çaresizlik içinde çektiği onca acıyı, döktüğü onca yaşa neden olan zulmü artık reddedebilecekti! Kuzeniyle şampanya kadehlerini tokuştururken, birbirlerine manalı bakışlar atıyorlardı. Bu ara-da dört kadın birbirlerinden güç alarak oyunu devam ettiriyorlardı. Bernac ise iyice havaya girmiş, beklemediği bu dost ortamında iyice keyifleniyordu. Diğerlerine göre son derece sıradan duygular içindeydi. Ancak mantığı elden bırakmamak gerekiyordu. Aldour tam zamanında kahve içmeyi teklif etti.

"Sevgili kuzenim evimi dolaştırmak isterim size. Zevkli bir insan olduğunuzu biliyorum. Bu evi, evliliğimin şerefine satın alıp döşedim. Ancak sanırım bana değerinin üzerine sattılar. Sizin de fikrinizi almak isterim." "Büyük bir zevkle!" dedi Bernac. "Kimse bu işlerden benim gibi anlayamaz, size evin asıl değerini söyleyebileceğimden eminim. İddiaya var mısınız?"

Aldour merdivenleri çıkarken, güzel kuzinine elini uzattı, dört kız kardeş ise Bernac'ı çevrelemişlerdi. Bu halde, evin öbür ucunda loş bir odaya doğru yürüdüler. Aldour, yaşlı kıskanca döndü: "İşte yatak odası, bu

gördüğünüz yatakta, gelinimiz bekâretine veda edecek; beklediği onca yıldan sonra, zamanı gelmiştir artık ne dersiniz?"

Kilit sözcük buydu, işte tam o anda dört kahpe ellerinde birer sopayla Bernac'ın üzerine yüklendiler; iç çamaşırlarını çıkardılar. İkisi hararetle çalışırken diğer ikisi debelenen adamı sıkıca tuttu.

"Sevgili kuzenim," dedi Aldour, "size tam zevkinize göre hizmet edeceğimiz söylememiş miydim? Bu zarif hanıma her gün reva gördüklerinizi size sunmaktan daha iyisi olur mu? Kendinize yapılmasından hoşlanmadığınız şeyleri ona yapacak kadar barbar olmadığınıza göre, size hizmet vermekten büyük onur duyuyorum. Ancak dahası var: Söylediğine göre kuzenim, uzun süredir sizinle birlikte olmasına karşın, hâlâ sanki dün evlenmişsiniz gibi el değmemiş olduğunu söylüyor; böylesi bir boş vermişlik, cehaletten ileri geliyor olsa gerek, ne yapmanız gerektiğini öğreteyim sevgili dostum."

Odadaki gürültünün hoş müziği eşliğinde, artık yerinde duramayan kuzen, Lurcie'yi yatağa attı ve onu aşağılık kocasının gözleri önünde kadın yaptı. Tören sona erdiğinde yataktan inen Aldour, Bernac'a:

"Beyefendi, belki bu dersi biraz ağır buldunuz, ancak çektiğiniz acıların karşısında az gelir. Ne âşığıyım karınızın, ne de olmak istiyorum. Buyurun onu size geri veriyorum, ancak bundan böyle ona daha saygılı davranmanızı öneririm; aksi takdirde karşınızda yine beni bulursunuz ve inanın bana bu kez intikam size çok daha acı gelecektir," dedi.

"Madam," dedi öfkeyle Bernac, "Aslını isterseniz, bu durum..."

"Hak ettiğinizden başka bir şey değildir. Ancak itirazınız varsa eğer, durumu herkese anlatmaya hazırım. Ve o zaman bakalım hangimize gülecekler," diye cevapladı Lurcie.

Çıkmaza düşen Bernac hatasını kabullendi, kendini haklı çıkarmaya da çalışmadı. Karısının ayaklarına kapanarak af diledi. Tatlı ve lütufkâr Lurcie, onu ayağa kaldırdı ve öptü. Birlikte evlerine döndüler. Bundan sonra Bernac'ın neler yaptığını bilmesem de, o günden sonra şehirdeki en güzel çift, en yakın arkadaş olarak gösterildiklerini söyleyebilirim. Parisliler, böylesine ahlaklı kocaya ise yaşamları boyunca rastlamadılar.

Türkçesi: Zeynep Saygı

Yazlık Elbiseli Kızlar

IRWIN SHAW

Brevoort'tan çıkıp Washington Meydanı'na doğru yürümeye başladıklarında, Beşinci Cadde güneşin altında parıltıyordu. Kasım ayı olmasına rağmen güneş sıcacıktı ve her şey Pazar sabahına uygundu. Otobüsler, çiftler halinde sakın sakın yürüyen iyi giyimli insanlar, pencereleri kapalı sessiz binalar.

Gün ışığının içinde şehir merkezine doğru yürürken, Michael Frances'in kolunu sıkı sıkı tutmuştu. Neredeyse gülümseyerek, yavaş yavaş yürüyorlardı, ne de olsa geç saate kadar uyumuş, güzel bir kahvaltı yapmışlardı ve günlerden de Pazar'dı. Michael paltosunun düğmelerini açtı, palto hafif rüzgârla geriye doğru açıldı. Bir şey konuşmadan, her nasılsa, New York kentinin o bölgesindeki nüfusun çoğunluğunu oluşturuyormuşa benzeyen genç ve hoş insanların arasında yürüdüler.

"Dikkat et," dedi Frances, Sekizinci Cadde'yi geçerken. "Boynunu kırarsın."

Michael güldü, Frances de onunla birlikte güldü.

"O kadar da hoş değil aslında," dedi Frances. "En azından, ona bakarken boynunu kırma riskine girecek kadar hoş değil."

Michael tekrar güldü. Bu kez daha yüksek sesle ama o kadar içten değil. "Fena bir kız değildi. Güzel bir ten rengi vardı. Köyde yaşayan bir kızın teni gibi. Ona baktığımı nasıl anladın?" Frances başını yana eğdi ve kenarları aşağı doğru eğilmiş şapkasının altından kocasına gülümsedi. "Mike, hayatım..." dedi.

"Michael güldü, bu kez yavaşça. "Tamam," dedi. "Kanıtlar ortada. Özür dilerim. Ten rengi yüzünden. New York'ta pek sık görülen bir ten rengi değil. Özür dilerim."

Frances hafifçe kolunu okşadı ve Washington Meydanına doğru biraz daha hızlı yürümeleri için çekıştirdi.

"Güzel bir sabah," dedi. "Harika bir sabah. Seninle kahvaltı ettiğim zaman kendimi gün boyu iyi hissediyorum."

"Ferahlatıcı," dedi Michael. "Sabah insanı kendine getirir. Mike'la çörek ve kahve ve kendini cıva gibi hissedersin, garanti veriyorum."

"İşte o kadar. Tabii bir de bütün gece, sana sarılmış bir ip gibi uyudum."

"Cumartesi gecesi," dedi. "Böyle serbestliklere sadece o haftanın bütün işi bittiği zaman izin veririm."

"Şişmanlıyorsun," dedi.

"Çok doğru, Ohio'lu zayıf adam."

"Hoşuma gidiyor," dedi, "fazladan üç kilo koca."

"Benim de hoşuma gidiyor," dedi Michael ciddi ciddi.

"Bir fikrim var," dedi Frances.

"Karımın bir fikri var. Bu tatlı kızın."

"Bugün kimseyle görüşmeyelim," dedi Frances. "Sadece ikimiz takılalım. Sen ve ben. Etrafımız hep boğazımıza kadar başka insanlarla dolu, onların Skoç'unu içiyoruz ya da bizim Skoç'umuzu içiyoruz, birbirimizi sadece yatakta görüyoruz..."

"Büyük Buluşma Yeri," dedi Michael. "Yatakta yeterince uzun kalırsan, tanıdığın herkes oraya gelir."

"Bilge adam," dedi Frances, "ben ciddi bir şey söylüyorum."

"Tamam, ben de ciddi olarak dinliyorum."

"Bütün gün kocamla dışarıda olmak istiyorum. Sadece benimle konuşmasını ve sadece beni dinlemesini istiyorum."

"Bizi durduran ne var ki?" diye sordu Michael. "Kim Pazar günü karımla baş başa kalmamı engellemek niyetinde? Kim?"

"Stevenson'lar. Bir sularında onlara uğramamızı istiyorlar, bizi köye götürecekler."

"Alçak Stevenson'lar," dedi Mike. "Konu kapanmıştır. Üstüne soğuk su içsinler. Kızlara kendi kendilerine gidebilirler. Karım ve ben New York'ta kalmak ve birbirimizin başının etini yemek zorundayız..."

"Buluşma gibi mi?"

"Buluşma gibi."

Frances uzanıp kocasını kulağının ucundan öptü.

"Hayatım, Beşinci Cadde'deyiz," dedi Michael.

"Dur bakalım, hemen program yapayım," dedi Frances. "New York'ta sokağa atacak parası olan genç bir çift için planlanmış bir Pazar günü."

"İstedğini yap."

Frances, "Önce futbol maçına gidelim. Profesyonel bir futbol maçına," dedi çünkü Michael'ın futbol izlemeyi sevdiğini biliyordu. "Giant'lar oynuyor. Hem sonra bugün bütün günü dışarıda geçirip acıkmak güzel olur, sonra Cavanagh'a gideriz ve nalbantın önlüğü kadar büyük bir biftek söyleriz, yanına da bir şişe şarap, arkasından da Filmarte'de yeni bir Fransız filmi var, herkes... Hey, beni dinliyor musun sen?"

"Tabii ki," dedi, gözlerini büyük bir kendine güven içinde dansçılarda görülen zarif bir yürüyüşle yanlarından geçen şapkasız, miğferi andıran dansçı stili kesilmiş siyah saçlı kızdan aldıktan sonra. Kızın üstünde palto yoktu, kendinden çok emin ve güçlü görünüyordu, eteğinin altında, karnı bir oğlan çocuğu gibi dümdüzdü ve hem dansçı olduğu hem de Michael'ın ona baktığını bildiği için cüretkâr bir şekilde kırılarak yürü-

yordu. Yanlarından geçerken kendi kendine hafifçe gülümsedi, Michael tekrar karısına dönmeden önce bütün bunları görmüştü. "Tabii ki," dedi, "Giants'ı izleyeceğiz, biftek yiyeceğiz ve bir Fransız filmine gideceğiz. Nasıl?"

"İyi," dedi Frances kısaca. "Günün programı bu. Ya da belki sen Beşinci Cadde'de bir aşağı bir yukarı dolaşmayı tercih edersin."

"Hayır," dedi Michael duraksayarak, "hiç de değil."

"Sürekli başka kadınlara bakıyorsun," dedi Frances. "New York kentindeki her allahın belası kadına."

"Aa, yapma," dedi Michael şaka yapar gibi. "Sadece güzel olanlara. Hem zaten, New York'ta kaç tane güzel kadın var ki? On yedi filan mı?"

"Daha fazla. En azından sen, nereye gidersen git, öyle olduğunu düşünüyor gibisin."

"Doğru değil. Arada bir, belki, yanımızdan geçen bir kadına bakıyorumdur. Sokakta. Kabul ediyorum, sokakta arada sırada kadınlara bakışım oluyor..."

"Her yerde," dedi Frances. "Gittiğimiz her allahın belası yerde. Restoranda, metroda, tiyatrodaki, kursta, konserde..."

"Ama hayatım," dedi Michael; "ben her şeye bakıyorum. Tanrı bana göz vermiş, ben de kadınlara, erkeklere, metro kazılarına, hareketli resimlere, tarladaki küçük çiçeklere bakıyorum. Teklifsizce evreni inceliyorum."

"Beşinci Cadde'de teklifsizce evreni incelerken," dedi Frances, "gözlerindeki bakışı görmelisin."

"Ben mutlu bir evliliği olan bir erkeğim." Michael ne yaptığının bilerek şefkatle Frances'in dirseğini sıktı. "Bütün 20. yüzyıla örnek, Bay ve Bayan Loomis."

"Bunu içten mi söylüyorsun?"

"Frances, bebeğim..."

"Gerçekten evliliğimizden mutlu musun?"

"Tabii ki," dedi Michael, Pazar sabahı birden kurşun gibi içine oturmuştu. "Şimdi böyle konuşmanın ne manası var ki?"

"Bilmek isterdim." Frances şimdi dümdüz önüne bakarak daha hızlı yürüyordu, yüzünden hiçbir şey anlaşılmıyordu, tartıştıkları ya da kendini kötü hissettiği zamanlarda hep böyle yapardı.

Michael sabırla, "Ben evliliğimizden çok mutluyum," dedi. "New York'ta yaşayan on beş-altmış yaş grubundaki bütün erkekler bana gıpta ediyor."

"Dalga geçme," dedi Frances.

"Güzel bir evim var. Güzel kitaplarım, bir fonografım ve iyi arkadaşlarım var. Sevdiğim bir şehirde sevdiğim şekilde yaşıyorum ve sevdiğim işi yapıyorum ve sevdiğim kadınla yaşıyorum. Ne zaman iyi bir şey olsa

sana koşmuyor muyum? Kötü bir şey olduğunda senin omzunda ağla-
mıyor muyum?"

"Evet," dedi Frances. "Yanımızdan geçen her kadına bakıyorsun."

"Abartıyorsun."

"Her kadına." Frances Michael'ın kolundan çıktı. "Eğer güzel değilse
çabucak dönüyorsun. Eğer güzel gibiyse, yaklaşık yedi adım izliyor-
sun..."

"Aman Tanrım, Frances!"

"Eğer güzelse, neredeyse boynunu kıracak gibi oluyorsun..."

Michael durdu, "Gel bir içki içelim," dedi.

"Daha biraz önce kahvaltı ettik."

Michael, "Bak hayatım, dinle," dedi sözcükleri özenle seçerek. "Güzel bir
gün, ikimiz de kendimizi iyi hissediyoruz ve bunu bozmak için hiçbir
neden yok. Lütfen güzel bir Pazar geçirelim."

"Beşinci Caddede ki her eteğin peşinden koşmak için ölüyormuş gibi
görünmeseydin, iyi bir Pazar geçirebilirdim."

"Gel bir içki içelim," dedi Michael.

"Ben içki içmek istemiyorum."

"Ne istiyorsun, kavga etmek mi?"

Frances, "Hayır," dedi, o kadar mutsuz görünüyordu ki, Michael onun
adına çok üzüldü. "Kavga etmek istemiyorum. Bunu neden başlattığımı
da bilmiyorum. Tamam, unutalım. Haydi günün tadını çıkaralım."

Bilinçli olarak el ele tutuştular ve Washington Meydanı Parkı'nda, çocuk
arabalarının, Pazar giysileri içinde ki yaşlı İtalyan adamların ve köpekler-
iyle gezen genç kadınların arasında konuşmadan yürüdüler.

Frances bir süre sonra, "Umarım iyi bir maç olur," dedi. Sesi, yürüyüşle-
rinin başında, kahvaltıda kullandığı ses tonunun iyi bir taklidiydi. "Pro-
fesyonel futbol maçlarını seviyorum. Birbirlerine sanki betondan yapılmışlar
gibi vuruyorlar. Karşı karşıya geldiklerinde çimleri..."

"Sana bir şey söylemek istiyorum," dedi Michael büyük bir ciddiyetle.

"Geçtiğimiz beş yıldır başka bir kadına dokunmadım. Bir kez bile."

"Tamam," dedi Frances.

"Bana inanıyorsun değil mi?"

"Tamam."

Parktaki bodur ağaçların altında, kalabalık bankların arasında yürüdüler.

Frances, "Fark etmemeye çalıştım," dedi, kendi kendine konuşur gibi.

"Bunun bir şey ifade etmediğine inanmaya çalıştım. Kendime, bazı er-
kekler böyledir, dedim, ne kaçırdıklarını görmeleri gerekir."

"Bazı kadınlar da böyledir," dedi Michael. "Zamanında böyle birkaç
hanım tanıdım."

"Seninle ikinci kez çıktığım günden beri," dedi Frances dümdüz yürümeye devam ederek, "Başka bir erkeğe bakmadım bile."

"Bu herkes için geçerli olmak zorunda değil," dedi Michael.

"Bir kadının yanından geçtiğimizde ve sen ona baktığında, gözlerinde Alice Maxwell'in evinde, oturma odasında, radyonun yanında bütün o insanların arasında yeşil bir şapkayla dururken bana ilk kez baktığın zamanki o ifadeyi görüyorum ve içim çürüyor sanki, midem bulanıyor." Michael, "O yeşil şapkayı hatırlıyorum," dedi.

"Aynı bakış," dedi Frances. "Ve kendimi çok kötü hissediyorum. Kendimi berbat hissediyorum."

"Şışt, şişt, hayatım..."

Frances, "Sanırım şimdi bir içki istiyorum," dedi.

Hiç konuşmadan, Sekizinci Cadde'deki bir bara yöneldiler, Michael otomatik olarak karısının kaldırım taşlarının üstünde yürütmesine yardım ediyor, onu gelip geçen otomobillerden koruyordu. Bara doğru yürürken, paltosunu iliklemiş, düşünceli gözlerini, dikkatle parlatılmış ağır kahverengi ayakkabılarına dikmişti. Barda cam kenarında bir masaya oturdular. Camdan içeri güneş giriyordu ve şöminede neşeli bir ateş vardı. Ufak tefek bir Japon garson gelip masalarına kraker bıraktı ve mutlulukla gülümsedi.

"Kahvaltıdan sonra ne ısmarlayacaksın?" diye sordu Michael.

"Sanırım Brendi," dedi Frances.

Michael garsona, "Courvoisier," dedi. "İki Courvoisier."

Garson kadehlerini getirdi ve gümüşşığında oturup brandy'lerini içtiler. Michael yarısını bitirince biraz su içti.

"Kadınlara bakıyorum," dedi, "bu bir gerçek. Doğru ya da yanlış demiyorum, bakıyorum. Yolda yanımdan geçseler ve bakmasam, sen de kandırılmış olurum, kendimi de kandırılmış olurum."

Frances brandy kadehiyle oynayarak, "Onları istermiş gibi bakıyorsun," dedi. "Her birini istermiş gibi."

Michael usulca, sadece kendisine söylemiş gibi, "Bir anlamda," dedi, "bir anlamda bu doğru. Bunun için hiçbir şey yapmıyorum, ama bu doğru."

"Biliyorum. Bu yüzden kendimi kötü hissediyorum."

"Bir brandy daha," dedi Michael. "Garson, iki brandy daha."

Frances, "Neden beni incitiyorsun?" diye sordu. "Ne yapıyorsun?"

Michael içini çekip gözlerini kapattı, parmak uçlarıyla gözlerini ovaladı. "Kadınların görünüşü hoşuma gidiyor. New York'ta en sevdiğim şeylerden biri bir sürü kadın olması. Ohio'dan New York'a ilk geldiğimde ilk fark ettiğim şey buydu. Şehrin her yanındaki milyonlarca harika kadın. Etrafta kalbim yerinden fırlayacak gibi dolaşıyordum."

"Çocuk gibi," dedi Frances. "Bu çocukça bir duygu."

"Bir daha düşün," dedi Michael, "Bir daha düşün. Şimdi daha yaşıyım, yağlanmaya başlayan, orta yaşa yaklaşmakta olan bir adamım ve hâlâ saat üçte 50. ve 57. Caddeler arasında Beşinci Cadde'nin doğu yakasında dolaşmayı seviyorum. O sırada hepsi dışarıda oluyor, kürkleri ve çılgın şapkalarıyla alışverişe çıkmış gibi, dünyanın her yerinden toplanan her şey burada, sekiz blokta, en güzel kürkler, en güzel kıyafetler, para harcamanın zevkine varmak için dışarı çıkmış, yanlarından geçerken sana bakmıyormuş gibi yapan, soğuk soğuk bakan en hoş kadınlar."

Japon garson büyük bir mutlulukla gülümseyerek içkileri masaya koydu.

"Her şey yolunda mı?" diye sordu.

"Her şey harika," dedi Michael.

Frances, "Sadece birkaç kürk palto yüzündense..." dedi, "ya da kırk beş dolarlık şapkalar..."

"Kürklerle veya şapkalarla ilgisi yok. Onlar sadece belirli bir kadın tipinin simgeleri, anlıyor musun?" dedi. "Bunları dinlemek zorunda değilsin."

"Dinlemek istiyorum."

"Ofislerdeki kızları seviyorum. Düzgün, gözlüklü, akıllı, hırslı, her şeyle ilgili bilgisi olan, her zaman kendine bakan." Gözleri yavaş yavaş pence-
renin önünden geçen insanlardaydı. "Öğle saatinde 44. Cadde'deki kız-
ları seviyorum, aktristleri, hepsi doğru düzgün bir haftalıkları olmasa da
iyi güzel giyinirler, yakışıklı çocuklarla konuşurlar, Sardi's'in önünde
prodüktörler onları görsün diye beklerken, genç ve taptaze oldukları için
kendilerini harap ederler. Macy's'deki tezgahtar kızları seviyorum, erkek
olduğun için bayan müşterilerini bekletip ilk seninle ilgilenirler, çoraplar,
kitaplar ve fonograf iğnelerinin arasında seninle flört ederler. On yıldan
beri bunları düşünüp durduğum için hepsi içimde birikmiş, şimdi sen
sorunca her şey dökülüyordu."

"Devam et," dedi Frances.

"New York'u düşündüğüm zaman, bütün bu kızları düşünüyorum. Hepsisi de şehirde dolaşmakta olan Yahudi kızları, İtalyan kızları, İrlandalıları, Çinlileri, Almaları, siyahları, İspanyolları, Rus kızlarını. Bu bana özel bir his mi, yoksa her erkek içinde böyle bir şey taşıyor mu, bilmiyorum ama bu şehirde kendimi piknikte gibi hissediyorum. Tiyatroda, hazırlanması belli ki altı saat sürmüş olan güzel kadınların yanında oturmayı seviyorum, futbol maçlarında kırmızı yanaklı genç kızlarla ve havalalar ısındığında yazlık elbiselerini giymiş kızlarla oturmayı da..." İçkisini bitirdi. "Hikâye böyle. Unutma, sen sordun. Onlara bakmaktan kendimi alamam. Onları istemekten kendimi alamam."

"Onları istiyorsun" diye tekrarladı Frances ifadesiz bir sesle. "Bunu söyledin."

"Doğru," dedi Michael, Frances kendisini öylece ortaya koymasına neden olduğu için artık acımasız ve umarsızca konuşuyordu. "Konuyu sen açtın, sonuna kadar tartışacağız."

Frances içkisini bitirdi, fazladan iki veya üç kez yutkundu. "Beni sevdiğini söylüyorsun?"

"Seni seviyorum, ama onları da istiyorum. Böyle."

"Ben de güzelim," dedi Frances. "Onların herhangi biri kadar güzelim."

"Sen şahanesin," dedi Michael büyük bir içtenlikle.

"Senin için gayet iyiyim," dedi Frances yalvarır gibi. "İyi bir eş oldum, iyi bir ev kadını, iyi bir arkadaş oldum. Senin için her halı yaparım."

"Biliyorum," dedi Michael. Elini uzatıp karısının elini avucunun içine aldı.

Frances, "Serbest olmak ister miydin, şey için..." dedi.

"Şişşt."

"Bana doğruyu söyle." Elini kocasının elinden çekti.

Michael parmağını kadehin çevresinde dolaştırdı. "Peki," dedi sakın bir sesle. "Bazen serbest olmanın hoşuma gideceğini hissediyorum."

Parmaklarıyla masaya vuran Frances umursamazca, "Ehh," dedi, "istediğin zaman..."

"Aptal olma." Michael sandalyesini masanın öbür tarafına çekip Frances'in kalçasını okşadı.

Frances, bardaki kimsenin fark edemeyeceği kadar hafifçe eğilip, mendilini burnuna tutarak sessizce ağlamaya başladı. Ağlayarak, "Bir gün," dedi, "yapacaksın..."

Michael bir şey söylemedi. Ağır ağır bir limonu soyan barmeni izliyordu. "Değil mi?" diye sordu Frances hırsla. "Haydi, söyle bana. Konuş. Değil mi?"

Michael "Belki," dedi, sandalyesini geri çekti. "Nereden bileyim?"

"Biliyorsun," diye ısrar etti Frances. "Bilmiyor musun?"

Bir süre sonra Michael, "Evet," dedi, "biliyorum."

O zaman, Frances ağlamayı bıraktı. Mendile iki-üç kere sümküdü, mendili bir kenara koydu. Yüzü hiç kimseye hiçbir şey söylemiyordu. "En azından bana bir iyilik yap," dedi.

"Tabii ki."

"Kadınların ne kadar güzel olduğundan söz etmeyi kes. Anlamalı gözler, güzel göğüsler, hoş bir tıp, harika ses" kocasının sesini taklit ediyordu. "Kendine sakla. Beni ilgilendirmiyor."

"Özür dilerim." Michael garsona işaret etti. "Kendime saklayacağım."

Frances parmak uçlarıyla gözlerini kuruladı, garsona "bir brendy daha," dedi.

"İki," dedi Michael.

Garson "Peki hanımefendi, peki beyefendi," deyip gitti.

Frances sakin gözlerle kocasını süzdü. "Stevenson'ları aramamı ister misin?" diye sordu. "Köy şimdi güzeldir."

"Tabii," dedi Michael, "ara bakalım."

Frances masadan kalktı, odanın öbür ucundaki telefonlara doğru yürüdü. Michael karısının arkasından bakarken, "Ne hoş kız, ne güzel bacaklar," diye düşünüyordu.

Türkçesi: Esin Sungur

Sarı Boya

ROBERT LOUIS STEVENSON

Bir zamanlar şehrin birinde sarı boya satan bir hekim yaşırdı. Bu boyanın öyle bir kerameti vardı ki tepeden tırnağa bununla boyanan kişi, artık ömrü boyunca tüm hayatı tehlikelerinden, insan ruhunu kemiren bütün günahlardan ve ölümden muaf tutulmuş demektir. En azından hekim, boyanın prospektüsünde böyle söylüyordu ve şehirdeki herkes de aynı fikirdeydi. Artık insanlar için bir an önce kendilerini adamakıllı boyatmaktan daha öncelikli, başkalarınınsa boyandığını görmekten daha haz verici bir şey kalmamıştı. Aynı şehirde iyi bir aileden gelen, ama aynı zamanda oldukça kayıtsız bir hayat süren genç bir de adam yaşırdı. Delikanlı, erkekliğe yeni adım atmıştı, ama henüz boyayla ilgili bir girişimde bulunmamıştı. "Yarımdan tezi yok," diyor, ama yarın geldiğinde işi ertelemeye devam ediyordu. Bu tavrı belki de ölene kadar sürdürebilirdi; ta ki vücudunda bir damla boya bulunmayan neredeyse yaşıtı, kendi kafasından yakın bir arkadaşı caddede yürürken aniden bir su arabasının altında kalarak en verimli çağında bu dünyadan göçene kadar. Bu durum bizim delikanlıyı öylesine derinden sarsmıştı ki o zamana dek asla görülmedik bir şiddetle boyanma isteği duymaya başladı; böylece hemen o akşam, tüm ailesinin de huzurunda olmak üzere, uygun bir müzik ve yüksek sesli kendi ağırlamalarının da eşliğinde üç kat boyandıktan sonra en üste de bir katman vernik atıldı. Hekim (ki kendisi dahi gözyaşlarına boğulmuştu), o zamana kadar kimseyi hiç bu denli tastamam boyamamış olduğunu belirtti. Bu olaydan iki ay sonra genç adam sedyeyle hekimin evine getirildi.

"Bu da ne demek oluyor?" diye bağırdı genç adam, kapı açılır açılmaz. "Bütün hayatı tehlikelerden muaf olacaktım hani; bak aynı su arabası beni de ezdi ve bacağım kırıldı."

"Olur şey değil!" dedi hekim. "Ne kadar üzücü. Ama görüyorum ki boyamın ne işe yaradığını açıklamam gerekiyor. Başına gelebilecek onca kötü şeyin yanında kırık bir kemiğin lafı mı olur? Ayrıca bu kaza kesinlikle benim boyamın koruma kapsamına girmeyen türdendir.

Ancak günah, benim genç arkadaşım, akıllı olan her adamın korkması gereken tek felakettir; seni boyamakla asıl koruduğum şey günahdır; bir gün gelir de aklın günaha çelinirse, bana gel de boyamın işe yarayıp yaramadığını o zaman konuşalım."

"Ah!" dedi genç adam, "Ben bunu düşünmemiştim ve aslında biraz hayal kırıklığına da uğradım hani. Ama bunun iyiliğim için olduğuna hiç şüphem yok; ve bu arada eğer şu kırık bacağımı da yoluna koyarsanız size minnettar olacağım."

"Bu, beni hiç ilgilendirmez," dedi hekim. "Ama yanındakiler seni köşedeki cerraha kadar taşıyacak olurlarsa eminim o seninle ilgilenecektir."

Üç yıl kadar sonra genç adam büyük bir endişeyle yine hekimin evine daldı. "Bu da ne demek oluyor?" diye bağırdı. "İnsan ruhunu kemiren tüm günahlardan muaf olacaktım hani; daha yeni, kalpazanlık ettim, kundakçılık yaptım ve cinayet işledim."

"Olur şey değil!" dedi hekim. "Ne kadar ciddi bir durum. Hemen soyununuz." Genç adam soyunur soyunmaz hekim onu tepeden tırnağa muayene etti. "Hayır," diye bağırdı, gayet ferahlamış olarak, "küçük bir parçası bile dökülmemiş. Neşelen bakalım, benim genç arkadaşım, boyan yeni gibi."

"Hey büyük Allahım," diye bağırdı genç adam, "o zaman ne işe yarıyor ki bu boya?" "Neden böyle dediniz?" diye sordu hekim, "Görüyorum ki boyamın ne işe yaradığını açıklamam gerekiyor. Boya, insanı günah işlemekten tam olarak alıkoymaz; onun yerine günahın acı verici sonuçlarının etkisini azaltır. Bu dünyadan çok diğer dünya hayatı için iyidir; boya, yaşama karşı geliştirilmiş değildir; kısaca söylemek gerekirse, seni asıl koruğum şey olan ölüme karşı geliştirilmiştir. Bir gün gelir de ölecek olursan, bana gel de boyamın işe yarayıp yaramadığını o zaman konuşalım."

"Ah!" dedi genç adam, "Ben bunu düşünmemiştim ve aslında biraz hayal kırıklığına da uğradım hani. Ama bunun benim iyiliğim için olduğuna hiç şüphem yok; bu arada, başlarına çeşitli felaketler getirdiğim o masum kişileri yoluna koyarsanız size minnettar kalacağım."

"Bu, beni hiç ilgilendirmez," dedi hekim. "Ama şu köşedeki karakola kadar gidip teslim olursan eminim onlar seninle ilgilenecektir."

Bundan altı hafta sonra hekim şehrin cezaevine çağrıldı.

"Bu da ne demek oluyor?" diye bağırdı genç adam. "Sizin şu boyanız tarafından kelimenin tam anlamıyla lanetlenmiş durumdayım; bacağımı kırdım, işlenecek tüm suçları işledim ve yarın asılıyorum ve bu arada da kelimelere sığdıramayacağım kadar büyük bir korku içinde kıvrınmaktayım."

"Olur şey değil!" dedi hekim. "Ne kadar şaşırtıcı. Şey, boyanmasaydın belki de çok daha fazla korkuyor olacaktın."

Türkçesi: Yiğit Değer Bengi

Cyprianus'un Aynası

THEODOR STORM

A slında berkitilmiş bir şato olan kontun sarayı, çıplak tepenin üzerinde yükseliyordu; daha aşağılarda pek yaşlı çam ve meşelerin tepeleri görünüyor, üzerinde ve dağın eteklerindeki orman ve çayırda ilkyaz güneşi parlıyordu. Ama içeride yas vardı. Kontun biricik oğlu, anlaşılamayan bir hastalığa tutulmuştu; çağrılan en yüksek doktorlar, hastalığın nedenini bulamıyorlardı.

Çocuk, perdeleri kapalı odada kansız yüzüyle uyur gibi yatıyordu. İki kadın, her biri yatağın bir yanında oturmuş, endişenin verdiği meraklı bir bakışla onu seyrediyordu; bunlardan birisi yaşlıydı; üzerinde düzgün bir hizmetçi giysisi vardı. Evin hanımı olduğu anlaşılan öteki hemen hemen gençti, ama solgun, iyilik akan yüzünde geçmiş içsizlarının izleri görülüyordu. Gençliğinin en güzel günlerinde, o zaman pek az serveti olan bu genç kızla kont evlenmek istemiş, ancak bütün nikah hazırlıklarının tamamlandığı bir sırada, bundan vazgeçmişti. Gösterişli, yakışıklı kocayı, bu kocanın mülklerini ve arazisini yoksul kızdan kıskanan zengin, güzel bir kadın, hafifmeşrep adamı aşkının ağına almıştı; bu kadın, kontun şatosuna sahip olup oraya yerleşirken, bırakılan kız, dul annesinin odacığında kalmıştı.

Ancak genç kontesin mutluluğu çok sürmedi. Bir yıl sonra küçük Kuno'yu dünyaya getirdiğinde, kötü bir lohusa hummasına tutuldu, ölüp gitti. Bunun üzerinden bir yıl geçti; kont, öksüz kalan mini mini oğlu için bir zamanlar aşağı gördüğü kızdan daha iyi bir ana kucacı bulamadı. O da, dingin yüreğiyle, kontun bütün yaptıklarını bağışlamış ve şimdi karısı olmuştu. İşte böylece, eski rakibesinin çocuğunun yanında oturuyor, onu büyük bir özenle bekliyordu.

Yaşlı kadın: "Şimdi yatıştı, uyuyor," dedi. "Kontesimiz de biraz dinlenseler."

Yumuşak huylu kadın: "Olmaz dadı," diye yanıt verdi: "Daha dinlenmeye gereksinmem yok; burada, yumuşak koltuğumda pekâlâ rahat oturuyorum."

"Ama o kadar çok gece geçti ki! Soyunmadıktan sonra uyunan uyku hiçbir zaman uyku sayılmaz." Biraz sonra da ekledi: "Bu şatoya sizin gibi iyi üvey anneler gelmemiştir."

"Beni böyle övmemelisin, dadı!"

Yaşlı kadın: "Cyprianus'un aynasının öyküsünü bilmiyor musunuz?" dedi. Kontes bilmediğini söyleyince, dadı sürdürdü: "Öyleyse bu öyküyü size anlatayım; üzüntüleri dağıtmaya yardım eder. Hele bakın, çocuk nasıl uyuyor; küçük ağzıyla sakın sakın soluk alıyor!"

"Şu yastığı belinize dayayın, ayaklarınızı da bu küçük iskemleye koyun, bakayım! Şimdi de biraz durun, öykümü iyice anımsayayım."

Sonra kontes yastıklara gömülüp ona gülümseyerek işaret edince, evin deneyimli emektarı öyküsüne başladı:

"Dört yüz yıl önce bu şatoda bir kontes yaşamıştı; bu kadını herkes yalnızca "iyi yürekli kontes" diye anardı. Kontese böyle bir ad takılması haklıydı, çünkü o alçak gönüllü bir kadındı, yoksul ve düşkünleri aşağı görmezdi. Ama kendisi mutlu değildi. Aşağıdaki köyde rençberlerin evlerine yardım için gittikçe, küçük kapılarda çok kez önüne çıkan çocuk kümeciklerine üzümlere bakar ve kendi kendine: "Böyle tombul yanaklı tek bir yavru için acaba neler vermezdim!" diye düşünürdü. On yıldır evliydi ama çocuğu olmamıştı. Tanrı onun kucığına, böyle sizin gibi, annelik sevgisinin hazinelerini bağışlayabileceği annesiz bir çocuk da vermemişti. Aslında yumuşak yürekli bir adam olan ve iyi huylu kontese bağlı kalan kont, büyük konağının mirasçısı hâlâ doğmadığı için üzülmeye başlamıştı." Öyküyü anlatan dadı: "Ulu Tanrım!" diye kendi kendisinin sözünü kesti: "Zenginlerin çocuğu olmaz; yoksullar da çoğu zaman küme küme çocuklarından, kendileri için yukarıda dua edebilecek bir ya da iki küçük meleğin göklerde bulunmasını boş yere isteyip dururlar."

Kontes: "Arkasını anlatsana!" dedi. Yaşlı kadın da öyküyü sürdürdü. Büyük Savaş'ın son zamanlarıydı; bu şato sık sık dost ve düşman birlikleri tarafından işgal ediliyordu. Günün birinde, İsveçlilerle ülkeye gelmiş olan yaşlı bir hekim, ormanın arkasındaki bir çarpışmada sonucu sabırsızlıkla bekleyip tiryak kutusunun başında nöbet tutarken, İmparator ordusunun bir kurşunuyla yaralanmıştı. Adı Cyprianus olan bu adam, şatoya getirilmiş, konak imparatorluğa bağlı olmasına karşın, iyi yürekli kontes tarafından büyük bir özveriyle tedavi edilmiş ve bakılmıştı. Kontesin eli uğurlu gelmiş, ama yine de hekimin iyi olması uzun zaman almıştı. Şatonun arkasındaki güzel kokulu küçük çiçek bahçesinde kontes, henüz iyileşme döneminde bulunan yaşlı adamın yanında sık sık dolaşıp onun, doğanın gücü ve gizleri hakkındaki sözlerine kulak verirken barış çoktan yapılmış bulunuyordu. Yaşlı adam, kontese ileride hastalarına iyi gelebilecek bazı bilgiler veriyor ve dağ otlarından ilaçlar öneriyordu. Böylece güzel kadınla akıllı yaşlı hekim arasında yavaş yavaş karşılıklı ve minnettarlığa dayanan bir dostluk kuruldu. Bu sıralarda, bir yıldır imparatorun ordusunda savaşa katılmış olan kont da şatoya dönmüştü. Kavuşmanın ilk sevinci geçtikten sonra, hekim, inceleyici gözleriyle iyi yü-

rekli kontesin yüzünde sessiz bir hüznün izini görür gibi oldu; bununla birlikte yaşının verdiği sakınganlık, dudaklarına kadar gelen bir soruyu hep önledi. Ama günün birinde, o zamanlar başları Michel'in yönetimi altında bütün ülkeyi dolaşan bir çingene kadının, kontesin odasından usulca çıkıp gittiğini görünce, akşamleyin küçük bahçede gezinirlerken onun elini tutarak bütün inandırma gücüyle dedi ki: "Sayın kontes! Biliyorsunuz ki size karşı bir baba sevgisi besliyorum; onun için bana çekinmeden söyleyin; öğleyin kocanız uyurken o aşağılık ve dinsiz kadını ne diye odanıza aldınız?"

İyi yürekli kontes ürkmüştü, ama yaşlı adamın tatlı ve yumuşak yüzüne bakınca: "Büyük bir üzüntüm var, üstad Cyprianus," dedi. "Bir gün bu üzüntüden kurtulup kurtulamayacağımı öğrenmek istiyordum. Hekim: "Öyleyse bana yüreğinizi açın!" diye yanıtladı. "Belki ben, saf insanları aldatmasını beceren ama gelecekte hiç de anlamayan o serserilerden daha iyi bir çare bulabilirim!"

Bu sözler üzerine kontes, yaşlı doktora derdini söyledi ve çocuğu olmaması yüzünden kocasının sevgisini bile yitireceğinden nasıl korktuğunu anlattı.

Bu arada, küçük bahçeyi çeviren duvar boyunca yürüyorlardı. Cyprianus, akşam güneşinin kırmızı ışığının vurduğu aşağıdaki ormanların ötelere doğru bakıyordu. "Güneş batıyor," dedi. "Yarın yine doğduğunda, beni yurdumanın yolunda göreceksin. Ama ben yaşamımı ve sağlığımı size borçluyum; onun için, güvenilir birisiyle ülkemden göndereceğim bir armağanın aşağı görülmemesini dilerim."

Üzülen kadın: "Gerçekten gitmek zorunda mısınız?" diye bağırdı. "Demek ki, bana en çok avuntu veren insan beni bırakacak!"

"Bundan yakınmayın, kontes! Sözümlü ettiğim armağan, bir speculum, yani bir aynadır; bu ayna, yıldızların olağanüstü bir karşılaşmasında ve yılın en çok şifa getiren bir zamanında yapılmıştır. Onu odanıza koyup kullanırsanız, size kısa bir zamanda o aldattıcı dinsizlerden daha iyi bir müjde verebilir." Yaşlı adam, gizemli bir biçimde gülümseyerek ekledi: "Ülkemde, benim, doğanın sırları hakkında bilgisiz olmadığımı söylerler." Burada dadı öyküsünü kesmişti. "Bilirsiniz ki, sayın kontes, Cyprianus sonradan bütün Kuzey'de güçlü bir sihirbaz diye ün kazanmıştır. Onun yazdığı kitapları, ölümünden sonra bir şatonun mahzeninde zincire vurdular, çünkü bunların içinde ruhun kurtuluşunu tehlikeye sokan kötü yazılar olduğunu sanıyorlardı. Ama bu işi yapanlar yanılmıştı ya da kendi yürekleri temiz değildi, çünkü Cyprianus'un bu evde bulunduğu sırada sık sık söylediği gibi doğa güçleri, doğru ve işbilir ellerde hiçbir zaman kötü değildir."

Ama ben öykümü sürdüreyim. Üstadın, karı kocayı avutan bir söz vererek şatodan ayrılmasından birkaç ay sonra, bir gün üzerinde büyük bir

tahta sandık bulunan küçük bir araba avluda durdu; öğleden sonra vakit geçirmek için pencereden bakan kontla kontes merak edip aşağıya indiklerinde, arabacı kendilerine Cyprianus'un parşömene yazılmış bir mektubunu verdi. Sandıkta da, ayrılırken söz verdiği armağan vardı. Mektupta şunlar yazılıydı:

"Bu ayna, bana ne kadar kutsal çalışma saatlerine mal olduysa, sizin yaşamınıza da o kadar çok mutluluk günleri katsın! Ama unutmayın ki, her şeyde sonuç hep, gizine akıl erdirilemeyen Tanrı'nın elindedir. Yalnızca bir şeyden sakınmak gerekir. Kötü bir davranışın hayali hiçbir zaman bu aynaya yansıtılmamalıdır. Yoksa, ayna yapılırken etki etmiş olan mutluluk verici güçler, yıkım doğuran güçlere çevrilir, bu değişiklik, özellikle, umarım yakında çevrenizi saracak olan çocuklara ölüm tehlikesi getirir; ancak, kötülük edenin kendi kanıyla ödeyeceği bir kefaret aynanın iyilik veren gücünü geri verebilir. Ama evinizin iyiliği o kadar büyüktür ki, böyle bir şeyin olmasına olanak yoktur; onun için minnettar bir dostun elinden bu armağanı umut ve güvenle kabul ediniz."

Kontla kontes, doktorun istediği gibi, armağanını umut ve güvenle kabul ettiler. Sandık hole götürülüp açılınca ilk önce büyük bir ustalıklarla bronzdan yapılmış bir ayaklık görüldü. Sonra aynayı çıkarttılar; bu, olağanüstü mavimsi bir parlaklığı olan yüksek, dar bir aynaydı. Aynaya bir göz atan kontes, kocasına: "İçine yansıyan dünya hafif bir ay ışığındaymış gibi gözüküyor mu?" diye sordu. Çerçeve perdahlanmış çeliktendi; bunun binlerce fasetasına vuran ve kırılan ışınlar, renkli bir ateş içindeymiş gibi parlıyordu.

Bu güzel yapıt, biraz sonra karı kocanın yatak odasına konmuştu bile; hizmetçi her sabah iyi yürekli kontesin sarı saçlarını tararken ya da ipek gibi örgülerini topuz yaparken, o ellerini kavuşturarak Cyprianus'un aynasının önünde oturur, büyük bir inanç ve umut içinde sevimli yüzüne bakardı. Sabah güneşi çerçevenin fasetalarında parladığında, güzel kadının hayali, yıldız biçiminde kıvılcımlardan yapılmış bir çelengin içindeymiş gibi dururdu. Kocasını çoğu zaman kır ve ormanlarda ilk gezintisini yaptıktan sonra yeniden yatak odasına gelir, arkadan onun iskemlesine sessizce dayanırdı; kadın, kontu aynada görünce, her defasında gözlerinin daha az üzüntülü baktığını sanırdı.

Uzunca bir zaman geçmişti; bir sabah, oda hizmetçisi yanından çıktıktan sonra kontes, aynanın önünden geçerken kendisine bir kere daha bakmak istedi. Fakat, aynada bir buğu görünüyordu; öyle ki, kadın yüzünü iyice seçemedi. Mendilini alarak buğuyu silmeye çalıştı, ama uğraşmasının yararı olmadı; şimdi, bugünün, aynanın üstünde değil, içinde olduğunu anlıyordu. Aynaya yaklaşıncı, yüzü iyice ortaya çıkıyor, ancak biraz gerileyecek olduğunda, kendisiyle aynadaki hayal arasında, sanki pembe, hafif bir buhar dalgalanıyordu. Düşüne düşünce mendilini cebine

soktu ve bütün gün sessizce, içine doğan gizli bir umut içinde evde dolaştı; kendisine rastlayan kocası: "Böyle melekler gibi niçin gülmüyorsun, kalbimin kadını?" diye sordu. O hâlâ susuyordu: yalnızca kollarını kocasının boynuna dolayarak onu öptü.

Artık her gün, kocası ve hizmetçisi yanından ayrıldıkları zaman, yalnız başına o iyi hekimin aynasının önüne geçiyor ve pembe, küçük bulutun aynanın arkasında her sabah daha belli bir biçimde dalgalandığını görüyordu. Böylece mayıs ayı gelip çatmıştı; bahçeden gelen mor menekşe kokusu, açık pencereden içeriye giriyordu; iyi yürekli kontes o sabah yine aynanın önünde durdu. Aynaya bakar bakmaz, heyecan ve sevinç içinde dudaklarından bir "A!.." çıktı; ellerini yüreğine götürdü. Aynada parlayan ilkyaz güneşinde, pembe, küçük bulutun içinde, uyuklayarak bakan bir çocuk yüzünü iyice fark etmişti. Soluğunu tutarak ayağa kalktı; gördüğü görünümüne bir türlü doyamıyordu.

Bu ara, dışarıdan, köprünün önünden bir boru sesi işitti. Bunun, avdan dönen kocası olması gerektiğini düşündü. Gözlerini kapadı; kocası, arkasında köpeği olduğu halde odaya, yanına gelinceye kadar bu halde bekleyerek durdu. Sonra onu her iki koluyla sardı ve aynayı gösterip yavaşça dedi ki: "Soyunun sürdürücüsü seni selamlıyor!" Çocuğun küçük yüzünü pembe bulutçuğun içinde kont da fark etmişti, ama gözlerindeki sevinç parlaklığı birdenbire yitti ve kontes, onun nasıl sarardığını aynada gördü. Kadıncağız: "Onu görmüyor musun?" diye fısıldadı.

"Kuşkusuz görüyorum, sevgili karıcığım, ama korkarım ki çocuk ağlıyor!"

Kocasına dönerek başını salladı. "Seni çılgın adam, seni!" dedi. "O ağlamıyor, uyuklarken düşünde gülümsüyor."

İşte, her ikisi de bu durumda kaldı. Kont, endişeye düşmüştü; kontes ise, orta hizmetçisiyle birlikte, evin gelecekteki varisi için beşik, kuş tüyünden yastıklar ve küçük, zarif giysiler hazırlıyordu. Bu arada, aynanın önünde olduğu zamanlarda, düşteymiş gibi içten bir özleyiş içinde kollarını pembe buluta uzatırdı, ama parmakları aynanın soğuk yüzeyine çarpınca kollarını yine aşağıya bırakır ve Cyprianus'un bir sözünü anımsardı; "Her şey zamanında olur."

Onun saati de geldi. Aynadaki küçük bulut yitmişti: bunun yerine, kontesin yatağının beyaz, keten çarşafı üzerinde pembe bir oğlan çocuk yatıyordu. Bu şatoda ve köyde büyük bir sevinç uyandırdı; kont, sabahleyin kendisine gülen kırlarından geçerken, kişneyen atının dizginlerini bıraktı ve güneşin ışıklarına doğru sevinç içinde: "Bir oğlum oldu!" diye bağırdı.

Kontes, loğusalıkta kırkını çıkarıp kiliseyi ziyaret ettikten sonra, sıcak yaz günlerinde onun yine köydeki rençber evlerine gittiği görülüyordu; yalnızca artık köylü çocuklarına üzüntüyle bakmıyordu. Genellikle uzun

süre durup onlara doğru eğiliyor, oyunlarında onlara yol gösteriyordu; iyice gürbüz bir oğlan çocuğu gördüğünde, "benimki bundan da sağlam" diye düşünürdü.

Ama Cyprianus'un yazdığı gibi sonuç, gizine akıl erdirilemeyen Tanrı'nın elindedir. Güzle birlikte kötü bir humma salgını gelmişti; insanlar ölüyor, ölmeden önce de, yardım isteyerek yataklarında yatıyor, gittikçe eriyorlardı. İyi yürekli kontes ise, onlara kendisini bekletmiyordu. Yaşlı üstadın gizli ilaçlarıyla kulübelere gidiyor, hastaların yataklarına oturuyor, ölenler olursa, bunların alınlarından son teri mendiliyle siliyordu. Ama sonunda, küçük Kuno ilk yaşının yarısına geldiğinde, kontesin birçok yaşamı pençesinden kurtardığı ölüm, kendisiyle birlikte şatoya kadar çıktı ve zavallının yanaklarını ateş içinde, koyu renkli iki gül gibi yaktıktan sonra onu yatağına beyaz ve soğuk bir halde uzattı. Artık bütün sevinç ve mutluluk anları bitmişti. Kont, topraklarında at üstünde başı eğik olarak dolaşüyor, hayvanı yollarda kendi haline bırakıyordu. Kendi kendine hep: "Zavallı yavrumun daha doğmadan önce niçin ağladığını şimdi anlıyorum, çünkü insana ana sevgisi dünyada yalnızca bir kez nasip olur" derdi.

O sanatlı ayna yine yatak odasında duruyordu; sabah güneşi, kıvılcımlarını çerçevenin çelik çemberine ne kadar çok saçsa, bunun içinde iyi yürekli kontesin hayali artık yoktu. Bir sabah kont, yaşlı kahyasına: "Bunu kaldır, parlaması gözlerime dokunuyor!" dedi. Evin kahyası, aynayı üst katta, o zamanlar her türlü eski silahın saklanması için yarayan uzak bir odaya taşıttı; onu yukarı çıkaran uşaklar uzaklaştıklarında, yaşlı adam, iyi yürekli kontesin mezarından getirdiği kara bir tabut örtüsüyle üstat Cyprianus'un aynasını artık üzerine hiçbir ışık vurmeyecek biçimde örttü.

Ne var ki kont henüz gençti; birkaç yıl geçip de gürbüz çocuk, şatonun geçeneklerinde gürültü ve patırtıyla koşmaya başlayınca kont şöyle düşündü: "Oğluna, onu, senin varisine yakışacak biçimde, soylu bir biçimde yetiştirecek yeni bir anne araman doğru olacak. İmparatorun sarayında birçok uygun ve güzel kadın var; tam uygununu bulamazsan kötü olur." Kulaklarında bir ses de işitiyordu; bu ses diyordu ki: "Çocuğun için bir ana, senin için de bir kadın gerek, çünkü kadın sevgisi tatlı bir şerbet gibidir!"

Böylece yine mayıs ayı geldiğinde, yol hazırlıkları yapıldı ve kont, çocuğuyla birlikte, yanlarında adamları olduğu halde tantanalı bir biçimde büyük Viyana kentine gitti.

Uzun süre şatoya dönmediler; yaşlı kahya, yüksek tavanlı, boş odalarda dolaşarak ve bir zamanlar iyi yürekli kontesinin kullandığı eşyaların kapalı havada yıpranmaması için pencereleri açıyordu. Sonunda, artık güze doğru şeytan arabaları kırlarda uçarken, daha önce şatodaki adam-

ların hiç görmedikleri, içinde değerli halılar, altın yıldızlı deri duvar örtüleri ve her tür moda eşyası bulunan birçok sandık arka arkaya geldi; evin kahyası da, giriş katındaki büyük odaları yeni kontes için hazırlama buyruğunu aldı."

Küçük hasta, uykusunda yorganını açtığı için yaşlı öykücü biraz durdu. Ama onun üzerini yeniden örttükten sonra çocuk uyumayı sürdürdüğünden kadın yine söze başladı:

"Siz onu tanırırsınız, sayın kontesim: yukarıdaki şeref salonunda, şömine-nin yanında asılı duran doğal büyüklükteki kadın resmi, onun kendisine herhalde benzeyen portresidir. Bu, erkekler, özellikle yaşlı erkekler için çok tehlikeli olan altın rengine çalar kırmızı saçlı bir kadındır. Onu kaç kez uzun uzun seyrettim; başını arkaya öyle zarif bir atışı, ağzının öyle tatlı ve sinsi bir gülümseyişi, altın renkli saçının başıboş sevimli bukleler halinde beyaz ensesine öyle bir dökülüğü var ki, belki zavallı konttan daha soğukkanlı bir adam bile buna direnemezdi. Yalnızca, onun genç bir dul olduğunu da ekleyeyim; ilk evliliğinden olma küçük bir kız çocuğunu, ölen kocasının başkentteki hısımlarının yanında bıraktığı söyleniyordu. Kesin olan bir şey varsa, o da bu kızın şatoya hiç gelmediğidir.

Şimdi gelelim öykümüze! Sonunda arabalar, şatonun avlusuna gürültüyle girdiler. Toplanan emektarlar, kontun ve yabancı bir dil konuşan bir oda hizmetçisinin, yeni kontese arabadan inerken nasıl yardım ettiğine şaşkınlık içinde bakıyorlardı. O, çağla renkli ipek giysisi içinde, başını hafifçe eğerek merdivenden çıktığı sırada, duyarlı kulağı, yeni hanımın güzelliği hakkında yavaşça fısıldanan beğenme sözlerini işitti.

Ancak kadın kapıdan görünmez olduktan sonra, arkadan gelen hizmetçi ve uşakların arabasından küçük Kuno inmişti. Kırmızı yanaklı bir hizmetçi ona: "Ey, delikanlı! Şimdi güzel bir anneniz var!" diye seslendi. Ama çocuk, alnını buruşturup mağrur bir edayla: "O benim annem değil!" dedi. Tam o ara, kontla karısının yanından dönen yaşlı kahya, saf kıza, üzgün bir halde: "Bunun, iyi yürekli kontesin oğlu olduğunu görmüyor musun?" diye söylendi. Çocuğun mavi gözlerine sevecenlikle bakarak onu kucığına alıp baba evine götürdü.

Orada artık yabancı kadın yönetimi eline almıştı. Evin adamları, onun herkesi hoş tutmasını beğeniyorlardı; yoksullar da yeni kontesin, öleninden daha cömert olduğunu, yalnızca çocuklara hiç ilgi göstermediğini ve kendisine, bir zamanlar iyi yürekli kontese yaptıkları gibi sıkıntılarından yakınamadıklarını söylüyorlardı. O, şato halkının çoğunu güzelliğiyle kendine bağladığı halde, kahya bu kadına, ancak soğuk soğuk bakıyordu. Kontesin, iş günlerinde de, yaşlı adamın dediği gibi 'bir Jezabel kadar süslü olarak' çevrede dolaşmasından kahya hoşlanmıyordu. Bazen, kendisinin ve kontun yanında kadının küçük Kuno'yu okşamasına güvenmiyordu. Bunlarla o, çocuğu da kazanamamıştı; çocuğun kadına

sessiz, gözlerini dikerek bir bakışı vardı, işte o kadar... Kuno, kontesin kollarından ve gözlerinden kurtulunca dışarıya koşup küçük yayıyla okunu alır, kendisine kahyanın yaptığı tahta kuşa ok atardı ya da akşamleyin yaşlı dostunun odasında oturur, kocaman bir kitaptaki büyük av eğlenceleriyle ilgili resimleri karıştırırdı. Zavallı kont, karısının güzelliğinden başka bir şey görmüyordu. Odaya girip karısına doğru gittiği zaman kadın gülümseyerek ayakta durur, onun kendisine sarılmasını beklerdi; güzel ensesini kapıya çevirmiş olursa, altın bir zincir ucunda kemerinden sarkan el aynasını ipek giysisinin katları arasından çıkartır, içeriye giren adama bu aynadan başıyla işaret ederdi.

Yine ilkyaz geldiği zaman çocuk, ormandaki bataklıktan aldığı bir sıtmaya tutuldu; rahatsız, dalgın bir durumda yatağında yatıyordu. Yatağın yanında, oymalı arkalığı, mavi kadifeden yastığıyla iyi yürekli kontesin iskemlesi duruyordu; o, bir zamanlar ilkyaz havasında da menekşe kokuları açık pencereden kendisine gelirken Üstad Cyprius'un aynası önünde bu iskemleye ne kadar çok oturmuştu! Şimdi, dışarıda mor menekşeler yine açıyordu, ama iskemle boştu. Gerçi çocuğun üvey annesi oradaydı ve küçük yatağın ayak ucunda, kontun yanında oturuyordu, çünkü babanın, çocuğu için nasıl meraklanıp üzüldüğünü görüyor, kendisi de bundan geri kalmak istemiyordu. Bir ara çocuk ateş içinde: "Anne, anne!" diye bağırarak gözleri açık olarak yastıktan başını kaldırdı. Güzel kadın: "İşitiyor musun, kocacığım? Oğlumuz beni istiyor!" dedi. Fakat kalkıp ona doğru eğilince, çocuk kollarını kadına değil, iyi yürekli kontesin şimdi boş duran iskemlesine uzattı.

Kont şaşırmıştı; birdenbire anımsamanın verdiği içsizisiyle, oğlunun yatağının yanında diz üstü yere düştü. Kendini beğenen kadın geri çekilmişti; küçük yumruğunu kemerinde gizlice sıkarak bir daha girmemek üzere odadan çıktı. Bununla birlikte çocuk, o bakmadan da iyileşti.

Bundan biraz sonra, dışarıda gül goncaları açarken kontesin bir oğlu dünyaya geldi. Küçük Kuno, bu haberle sıçrayarak babasını karşıladığı zaman, kont, içinde nedenini anlayamadığı büyük bir üzüntü duydu. Gerçi kendi düşüncelerine dalarak boş kırlarda dolaşmak için şimdi de atını ahırdan getirmişti ama bu, duyduğu haberi sevinç içinde kırlara ve denize haykırmak için değildi. Kont üzengiye basar basmaz, yaşlı kahya küçük Kuno'yu ona doğru kaldırarak eğere oturttu ve: "İyi yürekli kontesin oğlunu unutmayın!" dedi. Baba, kollarıyla çocuğunu sardı, güneş alçalıncaya kadar atın üstünde onunla bayır aşağı, bayır yukarı dolaştı; eve dönüşlerinde kontluğun ölü mahzenlerinin bulunduğu kilisenin pencerelerinin altından geçerlerken kont atını yavaşlatıp çocuğun kulağına: "Onu unutma, çünkü anne sevgisi insana dünyada yalnızca bir kez nasip olur!" diye fısıldadı. Loğusanın odasına girdiğinde, hastabakıcı, yeni doğan çocuğu kucağına verince, ölüye olan özlemini yeniden duydu ve

birdenbire, yalnızca onun, kalbinin kadını olduğunu anladı; çocuk, kendi kanından olduğu halde, konta yabancı gibi geliyordu, çünkü aynı zamanda onun kanından değildi. Loğusalığından, her zamandan daha güzel kalkan kontesin gözleri artık kocasının üzerindeki büyüleyici etkisini yitirmişti. Kont, atın üstünde yalnız başına kırlarda dolaşıyordu. Cyprianus'un bir sözü, belli belirsiz bir yazı gibi gözlerinin önündeydi. "Geçmişe doğru yaşamak, Tanrı'nın yardımıyla bile insana nasip olmaz!"

Bu arada, iki çocuk birlikte büyüyordu; kısa bir süre sonra, aralarında büyük bir sevgi kendini gösterdi. Küçük Wolf, birlikte dışarı çıkmaya başladığı zaman, Kuno, erkek çocukların yaptıkları her şeyde onun hocası oldu. Kardeşini, kayalara, ağaçlara tırmandırıyor, onun küçük yayı için tahtadan oklar yapıyor, onunla birlikte, hedef levhasına ya da güneşin parlak ışığında üzerlerinde av arayan, erişilmez, yırtıcı kuşlara bile ok atıyordu.

Böylece yine kış yaklaşmıştı; bir akşam, üzerinde İmparatorluk Ordusu'nun albay üniforması bulunan bir adam, uşağıyla birlikte at üstünde şatonun avlusuna geldi. Bu albayın adı Hager'di; kendisi de, çıkık alınlı, küçük, korkunç gözlü, kuru ve kemikli bir adamdı. Söylendiğine göre, dik ve saman sarısı rengindeki sakalı, çenesinden ve burnunun kanatlarından ışınlar gibi fırlak duruyordu. Kontesin ilk kocasının bir yeğeni olduğunu ve yalnızca ziyaret için geldiğini söylemişti, ancak gidişini bir haftadan öteki haftaya bırakarak şatoda kaldı ve yavaş yavaş kendisine ev halkındanmış gibi bakılmaya başlandı. Kont, önceleri bu ziyaretle hiç ilgilenmemişti, ancak albay, kısa bir zamanda soylu av sanatında usta olduğunu gösterdi; ilk kar yağar yağmaz, iki adam birlikte sık ağaçlı çam ormanına daldılar. O günden sonra hemen hemen her gün sakin ormanda av köpeklerinin koşuşup bağışmaları ve avcılarının attıkları nara-lar işitiliyordu.

Bir gün öğleden sonra bir domuz avında, adamlarını almadan kontla birlikte yitip gittikleri ıssız bir koyağın dibinden albayın av borusu duyuldu: köpek başıyla avcılar, sesi izleyerek orada birleşince, yaban domuzu ölüsünün çamların arasında yattığını gördüler, ama bunun yanında kont da kanlar içinde yatıyordu. Albay, elinde borusu, mızrağına dayanmış, ayakta duruyordu. Kısaca: "Kargılarınız hiçbir işe yaramıyor: domuz hepsini geri teptirdi," dedi. Herkes, dehşetten kötürümleşmiş bir halde durakaldığından, albay onlara küçük, öfkeli gözleri parlayarak baktı: "Daha hâlâ ne duruyorsunuz! Dalları kırıp bir sedye yapın; efendinizin şatoya taşıyın!" diye bağırdı. Adamlar da onun buyurduğu gibi yaptılar.

Ama kont, albayla bir daha ava gidemedi. Çünkü yaşlı kahya, yarayı muayene ettirmek için seyisi bir doktora göndermek isterken, artık doktora gerek kalmadığını, kontun çoktan öldüğünü söylediler.

Biraz sonra kont, ölü mahzeninde, iyi yürekli kontesinin yanında yatıyordu. Küçük Kuno da artık anasız babasız bir çocuk olmuştu. Albaysa eskisi gibi şatoda kaldı; şato yönetiminin fark edilmeden yavaş yavaş onun eline geçmesine kontes göz yumuyordu. Evin adamlarını keskin sesiyle azarladığında gerçi hepsi homurdanıyor, ama öfkeli adama karşı gelmeye bir türlü cesaret edemiyorlardı. Albay, her iki çocukla da uğraşıyordu. Bir sabah, Kuno ahıra indiği zaman, albayın yağız atının yanında, sırtında yaldız işlemeli, kırmızı bir eğir bellemesi olan küçük, kara bir Nordland atı duruyordu. İçeriye birlikte giren albay: "Bu senin" diyerek atın üstüne atladı: "Bir erkeğin atta nasıl durması gerektiğini sana göstereyim" diye ekledi. Bir süre sonra, küçük Wolf'un da bir at sahibi olmasını sağladı. Artık, her iki çocuğa binicilik sanatının kurallarına göre ata binmesini öğretiyordu. Aradan çok geçmeden, uzun bacaklı yağız atına binen zayıf, kuru albayın, küçük Nordland atları üzerindeki iki çocuğun arasında kırlarda dolaştığı görüldü. Ama bu gezintilerde onun çocuklarla görüştükleri, hep münasebetsizce sözlerdi. Çocuklar arasında her zaman olduğu gibi, iki kardeş kavgaya tutuşsa, albay yüksek atında eğilir, büyüğe: "Şatonun sahibi sensin; küçüğün şatodan kovabilirsin" diye fısıldardı; bundan sonra da, öteki yandaki küçüğe usulca: "Onun topraklarında ata bindiğini sana bildirmek istiyor!" derdi. Ancak bu sözlerin etkisi başka türlü olurdu, çocuklar kavgalarını bırakır, hatta atlarından atlayıp ağlayarak birbirlerinin kollarına atılırlardı.

Albayın keskin bir gözü vardı; üvey oğluyla öbürü kapıdan çıktıkları zaman, güzel kontesin gözlerinin birdenbire nasıl karardığını, giden çocuğu öfkeli ve kinli bakışlarıyla nasıl izlediğini albay pekâlâ fark etmişti. Güneşli bir ikindi vakti, bir zamanlar iyi yürekli kontesin, Üstad Cyprianus'un özlü sözlerini dinlediği küçük bahçede albay kadınla birlikte duruyordu. Kendini beğenen kadın, bahçeyi çeviren duvarın üzerinden aşağıdaki orman ve çayırlara doğru bakarken adam sinsi sinsi dedi ki: "Kuno, yaşı geldiği zaman iyi bir yurtluğa konacak!"

Kadın ses çıkarmayıp yalnızca karanlık ve kimsesiz gözlerle uzaklara bakınca, albay: "Sizin Wolf'unuz nazik bir çiçeğe benziyor, ancak Kuno, herkese egemen olmak için doğmuş gibidir; uzun ömürlü ve sağlam görünüyor" diye ekledi.

Tam bu sırada, çocuklar bahçenin aşağı tarafındaki çayıra atlarının üstünde uçarcasına gelmişti. Atlarını o denli yan yana koşturuyorlardı ki, Kuno'nun kara bukleleri, küçük Wolf'un sarı bukleleriyle birlikte uçuyordu. Küçüğün hayvanı yelesini sallayarak güneşe doğru yüksek sesle kişnedi. Annesi ürkmüş, bir çığlık koparmıştı. Kuno ise kolunu kardeşine

doladı, böylece hızla geçip giderlerken yukarıdakilere parlak gözlerle baktı.

Albay: "Nasıl, bu gözleri beğeniyor musunuz, güzel kontes?" diye sordu. Kadın, emin olmayan bir bakışla gözlerini onun üzerinde gezdirdi. Sonra: "Ne demek istiyorsunuz?" diye fısıldadı.

Albaysa, eli çenesinde yanıt verdi: "Bana güvenin, güzel kadın; albay Hager sizin sadık bir uşağınızdır."

Bunun üzerine kontes: "O gözler kapalı olsa benim daha çok hoşuma giderdi" diye mırıldandı; o bunları söylerken, yüzünün bir ölü gibi nasıl sarardığını Hager görmüştü. "O gözleri istediğiniz güzellikte görseydiniz ne verirdiniz?"

Beyaz elini bir an için adamın avucuna koydu; sonra parlak buklelerini geriye atıp, çevresine bakmadan bahçeden çıktı.

Bir saat sonra, küçük Kuno üst katın geçeneklerinde dolaşırken, albayın bir pencere yuvasında durduğunu gördü. Adamın o kadar rahatsız edici bir bakışı vardı ki, çocuk geçip gitmek istedi. Ama onun kendisine seslendiğini işitti: "Nereye koşuyorsun, delikanlı?"

Kuno: "Eski silah odasına gidiyorum; yayımla okumu almak istiyordum," dedi.

"Öyleyse seninle birlikte geliyorum." Albay, şatonun uzak bir tarafındaki odaya kadar çocuğun yanında yürüdü: bu odada, her türlü silahın arasında, ağır tabut örtüsüyle üstü kapatılmış olan Cyprianus'un aynası hâlâ duruyordu. İçeriye girdiklerinde albay demir sürgüyü sürmeleyip arkasını kapıya vererek durdu. Ama çocuk, adamın yabanıl gözlerini gördüğünden: "Hager, Hager, beni öldürmek istiyorsun" diye bağırdı.

"İyi anladın!" diyen albay, çocuğu yakalamak istedi. Ancak Kuno, onun ellerinden kurtularak, bir gün önce duvara asmış olduğu gerilmiş yayını kaptı, okunu attı. Siyah meşe kaplamada, bu okun izini bugün bile görebilirsiniz; bununla birlikte ok, albaya isabet etmemişti.

O zaman çocuk diz çökerek bağırdı: "Bırak beni yaşayayım; sana küçük Nordland atımı ve o güzel, kırmızı eğer takımımı armağan ederim!"

Karanlık yüzlü adam kolları aşağıya sarkmış olarak çocuğun önünde duruyordu. "Senin Nordland atın, bana uzun zaman yetecek kadar hızlı koşamaz" diye yanıtladı.

Çocuk yine yalvarıyordu: "Kuzum Hager, bırak beni yaşayayım; büyüyünce sana şatomu, şatomun bütün güzel ormanlarını veririm!"

Albay: "Onları daha çabuk almak istiyorum," dedi.

Bunun üzerine çocuk başını eğerek bağırdı: "Öyleyse, ben de Tanrı'nın acımasına sığınırım!"

Kötü yürekli adam: "İşte bu yerinde bir söz oldu," dedi. Ancak çocuk, yeniden ayağa fırlayıp odanın duvarları boyunca koşmaya başlamıştı: albay onu bir av hayvanının arkasından koşar gibi kovalıyordu. Üstü

örtülü aynanın önüne geldiklerinde, çocuğun ayakları tabutun örtüsüne dolaştı, kendisi de hemen yere yuvarlandı. O zaman, hain adam da onun üstüne çullandı.

-Anlattığına göre- tam albay yumruğunu indirmek için kaldırıp da çocuk, korunmak amacıyla küçük ellerini yüreğinin üstüne kavuşturduğu sırada, evin kahyası, aşağıda bir uşağın, şarap fıçısı almakla uğraştığı mahzenin en arkadaki bölmesinde duruyordu. "Bir şey işitmedin mi, Kaspar?" diye sorarak elinde tuttuğu küçük lambayı fıçının üstüne koydu.

Uşak başını salladı.

Yaşlı adam: "Bana, küçük Kuno adımı sesleniyormuş gibi geldi," dedi.

Uşak: "Yanılıyorsunuz, efendim, diye yanıtladı; bu kuytu yerde hiçbir şey işitilmez!"

Kısa bir süre durakladılar; sonra, yaşlı adam yine haykırdı: "Vallahi, Kaspar, beni yine çağırdılar; bu benim delikanlının ağzından çıkan bir yardım çağlığıdır."

Uşak işini yapmayı sürdürdü: "Ben yalnızca kırmızı şarabın fıçıdan aktığını duyuyorum," dedi.

Ama yaşlı adamın içi rahat etmedi; şatonun yukarısına çıktı: ilk önce giriş katında, sonra da üst katta kapı kapı dolaştı. Şatonun uzak yerindeki silah odasının kapısını açtığı anda, üzerine akşam güneşinin vurduğu Cyprianus'un aynası, karşısında parladı. Yaşlı kahya: "Hangi uğursuz el bunu açmış?" diye mırıldanıyordu, ancak tabut örtüsünü yerden kaldırınca, altında çocuğun cesedini ve kapalı göz kapaklarının üzerindeki kara bukleleri gördü.

Yaşlı adam diz üstü yere düştü, haykırarak çocuğun üzerine kapandı. Sevgili yavrusunun giysisini açıp ölümün neden ileri geldiğini gösteren bir iz aradı. Ancak yalnızca yüreğinin üzerindeki kırmızı bir lekeden başka bir şey bulamadı. Daha uzun bir süre üzüntülü bir durumda düşünüşüne düşüne öyle diz üstü kaldı. Sonra çocuğu tabut örtüsüne sararak kollarına alıp giriş katına, kontesin odasına indirdi. İçeriye girdiği zaman, kendini beğenen kadının, ölü gibi sararmış, titrer bir durumda, albayın önünde durduğunu gördü: albay, yarı zorla onun elini tutuyor gibiydi.

Yaşlı adam, cesedi yere, ikisinin arasına koydu. Gözlerini kımlıtsız bir biçimde kadının üstünde tutarak: "Şatonun vârisi kont Kuno öldü. Şimdi küçük oğlunuz bu yurtluğun varisidir, kontes," dedi.

Genç varisin gömülmesinden bir ay kadar geçmiş olmalıydı: bir gün öğleden sonra kontes, odasından açık havaya çıkma olanağını veren, uçurum üzerindeki küçük bir balkonun korkuluğuna dayanıyordu. Yanında duran küçük Wolf da, aşağıdan yükselen çam ve meşelerin

tepelerinde cıvıldaşarak gürültü koparan bir kuş sürüsünü seyrediyor-
du.

Kontes: "Bak, oradaki meşenin budak deliğinin yanında duran bayku-
şa, bağıyor," dedi. Parmağıyla da ileriye gösteriyordu.

Çocuğun gözleri, büyük bir ilgiyle annesinin parmağını izliyordu.
"Gördüm, anne, gördüm," dedi. "Bu, ölüm kuşudur; zavallı Kuno
öldüğünde pencerenin önünde bu kuş ötmüştü."

Annesi: "Okunu getir de onu öldür," dedi.

Çocuk, odadan fırlayıp merdivenlerden ahıra koştu. Silahı orada, kü-
çük atının yanında duruyordu. Ama yayın ipi kopmuştu: bunu uzun
zamandır kullanmıyordu, çünkü kendisine okları yontan, tahta kuşu
çubuğun üstüne atan Kuno artık yoktu. Bunun üzerine çocuk yine
şatoya koştu. Kardeşinin yayını her zaman yukarıdaki silah odasına
astığını anımsadı. Şatonun o ıssız bölümüne gelip de meşe ağacından
ağır kapıyı güçlkle açarak içeriye girince, Cyprianus'un aynası ma-
vimsi parıltısıyla Wolf'un yüzüne vurdu. Çerçevenin çelik fasetaları,
akşam güneşinin ışıklarıyla parlıyordu. Çocuk bunu daha hiç görme-
mişti: eskiden kardeşiyle birlikte buraya gelmiş olsa bile, bu sanat yapıtı
hep ağır tabut örtüsüyle örtülüydü. Şimdi aynanın önünde duruyor,
bu parlaklık içinde kendi hayalini şaşkınlıkla seyrediyordu: silahı büs-
bütün unutmuş gibiydi. Aynada, kendisinden başka, bütün bilincini
alan bir şey daha olmalıydı, çünkü aynanın içine mümkün olduğu
kadar yakından bakabilmek için yere diz çöküp alnını cama dayadı.

Ama birdenbire iki elini yüreğine bastırdı. Sonra acı bir çığlık kopara-
rak yerinden fırladı. "İmdat, imdat!" diye bağırdı. Bir kez daha acı acı,
yüksek sesle "İmdat!" dedi. Aşağıdaki balkondan annesi bunu işitmişti:
ölüm korkusu içinde geçenekten geçeneğe, bir kapıdan bir kapıya ko-
şuyor, "Wolf! Neredesin Wolf? Yanıt versene, Wolf!" diye bağııyordu.
Sonunda aradığı kapıya geldi. Çocuğu, ölüm çırpınmaları içinde yerde
kıvrılarak yatıyordu.

Kadın, onun üzerine atıldı. "Wolf! Wolf! Ne oldu?" diye haykırıyordu.
Çocuk, sararmış dudaklarını kıpırdattı "Beni yüreğimden vurdular"
diye kekeledi.

Annesi, fısıltıyla: "Kim, kim yaptı bunu?" diyordu: "Wolf, tek bir söz-
cük daha söyle: bunu kim yaptı?"

Çocuk kaldırdığı parmağıyla aynayı gösterdi. Ve kadın, ölmekte olan
oğlunu kollarında tutarak öne doğru eğilmiş halde Cyprianus'un ayna-
sına baktı. Ama böyle bakarken, kontesin yüzünü korku kapladı, açık
mavi gözleri, bir pırlanta gibi taşlaşıyordu. Çünkü donuk pencereler-
den giren akşam ışığında, iyice derinde, tostoparлак olmuş bir duygu
halinde, bir çocuğun hayalini görüyordu: çocuk, yas tutarcasına yerde
büzülmüştü: uyur gibiydi. Kadın, odada arkasına ürkek bir bakışla

baktı, ama orada, köşelere çöken alacakaranlıktan başka bir şey yoktu. Sanki büyülenmiş gibi, meraklı gözlerle aynaya yeniden baktı. Çocuk hâlâ oradaydı. Bu sırada kollarından, küçük Wolf'un başının kaydığını duyumsadı: aynı anda aynayı hafif bir duman kaplamıştı. Bir soluk gibi aynanın üzerinden geçiyordu. Sonra ayna yeniden berraklaştı, ama bunun arkasında, küçük, gri bir bulut gibi bir şey derinlere doğru süzülürdü: kadın, birdenbire, aynanın dibinde, sis halinde, birbirine sarılmış iki küçük hayal gördü.

Kontes bir çığlık kopararak yerden fırladı: oğlu, devinimsiz olarak, balmumu gibi sarı yüzüyle yatıyordu: açık duran mor dudaklarından öldüğü belli oluyordu. Kadın, çocuğun ipek yeleğini göğsünden çekti: o zaman, kısa bir süre önce küçük Kuno'nun göğsünde görmüş olduğu koyu kırmızı lekeyi: oğlunun yüreğinin üstünde gördü. Aynanın gizini bilmediği için, "Hager, Hager! bu, senin yumruğun!" diye bağırdı: "o da sana bir engeldi, ama daha şatonun egemeni değilsin ve ant içerim ki hiçbir zaman olmayacaksınız!"

Aşağıya indi: onu aradı, ancak albay, biraz önce komşu şatolardan birine ava gitmiş ve ertesi gün döneceğini söylemişti.

Kontun son oğlunun da birdenbire ölmesi, şato adamları arasında derin bir korku uyandırdı. Merdiven ve geçeneklerde durup birbirleriyle fısıldaşıyor, kontes yaklaşıp yaklaşmaz ürkek ürkek sızışıyorlardı. Gece oldu, küçük Wolf'un cesedi aşağıya indirilmişti: odada, ufacak yatağının üstünde upuzun yatıyordu. Ama kontes ölünün yanında bir türlü dinginlik bulamadı. Herkes uyurken, ay ışığında yukarıya, silah odasına çıktı. Orada, mavi, donuk bir ışıqla parlayan aynanın önünde durup ellerini ovuşturarak kımıldısız gözlerle içine baktı. Sonra yine, onu ani bir dehşet kovalıyormuş gibi, odadan dışarıya fırladı, bütün geçeneklerde koşup sonunda yatak odasının kapısını buldu, arkasından kilitledi. İşte gece böyle geçti.

Ertesi sabah, evin kahyası kontesin odasına girmek isteyince, içeride sert sert ve öfkeyle konuşulduğunu işitti. Biraz önce dönmüş olan albayın sesini tanıdı. Hemen kontes de aynı biçimde yanıt verdi. Yaşlı adamın işittikleri, kana susamışçasına kinli sözlerdi. Adamcağız başını sallayarak kapıdan geri çekildi. "Tanrı, onların cezalarını veriyor!" dedi: Yuvarlak kulenin düzlüğüne gitmek için birkaç merdiven yukarıya çıktı, çünkü açık havayı solumak gereksiniminde olduğunu anlıyordu.

Korkuluğa dayanıp sabah güneşi altındaki görünümüne baktı. Kendi kendine: "Ormanlar ne güzel yeşeriyor," dedi. "Hepsi öldü! İyi yürekli kontes ve kont, benim küçük beyim Kuno, şimdi de küçük Wolf!" Bu sırada aşağıda, bir atın ahırdan avluya çıktığını işitti; aradan çok geçmeden, şatonun kalkar köprüsünde hayvanın dörtmala koştuğu işitildi.

Sonra bu ses, dışarıda yol üstünde daha az duyulur bir hal aldı: bunun üzerine, yolun kıyısındaki yaşlı meşelerin tepelerinden kargalar ötüşerek havaya uçtular. Aynı anda aşağıdan kadınların çığlığı duyuldu: yaşlı emektar aşağıya inince, her yanda, öldürülen kontesin kanlar içinde yattığı haberiyle karşılaştı. Kâhyanın: "Albay nerede?" diye sorması üzerine, avludan yukarıya çıkan seyis: "Uzun bacaklı yağız atıyla gitti," dedi.

Yaşlı adamın buyruğuyla hemen peşine düşüldü, ama ertesi gün bütün izleyiciler, bir sonuç alamadan köpükler içindeki hayvanlarının üstünde geri döndüler. Kâhya: "Ölüleri gömelim. Sonra da, bu güzel yurtluğun yeni sahibine bir haberci gönderelim," dedi.

Dadı, öyküsünü tamamlıyordu. "İşte böylece," diye sözünü sürdürdü: yurtluk kan bağıyla en yakın olan, kocanızın dedelerinden birisine geçti. O geldikten sonra yaşlı kahya, sevgili efendilerinin yattıkları mahzenin sadık bir bekçisi olarak daha uzun süre aşağıda kapıcı kulübesinde oturmuş."

Dadı susunca, kontes: "Bu, korkunç bir öykü!" dedi. "Fakat, o karayazılı kadının ilk kocasının adını duymadın mı?"

Yaşlı kadın: "Elbette duydum," diye yanıtladı: "Onun dulluk adı, resmin çerçevesinin üstünde yazılıdır." Bunun üzerine en soylu ailelerden birinin adını söyledi.

Kontes: "Tuhaf!" dedi. "Demek o kadın benim büyük ninem oluyor!"

Yaşlı kadın başını salladı: "Mümkün değil; siz kontes, o kötü kadının kanından mısınız?"

"Kesinlikle, dadı. Viyana'da kalan o kız büyük dedelerimden birinin karısı olmuş."

Bu konuşma, hekimin içeri girmesiyle kesilmişti. Çocuk, daha önce olduğu gibi şimdi de ölüme benzer bir dalgınlık içinde yatıyordu; hekimin eli, zavallının küçük organlarında yaşam izi ararken o yine uyanmadı.

Kontes, hekimin duygularını belli etmeyen yüzüne büyük bir endişeyle bakarak: "İyi olacak, değil mi?" diye sordu.

Hekim: "Bu soru bir insana sorulamaz," dedi. "Ama kontes, siz uyumalısınız: bu çok gerekli." Kadının karşı çıkması üzerine adam sözünü sürdürdü: "Yarına kadar çocuğa bir şey olmaz, buna kefilim. Dadı hastanın başında nöbet bekleyebilir."

Sonunda, hekim durum hakkında güvence verinceye kadar evden ayrılmayacağını söylediğinden, kontes inanarak yatak odasına gitti.

Yaşlı dadı, hekimle yalnız kalınca: "Kontesin içi rahat uyumasında sakınca olmadığına emin misiniz?" diye sordu.

"Söylediğim süre için, evet."

"Ya sonra, doktor?"

"Sonra, kontesiniz uykusunu alınca onu hazırlayabilirsiniz, çünkü çocuk ölecek."

Yaşlı dadı, kımltırsız gözlerle hekime bakıyordu. "Bu kesin mi?" diye sordu.

"Kesin, dadı; tersi bir mucize olur."

Doktor uzaklaşmıştı; şimdi kontesin yerine genç bir hizmetçi kız yaşlı kadınla birlikte hastanın başında nöbet bekliyordu. Yaşlı kadın, yatağın kıyısına başını dayamış, ölümün daha şimdiden kesin hatlar çizdiği küçük Kuno'nun solgun yüzünü seyrediyordu. Birkaç kez: "Bir mucize!" diye mırıldandı: "Bir mucize!"

Bu sırada çocuk, yastığında kıpırdadı. "Çocuklarla oynamak istiyorum!" diye fısıldadı.

Yaşlı kadın gözlerini açarak yavaşça sordu: "Hangi çocuklarla?"

Çocuk yine uykusunun içinde: "Aynadaki çocuklarla, dadı!"

Kadın hemen hemen bir çığlık kopardı. "Karayazılı çocuk, demek Cyprianus'un aynasına baktın! Ama o ayna kilisenin kutsal eşya deposunda olacak: depo da duvarla örülüdür!" Bir saniye düşündükten sonra genç kıza: "Bana Vinzenz'i çağır, Ursel!" dedi.

Seyis Vinzenz gelmişti. Yaşlı kadın: "Son zamanlarda kilisede yapılan inşaata hiç gittin mi?" diye sordu.

"Her gün oradayım."

"Kutsal eşya deposu da açıldı mı?"

"Bunu on dört gün önce yaptılar."

"Orada bir ayna gördün mü?"

Seyis düşündü, "Doğru: orada, köşede bir ayna duruyor; çerçevesi çelikten gibi, ama pastan yenmiş."

Yaşlı kadın ona büyük bir kilim verdi. "Aynayı bununla iyice ört!" dedi. "Sonra onu buraya taşıt. Fakat yavaş hareket et de çocuk uyanmasın."

Vinzenz gitmişti; biraz sonra bir işçiyle birlikte taşıdığı, kilimle örtülü, yüksek bir şeyi odaya getirdi.

Dadı: "Ayna bu mu?" diye sordu: seyis onaylayınca kadın sözünü sürdürdü. "Bunu yatağın ayak ucuna o biçimde koy ki, kilim kaldırılır kaldırılmaz küçük Kuno içine bakabilsin."

Ayna yerleştirilip adamlar uzaklaştıktan sonra yaşlı kadın, yeniden yatağın yanına oturdu. Kendi kendine: "Bir mucize olmalı!" diyordu. Sonra taşlaşmış bir yontu gibi gözlerini kapayarak durdu, ama içinde, dışarıdan görülemez bir biçimde korkuyla umut çarpışmaktaydı. Kontesin dönmesini sabırsızlıkla bekliyordu: kadıncağzın uykusunu tümüyle alması için acaba daha ne kadar bekleyecekti?

Bu sırada kapı açıldı: kontes içeriye girdi. "Uyuyamadım, dadı," dedi. "Beni bağışla! O kadar sadık ve iyisin ki... Benden de anlayışlısın: bu-

nunla birlikte bana, çocuğun yatağını bırakmamam gerekiyormuş gibi geliyor."

Yaşlı kadın buna bir yanıt vermedi. "Bana bir kez daha söyleyin, kontes," dedi. Yüreği o kadar güçlü çarpıyordu ki sözleri ağzından ancak çıkartabiliyordu: "O kötü kadının büyük nineniz olduğundan iyice emin misiniz?"

"İyice eminim. Fakat niçin soruyorsun, dadı?"

Yaşlı kadın ayağa kalktı; eliyle kilimi sıkıca tutarak aynadan çekti.

Kontes haykıyordu. "Çocuğum, çocuğum! Bu, Cyprianus'un aynası!" Ama aynanın hafif pırlıtısına bir göz atınca içinde küçük Kuno'nun gözleri açık olduğu halde yastığında yattığını gördü: çocuk gülümsüyordu; sağlığın verdiği bir kırmızılık onun yanaklarını hafif bir buğu gibi kapladı. Kadın döndü: Kuno, şimdiden doğrulmuş, taptaze ve sağlıklı bir halde oturuyordu.

Pürüzsüz, çınlayan bir sesle: "Çocuklar, çocuklar!" diye bağırarak kollarını aynaya uzattı.

Kontes: "Çocuklar nerede?" diye sordu.

Yaşlı kadın bağıırıyordu: "Orada, orada! Bir kez bakın! Gülümsüyorlar, başlarıyla işaret ediyorlar! Ah, kanatları da var: bunlar iki melek!"

Kontes: "Ne söylüyorsunuz? Ben onları görmüyorum," dedi.

Küçük Kuno yine: "Orada, orada!" diye bağırdı. Sonra da üzüntülü bir halde ekledi: "Ah! Şimdi uçup gittiler."

Bu ara yaşlı dadı iskemleye gerisin geriye çöktü. "Kunomuz kurtuldu!" diye bağırarak yüksek sesle hıçkırmaya başladı. "Bunu sizin sevginiz yaptı ve yaşlı üstadın eserinden ilenci alıp götürdü."

Kontes ise ayakta duruyor, içten gülümseyerek aynaya bakıyordu. Aynanın yüzeyinde ince bir buhar gibi pembe, küçük bir bulut dalgalanıyor ve bunun içinde uyuyan bir çocuk yüzü gittikçe belli bir biçimde parılıyordu. Genç kadın: "Eğer oğlansa adı Wolf olsun. Wolf ile Kuno!" diye yavaşça fısıldadı. "Dua edelim, dadı, dua edelim ki onlar, bir zamanlar aynı adları taşıyanlardan daha mutlu olsunlar!"

Türkçesi: Nijat Akipek

Kin ve Sevgi

MİHAİL ŞOLOHOV

Savaştan ağaçlar, insanlar gibidir, her birinin kendi yazgıları vardır. Topçumuzun ateşi altına yanıp yıkılmış kocaman geniş ormanlar görmüştüm. Geçenlerde köyün birinden sürülüp çıkarılan Almanlar bir ormana çektiler güçlerini. Teslim olmayıp orada tutunmayı planladılar, ama ölüm ağaçlarla birlikte tırpanlayıp yıktı onları. Alman asker ölüleri devrilmiş çam tomrukları altında yatıyordu. Lime lime olmuş bedenleri yeşil eğreltiotuları arasında çürüyordu. Topların yara bere içinde bıraktığı çamların reçine kokusu, çürüyüp çözülen bedenlerin korkunç ağır, keskin kokusunu bastıramıyordu. Sanki yeryüzü bomba kraterlerinin yanmış sert kenarlarından gömütlerin o bayıltıcı kokusunu sızdırıyor gibiydi.

Ölüm şarapnellerimizin toprağı altüst edip yarattığı açık, tarlanın üzerine suskun bir görkemle kurulmuştu, açık alanın nerdeyse tam ortasında, bir tansığa sığınarak kurtulabilmiş bir kuş ağacı dimdik duruyordu. Yel çatırtıyla kırılan dallarını savurmuş, parlak, yapışkan genç yaprakların arasından hışırıyordu. Bu açıklıktan geçmemiz gerekiyordu. Önümde yürüyen bir Kızılordu irtibatçısı ağacın gövdesine dostça dokunup, içten, nazik bir şaşkınlıkla sordu:

"Nasıl basardın kurtulmayı sevgilim?" Çamın biri köküne çarpan bir top mermisiyle, biçilmiş gibi devrilmişti. Bir zamanlar dimdik durduğu, yerde şimdi kuru iğne yapraklarla taçlanmış bir reçine akıntısı vardı. Bir meşeyse ölümle daha değişik bir biçimde karşılaşmıştı.

Kışın son anlarında bir Alman top mermisi adsız bir dereciğin kıyısında büyümüş yaşlı bir meşe gövdesine düşmüştü.. Düzensiz, eğri yarık ağacı ortadan ikiye bölmüştü, ama baharda, patlamanın dereye devirdiği taraf yaban bir inatla yaşama dönmüş ve taze yapraklarla kaplanmıştı. Kuşkusuz bugün de bu sakatlanmış meşenin alt dalları akan suda yüzerken, yüksek dalları hâlâ tırtıllı yapraklarını eğilmez bir güçle kaldırmış, güneşe geriordu.

Hafif kambur ve uzun boylu teğmen Gerasimov, geniş omuzlarını yukarı kabartıp bir kartal görünümü almış, siperinin girişinde oturup, taburunun bugün başarıyla geri püskürttüğü bir düşman tank saldırısı sırasında çatışmaların ayrıntılarını anlatıyordu.

Teğmenin zayıf yüzü dingin, neredeyse yan tutmaz bir görünümdeydi: alev alev gözleri kısılmıştı. Zaman zaman iri, boğumlu parmaklarını

birbirine geçirerek, kırık, kalın bir sesle konuşuyordu. Dile getirilmez bir üzüncü ya da derin, bastırılmış düşüncelerin su yüzüne çıktığı bu el devrimleri, güçlü yapısı ve enerjik, erkek yüzüyle garip bir çelişme yaratıyordu.

Birden sustu, yüzü karma karışık oldu bir an: yağız şakakları solgunlaştı, sabit, donuk bakışlı gözleri biran için ayırımsadığım söndürülemez yırtıcı bir kinle alevlenirken yüzünün etli kasları bir an gerilip gevşedi. Üç Alman tutsağının cephe çizgimiz yönünden ormanlık arasından geldiğini gördüm, arkalarında güneşten beyazlamış yazlık asker giysileriyle bir Kızılordu muhafızı vardı, buruşuk kasketini başının arkasına devirmişti. Kızılordu askeri ağır adımlarla yürüyordu. Elinde ölçülü bir tutuşla kavradığı, süngüsü günışığında parıldayan bir mavzer vardı. Alman tutsaklarda, çamurlu çarı k tipi ayakkabılar giydikleri ayaklarını istemeye sürüyerek yavaş yavaş ilerliyordu.

En öndeki Alman- kestane rengi fırça bıyıklı, sakalları iyice kabarmış, çökük avurtlu, otuzlarında bir adam- siperimizin tam karşısına geldi. Geçerken kurt gibi bir bakış fırlattı bize, palaskasına asılı miğferini şöyle bir yoklayarak geçip gitti. Birden teğmen Gerasimov öfkeyle ayağa kalkarak Kızılordu askerinin arkasından keskin, acı bir sesle bağırdı:

"Ne yapıyorsun sen, gezintiye mi çıkardın adamları? kıpırda biraz! Daha çabuk geçir şunları, sana söylüyorum!"

Bir şeyler daha bağıracakmış gibi yaptı, ama heyecanla yutkundu, keskin bir dönüşle siperin merdivenlerinden aşağıya koştu. Konuşmalarımız sırasında orada bulunan siyasi denetçi şaşkın bakışlarını görünce alçak sesle konuştu:

"Elimizden bir şey gelmez, sinirleri yüzünden. Almanlara tutsak düşmüştü, bilmiyor musunuz? Olanak bulduğunuzda konuşun bir. Müthiş kötü deneyimler geçirmiş, o zamandan beri de yaşayan Nazilerin görüntülerine bile dayanamıyor. Evet, yaşayanların ölümlerine bakabiliyor, dahası sevindiğini bile söyleyebilirim. Ama tutsakları gördüğü zaman ya gözlerini kapayıp solgun ve terleyen yüzüyle bu köşede oturuyor ya da dönüp başka bir yere gidiyor." Siyasi Denetçi bana biraz eğilerek fısıldıyor. "Onunla iki kez saldırıya katıldım, bir beygirin gücü var adamda, neler yaptığını görmeliydiniz... Ben çok adam gördüm böyle, ama onun süngüyü ve namluyu kullanışı... müthiş bir şeydi!"

Geceleyin Alman topçusu zorlu bir ateşe başladı. Atışlar teknikti, eşit zaman kesitleri içinde. Uzaktan silahın sesini duyuyorduk önce, ardından top mermisi çelikten bir çığlık koparak üzerimizden geçip gidiyordu, yüksek gecede yıldızlar vardı. Gümbürtü yükselip dinliyordu ve arkamızda bir yerlerde, cemselerin cephe çizgimize askeri taşıdığı yol yönünde madeni bir aydınlık sarı kıvılcımlar saçarak bir alev yükseliyor, gökgürültüsü gibi bir patlama geliyordu ardından.

Atışlar arasındaki zaman kesitlerinde, orman yeniden suskun, ege-menliğine girdiğinde, sivrisinek vızıltılarını bile duyabilirdiniz. Ve ateşten ürken kurbağalar yandaki bataklıkta kaygıyla viraklıyordu.

Bir fındık çalısının dibinde duruyorduk, kopardığı bir dal parçasıyla sivrisinekleri uzaklaştırmaya çalışırken, acelesiz anlattı öyküsünü. Anım-sadığım denli aynen veriyorum.

"Savaşa dek Doğu Sibirya'daki işletmelerde mühendis olarak çalıştım. Geçen yıl 9 Temmuz'da askere alındım. Bir ailem var: Karım, iki oğlum. Son savaşta babam yaralandıktan sonra sakatlanmıştı. Evet. Ayrıldığı-mızda, tahmin edeceğin gibi, karım ağladı: " Bütün gücüyle savun ana-yurdumuzu Utkuya ulaşmamız için, gerektiğinde yaşamını ver." O za-man gülerek ona şöyle dediğimi anımsıyorum: "Nesin sen? Kanım mı, propagandacı mı? Az çok büyüdüm artık ben Utkumuza gelince, onu faşistlerin boyunlarını sıkı sıkı, söke, söke alacağız, merak etme." "Doğal ki, daha güçlüydü babam. Ama o da bana ayrılık öğütlerini vermeden edemedi." "Anımsa Viktor," dedi, "Gerasimov adı sıradan bir şey değil. Sen, ataların gibi doğuştan işçisin. Senin büyük-büyükbaban Stragonov'a çalıştı. Ailemiz yüzyıllardır demir üretti ülkemiz için. Sen de bu savaşta demirden olduğunu göreceksin. Hükümet senin hükümetin, savaşa dek bir komutan olarak bildi seni o. Sen de düşmana aman ver-memelisin."

"Başım üstüne baba."

"İstasyona giderken partinin ilçe komitesi bürosuna uğradım. Sekreteri-miz, kara kuru bir herifti. Karım ve babam bana adamakıllı bir söylev çektiklerine göre, bizim sekreter de bu konuda beni borçlu bırakmayacak herhalde diye düşünüyordum. Kuşkusuz yarım saat sürecektir kısa bir konuşma yapacak! Oysa tam karşıtı oldu. "Otur, Gerasimov," dedi. "Yola çıkmadan önce, gelenek olduğu üzere bir-iki dakika oturalım."

"Kısa bir süre oturduk sonra, suskunduk, sonra ayağa kalktı, görünüşü buğulanmış gibiydi. Eh, dedim, ne mucizeler gördük bugün!" her şey çok açık ve anlaşılır, Gerasimov yoldaş! Senin daha uzun, kepçe kulaklı bir çocukken. Genç önder yakalığını taşıdığını anımsıyorum. Sonra bir Genç komünist olarak anımsıyorum seni ve son on yıldır da bir komünist olarak tanıdım seni, Git ve aman verme o sürüngele! Parti örgütü sana güveniyor!" Sonra yaşamımda ilk kez birbirimizi öptük sekreterle. Ve kahretsin, onun hiç de düşündüğüm gibi bir herif olmadığını ayır-madım:

"Sonra karım az çok neşeli, aydınlık bir yüze kavuştu. Bilirsiniz, bir ka-dının kocasını cepheye uğurlaması hiç de öyle neşelendirici bir şey de-ğildir. O da bir ara üzüntüsünden bıraktı kendini. Yeniden ve yeniden önemli bir şeyler söylemeye çalıştı, ama kafasının içinde esen bir yel var-

dı ve bu onun düşüncelerini alıp götürmüştü. Sonra tren kalktı, benim vagonun yanı sıra yürüyor, elimi sıkı sıkı tutuyordu.

"Bak Viktor, dikkat et kendine. Üşüteyim deme cephede." "Bırak!" dedim, "Bırak Nadya. Ne olursa olsun üşütmeyeceğim. Zaten iklim çok ılıman oralarda." Ondand ayrılmak çok acıydı benim için: onun o sevgi dolu, aptalca sözleri giderdi biraz üzüntümü. Almanlara öfkeleniyordum: "Evet" diye düşündüm, "ihanetçi komşularımız saldırdılar bize. Sıkı tutunsunlar şimdi, ilk fırsatta zımbalayacağız sizi."

Gerasimov cephe çizgisinde başlayan makineli tüfek ateşlerinin değişimine kulak vererek birkaç dakika sesiz kaldı. Makineliler sustuğunda bıraktığı yerden sürdürdü:

"Savaşa dek çalışmalarımız Alman makinelerince destekleniyordu. O makineleri monte ederken her parçayı ayrıntılarıyla inceliyor, iyice bakıyordum, inkâr edilmez bir şey vardı bu makineleri akıllı eller biçimlemişti. Alman yazarların kitaplarını okuyor, çok seviyordum onları, Alman halkından saygıyla söz ederdim. Doğru, bazen böylesine endüstrileşip uzmanlaşmış bir ulusun Hitler rejimini omuzlarında taşımasına köpürmüyordum değil, ama sonuçta bu kendilerini ilgilendirirdi. Sonra Batı Avrupa'da savaş başladı.

"Evet, şimdi cepheye doğru yola çıkmıştım ve düşünüyordum. "Almanlar teknikte güçlü, orduları da öyle küçümsenecek gibi değil. Kahretsin, böylesi bir düşmanla çarpışıp onu yenmek ilginç olmalı. Bizim de 1941'de ellerimiz armut toplamıyordu. Bu düşmandan özel bir nezaket beklemediğimi de belirtmeliyim. Karşınızdakiler faşistse ne nezaketi bekleyebilirsiniz ki? Ama Hitler ordusunun olduğunu kanıtladığı böylesine bir kaba külhanbeyi sürüsüyle çarpışacağımı hiç düşünmemiştim. Neyse, konuya sonra geleceğim.

"Birliğimiz Temmuz sonunda cepheye ulaştı. 27'sinin sabahı ilk çatışmamıza girdik. Önceleri korkunçtu. Havan ateşi altında toprağa çivilenip kaldık. Ama akşama doğru yavaş yavaş alıştık ve küçük bir ders verdik adamlara: köyün birinden sürüp çıkardık onları. Bu ilk çatışmamızda on beş kadar tutsak aldık. Şu an denli iyi anımsıyorum: İçeri koyduk onları, korkudan bembeyazdı yüzleri, saat onda adamlarım çatışmayı bıraktılar, her biri tutsaklara ne verebilirse verdi: bizi sefertasına lahana çorbası koyup verdi, bir diğeri tütün, bir üçüncüsü çaya çağırırdı adamları. Sırtlarına "kamerad" diye vurup soruyorlardı: "Ne için dövüşüyorsunuz, kameraden?"

"Ama adamlarımızdan biri, bir er, bu etkili sahneye baktı baktı ve şöyle dedi. "Başlarına üşüştünüz dostlarınızın. Hepsi yoldaş oldu şimdi! Bir de bu yoldaşlarımızın cephe hattının gerisinde yaralılarıımıza ve sivil halka neler yaptıklarını görmelisiniz." Bunu demesiyle başımızdan soğuk sular döküldü oda dönüp yürüdü.

"Biz süre sonra saldırıya geçtik ve gerçekten de neler olduğunu gördük: yakılıp yıkılmış köyler, yüzlerce kadın, çocuk ve yaşlı vurulmuştu, tutsak edilen Kızılordu askerlerinin bedenlerinden parçalar koparılmıştı, kadınlar, genç kızlar, dahası okul çocukları tecavüz edilip hunharca öldürülmüştü.

"Belleğimde özellikle kalan bir kız vardı şimdi. On bir yaşlarında bir kız öğrenci. Almanlar yakalayıp bir bahçeye sürüklemiş, ırzına geçip öldürmüşlerdi. Çiğnenmiş patates sapları arasında yatıyordu, küçücük bir kız, sade bir çocuk, ilkokul kitapları, defterleri, kan içinde saçılmış çevresine. Okula gidiyormuş. Yüzü bıçakla korkunç bir biçimde darmadağın edilmişti: elinde açık bir okul çantasının kulpunu tutuyordu. Bedenini bir siper parkasıyla örtüp çevresinde dikildik sessizce. Sonra arkadaşlar yine sessizce çekilip gittiler. Ama ben öylece kalakaldım orada, anımsıyorum, deli gibi mırıldanıyordum: "Barkov ve Polonkin, Fiziki Coğrafya ilk ve ortaokullar için ders kitabı." Şimdi orada otlar içinde duran kitabı iyi tanıyordum, okumuştum onu. Kendi kızım da şimdi beşinci sınıfta bu kitabı kullanıyordu.

"Evet. Razhin'den uzak değildi burası. Skivra yakınında bir derede tutsak edildikten sonra işkence edilerek öldürülmüş Kızılordu askerleri gördük. Siz hiç kasap dükkânında şöyle bir oyalandınız mı? Evet, burası da az çok böyle görünüyordu işte. Deredeki ağaç dallarında kan-revan içinde elsiz, ayaksız, derileri yarı yüzülmüş cesetler asılıydı... Dere yatağında öldürülerek üst üste yığılmış sekiz kişi daha vardı. Bu işkence edilmiş adamların hangisine neyin ait olduğunu söylemek olanaksızdı. Tüm görebildiğimiz iri parçalar halinde kesilmiş bir et yığınıydı, bu yığının üzerinde de üst üste dizilmiş tabak sütunu gibi Kızılordu adamlarının kepleri duruyordu.

"Görmek zorunda kaldığım her şeyi sözcüklere dökebileceğim! mi düşünüyorsun? Olanaksız bu! Hiçbir sözcük betimleyemez onları, insanın kendi gözleriyle görmesi gerek. Her neyse, yeterince konuştum." Teğmen yeniden uzun uzun sustu.

"Burada sigara içebilir miyiz? diye sordum. "Evet. Avucunun içinde iç," diye yanıtladı gittikçe kısıklaşan bir sesle.

Bir iki nefes çektikten sonra sürdürdü. "Faşistlerin tüm bu yapıp ettiklerini gördükçe deli gibi oluyorduk, başka türlü de olamazdı zaten. Tümümüz insanlarla değil de kandan deliye dönmüş yoz bir köpek soyuyla karşı karşıya olduğumuzu anlıyorduk. Makine parçaları endüstrisindeki ustalıklarını insanlarımızı öldürmekte, ırzlarına geçmekte ve işkencede de kullandıklarını görebiliyorduk... Sonra geri çekilmemiz gerekti, yine de devler gibi dövüşüyorduk.

"Benim bölüktekilerin hemen tümü Sibiryalıları. Yine de Ukrayna topraklarını ümitsiz de olsak şiddetle savunduk. Hemşerilerimden birço-

ğu Ukrayna'da öldü, ama biz faşistlerin üzerine daha bir öfkeyle saldırıyorduk. Evet, çekiliyorduk, ama bu arada iyi de bir ders veriyorduk onlara."

Sigarasından istekle bir nefes çektikten sonra, daha değişik, yumuşak bir sesle konuşmaya başladı.

"İyi toprak var Ukrayna'da ve doğa masallardaki gibi orada. Her köy, her kasaba bizim buradakilere benziyordu, belki de orada hiç çekinmeden o denli çok kanımızı döktüğümüzden. Kanla bağlıdır insan derlerdi orada. Ve bir köy teslim ettiğimiz de yüreklerimiz parçalardı. Kahrederdik. Çekilirken hiçbirimiz diğerinin yüzüne bakamazdı.

"Bir zaman faşistlerin elinde tutsak kalacağım hiç gelmemişti aklıma, ama bu da oldu. Eylül'de ilk yaramı aldım, yine de aktif hizmette kaldım. Ayın 21'inde Poltava bölgesindeki bir çatışmada yeniden yaralanıp tutsak düştüm.

"Alman tankları sağ kanadımızdan istediler savunmayı, ardından piyadeleri aktı. Kuşatmanın içinde kalıp çarpıştık, o gün çok ağır kayıplar verdi bölüğüm. Düşman tank saldırısını geri püskürttük iki kez. Sekiz tank ve bir silah kamyonunu yakıp tahrip ettik. Mısır tarlaları arasında yüz yirmi Nazi yatıyordu. Ama sonra havan toplarıyla ateş yağdırdılar, öğleden saat dörde değin elimizde tuttuğumuz tepeyi teslim etmemiz için zorladıkça zorluyorlardı. Korkunç bir sıcak vardı. Tek bir bulut yoktu gökyüzünde, o denli sıcaktı ki güneş, soluk almak bile güçtü. Havan mermileri müthiş bir sıklıkla patlıyordu üzerimizde. Adamlarımızın susuzluktan dudaklarının kapkara olduğunu anımsıyorum ve belli belirsiz, kızgın bir sesle buyruğumu verdim. Bir havan mermisi tam önümde patladığında, bir çukurluk boyunca koşuyorduk. Sanırım kapkara bir toprak ve duman sütunu gördüm ve başka bir şey göremedim. Şarapnel parçalarından biri miğferimi delmişti, bir diğeri sol omzuma saplandı.

"Ne kadar zaman baygın yattığımı anımsamıyorum, ama birtakım ayak sesleri ile kendime geldim. Başımı kaldırdım ve düştüğüm yerde olmadığımı gördüm. Asker ceketim çıkarılmış omzum şöyle bir sarılmış. Başım da miğfer de yoktu. Birileri başımı da sarmıştı, ama sıkı değildi, bezin bir ucu göğsümün üstündeydi. Bir an adamlarımın beni sürüyüp getirdiklerini ve giderlerken başımı sardıklarını düşündüm. Ama bana doğru gelen adamlar benimkiler değildi, Almandı bunlar. Beni kendime getiren onların ayak sesleriydi. Onları açıkça görebiliyordum, iyi bir filmdeki gibi. Ellerimle çevremi yokladım. Silah falan yoktu. Ne tabanca, ne mavzer, ne bomba. Adamlarımızdan biri çantamı ve silahlarımı almıştı.

"İşte ölüm bu!" diye düşündüm. O an başka neler düşündüm acaba? Eğer bir gün bu öyküyü bir romanda kullanmayı düşünüyorsanız, 'kendinizden bir şeyler katın artık, çünkü o anda bir şeyler düşünecek fırsatım olmadı. Almanlar oldukça yakınlaşmıştı ve ben yatarak ölmek iste-

miyordum, istemiyordum, yatarak ölemezdim, anlıyor musunuz? Tüm gücümü topladım, ellerimi yere dayayarak dizlerimin üstüne doğruldum. Yanıma vardıklarında ayaktaydım. Yalpalayarak duruyordum, yeniden yere düşmekten ve yatarken süngülenmekten müthiş korkuyordum. Çevremde duruyor, bir şeyler söyleyerek gülüyorlardı. Konuştum: "Öldürür artık beni, domuzlar. Öldürün beni, düşeceğim çünkü. "Biri mavzer namlusuyla boynuma vurdu ve düştüm. Ama bir an içinde yeniden kalktım. Gülmeye başladılar, biri eliyle gösterdi: "Yürü bakalım, bu taraftan," diye imledi. Yürümeye başladım. Tüm yüzüm kurumuş kanla kaplanmıştı, basımdaki yaradan daha kan akıyordu, sıcak ve yapışkan bir kan. Omzum ağrıyordu, sağ kolumu kaldıramıyordum. Oracıkta yatıp hiçbir yere gitmek için müthiş bir istek duyduğumu anımsıyorum, yine de yürümeyi sürdürdüm.

"Yo. Ne ölmek ne de tutsak olmak için bir istek duymuyordum. Şöyle ya da böyle içimdeki bulantıdan ve başımın dönmesinden kurtulmaya çalıştım, yürüyordum-demek ki daha yaşıyordum ve devinebiliyordum. Susuzluktan kıvranıyordum. Ağzım kavrulup kurumuştı, ayaklarım beni sürekli gözlerimin. önünde salınıp duran kara bir duvar boyunca taşıyordu. Neredeyse bayılacaktım, ama zorladım kendimi. "Bir şeycik içip biraz dinlenir dinlenmez kaçacağım."

"Tutsak edilenlerin tümü bir koruluğun kenarında bir araya getirilip toplanmıştı. Yalnızca bizim alayın üçüncü bölümünden iki Kızılordu adamını tanıdım, diğer tümü yakın bir birliktendi. Tutsakların çoğu yaralanmıştı. Bir Alman teğmeni bozuk bir Rusçayla içimizde komiser ya da subay olup olmadığını sordu. Kimse konuşmadı. Yeniden sordu sonra: "Komiserler ve komutanlar iki adım öne çıksın. "Kimse kımıldamadı.

Teğmen ağır ağır sıranın önü boyunca yürüdü ve görüşleri Yahudilere benzeyen on altı adam seçip aldı. Her birine "Yid?" diye soruyor, yanıt beklemeden de sıra dışına çıkmalarını buyuruyordu. Bu seçilenler arasında Yahudiler, Ermeniler, esmer yüzlü ve siyah saçlı Ruslar vardı. Tümü birazcık yana doğru dizilerek gözlerimizin önünde otomatiklerle vurulup öldürüldüler. Sonra aceleyle üzerlerimizi arayıp tüm kişisel eşyalarımızı ve kâğıtlarımızı aldılar. Parti üye kartımı hiçbir zaman cüzdanımda taşımaz, yitirmekten korkardım. Pantolonlarımın iç cebine koymuştum onu, bulamadılar. Bilirsiniz, insan olağanüstü bir varlıktır: yaşamımın pamuk ipliğine bağlı olduğunu çok iyi biliyordum, kaçmaya çalışırken beni vurmazlarsa bile yolda öldürürlerdi beni, çünkü o denli çok kan yitirmiştim ki, diğerlerine zorlukla yetişebiliyordum. Arama bitip de parti kartımı bulamadıklarında o denli sevinmişim ki, susuzluğumu tümüyle unuttum.

Marş düzeninde yola çıkarılıp batı yönünde götürüldük. Güçlü bir muhafız takımı her iki yanımızda yürüyordu, yaklaşık on kadar da Alman motosikletli vardı. Hızlı adımlarla sürüyorlardı bizi, gücüm tükenmeye başlıyordu, iki kez düşüp yeniden kalktım ve yürümeyi sürdürdüm, çünkü biraz daha yerde kalır da herkes geçerse beni, yol üstünde öldüreceklerdi. Önümde yürüyen bir çavuşun başına geldi bu. Bacağından yaralıydı ve zorlukla yürüyordu; inliyor, arada bir acıdan bağıriyordu. Bir mil kadar yürüdükten sonra bağırdı.

"Yo, ben artık gidemem. Yoldaşlar, hoşça kalın." Ve yolun ortasında oturdu.

"Yanlarından geçenler kaldırıp ayaklarının üstüne getirmeye çalıştılar. Ama sürekli yeniden düşüyordu. Solgun, gencecik yüzünü, çatılmış kaşlarını ve yaşlarla ıslanmış gözlerini düş gibi anımsıyorum. Tutsakların tümü geçti. Geride kaldı o. Geriye baktığımda bir motosikletlinin ona doğru sürdüğünü gördüm. Motosikletinden inmeden tabancasını çıkardı, çavuşun kulağına dayayıp ateşledi. Küçücük bir ırmağa varana dek faşistler düşen birkaç Kızılıordu askerini daha vurdular.

"Şimdi o küçük ırmağı görüyordum, sonra çökmüş bir köprü ve ırmağın kıyısında devrilmiş bir kamyon. Ve orada yüzüstü düştüm. Bayıldım mı? Yo bayılmadım. Boylu boyunca uzanmıştım; ağzım toz toprak doldu, şiddetle sıktım dişlerimi, kumlar ağzımda çıtırdadı. ama kalkamıyordum. Yoldaşlarım yanımdan geçerken biri alçak sesle konuştu: " Kalk hadi, yoksa öldürürler seni." Ellerimle ağzımı yırtmaya, acının kalkmama yardı m etmesi için gözlerimi bastırmaya başladım.

"Herkes geçti beni, bir motosikletlinin bana doğru geldiğini duydum. Nasıl olduysa, kalktım! Dönüp motosiklete bakmadan, esrimiş gibi yalpalayarak tutsaklara ulaşmaya ve son sıraların içine kendimi atmaya zorladım. Alman tankları ve cemseleri ırmağın içinden geçerken suyu bulandırmıştı, ama bu sıcak, çamurlu sudan içtik ve bu bahar pınarlarından daha tatlı geldi bize. Başımı ve omzumu ısladım, bu canlandırdı beni, yeniden kazandım gücümü. Artık düşüp yolda kalmayacağımdan ümitli, yürümeyi sürdürdüm.

Bir ortasıket Alman tank kolunun arasında kendimizi bulduğumuzda, ırmağı yeni geçmiştik. Tutsak olduğumuzu görünce en öndeki tank son hızla tam ortadan üzerimize doğru sürdü.

Ön saflardakiler kapanıp paletlerin altında ezildiler. Muhafız piyadelelerimiz ve motosikletliler durmuş bakıyor, bazıları gülmekten katılıyordu: taretlerinden dışarı bakıp ellerini sallayan tankçılarla bağırarak bir şeyler konuştular. Sonra yeniden bir kol halinde toparladılar bizi, kendileri de yeniden kenardan yürümeye başladılar. Şaka yapmayı seviyorlardı, in-kâr edemem bunu.

"O akşam ve gece hiç kaçırmaya çalışmadım, çünkü bir yere gidemeyeceğimi biliyordum, kan yitirdiğim için çok zayıflamıştım. Yanı sıra, sıkı gözleniyorduk, herhangi bir kaçma girişimi kuşkusuz başarısızlıkla sonuçlanacaktı. Ama sonraları kaçmaya çabalamadığım için nasıl lanet ettim kendime! Diğer sabah Alman güçlerinin karargah kurduğu bu köyden geçtik. Bizi izlemek için sokağa dökülmüştü piyadeler. Köyün içinde muhafızlar hızlı koşmamız için zorladılar. Cepheye giden alman birliklerinin gözlerinde bizi küçük düşürmeyi gerekli görmüşlerdi. Koştuk da. Arkada kalanlar ya da düşenler oracıkta vuruldular, o akşam bir savaş tutsağı kampına vardık. Motor-traktör servis istasyonlarından birinin avlusu tel örgülerle çevrilmişti. Kamp muhafızlarına teslim edildik, silahlarının namlularıyla iterek içeri sürdüler bizi. Yıkanmak için hiçbir şey yoktu. Oldukları yere yapıyorlardı adamlar, çamur ve kokan gübre içinde yatıyorlardı. En zayıfları bir daha kalkamıyordu. Günde bir kez su ve yiyecek veriliyordu, bir maşrapa su ve bir avuç dolusu ham darı ya da çürük ayçiçeği tohumu, hepsi buydu. Bazı günler bize bir şey veremeyi tümüyle unuturlardı.

"İki gün boyunca yoğun yağmur yağdı. Kampta pislik ve çamur öylesine seyretilkeşmişti ki, dizlerimize dek batıyorduk. Çiylanmış giysilerimizden buhar yükseliyordu sabahleyin tıpkı atlardan yükseldiği gibi, ama yağmur yeniden durmaksızın boşalmaya başladı. Her gece birkaç düzine adam ölüyordu. Tümümüz yiyecek kıtlığından gün geçtikçe daha da zayıflıyorduk. Dahası yaralarım işkence çektiriyordu bana.

"Altıncı gün omzum ve başım her zamankinden çok ağrımaya başladı, irin toplamışlardı. Sonra kötü kötü kokmaya başladılar. Kampın bir yanında kolektif çiftlik ahırları vardı, yaraları ciddi olan Kızılordu adamları orada yatıyordu. Sabahleyin kamp sorumlusu gedikli subaydan doktora görünmek için izin istedim, bana yaralıları bakan birinin olduğunu söylemişlerdi. Gedikli iyi Rusça konuşuyordu. Yanıtladı: "Git de doktorunu gör Rus. Sana hemen yardım edecektir."

"Alay ettiğini anlamadım: sevinmişim, ahıra doğru geçip gittim. Üçüncü sınıf bir ordu doktoru girişte karşıladı beni: Bir yulara bağlıydı. Yıpranmış, yaşamak zorunda kaldığı şeylerden yarı delirmişti. Yaralılar çerçöple karışık gübrelerin üzerinde yatıyorlar, ahırı dolduran pis kokuyu soluyorlardı. Çoğu yaraların içinde kurtlar kaynaşıyordu, yapabiller parmaklarıyla yada çöplerle atmaya çalışıyorlardı, içerde ölü tutsaklardan bir yığın da vardı, kaldırmak için zaman olmamıştı.

"Görüyor musun?" diye sordu doktor. "Sana nasıl yardım edebilirim? Bir tek sargı bezim yok, hiçbir şey yok. Git, Tanrı aşkına çek git, Sargılarında yırtıp at ve yaralarına kül serp. Surdaki kapının önünde biraz temiz kül bulacaksın."

"Dediğini yaptım. Girişte gedikliyle karşılaştım. Bütün yüzüyle sırtıyordu. "Eee, nasıl gitti bakalım? Askerlerinizin kusursuz bir doktoru var. Yardım etti mi sana? Konuşmadan geçip gidiyordum ki, yüzüme bir yumruk atıp bağırdı: " Yanıtlamak istemiyorsun ha, köpek seni!. Yere düştüm, yeniden ve yeniden başıma ve göğsüme tekmeler savurdu. Yoruluncaya kadar tekmelemeyi sürdürdü. Bu faşisti yaşadığım sürece asla unutmayacağım, asla! Sonra beni bir kez daha dövdü, öncekinden daha sertti bu. Beni tel örgülerin arasından her gördüğünde dışarı çağırıyor, tek söz söylemeden, büyük bir konsantrasyonla dövmeye başlıyordu.

"Nasıl kaçtığıma gelince..."

"Savaştan çok önce, daha mekanikçi olmamışken Kama ırmağında istifçi olarak çalışıyordum. Boşaltmaya yardım ederken her biri atmış kilo gelen iki tuz torbası taşırdım. Müthiş gücümü esirgemezdim, her zaman da çok güçlü bir yapım vardı. Şimdi de aslolan tek şey ölmek istemediğimdi, direnme gücüm de oldukça büyüktü. Ülkem için dövüşmeliydim yeniden, sonunda düşmandan öç almak için döndüm de.

"Görünüşe göre transit bir kamp olan bu kampta yüz kilometre kadar uzakta olan başka bir kampa aktarıldım. Burada da sistem transit kamp-takinin tümüyle aynısıydı: aralarına dikenli teller gerilmiş direkler, üstü açık. Verilen yiyecekler aynıydı, ama ham darı yerine bir kase çürük kaynamış un veriyorlardı ya da ölü atların leşlerini sürüklüyorlardı kamp içine. Açlıktan ölmemek için yedik bunlardan, yine de yüzlerce ölüyorduk... Ekim'de gelen soğuklar her şeyin üzerine tuz-biber ekti, durmadan yağmur yağıyor sabahları don oluyordu. Soğuktan ölümcül acılar çekiyorduk. Ölen bir Kızılıordu adamının üzerinden asker ceketini ve paltosunu aldım, bu bile soğuktan koruyamadı bedenimi. Açlığa gelince, ona alışmıştık artık.

"Yağmaların şişmanlattığı askerlerin gözetimindeydik. Tarladan çıkmış gibi aynı karaktere sahipti tümü. Adı eşkiyadan başka bir şey değillerdi. Eğlenmek için bir yol bulurlardı. Sabahleyin bir çavuş tel örgülerin önüne gelip bir çevirmen aracılığıyla konuşurdu.

"Az sonra yiyecek dağıtımı yapılacak. Dağıtım solda olacak."

"Çavuş giderdi. Ayakta durabilen herkes kampın sağ yanına koşardı. Bir saat, iki saat, üç saat beklerlerdi, iliklerine işleyen rüzgârda yaşayan iskeletler titreyirdi.

"Sonra birden kampın diğer yanında askerler belirirdi. Tellerin üzerinden iri at eti parçaları fırlatırlardı. Açlığın bilinçlerini zayıflattığı esirler o yana akın ederler ve çamura bulanmış et parçaları için mücadeleye başlarırlardı.

"Askerler katıla katıla gülerken izlerler ve birden uzun bir makineli tüfek salvosu tarardı tutsakları. Çığlıklar inlemeler... Tutsaklar yaralı ve ölülelerini orada bırakıp yeniden sol yana koşarlardı. Kamp komutanı, uzun

boyu bir asteğmen, yanında bir çevirmenle tel örgülere gelirdi. Gülmesini zorlukla bastırarak konuşurdu:

"Yiyecek dağıtımı sırasında istenmeyen düzensizlikler olmuştur. Eğer yeniden böyle şeyler olursa, Rus domuzlarının acımasızca vurulması için buyruk vereceğim." Komutanın arkasındaki Nazi askerleri gülmekten ölürlendi. Komutanın bu "akıllıca" oyununu çok severlerdi.

"Ölüleri sessizce kamptan çıkarır ve pek uzak olmayan bir dereye gömerdik. O kampta yumruklarla, sopalarla, dipçiklerle dövülürdük. Herhangi bir anda ya sıkıldıkları ya da eğlenmek istedikleri için döverlerdi. Yaralarım iyileşmeye başlıyordu, ama sonradan, sanırım süregelen nemden ve dayaklardan, yeniden açılıp dayanılmaz ağrılar vermeye başladılar. Ama daha yaşıyordum ve kaçma umudumu da yitirmemiş-tim... Olduğumuz yerde, çamur içinde yatıyorduk, saman vb. yoktu. Birbirimize katı bir kitle halinde sokulup yatarlık. Tüm gece boyunca sürekli, alta çamur içinde üşüyenlerle üstte soğuktan üşüyenler yer değışirdi.

"Günler birer kâbus gibi geçiyordu. Gün geçtikçe daha çok zayıflıyordum. Artık bir çocuk bile bir vuruşta devirebilirdi beni. Zaman zaman bir deri bir kemik kalmış ellerime bakardım ve düşünürdüm: "Nasıl çıkacağım buradan?" işte ondan sonradır ki o ilk birkaç gün kaçmak için hiçbir girişimde bulunmadığım için lanet ettim kendime. Hiç değilse öldürülürdüm de bu korkunç acıları çekmem gerekmezdi.

"Kış geldi. Karı yanlara küreyip donmuş zemin üzerine yatıyorduk. Sayımız gitgide azalıyordu... Sonunda birkaç gün sonra çalışmak için başka yere gönderileceğimiz duyuruldu. Hepimiz yaşama döndük. Her birimizin içinde bir ümit ışığı yandı - çok zayıf bir ümitti bu -, belki kaçmayı başarabilirdik.

"O gece sessiz ve dondurucuydu. Şafaktan hemen önce silah sesleri duyduk. Çevremdeki herkes kımıldamaya başladı. Gümbürtü yeniden başladıığında biri yüksek sesle bağırdı:

"Yoldaşlar, bizimkiler saldırıyor!"

Sonra akıl almaz bir şey oldu. Tüm kamp sanki buyruk almış gibi ayağa fırladı. Günlerdir ayağa kalkamamış olanlar bile ayakta ydı. Her yandan ateşli fısıtılar ve bastırılan hıçkırıkları duyuyorduk. Yanımdan biri birden gözyaşlarına boğulur gibi, bir kadın gibi yüksek sesle ağlamaya başladı. Ve ben... Ben de." Teğmen Gerasimov aceleyle, kırık bir sesle konuşuyordu. Sonra yeniden kendine geldi, daha dingin konuşmaya başladı:

"Benim de, yanaklarımdan rüzgârda donan yaşlar süzülüyordu. Biri zayıf bir sesle Enternasyonal'i söylemeye başladı ve hepimiz selamlayan sesle katıldık ona. Nöbetçiler makineli tüfekler ve otomatiklerle ateş açtılar, biri bağırarak buyruk verdi: "Yere yatın!" yatıp bedenimi karlarla basturdım, bir çocuk gibi hıçkırarak ağlıyordum. Yalnızca sevindiğim

için değil, insanlarımızla gurur duyduğum için de ağlıyordum. Faşistler bizi öldürebilirdi, silahsız, güçsüz koyabilirlerdi açlıktan: bize işkence edebilirlerdi, ama ruhumuzdaki inancı alamıyorlardı, hiçbir zaman da alamayacaklardı! Saldırmak için yanlış insanlar seçmişlerdi, söyleyeyim size!"

O akşam teğmen Gerasimov'un öyküsünün sonunu duymadım. Alay mürettebatıyla acele işleri vardı. Birkaç gün sonra yeniden buluştuk. Siper korunağı küf ve çam reçinesi kokuyordu.

Teğmen parmaklarını birbirine kenetlediği ellerini dizlerinin üstünde birleştirmiş, hafif yumaklanmış, bir parkanın üzerinde oturuyordu. Onun böyle ellerini kenetlemiş, saatlerce bunaltılı, sonuçsuz düşüncelere dalarak oturma alışkanlığını savaş tutsağı kamplarında edindiğini düşünmeden edemedim.

Nasıl kaçtığımı mı bilmek istiyorsunuz? Anlatacağım. Silah sesleri duyduğumuz geceden bir süre sonra istihkam inşaatların da çalışmaya gönderildik. Don ve buz çözülmeye başlamıştı. Yağmur yağıyordu. Kampın kuzeyine doğru çıkarıp götürdüler. Yine aynı şeyler: tükenip düşenler oracıkta öldürülüp yol üzerinde bırakıldılar.

"Birinin yol kenarında donmuş bir patatesi almak için eğildiğinde bir gedikli tarafından vurulup öldürüldüğünü anımsıyorum. Bir patates tarlasının içinden geçiyorduk. Gonçar adlı Ukraynalı bir onbaşı patatesi alıp gizlemeye çalıştı. Gedikli onu gördü. Tek söz söylemeden Gonçar'ın yanına gelip boynundan vurdu onu. Bütün tutsaklar durmuş bakıyorlardı" Buradaki her şey Alman devletinin malıdır," dedi gedikli eliyle çevresini göstererek. "Herhangi biriniz keyfi olarak bir şey alırsa anında öldürülecektir."

"İçinden geçtiğimiz bir köyde kadınlar üzerimize ekmek parçaları ve fırınlanmış patatesler fırlattılar. Kimilerimiz birkaç parça yakalanmayı başardı, ama çocuğumuz yapamadık. Muhafızlar pencereleri taradılar, daha hızlı yürümemiz için buyruk verdiler. Ama çocuklar - korku nedir bilmez onlar - biraz önden yol boyunca koşuyor ve yolda ekmek bırakıyorlardı. Topladık ekmekleri. Ben de büyük bir kaynamış patates ele geçirmeyi başardım. Yanımdakiyle yarı yarıya üleşip kabuğuyla yedik. Hiç bu denli lezzetli bir patates yememiştim.

"Bir ormandaydı istihkam inşaatı. Almanlar nöbetçileri gözle görülür biçimde takviye ettiler ve elimize kürekler verdiler. Canım istihkam yapmak istemiyordu, daha çok yıkmak istiyordum yapılanları.

"Tam o gün öğleden sonra aklıma koydum koyacağımı Kazdığımız çukurdan tırmanıp çıktım, beli sol elime alıp nöbetçinin yanına gittim. Diğerlerinin bir siperde olduklarını önceden gözlemiştim, bizim gruptan sorumlu bu bir kişiden başka nöbetçi de yoktu yakında.

"Küreğim kırıldı, bak!" diye mırıldandım askere yaklaşırken. Kısa bir an, onu ilk vuruşta yere sermezsem işimin biteceği düşüncesi şimşek gibi geçti kafamdan. Asker yüzümdeki ifadeden, galiba bir şeyler anladı. Otomatığının tetiğini kavramak için omuzlarını silkti, işte o an kürekle yüzünün tam ortasına geçirdim.

Başına vuramazdım, miğferi vardı çünkü. Ama hiç ses çıkarmadan boyunca boyunca uzatacak kadar gücüm olmuştu.

"Şimdi elimde bir otomatik ve üç şarjör vardı. Koşmaya başladım. Ama 'şimdi'de koşamıyorum gibi geldi bana! Durdum, derin bir soluk aldım ve yeniden kaldırdım tabanları. Derenin diğer yakasında orman daha sıkı, oraya yöneldim. Kaç kez düştüğümü, kattığımı, yeniden düştüğümü anımsamıyorum. Yine de her dakika daha çok uzaklaşıyordum. Bitkinlikten soluk soluğa, hıçkıra hıçkıra bir çalığın arasından koşarak tepenin diğer yanına indiğimde otomatiklerin uzak takırtılarını duydum, sonra bir çılgılık. Ama beni yakalamak o kadar kolay değildi artık.

"Alacakaranlık çökmeye başladı. Eğer Almanlar izimi bulmayı başarır da iyice yakınlaşırlarsa son mermiyi kendime saklayacaktım. Bu düşünce cesaretimi tazeledi. Daha sessiz ve dikkatli yürümeyi sürdürdüm.

"Geceyi ormanda geçirdim. Yarım mil kadar uzakta olmayan bir köyün yakınındaydım, ama Almanların arasına düşerim diye oraya gitmeye korkuyordum.

Diğer gün partizanlar buldu beni. iki hafta onların barınaklarında dinlenerek gücümü topladım. Önceleri, paltomun astarına sakladığım ve onlara gösterdiğim parti kartımı göstermeme karşın kuşkulanıyorlardı benden. Ama daha sonra operasyonlarına katıldığım da bana karşı davranışları birden değişti. Öldürdüğüm faşistlerin hesabını tutmaya da orada başladım. Bugüne dek bu hesabı hiç sektirmeden tuttum, sayıları yavaş yavaş yüze yaklaşıyor.

"Ocak'ta partizanlar cephe çizgilerinden beriye geçirdiler beni. Bir ay kadar hastanede yattım. Omzumdaki havan şarapnellerini çıkardılar, romatizma ve kampta aldığım diğer illetlerin savaştan sonra çaresine bakacaktık. Evde bir hafta kaldım. Daha fazla da dayanamadım. Cepheye gitmek için müthiş bir istek duyuyordum, tüm söyleyebileceğim de şu şimdi: kim ne derse desin, benim yerim sonuna kadar burası."

Siper barınağının kapısında hoşça kal dedik birbirimize. Teğmen aydınlık günışığının altında parıldaayan bir küreğe düşünceli düşünceli bakarak konuştu: "Ve biz nasıl savaşılacağını, nasıl kin duyulacağını ve nasıl sevileceğini öğrendik. Savaş gibi böylesine keskin bir bıçağın üzerinde herkesin duyguları kusursuz biçimde keskinleşti. Kin ve sevgi yan yana konulamaz diyeceksiniz belki? Atasözünü bilirsiniz: 'Bir atla huysuz bir geyiği aynı kağına koşamazsınız.' Ama bizim bulunduğumuz konumda bunlar birlikte koşulu ve çekecekleri kağınyı da kusursuz çekiyorlar. Bana ve

Ülkeme yaptıkları tüm Şeylerden dolayı fasitlere acı bir kin duyuyorum. Aynı anda da insanlarımızı tüm yreğimle seviyorum ve faşistlerin bo-yunduruğu altında acı çekmelerini istemiyorum. Beni ve tüm diğerlerini böylesi bir öfkeyle savaŐmaya iten de bu: Eylemde bir araya gelip birle-Şen işte bu iki duygu, kin ve sevgi, zafer getirecek bize. Ve ülkemize duyduğumuz sevgi yüreklerimizde korunuyorsa ve bu yürekler çarptığı sürece korunmayı sürdürecekse, kinimizi de sonuna dek srglerimizin ucunda taşıyacağız. Belki karmaşık oldu tüm bunlar, bağışlayın ama düşündüğüm Şeyler bunlar," diye bitirdi teğmen Gerasimov. Ve onu tanıdığımdan beri ilk kez basit, sevecen Dır biçiminde gülümsedi, bir  o-cuğun gülümsemesiyle.

Yine ilk kez ben de, yaşadığı olaylardan kırıncılaŐmıŐ, ama. Daha bir neşe denli sert ve bükülmez bu otuz iki yaşındaki teğmenin Őakaklarında par-lak beyaz saçları olduğunu ayırımsadım. Ve büyük acılar sonucu oluş-muŐ bu beyazlık o denli katıŐksız ki, Şapkasına dolanmış bir örümcek ağının ipliği Şakaklarına geldiğinde gözden yitmişti, ne kadar  atıŐtmsa onu ayırt etmeyi bir türlü başaramadım.

Türkçesi: Hüseyin Kahverengi

Şeytanın Hilesi

LEV TOLSTOY

Yoksul bir köylü sabah erkenden çift sürmeye gitmiş, sabah çorbasını içmediği için yanına bir parça ekmek almıştı. Tarlaya varınca torbasını indirip bir çalının altına koydu. Ekmeği de onun yanına bırakıp, kaftanını üzerine örttü. Bir müddet çift sürdü. At yorulup, köylü de acıkınca sabanı toprağa sapladı. Otlaması için hayvanı da çözüp, kendi haline bıraktı. Ve yemeğini yemek için kaftanının yanına gitti. Fakat kaftanı kaldırıncaya bir de ne görsün, ekmek yerinde değil. Arayıp taradı. Kaftanı silkeledi ama ekmeği bulamadı. Şaşıp kaldı. "Tuhaf şey," dedi kendi kendine. "Etrafta kimsecikleri görmedim ama biri gelip ekmeği almış olmalı," diye düşündü.

Bu işi yapan küçük bir şeytandı. Ekmeği alıp bir çalının arkasına oturmuş, köylünün kızıp, kendi adını anarak, nasıl küfredeceğini beklemekteydi.

Köylü biraz düşündükten sonra: "Ne yapalım?.. Açlıktan ölecek değilim ya. Alanın ihtiyacı olmasa almazdı. Afiyetle yesin," dedi.

Sonra kuyunun başına gidip su içti. Biraz dinlendi. Hayvanını sabana koşup, tekrar toprağını sürmeye başladı.

Küçük şeytan köylüyü günaha sokamadığı için çok şaşırılmıştı. Olup bitenleri büyük şeytana anlatmaya gitti. Köylünün ekmeğini nasıl aşırıldığını, adamın küfredeceği yerde "Afiyetle yesin," dediğini ona anlattı. Büyük şeytan buna çok kızdı.

- Köylü oyuna gelmediyse suç sende. Demek ki işi beceremedin. Köylülerin hepsi böyle olursa biz ne yaparız. Yoo... Bu işi böyle bırakamayız. Haydi hemen o köylünün yanına git ve ekmeğin acısını çıkar. Eğer üç yıl içinde o köylüyü alt edemezsen, seni okunmuş suya sokarım bilesin, dedi.

Küçük şeytan korkup çarçabuk yeryüzüne indi. Suçunu nasıl bağışlayacağını düşünmeye başladı. Düşündü taşındı sonra şöyle bir çare buldu:

İyi insan kılığına bürünüp, yoksul köylünün yanına işçi olarak girdi. Köylüye, kurak geçen yazlarda buğdayı bataklığa ekmesini söyledi. Köylü de işçinin dediğini yapıp, buğdayı bataklığa ekti. O yaz, tüm köylülerin ekini güneşte kavrulduğu halde, onunki gür, boylu ve sık başaklı oldu. Köylü bir sonraki harmana kadar bu buğdayları bol bol yedi. Yine de buğday arttı. Ertesi yaz, işçi köylüye buğdayı dağa ekmesini söyledi. Köylü de onun dediğini yaptı. O yıl yaz, yağmurlu geçti. Tüm köylünün

ekini yattı, buğday vermedi. Bizim köylü ise iyi buğday kaldırdı. Eline geçen buğday bir hayli çoktu. Köylü bu kadar buğdayı ne yapacağını düşünmeye başladı.

İşçi köylüye şarap yapmasını söyledi. Köylü de buğdaylardan şarap yapıp, hem kendisi içti hem de başkalarına içirdi. İşte o zaman küçük şeytan büyüğünün yanına gidip: "Ekmeğin acısını çıkardım," dedi.

Bunun üzerine büyük şeytan, durumu kolaçan etmek için köylünün olduğu yere gitti. Köylünün evine varınca şöyle bir manzarayla karşılaştı: Adam bazı zenginleri, şarap ikram etmek için evine çağırmişti. Karısı, şarabı bardaklara koymuş, ikram etmek üzere misafirlere getiriyordu. Tam o sırada kadın masaya çarpıp, şarabı döktü. Köylü de buna kızıp karısına küfretti ve:

- Kör şeytan, dedi. Bu döktüğün bulaşık suyu değil. Böyle değerli bir şeyi nasıl dökersin beceriksiz kadın.

Küçük şeytan büyüğünü dirseği ile dürtüp:

- Gördün mü? Artık küfretmekten çekinmiyor, dedi. Sonra köylü, kendi şarap dağıtmaya başladı. O sırada

yoksul bir köylü işinden dönüyordu. Oraya uğradı. Herkesi selamlayıp bir köşeye oturdu. Onların şarap içtiğini görünce, yorgunluktan onun da canı şarap istedi. Uzun bir müddet oturup, yutkundukça yutkundu ama ev sahibi ona şarap ikram etmedi. Ev sahibi kendi kendine:

- İnsan, hepimize nasıl şarap yetiştirir, diye mırıldanıyordu.

Bu da, büyük şeytanın çok hoşuna gitti. Küçük şeytan ise: "Dur bak, daha neler olacak," diye övünüyordu.

Ev sahibi ve zengin köylüler bir miktar içtikten sonra birbiriyle muhabbet etmeye, birbirini övmeye ve birbirine yaldızlı sözler söylemeye başladılar. Büyük şeytan onları uzun bir müddet dinledi. Bu durumdan çok hoşlanmıştı: "Böyle, birbirlerini aldatmaya devam ederlerse topu birden elimize düşecek," dedi.

Küçük şeytan: "Daha dur hele. Bak sonunda neler olacak. Birer bardak daha içsinden de gör. Şimdi tilki gibi birbirine kuyruk sallıyor, birbirlerini aldatmak istiyorlar. Fakat biraz sonra azgın kurtlara dönüşecekler," dedi.

Köylüler birer bardak daha içtiler. Konuşmaları daha bir kabalaştı, sesleri daha yüksek bir perdeden çıkmaya başladı. Güzel sözleri bırakıp, birbirlerine kızıp, küfretmeye başladılar. Sonunda kavga çıktı. Birbirlerinin ağzını burnunu kanlar içinde bıraktılar. Derken ev sahibi de kavgaya karıştı. Onu da bir temiz patakladılar.

Büyük şeytanın, bu da çok hoşuna gitti. "İyi, iyi," dedi.

Küçük şeytan ise: "Dur bak, daha neler olacak" diye seslendi ona. Hele üçüncü bardağı içsinler gör onların halini. Şimdi bir kurt gibi vahşi oldular, biraz sonra domuza benzeyecekler."

Adamlar üçüncü bardağı da devirdiler. Büsbütün zıvanadan çıktılar. Ne söylediklerini bilmeden, birbirlerini dinlemeden bağırıp çağırmaya ve homurdanmaya başladılar. Sonra birer, ikişer, üçer sokağa çıkıp, yerlerde yuvarlanmaya başladılar. Ev sahibi de geri kalanları uğurlamaya çıkınca, kafası üstü, bir su birikintisine düştü. Üstü başı çamur oldu. Düştüğü yerde yığılıp kaldı. Bir domuz gibi sesler çıkartıyordu.

Bu hal büyük şeytanın daha çok hoşuna gitmişti:

- Eee... iyi iş yapmışsın aferin sana, dedi. Ekmeğin acısını iyi çıkardın. Yalnız bir anlat bakalım, nasıl yaptın bu şarabı? Herhalde ilk önce içine tilki kanı kattın. Bu yüzden köylüler onu içince kurt gibi kurnazlaştı. Sonra kurt kanı koydun. Bunun için de kurt gibi vahşi oldular. Daha sonra da domuz kanı kattın herhalde. Bu sebeple de domuza benzediler.

- Hayır, diye cevap verdi küçük şeytan. Hiç de öyle yapmadım. Benim yaptığım tek şey, onun fazla buğday yetiştirmesini sağlamaktı. Bu hayvanların kanları zaten insanlarda vardır. Fakat, yalnızca ihtiyaca yetecek kadar eklemek olunca meydana çıkmıyor. Bu köylü eskiden en ufak ekmek parçasını bile atmazdı. Fakat ekmeği çoğalınca, nasıl eğleneyim diye düşünmeye başladı. Ben de ona şarap içerek eğlenmesini söyledim. Köylü Allah'ın nimetinden, eğlenmek için şarap yapmaya başlayınca damarlarındaki tilki, kurt ve domuz kanı kendini göstermeye başladı. Bundan sonra bir bardak şarap içtiği anda hep böyle hayvanlaşacak.

Büyük şeytan, küçük şeytana iltifatlar edip, onu övdü. Ekmek suçunu bağışladı. Ve onu kendisinin yaveri yaptı.

Türkçesi: Ersin Yıldırım

Bir Ziraat Mecmuasını Nasıl İdare Ettim

MARK TWAIN

Nasıl bir çiftçi gemi kaptanlığına getirilir de işler karmakarışık olursa, bir ziraat mecmuasında kısa bir zaman için bile hatasız bir müdürlük yapamadım. Fakat bu işi biraz da ücretimin azlığından dolayı mahsus yaptım diyebilirim. Mecmuanın asıl müdürü izinliydi; yerini bana teklif ettiler, kabul ettim.

Yeni baştan işbaşına gelmenin zevkine doyum olmuyor, bütün hafta neşe içindeydim. Neyse, mecmua matbaaya verildi; emeklerimin neticesini merakla, beklemeye koyuldum. Acaba mühim bir hadise meydana getirip, herkesin dikkatini çekebilecek miydim? O akşam idarehanenin kapısı kalabalık bir grup tarafından sarılmıştı. Ben dışarı çıkarken kenara çekilip yol açtılar, birkaç kişinin "İşte o!" diye beni gösterdiğini fark ettim. Koltuklarım kabardı, memnun olmuştum. Ertesi sabah kapının önü yine öyle kalabalıktı. Sokakta üçer dörder kişi bir araya gelmiş, geçerken beni gösteriyor, fısıldaşıyorlardı. Ben yaklaşınca kapının önündeki kalabalık bir kenara çekildi, içlerinden birisi: "Gözlerine bak!" diye bağırды. Bana karşı gösterilen alâkanın farkında değilmişim gibi davranıyordum. Çıkarken kendimi bir kuş kadar hafif hissediyordum. Odamdan sesler, neşeli kahkahalar geliyordu. Kapıyı açıp içeriye girdim. Odamda iki genç vardı. Beni görünce afallayıverdiler, yüzleri bembeyaz kesilmiş, elleri titriyordu. Onlara doğru bir-iki adım atmaya kalkınca, deli gibi, açık duran pencereden atlayıp kaçtılar. Bu hareketlerine hiç mana verememiş, hayret içinde kalmıştım.

Aradan yarım saat geçmemişti ki, odanın kapısı açıldı, içeri kır sakallı, temiz giyinmiş bir ihtiyar girdi. Bana bir şey söylemek istiyormuş gibi bir hali vardı. Başından şapkasını çıkarıp yere koydu; elinde kırmızı bir mendille bizim mecmuanın son sayısı vardı.

Mecmuayı kucığına koyup mendiliyle gözlüklerini silerken: "Yeni müdür siz misiniz?" diye sordu.

Ben olduğumu söyledim.

- Şimdiye kadar başka bir zirai mecmua idare ettiniz mi? - Hayır, bu ilk editörlüğüm.

- Esasen ben de öyle tahmin etmiştim. Kendiniz ziraat yaptınız mı? Yani, bu işleri pratik olarak bilir misiniz?

- Maalesef hayır.

ihtiyar: "Ben de öyle düşünmüştüm," diyerek gözlüklerini taktı; gazetesi-ni münasip bir şekilde katlarken, beni tepeden turnağa süzüyordu. "Bana bu fikri veren yazıyı okumak istiyorum, işte şu makale, dinleyin:

"Turpları zorla koparmamak lazımdır. Daha doğrusu, ağaca bir çocuk çıkartıp, sallatmak en iyi usuldür."

- Buna ne buyrulur? Zannedersem bu yazı sizindir? Evet, ama nesi var? Haksız mıyım? Her sene milyonlarca, belki milyarlarca turp ham ham koparıldığı için ziyan olup gidiyor. Hem, ağaca bir çocuk çıkarttırıp sallatacak olsalar...

- Be herif, hâlâ mı anlamıyorsun; turp ağaçta mı yetişir?

- Yaa, yetişmez değil mi? Ağaçta yetişir diyen kim? Burada süslü bir ifade kullanılmaya çalışılmış, farkında değil misiniz? Bu işleri bilen bir insan kolayca ne demek istediğimi anlar. Yani, turpun sapını sallayarak sökülmesini tavsiye ediyorum.

Adam, hiddetle ayağa fırlamıştı. Mecmuayı parça parça edip yere attı. Elindeki bastonu ile masaya vurarak, benim bir öküz kadar bön, saman kafalı olduğumu haykırmaya başladı.

Sonra kapıyı hızla çarptı, çekip gitti. Şaşırmış kalmıştım. Acaba ne demek istiyordu? Tabii derdinin ne olduğunu öğrenmeden nasıl yardım edebilirdim?..

Bu hadiseden pek az sonra mumya gibi sapsarı yüzlü, yüzünün vadileri ve tepeleri bir haftalık sakalla kaplı upuzun bir adam çıkageldi. Kapıda durmuş, eli ağzında, hareket etmeden sabit nazarlarla yüzüme bakıyordu. Bir şeyler dinler

gibi bir hali vardır. Gel gör ki, etrafta da ses seda yoktu. Sonra yavaş yavaş, ayaklarının ucuna basa basa masama yaklaştı, elindeki mecmuayı uzatarak: "Şunu sen mi yazdın? Allah aşkına oku da, manasını izah et, sabahtan beri deli olacağım!"

Mecmuayı alıp yüksek sesle okumaya başladım. Ben okudukça adam sakinleşiyor, yüzünün hatları yumuşuyor, yanaklarına renk geliyordu. Büyük bir yükten kurtulmuş gibiydi. Yazı şöyle devam ediyordu:

"Guano^ hakikaten iyi bir kuştur. Yalnız, yetiştirilmesi biraz dikkat ister. Hazirandan evvel veya eylülünden evvel kuluçkaya yatırılmalı, kışın sıcak yerlerde muhafaza edilmelidir."

"Bu yıl mahsul iyi olmayacak gibi görünüyor. Bu sebeple mısır koçanlarını ve karabuğdayın ağustos yerine, temmuzda ekilmesini tavsiye ederiz."

"Kabaklara gelince: Dut ve çilek cinsinden olan bu meyve bilhassa Orta İngiltere'de pek makbul sayılır ve pastacılar, inek besleyenler tarafından bol bol kullanılır. Portakal cinsinden olup, şimal yarım küresinde yetişen başka bir kabak cinsinin muhtelif türleri vardır. Son zamanlarda ön

bahçeye dikilme modası ortadan kalkıyor. Bugün artık kimse gölge yap-sın diye bahçesine kabak ağacı dikmemektedir."

"Sıcakların yaklaşmaya başladığı şu günlerde kazlar serpilmeye başla-mış..."

Dinleyicim birdenbire ayağa fırlayarak elime sarıldı: "Yeter, bu kadarı yeter!" diye bağırdı. "Meğer aklım başımdaymış. Sen de benim okuduk-larımı okuduğuna göre, henüz oynatmamışım. Fakat, tuhaftır, bu sabah mecmuayı açıp da bu satırları okuyunca deli olduğuma hükmettim. Şimdiye kadar kimbilir beni nasıl oyalayabiliyorlardı ki, bu halimin far-kına varmadım, diye düşündüm. Kilometrelerce uzaktan duyulabilecek bir nâra ile yerimden fırladım. Gözlerimi kan bürümüştü. Birini öldür-mek, kan akıtmak istiyordum. Argaç birini haklamazsam, rahat edeme-yeceğimi biliyordum. Yazıyı bir daha okuyarak iyice emin olduktan sonra, evimi ateşleyip yollara düştüm. Yolda bir-iki kişinin kolunu, iki üçünün bacağına kırdım, içlerinden biri ağaca tırmanarak zor kurtuldu, istesem onu da haklardım ya, daha iyice emin olmak istedim. Sana gel-dim. Elhamdülillah şimdi kaçırmadığımı anlamış bulunuyorum. Neyse, ağaca çıkan adamın verilmiş sadakası varmış... Haydi eyvallah, beyim. Allaha ısmarladık, beni büyük bir yükten kurtardın; okuduğum yazı aklımı başımdan almıştı. Onu yerine getirdin. Eksik olma. Bu iyiliğini ömrümün sonuna kadar unutmayacağım."

içimde bu mecmuanın sakatladığı zavallılar için bir acı uyanmıştı. Fakat bu düşüncem uzun sürmedi, biraz sonra karşımda asıl müdür duruyor-du. Kendi kendime: "Sana tavsiye ettiğim gibi Mısır'a gitseydin, sana yardım ederdim. Mademki tavsiyemi dinlemedin, seninle uğraşamam," diye söyledim.

Müdür şaşırmış, efallamış, kelimenin tam manasıyla aptallaşmıştı. ihtiyar çiftçinin biraz evvel param parça edip yerlere serptiği mecmua parçalarını işaretle: "Bu çok kötü bir iş, çok kötü bir iş" diye söylendi. "Mecmuanın şerefi mahvoldu. Bir daha iflah olmaz. Doğru, şimdiye kadar bu derece rağbet görmemiş, hususi nüshalarında bile bu derece yüksek satışa ulaşmamıştık, ama insan meşhur olacağım diye delilik tak-lidi yapar, zerre kadar akıllı olmadığını iddia eder mi? Dostum, ben şerefli bir insanım. Kapının önü, sokaklar, insanlarla dolmuş, senin çıkmanı bekliyorlar. Çünkü herkes, senin zırdeli olduğunu zannediyor. Hakları da var ya, o yazıları okuduktan sonra başka türlü düşünmek mümkün mü? Bunlar gazeteciliğin yüzkarası olarak yaşayacak. Böyle bir yazı yazmak fikri nereden geldi sana? Meğer sen, ziraatın Z'sini bilmezmiş-sin. Sanki tırmıkla saban aynı şeymiş gibi konuşuyorsun; ineklerin kuluç-ka mevsiminden, ne bileyim ben, bin türlü akla hayale gelmez saçmalar-dan bahsetmişsin. Hafif bir müzik çalınırsa midyelerin daha sakın olaca-ğı hakkındaki yazın da manasız. Midyeler her zaman hareketsiz duran,

sakin hayvanlardır. Müziğin tesiri altında kalmak şöyle dursun, duymazlar bile. Allahım, ne günlere kaldık!... Bu yaşa geldim daha senin gibisiyle karşılaşmadım. Atkestanelerinin gittikçe kıymet kazanan ticari bir matah olduğunu söyleyen, bu mecmuayı mahvetmek için yapılmış bir tertipten başka bir şey olamaz. Hemen şu anda defolup gitmeni istiyorum. Tatilimi zehir ettin. Sen bu sandalyede oturdukça bana rahat nefes almak kısmet olmayacak. Senin şehir bahçesindeki istiridye tarlaları hakkında münakaşa ettiğini hatırladıkça bütün sabrımı, tahammülümü kaybedecek, nihayet çıldırıp gideceğim. Be adam, ne diye daha evvel bu işten anlamadığını söylemedin?"

Sabrım tükenmişti: "Bana baksana!" diye haykırdım. "Sersem!.. Ömrümde bu derece kötü niyetle söylenmiş lâf işitmedim. Tam 14 senedir matbuatta çalışıyorum. Defalarca editörlük yaptım. Sen karşıma geçmiş, bu işten anlamadığımı söylüyorsun. Düşünsene! Taşra gazetelerine tiyatro tenkitlerini kim yazar? Tiyatrodan, sanattan, benim çiftçilikten anladığım kadar anlayan boş adamlar. Kitap tahlillerini kim yapar? Ömründe kitap yazmamış insanlar... En tumturaklı mali makaleler kimin kaleminden çıkar? Bu işte zerre kadar bilgisi olmayan en v' büyük cahillerin... Zirai mecmuaları kim idare eder? Sen, evet senin gibi odun kafalı! Şiirden, edebiyattan anlamayan, tiyatro nedir bilmez, doğru dürüst gazeteciliği de becerememiş kara cahiller, dilenmek için gelir böyle ziraat mecmuaları çıkarırlar. Şimdi karşıma geçmiş bana gazeteciliğin ne demek olduğunu göstermeye çalışıyorsun! Biz bu işin içinde çürümüşüz beyim. Boş fiçı çok ses verir derler. Zaten en büyük mevkiler hiçbir şey bilmeyenlerindir. Bu kadar geniş kültüre sahip olacak yerde cahil, mahcup olacak yerde küstah olsaydım, şimdiye kadar ne mevkilere ulaşırdım, Allah bilir.

Evet, gidiyorum beyim, bana bu şekilde muamele ettikten sonra sizin yanınızda kalır mıyım sanıyorsunuz? Şunu bilin ki, ben vazifemden başka bir şey yapmadım. Size mecmuanın sürümünü artırmayı vaat etmiştim. Sözümde durdum. Benim hazırladığım sayının satışı hemen hemen yirmi bini aşmıştır. Size bir ziraat mecmuasının temin edemeyeceği kadar geniş ve seçkin bir okuyucu kitlesi sağladım. Bu işte kaybeden ben değil, sizsiniz. Anladınız mı?"

Sonra çıkıp gittim.

Türkçesi: Akşit Göktürk

Bıldırcın

İVAN TURGENYEV

Şimdi size anlatacağım olay başımdan geçtiği zaman on yaşında kadar vardım.

Olay yazın geçmişti. O zaman Rusya'nın güneyinde bir çiftlikte oturuyorduk. Çiftliğin çevresinde birkaç fersah ötelere kadar bozkırlar uzayıp gidiyordu. Yakınlarda ne bir orman, ne de bir dere vardı. Pek derin olmayan, fundalıklarla kaplı sel yatakları, dümdüz bozkırı yeşil yılanlar gibi kesiyordu. Bu sel yataklarının dibinde küçük derecikler sızıyordu. Ötede beride en sarp tepelerde gözyaşı kadar berrak sularıyla kaynaklar görünüyordu. Çiğnenmiş keçi yollar oraya gidiyor, suyun önündeki cıvık çamurda kuşlarla öteki küçük hayvancıkların ayak izleri birbirini kesiyordu. İyi su, insanlar kadar onlara da lazımdı.

Babam, ava düşkün bir insandı. Çiftlik işleriyle uğraşmadığı, hava da güzel olduğu zaman tüfeğini alır, av çantasını boynuna asar, ihtiyar köpeği Trezor'u çağırır, keklik ve bıldırcın vurmaya giderdi. Tavşanları avdan saymazdı, onları zağar avcılarına bırakırdı, bu avcılara da tazıcılar derdi. Bizim taraflarda bunlardan başka av hayvanı bulunmazdı. Ama mesela güzün çullukların da geldiği olurdu. Ama keklik ve bıldırcın, hele keklik çoktu. Sel yataklarının kenarlarında ikide bir onların eşinerek çizdiği tozdan yuvarlaklara rastlanırdı. İhtiyar Trezor hemen ferma yapar, bu sırada kuyruğu titremeye, alnının derisi kırışmaya başlardı. Babamın da yüzü sararır, bu sırada usulcacık tüfeğin horozunu kaldırırdı.

Babam beni sık sık yanına alırdı. Bu, benim için büyük bir zevkti. Pantolonumun paçalarını çizmelerimin koncuna sokar, matarayı boynuma takar, kendimin de bir avcı olduğumu sanırdım. Vücudum ter içinde kalır, ufak taşlar çizmelerimin içine girerdi, ama yorgunluk nedir bilmezdim, babamdan da bir adım geri kalmazdım.

Tüfek patlayıp kuş yere düşünce her zaman yerimde sığar, hatta bağırdım: öyle neşelenirdim ki!.. Yaralı kuş otlar arasında yahut Trezor'un dişleri arasında kanlar içinde çırpınırken ben yine de neşelenir, hiç acıma duymazdım. Kendim tüfekte ateş edebilmek, keklik yahut bıldırcın vurmak için neler vermezdim!.. Ama babam on iki yaşına basmadan önce tüfeğim olmayacağını, o zaman bile tek namlulu tüfek vereceğini ve yalnız toygarları vurabileceğimi söylemişti.

Bizim oralarda toygar kuşu pek çoktu; iyi, güneşli günlerde sürü halinde parlak gökyüzünde uçuşurken hep yukarı doğru yükselir ve yukarı yükseldikçe, sanki çingirak çalarlardı. Onlara gelecekteki avım olarak bakar, omzumda tüfek yerine taşıdığım sopa ile onlara nişan alırdım. Yerden birkaç arşın yüksekte havada durup titreyerek süzülüp birdenbire otların arasına dalmadan onları vurmak pek kolaydı. Bazen kırdı, uzakta, ekilmiş yerde yahut otlar arasında toy kuşları vuruyordu: işte insan böyle kocaman bir av vurursa, ondan sonra ölse de hiç gam yemezdi.

Onları babama gösterirdim, ama o, toy kuşunun her zaman pek dikkatli olduğunu ve insanı yakınına sokmadığını söylerdi. Bir defa yaralı olduğu için sürüden ayrılıp tek başına kaldığını sandığı bir toy kuşuna gizlice yaklaşmayı denedi. Trezor'a peşinden gelmesini, bana da hiç yerimden kımıldamamamı emretti: tüfeğini saçma ile doldurdu, tekrar Trezor'a döndü, hatta ona gözdağı verir gibi fısıltıyla seslendi: "Arrier! Arrier!.." Kendisi iki büküm oldu, sonra toyun bulunduğu tarafa doğrudan doğruya değil de kenar kenar ilerlemeye başladı.

Trezor, gerçi iki büküm olmadı, ama o da pek tuhaf yürüyordu: Topalıymış gibiydi, kuyruğunu arka ayakları arasına kıstırmış, dudağını ısırıyordu. Dayanamadım, hemen hemen sürünerek babamın ve Trezor'un peşi sıra gittim. Ama toy bizi üç yüz adım bile yaklaştırmadı: önce koştu, sonra kanatlarını çırparak uçtu gitti. Babam ateş etti, ama sadece peşinden bakakaldı... Trezor da ileri atılıp havaya baktı. Ben de baktım... Hem öyle gücüne gitti ki!.. Kuş biraz bekleydi ne olurdu sanki!.. Saçmalar mutlaka onu bulurdu...

işte bir gün, tam Petrov günü arifesinde babamla ava gitmiştik. O zaman genç keklikler henüz küçük olduğu için babam onları vurmak istemiyordu. Küçük meşe kümelerine doğru yürüdü, çavdar tarlasının yanında daima bildircinler bulunurdu. Orasını biçmek zor olduğu için otlar uzun zaman el değmeden dururdu. Orada çiçek de çoktu: tuna burçağı, yonca, çingirak çiçekleri, mineler, kır karanfilleri. Oraya kız kardeşimle yahut hizmetçi kadınla gittiğim zaman kucak dolusu çiçek toplardım, ama babamla gittiğim zaman tek çiçek koparmazdım, böyle bir hareketi bir avcıya yakıştıramazdım.

Trezor birdenbire ferma yaptı: babam, "Pil!" diye bağırdı, Trezor'un tam burnunun dibinden bir bildircin fırladı ve uçtu. Ama pek tuhaf uçuyordu: Havada yuvarlanıyor, ters dönüyor, yere düşecekmiş gibi yapıyordu. Trezor var kuvvetiyle onun arkasından... Oysa kuş intizamla uçtuğu zaman böyle yapmazdı.

Babam, saçmaların sadece köpeğe isabet etmesinden korkarak ateş etmekten çekiniyordu. Baktım, Trezor birdenbire havaya zıpladı ve ham!.. Bildircini yakaladı, getirip babama verdi. Babam kuşu aldı, karıncığı yukarı gelmek üzere avucuna koydu. Yaklaştım, "Ne o," dedim, "yaralı

mydı?" Babam, "Hayır!" diye cevap verdi. "Yaralı değildi, ama herhalde buralarda, yakın bir yerde yuvası var. O da köpeğin kendisini kolayca yakalayabileceğini sanması için böyle yaptı." "Peki ama, niçin böyle yapıyor?" diye sordum. "Köpeği yavrularının yanından uzaklaştırmak için. Ondan sonra güzel güzel uçacaktı. Ama bu defa evdeki hesap çarşıya uymadı: pek fazla yapmacık yaptı, Trezor da onu yakaladı." Ben yine, "Demek ki yaralı değildi?" diye sordum. "Hayır... ama yaşamaz... Herhalde Trezor onu dişleriyle sıkıştır." "

Bıldırcına iyice yaklaştım. Babamın avucunda başı sarkık yatıyor, ela gözüyle yan taraftan bana bakıyordu. Birdenbire ona öyle acıdım ki!.. Sanki bana bakıyor ve düşünüyordu: "Niçin ölüme mahkûmum? Niçin? Ben sadece görevimi yaptım: küçük yavrularımı kurtarmaya, köpeği uzaklaştırmaya çalıştım ve işte yakalandım!.. Bir zavallıyım ben!.. Bir zavallı!.. Haksızlık bu!.. Haksızlık!.."

"Babacığım," dedim, "belki de ölmez." Sonra bıldırcının kafacığını okşamak istedim. Ama babam, "Hayır!.. İşte bak, şimdi onun ayacıkları geri gelecek, bütün vücudu titreyecek, gözleri kapanacaktır." Tıpkı öyle oldu. Kuşçağzın gözleri kapanır kapanmaz ağlamaya başladım. Babam, "Niye ağlıyorsun?" diye sordu ve güldü. "Ona acıyorum," dedim. "O, görevini yapıyordu, oysa onu öldürdü. Bu haksızlık!.. " Babam, "Kurnazlık etmeye kalkıştı" diye cevap verdi. "Ama Trezor, ondan daha kurnaz çıktı." "Zalim Trezor!" diye düşündüm... Hem bu defa, babam da bana iyi kalpli bir insan gibi görünmedi. Burada kurnazlığın yeri var mı? Burada kurnazlık değil, yavrularına karşı sevgi var!.. Yavrularını kurtarmak için yapmacık yapması emredilmişse, Trezor da onu yakalamamalıydı!..

Babam bıldırcını çantasına sokacak oldu: ama, ben onu babamdan istedim, itina ile avucuma koydum, gözlerini açmaz mı diye üstüne hohladım. Ama kuşçağız kıılmadı. Babam, "Boş, azizim," dedi, "onu diriltemezsin. Bak, başçağızı nasıl sallanıyor." Usulca gagasından tutup hafifçe kaldırdım, ama ben elimi çeker çekmez yine düştü. Babam, "Ona hâlâ acıyor musun?" diye sordu. Ben de ona, "Ya küçükleri kim besleyecek?" diye sordum. Babam dikkatle yüzüme baktı, "Üzülme," dedi, "erkek bıldırcın, babaları onları besler. Dur bakayım," diye ilave etti. "Galiba Trezor yine ferma yapıyor... Burada yuva olmasın? Evet, işte yuva..." Gerçekten de, otların arasında, Trezor'un burnundan iki adım ötede birbirine sıkı sıkıya sokulmuş dört yavru yatıyordu. Birbirlerine sokulmuş, boyunlarını uzatmış, öyle çabuk çabuk, tıpkı titrer gibi, hep beraber nefes alıp veriyorlardı... Artık tüylenmeye başlamışlardı, ama vücutlarında tüy yoktu, yalnız incecik kuyrukları vardı. Avazım çıktığı kadar, "Baba!.. Baba!" diye bağırardım. "Trezor'u geri çağır!.. Yoksa o, bunları da öldürür!.. " Babam, Trezor'u çağırdı ve biraz yana çekilerek, bir çalının altına oturup kahvaltı etmeye koyuldu. Bense yuvanın yanında kal-

dım, kahvaltı etmek istemiyordum. Temiz mendilimi çıkararak bıldırcını üstüne yatırdım. "Bakın," elemek istiyordum,"yetim yavrucaklar, işte anneniz!.. Sizin uğrunuza kendini feda etti!.." Yavrular eskisi gibi, çabuk çabuk bütün vücutlarıyla nefes alıyorlardı. Babama yaklaştım,"Bu bıldırcını bana hediye edebilir misin?" diye sordum. "Buyur. Ama onu ne yapmak istiyorsun?" "Gömmek istiyorum!.." "Gömmek mi!.." "Evet... Yuvasının yanına gömmek istiyorum. Çakını bana ver: ona bir mezar kazacağım." Babam şaşıtı. "Çocukları mezarını ziyaret etsin diye mi?" "Hayır," dedim. "Öyle istiyorum. Burada yuvasının yanında yatmak hoşuna gider!.."

Babam bir şey söylemeden çakısını çıkarıp verdi. Hemen bir çukur kazdım: bıldırcını göğsünden öptüm, çukura koydum ve üzerini toprakla örttüm. Sonra aynı çakı ile iki dal kestim, kabuklarını soydum, bir sazla çaprazlama bağladım, mezara diktim. Biraz sonra babamla oradan uzaklaş tık, ama giderken hep dönüp dönüp arkama bakıyordum... İstavroz bembeyazdı ve ta uzaktan bile görünüyordu.

Gece bir rüya gördüm: Sanki gökyüzünde idim: hem ne dersiniz? Benim bıldırcıncık küçük bir bulutun üzerine konmuş, ama kendisi de tıpkı istavroz gibi bembeyaz. Başında altından küçük bir çelenk var: sanki bu ona çocukları uğruna fedakarlıkta bulunduğu için bir mükafat olarak verilmiş!..

Beş gün kadar sonra babamla yine aynı yere geldik. Sararmakla beraber, hâlâ yıkılmayan istavrozu da, mezarlığı da buldum. Ama yuva boştu, yavrular sırta kadem basmıştı. Babam, ihtiyarın, yani babalarının onları başka bir yere götürdüğünü söyledi: oradan birkaç adım öteden, çalılığın arasından büyük bir bıldırcın havalanınca, babam ona ateş etmedi. Ben de, "Hayır!.. Babam iyi kalpli!" diye düşündüm.

Ama şaşılacak şey: O günden sonra avcılığa karşı duyduğum tutku kayboldu, artık babamın bana tüfek hediye edeceği günü düşünmüyordum!.. Ama büyüyünce ben de atış yapmaya başladım. Beni avcılıktan uzaklaştıran bir şey daha oldu. Bir gün arkadaşımla keklik avına çıkmıştık. Yuvaları bulduk. Ana keklik fırladı, ateş ettik ve isabet ettirdik, ama yere düşmedi, yavrularıyla beraber ileri doğru uçu. Peşlerinden gidecek oldum, ama arkadaşım, "Burada oturup onları aldatarak çağırmak daha iyi olur... Şimdi hepsi buraya gelir," dedi.

Arkadaşım yavru keklikler gibi ötmesini pek iyi beceriyordu. Oturduk, arkadaşım ötmeye başladı. Gerçekten de, önce bir genç keklik cevap verdi, sonra başkası, baktık, sonra ana keklik ötmeye başladı, hem de öyle şefkatle ve yakın bir yerde ötüyordu ki!.. Başımı kaldırdım, baktım: Birbirine karışmış otların arasından bize doğru hızlı hızlı geliyor: oysa bütün göğsü kan içinde!.. Demek, ana kalbi dayanamamış!.. Orada kendi kendime öyle bir zalim göründüm ki... Ayağa kalktım, ellerimi çırp-

tım. Keklik hemen uçtu, yavruların da sesleri kesildi. Arkadaşım, bana "Deli!.." dedi..."Bütün avı berbat ettin..."
Ama o günden sonra öldürmek, kan dökmek, bana gittikçe daha ağır gelmeye başladı.

Türkçesi: Ergin Altay

Eflâtun'un Rüyası

VOLTAIRE

Eflâtun çok rüya görürdü; o zamandan beri de daha az rüya görmüş değiliz. Eflâtun insan yaradılışının eskiden ikiz olduğunu, işlediği günahların cezası olarak da erkek-dişi diye ikiye ayrıldığını düşünmüş. Eflâtun matematikte yalnız beş muntazam cisim olduğu için, ancak beş mükemmel dünya olabileceğini ispat etmişti. Onun Devlet'i de büyük rüyalarından biri oldu. Bundan başka uykunun uykusuzluktan, uykusuzluğun da uykudan geldiğini, insanın ayın tutulmasına, bir su havuzundan başka bir yerde bakarsa kör olacağını da rüyasında görmüştü. O zamanlar, rüya görmek, insana büyük bir ün kazandırır.

İşte size hiç de 'kötü olmayan rüyalarından biri daha. Eflâtun'a öyle geldi ki, ilksiz matematikçi büyük Demiurgos, uçsuz bucaksız uzayı, sayısız kürelerle doldurduktan sonra, yaptığı işleri gözleriyle gören tanrıların bilgisini denemek istemiş. Küçük şeyleri büyük şeylere benzetmek caizse, çömezlerine heykel ve tablo yaptıran Phidias'la Zeuxis gibi o da tanrıların her birine şekil versinler diye birer parça çamur vermiş. Bu paylaşımda Demogorgon'a, Dünya denen çamur parçası düşmüş: o da bu çamur parçasına bu şekli verdikten sonra bir şaheser getirdiğini iddia etmiş. Kıskançlığa yol açacağını, sanıyor, hatta meslek arkadaşları tarafından bile övülmeyi bekliyormuş; onların kendisini yuhalarla karşıladıklarını görünce şaşa kalmış.

Bu tanrılardan şakayı çok seven bir tanesi ona: "Doğrusu ya," demiş; "çok iyi iş gördünüz; dünyayı ikiye ayırdınız, sonra birinde oturanlarla diğerinde oturanlar münasebette bulunamasınlar diye de iki yarım kürenin etrafını su ile kapladınız." Kutuplarda oturanlar soğuktan donacaklar, Ekvator'da oturanlar ise sıcaktan ölecekler. Yolcular açlıktan, susuzluktan ölsünler diye çok tedbirli davranıp büyük kum çölleri meydana getirdiniz. Koyunlar, inekler, tavuklar şöyle böyle iyi şeyler ama, doğrusunu isterseniz yılanlarla örümceklerden hiç hoşlanmadım. Soğanla enginar da çok iyi şeyler ama, yeryüzünü birçok zehirli bitki ile kaplarken ne düşündüğünüzü anlayamadım; eğer dünya da oturanları zehirlemek istiyorsanız o başka... Öyle sanıyorum ki, otuz çeşit maymun bundan daha çok köpek, yalnız dört veya beş çeşit de insan yarattınız; sonuncu hayvana akıl dediğiniz şeyi vermekle de onu diğerlerinden ayırmak istediniz. Ama doğrusunu isterseniz, şu akıl hem gülünç, hem

de deliliğe çok yakın bir şey. Zaten bana öyle geliyor ki, siz bu iki ayaklı hayvana pek öyle büyük bir değer vermiyorsunuz, çünkü kendisine bir sürü düşman, çok az savunma imkânı, bir sürü hastalık, çok az ilaç, bir sürü tutku, çok az bilgelik vermişsiniz. Anlaşıyor ki siz, yeryüzünde bu hayvanlardan çok fazla sayıda bulunmasını istemiyorsunuz, çünkü karışlarına çıkan tehlikeleri hesaba katmasak bile, işinizi o kadar iyi ayarlamışsınız ki, günün birinde çiçek hastalığı her yıl bu çeşit hayvanların onda birini alıp götürecektir, bu hastalığın kız kardeşi de geriye kalan onda dokuzun hayat kaynağını zehirleyecek: bu da yetmiyormuş gibi ve hadiseleri öyle iyi düzenlemişsiniz ki, geri kalanların yarısı dava peşinde koşmakla, yarısı da birbirlerini öldürmekle uğraşacak; böylece onların size minnet duyguları ile bağlanacaklarından emin olabilirsiniz: doğrusu ya güzel bir şaheser meydana getirdiniz."

Demogorgon kızardı; yaptığı işte hem maddi hem de manevi kötülük olduğunu anlıyordu, ama kötülüktan çok iyilik olduğunu da iddia etmekten geri kalmıyordu: "Tenkit etmek kolay, dedi, ama elindeki hürriyeti kötülükle kullanmayacak, her zaman aklı başında hür bir hayvan yaratmak kolay mı sanıyorsunuz? Dokuz bin çeşit bitki dikmek gerektiği zaman bunlardan birkaçının zararlı olmasına engel olmak kolay mı sanıyorsunuz? Bir parça su, kum, balçık ve ateş oldu mu, artık deniz ve çöl olmayacak mı sanıyorsunuz? Benimle alay eden sayın bay, siz de Merih yıldızını doğurdunuz; iki büyük şeritle bu işin içinden nasıl çıktınız, hele bir görelim; aysız geceleriniz bakalım nasıl bir tesir bırakacak: yarattığınız insanlarda delilikten, hastalıktan eser var mı, yok mu şimdi göreceğiz."

Tanrılar hep beraber gidip Merih'i de incelediler: Ve hep birden tanrının üzerine çullandılar. Zühal yıldızını doğuran o ağırbaşlı tanrı da ellerinden kurtulamadı: Jüpiter, Mercuros ve Zühre adındaki yıldızları yaratılar da bir sürü sitemle karşılaştılar.

Ciltlerle kitap broşür yazıldı. Nükteli sözler söylendi, şarkılar çıkarıldı; tanrılar ayıplarını birbirlerinin yüzlerine vurdular. Herkes birbirine dış bile; sonunda ilksiz Demiurgos hepsini susmaya mecbur etti. Onlara: "İyi işler de gördünüz kötü işler de dedi, çünkü çok zekisiniz ama kusursuz da değilsiniz; eserleriniz ancak birkaç yüz milyon yıl sürecek; ondan sonra da daha bilgili olacağınız için daha iyi işler göreceksiniz: kusursuz, ölmez iş görmek yalnız bana mahsustur."

İşte Eflatun'un çömezlerine anlattığı şeyler bunlardı. Sustuğu zaman bunlardan bir tanesi ona: "Sonra uyanıverdiniz değil mi üstat?" dedi.

Türkçesi: Feruh Baldaş

İyi Kalpli Bir Brahmanın Hikâyesi

VOLTAIRE

Seyahatlerimde, çok akıllı, çok uslu, çok bilgili ihtiyar bir Brahman'la tanıştım; bu adam üstelik çok zengindi de böylece daha akıllı daha uslu görünüyordu. Çünkü hiçbir eksiği olmadığından kimseyi aldatmaya ihtiyacı yoktu. Onun hoşuna gitmekten başka hiçbir kaygıları olmayan üç güzel karısı, evini çok güzel idare ediyorlardı. O da karılarıyla eğlenmediği zaman felsefe ile uğraşıyordu.

Güzel bahçelerle çevrili, süslü, güzel evinin yanı başında, oldukça fakir, budala, sofu bir ihtiyar Hintli kadın oturuyordu.

Bir gün Brahman bana: "Keşke hiç dünyaya gelmeseydim," dedi. Nedenini sordum. Brahman: "Kırk yıldır okuyorum," diye cevap verdi. Bu kırk yıl boş yere harcanmış demektir. Başkalarına ders veriyorum, halbuki kendim bir şey bilmiyorum; bu hal ruhumda öyle bir utanç, öyle bir tiksime uyandırıyor ki benim için hayat dayanılması zor bir şey oluyor. Zaman içinde doğdum, zaman içinde yaşıyorum; bununla beraber zamanın ne olduğunu bilmiyorum; bilgilerimizin dediği gibi iki ilksizlik arasında bir noktada bulunuyorum, halbuki ilksizlik üzerinde hiçbir bilğim yok; maddeden meydana gelmişim; düşünüyorum, ama düşünceyi meydana getiren şey üzerinde hiçbir şey öğrenemedim; anlığımın, yürümek, sindirmek gibi sadece bir yeti olup olmadığını, ellerimle bir şey tuttuğum gibi kafamla düşünüp düşünmediğimi bilmiyorum. Yalnız düşüncemin ilkesi değil, hareketlerimin ilkesi de benim için gizli bir şey: neden yaşadığımı bilmiyorum; halbuki her gün bütün bu şeyler üzerinde bana akıl danışıyorlar; bir şeyler söylemek gerek; gerek ama söyleyecek bir şey de bulamıyorum; çok konuşuyorum, çok konuştuğum için de sonradan utanıyor, kendimden sıkılıyorum.

"Hele Vişnu mi Brahma'yı meydana getirdi, yoksa ikisi de ilksiz mi diye sordukları zaman daha kötü bir duruma düşüyorum. Tanrı bilir ya benim de hiçbir şeyden haberim yok; zaten bu, verdiğim cevaplardan da belli oluyor. Bana: "Ah sayın babamız! Nasıl oluyor da kötülük bütün dünyayı kaplıyor, bize anlatın," diyorlar. Bana bu soruyu soranlar kadar ben de sıkıntı çekiyorum; bazen onlara bu dünyanın hey şeyin en iyisi olduğunu söylüyorum, ama savaşta perişan olup sakatlananlar buna inanmıyorlar; ben de inanmıyorum ya, ne ise: merakımın ve bilgisizliğimin yükü altında ezilerek odama çekiliyorum. Eski kitaplarımızı okuyorum; onlar da bilgisizliğimi artırıyorlar.

Meslek arkadaşlarımla konuşuyorum. Bazıları bana hayattan kam almak, insanlara boş vermek gerektiğini söylüyorlar; bazıları da bir şeyler bildiklerini sanıyorlar ve bir sürü zırva yumurtluyorlar; her şey, içimi kaplayan o yürekler acısı duyguyu artırıyor. Bütün bu araştırmalardan sonra, nereden geldiğimi, kim olduğumu, nereye gideceğimi, ne olacağımı bilmediğimi düşündükçe bazen ümitsizliğe düşer gibi oluyorum." Adamcağızın bu hali gerçekten içime dokundu; kimse ondan daha akıllı, daha iyi niyetli olamazdı. Anlığımda ne kadar çok bilgi, yüreğimde ne kadar çok duyarlık olursa o kadar bahtsız olacağımı anladım.

Aynı gün, komşusu ihtiyar bir kadını gördüm; ona, ruhunun nasıl meydana geldiğini bilmediği için üzülüp üzülmediğini sordum. Sorumu bile anlamadı. Brahman'ın içini kemiren meselelerden birini bir an olsun düşünmek aklından bile geçmemişti; Vişnu'nun şekil değiştirmelerine gerçekten inanıyor, yıkanmak için ara sıra Ganga suyundan alabilirse kendini kadınların en bahtlısı sayıyordu. Bu zavallı varlığın mutluluğundan hayrete düşüp, bizim filozofun yanma döndüm, ona: "Kapınızda hiçbir şey düşünmediği halde hayatından memnun, rahat rahat yaşayan bir makine varken, siz böyle bahtsızlığınızdaki şikâyet etmeğe utanmıyor musunuz?" dedim. Bana: "Hakkınız var," dedi; "kendi kendime belki yüz kere, komşu kadın kadar budala olsaydım mutlu olacağımı söylemişimdir; bununla beraber böyle bir mutluluğu istemezdim."

Brahman'ın bu cevabı üzerimde hepsinden büyük bir etki bıraktı; kendi kendimi inceledim, aptal olmak şartıyla mutlu olmayı, gerçekten isteyeceğimi anladım.

Bunu filozoflara anlattım, onlar da benim düşüncemi kabul ettiler. Ben yine: "Bununla beraber," diyordum; "bu düşünme tarzında müthiş bir çelişme var, çünkü mesele nedir? Mutlu olmak değil mi? Zeki veya aptal olmuşuz bundan ne çıkar? Hem dahası var; kendi varlıklarından memnun olanlar, memnun olduklarından emindirler; yargı yürütenler ise iyi yargı yürüttüklerinden emin değillerdir. Şu halde mesele açık: Biraz olsun bahtsızlığımıza sebep oldu mu, sağduyudan vazgeçmeliyiz." Bu düşüncemi herkes kabul etti; bununla beraber mutlu olmak için budalalığı kabul eden bir kişi bile çıkmadı. Bundan da şu sonucu çıkardım: mutluluğa önem veriyoruz ama akla daha çok...

Bununla beraber insan iyice düşünürse, akli mutluluğa tercih etmenin, akılsızca bir iş olduğunu görür. Bu çelişmeyi nasıl açıklamalı? Ötekiler gibi mi? Bu konuda söylenecek daha çok söz var.

Türkçesi: Feruh Baldaş

Marko'nun Gülümseyişi

MARGUERITE YOURCENAR

Yolcu gemisi uyuşuk bir denizanası gibi tembel tembel salınıyordu durgun sularda. Dağların arasına sıkışmış dar gök diliminde, bir uçak, ürkütülmüş bir böceğin dayanılmaz uğultusuyla dört dönüyordu. Güzel bir yaz günü öğle sonrasının henüz başlarıydı, güneş Montenegro Alpleri'nin cılız ağaçlarla dolu yan kolları arasında şimdiden kaybolmuştu. Sabah açıklarda onca mavi görünen deniz, Balkan kıyılarındaki bu tuhaf görünümlü yılankavi fiyorda yaklaştıkça koyu renkler almaya başlamıştı. Evlerin özentisiz ve kunt biçimleri, manzaranın temiz içtenliği şimdiden Slav özellikleri taşımakla birlikte, renklerin acımasız canlılığıyla göğün çıplak gururu insana hâlâ Doğu'yu ve islamiyeti hatırlatıyordu. Yolcuların büyük bölümü karaya çıkmıştı: Güzellikleri orduların koruyucu meleğini andıran, üçgen kılıçlar kuşanmış yakışıklı askerlerin ve beyaz giysili gümrük memurlarının arasında birbirlerine bir şeyler anlatmaya çalışıyorlardı. Yunanlı arkeolog, Mısırlı paşa ve Fransız mühendis güvertede kalmışlardı. Mühendis bira söylemişti, paşa viski içiyor, arkeolog da limonatasını yudumluyordu.

- Bu ülke coşturuyor beni, dedi mühendis. Kotor ve Ragusa kıyıları, Balkanlar'dan Urallar'a yayılan ve denize kayıtsızca sırt çeviren bu Slav ülkesinin Akdeniz'le tek bağlantısı kuşkusuz. Bu ülke, Avrupa haritasının değişken sınırlarını bilmez ve deniz buralara Hazer'in, Finlandiya'nın, Karadeniz'in, ya da Dalmaçya kıyılarının karmaşık boğazlarından soku-
lur. Bu uçsuz bucaksız kara parçasındaki çeşitli ırklar, tıpkı irili ufaklı dalgaların denizin heybetli büyüsünü bozmadığı gibi bütünün gizemli birliğini bozmazlar. Ama şu anda beni ilgilendiren ne coğrafya, ne de tarih, sadece Kotor. Yöre insanların deyişiyle, Kattaro ağızları... Şu İtalyan yolcu gemisinin güvertesinden gördüğümüz acımasız, yabani Kotor. Zikzak yaparak Çettine'ye doğru yükselen yoluyla, Slav destan ve kahramanlık türkülerindeki kadar sert olabilen Kotor. Bir zamanlar Arnavutluk Müslümanları'nın boyunduruğu altında yaşamış olan şu isyankâr Kotor. Paşa, siz iyi bilirsiniz, Sırp epik şiiri pek öyle adil değildir Müslümanlar'a karşı; siz Lukiyadis, siz ki geçmişi, çiftliğini en ufak köşesine kadar tanıyan bir çiftçi gibi tanırırsınız, Marko Kraliyeviç'i duymadım demeyeceksiniz herhalde bana.

- Ben arkeologum, dedi Yunanlı, limonata bardağını masaya bırakırken. Benim bilgim yontulmuş taşın sınırlarını aşmaz. Aslına bakarsanız, sizin Sırp yiğitleriniz taş değil de daha çok canlı insan yontmuşlardır. Ama bu Marko, emin olun benim de ilgimi çekti ve izini, destanı beşiğinden bir hayli ötede, - Sırp sofuluğu oralara güzel sayılabilecek manastırlar dikmiş olsa bile yine de özde Yunan kalan o topraklarda - buldum...

- Athos tepesinde, diyerek araya girdi mühendis. Marko Kraliyeviç'in kemikleri, ortaçağ'dan beri hiçbir şeyin değişmediği o Kutsal Dağ'ın oralarında bir yerde gömülü olmalı. Hiçbir şeyin değişmediği dedim ama, ruh güzelliğinden pek eser kalmamıştır herhalde. İşte bugün bile hâlâ, altı bin kadar keşiş, başlarında topuzları, çenelerinden sarkan kıvrıkcık sakallarıyla bundan yüzyıllar önce nesilleri tükenen dindar koruyucuları Trabzon prenslerine dua ediyorlar orada. Unutkanlık denen şeyin sanıldığı kadar erken gelip çatmadığını görmek ve Haçlı Seferleri döneminden kalma bir prensliğin birkaç rahibin dualarında varlığını sürdürdüğü bir yerin dünyada bulunduğunu bilmek ne kadar huzur verici! Eğer yanılmıyorsam, Marko, Osmanlılara karşı bir savaşta öldü, Bosna'da ya da Hırvat topraklarında. Son isteği Ortodoksluk'un Sina'sı olan o yerlere gömülmekti. Doğu denizlerinin tehlikeli kayalıklarını ve Türk kadirgamlarının pusularını aşmayı başaran bir sandal taşımış cesedini oraya. Güzel öykü değil mi; neden bilmiyorum ama, bana Arthur'un son seferini hatırlatıyor... "Batı'da kahramanlar vardır; ama onlar ortaçağ şövalyelerinin demir zırhları gibi acımasız ilkelerle kuşanmışlardır sanki. Oysa bu Sırp, yalan bir yiğit olarak çıkar karşımıza. Marko'nun bir sıçrayışta yere yıktığı Türkler, dev bir meşe ağacının üzerlerine devrildiğini sanmış olmalılar. O zamanlar, Montenegro'nun Müslümanların elinde olduğunu size söylemiştim. Sırp çeteleri, Tzernagora'yı - ki ülkenin ismi bu Kara Dağ'dan gelir - ele geçirmek için göğüs göğüse çarpışacak sayıda değillerdi. Marko Kraliyeviç, istilacıya düşmanlık beslenen bu ülkede, yalancıktan Müslüman olmuş Hristiyanlar'la, - yani ölüm ve her an gözden düşme tehlikesiyle yaşayan paşalar ve huzursuz memurlarla - gizli ilişkiler kuruyordu. Suç ortaklarıyla yüz yüze görüşmek Marko için giderek bir zorunluluk haline gelmişti. Ancak iri kıyım bir erkek olması, dilenci, kör çalgıcı ya da güzelliğinden dolayı kolay olmakla birlikte kadın kılığında düşman içine sokulmasını engellemekteydi. Hem de dev gövdesini gören herkes onu hemen tanıyabilirdi. Sahilin ıssız bir köşesine sandalla yanaşmak da düşünülemezdi. Kayalıkların içine pusu kurmuş sayısız nöbetçi, yalnız ve göze görünmeyen Marko için sürekli bir tehlike demektir. Ama sandalın görüldüğü yerde usta bir yüzücü de gizlidir mutlaka ve bu usta yüzücünün yerini bilse bilse ancak balıklar bilebilir. Marko dalgalara baştan çıkarırdı: İthakalı komşusu Odysseus kadar iyi yüzerdi. Kadınları da baştan çıkarırdı. Denizin karmaşık girintilerinden süzülerek, sık sık

Kotor'a, dalgalar vurdukça nefes nefese kalıp iç geçiren, her yanı çürümüş ahşap bir eve giderdi, gecelerini Marko'yu düşünerek, günlerini de onu bekleyerek geçiren İškodralı paşanın dul karısına. Kadın, denizin yumuşak öpücükleriyle buz kesen Marko'yu yağlarla ovar, hizmetçilerinden gizli yatağına alır, ısıtır, casus ve suç ortaklarıyla gece toplantıları yapması için ona kolaylık gösterirdi. Sabahın erken saatlerinde, ev halkı uyanmadan mutfağa inip Marko'nun sevdiği yemekleri yapardı. Marko, dulun yorgun ve ağır memelerine, kalın bacaklarına, bitişik kaşlarına, o kuşkucu olgun kadın sevgisine katlanır, dua etmek için dizlerinin üstüne çömeldiğinde yere tüküren kadına duyduğu öfkeyi bastırmak zorunda kalırdı. Ragusa'ya yüzerek gitmeyi tasarladığı gecenin öncesi gece, dul, her zamanki gibi ona yemek hazırlamaya indi. Gözündeki yaşlar alışageldiği titizliği göstermesini önlüyordu. Felaket bu ya, fazla pişmiş bir keçi eti çıkaracak oldu Marko'nun önüne. Marko içmişti. Sabrı taşıtı. Yemek suyunun yapış yapış ettiği elleriyle dolu saçlarından kavrıldığı gibi:

- Şeytanın köpeği kadın, bana asırlık keçi mi yedireceğini sandın yoksa? diye bağırdı.

- Güzel hayvandı, diye cevap verdi dul, sürünün en körpesiydi.

- Senin o Allahın belası büyücü etin gibiydi tıpkı. Kayış gibiydi. Dumanı tıpkı senin etin gibi lanet tütüyordu, diye kükredi sarhoş Hıristiyan genci. Sen de onun gibi cehennem ateşinde yansan da kurtulsak!

Ve bir tekmede, et tabağını denize açılan pencereden dışarı fırlattı.

Dul, tahta döşemenin üzerindeki yağ lekelerini ve ağlamaktan şişen yüzünü sessiz sessiz silmeye koyuldu. Sevişirlerken de bir önceki gecedен ne daha az ateşli, ne de daha az sevecen davrandı. Şafakta, kuzey rüzgârları körfez dalgalarını isyana sürüklerken, tatlı sesiyle Marko'ya gidişini geciktirmesini öğütledi. Marko razı oldu. Günün sıcak saatlerinde, öğle uykusu için gene yatağına yattı. Uyanıp da, kepenklerle gelip geçenlerin bakışlarından gizlenen pencerenin önünde tembel tembel gerinmeye başladığında, birden yatağanların ısıltısını gördü. Bir bölük Türk askeri evi kuşatmış, bütün çıkışları tutmuştu. Marko, denizden bir hayli yüksekteki balkona koştu. Dalgalar şimşek gibi gümbürdeyerek kayalıkların üzerine çarpıp dağılıyorlardı. Gömleğini yırtmasıyla, bu havada değme sandalın çıkmaya cesaret edemeyeceği denize kendini fırlatması bir oldu. Dağlar yuvarlandı aşağı doğru, dağların üzerinden yuvarlandı Marko. Dul önde, askerler arkada evi altüst ettiler, fakat kaybolan deyin en ufak izine rastlayamadılar. Sonunda yırtık gömlek ve içeri göçmüş balkon demirleri sayesinde buldular onun izini. Korku ve pişmanlık naraları atarak kıyıya koştular. Dalgalar gitgide büyüyerek ayaklarına kapaklandıkça, ellerinde olmaksızın gerisin geri sürükleniyorlardı. Rüzgârın uğultusu, Marko'nun kahkahaları, küstah köpükler ise onun yüzlerine fırlat-

tığı balgamlardı sanki. Marko iki saat boyunca tek kulaç atamadan dalgalarla boğuşup durdu. Düşmanları başına nişan alıyor, gel gelelim rüzgâr estikçe hedeflerini ıskalıyorlardı. Denizin yeşil harmanında bir batıyor bir çıkıyordu Marko. En sonunda dul, başörtüsünü bir Arnavut'un uzun ve esnek kayışına sıkı sıkı düğümledi. Becerikli bir ton balığı avcısı Marko'yu bu ipekten kemendin boğumlarına isabet ettirerek yakaladı. Boğulmuş gibi duran yüzücü de kendisini sürükleye sürükleye kumsala taşımalarına boyun eğerek göründü. Ülkesinin dağlarındaki av eğlencesinde Marko, çoğu kez, vurulmamak için ölü taklidi yapan hayvanlar görmüştü. Bu hileye sarılmaktan başka çaresi kalmamıştı artık. Türklerin kıyıya taşıdıkları soluk yüzlü genç adam, üç günlük bir ceset gibi buz kesmişti, kaskatıydı. Köpüklerle kirlenmiş saçları çukur şakaklarına yapışmıştı. Donuk gözleri, gökyüzüyle akşamın dev hacmini yansıtmaz olmuştu. Deniz tuzunun kuruttuğu dudakları, kenetlenmiş çenesinde hareketsizleşmişti. Kollan, halsiz, iki yanına düşmüş, sarkmıştı. İri yapılı göğsü kalp atışlarının duyulmasını önlüyordu. Köyün ileri gelenleri çömeldiler; uzun sakalları Marko'nun yüzünü gıdıklıyordu. Sonra, hep birden başlarını göğre kaldırarak, bir ağızdan, benzer sesleriyle,

- Allah! Öldü; çürümüş bir kirpi gibi, çiğnenmiş bir köpek gibi, diye bağıldılar. Leşleri temizleyen denize atalım bunu, toprağımızı lekelemesin artık. "Kötü kalpli dul ağlamaya, çok geçmeden de kahkahalarla gülmeye başlamıştı:

- Marko bu. Bir fırtınayla öleceğini, bir boğum kementle boğulacağını mı sandınız. Böyle yattığına bakmayın. Ölü değil o. Denize atarsanız, beni, şu zavallı kadını baştan çıkardığı gibi, denizleri de baştan çıkarır. Dalgalarda onu gerisin geriye ülkesine götürür. Çekiç çivi getirin, çarımha gerin şu köpeğı. Artık yardımına gelmeyecek olan o Tanrı'sını nasıl çarımha gerdilerse, bunu da öyle çarımha gerin de, bakın bakalım, dizleri acıdan boğum boğum olmayacak mı, bakın bakalım, lanetlenmiş ağız naralar kusmayacak mı?

Cellatlar, bir sandal tamircisinin tezgahından çekiç çivi aldılar ve genç Sırp'ın ellerini çivilediler, ayaklarının çeşitli yerlerine de sivri taşlar sapladılar. İşkence altındaki gencin bedeni hiç kıınıldamamıştı; aldırılmaz yüzünde ufak bir kıpırtı bile yoktu. Kan bile yaralarından azar azar, yavaş yavaş, arada bir damlalarla sızıyordu. Çünkü Marko kalbine olduğu kadar damarlarına da söz geçirebilirdi. Tam bu sırada, köy ileri gelenlerinin en yaşlısı elindeki çekici bıkkınlıkla fırlatarak haykırdı:

- Bir ölüyü çarımha germeye kalkıştık. Allah günahlarımızı affetsin! Cesedin boynuna bir taş bağlayalım, denizin uçurumu alsın götürsün hatamızı ve deniz bir daha geri getirmesin bize onu.

- Marko Kraliyeviç'i çarımha germeye çekiç çivi yetmez, dedi kötü kalpli dul. Korlar alıp göğsünün üstüne koyun da, bakın bakalım, savunmasız

bir böcek gibi acıdan kıvranacak mı? "Cellatlar, bir kalafatçının fırınından kor getirdiler ve denizin kaskatı ettiği Marko'nun göğsüne kordan bir çember çizdiler. Korlar yandı, sonra söndü. Ölümler kararır kırmızı güller gibi kapkara kesildiler. Tıpkı büyücülerin dans ederken kırlara çizdikleri halkalar gibi, Marko'nun göğsünde gitgide kararır bir halka belirdi. Ama delikanlı inlemedi. Kirpikleri bile kimildamadı.

- Allahım! dedi cellatlar, günah işledik; çünkü Allahım, yalnızca, yalnızca sen işkence edebilirsin ölümlere. Yeğenleri ve amcaoğulları bu zorbalığımızın hesabını soracaklardır bize. Onu yarı yarıya taşla dolu bir çuvala koyalım ki, deniz bile bilmesin yutmasını istediğimiz cesedin kimin nesi olduğunu.

- Lanetli adam, dedi dul. Bir kolunu salladı mı çuvalı paramparça eder bu. Taşları da bir bir tükürür ağzından. işe yaramak istiyorsanız, köyün genç kızlarını getirin, çember olup dans etsinler kumsalda; bakalım aşk hâlâ işkence ediyor mu bedenine?.. Genç kızlar çağrıldı. Hemen bayramlık elbiselerini giyindiler; kavallar davullar getirdiler. Cesedin etrafında dans etmek için el ele tutuştular; içlerinden en güzeli, elinde kırmızı bir mendille öne geçti. Arkadaşlarından bir baş boyu uzundu. Kestane rengi saçları, bembeyaz bir boynu vardı. Sıçrayan bir geyik, uçan bir şahin gibiydi. Marko hiç kimildamadı, ama kızın çıplak ayaklarının dokunuşunu duyuyor, kalbi göğsüne sığmaz oluyor, kalp atışları düzensizleşiyor, seyredenlerin kalbinin sesini işitmesinden korkuyordu. Dudaklarında elinde olmaksızın mutlu bir insanın acı gülümsemesi belirdi. Dudakları bir öpücük arar gibi titremeye başladı. Güneş yavaş yavaş battığından, günbatımının alacasında, cellatlarla dul, bu hayat belirtisinin henüz farkına varmamışlardı. Ama Ayşe'nin açık renk gözleri bir an olsun ayrılmadı genç adamın yüzünden; yakışıklı bulmuştu onu. Marko'nun yüzündeki bu gülümsemeyi gizlemek için kırmızı mendilini ansızın onun dudaklarına düşürdü; sonra da gururlu sesiyle,

- Ölü bir Hristiyan'ın çıplak yüzü önünde dans etmeyi kabul edemem, bu yüzden örttüm dudaklarını, onun dudaklarını görmeye tahammül edemiyorum, dedi. Gelgelelim, cellatların dikkatini başka yere çekmek için, bir de kumsalı terke etmek zorunda kalacakları ezan vaktine kadar oyalansınlar diye, dansını sürdürdü. Sonunda, minarenin tepesinden bir ses, namaz vaktinin geldiğini haykırdı. Adamlar, kaba saba camiye doğru yürüdüler. Genç kızlar art arda, ayaklarını sürüye sürüye şehre doğru gittiler. Ayşe, başını sık sık arkaya çevirerek uzaklaştı. İkna olmayan dul, sözde cesedi gözetlemek için kumsalda kaldı. Marko ansızın ayağa fırladı: Sağ eliyle sol elindeki çiviye çektiği gibi çıkardı, dulun kızıl saçlarına yapışarak alına soktu. Sonra ayaklarına mihladıkları sivri taşları sökerek dulun gözlerini oydu. Cellatlar döndüklerinde, kumsalda çıplak bir yiğit cesedi yerine, yaşlı bir kadının çırpına çırpına kasılıp kalmış ölüsünü

buldular. Marko'nun sonradan ülkeyi fethederek, gülümsemesine sebep olan genç kızı alıp kaçırdığını ayrıca belirtmeye gerek yok. Zaten, ne kazandığı zafer, ne de elde ettiği mutluluk, bana dokunaklı gelen, o ince davranış. İşkence altındaki bir insanın dudaklarında arzusunun en tatlı ıstırap olduğunu kanıtlayan o gülümseyiş. Bakın akşam oluyor. Şu Kotor kumsalında, korların ışıltısında çalışan o cellat güruhunu, dans eden genç kızı ve güzelliğe dayanamayan delikanlıyı hayal etmek sanki hala mümkün.

- Garip bir öykü, dedi arkeolog. Ancak bu sizin anlattığınız, öykünün oldukça yeni bir çeşitlemesi herhalde. Bir başkası olsa gerek; daha ilkel bir çeşitleme; ben bir araştırayım.

- Yanılıyorsunuz, dedi mühendis. Geçen kış, Orient Ekspresi'ne tünel açma işi için köyde kaldım. Köy sakinlerinin bana anlattıkları biçimde aktardım size. Sizin Yunanlı yiğitlerinize dil uzatacak değilim Lukiyadis. En ufak olayda çadırlarına girip saklanırlar, arkadaşlarının ölümleri önünde acıyla ayaz ayaz bağırırlar, düşmanlarının cesetlerini zapt edilmiş kentlerin etrafında sürüklerlerdi. Ama inanın bana dostum, İlyada'da eksik olan Akhilleus'un ufak bir gülümseyiştir.

Türkçesi: Hür Yumer

Infanta'nın Doğduğu Gün

OSCAR WILDE

Kız tam on iki yaşına gelmişti. Sarayın bahçesinde güneş parlak parlak parlıyordu. Gerçek bir prenses, İspanya'nın da Infanta'sıydı, ama gene pek yoksul ailelerin çocukları gibi, doğduğu gün ancak yılda bir kez geliyordu. İşte bunun için bütün ülkede bugünün tam anlamıyla görkemli bir gün olması, elbette son derece önemliydi.

Gerçekten çok güzel bir gündü. Boylu poslu, yollu laleler sapları üstünde uzun saflar halinde askerler gibi dimdik, çayırın ötesindeki güllere meydan okurcasına bakıp "Biz de artık sizin kadar güzeldiz!" dediler. Eflatun kelebekler sırayla her çiçeğe giderek altın tozundan kanatlarıyla yer yer titretiler; küçük kertenkeleler duvarın çatlaklarından çıkiverdiler, sonra bembeyaz ışığa yayılıp güneşlendiler; nar da sıcaktan yarılp çatladı ve kanayan kıpkırmızı yüreklerini gösterdi. Kemerli, donuk dehlizlerde, küflü kafeslerden bol bol sarkan sarı solgun limonlar bile olağanüstü güneş ışığından daha zengin bir renk almış gibiydi, manolya ağaçları da kat kat fildişi küreler biçimindeki çiçeklerini açıp, tatlı keskin kokularıyla havayı doldurdular.

Küçük Prenses arkadaşlarıyla setin üstünde aşağı yukarı dolaşıp taş vazolarla eski yosunlu yontular arasında saklambaç oynadı. Sıradan günlerde ancak kendisinin dengi olabilecek çocuklarla oynamasına izin verildiği için yalnız oynamak zorunda kalırdı, ama artık doğduğu gün bu kuralın dışına çıkmıştı. Kral, istediği küçük dostlarını çağırıp birlikte eğlenmelerini buyurmuştu. Kıyısı tüylü yeşil şapkalı, uçları pır pır uçan kısa pelerinli içoğlanları, kılaptan işlemeli uzun fistanlarının eteğini tutup siyahlı gümüşlü kocaman yelpazelerle gözlerini güneşten koruyan kızlarıyla, bu süzgün İspanyol çocuklarında haşmetli bir incelik vardı. Ama Infanta, zamanın az çok ağır sayılabilecek modasına göre, hepsinin en zarıfı ve zevkle süslenmiş olanıydı. Giysisi gümüş rengi canfestendi. Eteğiyle geniş kabarık kolları sıvama gümüş, sırma işlemeydi, dimdik sert korsası sıra sıra nefis incilerle süslüydü. İri pembe güllü minimini iki terlik, yürürken eteğinin altından başını çıkarıveriyordu. Büyük bürüm-cük yelpazesi incili pembeliydi. Küçük süzgün yüzünün çevresinde soluk altından bir ayla gibi kalkık duran saçlarının arasında da güzel beyaz bir gül vardı. Sarayın bir penceresinden umutsuz üzüntülerin Kralı onları seyretti. Arkasında nefret ettiği kardeşi Don Pedro d'Arragon duruyor;

yanında günahlarını çıkaran, Granada'nın baş engizisyoncusu oturuyordu.

Kral her zamankinden de umutsuzdu, çünkü çevresinde toplanan saray görevlilerine, Infanta'nın çocukça bir ciddilikle selam verişine ya da peşini hiç bırakmayan sevimsiz Albuquerque düşesine yelpaze altından gülüşüne bakarken, daha pek kısa bir zaman önce (kendisine öyle gelirdi) Fransız ülkesinden gelip İspanyol sarayının gamlı gösterişi içinde, badem çiçeklerinin yemiş bahçelerinde iki kerecik açılışını göremeden; şimdi otlara boğulmuş duran saray avlusunun ortasındaki yaşlı, budaklı incirden ikinci yılın meyvelerini deremeden solup, kızının doğumundan altı ay sonra ölen genç kraliçeyi düşündü. Ona karşı sevgisi öyle büyüktü ki, mezarın bile onu gözlerinden gizlemesine dayanamadı. Vücudunu Mağripli bir hekime mumyalattırması, onun büyücülük suçlamasıyla kutsal makamların insafına kalmış yaşamını, bu hizmetine karşılık kendisine bağışlamıştı. Ceset, sarayın siyah mermer kilisesinde on iki yıl kadar önce o rüzgârlı mart havasında papazlar nasıl getirmişlerse öylece dokuma örtülü altlığının üstünde hâlâ yatıyordu. Kral, ayda bir kez kapkara bir pelerine sarınıp elinde sönük ışıklı bir fenerle içeri girer, "Mi Reina! Mi Reina" diye seslenerek yanında diz çöker, kimi zaman da İspanya'da yaşamın her alanında egemen olan, bir kralın üzüntüsünü bile sınırlayan biçimsel göreneklerini çiğneyip dayanılmaz bir acıyla mücevherli solgun elleri sımsıkı kavrar, buz gibi boyalı yüzü çılgın öpüşlerle uyandırmaya çalışırdı. Fontainebleau şatosunda tıpkı ilk kez henüz kendisi on beşinde, o da daha küçük yaşlardayken gördüğü haliyle bugün gene onu görüyor gibi oldu. O zaman Fransa Kralıyla bütün saray ileri gelenlerinin önünde Papalık Elçisi tarafından resmen nişanlandıktan sonra da sarı saçlarından bir bukleye arabasına binerken elini öpmeye uzanan iki küçük dudağın anısını alıp Escorial sarayına dönmüştü. Sonra iki ülke sınırı üstünde, küçük Burgos kasabasında çabucak yapılan düğün, daha sonra La Atocha Kilisesi'ne toplanan yüksek tabakanın her zamanki töreniyle Madrid'e o gösterişli giriş ve sonunda, diri diri yıkılmak üzere engizisyonun dünyasal temsilcisi olan koluna içlerinde birçok İngiliz de bulunan üç yüz kadar günahkârın teslimiyle olağanüstü kutlanan auto-da-fe ayını birbirini izlemişti. Onu çılgınca sevdiği kesindi; o sırada Yeni Dünya İmparatorluğu'nun egemenliği için İngiltere ile savaşan ülkesini bile bu uğurda feda edebileceğini sananlar çoktu. Gözünün önünden ayrılmasına hiç dayanamazdı; onun yüzünden ülkenin bütün ciddi işlerini unutmuştu. Onu eğlendirmek için düzenlediği özenli törenlerin, o akıl ermeyen hastalığını artırmaktan başka bir şeye yaramadığını, aşkın o kendi kullarına uygun gördüğü korkunç körlüğü yüzünden göremedi. Öldüğü zaman, Kral bir süre düşünme gücünü yitirir gibi oldu. Eğer Kraliçenin Arragon'daki şatosunu ziyaretinde kendisine armağan ettiği

zehirli eldivenle ölümüne neden olduğu söylenen ve kıyıcılığı İspanya'da bile ayyuka çıkan kardeşi Don Pedro'ya Infanta'yı teslim etmekten çekinmeseydi, kesinlikle tacından tahtından el çekip Granada manastırına çekilirdi; aslında bu manastırın Gönüllü Baş Rahibi sanını da taşıyordu. Krallık fermarıyla bütün yurttan ilan edilmiş olan üç yıllık genel yasın sonunda bile, bakanlarının yeni bir evlilikten söz etmelerine asla dayanmamış; Bohemya imparatoru, bizzat bir kurul gönderip ona yeğeni güzel Arşidüşes'le evlenmesini önerdiğinde, İspanya Kralı'nın üzüntüsüyle evli bulunduğunu, kısır bir gelin olmasına karşın nikâhlısını güzelliğe yeğlediğini elçilere bildirmişti. Bu öyle bir yanıtı ki İmparator'un kıskırtmasıyla kimi tutucu Protestanların yönetiminde ayaklanan zengin Felemenk eyaletine mal olmuştu. Bugün Infanta set üstünde oynarken, baştanbaşa evlilik yaşamı, büyük ateş renkli çılgın neşeleriyle, umulmaz sonunun ürkünç acısıyla geri gelmiş gibiydi. Kraliçenin bütün tatlı titizliği, aynı istemli baş kaldırma huyu, aynı gurur, aynı kıvrık güzel ağız, arada sırada gözlerini pencereye çevirdiği zaman ya da küçük elini koskoca İspanyol devlet adamlarına uzatıp öptürürken aynı olağanüstü gülümseme. Ama, çocukların keskin kahkahası kulaklarında çınladı, güneşin parlak, acımasız ışığı üzüntüsüyle alay etti. Saf sabah havasına ağır, bambaşka bir koku, tıpkı mumyacıların kullandıkları baharat gibi bir koku sindi. Yoksa ona mı öyle gelmişti? Yüzünü elleriyle kapadı; Infanta bir daha yukarı baktığında, perdeler örtülmüş, kral çekilmişti. Hafifçe dudaklarını büküp omuzlarını kaldırdı. Babası bu doğum gününde yanında da kalabilirdi. Anlamsız devlet işlerine ne olurdu sanki? Yoksa mumları her zaman yanan, kendisinin girmesine izin vermedikleri o iç kapayıcı kilise odasına mı gitmişti? Her yer günlük güneşlik, herkes böyle şenlik içindeyken ne uygunsuz davranıştı bu! Kukla oyunuyla bütün öteki olağanüstü eğlenceler bir yana, deminden beri borularla duyurulan yapmacık boğa dövüşünü kaçıracaktı. Amcasıyla baş engizisyoncu çok daha duygulu insanlardı. Sete dek çıkmışlar, kendisine tatlı sözler söylemişlerdi. O da güzel başını kaldırıp Don Pedro'nun elinden tutarak bahçenin ucunda kurulmuş eflatun ipek kaplı daireye doğru merdivenlerden indi. Peşinden en uzun adlı olan en başta gelmek üzere, kesin bir sıralamayı izleyen bütün öteki çocuklar ilerledi. Toreadorlar gibi fantastik giyimli soylu erkek çocuklardan bir alay karşıcı çıktı; on dört yaşında, pek yakışıklı küçük Tierra Nueva Kontu İspanya'nın anadan doğma Hidalgo ve Gandee'lerinin bütün incelikleriyle başını açarak, büyük bir ağırbaşlılıkla onu, Arena'ya karşı yüksek bir kürsünün üstüne konmuş altın yaldızlı fildişinden küçük bir koltuğa kadar götürdü. Çocuklar büyük yelpazelerini sallayarak fısıldaşa fısıldaşa çevresine toplandılar. Don Pedro ile baş engizisyoncu da gülerек yolun ağzında durdu. Sarı kırma yakalı Camerera Mayor dedikleri sert yüzü düşes bile pek her

zamanki gibi huysuz görünmüyor, bumburuşuk yüzünde, kavruk kansız dudaklarında soğuk, solgun, gülümseme gibi bir şey dolaşıp siniyordu. Bu, kesinlikle, görülmemiş bir boğa dövüşü olacaktı; Infanta'ya, Parama Dükü'nün, babasını ziyarete gelmesi dolayısıyla Sevilla'ya götürüldüğü zaman gördüğü gerçek boğa güreşinden bile güzel gelmişti. Erkek çocuklardan kimi, uçlarına renk renk harelî parlak kurdeleler takılı ciritleri savura savura gösterişli haşalarla kaplı atlıkarıncalara atlayıveriyorlar; başkaları kızıl pelerinlerini sallaya sallaya boğanın önünde yaya gidiyorlar; hayvan kendilerine saldırdıkça, ustaca alanı çevreleyen duvarın üstüne sıçrayıveriyorlardı. Boğaya gelince; doğrusu üstüne deri kaplı sepetten yapılmış olmasına, hiçbir canlı boğanın akıl edemeyeceği biçimde, kimileyin alanda şaha kalkıp koşmasına karşın, tıpkı canlı bir boğa gibiydi. Hem pek güzel dövüşüyordu; çocuklar da öyle heyecanlanıyorlardı ki, sıraların üstünde ayağa kalkıp oyali mendillerini sallayarak, tıpkı büyüklerin coşkunluğuyla, "Bravo toro! Bravo toro!" diye bağırıyorlardı. Sonunda, yapma atlardan pek çoğunun delik deşik olup, binicilerin de yere düşmesiyle sonuçlanan uzun bir çarpışmadan sonra, küçük Tierra Nueva Kontu boğayı dize getirdi ve işini bitirmek için Infanta'nın iznini aldıktan sonra tahta kılıcını hayvanın boynuna öyle şiddetle indirdi ki baş pat diye yere düştü, altından da Madrid'deki Fransa Elçisi'nin oğlu küçük Monsieur de Lorrain'in güler yüzü çıktı. O zaman büyük bir alkış tufanı içinde alan boşaldı, yapma at ölülerini de sarılı karalı kaftan giymiş iki Berberi içoğlanı büyük törenle çekip çıkardı. İki Fransız cambazının ip üstündeki becerileriyle geçen bir aradan sonra, özellikle yapılmış olan küçük tiyatro sahnesi üzerinde birkaç İtalyan kuklası yarı klasik Sophonisba tragedyasıyla boy gösterdi. Öyle güzel oynadılar, davranışları da öyle doğaldı ki, oyun biterken Infanta'nın gözleri dolu dolu olmuştu. Çocukların kimileri de gerçekten ağlayıp şekerlemelerle avutulmaya gereksinim duyar duruma geldi. Baş engizisyoncu bile öyle üzül-müştü ki, Don Pedro'ya yalnızca tahtayla balmumundan yapılmış ve tellerle işleyen böyle şeylerin bu denli talihsizliğe düşüp böyle korkunç yıkımlara uğramalarının dayanılmaz bir şey olduğunu söylemekten kendini alamadı. Bunun arkasından, Afrikalı bir hokkabaz kırmızı bir bezle örtülü geniş, yayvan bir işportayı alanın ortasına getirdi; sonra sarığın-dan acayip bir ney çıkarıp üflemeğe koyuldu. Birkaç dakika içinde bez kımıldamaya başladı. Neyin sesi keskinleştikçe yeşilli yaldızlı iki yılan, kama sapı biçimindeki acayip başlarını çıkarıp yavaş yavaş yükseldiler ve çalınan havaya uyararak su içindeki bitkilerin dalgalanması gibi ileri geri salınmaya başladılar. Bununla birlikte, çocuklar bunların çilli körükleriyle fır fır çıkan dillerini görünce biraz korktular. Ama hokkabazın kum-dan minimini bir portakal ağacı yetiştirdiğini, ağacın önce güzel beyaz çiçekler açtığını, sonra demet demet gerçek yemiş verdiğini görünce pek

çok sevindiler; hele Markiz de Las Torres'in küçük kızının yelpazesini alıp da bir kuşa çevirdiği ve kuş bütün dairenin dört bir yanında öterek uçtuğunda sevinçlerine son olmadı.

Nuestra Senora Del Pilar Kilisesi'nin dansçı çocuklarının oynadığı dinsel minüet pek güzeldi. Infanta, her yıl mayısta Kutsal Erden'in yüksek mihrabı önünde ve onun adına yapılan bu olağanüstü töreni şimdiye dek hiç görmemişti. Hem aslında, birçoklarına göre İngiltere'nin Elizabeth'ine satılmış olan deli bir papazın Asturias Prensi'ne zehirli bir kutsal ekmek vermeye kalkıştığı zamandan beri İspanya Kral ailesinden hiç kimse büyük Saragossa Tapınağı'na ayak atmamıştı. Doğallıkla, Infanta da Meryem Ana dansı denen bu gerçekten güzel dansın, ancak müziğini dinlemişti. Erkek çocuklar beyaz kadifeden eski kesim saray giysileri giymişlerdi. Başlarında tepeleri birer devekuşu tüyüyle süslü, üç köşeli, çepeçevre gümüş, sırma saçaklarla çevrilmiş olan acayip şapkaları vardı; güneşin altında dönüp dururlarken, giysilerinin göz kamaştırıcı beyazlığı, esmer yüzleri ve uzun, kapkara saçlarıyla daha da keskinleşiyordu. Dansın karışık figürleri içindeki ciddi, ağırbaşlı devinimleri, ağır jestlerinin özenli incelikleriyle herkesi büyülemişlerdi. Temsillerini bitirip büyük tüylü şapkalarını çıkarırken, Infanta bu sunulan saygılara, büyük iltifatlarla karşılık verdi; kendisine verdikleri bu hazza karşılık, Meryem Anamızın kutsal makamına kocaman bir mum göndermeye ant içti. Bir alay yakışıklı Kıpti - o zamanlar Çingenelere böyle derlerdi - alana doğru ilerledi, bir halka biçiminde bağdaş kurup alçak perdeden çitrelerini çalarak, vücutlarını ezgiye uydura uydura, soluk gibi hafif, düşlemli bir hava tutturdular. Gözleri Don Pedro'ya ilişkince kaşları çatıldı, kimileri ürkmüş gibi göründü; çünkü Don Pedro, daha iki hafta önce oymaklarından iki kişiyi sihirbazlık yapıyor diye Sevilla'nın karşı alanında astırmıştı. Ama Infanta'nın arkaya yaslanıp yelpazesi üzerinden iri mavi gözleriyle gözetlemesi onları sanki büyüledi; böylesine güzel bir insanın hiç kimseye acımasız davranamayacağına inanıyorlardı. Uzun sivri tırnaklarının ucu çitrenin kirişlerine ancak değer gibi hafif hafif çalmayı sürdürdüler, uykuya dalıyormuş gibi de başları önlerine düşü düşüveriyordu. Birdenbire çocukları ürktüp Don Pedro'ya hançerinin akik kabzasını kavratacak kadar keskin bir haykırışla ayak üstü sıçradılar, teflerini çala çala acayip gırtlak sesleriyle hırçın bir aşk havası söyleyerek çılgın gibi fırlayıp çepeçevre halkalandılar. Sonra başka bir işaretle kendilerini yeniden yere atıp büsbütün dingin kaldılar; sessizliği yalnızca çitrelerin boğuk sesi ürpertiyordu. Bunu birkaç kez yaptıktan sonra, bir dakika göz önünden yitip, tüylü boz bir ayıyı zincirle yederek geldiler; omuzlarında birkaç küçük Berberiye maymunu da vardı. Ayı, başının üstünde büyük bir ciddilikle durdu, maymunlar da sahipleriymiş gibi duran iki

çocukla türlü türlü oyunlar yapıp minimini kılıçlarla dövüştüler, top tüfek attılar, tıpkı Kralın özel birliği gibi görkemli talimler yaptılar.

Doğrusu son derece başarılıydılar. Ama o sabahki eğlencelerin en tuhafı, kuşkusuz küçük Cüce'nin dansıydı. Çıplak bacakları üstünde paytak paytak, koskoca biçimsiz kafasını iki yana sallaya sallaya içeri tekerlendiği zaman, çocuklar keyiflerinden avaz avaz kahkaha attılar. Infanta bile öyle çok güldü ki, Camerera, İspanya'da bir kral kızının akranları arasında ağlayabilmesini uygun gören birçok örnek olsa bile, soylu bir prensesin, doğuşları bakımından kendisinden aşağı olanların önünde gülebilmesiyle ilgili hiçbir örnek olmadığını anımsatmak zorunda kaldı. Bununla birlikte, Cüce'ye de dayanılacak gibi değildi; en korkunç şeyleri kanıksamış olmasıyla ünlü İspanyol Sarayı'nda bile, böyle bir "ucube" hiç görülmemişti. Hem de bu, onun alana daha ilk çıkışıydı. İki gün önce kentin çevresindeki büyük meşeliğin ıssız bir bucağında avlanan iki saray görevlisi onu ormanda başı boş dolaşırken bulmuş; kömür yakıcılığıyla geçinen yoksul babası böyle çirkin, kendisine hiçbir yararı olmayan bir çocuktan kurtulmaya can attığı için kolayca alıp Infanta'yı şaşırtır diye saraya getirmişlerdi. Belki en hoş giden hali kendi acayip görünüşünden asla haberi olmamasıydı. İyiden iyiye hoşnut ve son derece neşeli görünüyordu.

Çocuklar gülerken o da tıpkı içlerinden herhangi biriymiş gibi açıktan açığa neşe içinde kahkahalar atıyor, her dansın sonunda, doğanın şakacı bir anında başkalarının alay etmesi için yarattığı küçük, sakat bir yaratık değilmiş de, sanki gerçekten öteki çocuklardanmış gibi gülümseyerek, baş eğerek her birini ayrı ayrı en tuhaf eğilmelerle selamlıyordu. Hele Infanta onu büsbütün büyülemişti. Gözlerini üzerinden hiç ayıramıyor, sanki yalnızca onun için dans ediyordu. Temsilin sonunda da Infanta, sesinin güzelliğiyle kralı avutabilmesi için Papa'nın kendi kilisesinden Madrid'e gönderdiği ünlü İtalyan tenoruna saraydaki soylu kadınların demet demet çiçek attıklarını anımsadı. Biraz iltifat olsun diye, biraz da Camerera'yı üzmek için, küçük Cüce'ye en sevimli gülümsemesiyle bakarak, saçlarının arasından güzel beyaz gülü çıkarıp alana fırlattı. Cüce, bütün bunları büyük bir ciddilikle karşıladı. Haz içinde pırıl pırıl yanan küçük parlak gözlerle ağzı kulaklarına vararak, çiçeği çirkin dudaklarına götürürken elini yüreğinin üzerine koyup Infanta'nın önünde bir dizi üzerine çöktü. Bu davranış Infanta'nın ciddiliğini öylesine alt üst etti ki, Cüce alandan çekildikten sonra bile uzun uzun güldü; amcasına hemen Cüce'nin dansını yeniden görmek istediğini söyledi. Ama Camerera, güneşin pek sıcak olduğunu bahane etti, sonra soylu kişilikleri için çepeçevre renkli şekerden, adının baş harfleriyle süslü ve en ortasında gümüşten zarif bir bayrak dalgalanan tam bir yaş günü pastasıyla eksiksiz bir şölenin hazır olduğunu bildirerek bir an önce saraya dönmesinin uygun

olacağını söyledi. Infanta da büyük bir ağırbaşlılıkla kalktı; öğle uykusu zamanından sonra Cüce'nin yeniden dans etmesini buyurup parlak kablulden dolayı küçük Tierra-Nueva Kontu'na da teşekkürünü bildirdikten sonra, geldikleri sırayla peşinden giden çocuklarla birlikte dairesine çekildi. Şimdi küçük Cüce, Infanta'nın karşısında, hem de onun buyruğuyla ikinci kez dans edeceğini duyunca öyle övünç duydu ki, anlamsız bir zevk esrimesi içinde beyaz gülü öpe öpe, son derece tuhaf ve hantal sevinç devinimleri yaparak bahçeye koştu. Çiçekler Cüce'nin kendi güzel yuvalarına sokulmasına sanki gücendiler, tarhların arasında aşağı yukarı sıçrayıp öyle gülünç bir durumda kollarını başının üzerinde salladığını görünce artık kendilerini tutamadılar. Laleler, "Doğrusu bizim bulduğumuz yerde oynatılamayacak kadar çirkin!" diye bağıldılar. İri kızıl Zambaklar, "Haşhaş suyu içip bin yıl uykusuna dalmayı hak ediyor!" diye büsbütün ateş kesildiler. Frenk İnciri, "Tam anlamıyla yürekler acısı! Bakın büküm büküm bodur bir şey, başı bacaklarına hiç uymayacak denli oransız. Onu gördükçe vücudum diken diken oluyor, yanıma yaklaşırsa dikenlerimle delik deşik ederim!" diye cırladı. Beyaz Gül fidanı, "İşte benim en güzel koncalarımdan birini almış. Daha bu sabah Infanta'ya doğduğu günün armağanı diye vermiştim, ondan çalmış!" diye seslendi; sonra olanca sesiyle arkasından, "Hırsız, hırsız!" diye haykırdı. Yoksul akrabasını herkesin bildiği, yapmacıktan hoşlanmayan Sardunyalar bile, onu görünce tiksinerken buruştular. Mor Menekşeler ezile büzüle, "Pek bayağı, ama zavalıcık ne yapsın?" deyince, Sardunyalar büyük bir insafla, asıl kusurun burda olduğunu, tedavi edilemez bir durumda bulunmanın beğenilmeye bir neden oluşturmayacağını söylediler. Mor Menekşelerden kimileri de, Cüce'nin çirkinliğiyle sanki gösteriş yaptığına inanıyordu; onlara göre, keyifli keyifli zıplayıp böyle şaşırtıcı ve anlamsız bir biçimde kendisini yerlere atacağına boynunu üzünçle bükse ya da hiç olmazsa düşünceli görünse, daha iyi bir etki bırakabilirdi. V. Charles gibi bir imparatorun kendisine günün vaktini bildiren yaşlı Güneş Saati, evet o seçkin kişilik bile, küçük Cüce'nin görünmesine şaşakaldı; uzun gölgeli parmağıyla tam iki dakikayı göstermeyi unuttu; parmaklığın üzerinde güneşlenen süt gibi beyaz, kocaman Tavuskuşu'na, sonunda kral çocuklarının kral; kömürcü çocuklarının da kömürcü olacağını herkesin bildiğini; bunun tersini savunmanın saçma olduğunu söylemekten kendini alamadı. Bu öyle bir sözdü ki Tavuskuşu tümüyle onayladı, sert ve haşın bir sesle, "Evet, elbette!" diye öyle bir haykırış haykırdı ki, serin çağıltılı fiskiye'nin yalağında barınan kırmızı balıklar başlarını sudan çıkarıp taştan oyma Su Tanrısı'na ne olduğunu sordular. Ama, belki de kuşlar ondan hoşlanıyordu. Onu ormanda rüzgâra tutulup fırl fırl dönen yaprakların peşinde dans ederken ya da yaşlı meşenin kovuğuna büzülüp cevizlerini sincaplarla paylaşırken çok gör-

müşlerdi. Çirkinliği zerre kadar gözlerine batmıyordu. Hem geceleri portakal bahçesinde öterken, kimileyin ayın uzanıp sesini dinlediği bül-bül de pek seyre değer bir şey değildi; sonra Cüce'nin onlara iyiliği de dokunmuştu.

Kışın, korkunç acı soğuklarda, ağaçlarda yiyecek kalmadığı zaman, yerler demir gibi kaskatı kesilirken, kurtlar ta kentin kapılarına dek yiyecek aramak için geldikleri sırada onları unutmamış, küçük kara tıız ekmeğini hep ufalamış, ne kadar yiyeceği varsa onlarla paylaşmaktan çekinmemişti. Çevresinde kanatlarını yanaklarına değdire değdire döndüler, birbirleriyle cıvıldaşa cıvıldaşa uçtular; küçük Cüce öyle hoşnut oldu ki güzel, beyaz gülü onlara gösterip Infanta'nın kendisini sevdiği için verdiğini söylemekten kendini alamadı. Kuşlar söylediklerinin bir sözcüğünü bile anlamadılar; ama, ne zararı vardı, başlarını yana eğip filozofça bir tavır takındılar ki bu anlamak kadar iyi ve kuşkusuz çok daha kolaydı. Kertenkeleler de pek çok ilgi gösterdiler; Cüce koşup durmaktan yorulup da dinlenmek için kendisini yere, çayırların üstüne atınca, üzerinde aşağı yukarı dolaşıp oynayarak ellerinden geldiğince onu eğlendirmeye çalıştılar. "Herkes bir kertenkele gibi güzel olamaz, böyle bir şey istemek pek fazla olur, biraz yakışksız gibi görünse bile pek öyle çirkin de değil; gözlerini kapayıp ona bakmamak koşuluyla!" diye haykırdılar. Kertenkeleler filozof yaradılışlıydılar; yapacak başka bir şeyleri olmadığı zaman, dışarıya çıkılamayacak kadar yağmurlu havalarda, hep birden oturup saatlerce düşünür dururlardı. Ama Çiçekler bunların da, Kuşların da davranışlarına kızdılar. "Böyle durup dinlenmeden kaynaşıp uçuşmak, pek sıradan davranışlar! İyi eğitim görenler her zaman aynı yerde dururlar, tıpkı bizim gibi; bizi hiç kimse tarhların arasında aşağı yukarı zıplarken ya da çayırların içinde at sineklerinin peşinden koşarken görmemiştir. Ne zaman hava değişimine gitmek istesek bahçıvanı çağırırız, bizi başka bir yatağa o götürür. Kibarlık böyledir ve ancak böyle olur. Ama kuşlarla kertenkeleler hiç durup oturmak bilmezler. Kuşların sürekli bir adresleri bile yok. Tıpkı Çingeneler gibi sıradan serseri takımı; onlara, serseriymişler gibi davranmalıdır," dediler ve başları havada, küçümseyici bir tavır takındılar; küçük Cüce çayırların arasından sarsak sarsak bakıp setin üzerinden saraya doğru yollarırken de pek hoşnut oldular. "Artık kesinlikle, ömrünün sonuna dek içerde kapalı kalmalı, hele şu kambur sırtına, şu çarpık bacaklarına bakın!" diye sinsi sinsi güldüler. Ama, bunların hiçbirinden küçük Cüce'nin haberi yoktu. Kuşlarla Kertenkelelere bayılıyor, bütün dünyanın en olağanüstü şeylerini çiçekler sanıyordu; doğal olarak, Infanta dışında elbette; güzel, beyaz gülü verdiğine göre kendisini seviyor demekti; bu, elbette önemli bir farktı. Ah, Infanta'ya birlikte ormana dönmeyi söylemeyi nasıl da istiyordu. Infanta onu sağ yanına alır, gülümserdi; o da hiç yanından ayrılmaz,

onu kendisine oyun arkadaşı yapar, her türlü güzel kurnazlıkları öğretir. Hiç sarayda bulunmamıştı ama, birçok olağanüstü şey biliyordu. İçinde Ağustosböceklerini öttürmek için hasırdan kafes yapar, boğumlu uzun bambu kamışını Pan'ın pek sevdiği kavalâ dönüştürdü. Her kuşun sesini bilir, Sığırçık'ı ağaçların tepesinden, Balıkçıl'ı bataklıklardan çağırırdı. Her hayvanın ayağını tanır, Tavşan'ı narin izlerinden, Yaban Domuzu'nu üstlerinde yattığı yapraklardan bulurdu. Bütün dağ danslarını öğrenmişti. Güzün, kıpkırmızı giysilerle deli dansını, ekinlerin üstünde mavi sandallarla ışık dansını, ilkyazda yemiş bahçelerinde çiçek dansını hep bilirdi. Kuru Güvercinleri'nin de nerede yuva yaptıklarını öğrenmişti.

Bir keresinde, kuşçu, ana baba Kuşları ökseye düşürünce yavruları o büyüttmüş, kara ağacın çatlağı arasında bir küçük güvercinlik bile kurmuştu. Yavrular ona pek alışmışlar, her sabah elinden yem yemişlerdi. Infanta bunlardan herhalde hoşlanırdı. Sonra uzun eğreltiotları arasında telaşlı telaşlı dolaşan Ada Tavşanları, çelik tüylü kapkara gagalı Alakargalar, dikenden bir yumak gibi yusuvarlak oluveren Kirpiller, ağır ağır sürünüp duran, sonra gevrek körpe yaprakları geveleyen filozof Kaplumbağalar da vardı. Evet, Infanta kesinlikle ormana gelip kendisiyle oynamalıydı. Ona kendi yatağını verir, gün ağarıncaya kadar boynuzlu yaban öküzleri, aç kurtlar yaklaşmasın diye bütün gece dışarıda pence-
renin dibinde beklerdi; gün ağarırken pencerenin kanadına vurup onu uyandırır; dışarı çıkarıp bütün gün onunla dans ederdi.

Orman hiç de yapayalnız bir yer değildi. Kimi zaman beyaz katırına binmiş bir piskopos, tezhipli bir kitap okuya okuya gider, kimi zaman yeşil kadife kalpaklı, sepili geyik postundan yelekli doğancılar ellerinde tepeli şahinlerle geçerlerdi. Bağ bozumunda elleri ayakları mosmor, başları pırıl pırıl sarmaşıklarla çelenkli, yer yer sızan şarap kırbaları yüklenmiş bağcılar gelir; sonra geceleyin kömürcüler kocaman mangallarının çevresinde yavaş yavaş kömüre dönüşen kuru kütüklere dalıp külde kestaneleri kebab ederek yan gelip yatarlar; yol soyguncuları da mağaralarından çıkıp onlarla cümbüş ederdi. Bir kez de Toledo'ya giden uzun tozlu yolda, güzel bir alayın geçtiğini görmüştü. Önde üzünçlü bir ilahi okuyarak ellerinde parlak sancaklar ve altın haçlarla rahipler, sonra gümüş zırhlara bürünmüş fitilli tüfekli, kargılı askerler, en ortalarında da baştan başa olağanüstü resimlerle süslü, sarı giysili, ayakları çıplak üç adam, ellerinde yanan mumlarla yürüyordu. Elbette ormanda görülecek pek çok şey vardı. Infanta yorulursa ona yumuşak, yosunlu bir kıyı bulur, onu kucığında taşırdı. O denli uzun boylu olmadığını biliyordu ama, epeyce güçlüydü. Ak asmanın kırmızı yemişlerinden, giysisinin üstündeki beyaz yemişlerden daha güzel bir gerdanlık yapar, onlardan da bıkınca atıp yenisini bulurdu. Ona palamut çanakları, çiğ taneleriyle

ıslanmış şakayıklar, saçlarının solgun altınları arasında yıldız olsun diye ateşböcekleri getirirdi. Fakat neredeydi bu? Beyaz Gül'den sordu, o da bir yanıt veremedi.

Bütün saray sanki uykudaydı; kepenklerin kapalı olmadığı yerlerde bile güneş girmesin diye pencerelere kalın perdeler indirilmişti. İçeri girebilecek bir yer araya araya her yanda dolaştı; sonunda açık kalmış bir kapı buldu. İçeri daldı, kendini görkemli, belki ormandan bile görkemli bir sofada buldu; her yan daha çok yaldız içindeydi; yer bile bir tür geometrik örneğe göre yerleştirilmiş büyük renkli taşlarla döşeliydi. Ama küçük Infanta orada değildi, yalnızca birtakım olağanüstü beyaz yontular defne altlıklarından, gamlı bomboş gözlerle, garip garip gülümseyen dudaklarla onu bekliyorlardı. Sofanın sonunda, siyah kadife zemin üstüne güneşle yıldızlar serpilmiş, Kral'ın pek hoşlandığı örnekte ve en sevdiği renkte ağır işlemeli bir perde asılıydı. Sakın Infanta arkasında saklanmış olmasın? Bir kez bakmalıydı oraya. Yavaşça o yana geçip perdeyi çekti. Hayır, perdenin arkasında yalnızca başka bir oda vardı. Bu ona yeni çıktığı odadan daha güzel geldi. Duvarlar da bir Felemenk sanatçısının, yedi yıldan çok emek verdiği, kalabalık bir av sahnesini gösteren yemyeşil kanaviçelerle kaplıydı. Burası bir zamanlar, Jean le Fou dedikleri, çoğu delilik nöbetlerinde, şaha kalkmış atların sırtında av borusunu öttürerek, önünde kaçan solgun geyikleri hançerleye hançerleye kovalayan av budalası o kaçık Kral'ın odasıydı. Şimdi Meclis odası olarak kullanılıyordu. Ortadaki masanın üstünde de, üzerinde İspanya'nın altın lalesiyle Habsburg Hanedanı'nın arma ve simgeleri basılı kırmızı dosyalar vardı. Küçük Cüce dört bir yanına şaşkınlıkla baktı, ama ilerlemekten sanki korkuyordu. Uzun çayırıklarda hiç gürültü etmeden dörtümla giden sessiz athıy; kömürcülerin anlattığı, yalnızca geceleri avlanan, insana rastgelirse onu dişi geyiğe çevirip avlayan Comparachos dedikleri korkunç tayfa benzetti. Ama, güzel Infanta'yı aklına getirince yüreklendi; kendisinin de onu sevdiğini söylemek istiyordu. O belki de öteki odadaydı. Yumuşak Mağrip halısının üzerinden karşıya doğru koşarak kapıyı açtı. Hayır, orada da yoktu; oda bomboştı. Burası Kral'ın yabancı elçileri son zamanlarda pek sık yapılmayan özel konuşmalarıyla onurlandırdığı taht odasıydı.

Yıllarca önce, İmparator'un en büyük oğluyla, o zaman Avrupa'nın Katolik hükümdarlarından biri olan İngiltere Kraliçesi'nin evlenmesine aracılık eden elçiler de burada huzura çıkmıştı. Eşya altın yaldızlı Kurtuba derisindendi. Üç yüz şamdanlı, altın yaldızlı bir avize, siyahlı beyazlı tavandan aşağı sarkıyordu. Üzerine Castilla'nın aslanlarıyla kuleleri ufacık incilerle işlenmiş som sırmadan büyük bir sayvanın altında, gümüşlü incili bir saçakla özenle çevrilmiş, gümüş lalelerle süslü siyah zengin bir örtüyle örtülü taht duruyordu. Tahtın ikinci basamağında

üstündeki gümüş sırma yastığıyla Infanta'nın diz iskemlesi; daha aşağıda, sayvanın sınırları dışında genel törenlerde Kral huzurunda oturmaya özel olarak izinli bulunan Papalık elçisinin sandalyesiyle, önünde kırmızı dobrin püsküllü Kardinallik şapkasını koymaya özgü erguvan renkli iskemlesi duruyordu. Tahtın karşısındaki duvarda, yanında büyük bir bekçi köpeğiyle V. Charles'ın av kılığında, doğal büyüklükte bir portresi; öteki duvarın ortasında da, Felemenk'in saygılarını kabul eden ikinci Philip'in bir resmi vardı. Pencereilerin arasında, üzerine Holbein'in ölüm dansı, söylentiye göre ünlü üstadın kendi eliyle işlenmiş, abanoz üstüne fildişi kakma bir konsol duruyordu. Ancak, küçük Cüce bütün bu görkeme hiç ilgi göstermiyordu.

Gülünü sayvanın bütün incilerine değişmez; taht'a, bir tek beyaz yaprağını bile feda etmezdi. Bütün istediği, Infanta'yı daireye dönmeden görmek, dansını bitirdikten sonra birlikte ormana gelmesini istemektir. Burada, sarayda hava kapalı ve iç sıkıcıydı. Ama, ormanda rüzgâr püfür püfür eser, güneş ışığında altın gibi parlayan yaprakları kimildatırdı. Ormanda çiçekler de vardı, belki saraydakiler gibi görkemli değillerdi, ama hepsinden daha güzel kokuluydu bunlar; ta ilkyazın başında, serin koyaklarda çimenli tepeleri eflatun dalgalarla yıkayan Sümbüller, Meşe ağacının yumru yumru kökleri çevresinde küme küme serilen Menekşe Gülleri, parlak Kırlangıç çiçekleri, mavi Yavşan otları, leylak rengi altın Susamlar, bademlerin üstünde Gümüş çiçekleri, benekli Arı Yatağı, hücrelerin ağırlığıyla solmuş Yüksük çiçekleri, Kestane'nin beyaz yıldızlardan dolambaçları, kara Çalı'nın soluk güzel taneleri vardı. Evet, kesinlikle gelirdi. Ah, bir kez onu bulabilseydi. Güzel ormana birlikte gelirdi; o zaman onu eğlendirmek için bütün gün dans ederdi. Bu düşünceyle gözlerinin içi güldü, sonra öteki odaya geçti. Bütün odaların, bu, en parlağı ve en güzeliydi. Duvarlar, üstüne kuşlar serpilmiş ve ince gümüş çiçeklerle benekli pembe çiçekli Lukka damasıyla kaplıydı; eşya gösterişli çelenklerle çiçekli, salıncaklı aşk perileriyle süslüydü; iki geniş ocağın önünde üstlerine papağanlar, tavuslar işlenmiş büyük paravanlar duruyor, deniz yeşili mühresenkten yer döşemesi sanki enginlere kadar uzanıyordu. Yalnız da değildi.

Kapı geçidinin altında, odanın ta öbür bucağında, ufak tefek birinin kendisini seyrettiğini gördü. Yüreği oynadı, dudaklarından bir sevinç sesi çıktı ve güneş ışığına doğru ilerledi. O böyle ilerlerken o kişi de yürüdü; bunu pek güzel gördü. Infanta! Hayır, canavar, o ana dek gördüğü en şaşırtıcı canavardı bu. Sırtı kambur, kolu bacağı çarpık çurpuk, kocaman sarsak kafalı, kara hayvan yeleli, öteki insanların hiçbirine benzemez, biçimsiz bir şeydi. Küçük Cüce kaşlarını çatı, canavarın da kaşları çatıldı. Cüce güldü, o da birlikte gülüp ellerini yanlarına sarkıttı, tıpkı onun gibi. Bu alaylı alaylı baş eğdi, o da yerlere dek eğilerek karşıladı. Cüce

ona doğru gitti, o da beri gelmeye başladı; her adımını aynıyla yansıtayarak, durduğu zaman tıpkı öyle durarak... Keyfinden bağırıp ileri atıldı, kollarını uzattı, elleri canavarın ellerine değdi, buz gibi soğuktu. Korktu, elini kımıldattı, canavarın eli de hemen onu izledi. Onu itmek istedi, ama düzgün sert bir şey onu durdurdu. Artık canavarın yüzü kendisiyle karşı karşıyaydı ve dehşet içindeymiş gibi görünüyordu. Saçlarını arkaya attı, o da tıpkısını yaptı. Bir yumruk attı, o da her yumruğu aynı biçimde yumrukla karşıladı. Bu yüz buruşturdu, o da çirkin çirkin surat etti. Bu çekildi, o da kaçtı. Neydi bu, bir an düşünüp odanın öbür yanlarına baktı. Tuhaf şey, bu görülmez parlak su duvarında her şeyin bir eşi var gibiydi. Evet, resme resim, kanapeye kanape. Kapı dibindeki hücrelerinde yatıp uyuyan keçi bacağın kendisinden geçmiş ikiz kardeşi vardı, güneşte duran gümüş Venüs kendisi gibi güzel başka bir Venüs'e kollarını açmıştı. Acaba bu dağların sesi miydi?

Bir kez dereye bu sesi çağırmıştı da o da sözcüğü sözcüğüne yanıt vermişti. İnsan sesiyle aldanabildiği gibi, acaba gözüyle de aldanabilir miydi? Davrandı, göğsünden güzel, beyaz gülü çıkarıp döndü, öptü. Canavarın da kendi gülü vardı, her yaprağı tıpkı tıpkısına bunun eşi. O da gülü öyle öpüp iğrenç devinimlerle göğsüne bastırdı. Gerçeği birdenbire anlayınca dehşetle haykırdı; hıçkırı hıçkırı yere yığıldı. O biçimsiz, kambur, yüzüne bakılmaz, çirkin ucube demek kendisiydi. Canavar demek ki kendisiydi. Bütün çocuklar demek ona gülüyorlardı. Sevdiğini sandığı Prenses de, demek o da, yalnızca onun çirkinliğiyle zevkleniyor, çarpık çurpuk bacaklarıyla eğleniyordu. Niçin onu, böylesine çirkin olduğunu yüzüne vuracak tek bir aynanın bile bulunmadığı ormanda bırakmamışlardı? Babası onu böyle ayıbı pahasına satacak yerde niçin öldürmemişti? Yanaklarından aşağı sıcak gözyaşları aktı; elindeki beyaz gülü parça parça etti. Yerdeki canavar da aynı biçimde davranıp solgun gül yapraklarını darmadağın havaya attı; yüzükoyun yere yığılıp ona baktığı zaman buruşmuş yapraklardan dolayı acı duydu. Onu görmemek için sürüklene sürüklene çekilip elleriyle yüzünü kapadı. Bir yaralı gibi karanlığın içine sürüklendi ve orada inleye inleye yattı. Tam o sırada Infanta da açık kapıdan, arkadaşlarıyla birlikte içeri girmişti. Küçük çirkin Cüce'nin kenetlenmiş ellerini en garip ve abartılı devinimlerle yere vurduğunu görünce, şen kahkahalarla çevresini alıp seyrine daldılar. Infanta, "Dansı tuhafmış; doğrusu kuklalar gibi güzel; yalnızca onlar gibi doğal değil elbette," diye büyük yelpazesini sallayıp alkışladı. Ama, küçük Cüce hiç başını kaldırıp bakmadı, hıçkırıkları hafifledi, hafifledi, birdenbire acayip bir soluk verdi, yanlarını tuttu, sonra arka üstü düşüp kıpırtısız kaldı. Infanta,

"İşte bu pek güzel!" dedi; biraz durduktan sonra sözünü sürdürdü: "Ama, şimdi bana dans etmelisin."

Bütün çocuklar,

"Evet, kalkıp dans etmelisin. Çünkü sen Berberiye maymunları gibi şeytansın, onlardan daha gülünçsün," diye haykırdılar. Ne var ki, küçük Cüce hiç yanıt vermedi. Infanta da ayağını yere vurup setin üstünde kutsal yönetimin henüz kurulmuş olduğu Meksika'dan gelen son haberleri saray bakanıyla birlikte okuya okuya dolaşan amcasına seslendi.

"Küçük tuhaf Cücem somurtuyor, uyandırıp bana dans etmesini söylemek gerek," dedi.

İkisi de birbirlerine gülümseyerek içeriye girdi, Don Pedro eğilip Cüce'nin yanaklarına işlemeli eldivenleriyle vurdu. "Kalkıp dans et bakalım, küçük canavar, kalk dans et. İspanya ve Hint ülkesinin Infantası eğlenmek istiyor!" dedi. Ama, küçük Cüce hiç kımıldamadı. Sonunda usanan Don Pedro, "Bir falakacı çağdırtmalı," diyerek sete çıktı. Ama saray bakanının yüzü daha da ciddileşti. Küçük Cüce'nin yanında diz çöküp elini onun yüreğine götürdü. Birkaç dakika sonra da omuzlarını kaldırıp ayağa kalktı. Infanta'nın karşısında yerlere dek eğilerek:

"Mi bella Princesa! Küçük tuhaf cüceniz bir daha dans etmeyecek; yâzık, öyle çirkin ki, belki Kral'ı gülümsetebilir!" dedi. Infanta güle güle:

"Ama niçin bir daha dans etmeyecekmiş?" diye sordu. Saray bakanı yanıt verdi: "Çünkü kalbi kırılmış." Infanta'nın kaşları çatıldı, ince gül yaprağı dudakları, zarif bir gururla kıvrıldı; "Bundan sonra benimle oynamaya gelenlerin kalbi olmasın," diyerek bahçeye kaçtı.

Türkçesi: Nurettin Sevin

Miras

VIRGINIA WOOLF

❖❖ Sissy Miller'a."

Gilbert Clandon karısının çalışma odasında duran küçük sehpanın üstündeki yüzük ve broş yığınının arasından inci broşu alırken yazıyı okudu: "Sissy Miller'a, sevgilerimle."

Sekreteri Sissy Miller'ı bile hatırlamak tam Angela'ya göre bir şeydi. Yine de, bir kez daha düşündü Gilbert Clandon, her şeyi bu kadar muntazam bırakmış olması - arkadaşlarının her birine minik armağanlar - ne kadar tuhaftı. Sanki öleceğini önceden görmüştü. Ama altı hafta önce o sabah evden çıktığında sapasağlamdı, Piccadilly'de kaldırımdan yola indiğinde de. Ve araba onu öldürmüştü.

Gilbert Clandon Sissy Miller'ı bekliyordu. Gelmesini kendisi istemişti: onlarla beraber olduğu bunca yıldan sonra, ona bu kadar ilgiyi borçlu olduğunu hissediyordu. Evet diye devam etti oturup beklerken, Angela'nın her şeyi böyle muntazam bırakmış olması tuhaftı. Her arkadaşına sevgisinin küçük bir nişanesini bırakmıştı. Her yüzüğün, her kolyenin, her Çin kutusunun - küçük kutulara zaafı vardı - üzerinde bir isim yazılıydı. Ve her birinin bir anısı vardı. Bunu ona kendisi vermişti, bunu - yakut gözleri olan mine yunus - bir gün Venedik'te bir arka sokakta bulmuştu. Küçük mutluluk çığlığını hatırlıyordu. Kendisine, tabii ki, özel bir şey bırakmamıştı, günlüğünden başka. Yeşil deriye sarılı on beş küçük defter, arkasında, onun yazı masasında duruyordu. Evlilikleri boyunca günlük tutmuştu. Çok nadir - tartışmaları diyemeyecekti - çekişmeleri, günlük yüzünden olmuştu. İçeri girip de onu yazarken bulduğunda hep defteri kapatır ya da eliyle üzerini örterdi. "Hayır, hayır, hayır," dediğini duyabiliyordu, "Ben öldükten sonra, belki." İşte şimdi miras olarak günlüğünü bırakmıştı. Hayattayken paylaşmadıkları tek şeydi o. Fakat Gilbert Clandon her zaman karısının kendisinden daha uzun yaşayacağını sanmıştı. Bir an durmuş ve ne yaptığını düşünmüş olsaydı şimdi hayatta olacaktı. Ama kaldırımdan öylece inivermişti, arabanın sürücüsü soruşturmada böyle söylemişti. Kenara çekmesi için kendisine fırsat vermemişti... Holdeki sesler düşüncelerini böldü.

Hizmetçi "Bayan Miller efendim," dedi.

Bayan Miller içeri girdi. Onu hayatında hiç tek başına görmemişti ve tabii gözyaşları içinde de. Çok üzüntülüydü ve bunda şaşılacak bir şey yoktu. Angela onun sadece işvereni değildi. Arkadaşı da olmuştu. Bayan

Miller'a bir sandalye çekip buyur ederken onun kendisi için benzeri kadinlardan hemen hemen farksız olduğunu düşündü. Binlerce Sissy Miller vardı: siyahlar giyinmiş, ataşe çantaları taşıyan kasvetli küçük kadınlar. Fakat Angela, duyarlılıkları anlamadaki yeteneğiyle Sissy Miller'da türlü erdemler keşfetmişti. O ketumluğun ta kendisiydi, o kadar sessizdi, o kadar güvenilir ki insan ona her şeyini anlatabilirdi, vesaire.

Bayan Miller önce konuşmadı. Mendiliyle gözlerini silerek orada öylece oturuyordu. Sonra bir gayret gösterdi.

"Beni affedin Bay Clandon," dedi.

Clandon ağzının içinde bir şeyler geveledi. Tabii onu anlıyordu. Bu doğaldı. Karısının onun için ne anlama geldiğini tahmin edebiliyordu.

"Burada o kadar mutluydum ki," dedi Bayan Miller etrafa bakınarak. Gözleri arkadaki yazı masasına takıldı. İkisinin, Bayan Miller ve Angela'nın çalıştıkları yerdi orası. Ne de olsa önemli bir siyasetçinin karısı olarak Angela'nın da üstüne düşen görevler vardı. Karısı kariyerindeki en büyük yardımcısı olmuştu. Onu ve Bayan Miller'ı sık sık o masanın başında görürdü: Sissy daktiloda, Angela'nın dikte ettirdiği mektupları yazardı. Şüphesiz Bayan Miller da aynı şeyi düşünüyordu. Şimdi tek yapması gereken, karısının ona bıraktığı broşu vermektir. Broş oldukça münasebetsiz bir armağan gibi göründü gözüne. Ona bir miktar para hatta daktiloyu bırakmak daha iyi olabilirdi. Ama orada duruyordu işte, "Sissy Miller'a, sevgilerimle." Broşu alıp hazırladığı küçük konuşmayla Bayan Miller'a uzattı. Bunun değerini bileceğinden emin olduğunu söyledi. Karısı broşu sık sık takardı... O da, sanki kendisi de bir konuşma hazırlamış gibi cevap verdi, broşu her zaman en değerli eşyası olarak göreceğini söyledi. Bay Clandon, Sissy'nin inci broşu taktığında üzerinde bu kadar münasebetsiz durmayacak elbiseleri de olduğunu varsaydı. Sissy mesleğinin üniforması haline gelen küçük siyak cekete siyah etek giyiyordu. Sonra hatırladı, tabii yastaydı. Onun başına da bir felaket gelmişti: çok sevdiği erkek kardeşi Angela'dan yalnızca bir veya iki hafta önce ölmüştü. Tam hatırlayamıyordu, sadece Angela'nın anlatıkları. Angela, duyarlılıkları anlamadaki yeteneği yüzünden korkunç derecede sarsılmıştı. Bu arada Bayan Miller ayağa kalktı. Eldivenlerini giyiyordu. Belli ki rahatsız etmemesi gerektiğini hissetmişti. Ama geleceğiyle ilgili bir-iki laf etmeden gitmesine izin veremezdi. Planları neydi? Ona yardımda bulunabileceği herhangi bir şey olabilir miydi?

Masaya bakıyordu, daktilosunun başında oturduğu, günlüğün durduğu masaya. Angela'yla olan anılarına o kadar dalmıştı ki Gilbert Clandon'ın kendisine yardım etmekle ilgili teklifine hemen cevap vermedi. Bir an sanki anlamamış gibi baktı. Bunun üzerine Clandon tekrarladı:

"Planlarınız nedir Bayan Miller?"

"Planlarım mı? Ah, her şey yolunda Bay Clandon," dedi heyecanla, "Lütfen beni dert etmeyin."

Gilbert Clandon bunu mali yardıma ihtiyacı olmadığını söylemek istiyor şeklinde anladı. Bu tür bir teklifi mektupla yapmanın daha iyi olacağını fark etti. Şu anda tüm yapabileceği elini sıkarken "Unutmayın Bayan Miller, size yardımcı olmamın herhangi bir yolu varsa, bundan mutluluk duyarım..." Sonra kapıyı açtı. Sissy Miller eşikte, bir an, sanki aklına aniden bir şey gelmiş gibi durdu.

"Bay Clandon," dedi ilk kez gözlerinin içine bakarak ve ilk kez, Gilbert Clandon kadının gözlerindeki samimi fakat araştıran ifadeden etkilendi, "Eğer herhangi bir anda," dedi, "benim sizin için yapabileceğim bir şey olursa, karınızın anısına, bundan mutluluk duyacağımı unutmayın."

Böylece gitti. Sözleri ve yüzündeki ona uygun ifade beklenmedikti. Adeta ona ihtiyacı olacağına inanıyor ya da bunu umuyor gibiydi. Sandalyesine dönerken aklına acayip, fantastik bir fikir takıldı. Onun neredeyse farkında bile olmadığı bütün bu yıllar boyunca Sissy Miller'in acaba kendisine karşı, romancıların söylediği gibi, içinde bir tutku mu oluşmuştu? Geçerken aynada kendi yansımısını gördü. Ellisini geçmişti, ama, aynada da görüldüğü gibi, hâlâ çok hoş bir erkek olduğunu itiraf etmedi.

"Zavallı Sissy Miller!" dedi yarı gülerek. Bu komik olayı karısıyla paylaşmayı nasıl da isterdi! İçgüdüsel olarak günlüğe yöneldi. "Gilbert" diye okudu rasgele açtığı sayfada, "o kadar mükemmel görünüyordu ki..." Sanki sorusuna cevap vermişti. Sanki, elbette, diyordu, kadınlara çok çekici geliyorsun. Tabii ki bu Sissy Miller için de böyleydi. Okumaya devam etti. "Onun karısı olmaktan nasıl da gurur duyuyorum!" Kendisi de her zaman onun kocası olmaktan gurur duymuştu. Dışarıda yemek yedikleri zamanlarda kimbilir kaç kez masanın karşısında oturan karısına bakmış ve kendi kendine o buradaki en hoş kadın! demişti. Okumaya devam etti. Parlamentoya girmek için aday olduğu o ilk yıl. Bütün bölgesini gezmişlerdi. "Gilbert oturduğu zaman inanılmaz bir alkış koptu. İzleyiciler ayağa kalkıp hep bir ağızdan 'İşte çok iyi bir adam' diye şarkı söylediler. Çok etkilendim." Bunu kendisi de hatırlıyordu. Karısı plattformda, yanında oturmuştu. Kendisine nasıl baktığını, sonra gözlerinin dolduğunu bugün gibi hatırlıyordu. Ya sonra? Sayfaları çevirdi. Venedik'e gitmişlerdi. Seçimlerden sonraki o mutlu tatili anımsadı. "Florians'ta dondurma yedik." Gülümsedi. hâlâ öyle çocuktu ki, dondurma seviyordu. "Gilbert bana Venedik'in tarihi hakkında çok ilginç bilgiler verdi. Bana Doçların..." Bütün bunları okul çocuğu el yazısıyla yazmıştı. Angela'yla yolculuk yapmanın keyifli yanlarından biri öğrenmeye çok istekli oluşuydu. Korkunç derecede cahil olduğunu söylerdi

hep, sanki bu onun güzelliklerinden biri değilmiş gibi. Sonra, diğer defterde, Londra'ya dönmüşlerdi.

İyi bir izlenim bırakmayı o kadar çok istiyordum ki gelinliğimi giydim. şimdi onun yaşlı S r Edward'ın yanında oturduğunu görebiliyordu ve tabii amiri olan, o herkesin çekindiği yaşlı adamı nasıl fethettiğini. Karısının kısa kısa notlarından sahnelerin bütününü çıkararak arka arkaya okumaya devam etti. Avam Kamarası'nda yemek yedik... Lovegroves'da bir akşam partisine. Leydi L, Gilbert'in eşi olarak sorumluluklarımın farkında mıyım diye sordu." Sonra, yıllar geçtikçe, - çalışma masasından başka bir defter aldı - kendisi iyiden iyiye işine gömülmüştü. Ve tabii Angela, daha sık yalnız kalmaya başlamıştı... Belli ki çocukların olmaması ona büyük keder veriyordu. Bir yazısı, "Gilbert'in bir oğlu olmasını ne kadar isterdim!" diye başlıyordu.

Ne tuhaftı ki, kendisi bundan hiçbir zaman büyük bir pişmanlık duymamıştı. Hayat o kadar dopdolu, o haliyle o kadar yoğundu ki. O yıl Gilbert'a h k mette küçük bir görev verilmişti. Küçük bir görevdi sadece ama karısının yorumu şöyleydi, "Artık başbakan olacağından eminim!" Eh, olaylar farklı gelişmiş olsaydı, olabilirde de. Burada neler olabileceği konusunda düşünmek için biraz durdu. Politika bir kumar diye düşündü, ama oyun daha bitmemişti. Elli yaşında değil. Ufak tefek olaylarla, karısının hayatını oluşturan önemsiz, mutlu, günlük olaylarla dolu sonraki sayfalara hızla göz gezdirdi.

Başka bir defter aldı ve rasgele açtı. "Ben korkağın biriyim!" Fırsatı kaçırmıştı yine. "Ama düşünecek onca şeyi varken onu kendi meselelerimle meşgul etmek bencillik gibi geldi. Hem baş başa geçirdiğimiz akşamlar öyle az ki." Bu da ne demekti böyle? Ah, işte açıklaması, Angela'nın East End'deki işiyle ilgiliydi. "Sonunda cesaretimi toplayıp Gilbert'la konuştum. Öyle nazik, öyle iyiydi ki. Karşı  ıkmadı." O konuşmayı hatırlıyordu. Karısı kendini çok boş, işe yaramaz hissettiğini söylemişti. Kendine ait bir işi olsun istiyordu. şu sandalyede otururken, başkalarına yardım etmek için bir şeyler yapmak istediğini söylerken yüzünün nasıl da tatlı tatlı kızardığını hatırlıyordu. Ona takılmıştı biraz. Kendisine, evine bakmak ona yetmiyor muydu? Ama yine de, hoşuna gidecekse, tabii ki karşı çıkmazdı. Neyin nesiydi bu? Bir dernek mi? Komite mi? Kendini hasta etmemeye söz vermeliydi ama. Böylece, her  arşamba Whitechapel'a gitmeye başladı.

Karısının oraya giderken giydiği kıyafetlerden nasıl da nefret ederdi. Ama belli ki Angela işini çok ciddiye almıştı. Günlük şöyle notlarla doluydu: "Bayan Jones'u gördüm... On çocuğu var... Kocasını bir kazada kolunu kaybetmiş... Lily'ye iş bulmak için elimden geleni yaptım." Birkaç sayfa atladı. Kendi adı gittikçe daha az görünüyordu. İlgisi azaldı. Kimi yazılanlar kendisine hiçbir şey ifade etmiyordu. Mesela: "BM ile

sosyalizm konusunda hararetli bir tartışma yaptık." BM de kimdi? Baş harflerin kime ait olduğunu çıkartamadı. Herhalde derneklerden birinde tanıştığı bir kadındı. "Toplantıdan sonra BM ile yürüdüm ve onu ikna etmeye çalıştım. Fakat o kadar sabit fikirli bir adam ki..." Demek BM bir erkekti. Mutlaka o saldırgan ve Angela'nın dediği gibi sabit fikirli, kendine "entelektüel" diyenlerden biri. Belli ki Angela onu kendisini ziyarete davet etmiş. "BM akşam yemeğine geldi. Minnie'yle el sıkıştı!" Bu ünlem işareti zihnindeki resmi biraz daha tamamladı. Öyle görünüyordu ki BM, salon hizmetkârlarına alışkın değildi, Minnie'yle el sıkışmıştı. Muhtemelen fikirlerini sadece hanımların çalışma odalarında ortaya döken, uysal işçilerden biriydi. Gilbert bu tipleri iyi bilirdi ve BM kim olursa olsun, özellikle bu tür adamlardan hoşlanmazdı. İşte yine o. "BM ile Londra Kulesi'ne gittik... Devrimin mutlak olduğunu söyledi... Bizim aptallar cennetinde yaşadığımızı söyledi..." Bu tam da BM'in söyleyeceği bir şeydi, Gilbert onu duyabiliyordu. Hatta onu apaçık görebiliyordu da: Kısa, ufak tefek, büyük sakalı olan bir adam, kırmızı kravat, hep giydikleri tüvit, hayatında bir gün bile emek verip çalışmamış biri. Herhalde Angela onun gerçek yüzünü görecektik kadar sağduyu sahibiydi. Okumaya devam etti. "BM... hakkında kabul edilemez şeyler söyledi." İsim dikkatle karalanmıştı. "Ona..... hakkındaki kötü sözlerini daha fazla dinlemeyeceğimi söyledim." İsim yine okunamıyordu.

Acaba bu kendi adı olabilir miydi? Odaya girdiğinde Angela'nın sayfayı çabucak kapatmasının nedeni bu muydu? Bu fikir, BM'ye karşı giderek kabaran kızgınlığını artırdı. Kendisi hakkında bu odada konuşma küstahlığını göstermişti. Angela neden söylememişti acaba? Bir şey saklamak hiç de karısının yapacağı bir şey değildi, o açık sözlülüğün ta kendisiydi. BM ile ilgili her cümleye dikkat ederek sayfaları çevirmeyi sürdürdü. "BM bana çocukluğunu anlattı. Annesi evlere gündeliğe gidermiş... Bunu düşündüğüm zaman böylesine lüks içinde yaşamaya dayanamıyorum... Bir şapkaya otuz üç şilin!" Keşke zavallı küçük kafasını anlayamayacağı kadar zor olan bu sorularla yormak yerine meseleyi kendisine açmış olsaydı! BM karısına kitaplar vermişti. KARL MARX, YAKLAŞAN DEVRİM. BM harfleri tekrar tekrar karşına çıkıyordu, BM, BM... Ama neden isim yazmıyordu? Sadece harflerin kullanılmasında bir samimiyet, Angela'nın normalde göstermeyeceği bir yakınlık vardı. Ona yüzüne karşı da BM mi diyordu? Okumaya devam etti.

"Akşam yemeğinden sonra ansızın BM geldi. Neyse ki yalnızdım." Bu henüz bir yıl önce olmuştu. "Neyse ki" -Neden neyse ki?- "yalnızdım." O gece kendisi neredeydi? Defterinden tarihi kontrol etti. Mansion House'daki yemeğin olduğu geceydi. Ve BM ile Angela geceyi baş başa geçirmişlerdi! Hatırlamaya çalıştı. Döndüğünde Angela onu bekliyor muydu? Oda her zamanki düzeninde miydi? Masanın üstünde bardak-

lar var mıydı? Sandalyeler birbirine yaklaştırılmış mıydı? Hiçbir şey hatırlayamıyordu, Mansion House yemeğindeki konuşmasından başka hiçbir şey. Bu durum, karısının yabancı bir erkeği tek başına kabul etmesi, Gilbert Clandon için iyice açıklanamaz bir hal almıştı. Belki sonraki defterde anlaşılırdı. Günlüklerin sonuncusuna uzandı telaşla -öldüğünde yarım bıraktığı deftere. İşte daha ilk sayfada yine o lanet herif. "BM ile akşam yemeği yedim... Çok heyecanlıydı. Birbirimizi anlamamızın zamanının geldiğini söyledi... Beni dinlemesi için uğraştım. Ama dinlemedi. Beni tehdit etti, eğer..." Sayfanın kalanı karalamalarla doluydu. Sayfanın her yerine "Mısır. Mısır. Mısır" yazmıştı. Tek kelime bile okunmuyordu. Fakat bunun tek açıklaması olabilirdi: Alçak adam karısına metresi olmasını teklif etmişti. Hem de bu odada! Kan beynine sıçradı. Hızla sayfaları çevirdi. Angela'nın cevabı ne olmuştu? Baş harfler gözden kayboldu. Artık sadece "O" diyordu. "Yine geldi. Ona hiçbir karara varmadığımı söyledim... Beni bırakması için yalvardım." Kendi evinde karısını zorlamıştı demek. Ama Angela neden söylememişti? Nasıl bir an bile tereddüt etmiş olabilirdi? Sonra: "Ona bir mektup yazdım." Sonraki sayfalar boş bırakılmıştı. Ardından şu yazılıydı: "Mektubuma cevap gelmedi." Sonra yine boş sayfalar ve şu cümle: "Yapmakla tehdit ettiğini yaptı." Arkasından, arkasından ne yazmıştı? Sayfaları arka arkaya çevirdi. Hepsi boştu. Ama işte sonunda, ölümünden bir önceki gün şöyle yazmıştı: "Bunu yapacak cesaretim var mı?" Bu son sözüydü. Gilbert Clandon defteri yere bıraktı. Karısı gözlerinin önündeydi. Piccadilly'de kaldırımında duruyordu. Gözleri dalmış, yumruklarını sıkmış. Araba geliyor...

Buna dayanamazdı. Gerçeği bilmek zorundaydı. Telefona gitti. "Bayan Miller!" Sessizlik. Sonra birinin odada hareket ettiğini duydu. "Ben Bayan Miller," dedi sesi sonunda. "BM kim?" diye kükredi.

Raftaki ucuz saatin tik-taklarını duyabiliyordu, ardından uzun bir iç çekiş. Bayan Miller sonunda cevap verdi: "Erkek kardeşimdi."

Erkek kardeşiydi: kendini öldüren erkek kardeş. Bayan Miller'ın "Açıklayabileceğim bir şey var mı?" dediğini işitti.

"Hiç!" diye haykırdı. "Hiç!"

Kendisine kalan mirası almıştı. Ona doğruyu söylemişti karısı. Kaldırımından sevgilisine kavuşmak için inmişti. Kaldırımından kendisinden kaçmak için inmişti.

Türkçesi: Esin Sungur

Perili Ev

VIRGINIA WOOLF

Hangi saatte uyanmış olursanız olun, orada bir kapı vardı açılıp kapanan. Bir odadan diğerine giderdi, el ele, burayı havalandırıp, orayı açan, etrafı kolaçan eden, hayalet bir çift.

"Onu buraya bırakmıştık," dedi kadın. Ve adam ekledi, "Ah ve bu-rayada!" "Üst katta," diye mırıldandı kadın. "Ve bahçede," diye fısıldadı adam. "Sessiz," diye söylendiler, "yoksa onları uyandıracağız."

Bizi uyandıran, siz değildiniz. Ah, hayır! "Onu arıyorlar: perdeleri çekiyorlar," diyebilirdi biri ve bu yüzden birkaç sayfa daha okuyabilirdi. "İşte, şimdi buldular onu," diye emin olabilirdi, kalemi sayfanın boşluğunda durdurarak. Ve daha sonra, okumaktan yorgun, ayağa kalkıp kendi gözleriyle görebilirdi, evin boş, kapıların açık olduğunu, memnuniyetle şakıyan tahtalı güvercinlerden ve çiftlikten yayılan çırçır makinesinin uğultusundan ibaret. "Ben buraya niye geldim? Ne bulmak istiyordum?" Ellerim boştu. "Belki de üst kattadır o zaman?" Elmalar tavan arasındaydı. Ve bu yüzden yeniden indi alt kata, bahçe durgundu her zamanki gibi, yalnızca kitap, kayıp düşmüştü çimlerin üzerine.

Fakat salonda bulmuşlardı onu. Kimse onları göremezdi. Pencere camları elmaları yansıtıyordu, gülleri yansıtıyordu: tüm yapraklar yeşildi camın içinde. Eğer salonda hareket etselerdi, elma yalnızca sarı yüzünü dönerdi onlara. Oysa bir an sonra, kapı açılsaydı, yere yayılsaydı, duvara asılsaydı, tavandan sallansaydı... ne? Ellerim boştu. Bir ardıçkuşunun gölgesi geçti halıdan, tahtalı güvercin en derin sessizlik kuyularından çekti şakımasını. "Huzurlu, huzurlu, huzurlu," diye attı evin nabızı, hafifçe. "Hazine gömülü, oda..." nabız ansızın sustu. Ah, gömülü olan hazine miydi yoksa?

Bir an sonra ışık kararmıştı. Dışarıda, bahçedeydiler o zaman. Fakat ağaçlar bir avare güneş ışını için karanlığı eğirmişlerdi. Benim aradığım o nadir, o ince, soğukkanlılıkla yüzeyin altında gömülü ışın, camın ardında parıldamaktaymış başından beri. Ölüm camdı, ölüm bizim aramızdaydı: yüzyıllar önceden, ilk önce kadına geldi, evi terk edip, camları mühürleyerek, odalar karartıldı. Adam hazineyi bıraktı, kadını bıraktı, Kuzeye gitti, Doğuya gitti, Güney gökyüzüne yönelen yıldızları gördü, evi aradı, Downs'ın altına düşmüş halde buldu onu. "Huzurlu, huzurlu, huzurlu," diye attı evin nabızı, memnuniyetle. "Hazine sizindir."

Rüzgâr uğulduyor yol boyunca. Ağaçlar bir o yana bir bu yana eğiliyor ve bükülüyor. Ay ışığı serpiliyor ve düşüyor yağmurda, çılgınca. Fakat lambanın ışığı doğrudan camdan dışarı düşüyor. Mum katı ve dingin yanıyor. Baştan sona evi arşınlayarak, camları açıp, bizi uyandırmamak için fısıltıyla konuşarak, hayalet çift keyiflerini arıyor.

Burada uyumuştuk," diyor kadın. Ve adam ekliyor, "Sayısız öpücükler." "Sabah uyanmak." "Ağaçlar arasında gümüş." "Üst kat." "Bahçede." "Yaz geldiğinde." "Kışın kar zamanında." "Uzakta kapılar kapanıyor, usul usul çalınıyor bir kalbin nabızı gibi.

Yaklaşıyorlar, eşikte duruyorlar. Rüzgâr hafifliyor, yağmur akıp gidiyor camdan, gümüşü. Gözlerimiz kararıyor, hiçbir ayak sesi duymuyoruz yanımızda, hayalet pelerinine bürünmüş bir kadın da görmüyoruz. Adamın elleri siper oluyor fenere. "Bak," diye fısıldıyor adam. "Derin uykudalar. Ve dudaklarında aşk."

Eğilip, gümüş lambayı üzerimize tutarak, uzun uzun bakıyorlar ve derin. Duraklıyorlar uzun bir süre. Rüzgâr dosdoğru sürüyor, alev eğiliyor hafifçe. Ayın vahşi ışınları duvarı ve yeri geçiyor ve buluşuyorlar, çarpık yüzleri lekeliyorlar, düşünen yüzleri, uyuyanları arayan ve gizli keyiflerinin peşinde koşan yüzleri.

"Huzurlu, huzurlu, huzurlu," diye attı evin kalbi, gururla. "Uzun yıllar sonra," diye iç çekti adam. "Tekrar buldun beni." "Burada," diye mırıldandı kadın, "uyurken, bahçede kitap okurken, gülerken, tavan arasından elmaları yuvarlarken. Burada bıraktık hazinemizi." Eğilirken, ışıkları gözlerimdeki perdeyi kaldırıyor. "Huzurlu, huzurlu, huzurlu!" diye atıyor evin nabızı çılgınca. Uyanırken, haykırıyorum "Ah, bu mudur sizin gömülü hazineniz? Yürekteki ışık."

Türkçesi: Selda Genç

Pazartesi ya da Salı

Uyuşuk ve kayıtsız, sallarken uzayı kanatlarında kolayca, yolunu bilerek: balıkçıl, gökyüzünün altındaki kilisenin üzerinden geçer. Beyaz ve uzak, onun kendisine dalmış, gökyüzü örter ve açar, hareket eder ve durur sonsuzca. Bir göl? Kaldırın tüm kıyılarını ortadan! Bir dağ? Ah, kusursuz güneş altındır o dağın bayırlarında. Aşağıda çağlayan. Eğrelti otları sonra ya da beyaz tüyler, sonsuza kadar... Hakikati arzulamak, onu beklemek, güç bela birkaç sözcüğü damıtmak, her arzulama için - (bir ağlayış başlar solda, bir diğeri de sağda. Tekerlekler döner aykırı biçimde. Omnibüsler yığılırlar çatışmanın içine) - her arzulama için - (saat, on iki farklı vuruşuyla beyan eder gün ortası olduğunu: ılık, döker altın pullarını: çocuk sürüsü) - her gerçeği arzulama için. Kırmızı, kubbedir: madeni paralar ağaçlarda asılıdır: Duman bacalardan süzülür: havlama, bağırma, ağlama " Söz satılık" - ya gerçek?

Erkeklerin ve kadınların ayakucundan saçılır siyah ve altuni, üstü kabuk bağlamış - (Bu sisli hava - Şeker? Hayır, teşekkürler - Geleceğin ulusu) - dışarıda bir kamyonet yükünü boşaltırken, alev ışığı sıçrar ve odayı kırmızı boyar siyah suretler ve onların parlak gözleri hariç, Bayan Thingummy çayını içer masasında ve vitrin camı muhafaza eder kürk mantoları.

Kibirli, yaprak hafifliği, köşe başlarında serseri, tekerlekler boydan boya şişmiş, gümüş-püskürtme, ev ya da değil, toplu, dağınık, ayrı ölçeklerde israf edilmiş, süpürülmüş, aşağı, yırtık, batık, toplanmış - ya gerçek?

Mermerden, beyaz meydanda, şömine başında anımsama zamanı, şimdi. Fildişi yoğunluğunda kelimelerden doğan: döker siyahlığı, çiçek açar ve nüfuz eder. Alev içinde, duman içinde, anlık kıvılcımlar içinde: düşmüş kitap - ya da şu an seferde, mermer meydan flaması, minareler altında ve Hint denizleri, uzay maviye kur yaparken ve yıldızlar kıvılcım saçarken - gerçek? havasızlıkla yetinen?

Uyuşuk ve kayıtsız, balıkçıl geri döner: gökyüzü yıldızlarını örter, sonra açar onları.

Türkçesi: Selda Genç

Mavi & Yeşil

Yeşil

Camın kapılı parmakları, aşağıya doğru asılır. Işık camdan kayıp düşer ve bir yeşil havuzuna damlar. Pırltının on parmağı, yeşil damlar mermerin üzerine bütün gün boyunca. Muhabbet kuşlarının tüyleri - onların haşin feryatları - biler palmiye ağaçlarının kılıçlarını - onlar da yeşil: yeşil iğneler parıldar güneşte. Fakat katı cam damlar mermer üzerine: havuzlar uçar üzerinden tatlı kumların, develer onlara doğru yalpalar, havuzlar mermer üzerine yerleşir, sazlar sokulur onlara, otlar tıkar onları, burada ve orada bir beyaz çiçek, kurbağa devrilir üzerine: gece yıldızlar kurulur orada aralıksız. Akşam gelir ve gölge süpürür şömine rafındaki yeşili, okyanusun buruşturulmuş yüzeyini. Hiç gemi gelmez, amaçsız dalgalar salınır boş gökyüzünün altında. Gece çöker, iğneler mavi lekeler damlatır. Yeşil, oyun dışıdır.

Mavi

Küçük ve kalkık burunlu canavar yükselir yüzeye ve kör burun deliklerinden mavi damlaların saçığına doğru ortası ateşli beyaz iki kol su fışkırtır. Mavinin vuruşları, onun postunun siyah muşambasında sıralanır. Ağzıyla ve burun delikleriyle suyu sıçratarak şarkı söyler, suyla ağır, gözlerinin parlak çakıl taşları çubukla yer altı suyu ararken, mavi üzerine kapanır. Bükülmüş kumsalın üzerine, dökerek mavi yavan pullarını uzanır, kör, duygusuz. Pullarının metalik mavisi kumsaldaki demirin kızılını lekeler. Mavidir sandalın hasar görmüş kirişi. Bir dalga yuvarlanır mavi çanların altında. Fakat katedral farklıdır, soğuktur, tütsü yüküldür, uçuk mavidir Meryem Ana'nın peçeleriyle.

Türkçesi: Selda Genç

Herkesin Dostu Anton

STEFAN ZWEIG

Tümüyle söz özgürlüğüne dayanarak, dünyanın büyük gücü olan paraya boyun eğmemek ve bir tek düşman bile kazanmadan insanlar içinde yaşayabilmek gibi yaşamın en güç iki şeyini bana öğretmiş olan bir adamı unutursam nankörlük etmiş olurum.

Eşine rastlanılması güç olan bu adamı bir rastlantı sonucu tanıdım. O zamanlar küçük bir kasabada oturuyordum. Bir akşam köpeğimi yanıma alarak dolaşmaya çıkmıştım. Yolda köpeğim aniden ilginç hareketler yapmaya, yerlerde yuvarlanıp ağaçlara sürtünmeye başladı. Sürekli bağırıp inliyordu.

Acaba nesi var diye şaşkınlıkla bakındığım sırada yanımdan birinin geçtiğini fark ettim. Yaklaşık otuz yaşlarında, şapkalı bir adamdı. Dilenci olduğunu düşünerek elimi cebime atmak üzereydim ki çok sakın bir tavırla ve mavi gözleriyle, eski bir tanıdıkmiş gibi, gülümseyerek bana baktığını gördüm.

Bu zavallı hayvana bir şey olmuş" diye eliyle işaret etti. Sonra köpeğe dönerek, "Gel bakayım," dedi. "Şimdi anlaşılır."

Bu arada, sanki iki eski dostmuşuz gibi, bana da "Sen" diye hitap ediyordu. Samimiyetine kızamadım, çünkü hali bana iyi yürekli ve dost bir kişi duygusunu veriyordu. Peşinden giderek ben de yanına, bir banka oturdum. Keskin bir ıslık çalarak hayvanı çağırdı.

Fakat şaşılacak şey... Yabancılar karşı güvensiz olan köpeğim hemen geldi ve başını bu tanımadığımız adamın dizlerinin üstüne koydu. Adam, duyarlı olduğu anlaşılan parmaklarını hayvanın sırtında gezdirerek muayene ediyordu. Sonra "İşte buldum!" diye bağırdı. Hayvanın bağırmasından, bu sırada can acıtıcı bir ameliyat geçirmekte olduğunu fark ediyordum. Fakat buna karşın kaçmaya çalışmıyordu. Sonunda adam köpeğimi bıraktı.

Yabancı adam elinde tuttuğu bir şeyi havaya doğru kaldırmış "İşte kurtuldun, artık yine istediğin gibi koşabilirsin," diyerek gülümsüyordu. Köpek koşup giderken o da ayağa kalktı. Başını hafifçe eğerek beni selamladı ve "Haydi, eyvallah" diyerek yoluna devam edip gitti. O kadar çabuk uzaklaşmıştı ki bu zahmetine karşı kendisine bir şey vermek şöyle dursun, "Teşekkür ederim" demeyi bile düşünecek zamanım olmamıştı.

Eve döndüğüm zaman onun ilginç halini düşünmekten kendimi alamıyordum. Karşılaşmamızı aşçımıza anlattım.

"Ona Anton derler," dedi. "Böyle şeylerden anlar."

Hangi işte çalıştığını, neyle geçindiğini sordum.

Aşçımız, kendisine çok ilginç şeyler soruluyormuş gibi şaşırarak,

"Hiç!.. Ne işte çalışacak?.. İşi ne yapacak?" dedi.

"Peki, anladım ama.. Dünyada herkesin yaşamak için bir iş sahibi olması gerekli değil mi?"

"Anton, için gerekli değil... Ona herkes bir şeyler verir.. Paraya hiç aldırdığı yoktur. Para onun için gerekli değil..."

Gerçekten çok ilginç bir şey... Dünyanın her yerinde olduğu gibi, bu küçük kasabada da bir lokma ekmek, bir bardak çay, yatacak bir yer, yiyecekler için para gerekliydi. Eski püskü bir kıyafet içindeki bu gösterişsiz adamcağız dünyanın bu sarsılmaz kuralından acaba kendisini nasıl kurtarabilmişti de mutlu, dertsiz ve sıkıntısız yaşayıp gidiyordu?

Yaşamının gizemini keşfetmeye karar verdim. Kısa bir zaman sonra da aşçımızın haklı olduğunu gördüm. Adının Anton olduğunu öğrendiğim kişinin gerçekten bir işi yoktu. Sabahın erken saatlerinden akşama dek, görünüşte hiçbir amacı olmaksızın, kentin sokaklarında dolaşiyor, yalnızca dikkatli bakışlarıyla her şeyi gözlemliyordu. İşte böylece, örneğin bazen bir arabacıyı durdurup atın koşumlarının iyi takılmadığını söylüyor ya da bir bahçeye uğrayıp tahta parmaklıkların çürümüş olduğunu sahibine gösteriyordu. Bu işleri genellikle kendisine yaptırırlardı, çünkü onun hiçbir zaman para kazanma hırsıyla böyle davranmadığını, yalnızca yürekten bir dostlukla yapmak istediğini herkes bilirdi.

Birçok kişinin işini onun hallettiğini gördüm. Bir keresinde bir kunduracının dükkânına girmiş ayakkabı tamir ediyordu.

Anladım ki, başı sıkışan herkes Anton'a koşmaktaydı. Hatta bir gün onu pazar yerinde satıcı kadınlarla birlikte tezgâhın başına oturmuş elma satarken görmüştüm. Tezgâhın sahibi olan kadıncağız lohusaymış, Anton'dan işlerine bakmasını rica etmiş.

Her yerde her türlü işi yapan birçok insan vardır. Anton'un özelliği, yaptığı iş ne kadar ağır ve zor olursa olsun, ancak bir günlük yaşamasına yetecek kadar para kabul etmesiydi. Bu gereksinimini sağlamış olduğu günler artık hiç para almazdı: "Canım, gerektiği zaman ben seni bulurum" derdi. Artık iyice anlamıştım ki, herkesin yardımına koşmaya can atan bu küçük adam, kendisi için, tümüyle yeni bir ekonomik sistem keşfetmişti. İnsanlara güveniyordu.

Herkesin ona ne denli özel bir saygı gösterdiğini anlamak için Anton'u sokakta görmek yeterliydi. Herkes onun elini sıkardı. Bu basit, açık yürekli adam kasabanın sokaklarında, evlerini gözden geçirmekte olan

zengin bir kişi gibi gururlu ve sevimli bir biçimde dolaşırdı. Her kapı ona açıktı. Her masaya oturabilirdi. Her şey emrine hazırıldı.

Köpeğimin ameliyatından sonra Anton'un beni sokakta gördükçe yalnızca hafif bir baş eğerek selamlayıp geçmesine, bana bir yabancı gibi davranmasına üzüliyordum. Hizmetine karşı benden teşekkür beklemiyordu. Fakat onun bu terbiyeli ama mesafeli davranışıyla beni dostu olarak görmediğini duyumsuyordum. Bir gün evde çatının oluşu delinmiş akıyordu. Onarım için Anton'u çağırmasını aşçımıza söyledim. "O öyle çağrılmaz! Nerede bulunduğu da bilinmez," dedi.

Bu ilginç adamın kaldığı bir evi yoktu. Fakat buna karşın onu bulmak denli kolay bir şey daha yoktu. Rastlayacağınız herhangi bir kişiye onu sormanız yeterliydi. Haber ağızdan ağıza yayılır ve onu bir kişi kesinlikle görürdü. Ve öyle de oldu.

Anton aynı gün bizim eve geldi. Dikkatli gözlerle çevreye bakınarak bahçe içindeki yoldan geçerken budanma zamanı gelen ağaçları bana gösterdi, bir ağacın yerinin değiştirilmesinin gerektiğini söyledi. Sonunda oluşu inceleyerek onarımına başladı.

İki saat sonra işinin bittiğini haber vermiş ve çıkıp gitmişti. Yine görüp teşekkür edemedim. Fakat aşçımıza ona iyi bir para vermesini söylemiştim.

"Memnun oldu mu?" diye sordum.

"Elbette," dedi. "O zaten her zaman memnundur. Altı şilin verdim istemedi, iki şilin aldı. Yarın akşama dek ona yetermiş... Fakat, 'Doktorun bir eski paltosu varsa...'," dedi.

Bu adamın bir isteğini yerine getirme fırsatının bana verilmesinden dolayı ne denli sevindiğimi anlatamam. Ayrıca şu noktayı da ekleyeyim ki kendisine verilenden daha azını alan ilk dostum o oldu. Arkasından koştum ve seslenmeye başladım. "Anton! Anton! Gel sana bir palto vereceğim!"

Sakin ve parlak gözlerini bir kez daha gözlerime dikti. Böyle arkasından koştuğuma hiç de şaşırma benzemiyordu. Evinde fazla bir paltosu bulunan insanın onu gereksinimi olan bir başkasına vermesini çok doğal buluyordu.

Aşçımız tüm eskilerimi ortaya çıkartıp aramaya başladı. Anton da bu yığını onunla birlikte elden geçiriyordu. Bir palto bularak denedi.

Sakin bir tavırla "Bu bana iyi gelebilir," dedi.

O kadar doğal bir hali vardı ki, onu bir mağazada önüne konulan çeşitli eşyalardan birini seçen bir insan sanırdınız. Sonra öteki elbiselere de bir göz gezdirdi:

"Şu ayakkabıları Tuzcu Çıkmazı'ndaki Cuci'ye armağan edebilirsin. Bir çift ayakkabıya çok gereksinimi var. Şuradaki gömlekleri de Büyük So-

kak'taki Jozef'e ver, onarıp giysin. İstersen senin yerine ben götürüp vereyim," dedi.

Sesi, bir kişiye iyilik yapan cömert bir adamın ruhunu yansıtıyor gibiydi. Giysilerimi kendilerini hiç tanımadığım birtakım kişilere dağıtmak istediğinden dolayı ona teşekkür etmem gerek, diye düşündüm. Ayakkabıları, gömlekleri sardı ve "Sen gerçekten iyi bir adammışsın. Bunları hemen gözden çıkarıp verdin," dedi. Sonra çıkıp gitti.

Fakat size şunu söyleyeyim ki, hiçbir kitabımın topladığı beğeni beni şu babacan kompliman kadar sevindirmemiştir. Yıllar geçti. Anton'u hiç unutmadım. Çünkü, bana ahlak bakımından hiç kimse onun kadar büyük bir yardımda bulunmamıştı. Küçük para kavgalarından canım sıkıldığı zaman onu düşünürüm. Bir günlük gereksiniminden fazlasını hiçbir zaman istemediği için huzur ve güven içinde yaşayıp giden Anton'u her zaman anımsadım ve her zaman şöyle düşündüm: Eğer tüm insanlar birbirlerine güvenseler polise, mahkemeye, hapishaneye ve paraya gerek kalmazdı. Eğer herkes, tüm gücüyle ve her zaman başkalarının yardımına koşan, karşılığında ancak gerekli olduğu kadarını alan şu adam gibi yaşasa acaba dünyanın şu çapraşık ekonomik yaşamı daha iyi olmaz mıydı?..

Türkçesi: Hikmet Utkanlı

TÜRK
EDEBİYATINDAN

EN

i

y

i

50

0

Ö

Y

K

Ü

kafekültür

DÜNYA
NIN

EN

G Ü Z E L

100

ŞİİRİ

kafekültür

kafekültür

KAFEKÜLTÜR YAYINCILIK

1. Dünya Savaşı, Kubilay Mehmet Gül
11 Yalnız Kadın, Der. Hikmet Zahir
100 Fırça Darbesiyle Kendi Resmini Yap, Hare Ergen
100 Kodla Kendi Web Siteni Yap, Halil Gökhan
100 Liraya Kendi Filmini Çek, Aydan Gündüz
100 Saatte Kendi Kitabını Yaz, Halil Gökhan
100 Terimde Bütün Felsefe, Halil Gökhan
100 Türk Şey, Halil Gökhan
101 Doğu Öyküsü, H. Zekâi Yiğitler
101 Mesnevi Öyküsü, H. Zekâi Yiğitler
101 Sufi Öykü, H. Zekâi Yiğitler
2014 Roman Ajandası, Haz. Halil Gökhan
2014 Roman Yazan Ajanda, Haz. Halil Gökhan
68 Devrim Plajı, Der. Halil Gökhan
Adamlar Kadınlardan Daha Orospuydu, Halil Gökhan
Ahmet Hulusi Efendi, H. Zekâi Yiğitler
Albert Camus & Özgürlük ve Devrim, Gülser Erçel
Anahtar Deliği, Halil Gökhan
Anarşi, Aycan Türk
Arafor, Sadık Yemni
Arılar, Melis Olçum
Aşkın Bütün Harflerine, Halil Gökhan
Ateistlerin Son Sözleri İnanmıyorum, Halil Gökhan
Ateizm, Voltaire
Aura Gizemleri, Nuran Budak Akrei
Bütün Eserleri 1, Halil Cibran

Bütün Eserleri 2, Halil Cibran
Bütün Eserleri TEK CİLT, Halil Cibran
Can Çekişen Ateist, Marquis de Sade
Carmen, Prosper Merimée
Carmen Haremde, Raşel Rakella Asal
Cecile, Raşel Rakella Asal
Cennet, Muammer Yüksel
Che Guevara Devrim ve Yoldaş, Jean Cormier
Cibran Neden Evine Gidemedi? Der. Candan Selman
Çanakkale Cehennemi, Pierre Miquel
Demokrasi Öldü mü? Der. Halil Gökhan
Deney, Stanley Milgram
Denemeler, Michel de Montaigne
Denge, Thorvald Steen
Devamı Hayat, Hasan Öztoprak
Direnış CHE, Ernesto Che Guevara
Dilenci ile Milyarder, Benoit Saint Girons
Doğa, Ralph Waldo Emerson
Dokuz Mektupluk Roman, Fyodor M. Dostoyevski
Dolandırıcılar, D.A.F. Marquis de Sade
Dolu Ağzı, Halil Gökhan
Don Quijote ve Roman Sanatı, Der. Halil Gökhan
Dr. Jekyll - Mr. Hyde, R. Louis Stevenson
Duran Ufo, Candan Selman
Dünya Edebiyatından En İyi 75 Öykü, Ed. Halil Gökhan
Dünyadan 101 Bilgelik Öyküsü, Der. Emine Ebru
Dünyanın En Güzel 100 Şiiri, Ed. Halil Gökhan
Düşen Son Melek, Muammer Yüksel
Edebiyat Dersleri, Arthur Schopenhauer
Ekonomik İtaatsizlik, Henry David Thoreau
En Güzel Aşk Hikâyeleri, Der. Halil Gökhan

Ensest, Marquis de Sade
Enstantaneler, Alain Robbe-Grillet
Ernestine, Marquis de Sade
Eugenie Grandet, Honore de Balzac
Fagin, Semra Topal
Felsefe Sözlüğü, Gülser Erçel
Fransızca Fiil Çekimleri, Halil Gökhan
Futbol, Aycan Türk
Gaip, Muammer Yüksel
Garcia'ya Mektup, Elbert Hubbard
Genç Bir Şaire Mektuplar, Rainer Maria Rilke
Genç Edebiyatçı Arkadaşlara, Charles Baudelaire
Genel Hayat Öyküleri, Kolektif
George Sand Öldü mü? Fyodor M. Dostoyevski
Goglis Ne Demek? Candan Selman
Gölgesi İnce Kız, Gökçe Tuncer
Göz Müptelası, Gökçe Tuncer
Gümüş Güneşin Sarhoş Kızı, Şirin Parkan
Gündüz Ağda Gece Barda, Arzu Mutlu
Hakikatin Ölümü, Hasan Öztoprak
Halkın Afyonu, Karl Marx
Hayal Kırıklığı, Emine Ebru
Hayatımın Bütün Kadınları, Kolektif
Hayatınızı Değiştiren 10 Kişi, Der. Halil Gökhan
Hayatınızı Değiştiren 10 Öykü, Der. Emine Ebru
Hayatınızı Değiştiren 10 Şiir, Der. Halil Gökhan
Henry David Thoreau: Sivil ve İtaatsiz, Emine Ebru
Hep Oyunda Kalmak, Aydan Gündüz
İmkânsız Aşk, Hasan Öztoprak
İntikam, Muammer Yüksel
İstanbul Hikâyeleri, Thorvald Steen

İstanbul Yüzleri, Ayşe Tatlıcı
İstanbul'un 72 Milleti, Hasan Öztoprak
İyi Yazarlar Neden İyi Yazarlar? Edgar Allan Poe
Kader Şifresi, Selma May
Kadın Yazarlardan Kadın Öyküleri, Kolektif
Kadın Yazarlardan Savaş Öyküleri, Kolektif
Kadınlar Aşkı Nasıl Yaşar, Selma May
Kadınlar Yanlış Biliyor, Arzu Mutlu
Kadınların En Çok Aldattığı Burçlar, Ayda Ersan
Kara Şiir Antolojisi, Altay Öktem-Halil Gökhan
Karıma Mektuplar, Marquis De Sade
Kesişen Yollar, Özlem Tüm
Kırmızı Zambak, Anatole France
Kokain, Sigmund Freud
Korkulobin, Sadık Yemni
Kuşku Çağı, Nathalie Sarraute
Küçük Felsefe Sözlüğü, Voltaire
Kütüphane Sözlüğü, Emine Ebru
Melekler Okulu, Selma May
Melekler Sözlüğü, Selma May
Nahide: Yarım Kalan Mucize, Şebnem Atılğan
Nasıl Yazıyorlar? Halil Gökhan
Nâzım Hikmet Göçmen Şair, Emin Karaca
Obtüratör, Halil Gökhan
Okul Mazeretleri, Çiğdem Keskinbıçak
Öğretmenim, H. Zekâi Yiğitler
Paris, Honore de Balzac
Pornografi, Aycan Türk
Reşat Enis & Tozlu Raflardaki Gölge, Aydan Gündüz
Ruhlar Âleminde Yaşam, Selma May
Sartre Google'da Neden Bulunamadı? Der. Halil Gökhan

Sevgi S.nin Gülüşü, Semra Topal
Sigmund Freud Ruh ve Haz, Emine Ebru
Sivil İtaatsizlik, Henry David Thoreau
Suç Ansiklopedisi, Aycan Türk
Suçlusun, Emile Zola
Şarap Sözlüğü, Suna Baykam
Şarap ve Esrar, Charles Baudelaire
Tanrının Gözyaşları, Muammer Yüksel
Toplu Şiirleri, Hasan Öztoprak
Uyuduğum Büyüdüğüm Masallar, Orhan Alptekin
Volga Hüznü, Raşel Rakella Asal
Vincent Konağı, Hale Nur Durmuş
Yatak Altındaki Koca, Fyodor Dostoyevski
Y Kuşağı, Aycan Türk
Y Kuşağı İçin Sosyoloji Sözlüğü, Aycan Türk
Yaşayan Aşk Şiirleri, Der. Halil Gökhan
Yazının Hyper Derecesi, Halil Gökhan
Yazmak, Michel de Montaigne
Yedinci, Halil Gökhan
Yeni Roman, Alain Robbe-Grillet
Yeni Sevgili, Halil Gökhan
Yılan, Stig Dagerman
Yürümek, Henry David Thoreau

DÜNYA
EDEBİYATINDAN

EN

i

y

i

75

ÖYKÜ

kafekültür